BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
39 M A
1

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

18. 9

4. D. 23.

1. L. 24.

COMMENTARIUS IN PARABOLAS SALOMONIS PER DANIElem Recuperum Aretinum Ordinis Predicatorum.

Colleg. Rom. societ. Iesu cat. inscr.

Ex legto Card. Tol.

Bib. Lup.ni

ILLVSTRISSIMO COS-
me Medici Florentiæ Duci, Dani-
el Recuperus Aretinus, Or,
Præ, Gratiam & pacem
Ieſu Chriſti.

SEQVOR Clariſſi-
mè Princeps, uetuſtiſſi-
mum illum perſarum mo
rē, atq; inſtitutum, quo ſu-
os Monarchas abſq; mu
nerè ſalutarè, atq; adirè, neminem ſinebat. A quo quidem officii genere erga te, cū me
q̄; plurima deterrerent, Franciſcus Babbus
Volaterranus Peruetus mihi neceſſarius, ti
biq; a ſecretis, tuiq; nominis ſtudioſiſſimus,
ita ſua dexteritate mœcum ægit, ut cōcepta
facilitatis tuæ fiducia, te ultro adirè non ue-
rerer, atq; has noſtras in Prouerbio Salomo
nis lucubrationes nomini tuo dicādas offer

re. In quibus conati ſumus illa exponerè, per alias innumerabiles ſententias uerißimas quidem illas & ſanctißimas, cum ſacras tum prophanas Philoſophorum, Oratorum, Poetarum, tam ex grecis, q̃; ex latinis, a quibus tamq̃; iniuſtis poſſeſſoribus illas abſtulimus, Egiptios .ſ. ſpoliãtes uaſis aureis atq; argẽteis in ornatum tabernaculi Dei. Exiſtimaui autem per hoc, omnibus liquido conſtare poſſe, Vnicæ illi infallibili ac inuariabili Diuinæ ueritati omnium uerè ac benedicta cõſonarè ac deſeruirè. Veritas enim a quocunq; dicatur (Inquit Ambroſius) a ſpirituſancto eſt diuinorũ librorum authorè. Hoc opus qualecũq; ẽ, mei erga te affectus teſtis erit (ut ſpero) locupletißimus. Ad te recta uenit, neq; enim fas erat maximũ Regem niſi ad magnum Principem diuerterè, liberaliſſimiq; hominis ac diuini hoſpitio excipi. Nunc ergo inclite Princeps cum ad

te Rex ſapientiſſimus ingreditur, aurea ueſte indutus, gemmis innumeris toto orbe queſitis, artifice manu noſtra deſuper cõtexta per totum, tuæ partes ſunt, tantum tamq; diuinum Regem hilari uultu, ac frõte exporrecta excipere, eoq; magis quo maior tibi cum illo ſimilitudo eſt. Siquidẽ Deus ille omnipotens qui hunc adhuc puerũ, reiectis cũctis fratribus eius maioribus ad regale faſtigium euexit ac extulit, Idem quoq; & te adoleſcentem præter tuam & omnium expectationem, non humanis artibus ac commentis, non armatis copiis, non populorum ſtrage uel ſanguine uocauit, Miſſus ab eodem .q. alter Numa priuatis a laribus in magnum imperium. Is incruentas habenas in manus tuas tradidit, Quibus tuo nutu. Magnanimus Hætruſcos flecteres regereſq; opibus, Imperiis, libertate, ac religione quondam florentiſſimos, inter quos Are=

tinos meos nō inferiori loco numerādos eſſe duxerim. At quemadmodum Salomon per expetitā cœlitus ſapientiam, Annos quadraginta feliciſſime imperauit, fuitq; ſub eius pacifico regno fortunatiſſima Hæbreorum gens, ut ſacræ teſtantur literæ, Ita tibi ſtudēdum eſt Optimè Princeps, ut per huius libri diuinam ſapientiam regerè diſcas nobiliſſimos Hetruriæ populos, Quatinus tuis auſpicijs iuſta pace, ſanctiſſimis legibus, moribus, inſtitutis, ac ſuper omnia uera in Deum religione floreāt, cui quidem a priſcis uſq; temporibus ſatis deditos, Ianigenas noſtros fuiſſe legimus, & ita deditos ut ab eis omnem ſacrorū rationem Romani accepiſſe dicantur. Talibus ſtudijs uere colitur deus, a quo poteſtas eſt omnis. Hac uia ueteres illi Monarchæ Ad aſtra peruenerūt, immortale nomen, ac ſacroſanctā memoriā poſteritati relinquentes. Quod ut &

tibi cõtingat ſperamus, nõ uana quidem cõie ctura moti. Proinde Deũ *rogare nõ deſinimus, ut ſub tuo* Imperio *noſtra* Hetruria *quietam ac tranquillã agat uitam, omni pietate ac caſtitate inſigne. Quod bonũ & acceptũ eſſe coram* Domino Ieſu Chriſto, *teſtatur,* D. Paulus. In *eo feliciter* Vale Chriſtia*niſſimæ ac* Eccellẽtiſſimæ Princeps; Clien*tuliq; tui munus qualecunq; eſt; Quod ex animo tibi deditiſſimo offertur ſub tuo patrocinio uiuere patiaris.* Neapoli. xxv. Iunij. M. D. XXXXVIIII.

A

Aſtutia bona 6.00
Audiendi fructus 7
Ad diſcendum quid 8
Aſſentatores 8
Amor rerũ noxiarũ 12
Acqſitio ſapiẽter qualis 16
Anima felix que 18
Amor carnalis qualis 20
Adoleſcens bonus qui 22
Animi ſanitas philoſophia 24
Aſſecutio ſapientiæ 26
Abyſſi quid 28.70
Anima cõiũcta,& ſeperata 29
Anni ſolares qui 34
Adoleſcentiæ peccata 39
Apoſtata quis 48
Amor diuinus & humanus qualis 51
Adminiſtratio rerũ cõis 52
Anima perditur quõ 53
Amoris ſedes ubi 55
Artes curioſæ quæ 79
Auguria & auſpitia dãnãt 83
Angerona dea 88
Admonitio ad reges 80
Ambroſia quid 90
Amicus eligendus & arguen/ quomodo 95
Ariſtocratia Democratæ præ ponenda 96
Agnoſcere quid 103
Amor ſui qualis 105
Agnitio ſui morbi 109
Animi præmeditatio 114
Agricultura laudabilis 115
Amaritudo ſanctorũ q̃lis 119
Aſtutia bona & mala 121
Amici pauci habendi 121
Aĩus bñ & male cõſci⁹ qs 131
Amici uita & doctrina 135
Arrogans qui 139.192
Apologus eſopicus 143
Affabilitas qd 145.219
Amicus uerus falſusq́ 146
Amicitia uera quæ 154
Adulatio quid 169
Aĩæ prauitas 20.190
Ambitioſi qualis 199
Aurẽ inclinare quõ 199
Amicus q 202.255
Aule ſcelera 203
Aulica uita fallax 204
Aulici proceres quales 204
Anſe due quæ 217
Adulatio peſſima q̃ 218
Auris forma 224
Aulico quid cõuenit 224
Amicitia offitioſa 224
Angerone ſimulacrũ q̃le 225

Amicitiæ nō inimicitiæ īmortales. 227
Ambitioſi quales. 236
Amici obiurgandi 234
Amicitia uera quibus 240
Amicitia uera īter paucos 141
Amor ſanctiſſimus qui 258
Adulator quis 259
Aulici quales 260
Ariſtotelis moralis ſnīa 260
Aquile quid 273
Ancillarū officia 284
Arma mulierum quæ 285

B

Beata res publica quæ 3
Bona ex prudētia q̄ 18
Bona pacis quæ 22
Beneficiū gratisſimū quale
Beatus qui 73
Bn̄dictio dn̄i que 84
Breuitas humanæ uitæ 50
Beatisſimus qui 93
Bonū conſilium quid 96
Bn̄orū honorabiliū ſcīa 103
Bos inter quadrupedia p. 117
Boni ſermones qd pariūt 128
Bona ſilentii 157
Btā uolūtaria pauptas 167
Bonus princeps qualis 171
Bene uel male uiuere 172
Bene impare difficillimū 179
Boni ſcientia quæ 200
Bibendi cōſuetudo qd 211
Belli dux prudens qui 213
Bonū cōſiliū quale 214
Bona diſciſſa 217
Bene impat quis 224
Bellū inter pios & īpios 248
Bona confesſionis 251
Beatæ uitæ p̄ſidia 254

C

Conuictus bonorū & malorum 10
Chriſtus ſapiētia patris
Correptio ſapīe qd afferat 12
Cōtēptores īgrati cōtra deū 12
Conſilium dei quale 13
Cauſæ omnium peccatorū 14
Chriſtianæ doctrinæ sūma 15
Conſiliū rectū quale 18
Cogitare de Deo ſp 23
Colendus deus quō 24
Ceremonie quō agende 25
Cauſa pluuiæ 28
Collatio non contētio inter chriſtianos 31
Culmē pietatis q̄ 33
Cuſtodia ſui 37
Cogitationes turpes 39
Carnis peccata qualia 42

Conſideratio quid 44
Curia quid 46
Cor carneum quale 54
Carnalis dilatatio 55
Cancellum quid 55
Conſilium quid 64
Conſilium in deo quō 65
Colles qui 70
Cardines quid 70
Circinnus quid 71
Columne quid 75
Correctio qualis 77
Conſilium uerum quale 96
Cogitatio quid. 102
Crudelitas dānatur 103
Cenſura diuitum quæ 111
Conuerſare cū bonis 115
Contemplatio quid 129
Cognita adeo quæ 130
Conſcientia ſecura 131
Cōuiuia pauperū,&diuitū131
Conſiliatiorum commētatio quæ 133
Correctio qualis 136
Cordis poſſeſſor quis 136
Cor preparat̃ quō 1·7
Comitas quid 145.229.
Cordis poſſeſſor quis 169
Charitas emit deum 173
Contentio quid 177
Clementia quid 185
Conſilium hominum inualidum 194
Cordis munditia quæ 198
Comites altioris fortune qui 106
Ciuitas platonis 214
Curioſitas mala 216
Conſilium malum 236
Conſilium hominum 236
Calumnia quid 253
Calumniator qui 254
Ceruix dura quæ 257
Correptio malis intollerabiles 258
Ciues peſtilētes qui 260
Cordati quales 264
Cognitio ſui 267

D

Diſciplina quid 4
Diſciplina dei 4 2.26.
Duces tres humane uitæ 20
Dilectio ſapiētie qualis 33
Diſcēdū a quocūq; 34
Dormire quid 36
Diuina ſtathera 38
Delictū prim. ap.pſas 46
Diogenis præceptum 52
Duobus dominis ſeruire non poſſumus 55

Dea impudentia 56
Diſcrimē nature&,usᶜq̄le 56
Diuini uerbi ſufficiētia 61
Dei uerbum eliminat omnia peccata 61
Dilatatio dei qualis 67
Diues,glorioſus qui 68.69
Diſcrimen ſapientie aratricis & create 70
Delitiatur deus cum hominibus quomodo 72
Docilitas ē pars prudētie 77
Deprauare uias ſuas qd 84
Diuitie adeo 85
Deſideriū iuſtorū quale 89
Duo curanda in rebus humanis 94
Diuitie maxime quæ 96
Deſideriū purū quale 98
Diues uerus qui 98.195
Diuites miſeri 99
Domus iuſtorū qualis 102
Deo quæ debemus 104
Dolus quid 107
Diuitie inepte que 114
Deſideriū unicū quale 114
Facilitas dilectionis 118
Diſcrimen audacis,& fortitudinis 121
Democriti eutymia 131
Diuitie naturales 245
Deus quomodo nos gubernet 140
Dolia duo quæ 145
Dolere neceſſarium 149
Deliberatio 167
Deus timendus 187
Diſciplina dei 199
Diuitem eſſe quid 204
Detractatio que 218
Dux uitæ hominū quæ 245
Diuitie antiquorum 245
Dos uera quæ 289

E

Equitas quid 6.34.65.
Enigma quid 7
Electio ſapientie 15
Eubolia quid 18
Euthymia quid 26.131
Emptio ſapientie 33
Eloquentia diuini uerbi 62
Energia diuini uerbi 64
Epikeia quid 65
Eccleſiaſtica Chriſti domus cur 75
Eccleſie refugium ad ſcripturam 75
Eccleſie charitas 85
Egyptiorum uolumina 87

Egyptiorũ ſuperbia 92
Euerſio peccatorũ duplex 102
Eloquẽtia quid 128
Electio non exequtio in nobis 137
Eloquenlia diuini uerbi 144
Ebrietatis mala 176. 210. 251
Educatio qualis 197
Emulatio mala 207
Ebritas quid 210
Emulatio inter quos 212
Eccleſie cõſuetudo quæ 215
Exercitiũ quid 220
Exprobratio in quos 242
Educatio puerũ qualis 263
Euangelice doctrine ueritas 266
Equitas ſimulata quid 27

F

Feces urbiũ qui 9
Fama bona neceſſaria 9
Felix qui 22
Fiducia dei & noſtra q̃lis 23
Fundamentũ terræ 28
Figura ſpherica 28
Formicarũ exẽplũ q̃le 46
Furti pena ubi taxatur 52
Furtũ quõ 52
Fons rituũ nephandorũ 80
Filius ſapiens qui 81
Felicitas eternæ uitæ quæ 87
fortuna quid 87
Fundamẽtũ iuſtorũ 89
Fortitudo iuſtorũ 91
Fiducia loquẽdi 94
Felix ciuitas quæ 94
Forme abuſus 98
Femine ſtudium quale 98
Furor quid 98 232
Finis uitiorũ & uirtutũ 100
fortuna miſta 120
Fons uere religiõnis 130
Fama bona quæ 136
Fumus glorie inuidia 155
Fraterna concordia 163
Fama bõa neceſſaria 194. 195
Fraus & dolus in quo conſiſtãt 212
Fortes male qui 213
Fortitudo chriſtiana 214

G

Greſſus impiorũ 19
Gotthofredus primus rex Ieruſalem 41
Gymnoſophiſtæ quid 81
Græcorũ ſeruitutis cauſa 88
Generoſi aĩ inditium 95
Gradus duo ſapiẽtiæ 96
Gens indotũ pedalii 108
Genus extremum in iuſtitie

ꝙ 110.
Gaudiũ uerũ cõſciẽtie 115
Gradus ſapiẽtie 96
Gigantes qui 191
Gradus q̃tuor amicitiæ 201
Gloria quid 229
Gloria uera xp̄iani 229
Gloriæ ſtulti fructus 230
Generatio quid 271

H

Honorandus deus quomodo. 14
Homo proprie, & uere 29
Homo magnꝰ & breuis qd 60
Hereſiarche unde ſuos errores 60
Heretica doctrina 79
Heretici gigãtes mortui quomodo 81
Hypocrite qui 85
Hypocriſis 85
Hoſtes eccleſie 93
Homo p̄ duo bñ incedit 120
Homo tribus cõſeruatur 125
Hominum altitudo ſuperba quæ 129
Humilitatis præconium 137
Homo puerſus qualis 146
Homo peſſimus pingit̃ 146
Homo animal omnium peſſimum quando 152
Homo letus qui 156
Heremetica uita 158
Hereſiarcharũ imago 158
Hominis optimum quid 1,8
Homini utilia quæ 191
Humanæ naturæ malitia 205
Homines inertes quales 220
Homo uanus 229
Haturales diuitiæ 245
Hypocrita quis 271
Numilis, ſuꝑbus geſtus 271
Halma quid 273
Humani ſtatus differẽtia quadruplex 277
Hereſis unde 279
Habitus chriſtiane matrone qualis 286

I

Iuſtitia quid. 5. 17
Iuſtitiæ ordo 5
Iuſtus qui . 5. 129
Iudicium quid 5
Iuſtitie & iudicii diſcrimẽ 5
Intellectus quid 6
Inuocare deum 13
Inuocare ſapiẽtia quõ 15
Iuſtitiæ ſemite quæ 17
Iuſtitie cognitio difficilis 17
Impii qui 7.48.

In penitentia impiorum 19
Iniquitas quid 20
Inuidia fraterne gratie 30
Ignominia quid 32
Impietatis mala 44
Ingratitudo 47
Inſanus quis 57
Iecur quid 58
Iura humana iuſta quæ 66
Iuris peritus qui 67
Iuris pruddentie quæ 67
Imagines duæ quæ 73
Iuſtitia uera 82.94
Innocentiæ ius 85
Iuſtorum ſermo qualis 85
Ieratica carta 87
Impii inſtabilitas 89.102
Iniuſtitia quid 98
Impius qui 101
Impietas quid 101.222
Ira quid 105.138
Iudex qualis 106
Iuſt itie encomiū 108
Innocens quis 110
Indulgentia crudeliū parentum 116
Intellectiua uirtus 119
Ignorans qui 123
Inuidiæ remedium 125
irā q̄ pariāt & minuāt 128
Increpatio quid 135
Imperium quid 142
Ignorantia mater errorū 154
Iudex iuſtus qui 160
Ira oium ipotentisſima 152
Ira duplex 162
Ira laudabilis 173
Imperandi diguitatem q̄ 148
Iuſtus uere quis 192
Ira quid 192
Iracundi qui 192
Iuſtū iudiciū q̄le 218
Iuſtitiæ partes 222
Ignorātia docta quæ 228
Inertis & ignari 233
Iracundisſimi qui 238
Idēptitas inamena] 238
Iuſtus in pauidus 147
Iudicē quæ corrūpunt 254
Inuidia quid operatur 255
Imperium quid 258
Ignorantia culpa & pena 260
Infernus quid 272
Ignis quid 273
Inſtitutor quis 234

K

L

Leges oēs humanæ quo referantur 17

Longitudo durū quid 27
Lignum uitæ ꝙ 27
Legis diuinæ ius 32
Libra quæ 39
Labia meretricis quid 40
Libido ſpurca quid 41
Lex iuris non uiros legi dominari oportet 50
Lex quid 51.54
Lex munus dei 54.67
Libidinis ueneteæ carnificina 56
Lex quid 66
Legis latores 67
Lex cur præceptū 71
Ludus dei qualis 72
Labiis cedi quid 84
Loquendi duo tēpora 95
Loquēdi & tacendi rō 95
Laboris laudes 104
Lingua bona & mala q̄ 107
Lucrū turpe quid 108
Laboris laudes 109.123
Lenta feſtinatio 113
Letitiæ effectus & triſtitie 131
Laborioſa uita laudatur 145
Liber & ſeruus qui 148
Ligurgi præceptū 155
Linguæ lubricitas 160
Linguæ mala 164
Liberalitas 169
Liberum arbitrium 174
Legum pene quot 176
Lex naturæ quid 66
Loquei quid 196
Leges non timere mutandæ 202
Lex locrenſis 202
Libertas boni cordis 209
Lamiarū fabula quæ 216
Labia oſculi quæ 218
Litigandi temeritas 223
Longanimitas quid 225
Laus propria quō 237
Laudari ſe periculoſum 237
Laus uera quæ 254
Lepus & locuſta quid 276
Lex clementiæ quæ 287
Laudabilis figura fœminæ 284

M

Mediocritates eſſe uirtutes 6
Manſuetus qui 31
Multitudo fugienda 35
Malitia obſtinata quæ 36
Meretrix quid 40
Machinatio quid 47
Miſerrimum quid 49

Mendatium quid 49
Mandatum quid 51
Mulierũ arma quæ 51
Mors adoleſcentium 55
Meretricie artes quæ 56
Miſer qui 57
Meretricis doli 58
Mala ex pctõ procedentia 65
Miracula quid 66
Magiſtratus quid 67
Matutine uigilie utilitas 68
Montes quid 70
Mẽſa euãgelii predicatio 75
Manus remiſſa quæ 83
Mẽoria Lazari & Amalech 84
Myſteria abſcondenda indignos 87
Mendatium quãdo 87
Miſericordia prima quæ 97
Mulier fortis quæ 102
Mentiri ſeruile 106
Mendacii natura quæ 107
Mors honeſta, & turpis 105
Morbꝰ impiorũ qualis 110
Miniſtri magnatum 114
Mulier ſapiens quæ 116
Mali ante bonos iacebũt 112
Mors bona, mala 127
Munera quid 135. 151, 157.
Mundanorum dictum 169
Modeſtia quid 196
Martyrum opera 209
Mali non emulandi 212
Mala rotunda 217
Manſuetudo dei 219
Maſſilienſium mos 220
Modeſtia quæ 225
Mortuis nõ malidicendũ 230
Magnanimus qui 232
Mercatura quid 245
Mulier prouida, miſericors 285
Mulier bona quæ ut 287
Mulieris ſumma laus q̃ 289

N

Numerus ſenarius 49
Numerus ſeptẽnariꝰ 49
Nox unde 57
Natura quid 66
Natura, deus quid 71
Natura naturans 72
Nomen dei quale 74
Nobilis inopia quæ 114
Nomen domini 161
Nobilitas uera, falſa 178
Neophitus 182
Numerus ſeptennarius 216
Nitrum quid 216
Nomen illuſtre quomodo paratur 238
Naturales diuitie 245

Neceſſaria ad amicitiã 243
Nomen Iehoua quale 268
Nobilitas quid 271
Nobilis uere quis 256

O

OMnia poſſe deũ 16
Operationes ſanctorũ quomodo procedãt 17
Os prauum quale 38
Oculi ſtulti qui 38
Officium prudentis
Oratio inſidioſa quid 40
Officium philoſophi 43
Ocii mala 47
Otium litterarium 47
Offitium prudentie 54
Oculus mulieris quid 55
Ornatus meretricius 56
Odienda peccata diligẽdi homines 65
Oracula themidis que 67
Opiniones diuerſe de cardinibus terre 70
Oraculũ ſerapidis de deo. 72
Oſtia ſcripture 74
Occaſio donata diuinitate. 83
Ora hominum duo 84
Odium quid 85.235
Omnis impius peccator nõ e conuerſo 101
Otiũ laudatũ,& illaudatũ 104
Opinio q̃ nos ledat 105
Oportunitatis comoda 134
Offitium innocentis 139
Optima uita que 156
Ordo rect⁹ diſcipline qs 162
Offitium prudẽtis ꝙ 170
Originale peccatum 199
Oculus bonus,& neq̃ 205
Obſcuritas ſcripturarum cur 221
Odioſa loquacitas 224
Oportunitas loquendi 223
Opus prudẽtis & ſtulti 227
Otioſitas quid 254
Optimus princeps qui 250
Ordo mũdane ꝓuidẽtie. 259
Oẽ nimiũ rephẽſibile 278
Otioſum quid 287

P

PHiloſophie utilitas 1
Philoſophie encomiũ 1
Philoſophie offitium 1
Philoſophia uera que 2
Parabola quid 2.232
Parabolarum utilitas 2
Prouerbium quid 3
Prudentia quid 4
Platee quid 11
Philoſophia medicina aĩ 18

Proſpitas ānnexa ſtultitie 14
Prudentie partes 16
Prudens qui 18.33.127
Philautia dānatur 23.133
Primitie que 25
Pene preſentis uite qd 25
Proditores dānātur 30
Panis impietatis 36
Palpebre quid 38
Pueritia educanda 50
Promiſſis cum ſtatur 61
Perfecta ſcientia que 78
Philoſophie precipuū q̄ 78
Philoſophorū ſcole q̄les 79
Preceptorū dei utilitas 84
Pena impii qualis 89
Politica iuſtitia 91
Prudētia xp̄iana que 92
Prouidētia dei erga bonos & malos 93
Plebecule propriū quid 96
Populus quid 96
Pietas quid 97
Placere deo quando 98
Paup uerus qui 98.103.110
Pigri uoluntas 109
Precepta maiorum 113
Pena peccati 11
Premeditatio uite qualis 118
Paupertas duplex 122
Patientie bona 125
Paupertas quid 131
Patiens qui 132
Prudens qui 133
Pondus sps q̄ 138
Prudētie acquiſitio 143
Preſumptio quid 143
Patiētie laus 147
Peruerſus qui 155
Puſillanimitas 160
Paupertas ample&enda 166
patiētia quid 170
pigritia quid 175
pueritie uitia que 180
proditores damnāť 182.234
platonicum myſterium 187
pigrorum deſideria 193
preuaricatio quid 198
preceptū cur detur 201
philoſophia quid uetet 204
pater tollerandus 208
prudentia eē bonū quō 112
peccandi conſuetudo 244
pecoris nomine quid 245
peculium & pecunia ūde que 245
principatus miſer qualis 261
paraſiti qui 266
pluuia unde 268
pasſiones aeris 265

parricidarum pena 73
princeps ſtultus qualis 278
princeps qualis 279.280.281
philoſophia economica 282
pulchritudo quid 288
pulchritudo timenda 288
pulchritudinis fructus 288

R

REx iuſtus qualis 3.21
Rex illiteratus qd 3
Rectus qui 16.21.92
Rectum conſilium q̄ 18
Receſſus a deo 19
Religio uoluntaria 25
Religio contra libidinē 54
Religio uera qualis 56
Refugium in malis q̄ 76
Remedium ſalutare q̄ 76
Reſpublica duobus ſuſtentatur 94
ReſPublica optima que 95
Romani cenſores quales 95
Radex iuſtorum que 114
Radex ſpei que 111
Romanorum educatio erga pueros 116
Rectus deus peruerſo nō placet 117
Riſus mundanorum qualis 120
Regale offitium 125
Religio ſanitatē cōfert 126
Regii miniſtri quales 128
Rex iuſtus qualis 141.221
Regis boni artes 141
Reges quales 142.222
Regis cognomina qualia 142
Rethorica quid 144
Regi neceſſaria que 179.154
Romanorum faſces 185
Romana iuuentus qualis 189
Romanorum religio 187
Requies iuſti que 212
Reſpondendi modi tres 219
Ruſticana uita innoxia 219
Raptor pauper qualis 248
Remedium unicum cōtra Tyrannos 252
Rex iuſtus cui ſimilis 258.261
Rex paſtor 259

S

SAlomō unus ātiſtes ſapiē germaneq; phīe parēs 3
Sapientia quid 3.15.59
Sapientia humana quid 4
Sapiē & prudētie diſcrimē 4
Scientia quid 60
Sapiens qui 7.46.78
Sanguinis nomine quid 9

ſtultitia quid 275
ſtellio quid 276
ſtragula ueſtis quæ 256
ſymbolum ferri

T

Timere qualis 8.251
Timere deum quid 24
Tēpus obliuionis 47
Tentare deum quō 52
Tēperātia & intēperātia 58
Timor ſanctus 78
Tēpus obſeruandū 83
Temporalis uita quid 87
Tabernaculū corporis quomodo ferendum 90
Turpiſſima ſeruitus quæ 107
Tiſtititia bona & mala q̄ 107
Tenebre quid 109
Tyranni 115
Teſtiū cōditio quæ 117.124
Teſtiū duo genera 117
Timēdus deus quō 121
Torpor quid 132
Timor bonus & malus 135
Teſtes falſus ledit quō 169
Tollerantia dei 219
Tēpus ē medicus noxius 137
Treptoria quid 249
Temporum neceſſitudo 257
tyrannus quis 259
timor mundanus 265
timere hominē quō 265
terra quid 272

V

Vita et mors īpiorū q̄lis 13
Vir prudēs & pius q 17
Vulgi iuditiū 21
Veritas quæ 22
Vmbilicus quid 24
Viæ dei quæ 27
Vtilitas prudentiæ 34
Via ſapientiæ quæ 34
Vulgi ſententia 36
Vinum iniquitatis 35
Via dei quæ 27
Venerea uoluptas qualis 40
Venerei amoris mala 51
Vox index animi 55
Voluptas inſidioſa 56
Vultus quid 56
Vbera quæ 57
Verecundia uirtus peculiaris adoleſcētie 58
Veritatis ſcientia quæ 62
Verbū dei ſolum dirigit cogitatus noſtros 64
Via dei quæ 69
Vtilitas ex ſcripturis 74
Virtutes ementite quæ 80
Virtutis medium q̄ 87

Saturitas peſſima 14
Scientia Dei quæ 16
Simplices qui 21
Semita quid 27
Somnus ſuauis 29
Simplices qui 31
Sapiens uerus qui 31
Sapientia uera & falſa 33
Sapientie poſſeſſor qui 33
ſcriptura ſacra 37
ſponſor qui 45
ſtultus qui 58.82
ſagitta quid 58
ſapientia ubi data 59
ſapientia quid docet 59
ſapientia quos uocat 60
ſimplicitas quid 60
ſapientia docet magna 61
ſimilis deo quis 69
ſapientia increata quæ 69
ſapientia mundi 79
ſollicitudo noxia 83
ſuperſtitio quid 83
ſubſtantia non aſpernenda cur 88
ſapientia cā uitæ 90
ſeminator iuſtitie quis 97
ſuperbia mala quæ 111
ſpes remota quid 112
ſaturitas impiorū quæ 121
ſcti arti ex malis parētibus 121
ſanitatis initiū 124
ſuperbos deus punit 134
ſuperbiie deſcriptio 143
ſenectutis ſcipiones duo 146
ſortes conceſſe quō 147
ſortilegi qui 148
ſeruorum geuus quale 149
ſenectus ueneranda 150
ſtultus abutitur bonis 153
ſapientia diuina quæ 159
ſomnus quid 180
ſenectus amplectenda 185
ſacrificiū uerū q̄le 188
ſpina quid 196
ſtat⁹ nō temere mutādus 202
ſpes mundanorū quæ 216
ſapiens quid facit 215
ſpes quid 217
ſaturitas ī'amicitia uitāda 226
ſpiritus impotens qualis 229
ſapiens qui 229
ſtultitie duo genera 231
ſapiens & inſipiens qui 233
ſtudiū ſapientie quale 242
Salomonis exēplū 252
ſerui quō arguēdi 264
ſciētia humana & diuina 267
ſcientia ſui 101
ſtultitiæ propriū quid 105

Vita impii breuis 90
Vulgaris ſententia qualis 99
Victoria ſui qualis 101
Veritatis natura quæ 107
Verbū unde dictū 110
Valerii publicole exēplū 111
Venter quid 116
Verba intima quæ 124
Vita diuitum & pauperum qualis 148
Vectis unde 164
Vxor bona quæ 165
Vermis diuitiarū ſupbia 165
Volūtas dei prima cā 174
Vanæ ſcientiæ quæ 175
Vigilia 180
Vindictæ rō quæ 189
Voluptas duplex 190
Vxor mala quid 191
Veritas quæ 108
Veritas increata quæ 108
Veritatis regnū 108
Vinū ad quid 210
Voluptates pernitioſæ 211
Vindicta magiſtratus 218
Vltionis ſtudium 227
Scoria quid 232
Vxor mala quæ 242
Veri diuites & pauperes 349
Vſura damnatur 250
Vindicta quando 265
Ventus quid 267
Vulua quid 272
Vxor q̄ neceſſaria 282
Vxor in religione cū uiro quō 285
Venuſtas quid 288
Vſura unde 249

X

Xp̄s ad iudicium uenturus 58
xp̄s pontifex & ſacerdos 75
xp̄i una perſona in utraq; natura 267
xp̄ianæ uxores qualis 288
xp̄ianus maritus qualis 289

Z

ZElus quid 13
Zelus 274

FINIS.

Omne tulit punctum, Qui miſcuit utile dulci.

COMMENTARIUS IN PARABOLAS SALOMONIS PER DANIELEM RECUPERUM ARETINUM ORDINIS PRAEDICATORUM, CAPUT PRIMUM.

PHILOSOPHIA aliarū artium & ſcientiarum princeps, ſola animorū languores & ægritudines curat. Per hanc ſcimus quid honeſtum & turpe. quid iuſtum & iniuſtum, quid eligendū fugiendumue, quomodo parētibus, maioribus, peregrinis, magiſtratibus, amicis, uxoribus, liberis, ſeruis, utendum ſit. Hæc eſt quæ docet quo pacto Deum ueneremur, honoremus parentes, ſeniores uereamur, legibus obtemperemus, ac ut magiſtratibus cedendum ſit. Hæc monet in mulieribus ſeruare modeſtiam, charos habere liberos, minime ſeruire cū ſeruis: ac quomodo amicos diligere oporteat, & quod maximū eſt, in proſperis fortunæ ſucceſſibus lætitia nō effundi, nec aduerſis caſibus triſtitia deprimi, nec omnino uoluptatibus eſſe deditos, nec ita per iracūdiam affici, ut beluarum animos induamus: quæ ex omnibus philoſophiæ bonis antiquiſſima du

Philoſophię utilitas.

co. Generoſi.n. uiri ac uere philoſophi officium eſt ſecundam ferre fortunam ſine inuidia, Voluptates ratione ſuperare, Iracundiam cæteroſq; animi affectus uincere. Vnde merito in eius laudes exclamat Cicero. O uitæ philoſophia dux, o uirtutis indagatrix, expultrixq; uitiorum. Quid non modo nos, ſed omnino uita hominum ſine te eſſe potuiſſet? Tu urbes peperiſti, tu diſſipatos homines in ſocietatem uitæ cõuocaſti, tu eos inter ſe primo domiciliis, deinde coniugiis, tum litterarũ ac uocum cõmunione iunxiſti: tu inuentrix legum, tu magiſtra morum & diſciplina fuiſti. Ad te cõfugimus, a te opem petimus, tibi nos antea magna ex parte ſic nunc penitus, toteſq; tradidimus. Eſt autem unus dies bene ex præceptis tuis actus, pene toti immortalitati ante ponẽdus. Cuius igit᷑ opibus potius utamur q̃ tuis, quæ uitæ tranquillitatem nobis largita es, terrorem mortis ſubſtuliſti? Hæc ille. Hanc humanæ uitæ magiſtram, ii quos uulgo philoſophos appellamus, tum græci tum latini ſophiæ indagatores multa inpagine, ſed irrita inueſtigarunt, eãq; per innumeros libros ſuos (uariis nihilominus erroribus reſperſos) uerius deliniarunt nobis q̃ expreſſerũt. Quippe qui infirmæ rationis humanæ uiribus plus æquo omnia tribuerunt. At ſpiritus ſanctus hoc paruo codice per os ſapientiſſimi Salomonis eam ueriſſime, adeoq; certiſſime reſerauit: ut omnis qui his cœleſtibus oraculis innixus, ea opere adimpleuerit, uerus philo

Philoſophiæ encomium.

Cicero.

ſophus effectus fœliciſſime, uitam ſuã in utraq; fortuna acturus ſit. Nihil enim aliud ſuis adhortationibus ac præceptis molitur, q̃ nos ad ueræ ſapientiæ ſtudia & amorem (quæ uera eſt philoſophia) informare & accendere. Igitur (quem admodum Plinius ſcripſit) officia Ciceronis nũquam de manibus deponẽda, & ſunt ſane digna, quæ cum ab omnibus tum præcipue, ab his qui deſtinati ſunt adminiſtrandæ reipublicæ aduerbum ediſcantur: Ita hunc Prouerbiorum libellũ dignum arbitror, qui ſemper omnium manibus teratur, & ab omnibus circumferatur, quando quidem omnium utilitatem cõcernit. Igitur omnes pii huius diuinæ ſapiẽtiæ ſtudioſi ac ueri philoſophi qui Chriſtum dei ſapientiam exprimere ſtudetis: hunc libellum nocturna uerſate manu, uerſate diurna, ut a pecuinis affectibus liberi cœleſtem atq; diuinam ſapiẽtiam adipiſci ualeatis. Sed præſtat iam ipſa diuina oracula audire. — Plinius. Officia Ciceronis.

1 Parabolæ, Græcæ. latinæ, ſimilitudines. Dicitur autem parabola iuxta ſentẽtiam: quaſi rerum diſſimilium comparatio. Vnde Quintilianus, Parabolam (quam Cicero collationem uocat) longius res quæ cõparantur repetere ſolet: ut tam fortiter apud hypponem fecit Scipio q̃ apud uticam Cato. Eſt autem hæc cõparatiua ſimilitudo, ſiue negotii ad negotium, ſiue perſonæ ad perſonam, aut ſtatus ad ſtatum, quæ in deſignatione alterius rei q̃ litera ſonat dicta agnoſcitur: ut intentionem dicentis pronuntiet, etiam — Parabolæ quid. Quintilian⁹.

ſi ſecũdum literam non inuenitur geſtum quæ refert, neq; per hoc mendatium dicit, ſi ſub ſimilitudine aliquam ueritatẽ expreſſit, monuit, aut terruit, aut a malo auertit. Quicunq; igitur parabolas legis tũc eas intelliges, ſi literæ ueritatem, dicentis intentioni ſupponis, nõ intentionẽ literis exaratis. Nam omnis literæ ueritas eſt id qđ author pronunciare intẽdit, ſiue parabolice, ſiue per expreſſionem, ſiue per exempla, ſiue per rationem. Sola autem Parabola (quæ nihil aliud eſt q̃ explicata metaphora) cumulatius præſtat uniuerſa quam exornationes reliquæ ſingula. Delectare uis? nulla plus habet feſtiuitatis. Docere ſtudes? non alia probat uel efficatius uel apertius. Flectere paras? nulla plus addit acrimoniæ. Studes copiæ? nuſq̃ ſuppellex locupletior. Placet laconiſmus? nulla plus cogitationi relinquit. Sublimitatem affectas? Hæc quid uis quantum uis attollit. Tolle metaphoræ ſuppellectilẽ ex ſacris literis magnam gratiæ partem detraxeris. Quamobrem non eſt aſpernata miſericordia dei cum infantia noſtra in eiſdẽ Parabolis quodammodo ludere, & interiores oculos noſtros hoc luto curare, ne uileſcat earum facilitas, atq; excitetur ingenium noſtrum ad ea ardentius per ſcrutanda. In cuius pſona Pſaltes cecinit dicens. Aperiam in parabolis os meum. Inſignitur etiã Prouerbiorum ſiue paræmiarum titulo, quoniã apertas & magis uulgares cõtinet ſentẽtias proditas de uariis rebus, euentibus humanis, atq;

Parabolarũ utilitas.

Metaphora.

Pſalmus.

cõmunibus caſibus. Eſt enim hic libellus ratio quædam inſtituendæ uitæ. Dicitur autem Prouerbium quaſi commune omnium uerbum. Et eſt ſentẽtia quæ in ore omnium uerſatur, modo aperta & ſimplex, modo obſcura & aliud ſignificans q̃ uerbum exprimere uidetur. Ezech. decimo octauo. Quid eſt ꝙ inter uos Parabolã uertitis in Prouerbium? ¶ Salomonis. Ne liber anonimus uideatur appoſuit nomẽ, ut ſplendore perſonæ, & amplitudine auditorẽ facilius traheret. Iſte eſt cui a deo datum fuit cor ſapiens & intelligẽs, in tantũ ut nullus ante eum ſimilis ei fuerit, neq; poſt eum futurus ſit. Tertio Regũ ca. 3. Typus illius ueri atq; pacifici Salomonis Ieſu Chriſti q in Parabolis locuturus erat. Verus antiſtes ſapiẽtiæ germanæq; philoſophiæ parẽs, qui ſuis libris omnia philoſophiæ placita complexus eſt, ita philoſophum ab incunabulis inſtituens, ut affectibus ad obſequium redactis, mentem tãdem in arce ſapientiæ iam ſe ſe benignius indulgentis collocet. Id eſt ſummum bonum qđ annis pluſq̃ mille humana philoſophia omnibus indagans naturæ ueſtigiis, non ante inuenire potuiſſet, q̃ ſe indicaret & proderet ipſa ſapientia Ieſus Chriſtus. ¶ Filii Dauid. Rege ſapiẽte prophetaq; patre genitus, cuius merito ſanctitatis tot bona ſortitus eſt a Deo. ¶ Regis. non tyranni deglubẽtis ſuos populos, ſed patris ac paſtoris eoſdem regentis ac protegentis. Refert autem ad præcepta tradenda authorẽ fuiſſe

Prouerbiũ quid.

Ezech. 18.

3. Regũ. c. 3.

regem. Siquidem nil in terris deo ſimilius reperi ri poteſt, iuſti regis imagine. ¶ Iſrael. So lius populi tunc in terris uera pietate ac dei co gnitione fulgentis. Decebat huic non niſi piiſſi mum imperare Regem. Quã florẽtiſſimũ uero fuerit Iſraeliticæ gentis regnu ſub hoc ſapientiſ ſimo uiro, abunde teſtãtur ſacræ literæ: ita ut ue ra comprobetur illa Platonis celebrata ſenten tia: tunc beatas fore res publicas, ſi aut eorum re ges philoſophentur, aut regnent philoſophi. Nõ enim aliud eſt rex illiteratus, q̃ aſinus coronatus. Hactenus tot ſplendidiſſimis titulis lectorem at tentum reddidit: modo eundem beneuolum & docilem ſibi conciliat, dum explicat eximios fru ctus quos parit huius libri ſacra lectio. Cõformi ter ad illud Pauli.ii. ad Thi.iii. Omnis doctrina diuinitus inſpirata utilis eſt ad docendum &c. Ait ergo.

Plato.

Paulus.

2 AD ſciendam ſapientiam. Docet ergo hic liber ſapientiam quam per tot artes, ne gotia, ſtudia ac inuenta homines ſibi uendicare conantur: idq; fruſtra. Nam omnis ſapiẽtia a do mino Deo eſt. Eſt autem hæc, Dei & omnium di uinorum cognitio, nõ humano ſtudio acquiſita quemadmodũ philoſophi per hæc uiſibilia Deũ cognouerunt: ſed diuinitus infuſa, quæ Iacobi quarto ſapientia de ſurſum appellatur, ideſt ſu pra humanum modum. Fit autem hæc cognitio unione quadã ad diuina, uidelicet ut diuinis non utamur niſi per amorem, hinc ſapiẽtia ideſt ſa

Sapiẽtia q d.

Iacobus.

pida ſcientia] dicta eſt, ſpirituales delectationes ac dulcedines habens, Pacem efficiens, quietem inducens, ac omnia optime iudicans iuxta illud Pauli. Spiritualis iudicat omnia, per legem & regulam diuinorum per quam ordinat omnia agibilia ſua. Eſt quoq; humana quædam ſapiētia in huius uitæ rerum experientia conſiſtens: ſecundum quam ſapientes dicuntur artium quarumlibet utilium ſcientes: iuxta illud Pauli, ut ſapiens architectus fundamentum poſui. Hanc non docet hic liber, ſed primam quæ unica eſt ueritas, in qua cernitur & tenetur ſummum bonum guſtu & amore. ¶ Et diſciplinam. Ea eſt morum temperies, ac moderatio, qua in inceſſu, ſtatu, habitu, ac in omnibus motibus noſtris nihil fit quod cuiuſquā aſpectum offendat: ut inquit Paulus. Nemini dantes ullam offenſionem. Item, ſine offenſione eſtote Iudæis atq; gētibus. Item, prouidentes bona non ſolum coram Deo, ſed ēt coram omnibus hominibus. Eſt & alia diſciplina alterius generis, diuini muneris prima gratia, qua erudit nos deus ad noſtræ humilitatis confeſſionem, & agnoſcere facit ꝙ ſi quid boni facimus per illum poſſumus, & cum labore uitiorū maculas purgat, de q̄ Paulus. Omnis diſciplina in præſenti non eſt gaudii, ſed mœroris. Hanc noſſe nō eſt cuiuſlibet mentis propter res duras quas multi nequeūt tollerare. Vnde Deus nos negligentes emendat, quemadmodum pedagogus pueros deſpicientes ſcolas ferulis ac plagis corri

Paulus. Humana ſapientia. Paulus. Diſciplina quid. Paulus. Diſciplina Dei. Paulus. Similitudo.

Pſalmus. git. Quamobrem neceſſe eſt noſſe hanc, atq; p eam appetere emẽdari: iuxta illud Pſal. Corripe me domine. Itẽ, Beatus homo quem tu erudie⸗ris domine. Nemo autem eruditur ſine labore & dolore. Ambas has docet hic liber fuſius.

Prudẽtia qd ¶Ad inteligenda uerba prudentiæ. Eſt prudentia qua bonorum, & malorum, & indiffe rentium nos ſcientes reddimur. Dicuntur pru⸗dentes uulgato nomine uerſuti qui ad propriũ cõmodum ſimpliciores defraudant. Qua imbu⸗tus fuit economus ille euangelicus. At uera pru⸗dentia nunquã a uirtute officioq; abſcedit, nun⸗quam uitiorum peſtem incurrit: ſed ſcit affatim ſibi prouidere de neceſſariis ad ſalutem. Græcis

Ariſtoteles. prudentia eſt mentis conſumatio, Ariſtoteli. Sa

Sapientiæ & prudẽtiæ diſcrimen. pientia uerſatur in his quæ demonſtratione cõ ſtant, & ſemper eodem ſtatu manent. Prudentiã non item: ſed in his quæ uiciſſitudinem admit⸗tũt. Et rurſus ſapientia præſtantior eſt prudẽtia utpote, quæ circa æterna diuinaq; uerſatur, cum prudẽtia circa deteriora occupata ſit, ſcilicet cir ca ea contemplãda quæ homini commoda ſunt. Et rurſus cum omnes uirtutes ſint adminiſtrati⸗uæ, Prudentia illis architecti uicem præbet. Nam quomodo illa iuſſit agẽdum, ſic ipſe uirtutes ad miniſtrant. Ex his ſatis liquet Sapientiam & Pru dentiam philoſophis cognatas eſſe uirtutes. Pru dentiamq; aliarum moderamen tenere, quo fit ut omnia tollant, qui ciuilium diſciplinarum ſci entiam tollunt, hoc eſt enim tollere ſapientiam

& prudentiam, quas ciuitatem conditores uno nomine cōplexi ſunt eloquentiæ. At Chriſtiana religio his altiorem gradum attribuit, quemadmodum ſupradictum eſt. Ille igitur prudentiæ uerba agnoſcit, qui abiectis ſophiſmatibus & captionibus, ac fallatiis impoſtorum ac nebulonū meliora quæq; proſequitur: & ut bonus mercator abiectis deterioribus meliora tenet. Hac munitus quiſq; uitabit dolos fraudeſq;. Hac uerus chriſtianus domum ſuam fundabit ſupra petrā. Papæ, quam rarus numerus hodie eſt horum prudentum?

AD ſuſcipiendam eruditionē doctrinæ. 5
Per omnes creaturas, per omnes ſenſus, docet nos dei uerbum, ac omnes animæ noſtræ latebroſas cauernas & profundos aditus rimatur ac penetrat, & in lucē eruit. Viuus eſt enim ſermo dei & efficax & penetrabilior omni gladio ancipiti (ut ait Paulus) pertingens uſq; ad diuiſionē animæ compagum quoq; & medullarū. Idē, oīa quæ arguuntur alumne manifeſtantur. Et Pſal. Da mihi intellectū ut diſcā &c. ¶ Iuſtitiā. Quæ pro dignitate ſuū cuiq; diſtribuit. Ea eſt conſtans & perpetua uolūtas ius ſuum unicuiq; tribuēs: atq; naturæ tacita conuentio in adiutorium multorum inuenta. Hoc autem cognitu & inuētu difficillimum eſt, tum ex defectu prudentiæ, tum propter animi paſſiones. Per hunc librū uerā a falſa iuſtitia cognoſcimus: quæ uerbo & oſtētatione in multis reperitur, ſed re in paucis.

Paulus.
Pſalmus.
Iuſtitia qd.

ſimis. Eſt enim uoluntatis habitus ſic a ratione di
Iuſtitiæ ordo. rectus ac roboratus, ut minis illecebriſq; con-
tēptis non aliter agere ſtatuat, q̃ deus, & natura,
ciuilitasq; monſtrauerit. Præcepit deus ſe coli a
nobis, ac ad deum omnia noſtra referre. Natura
docet ut pecuniam corpori, corpus animæ, ani-
mam rationi, rationem deo ſubdamus. Ciuilitas
monet ut ciues ſinguli meminerint ſe eſſe quæ-
dam ciuitatis ſuæ membra: ideo patriam dilige-
re ut corpus uniuerſum, ciues uero ut eiuſdem
Iuſtus qui. corporis membra debent. Proinde ille uere iu-
ſtus dicendus eſt, qui deum ut patrem ac domi-
num diligit & timet, affectus ac motus animi
diligentiſſime moderat̃, & hoīes fraterna cha-
ritate diligit. Quamobrem iuſtus tribuit deo ue-
ram latriam, maioribus honorem atq; reueren-
tiam, æqualibus domeſticam conſuetudinem, in
ferioribus opem atq; cōſilium. Ad hæc, in magi
ſtratu poſitus legem ipſam ante oculos tāquam
deum ſemper habet: ſe uero non legis dominum
ſed fidum interpretem & miniſtrū arbitratur:
Quamobrē ſubiungit. ℭ Iudicium. Nā
noſſe iuſtitiam facit ut recte iudicare poſſimus.
Impoſſibile nāmq; eſt nō uerſatum in cognitio-
ne iuſtitiæ rem dubiam in controuerſia poſitam
Iudiciū qd. bene ac ordine dirigere. Eſt enim iudiciū actus
Iuſtitię & iudicii diſcrimen. mentis decernentis aliquid eſſe iuſtum. Iuſtitia
uero eſt rectitudo uoluntatis uiuentis conformi
ter iudicio mētis. Iudicii finis (inqt Ambroſius)
Ambroſius. eſt iuſtitia. In iudicio eſt ueritatis cuſtodia, in iu-

ſtitia eſt fructus æquitatis. Iudiciū inquit Auguſtinus, eſt diſcretio boni & mali: Iuſtitia autem proſequutio boni, & fuga mali. Facimus iudiciū diſcernentes bonum a malo: Iuſtitiam autem facientes bonū, & declinantes a malo. Itaq; rectus iudex factus in iudicẽdo non accipit perſonam, ſed in obliquum profert iudicium non hominis ſed dei cuius eſt. Vnde Pſal. Si uere utiq; iuſtiam loquimini, recte iudicate filii hominum. Hæc igitur eſt uera eruditio intellectus noſtri facere iudicium & iuſtitiā in medio terræ. ¶ Et æquitatem. Græcæ, epicheyā qua ex bono & æquo omnia opamur. A ueteribus philoſophis dictū eſt: ꝙ mediocritates non ſūmitates uirtutes ſint maximeq; iuſtitia. Non enim tantum relinquens medium, ſed excedens etiam ſolet eſſe inutilis ipſis impotenter ea utentibus. Et eſt quandoq; magnarum calamitatum cauſa in mortes miſerabiles, intollerabilesq; lues eas conuertens, quemadmodum apud Romanos Martio Coriolano, & Catoni Vticenſi eueniſſe legimus. Vnde ſcriptū eſt. Noli eſſe iuſtus nimis.

Auguſtinus

Pſalmus.

Aequitas.

Mediocritates uirtutes eſſe.

VT detur paruulis aſtutia. Paruuli non ætate ſed ſenſu ſimplices ſunt & inſipiẽtes, ac ueluti arundo mobiles & non ſolidati, cito pſuaſibiles & in malum flexibiles, quiq; poſt concupiſcẽtias ſuas eunt, & parua ac terrena diligūt ac ſequuntur. Hos corripit diuinum uerbum in hoc libro, & aſtutiam illam ſerpentinam docet, de qua dñs, eſtote prudentes ſicut ſerpentes &c. 4

Aſtutia bōa

Hæc ſancta calliditas & hominum utilitates quæ
rit, & animas ſimplicium in omni actione cautas
reddit. Talis fuit aſtutia Rebecchæ, Rachelis: Ra
ab: improba fuit aſtutia Gabaonitarum & Abſa
Scientia qd. lonis. ℭ Et adoleſcenti ſcientia. Qua cer
to ſciat quid fide tenere debeat, ac per ſcientiam
credibilium & eorum quæ ad credibilia ſequun
Iacobus. tur dirigatur in agendis. Iuxta illud Iacobi. Sciē
Matth. ti bonum & non facien', peccatum eſt illi. Item,
Seruus ſciens uolūtatem domini ſui &c. Per hāc
quoque diuinam ſcientiam, recte ſcit conuerſari
in medio nationis prauæ atq; peruerſæ, & abſti
nere a malis ac bene uti rebus temporalibus ne
Intellect⁹ qd p creaturas a deo auertat. ℭ Et intellectus.
Qui intus legit ſpiritualia & diuina ad ſalutem
neceſſaria, ea ſupra humanum modum penetrā
do per ſuper naturale lumen, quod nequit efficę
re ſenſus uel imaginatio animæ. Quēadmodū
enim ſub accidentibus latet ſubſtantia, ſub uer
bis illorū ſignificata, ſub ſimilitudinibus & figu
ris ueritas: ita ſub corporalibus ſpiritualia & di
uina, ad quæ inſpicienda & cognoſcenda intro
ducitur & eleuatur intellectus naturæ per diui
Pſalmus. num donū: ut in Pſal. Et intellectū dat paruulis.
Item, intellectus bonus omnibus facientibus eū.
Qui ergo ex uerbis ſignificatum non intelligūt,
ac ex corporalibus ſpiritualia non percipiunt: ſi
miles pueris ſunt admirātibus in libris pulchris
ac deauratis literarum pulchritudinem, quarum
Ariſtoteles. nihilominus ſignificatum ignorant. Ariſtoteles

rogatus a quo tãta didiciſſet, reſpondet a rebus quæ mentiri non nouerunt. Verius & rectius ſi reſpondiſſet a deo.

AVdiens ſapiens. Ambroſius, ille ſapiẽs eſt cuius animus in deo eſt, cuius oculus interior erigit̃ ad ſupna. ℭSapientior erit. Ob exercitium, quod multa diuina præcepta docet & multa humana tradit, ac uitium ex anima expellit, & uirtutem introducit. Audiẽdi quoq; ratio priuſquã dicendi in nobis eſſe debet, iuxta Iacobi ſententiam. Sit omnis homo uelox ad audiẽdum, tardus ad loquendum &c. Ideo qui docent pueros inſtruere eos debent idoneos ſe preſtare auditores, multa uidelicet audire & pauca loqui. Igitur ubiq; pulchrum & tutum eſt ſilentium præſertim ubi in audiendis aliis patientiam præſtat. Et quo magis ſenſus auditus rationi & humanis cogitationibus atq; conſiliis uidet̃ eſſe coniunctus, eo maiori nocumento lædit atq; corrumpit eos qui clauſtris illum cohibere neglexerint. ℭEt intelligens gubernacula poſſidebit. Acquiret ingenioſa cõſilia, præſſe atq; ſublimiter conſiderabit quomodo uitam humanam regere oportet, inter tot undas huius ſæuiſſimi maris, inter tot procellas utriuſq; fortunæ, inter tot fluctus paſſionum noſtrarũ, ne clauum rationis ac timoris dei abiiciat: ſed portum ſalutis attingat. Huic quoq; merito humanarum rerum gubernacula committenda forent.

Sapiẽs ſecũdũ Ambroſium qui.

Iacobus.

Audiẽdi fructus.

ANimaduertet parabolam & interpreta-

tionem. Non oſcitanter & quaſi in tranſitu legens ea quæ deus ſub parabolarum inuolucro texit: ſub quo latent innumera & immenſa miſteria. Huius quoq; difficillimæ ſcientiæ lectione inſtructus reliqua facilius aſſequetur. In omnib⁹ enim parabolis ſiue innitãtur argumento per locum a ſimilibus, ſiue a diſſimilibus, corporalia diuinis de quibus agitur propter ſimilitudinem aliquam comparantur, ut per iſta facilius cœleſtia capiamus. ℭ Verba ſapientum. Per quos deus ueluti per oracula plurimas ueritates mundo reſerauit: quorum ſentẽtiæ celeberrimæ in ore omnium uerſantur, non ſolum apud Hæbreos: uerum & Græcos & latinos. Veritas. n.

Ambroſius (ut ait Ambroſius) a quocunq; dicatur a ſpiritu ſancto eſt. ℭ Et enigmata eorum. Eſt

Enigma qd. enigma obſcura allegoria, uel quæ difficile intelligitur niſi aperiatur: ut illud. De comedẽte exi-

Iudicum. uit cibus, & de forte egreſſa eſt dulcedo. Et illd': Sphinge de animali quadripede, deinde bipede, poſt modũ tripede. His referti ſunt ſacri & anti

Iob. quorum philoſophorum libri. Iob tertio decimo. Audite ſermonem meũ & enigmata, ideſt obſcuritates ſeu difficultates latentes in uerbis meis quibus probo quæ dico, hoc enim ſpectat ad ſapientem. Vide ergo prudens lector his paucis uerbis quam ingentium bonorum promittat cumulũ huius ſancti codicis ſtudium. Modo fœliciſſime auſpicatur dicens.

7 INitium ſapientiæ timor domini. Fun-

datiſſimum exordium, conſonum & illi uulgò decantato carmini. Primus in orbe deos fecit timor. Et ſunt nõnulli celebres philoſophi qui deos a timore dictos putauerũt. Non eſt autem hic is timor quo nocentes cruciatum formidãt, qui mundanus appellatur. Ille enim furiis ac demoniis noxiis eſt dignus, qui non eſt diuinus nec ſalutaris, ſed furor & nocentis cõſcientiæ uermis rodens quotidie atq; urens malam animam plus timens offendere homines quã deum. Hæ ſunt impiorum flammæ furiæ, ac faces. Sed eſt hic timor ſanctus, caſtus, intraneus ac filialis excellẽs amore, quemadmodum extrinſecus ille inferior eſt. Vnde Gen. xxxi. Iurauit Iacob per Pahad, id eſt timorem patris ſui Iſaac &c. Et ad ſocerum Laban. Niſi inquit deus patris Abraam & Pahad id eſt timor Iſaac &c. Quoniam uero per hunc timorem omnis homo declinat a malo, & recedere a malo (teſte Iob) eſt ſcientia, quia non eſt uera ſcientia boni niſi ad hoc apprehendatur, ut agatur, recte initium eſt ſapientiæ, ideſt ſcientiæ ſanctorum. Quamobrem hoc carentes carẽt diuina ſciẽtia, quia inutiliter meditatur legem dei qui laborat ut memoria teneat quod actione nõ implet. ¶ *Sapientiam atq; doctrinam ſtulti deſpiciunt.* Nam abiecto a ſe timore dei, ut effrenatius peccent, noluerunt intelligere ut bene agerent. Ii uere ſtulti ac deridendi mũdana ſapiẽtia tumidi, irrident diuinæ ſapientiæ uerba tanquã anilia, atq; omnem eccleſiæ doctrinam,

Statius.

Timor q̃lis.

Gen.

Gen.

Iob.

& cenſuram contemnunt.

8 AVdi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Fungitur offitio optimi legis latoris, cui circa puerorum diſciplinam ſummopere eſt uacandum, quæ ma xime eſt neceſſaria, nec tam priuata de cauſa, q̃ publica: cum ipſi futuræ reipublicæ ſeminarium ſint. Ad diſcendum autem dupliciter, homo du-citur ratione & authoritate, tēpore authoritas, re ratio prior eſt. Imperite multitudini authori-tas bonorum ſalubrior, eruditis uero ratio ap-tior eſt. Authoritas partim diuina, partim hu mana eſt. Diuina uera, firma, & ſumma. In-ter humanas parentum & maiorum præualet, a quibus nos ab incunabilis diligi perſuaſum habemus. Cum itaq; paterna & materna mo-nita iure in nobis præualeāt merito ad ea ſeruan da hortat᷑. ℭ Vt addatur gratia capiti tuo, & torques collo tuo. Quemadmodū puer parentibus obſequioſus ab eiſdem in ſignū amo ris præcipui, bullis, cæteriſq; ornamētis, gratio-ſus redditur, & uenuſtus in conſpectu omnium: ita deus exornat ſeruantes præcepta ſua, nō cor-ruptibili corona, ſed incorrupta, ut Paulus inqt. Hæc eſt corona iuſtitiæ, & torques omnium cœ leſtium bonorum agregatione perfectus.

Authoritas ratio.

Paulus.

9 FIli mi ſi te lactauerint peccatores. Mo-net cauere a periculis quæ lubricam iuuentu-tem ac ad omnia ſequacē, circūſtant. Inter quæ nullum eſt Aſſentatoribus pernitioſius, nullum quod

Aſſētatores

quod citius eam in præcipitium deducat, qui pa
rentes & filios radicitus obtriuerũt, illorum ſe-
nectutem, horum adoleſcentiam triſtitia & ma-
gnis affligentes malis, dum eam ad immodeſtas
ac ſeruiles præcipitant uoluptates: ſcorta, ſuper-
baſq; meretrices eis redimentes, interim obſo-
niis & exquiſitis ferculis cũ eiſdem dies peragen
tes, ac noctes, in alea, procaciſſimiſq; ſodalitiis.
Hos peccatores recte Cicero feces urbium ap- Cicero.
pellat, ex Xenophonte œconomico, & ex Ariſto Xenophon.
tele. Has male blãdas Syrenas, ſub lacte uolupta Ariſtoteles.
tis ac dulcedinis carnalis, iuuentutem ſeducẽtes, Seneca.
ne audiendas quidem monet, dicens. ¶ Ne
acquieſcas eis. Nam (ut inquit Seneca,) ma- Seneca.
lum hominem blandæ loquentem, agnoſce tuũ
laqueum eſſe. Habet enim uenenum ſuum blãda
oratio. Idem, Intus te ipſum conſidera, non qua
lis ſis aliis credas. Nam (ut ait Ambroſius) non Ambroſius
eſt uera amicitia, ubi eſt adulatio fallax. Et Au- Auguſtinus
guſtinus. Sit tibi tam triſte ſi lauderis a turpib9,
quam ſi lauderis ob turpia. Horum intempeſti-
ua beneuolẽtia, nil a ſimultate differt. Cum enim
nocet amicus, nil ab hoſte diſcrepat. Horatius, Horatius.
nil moror officium, quod me grauat. Item, ſedu
litas, quem ſtulte diligit urget.

Si dixerint ueni nobiſcũ, inſidiemur ſan- 10
guini. Explicat per partes, ad quæ ma'a Sanguinis
infælicem iuuentutem deducat impiorum con- nomine.
tubernium. Quoniã enim anima ſanguine cor- Virgilius
pori colligatur, iuxta illud. Fuditq; cum ſangui- quid.

ne uitam, merito per ipſum deſignatur anima & uita, quemadmodum eccleſia dicitur locus quo eccleſia congregatur, cum homines ſint eccleſia. Omnia quoq; peccata contra proximi uitam perpetrata ſanguinis appellatione ſignificata ſunt.

Delatores. ¶ Abſcondimus tendiculas contra inſontem fruſtra. Plenam omni malignitate & obſtinatione uoluntatem impiorum oſtendit, dum ſponte & gratis inſidias ſtruunt innocenti, quorum falſis delationibus frequentius cadit neſciēs cur & a quo. Iis ſcæleſtibus delatoribus referte ſunt urbes, ſic uolentibus tyrānis, ut undiq; haurire poſſint occaſionem ſæuiendi & expoliandi. Ethnicæ poteſtates has ſceleſtiſſimas peſtes ſæpius eliminarunt. Scitum eſt illud Alexandri Cæſaris, delatores qui non caſtigat irritat. Explicat per ſequæntia quod dixit, apertius dicens.

Alexandri Cæſaris.

11 DEglutiamus eum ſicut infernus uiuentem, & integrum quaſi deſcendentem in lacum. Inter cætera proximorū bona exteriora, fama locum ſupremum habet. Hæc neceſſaria eſt cuilibet etiam ſanctitate pollenti, iuxta illud. Conſciētia propter nos, fama propter proximos: nam per eam homo uiuit inter reliquos opinione probitatis. Hāc facinoroſi mendaciis, detractionibus, atq; delationibus auferre conantur: ut hoc modo infames effecti, quaſi fætida cadauera abiiciantur, omnibus inuiſi atq; exploſi quaſi mortui.

Fama bona neceſſaria.

12 OMnem ſubſtantiam prætioſam reperie

mus,implebimus domus noſtras ſpoliis. Ad hoc tendunt horum uenenatæ perſuaſiones, propter hoc decipiunt fraudant & rapiunt; & non eſt finis acquiſitionis eorum. Dum unde habeat quærit nemo,ſed omnes pariter illud, cantillant,oportet habere.

SOrtem tuam mitte nobiſcum. Vox impiorum,perpetuæ ſocietatis fœdera quærentium,quiſquis interim exitus eos maneat, dummodo ſuis prauis affectibus cõſulere poſſint. 13

¶ Marſupium unum ſit omnium noſtrũ. Hoc eſt,committe te nobiſcũ fortunæ, ſiue proſperæ ſiue aduerſæ,ambo eam pariter percurramus. Præmonſtrauit læthiferum morbum,pariter & ſaluberrimum antidotũ, ac præſentaneũ remedium affert dicens.

FIli mi non ambules cum eis. Nam ut eſt in prouerbio,claudum facit uicinus claudus. Et ſi iuxta claudum ambules diſces claudicare. Ouidius,Dum ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi, Multaq; nec paribus tranſitione nocent. Plutarchus,tantam uim habet cõſuetudo, ut Platonis familiares eius gibbum imitarentur. Ariſtotelis amici,balbutiem, Alexandri magni,ceruicis inflexum & uocis aſperitatem. Ariſtoteles ix.moralium, Malus ipſe fies, ſi malis cõuixeris. Seneca, Sumuntur a cõuerſantibus mores; & ut quædam in contactis corpore uitia tranſeunt:ita animus mala ſua proximis tradit. Ebrioſus conuictores in amorem uini trahit, Impudicorum 14

Prouerbiũ. Ouidius. Plutarchus. Plato. Ariſtoteles. Seneca. Cõuerſationis uis.

cętus fortem uirū emollit, auaritia in proximos uirus ſuum tranſtulit: Eadem e conuerſo ratio uirtutum eſt, ut omne quod ſanctum habent mitigent. Nec tam ualetudini profuit utilis regio & ſalubrius cœlum, quam animis parum firmis in turba meliorum uerſari. Quę res quātum poſſit intelliges, ſi uideris feras conuictu noſtro māſueſcere, nulliqꝫ immani beſtię uim ſuā permanere, ſi hominis cōtubernium diu paſſa eſt. Hęc Seneca, In malis ergo rebus (ut dicitur) opus eſt bono ac ſaluberrimo cōſilio. ¶Prohibe pedem tuum a ſemitis eorum. Semitę illorum ſunt aſperę impiorum uię, quę per uarios caſus, per tot diſcrimina rerum, ad lucra & ſuos peruerſos fines tendunt. Ab iis ergo pedes noſtrorum affectuū & amicitię, auellere debemus. Ratio namqꝫ hęc eſt. Quoniam.

15 PEdes eorum ad malum currunt. Quāuis prætenſis titulis, coloribus, rationibus operire ſtudeant ſuas prauas cupiditates, excuſantes excuſationes ſuas in peccatis. Dicuntur currere, quia perfecti ſunt in malo & obſtinati. Nam curſus perfectorū eſt (ut Paulus docet,) ſic currite &c. & currebatis bene &c. ¶Et feſtinantur fundant ſanguinem. Pſal. Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. Feſtinare quoqꝫ labor eſt, iuxta illud. Ambulauimus uias difficiles. Item, cōtritio & infælicitas in uiis eorum. Et uulgo dicitur. Difficilius eſt infernū mereri quam cœlum. At dicet quiſpiam quoqꝫ

Paulus. Pſalmus. Sapien. Pſalmus. Vulgo.

modo poterimus euadere tot innumeros laqueos uiribus noſtris. Audi præſens remedium.

FRuſtra autem iacitur rethe ante oculos pennatorum. Ac ſi dicat. Si auicula ſolo naturæ lumine prædita tā perſpicacis eſt uiſus, ut ingenioſi aucupis dolos & technas eludat, facilius homo diuini luminis ſplendore illuſtratus, ſe ſe tuebitur ne, fallaciis impiorum capiatur, atq; eiſdem in malum conſentiat, idq; non pro tuenda uita dūtaxat, ſed pro ſalute animæ ſuæ. Benedictus dominus (inquit Pſal.) qui non dedit nos in captionem dētibus eorum. Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt &c. Item, Cuſtodi me domine ut pupillam oculi, ſub umbra alarū protege me. Attēde quam præſens ſit auxilium dei, contra tot innumeros laqueos demonum & impiorum. Argumentatur hac ſententia a minori ad maius affirmatiue. 16 Pſalmus. Pſalmus

IPſi quoq; contra ſanguinem ſuum inſidiantur, & moliuntur fraudes contra animas ſuas. Primo nāq; ſe ſe impetit impietas, dum alienam impetit innocentiam, ut eam ſubuertat. Iuxta illud, Lacum aperuit & effodit eū, & incidit in foueam quam fecit. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in uerticem ipſius iniquitas eius deſcendet. Frequenter uidemus hos inſidiatores ad exemplū Perilli, arte periſſe ſua, atq; a ſuis complicibus fuiſſe deletos. Nam eſt prouerbium. Malum conſilium conſultori peſſimum. 17 Pſalmus. Prouerbiū

18 SIc ſemitæ omnis auari. Duræ & aſperæ ob immodicos affectus rapiendi, & ardentia ſtudia decipiendi, ac uehementes cogitatus ad explenda ſua impia deſideria, quæ omnia ſecum ferunt ingentes animi cruciatus. Semp ergo turbulenta eſt prædonum, raptorum, & auarorum uita. ¶ Animas poſſidentium rapiunt. Par eos manet exitus. Nam quemadmodũ auarus, auarum ſæpius occidit propter diuitias: ita impii impios mutuo laniatu conſumunt, Deo ꝑ eoſdem eorũdem impietates ulciſcente.

19 SApientia foris prædicat. Quaſi dicat. Cũ totus mundus poſitus ſit in maligno, & omnes declinauerint, & non ſit qui faciat bonũ uſq; ad unum, Cum nuſquã ſit tuta fides inter homines, ſed omnia plena periculis: nihilominus non cõtinuit miſericors deus miſericordiam ſuam, ut nullus ſit excuſationis locus. Nam miſit uerbũ ſuum, ut ſit lucerna pedibus noſtris. Primo quidẽ per prophetas, deinde per Chriſtum filium ſuũ, qui de ſinu ſummi patris egreſſus, uenit in mundum foras. Hæc eſt ſapiẽtia Dei, carne noſtra induta, palam locuta mundo & in occulto nihil, quæ a nullo abeſt, nuſquã deeſt, foris admonet, intus docet, in ſe omnes in melius commutat, a nullo in deterius commutatur, nullus de illa iudicat, & nullus abſq; illa bene iudicat. ¶ In plateis dat uocem ſuam. Plateæ lationes uiæ urbis ſunt, iuxta proprietatem græcanicæ linguæ, a latitudine ſic appellatæ. Hominibus autem per la

Verbũ Dei.

Chriſt⁹ Dei ſapientia.

Plateæ qd.

tam uiam ambulantibus, publicanis, meretrici-
bus, peccatoribus, prædicauit Chriſtus, ac prædi
cat ſapientia. ¶ In capite turbarum clami-
tat. Vbi ſunt tumultus magni, hoc eſt promi-
ſcuum uulgus cuiuſcunq; ſexus, ætatis, & condi-
tionis. ¶ In foribus portarum. Ad ruſti-
cos & agricolas, qui ad urbis portas ueniunt, ut
cauſa ſuas pertractent. Nam penes antiquos in
portis erat iudiciorum locus. ¶ In urbe elo
quia ſua dicet. Ad principes, ſacerdotes, ad
ſenatores & ciues. Nullus ergo eſt qui ſe abſcon-
dere ualeat ab huius diuinæ ſapientiæ ſplendore,
quæ pro omnium ſalute uenit.

VSquequo paruuli diligitis infantiam? 20
Thema obiurgatoriũ, in ſimplices & igna-
uos, qui facillime ſeducuntur ob concupiſcentiã
uoluptatis, quemadmodum paruuli ob appetitũ
dulcium. Qui autem amat quod non expedit, nõ
amabit quod expedit, ideo ſubdit. Et ſtulti ea
quæ ſibi ſunt noxia cupient. Libidinoſus Amor no-
dum uenereas ſequitur uoluptates, Deum tacite xiarũ rerũ.
ſpernit & deridet, ſtolidæq; ſectatur uenenatas
atq; mortiferas concupiſcentias carnis. Nam car
nalis libido omnium perturbationũ principiũ,
ac malorum omnium eſca definitur a Platone. Plato.
Animus quoq; æger (inquit Ennius) ſemper er- Ennius.
rat, neq; perpeti poteſt, cupere nunquam deſinit.
Quibus duobus morbis cupiditate & ægritudi-
ne qui tandem poſſunt eſſe in corporibus gra-
uiores, ait Cicero? Et imprudentes odibũt Cicero.

Iob. ſcientiam. Hi (teſte Iob) dicunt deo recede
à nobis, ſcientiam uiarum tuarum nolumus.

21 CONuertimini ad increpationem meã.
Poſtquam increpauit errantes, reuocat a cõ
ſuetudine omnium rerum malorũ magiſtra, ut
Correptio optimis aſſueſcamus. Ita fiet ſolitum quod erat
ſapiẽtiæ qd inſolitum, & ſuaue quod erat inſuaue. & decorũ
affert. quod uidebatur indecorum. Tantam dulcedinẽ
Cicero, præſtat correptio ſapientiæ, afferens fructum pa
philoſophia catiſſimum exercitatis. Eſt enim philoſophia (in
medicina quit Cicero) medicina animi, cuius auxilium nõ
animi. ut in corporis morbis petendũ eſt foris, ſed om
nibus opibus uiribuſq; ut nos metipſi nobis me
deri poſſimus elaborandum eſt. Et quia hoc du-
rũ uideri poſſet imbecilli noſtræ naturæ, adhor-
tatur pariter & conſolatur dicens. En profe-
ram uobis ſpiritum meum. Eſt enim almus
ille ſpiritus, in labore requies, in æſtu temperies,
in fletu ſolatium. Et oſtendam uobis uer-
ba mea. Nam diuinum uerbum, omnem for-
titudinem nobis ſuppeditat contra omnia aduer
Pſalmus. ſantia. Iuxta illud Pſal. Cantabiles mihi erant iu-
ſtificationes tuæ, in loco peregrinationis meæ.
Cum autem huic omnia bona inſint, quæ cœlo,
terra, ac mari continentur, excellentius atq; per-
fectius, conquæritur ſe ab omnibus contemni,
ideo ſubdit.

22 PRo eo quia uocaui. Stat ad oſtium cor-
Cõtẽptores dis, & pulſat uarie ad ſe uocando. Et re-
ingrati con- nuiſtis. Ergo in noſtri arbitrii eſt poteſtate, ut
tra deum.

deo uocanti, monenti, & operanti conſentiamus & cooperemur. Extendi manum meam, & non fuit qui aſpiceret. Per manũ largitatẽ beneficiorum ſignificat. Ac ſi deus conquerens hominibus loqueretur, ꝙ multa beneficia contulerit, nec fuerit qui gratus acciperet ac rependeret. Deſpexiſtis omne conſilium meum.

Eſt conſilium Dei, hominum liberatio. Quod per malam uitam noſtram ceſſare facimus. Vnde Pſal. Ipſi autem exacerbauerunt eum in conſilio ſuo. Item, non ſubſtinuerunt conſiliũ Dei. Et increpationes meas neglexiſtis. Quæ ſunt diuinorum uerborum cõminationes & flagella, De his Zachar. vii. Poſuerunt cor ſuum, ut adamantem. Maxima ergo eſt humana ingratitudo erga tot beneficia, quibus deus nos ad ſe redire compellit. Et quia (ut ille ſcribit) culpam pæne præmit comes, & noxa caput ſequit. Nequiterq; factum (inquit Cato) ſemper durat & reum comitatur, recte ſubiungit dicens. Conſiliũ dei quale. Pſalmus. Zachar. Horatius. Cato.

EGo quoq; in interitu ueſtro ridebo. Cum impii ſæuiſſimis pænis a deo inflictis conteruntur & percluduntur, ipſe ad modum ridentis ſe habere deſcribitur. ¶ Et ſubſannabo, cum uobis quod timebatis aduenerit, cũ uenerit repentina calamitas. Nam ꝙ ſubitum, hoc malum eſt. Res enim aduerſæ quemadmodum uitium curabile purgant, ita incurabile puniũt, illic purgationis, hic iuſtitiæ lucet bonũ. ¶ Et interitus ueſter quaſi tempeſtas ingrue 13 Seneca.

rit. A ſubitanea & improuiſa morte præuẽti, quæ proſternit & aufert unico momento amabilia ueſtra omnia, quæ tãtis ſudoribus longo tempore parauiſtis. Nam ut ait Seneca. Criminibus

Seneca.

fœlix nullus erit diu. Et cito improborum læta in pernitiem cadunt.

24 TVnc inuocabunt me, & nõ exaudiam, mane conſurgẽt, & non inuenient me. Quemadmodũ euenit illi purpurato euangelico apud Lucam. Multi enim inuocant ſed non deum, inuocas (inquit Auguſtinus) quicquid amas, & uis ut ueniat ad te. Ideo ſi inuocas deũ, ut pecunia, hereditas, dignitas ad te ueniat, illa inuocas non deum. Sed deum adiutorem tibi ponis cupiditatum tuarum, non exauditorem deſideriorum. Inuocat autem deum tamq̃ deum, qui eum tamq̃ deum amat & concupiſcit. In morte autem poſitum, timor & tormenta clamare cogunt. Scelerum namq; dulcedine & illecebra aſſidue ineſcatus, conſcientiam onuſtã flagitiis ſentit. Ideo ut Tynnus rapidus percurrens æquora ſæuit. Violenta enim ac effrenis eſt ſcelerum audacia, ad facinora agilis expedita, ac uehemens. In perturbationibus uero ac paſſionibus animi poſita, tãq̃ ſpiritu deſtituta imbecillis, humilis. ac languens inuenitur. Hinc uidemus eos qui innumeris flagitiis cooperti, deum ac homines cõtempſerunt in uita, in morte poſitos, humiles & deiectos in uota præceſq; ſe ſe conuertere.

Lucas.

Auguſtinus. Inuocare deum.

25 EO q exoſam habuerint diſciplinam.

Noluerunt in hac uita deum cognoſcere, ac ſub
piiſſimi patris manu erudiri, ut eis in æternum
parceret, ſed rebelles & impotentes in aduerſis
deum blaſphemauerunt. ¶ Et timorem do-
mini non ſuſceperint. Quo tãquam clauo
firmi manſiſſent. Iuxta illud Pſal. Cõfige timore Pſalmus.
tuo carnes meas. ¶ Nec acquieuerunt con
ſilio meo. De eorum ſalute, ſed quantum in
eis fuit illud abiecerũt. De quibus Pſal. Non ſub-
ſtinuerunt conſilium eius. ¶ Et detraxerunt
uniuerſæ correptioni meæ. Velut Pharao
duriores ac deteriores flagellis effecti.

COmedẽt igitur fructus uiæ ſuæ, & con- 16
ſiliis ſuis ſaturabuntur. Oſeæ.x. Come- Oſeæ.x.
diſtis frugem mendacii. Sub obſcure minatur
id, quod Paulus .I. ad Romanos clare explicat, Paulus.
uidelicet. Damnum uindictam, qua deus iratus, Peccatũ pec
peccatũ peccato punit, ſæua & atrociſſima om- cati pœna.
nium pœnarum, qua tradit impios a ſe deſertos
in reprobam mentem, & in paſſiones ignomi- Paulus.
niæ, ut faciant ea quæ non conueniunt. Hæc eſt
peſſima ſaturitas, omnium bonorum inediam Saturitas
nobis præparans. peſſima.

QVia auerſio paruulorũ interficiet eos, 17
& proſperitas ſtultorum perdet illos. Cauſæ om-
Explicat omnium peccatorum cauſas, uidelicet: nium pecca
Auerſionem a deo, & ad commutabile bonum torum.
conuerſionem. Iuxta illud Iacobi. Abſtractus & Iacobus.
illectus. Recte quoq; proſperitatem ſtultitiæ an-
nectit. Nã ubi plus fortunæ, ibi ſapientiæ minus.

In confeſſo ſemper fuit apud omnium ſæculorũ
ſapientes, homines longe difficilius ſecundam
Hanibali exercitus. quam aduerſam tollerare fortunam. Exercitus
Hanibalis quem innumeri labores alpini nõ fregerunt, campanæ delitiæ eneruarunt & perdiderunt.
Euripides. Quamobrem Euripides. Qui agunt ſemp
fæliciter inique agunt. Idem, quando iniqui fæliciter nimis agunt, quando non putabunt pœnas
Eſchilus. dabunt. Et Eſchilus. Quã graue onus homo fælix inſipiens, nam ſtultitia germana eſt iniquitatis.
Horatius. Horatius, Quem res plus nimio delectauere
Mimus. ſecundæ, mutatæ quatient. Mimus, Fortuna quẽ nimium fouet, ſtultum facit. Eſt autem incautis proſperitas, quod ignis ad ceram, quod ſolis radius ad niuem & glatiem. Nam magnus eſt (ut
Bernardus. inquit Bernardus) qui incidens in aduerſa non excidit a ſapientia. nec minor cui præſens fælicitas ſi arriſit non irriſit. Nam proſpera animos
Seneca. efferunt, ait Seneca.

28 QVi autem audierit me abſq; terrore requieſcet, & abundantia perfruetur, ti-
Matth. more malorum ſublato. Et ipſe Saluator Chriſtus ait. Omnis qui audit uerba mea, & fecerit ea, comparabitur uiro ædificanti domum ſuam ſupra petram &c. Innumera ſunt loca utriuſq; paginæ, atteſtantia fiduciam ac fortitudinẽ omnium piorum ſub protectione omnipotentis
Seneca. patris dei. Nam (ut inquit Seneca) neminem lædens nullum timebis.

COMMENTARIA IN PARABO-las Salomonis per Danielem Recuperum Aretinũ ordi. prædicatoꝝ, Cap. II.

FRequens eſt Salomon in hoc & ſequẽtibus, in exortatione ad amplexandam ſapiẽtiam. Sapientiæ electio. Si quidẽ in humanis uirtutibus, eiꝰ electiōe nihil eſt præcioſius, pro qua emẽda Plato cẽſebat omnia eſſe uendẽda. Plato. Illi enim qui neſcit diſcernere bona a malis, & a bonis mala ſecernere, nil ꝓdeſt, ſed obſũt omnia. Recteq; uidetur hoc electionis principium eſſe plusquam dimidium. Neq; infimum aſcendit ſapientiæ gradum, ille qui cum intẽſo animi amore eam amplexatus fuerit: Ait itaq;.

FIlii mi ſi ſuſceperis ſermones meos, & mã 1
data mea abſconderis penes te. Ad inſtar illius euangelicæ terræ bonæ, quæ recipiens in uiſcera ſua diuinum ſemen, producit fructum centeſimum. Pſal. In corde meo abſcondi eloq̃a tua. Pſalmus. Vt audiat ſapientiã auris tua. Hæc ſapientia eſt diuinorum cognitio, quam diuinũ uerbum nobis oſtẽdit. Sapiẽtia q̃d Hæc unica ſalus hominũ. Hæc ad cœlum aſcenſio, ex hac una dũtaxat omnia bona profluunt. Nam certamẽ religioſæ mẽtis (teſte Macrobio) hoc eſt recognoſcere deũ Macrobiꝰ. & iniuriã inferre nemini. Et ſumma chriſtianæ doctrinæ eſt, noſſe & timere deum. Sũmã xp̃ianæ doctrinã Noſſe autẽ

deum eſt, noſſe uoluntatem eius erga nos, uidelicet. Quod iraſcitur peccatis, & ignoſcit penitentibus, quodq; adſit credẽtibus in ſe, & illos ꝓtegat. Hæc omnia nobis affatim explicat diuinũ
Matth. uerbum. Audit uero hanc ſapientiam auris illa, de qua dominus dixit. Qui habet aures audiẽdi
Paulus. audiat &c. Et Paulus. Fides ex auditu &c. Socra-
Socrates. tes quoq; apud Platonem in Phedro ait. Diſciplinam ex ſermone potius & uiua uoce hauriendã
Hieronym⁹ quam ex lectione. Nam (teſte Hieronymo.) Habet neſcio quid latẽtis energiæ uiuæ uocis actus: & in aures diſcipuli transfuſa uehementius ſonat. ¶ Inclina aurem tuam ad cognoſcẽ-
Iuuenalis. dam prudentiam. Nã (ut inquit Satyricus) Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia. Admonet per hæc uerba rem attentius expediendam, & ad
Adagium: res ſummas & egregias enitendũ. Iuxta Adagiũ. Summum cape, ut mediũ teneas. Hoc enim modo, ad ſummam mediocritatem perueniemus. Summum animo deſtinandum, ut ſaltim modi-
Cicero. cis potiamur. Et Cicero, Indecens eſt profecto in ea re quæ eo melior quo maior, mediocritatem ſectari.

2
Sapien. SI enim ſapientiam inuocaueris. Quemadmodũ Salomon Sap. ix. Et hoc, corde non hinc inde uagante, ſed animo recollecto aduertente, & cuſtodito. Cum omni reuerentia, humilitate, & ſancto timore. Nã humanis uiribus fruſtra eam aſſequimur. ¶ Et inclinaueris cor tuum prudentiæ. Nam uehementi ſtudio, &

anxia ſolicitudine illã quæſiuiſſe, fere, inueniſſe eſt. Huius duæ ſunt partes: Circũſpectio ad uitanda uitia, & cautio ad diſcernendum inter illa & uirtutes? Quamobrem dixit Christus Math.c. xvi. Intuemini & cauete &c. Prudentiæ partes. Matth.

SI quæſieris eam quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam. Nõ eſt propter hoc dicendum, ſcripturã laudaſſe auaritiã. Sed quia nouimus omnes amatores pecuniæ, quantis patienter laboribus, ſudoribusq; ſubdãtur, a quantis ſe contineant uoluptatibus, quanta ſagacitate ſectentur lucrum, & prudenter damna deuitent, recte admoniti ſumus, ſic amare dei ſapientiam & intelligentiam, ut eam nobis theſaurizare auidiſſime cupiamus. Atq; ut magis nobis acquiratur, nec ex aliqua parte minuatur, & p'eramus moleſtias, & libidines refrenemus, & proſpiciamus in poſterum, & innocẽtiam beneficentiamq; ſeruemus. Quanto prætioſior eſt ſapientia cunctis opibus: quoniam in ea inueniuntur pluſquam omnes temporales diuitiæ, cum ille erogate minuantur, ſpirituales uero augeantur. Hoc exemplo, Paulus exhortans homines ad uirtutem, de agnothetis, id eſt uitioſo hominum affectu, etiam ipſe exemplum ſumpſit. primæ Corinth. ix. 5 Paulus.

TVnc intelliges timorem domini. Nã Dei maieſtatẽ hæc ſapiẽtia ab oculos ponit, oſtendens quam metuẽdus ſit ille, qui omnia nutu ſuo ſubuertere poteſt. Iuxta illud. In ditione

Omnia poſſe deum. Heſter. — tua cũcta ſunt poſita, & nõ eſt q poſſit reſiſtere uolũtati tuæ, dominus enim uniuerſorum tu es. Hæc meditatio religioſum animum format ſine qua homo infælicior beſtiis eſt. ¶ Et ſcientiã dei inuenies. De qua Sapien. vi. Scire autem te, ſenſus eſt conſumatus. Per hanc ſcimus deum patrem nobis ſuper omnia amandum, qui cum Chriſto filio ſuo omnia nobis donauit. Per iſtã ſcimus proximos noſtros in deo & propter deum, tamquam confratres & eiuſdem corporis membra a nobis amandos eſſe. Proinde ſcientia dei, eſt ſcientia ſanctæ charitatis, de qua loquens ſanctus Franciſcus dicebat. Chriſtianus tantum ſcit quantum operatur. Non ſic impii nõ ſic, qui cum deum cognouiſſent, nõ ſicut deum glorificauerunt.

Sapien. — Scientia dei quæ. — s. Frẽciſcus. — Paulus.

6 QVia dominus dat ſapientiam. Hæc eſt veriſſima gloria non in ſe, ſed in domino gloriari. Hanc non concedit prophanis ſed religioſis animis. Quoniã in maleuolam animam non introibit ſapientia. Non igitur humano ſtudio acquiri poteſt. Vnde Iacobus. Si quis ueſtrũ indiget ſapiẽtia, poſtulet a deo. ¶ Ex ore ei⁹ prudentia. Illa ſerpentina, quæ omnia membra ſua offert percutienti, dummodo caput ſuũ quod Chriſtus eſt, ſeruet. ¶ Et ſcientia. Quia deus ſcientiaꝝ dñs eſt. Enumerat deinde fructus qui ex ſapientia oriuntur dicens.

Sapien. — Iacobus.

6 CVſtodiet rectorum ſalutem, & proteget gradientes ſimpliciter. Rectus eſt (inqt

Rectus qui.

Ambroſius)

Ambroſius) qui ſuam uoluntatem diuinæ con-format, uolēs de omni re id quod deus uult eum uelle. Et ex eadem charitate qua deus uult quod uult. Rectus itaq; eſt, qui per lineas æquitatis in actibus ſuis procedit. Quid ergo mirū ſi iſtæ curæ deo ſit? ℭ Seruans ſemitas iuſtitiæ. Quæ ſunt, honeſtæ uiuere, per quod caſtratur libido. alterū non lædere, per quod cohibetur ira, Ius ſuum unicuiq; tribuere. per quod reprimit̃ cupiditas. Huc omnes referuntur humanæ leges. — Ambroſius — Semitæ iuſtitiæ quæ.

ℭ Et uias ſanctorum cuſtodiens. Quoniam ſanctus in operationibus ſuis ſemper procedit a principiis operabiliū abſq; declinatione ad culpam, uſq; ad ultimum finem. Pie ergo hic deū colit, ac de proximis ſuis ſemper bene mœreri ſtudet.

TVnc intelliges iuſtitiam. Iſocrates. Ego iuſtitiam nullo modo doceri poſſe, neq; artem ipſius ullam prorſus exiſtimo: ut ii qui male ſunt a natura inſtituti ad eam dirigantur. Eſt.n. difficillimum iuſte rempublicam adminiſtrare, & multis uelle placere. Vnde Cicero conquerit̃. O conditiones miſeras adminiſtrandarum ciuitatum, in quibus diligētia plena ſimultatum eſt, negligentia uituperationum, ubi ſæueritas periculoſa, liberalitas ingrata, ſermo inſidioſus, aſſentatio pernitioſa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus. iracūdiæ occultæ, blanditiæ apertæ: uenientes prætores expectant, præſentibus inſeruiunt, abeuntes deſerūt. Quāobrē — 7. Iſocrates. Iuſtitiæ cognitio difficilis. Cicero.

Cryſippus Gryſippus rogatus cur non accederet ad rempu

Iuſtitia q d. blicam, reſpondit. Quoniam ſi male, diis, ſi bene hominibus diſplicerem. Ad hæc, iuſtitia æquitas ac decẽtia quædam eſt. qua homo uiuit, & abſq; reprehenſione conuerſatur cum proximo ſuo: ut recte lex humana diſponit, & præcipit diuina.

Plato. Hanc Plato appellat uitæ rectitudinem erga pro

Cicero. ximum. Ariſtoteles ueritatem uitæ, Cicero uera-

Theologi. citatem cõuerſationis. Theologi probitatẽ uitæ cum proximo. Pro eodem enim ſumuntur hæc omnia, iuſte uiuere, ac recte, uere, ueraciter, & ꝓbe, ſe habere erga proximũ, ¶ Et iudiciũ. Nam qui bene intelligit quæ ſit iuſtitiæ ratio, recte iudicat. ¶ Et æquitatem. In omnibus uirtutibus rectitudinem tenens. ¶ Et omnẽ ſemitam bonam. Omnia prius exiſtimans & perpendens. Dignitatem rebus non ex opinione multorum, ſed ex earum natura conſtituens. Tot ergo bona non humana educatio, aut cæleſtes influxus, ſed Dei ſapientia nobis adminiſtrat.

8

Vir prudẽs & pius. SI intrauerit ſapientia cor tuum. Quod omnibus uotis conandum eſt. Vir enim prudens & pius corpus quidem ſuum mundi membrum, mundi ipſius reuolutioni quocunq; contigerit agitandum, cor uero id eſt animum a corporis conſortio ſegregat, & diuinæ prouidentiæ ac ſapientiæ committit pro arbitrio gubernandum.

¶ Et ſcientia animæ tuæ placuerit. Nam

minime intraret ſapientia dei cor noſtrum, niſi
ſimul ſcientia dei eidem dulcuerit. Dulcia quidē
ſunt delectabilia & ſuauia, cōcupiſcentia carnis,
ſpectacula, cantilenæ &c. Sed ut inquit Pſal. Nar- Pſalmus.
rauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non ut lex
tua. Vnde idem. Quam dulcia faucibus meis elo Pſalmus
quia tua &c. Fœlix anima quæ hic delectationi-
bus delectatur. Vbi turpitudine nulla ĩquinatur,
& ueritatis ſerenitate purgatur. Explicat deinde
quæ bona ex hoc ſequantur.

Conſilium cuſtodiet te. Eſt conſilium, 9
inquiſitio de aliquo operabili a nobis. Ad Conſiliū qd
rectum autem conſilium tria requiri, inquit Phi- Ad rectū cō
loſophus. Ea ſunt debitus finis, accomodata me- ſilium quæ.
dia ad eum, & tempus conueniens. Hæc omnia
operatur uirtus, eubolia, æthicorum. vi. Sed eſt Eubolia.
ſuperioris ordinis conſilium, quo homo dirigit᷑
in agendis & cauendis, non per inquiſitionem
rationis humanæ, ſed quaſi cōſilio accepto a ſpi-
ritu ſancto. Nam ſcire pro certo omnia a nobis
bona agenda, & cauere omnia præcipitia & im-
pedimenta in tantis malis & obſcuritatibus non
eſt ex lumine rationis, ſed ex ſpiritu ſancto, quo
filii dei agunt᷑. ¶ Et prudētia ſeruabit te,
Seneca, Si prudens fueris, animus tuus tribus tē- Seneca.
poribus diſpēſetur. Præterita recordare, præſen
tia ordina, futura præuide. Et infra. Qui nihil de Prudens q.
præterito cogitat uitam perdidit. Qui præſen-
tia non ordinat male uiuit. Qui nihil de futuro
præmeditatur, in omnia mala incautus incidit.

Ad hæc, prudens media ad finem ordinata circũſpicit an ea conuenientia ſint. Vnde in Apocalipſis, Animalia deſcribuntur plena oculis ante & retro. Cauet quoq; contingentia mala uirtutum ueſtibus tecta, uel ut uitentur, uel ut minus noceant. Iure ergo conſeruat nos prudentia. Vnde

Sapien. Sapien. viii. Sobrietatem & prudentiam docet &c. Quibus nihil utilius eſt ĩ uita hominibus. Recte

Gregorius. ergo Gregorius. Cæteræ uirtutes niſi ea, quæ ap-

Ex prudentia bona. petunt prudenter agant, nequaquã uirtutes eſſe poſſunt. Eſt quoq; prudentia boni cõſilii parẽs.

Iſocrates. Vnde Iſocrates, cum conſulis, præterita ſũmas in exemplum futurorũ, latens enim ex eo quod apertum eſt, expeditiſſime poteris cognoſcere. Item, cum ſuper tuis rebus aliquem in conſilium tibi aſſumis, conſidera primum quo pacto res ſuas ipſe geſſerit. Qui enĩ male adminiſtrat ſua, nunquam bene conſulet in alienis. Item, poteris maxime ad conſulendum excitari, ſi calamitates quas affert temeritas ſpectes. Sanitatis nãq; tunc præcipue curam habemus, cum ualetudinis aduerſæ dolorum recordamus.

10 VT eruaris a uia mala. Docet ubi exterius proſpiciendum eſt. prudentiæ carnis, & temeritati fortunæ ſe ſe homines non cõmittant prudentia & cõſilio ſuffulti. ¶Ab homine qui peruerſa loquitur. Typum gerit iſte omnium impiorum, quorum opinio de deo corrupta eſt, hoc eſt, qui imaginantur deum pro ſuo arbitrio nec metuendum nec eiuſmodi eſſe cui

confidant. Et quia nihil accipere ſe diuinitus ſentiunt, feruntur ſuo impetu ad ea quæ arrident, ſua mirantur, dei opera contemnunt, & aduerſantur. Hos uocat Paulus abhominabiles, & qui perſuaderi non poſſunt, & ad omne opus bonũ reprobos. Ex de prauatiſſimis autem opinionibus peruerſæ locutiones oriuntur. — Impii qui. Paulus. Pſalmus.

QVi relinquunt iter rectum. Nulla maior impiorum ĩfirmitas, q̃ receſſus a deo. Omnibus modis diſſoluitur, qui a ueritate recedit. Et errat qui rectum relinquit iter. Quamobrem recte orabat Pſal. Dirige greſſus meos in ſemitis tuis. ¶ Et ambulãt per uias tenebroſas. Noctem (ut inquit Seneca) geſtantes in oculis, carentes uera luce, quæ Chriſtus eſt, ob hoc frequentiſſime, Impingẽtes, ſuapte afflicti conſcientia. — 11 Pſalmus. Seneca.

QVi lætantur cum malefecerint. Obtẽdentes rationem turpitudini. Tale eſt quod faciunt, quale cum rident phrenetici. Nam (ut inquit Bernardus) nulla uerior miſeria quã falſa lætitia. ¶ Et exultauit ĩ rebus peſſimis. Qui exultat ĩ malo malus eſt, in peiore peior, in peſſimo peſſimus. Nihilominus uerum eſt qđ dicit Eſaias. Non eſt gaudere impiis dicit dominus, quia non eſt uerum gaudium niſi in deo & de deo. Vnde recte Ethnicus ille, Namq; ut ſupremam falſa inter gaudia noctem egerimus noſti. Notat per iſta impiorum impenitentiam, qui loco lachrymarum & luctus, riſum & plauſum — 12 Bernardus. Eſaias. Virgilius

Chryſoſto-mus. ſibi accerſunt, cum dicat Chryſoſtomus. Non dolere ꝙ peccaueris magis offendit deum, quã ꝙ ante peccaueras.

13 QVorum uiæ peruerſæ ſunt. Studia & affectus ad terrena, quibus peruertitur & incuruatur cor noſtrũ. De iis Pythagoras ſub mætaphora dicit. Populares uias declinato. ito per diuerticula. ideo cogita pauciſſima, & quæ pauciſſimi. Nam ut eſt in Prouerbio, uulgus peſſimus eſt auctor cuiuſcunq; rei bene gerendæ. Quamobrẽ ſi multis placuerit uita tua, tibi ipſi placere non poteris. ¶ Et infames greſſus eorũ. Sunt greſſus impiorum, praui illorũ habitus. Et ut pulchre ait Iſocra. Cõſuetudo ſine ueritate, uetuſtas erroris eſt. Infames eos appellat, quoniam (ut inquit Mimus) laſciuia & laus nunquam habent concordiam, nam intemperantia ſemper obnoxia eſt infamiæ. Vnde Pſal. Corrupti ſunt & abhominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis.

Pythagoras. Prouerbiũ. Greſſus impiorum. Iſocrates. Mimus. Pſalmus.

14 VT eruaris a muliere aliena, & ab extranea quæ mollit ſermones ſuos. Non tantum ab omnium genere impiorum nos liberat ſapiẽtia dei, uerum & ab omnibus illecebris carnis, per hãc extraneam mulierem ſignificatis. Eſt enim carnale crimen, præter uxorem propriam alienam appetere uel agnoſcere. Igitur præſentiſſimum remedium aduerſus omnes fœdas libidines, eſt ſapientia diuini uerbi. Iuxta illud. Erit fides cinctorium renũ eius. Myſticæ ab ipſa

Eſa.

iniquitate quæ hoc loco, typo mulieris extraneæ adumbrať, nos liberat diuina ſapientia, Idq; rectiſſime. Quoniam extranea ab hominis conditione iniquitas eſt. Nam (ut inquit Seneca) Nil proprium ducas quod mutari poſſit, q̄ nō uere tuum ac perpetuum. Deus enim fecit hominem rectum, & ſubſtantiā ualde bonā, (inquit. Aug.) Sed ipſe per iniquitatem lapſus eſt a ſubſtantia. Nam iniquitas ſubſtantia non eſt, quia nō eſt natura quam formauit deus, ſed peruerſitas quam fecit homo. Molles ſermones ſunt prauæ ſuggeſtiones carnis, per quas ad iniquitatē trahimur.

Seneca.

Auguſtinus

Q Væ reliq̄t ducē pubertatis ſuæ, .i. maritū. Et pacti dei ſui oblita ē. Per lupanaria ſe alienis cōmiſcēdæ cōtra cōiugalē fidē & ſacramētū ſacri cōiugii, cui⁹ eſt author de⁹. Myſticæ. Quēadmodū aīa iniq̄tatē & carnē ſeq̄ns femīæ cōparať. Ita intellect⁹ uiro duci, cui⁹ auſpiciis gubernāda eſt caro. nō q̄ ali⁹ ſit ītellect⁹ q̄ aīa, ſed q̄a obtuitus q̄dā ſit aīæ. Sicut. n. exteriores oculi q̄dda ſūt carnis, ita ītellect⁹ q̄dā eſt aīa oculus, q̄ ī eo ſ̄m ꝑticipatione diuinæ rōnis excellit, & tūc oīb⁹ motib⁹ ei⁹ bene ꝓſidet, cū ſuꝑna luce radiatur, ut ſit in ea uerū lumē. Plato quoq; ſtatuit tres hūanæ uitæ duces, v3. Rōnē diu ac diligēter examinatā. Expiētiā rerū diuturna cōſuetudine ꝯfirmatā, & autoritatē ſapiētū. Cōparať quoq; aīa iniq̄tati adhærēs adoleſcētiæ, ob feruores libidīs & tumult⁹ paſſionū. Illi⁹ pacti oblita de q̄ dr̄ Ge. 3. in q̄cūq; hora comederis &c. Q̄m ꝑ iniq̄tatē

17

Iniq̄tas q̄d.

Plato.

Tres duces hūanæ uitæ.

Gen.

Adam prius reliquit deum quam relinqueretur ab eo. Non enim deſerta eſt anima a deo ut deſereret, ſed ut deſeretur a deo deſeruit deum.

16 QVoniam inclinata eſt ad mortem domus eius. Nam domeſtica conuerſatio meretricis, ac eius familiaris conuictus, utriuſq; hominis mortem operatur. Paulus. Qui

Paulus. ſeminat in carne, de carne metent corruptionē.

¶Et ad inferos ſemitæ ipſius. Nam ſcortatores & adulteri regnum dei non poſſidebunt,

Paulus. eodem teſte.

17. OMnes q ingrediuntur ad eā non reuertentur, nec apprehendet ſemitas uitæ.

Theophraſtus. Theophraſtus. Amor, qui eſt animi concupiſcētia, celerem habet ingreſſum & tardum regreſſum.

Plutarchus. Plutarchus. Amor neq; nos ſtatim, neq; uehementer ab initio ut ira inuadit, neq; facile ingreſſus diſcedit, quāuis alatus pingatur, ſed ſenſim ingreditur ac molliter, manetq; diu etiam in ſenibus, qui quamuis diſcedat, aut tempore aut ratione uictus, non penitus liberam relinquit animum, remanetq; in ea ueſtigiū, ueluti ſiluæ exuſtæ aut fumantis, nec penitus ex oſſibus euellit, ignoraturq; quid ſit, unde ueniat, quomodo ue ingreſſus ſit.

Carnalis amor qualis. Myſticæ. Poteſt homo per ſe ipſum iniquitatem operari uolens, non poteſt autem p ſe ipſum ab ea uolens recedere, niſi gratia reuocatus, quia ſpiritus eſt uadens & nō rediēs. Qui

Ioan. ergo reuertitur, non ſibi tribuat, ſed gratiæ dei.

Matth. Nam qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Et

iniquitas (inquit Ioannes) peccatum. Ioannes.

VT ambules in uia bona. Id eſt. Propterea ambula in uia bonorum, id eſt, per cuſtodiam mandatorum Dei. 18 ¶ Et calles iuſtorum cuſtodias. Id eſt, cuſtodi ut tanta mala impiorum & carnalium concupiſcentiarum euadere queas. Cauſa eſt.

QVi enim recti ſunt habitabunt terram. 19 Recti illi dicēdi ſunt, quibus nihil diſplicet quod fecit deus, & qui in eo bono quod faciunt deus illis placet, in malo autem quod patiuntur deus non illis diſplicet, & qui non reſiſtunt patri emendāti, & credunt pollicenti, & qui q̄d mali faciunt ſibi, cum bene, deo acceptū ferunt: qui uoluntatem ſuam ad dei uoluntatē dirigunt, merito iſti poſſidebunt terram uiuentium. Nam iſta terra calcata pedibus hominum & quadrupedum & corpore reptata ſerpentum, non eſt præmium tantæ uirtutis, cui in operibus adæ dominus maledixit: Sed illa cœleſtis, cui dominus benedixit. Iuxta illud. Benedixiſti domine terrā tuam &c. De qua Pſalmiſta optādo dicit. Portio mea domine ſit in terra uiuētium, in qua corpore & animo laudatur deus: Iuxta illud. Generatio rectorum benedicetur. ¶ Et ſimplices p manebunt in ea. Id eſt, Immaculati & mites quia inuariabiles & incompoſiti ad inſtar dei. Eſt autem hæc ſimplicitas, qua homo corde, ore. & opere, uniformi modo ſe habet, omnem uitās ſimulationem hypocritarū. Iure autē rectitudini

Rectus qui.
Pſalmus.
Simplices q
Matth.

BIBLIOTECA NAZ. VITT. EMAN. ROMA

ſimplicitatem adiungit, ſicut & dominus dixit. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ: & Paulus, Volo uos ſapientes eſſe in bono, & ſimplices in malo,

20 IMpii uero de terra perdentur, & qui inique agunt auferuntur ab ea.

Pſalmus.

Tamquam infructuoſæ arbores quæ magno fragore ꝓſternuntur. Nam non dimidiabunt impii dies ſuos.

Matth.

Et dominus dixit. Omnis plantatio quam non plantauit pater meus eradicabitur. Hoc frequentius tyrannis eueniſſe cernimus ex utraq; terra ingenti omnium terrore infæliciſſime eradicati

Vulgare iudicium.

& exterminati. Quamobrem uulgares nil a pueris differũt, qui ſceleratos in theatro ueſte aurea indutos, coronatos, tripudianteſq; aſpicientes, beatos iudicant: antequam ſtimulis, flagris, igne, cæteriſq; acerrimis ſupplitiis affligantur: ſic multi impii ingentibus ædibus ſæpti, principatus & regna poſſidentes ampliſſima, quod plectantur latet in eruditum uulgus, donec iugulati aut præcipitati, uel euulſi iacere cernãtur. Nam (ut

Iuuenalis.

ĩquit Satyricus) ad generum cæteris
ſine cede & ſanguine nunquã,
deſcendunt reges, & ſic
ca morte tyranni.

COMMENTARIA IN PARABO-
las Salomonis per Danielem Recuperum
Aretinũ ordi. prædicatorũ, Cap. III.

FIli mi ne obliuiſcaris legis 1
meæ ; & præcepta mea
cor tuum cuſtodiat.
Quoniam (ut inquit Pſal. In Pſalmus.
cuſtodiendis illis retributio
multa. Adoleſcens diuinæ le-
gis ſtudioſus ita uiuet, ut a ue
nereis rebus, & ab illecebris uentris & gutturis,
ab immodeſto corporis cultu & inornatu, ab
inanibus negotiis ludorum, a torpore ſomni & Adoleſcens
pigritiæ, ab æmulatione, obtrectatione, & iniucũ- ſtudioſus di
tia, ab honorum, poteſtatumq; ambitionibus, ab uinæ legis
ipſius etiam laudis immodica cupiditate ſe abſti qualis.
neat. Amorem autem pecuniæ totiuſq; ſpei cer-
tiſſimum uenenum eſſe credat, nil enormiter fa-
ciat. Pellat omnino irã, uel ita frenet ut ſit pulſæ
ſimilis, neminem oderit, nulla uitia non curare
uelit, Quæ autem bona hunc beatum iuuenẽ ſe-
quantur iſta facientem, explicat dicens.

LOngitudinem enim dierum. Sicut.n. 2
una hyrũdo ñ facit uer, nec una linea geome Ariſtoteles.
trã. Sic nec una dies uel breue tẽps reddit hoiem
fælicẽ. ¶ Et annos uitæ. Cõtra annos nr̃os p
quos ad mortẽ tẽdim⁹, interi ĩfinitis malis obno
xii. Dies peregrinatiõis uitæ meæ (iq̃t Iac. ad Pha Gen.
raonẽ) parui & mali. ¶ Et pacẽ apponẽt tibi. Pacis noie q̃

Per hanc apud hebræos omnia bona comprehē-duntur. Sunt autem hæc bona non corporis aut præſentis uitæ, ſed animi & æterne; quæ nullus fortunæ tollat curſus, nulla calamitas diſtrahat, non ægritudo corrumpat, neque ſenectus ullis affligat nocumētis. Solus enim eſt animus qui uetuſtate confractus repubeſcit.

3 MIſericordia. Erga proximos, ut gratioſum & amabilem te illis exhibeas. ℭ Et

Veritas q. ueritas. Vt talis ſis qualis haberi uelis. Veridicus in dictis, factis, & promiſſis tuis, non bilinguis, & fallax.

Hieronym⁹ Hieronymus ueritas abſq; miſericordia ſuſtineri nō poteſt, & miſericordia abſq; ueritate efficit negligentes. ℭ Te non deſerant. Apte enim copulantur ambo. Nam (ut

Seneca. ait Seneca) difficile eſt ſimul nos miſereri & ſapere. ℭ Liga eas in gutture tuo, & deſcribe in tabulis cordis tui. Notat per iſta aſſiduam meditationem, & perpetuum ac propenſum ſtudium illorum. Veritas enim non tacet, nō labiis clamat, ſed uociferatur ex corde. ℭ Et inuenies gratiam, & diſciplinam bonam coram deo & hominibus. Vere utriſq; dilectus uir gratioſus & uerax, de quo omnes optime ſentiant, & cui bene cupiāt, & quem deus fæliciter cuſtodiat.

Fœlix qui uere. Nemo enim fœlix niſi qui uere gaudet. Nemo uere gaudet niſi qui ueritate (quæ deus eſt) gaudet.

4 HAbe fidutiam in domino ex tote corde tuo. Quia ſolus uerax, ſolus fidelis in om

nibus uerbis ſuis, ſolus omnipotens. Vt autem prora & puppis uitæ noſtræ in fiducia erga deum conſiſtit: Ita noſtri fidutia peſtilētiſſima eſt, Quamobrem ſubdit. ℭ Et ne initariis prudentiæ tuæ. Quaſi fundamento primario. Quæ enim uanitas, quanta inſania, quantumq; mendacium, hominem mortalem, erumnoſam uitam ducentem, mutabili carne ac ſpiritu, tot peccatis oneratum, tot temptationibus ſubditū, tot corruptionibus obnoxium, penisq; iuſtiſſimis deſtinatum in ſe ipſo fidere: quando nec mētem nec rationē quæ ſunt partes, in ſe præcipue, poteſt uindicare ab erroribus, niſi deus adſit lux mentium? Quid enim habes quod non accepiſti inquit Paulus? & Oſeæ. Perditio tua ex te iſra el &c. Et quamuis ſecundum Platonem qui fatētur plurimum amare ſe ipſos, iis omnes dare ueniam ſoleant, tamē ea res preter alia multa uitia, illud quoq; grauiſſimum gignit in homine malū q̃ nō poteſt eſſe ſui iudex equus & incorruptus. — Paulus. Oſeæ. Plato.

IN omnibus uiis tuis cogita illum. Actu uel habitu, ut creatorem, actorem, iudicem, teſtem, remuneratorem ac finem. Pſal. Prouidebam dn̄m in conſpectu meo ſemper. Et Paulus. Omnia quæcunq; facitis in gloriam dei facite. Ad hæc Xyſtus Pithagoricus. Omne tempus in quo de deo non cogitas, hoc puta te perdidiſſe, Corpus quidem tuum incedat in terra, anima autem tua ſemper ſit apud deum. Idem, Quod deū patrem uocas, huius in actibus tuis memor eſto. — Pſalmus. Paulus. Xyſtus Pithgoricus.

Item, exordium in agendo a deo ſume, quæ agis. Item. omnem cauſam tuam refer ad deum, per hoc enim ſpeculum nil turpe committes neq; coram aliis neq; tecũ: cum turpe quid feceris te ipſum maxime cruciabis, ac omniũ maxime te ipſum reuereberis, cũ omnia tua feceris ante oculos iudicis cuncta cernẽtis. ℂ Et ipſe diriget greſſus tuos. Ita dixit deus diuæ Catherinæ Senenſi. Filia cogita de me, & ego cogitabo de te. Hanc fælicitatem noſtram nullus locus auferre poteſt, cum ubiq; deum præſentem, ac nobis fauentem efficere poſſimus aſſidue cogitando de illo, Thobiæ.iiii. Omnibus diebus uitæ tuæ deum in mente habe. & Iob, Acquieſce Deo & habeto pacem &c.

Catherina Senenſis.

Thobias.

Iob.

NE ſis ſapiẽs apud temetipſum. Ne tibi placeas, ne te ipſum palpes, quia nunquã ſatisfacit arti cui ſemper artificium ſatisfacit. inqt ſapiens. Dãnat hæc ſententia illam ſuperbiſſimã Philautiã noſtrã, quæ peſtilenti afflatu totos nos inficit, qua ꝑditi fuerũt ſapiẽtes mundi, de qbus Paulus, Dicẽtes ſe eſſe ſapiẽtes, ſtulti facti ſunt. Vnde alibi ꝑcipit, Nolite eſſe prudẽtes apd' uos metipſos. Exiſtimantes nullo uos indigere cõſultore, & quæ recta ſunt ſuggerente. Moyſes.n.cũ dei colloquio iuuaret, opus tñ habuit quẽ conſuleret ſocero. Rogatus qdã qñ inciperet philoſophari, reſpondit cum me ipſum noſſe incipiam, & Bias. Reſpice uelut in ſpeculo tuas actiões, ut bonas augeas & ornes, Malas corrigas & retra-

Paulus.

Paulus.

Moyſes.

Reſpõſio ſapientis.

Bias.

ctes. Item, nõ eris ſapiens, ſi te reputaueris ſapiẽtem, & non poteſt nõ eſſe indoctus qui ſe doctũ credit. Si in theatro præco ſurgeret dicens. ſurgant omnes ſutores, omnes eiuſdem artis ſurgerent cæteris ſedentibus, at ſi diceret omnes ſapiẽtes, ſtatim abſq; diſcrimine omnes ſurgerent: ita uitiũ hoc maximũ eſt humanũ, ut quiſq; quãuis ſtultus exiſtimet ſe ſapientẽ. Vnde Cicero. Eſt illud maximũ animo ipſo animũ uidere. Vnde p̃ceptũ extat Apollinis. Noſce te ipſum. Plato, uereor ne nũc ſint quã pauci q ſe ipſos cognoſcãt. Plautus, uix inquit in foro decimus quiſq; eſt q ipſum ſe nouerit. Scite ergo Simonides dixit cuidam de ſapientia ſe glorianti, ut non obliuiſceretur ſe hominem eſſe: id eſt erroris atq; ignorantiæ mancipium. Qui ſe hoc modo uere agnoſcit (ut inquit Triſmegiſtus) tranſit in deum: & dominus Ieſus. Omnis qui ſe humiliat exaltabitur.

Socrates. Cicero. Plato. Plautus. Simonides. Triſmegiſt⁹

TIme deum. Timere deũ eſt, nulla quæ facienda ſunt præterire. ¶ Et recede a malo. Nam per timorem domini, Omnis homo declinat a malo, ut inquit Eccleſiaſticus.

7 Time deum quid. Eccleſiaſtic⁹

SAnitas erit umbilico tuo. ideſt. Optime habebis, & nullus erit tibi defectus neceſſariorum. iuxta illud, Timẽti deũ nihil deeſt, dicit umbilico, quia homo prima fomenta ſuſcipit p umbilicũ: uel qa umbilicus ſignificat cupiditates & delectationes, quæ timore dei ſanant nõ intẽtionibus humanis. Pſal. Confige timore tuo carnes meas &c. ¶ Et irrigatio oſſium tuorum.

8 Pſalmus.

Sēſus eſt, ꝙ omnia mollia, tenera, & infirma noſtra ſanantur per obſeruationem mandatorum dei, nec non per eandem præſtatur gratiæ medulla oſſibus noſtris, id eſt operibus firmis ac fortibus. Conforme huic & illud Platonicum. Sanitas animi uera eſt philoſophia. — Plato.

9 HOnora deum. Nā (ut inquit Hilarius) ſicut a deo eſt quicquid habemus & ſumus, ita in dei honorem & cultum expendere illud debemus. Hoc autem affectu colendus eſt deus, ut ſui cultus ipſe ſit merces. Nam qui deum ideo colit, ut aliud magis quam ipſum promereatur, nō deum colit, ſed quod aſſequi concupiſcit. — Hilarius. Socratea.

¶ De tua ſubſtantia. Non quæ de lachrymis præſtatur alienis. Non uult, ſed abhominatur deus tale ſacrificium. Malachiæ. 1. Maledictus doloſus qui habet in grege ſuo maſculum, & uotum faciens imolat debile domino. Athenienſes cum ad ſacrificium quoddam acceſſiones peterent, ac reliqui ea concederent, Photion ſæpius rogatus, ut ſententiam diceret, puderet me inquit, ſi uobis acceſſiones cederem, huic autem ſua non redderem. ſimulq; fæneratorem oſtendebat. Myſticæ. Agnoſce & confitere in oblatione omnia bona tua eſſe beneficia dei, & pro illis deo gratias age, & non tantum de uictu, ſed de omnibus bonis, uita, prudētia, eruditione, ſentire debem⁹. Vera itaq; ſubſtantia qua honoratur deus, animi bona ſunt. Xiſtus, Quicquid ſuper omnia honoraueris, hoc tibi dominabitur. Deū ergo honora — Malachias. Atheniēſes. Horandus deus q̄uo. Xiſtus.

ſuper

ſuper omnia, ut ipſe dominetur tibi. Si autem do
minatum tui gerit deus, ita tu demum domina-
beris omnibus: honor ſummus deo ſcire eum &
imitari. ¶ Et de primitiis omnium frugũ Primitiæ &c.
tuarum. Quæ chariores nobis ſunt, ac præ-
tioſiores exiſtunt, non de peioribus quemadmo
dum offerebat impius Chaym. Veræ quoq; pri-
mitiæ omnium frugum bonorum operum no-
ſtrorum ſunt interiora animi bona; præſertim
uoluntaria. Nam hoſtiæ ab animo libenti poſtu-
lantur, nec religionis eſt cogere religionem quæ Religio uo-
ſponte ſuſcipi debet nõ ui. ¶ Et implebun- luntaria.
tur horrea tua ſaturitate, & uino torcularia
redundabunt. ¶ Alludit ad fructum exter-
næ religionis iudaicæ, cui temporalium rerum
exuberantia promittebatur etiam in præſenti: te
ſte Malachia, iii. Inferte omnem decimam &c. Malachias.
Cum autem mente deum colamus; & ipſe mens
ſit, iure reddimus quæ ſunt dei deo. Et quando ſi
timus & eſurimus iuſtitiam; tunc ſaturabuntur
horrea pectoris noſtri, ac noſtri cordis torcula-
ria prædilatatione ſe ſe rumpent, hoſpitante vz,
deo & in nobis. Et ita erit uerum illd Platonicũ. Plato.
Omnium mundanorum malorum medicinam
eſſe ſupra mundani dei cultum. Illud quoq; a no
bis attente conſiderandum eſt; uulgus potentes
honorare cum paſſionibus ſuis, tũ propter paſ-
ſiones. Putare autem minime debemus; ſimiles
paſſiones dei eſſe quæ potẽtibus inſunt, aut pro-
pter ſimiles uenerandũ. Offerri enim deo inique

fertur nr̃æ naturæ deprauatæ cupiditas animi ne-
Perſius. glecta ſynceritate,(& ut iquit Perſius) Bona diis
ex hac ſcelerata ducere pulpa,non eſt deum ho-
norare,ſed uitioſum hominum colere,qui auro,
gemmis,ueſtibus pratioſis, humetis, odoribus,
frequentia ſaluatorum,carne,& ſanguine pecu-
dum,pane,uino,& ſimilibus, abſq; uſu uirtutis
Auguſtinus oblectatur.Quamobrẽ recte dixit Auguſtinus,
fide,ſpe,& charitate colitur deus.Nen igitur ce
remoniæ diuinitus inſtitutæ paſſione agant cor
rupta,ſed admiratione potius & ueneratione il-
lius maieſtatis,& conſtante intelligentia,gaudio
q; perſimili.Nam quãto ſibi quiſq; plura negauerit
(inquit Seneca) a diis plura feret.
Seneca.

10 DIſciplinam domini fili mi, ne abiicias,
Diſciplina nec deficias cum ab eo corriperis.
dñi quæ. Quia diſciplina domini (teſte Auguſtino) Ma-
Auguſtinus giſtra eſt ueræ pietatis ac religionis: nec ideo in-
crepat ut lædat,nec ſõ caſtigat ut noceat, deniq;
mores hominum irata corrigit; inflammata cu-
ſtodit,ac nihil profecto eſt quod diſciplina do-
mini aut non emendet,aut ſaluum faciat,quam ſi
quis ſapiens apprehẽderit,nec gratiam amicitiæ
dei perdit,nec periculum damnationis incurrit,
quia in omnibus afflictionibus ſentimus domi-
num nos uacare ad penitẽtiam. Neq; cogitamus
cum mundo has calamitates temere, & ſine uolũ
tate dei nobis euenire. Præpara ergo & aptatẽ
Xiſtus. ad tribulationes (dicebat Xiſtus) & lætus eris.
Quoniam pene præſentis uitæ medicinales ſunt

curant præteritas culpas, a futuris præſeruāt, ad gratiam diſponunt, ad gloriam introducunt, om nes uirtutes cuſtodiūt, ac cæleſtes delitias ineffa biliter nobis accumulant. Per has Chriſto crucifi xo cōformamur, & in electorum dei ſortem an numeramur, ſi eas æquanimiter tolleramus. & tāquam munus paterni amoris de manu clemen tiſſimi dei noſtri, cum gratiarum actione menta lıq; gaudio ſuſcipiamus. Quid utilius; ſalubrius ue conferre nobis potuit conditor noſter, & pa ter adorandus in huius loco exilii, quam aduerſi tates, & gratiam patientæ in eiſdem.

QVem enim diligit dominus, corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi. 11

Apocalipſis, Ego quos amo corrigo & caſtigo. Apocalipſis

Libet ex ore ethnici uiri chriſtianam ſententiam (ut hic locus lucidior appareat) adducere: Ait itaq; Seneca, cum uideris bonos uiros acceptos Seneca

deo laborare, ſudare, malos autem laſciuire, & uoluptatibus fluere, cogita nos filiorū moleſtia delectare & uernularū licētia: illos diſciplina tri ſtiori contineri, horum audaciam. Idem, Tibi de deo liqueat. Bonum uirum in delitiis non ha bet, experitur, indurat, ſibi illum præparat. Item poſt pauca, Deus nil mali bonis fieri patitur, om nia mala ab illis remouet, ſcelera, flagitia, & cogi tationes, improbas, & auida conſilia, & libidinē cecam, & alieno imminentem auaritiam ipſos tuetur ac uindicat hæc ille. Et Paulus. Diligenti bus deum omnia cooperantur in bonum. Paulus

12 BEatus homo qui inuenit ſapientiam:
Sapiētiæ aſſecutio q. Nam intelligentia ſapientiæ admirationem ciere ſolet,& admiratio deſiderium eius inueſtigandæ,at inueſtigatio adeptionem parit,& adeptio fruitionem,& iſta fruitio beatos facit,in ſuprema ſorte humani faſtigii conſtitutos: Quod
Euthymia Democriti quæ. Democritus euthymiam uocauit,quaſi dicas fælicem,& rectam animi cōſtitutionem: cuius hāc ſummam maxime eſſe duco,ut res omnes ſenſibiles & caducas,altiſſima mente calcemus.Intelligibiles & æternas ſemp animo uolutemus, qd
Plato. eſt ſacramenti ſapiētiam tenere. Plato quoq; hominem dei ſapientiam cōſequutum, fælicißimū
11 & beatiſſimum putauit: neq; tamen bonorum cauſa,qui huiuſmodi uirum ſequuntur, neq; alicuius præmii gratia beatū uocauit. Sed licet homines uniuerſos lateat,ea etiam quæ uulgo mala putantur infamiæ,exilia, morſq; illi contingant, nihilominus beatum fore. At qui hominē abſq; dei ſapientia cuncta quæ uulgus bona prædicat poſſidentem, diuitias, regna, ſanitatem, robur, & formam,nihilo magis beatū putat ſed miſerũ.
¶ Effluit prudentiam. Hebraicæ autem ſic.
Eccleſiaſtici ¶ Qui eduxerit eam in lucem. Eccleſiaſtici.Qui elucidant me uitam æternam habebūt,
Matth. & dominus Ieſus.Qui autem fecerit & docuerit hic magnus uocabitur in regno cælorum.
13 QVia melior eſt acquiſitio ei⁹ negotiatione argēti, & auro primi fructus eius. Nil enim (teſte Bernardo) aliud ſunt aurum &

argentum quam terra rubra & alba. ¶ Præ-
tioſior eſt cūctis opibus,& omnia quæ deſi-
derantur,non ualent huic comparari.
Senſus eſt. Tantum præſtat hæc ſapientia iſtis ꝑ
quibus homines tam anxiæ digladiantur, quæq;
tam immenſo labore acquirere ſtudent. Quan-
tum animi bona bonis externis. Cōſimilem huic Matth.
ſententiæ Parabolam dominus affert, de theſau-
ro abſcondito in agro,& de negotiatore quærē-
te bonas margaritas.

Longitudo dierum in dextera eius, & in 14
ſiniſtra illius diuitiæ & gloria. Longitu
do dierum,æternitas eſt. Non enim hic aliquid
lōgeuū eſſe poteſt in tanta breuitate. Vnde Pſal. Pſalmus.
Longitudine dierum adimplebo eum. Diuitiæ,
& gloria,ſufficientia huius uitæ ſint, quæ bona
exiſtimantur a mundanis. At ſanctis hæc ſiniſtra
ſunt. Vnde ſponſa in canticis,Leua eius ſub capi Cantic.
te meo. Hæc enim temporalia non ſolum dantur
electis,ſed eis frequētius deſunt,uel tardius dan-
tur.quam reprobis. Vel quia uirtutis fructum ſa
piens in cōſcientia ponit,minus perfectus in glo
ria,ideo dixit in ſiniſtra. Iuxta illud Silii, Honor Silius.
& laudes,& læto gloria uultu,& decus & niueis,
uictoria concolor alis,me cinctus lauro perdu-
cat ad aſtra triumphus.

Viæ eius pulchræ,& omnes ſemitæ eius 15 Viæ dei q.
pacificæ. Pſal. Vniuerſæ uiæ domini mi Pſalmus.
ſericordia & ueritas. Item, duo hæc audiui quia Pſalmus.
poteſtas tibi eſt &c. Item, Deutero.xxxii. omnes Deuter.

uiæ eius iudicia. Sunt uiæ eius, perfectiones & at-
tributa dei in ſemetipſo, q̄bus agit in creaturis ſu-
Boetius. is, de quibus Boetius. Principium, uector, dux, ſe-
mita, terminus, idem. Dicũturq; Moyſe iudicia,
quia in omnibus ſapientiſſime agit. Ad hæc ope-
Pſalmus rationes, geſta, leges, ac iura dei. Iuſta ſunt & di-
Viæ dei pulchræ cur. ſcreta, Pſal. Iuſtus dominus iu omnibus uiis ſuis.
Dicuntur ergo pulchræ quia iuſtæ. Anſelmus cũ
Anſelmus. punis malos iuſtum eſt, quia illorum meritis cõ-
Semitæ qd. gruit: & dum parcis malis iuſtum eſt, quia beni-
tatem tuam decet. Semitæ ſunt præcepta, cõſilia,
& documenta dei. Recte pacificæ appellata, quia
maxima pace fulciuntur, qui ad earum obſerua-
tionem tendunt.

16 LIgnum uitæ apprehendentibus eam.
Augustinus Erat Adæ in lignis cæteris alimentum, in li-
gno uitæ ſacramentum ſapientiæ, de qua in hoc
Salomon. loco loquitur Salomon. Non erat magnum per
alium modum deo uitã ſubtrahere homini quẽ
uiuere noluiſſet. Sed quoniam rationales animæ
de ſapientia uiuunt, quarum mors eſt inſipiẽtia.
Ideo huius rei ſignificandæ gratia, lignum uitæ
non ſinebat mori ſi comediſſet ex eo. Quod au-
tem repulſus & ſeparatus traditus eſt morti, ſi-
gnificatũ eſt ꝙ prius a ſpirituali uitæ ligno, ideſt
ſapientia per peccatum anima eius excluſa eſt, &
ita quadam interiori morte iam mortua.
¶ Et qui tenuerunt eam beati. Ita uitam
ſuam inſtituentes ſecundum eam, ut ex ſe non ex
aliis uoluptatem capere ualeant. Nam ut (inquit

Seneca) quod ſatis eſt cui contingit, nil amplius optet. Seneca.

DOminus ſapientia fundauit terram. 17
Sua uirtute in medio uniuerſi tamquam centrum, fulciens & eam conſeruans abſq; omni ſuſtentaculo ei ſuppoſito, cum ſit omnium elementorum infimum. Hinc Iob. Super quo baſes eius ſolidatæ ſunt? Et Eſaias. Dominus appendit terram ſuper nihil. Non φ nihil ſub ea ſit, ſed quia ad eius ſubſtentationem non facit. Verum quia omnia grauia tendunt ad centrum (ut teſtantur Philoſophi) ſicq; uniuerſæ partes terræ ad medium eius natura inclinãtur, hoc non eſt, niſi ex inſtitutione & impreſſione omnipotentis ſapiẽtiæ glorioſiſſimi creatoris. Et quoniam nullum poteſt conſiderari principium, ut de nihilo terra ꝓdiret, ideo ſapiẽtiæ diuinæ uires admiratur. Nã ſola mirabilis illa & infinita ſapientia, potuit qđ non eſſet exculpere & promere, & ueluti omniũ initium & fundamentum totius ædificii iacere, Iuxta illud Pſal. Omnia in ſapientia feciſti. Arguit quoq; hæc rerum diſpoſitio ordinatiſſima, alicuius intelligentiæ ſapientiam. Sapiens namque architectus ordinat ædificium. Comparantur autem omnia creata ad Deum : ſicut artificiata ad artificem : Artifex uero ſicut ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ artificiata in eſſe producis, ita & Deus omnes creaturas fecit per odinem ſui intellectus & ſapientiæ : & quemadmodũ hanc terrã fundauit ſuper aquam

Iob. Eſa. Philoſophi. Pſalmus.

Pſalmus. totius mundi fundamētum iecit, iuxta illud Pſal. Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam, & ad Iob. Vbi eras tu quando ponebam fundamenta terræ. ¶ Ita ſtabiliuit cælos prudentia. Ideſt intelligentia. Vt perpetuo eorum rotatu & influxu hæc inferiora gubernarentur. Pſal. Qui fecit cælos in intellectu. Zachar. xii. Dominus extendens cælum. Et Eſaias. Qui extendit uelut nihilum cælos, & expandit illos ſicut tabernaculū ad inhabitandum, & Pſal. Extendens cælum ſicut pellem, ideſt orbes cæleſtes in latiſſima figura cōſtituens, uel in maxima quantitate molitus. Sphærica namq; figura omnium capaciſſima eſt.

Iob. Pſalmus. Zachar. Eſaias. Pſalmus.

18 Abyſſi q d. SApientia illius eruperunt abyſſi. Siue diruptæ, fractæ ſunt. patuerunt, ſciſſæ ſunt eius ſapiētia, quam infinita poteſtas ſequebatur. Scindebat abyſſum ut fieret id qđ uidemus. Nā primum opus poſt fundatam terram, prima in terrenis rebus operatio fuit aquarum ſeceſſus in unum totaq; creatio a ſciſſa uoragine, a moderatis beneq; conſtitutis tantis aquarum agminibus pependit, Hæc forte ſciſſio, impulſus, & moderatio fuit, quam ueteres decantarunt. Omnia quondam in una congerie exiſtentia, ingreſſamq; mētem diſſecuiſſe, diſtinxiſſe, ac moderaſſe. Quod

Ouidius. Ouidius. Quæ poſtquam euoluit cæcoq; exemit aceruo, Diſſociata locis, concordi pace ligauit. ¶ Et nubes rore concreſcunt: uel Cæli ſtillabunt rorem, Exprimit pluuiæ cauſam, per quam fœcundat terra ad omnia producen-

da per ineffabilem ſapientiam Dei.

FIlimi ne effluant hæc ab oculis tuis. 19

Notat aſſiduam rememorationem operum ſapientiæ dei in creatione mundi, quo eius infinitæ Maieſtatis reuerētia atq; timor infigatur animis noſtris. Pſal. Quoniā memor ero ab initio mirabilium tuorum. Pſalmus.

CVſtodi legem atq; conſilium. 20 Nam finem uitæ exiſtima (ut inquit Seneca) uiuere ſecundum deum. Seneca. Deinde omnia proſpera pollicetur obſeruantibus uerbum dei, dicens.

¶ Et erit uitæ animæ tuæ. Et dominus Ieſus, Si uis ad uitam ingredi ſerua mandata. Quid.n. prodeſt homini ſi totum mundum lucretur &c. Matth. Et quam commutationem dabit homo &c. Lucas. Legitur apud Platonem in Alcibiade eū propriè ueręq; hominem eſſe, Plato. cuius omnis in animo rationali ſubſtantia exiſteret. Qua propter quicquid extra hūc hominem ſit id ad ſe minime pertinet.

¶ Et gratia faucibus tuis. Pſal. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua &c. Pſalmus.

TVnc ambulabis fiducialiter in uia tua, 21 & pes tuus non impinguet. pſal, Dominus illuminatio mea & ſalus mea, Pſalmus. quem timebo? Dominus protector uitæ meæ, a quo trepidabo? Nam anima ſapientiæ dei coniuncta ſimilis eſt perhenni fonti puræ & quietæ fluēti: Similitudo aīæ cōiūctæ & ſeꝑatæ a deo. Vita uero commixta fortunæ ſimilis eſt torrenti qui lutulentus fluit, difficilis tranſmiſſit ingentem daturus ſonitum, ſed breui donaturus. At animi

ſacræ doctrinæ opibus inſtructæ. & tãquam in procinctu ſtanti, non regna, non poteſtates, non creatura aliqua poterit obeſſe: Sed omnes animi ſenſus ſuapte natura petulantes & contumaces, ita ad obſequium rationis redigentur, ut homo pacem & conſtantiam ſecum ſeruare poſſit, qđ ſummum bonum cum philoſophia priſca in uniuerſum eſſe cenſendum eſt.

22 SI dormieris non timebis. Nam neminẽ lædens, nullum timebis. ¶ Quieſces, & ſuauis erit ſomnus tuus. Nam metus cũ uenit, raro locũ habet ſomnus (ut inquit Mimus) Et hoc, propter ſpem bonæ conſcientiæ. Curas & ſolicitudines omnium calcat qui quietem in mente ſeruat. Oſtenditur hac ſententia non eſſe omnimodę uerum illud quod philoſophi uſurpant, fælices a miſeris dimidio uitæ, ideſt ſomni tempore nil diſtare: quoniam & pius dormiens & fælix eſt, & peccator miſer. Vt autem ſit piorũ ſomnus ſuauior: illud Pythagoricum obſeruabunt, uidelicet: non te prius ſomno tradideris quam diurna opera ter mente reuolueris.

Seneca. Mimus. Pythagoras

23 NE paueas repẽtino terrore. Cuiuſcũq; aduerſi & horribilis caſus euentu. Pſal. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Item, Dominus mihi adiutor & ego deſpiciam inimicos meos. ¶ Et irruentes tibi ruinas uel potentias impiorum. Et dñs Ieſus. Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. Quoniam potentia abſq; ſapientia & bonitate

Pſalmus. Matth. Seneca.

non diu regnat, ſed cito corruit.

DOminus enim erit ĩ latere tuo, & cuſto- 24
diet pedem tuum ne capiaris. Et Pſal. Pſalmus.
Angelis ſuis deus mandauit de te, ut cuſtodiant
te &c. Quæ ſequuntur in hunc ſenſum. Item, q̃a
in me ſperauit liberabo eum &c.

NOli prohibere bene facere eum qui po 25
teſt; ſi uales & ipſe bene fac. Math. 23. Math.
Cõminat̃ dñs phariſeis: ueh q nec ĩtratis, nec ali
os ſinitis ĩtrare in regnũ cælorũ &c. Cõſimilis eſt
Senecæ ſentẽtia: Scias multis uirtutib⁹ eũ abũda- Seneca.
re, q alienas amat. Nã maximi crimis ĩ ſpũm ſan Maximũ cri
ctũ re⁹ eſt, ĩuidus fraternæ gr̃æ. Magnã quoq; mi mẽ inuidia:
ſericordiæ feneſtrã a deo ſibi aptã nouerit pec- Fr̃næ gr̃æ.
cator, q alios peccatores nõ eſſe cupit & ſtudet.
Ad hũc ſenſũ Pau. ſpũm nolite extiguere. Gloria Paulus.
ri ſiq̃dẽ oportet in pſẽtibus fratrum noſtrorũ.

NE dicas amico tuo uade & reuertere, & 26
cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare. Seneca.
Nã beneficiũ bis dat, q cito dat. Et ps bñficii eſt
q̃d petit̃, ſi cito neges: qm̃ beneficiũ interptãdũ
eſt cito negaſſe beneficiũ. Quidã nãq; ita mole-
ſtæ dãt, ut gratiã beneficii amittant: quidã ita cõ
mode negant ut uideantur dediſſe. Mimus, Mi- Mimus.
nus decipitur, cui negatur celeriter: quoniam mi
nus diu ſperat & fruſtratur leuius. Et Auguſti- Auguſtinus
nus. Et rem perdit & meritum, qui pauperem
moleſta mora ſuſpẽdit. Nã tarde uelle nolẽtis ẽ.
Et q tarde fecit, diu noluit. Recte ergo Iſocr. p Iſocrates.
cipit. Amicis hoc pacto ueteris comodiſſime, ſi

non ut ab eis rogeris expectes, ſed pollicens eis
Seneca. tempore ſuccurras. Et Seneca, Gratiſſima ſunt
beneficia occurrentia, ubi nulla fuerit mora quã
accipientis uerecundia, nam tantum demis gra-
tiæ, quantum addis moræ.

27 NE moliaris amico tuo malum, cum ille
in te habeat fiduciam. Damnantur hac
ſentẽtia proditores, omnium ſæculorum memo
Pſalmus. ria iure damnati & odibiles. Pſal. Quoniã ſi ini-
micus meus maledixiſſet mihi &c. Tu uero ho-
mo unanimis &c. ii. ad Thimot. iii. Vaticinatur
Paulus. Paulus, in nouiſſimis hos abũdaturos, Cuius ue-
ritatem uaticinii experientia cotidiana compro-
bamus, cum nullus a fratre etiam ſe cuſtodire
poſſit: Et fratrum quoq; gratia rara ſit. Et unus
Hyeremias. quiſq; a fratre ſuo (teſte Hyeremias) ſe cuſtodi-
re opus habeat. Alienum ualde eſt a ſinceritate
Paulus. chriſtiana hoc crimen. Vnde Paulus admonet.
Petrus. Dilectio ſine ſimulatione. Et Petrus, Deponen-
tes omnem fallaciam, dolum & ſimulationem.
Seneca. Principes & magnates his maxime obnoxii ſũt:
Vt nullum maius malum habeat occupatus ho-
mo & bonis ſuis obſeſſus quam qđ amicos pu-
Xyſtus. tat qbus ipſe nõ eſt: Ideo recte præcepit Xyſtus:
Qualem uis eſſe proximum tuum tibi, talem te
& illi præbeto.

28 NE cõtendas aduerſus hominem fruſtra,
cum ipſe tibi nil mali fecerit. Nil tam
debet chriſtianus abhorrere quam inutiles con-
tentiones. Multoties prohibet hoc diuinum uer-

bum.Math.iii.Qui uoluerit tecum in iudicio cō Matth.
tendere &c.Et Paulus.Noli contendere uerbis. Paulus.
Item,Siquis uidetur contentioſus eſſe &c.Non Paulus.
enim cōtentio,ſed collatio debet eſſe inter chri-
ſtianos.

NE æmuleris hominem iniuſtum. Si ui 29
deris eum diteſcere ex rapinis, iniuriis, &
fraudibus,quia ſemper æmulationi annexa eſt in
uidia.(Nihilominus ſecundum Catonem)non in Cato.
uidetur iis qui fortuna modeſtæ utūtur, quia nō
nobis ſed bonis noſtris inuidetur. ¶Nec imi
teris uias eius. Per eius ſtudia ambulando.
Pſal.Noli æmulari ut maligneris,ratio eſt.
¶Quoniam abhominatio eſt domino om
nis illuſor. Hebraicæ. ¶Peruerſus uel
deſertus. Ergo magis miſerendum quam in-
uidendum quibus tantus iratus eſt dominus.
¶Et cum ſimplicibus uel rectis ſermocina- Simplices,
tio eius. Hebraicæ ſecretum. ¶Recti ſūt recti qui.
& ſimplices, Quibus deus placet etiam in ad-
uerſis,& interim patienter ſuſtinent impios flo-
rere,ſe ſe uero perſequi,& affligi, & inopia præ
mi.His deus ſua ſecreta reuelat,cum his libenter
colloquitur,quemadmodum ad Samaritanam,
ad turbas,& ad Apoſtolos, unde ipſe dominus.
Confiteor tibi &c.Quia abſcondiſti hæc a ſapiē Math.
tibus & prudentibus & reuelaſti ea paruulis.

EGeſtas a domino in domo impii. Dira 30
dei maledictio eſt,ægenum eſſe gratiæ dei,ac
omnium uirtutum,opibus ſpoliari, Quamquā

Socrates. terreno cenſu ditiſſimum. Vnde & Socrates,
tam diuitem cenſebat hominem quantum habe-
Pſalmus. ret uirtutis. Pſalmus. Diuites eguerunt & eſurie-
Luc. runt: Et beata uirgo. Diuites dimiſit inanes: Ex-
Prouer. tat & grecanicum prouerbium, Mendici pera
non impletur: dictum uel ad improbos, uel ad di
uites auaros, uel ad tyrannos, uel in addictos, libi
dini, cupiditati, ambitioni & huiuſmodi affecti-
bus. ¶ Habitacula iuſtorum benedicen-
Pſalmus. tur. Pſalmus. Spera in domino, & fac bonita-
tem, inhabita terram, & paſceris in diuitiis eius.
Item, delectare in domino &c.

31 NOn ne illuſores ipſe illudit? Quem-
Heſter. admodum Aman illuſit uolentem Iudæos
illudere: Solet namque deus flagellis, ac ſtrage hor
renda, illudere ſuperbos tyrannos cæteris illu-
Eſa. dentes: Eſaias, Veh qui ſpernis, non ne & ipſe
Māſuetus q ſperneris. ¶ Et manſuetis dabit gratiam.
Auguſtinus Mites & humiles ſunt, qui cedunt mitibus uer-
bis ac operibus utilibus. Auguſtinus: Manſuetus
eſt qui alium iniuria ſua non prouocat, nec pro-
uocatur ab aliena.

32 GLoriam ſapientes poſſidebunt. quæ ſe
quitur ueram uirtutem, quemadmodum
umbra corpus: Verus ſapiens qui deum uere co-
gnoſcit ac diligit, & ad normam diuinæ uolun-
tatis uitam ſuam componit: gloriam ueram
habebit pediſſequam, & in hoc ſæculo & in fu-
turo. ¶ Stultorum exultatio ignominia.
Opes, honorem, gloriam, regna, & uoluptates

miratur ſtultus, & in his exultat, ſed eum manet perpetuæ infamiæ ignominia. Dicitur enim ignominia quaſi ſine nomine dignitatis, uel hominis nota infamia. De qua Seneca ad Albinam, Teſtantur hoc abunde omnium Tyrannorum uitæ, Abſolonis, Neronis & Caligulæ, omnium ſæculorum fabula facti.

Ignominia quid.
Seneca.

COMMENTARIA IN PARABOlas Salomonis per Danielem Recuperatum Aretinū ordi.prædicatoꝝ,Cap.IIII.

1 AVdite filii diſciplinam patris. Proſequitur exhortationem ad ſapientiam.alloquens uniuerſam pueritiam. ¶Et attendite ut ſciatis prudentiam. Hebraicæ autem. ¶Intelligentiam. Explicat quæ ſit paterna eruditio, uidelicet agnoſcere ac intelligere deum.

2 DOnum bonum tribuam uobis. Ideſt, bonam doctrinam,nihil mali in ſe continētem admixtum,quemadmodum cæteræ ſcientiæ ac leges humanitus adinuentæ. ¶Legem meam ne derelinquatis. Per quam pro captu noſtro de dei uoluntate docemur, requirens in nobis plenam obedientiam erga deum, qua nos totos ſummittimus diuinæ uoluntati, ac damnamus eos qui non præſtant hanc perfectam obedientiam.Hæc eſt enim propria uis legis diuinæ. ſiue ſcripta ſit, ſiue non ſcripta, huius meminit Paulus Rom.ii.Gal.iii.Illius uero Deutero.vi.& xxvii.Math.xxii.Marci.xii.Luc.x. Hac diuina lege,ut eſt a deo data,nil iuſtius,nil ſanctius,nil ſalubrius eſt:quæ tota in dilectione dei & proximi conſiſtit.Deinde adducit ſe ipſum in exemplum dicens. ¶Nam & ego filius fui patris mei, tenellus

Vis legis diuinæ.
Paulus.
Deutero.
Math.
Marci.
Lucæ.

tenellus & unigenitus coram matre mea. Quia unicæ ab ea dilectus. ¶ Et docebat me & docebat, ſuſcipiat uerba mea cor tuũ, cuſtodi præcepta mea & uiues. Ecce ad quem finem inſtruebat ſanctus Rex filium ſuum ad regnum deſtinatum a deo.

POſſide ſapientiam. Non uanam illam philoſophiam, tumidam, ac diſputationibus rerum naturalium elatam commentatricem, mãtica & ſqualore inſignem, ac ſe ſe populo uenditantem: ſed ſapientiæ illum amorem, quem græci uranoſcopum dicunt, quaſi in cælum ſemper arrectum, earum rerum indagatorem. quæ non perſuaſione gentium a maioribus tradita, non commentis & ſpeculationibus humanarum mẽtium conſtant, ſed quæ elogiis diuinis & oraculis, teſtata ſunt humanum captum excedentibus. 3 Sapientia uera & falſa.

POſſide prudentiam. Quã ſi amplecteris ubiq; idem eris, & prout temporis ac rerũ exigit uarietas, Ita te accomodabis, nec te in aliqbus immutabis, ſed potius aptabis: quemadmodum manus quæ eadem eſt cum extenditur, & cum in pugnum aſtringitur. Poſſidet autem ſapientiam & prudentiam qui ſolus omnia poſſidet: & qui a nullo præter deum penitus poſſidetur. ¶ Ne obliuiſcaris neq; declines a uerbis oris mei. Quæ ſolius ſapientiæ amorem flagrantiſſimum continent. ¶ Ne dimittas eam, & cuſtodiet te. Perſeuerantiam reqrit. ¶ Diligè eam & conſeruabit te. Ab amore 4 Prudẽs q̃lis Poſſeſſor ſapientiæ qui.

COMMENTARIA IN PARABO-
las Salomonis per Danielem Recuperum
Aretinũ ordi.prædicatoꝝ,Cap.IIII.

1 AVdite filii diſciplinam pa-
tris. Proſequitur exhortatio
nem ad ſapientiam. alloquens
uniuerſam pueritiam. ¶Et
attendite ut ſciatis pruden-
tiam. Hebraicæ autem.
¶Intelligentiam. Explicat quæ ſit pater-
na eruditio, uidelicet agnoſcere ac intelligere
deum.

2 DOnum bonum tribuam uobis. Ideſt,
bonam doctrinam,nihil mali in ſe continẽ-
tem admixtum,quemadmodum cæteræ ſcientiæ
ac leges humanitus adinuentæ. ¶Legem me
am ne derelinquatis. Per quam pro captu
noſtro de dei uoluntate docemur, requirens in
nobis plenam obedientiam erga deum, qua nos
totos ſummittimus diuinæ uoluntati, ac damna
mus eos qui non præſtant hanc perfectam obe-
dientiam.Hæc eſt enim propria uis legis diuinæ.
ſiue ſcripta ſit, ſiue non ſcripta, huius meminit
Paulus Rom.ii.Gal.iii.Illius uero Deutero.vi.&
xxvii.Math.xxii.Marci.xii.Luc.x. Hac diuina le
ge,ut eſt a deo data,nil iuſtius,nil ſanctius,nil ſa-
lubrius eſt:quæ tota in dilectione dei & proximi
conſiſtit.Deinde adducit ſe ipſum in exemplum
dicens. ¶Nam & ego filius fui patris mei,
tenellus

Vis legis diuinæ. Paulus. Deutero. Math. Marci. Lucæ.

tenellus & unigenitus coram matre mea. Quia unicæ ab ea dilectus. ¶ Et docebat me & docebat, ſuſcipiat uerba mea cor tuũ, cuſtodi præcepta mea & uiues. Ecce ad quem finem inſtruebat ſanctus Rex filium ſuum ad regnum deſtinatum a deo.

POſſide ſapientiam. Non uanam illam philoſophiam, tumidam, ac diſputationibus rerum naturalium elatam commentatricem, mãtica & ſqualore inſignem, ac ſe ſe populo uenditantem: ſed ſapientiæ illum amorem, quem græci uranoſcopum dicunt, quaſi in cælum ſemper arrectum, earum rerum indagatorem. quæ non perſuaſione gentium a maioribus tradita, non commentis & ſpeculationibus humanarum mẽtium conſtant, ſed quæ elogiis diuinis & oraculis, teſtata ſunt humanum captum excedentibus. 3 Sapientia uera & falſa.

POſſide prudentiam. Quã ſi amplecteris ubiq; idem eris, & prout temporis ac rerũ exigit uarietas, Ita te accomodabis, nec te in aliqbus immutabis, ſed potius aptabis: quemadmodum manus quæ eadem eſt cum extenditur, & cum in pugnum aſtringitur. Poſſidet autem ſapientiam & prudentiam qui ſolus omnia poſſidet: & qui a nullo præter deum penitus poſſidetur. ¶ Ne obliuiſcaris neq; declines a uerbis oris mei. Quæ ſolius ſapientiæ amorem flagrantiſſimum continent. ¶ Ne dimittas eam, & cuſtodiet te. Perſeuerantiam reqrit. ¶ Diligi eam & conſeruabit te. Ab amore 4 Prudẽs q̃lis. Poſſeſſor ſapientiæ qui.

ſapiẽtiæ exordiri debemus ut eam intelligamus, Nam culmen pietatis eſt amicitia erga deum. Et

Xyſtus. (ut inquit Xyſtus) doctrinam ex qua proficere potes in amore dei, illam neceſſario & in ſpecie expete. Vere autem ſapientiam diligit, qui diuitias, honorem, & cõmoda deſpicit honeſti gratia, eo ꝙ principaliſſime Deo ac rationi ſeruit. Hoc modo uir ſapiẽs & bonus diligit ſe ipſum, ut etiam aliis utilis ſit: ea quæ deſpiciet, pro quibus homines inter ſe digladiari ſolent, opes, honores, uoluptates &c. hic uere philoſop⁹ a Deo conſeruatur quem ſolum magnipendit.

Sapientia uera.

PRincipium ſapientiæ poſſide ſapiẽtiã. Illam philoſophiam ſublimipetã, quam ob id docti & pii uiri uranophronẽ appellauerũt: Cuius omne ſtudium animas a cogitatione rerũ ſub ſenſu cadentium, concretarumq; abductas, ad ſublimium & cæleſtium rerum ſpeculationẽ ſubuehit: mirificiſq; eius ſtudiis ac illectamẽtis, eo tandem perducit, quo animæ ſuaptæ natura & conditione uergunt. Hoc unum ſapientiæ ſtuſtium, ſoli deo ſe probat, nec ut alia ſtudia literarum populo ſe uenditat. Emitur autem & poſſidetur nõ temporali prætio, ſed bonis operibus. continuis præcibus, miſericordiæ actionibus, penitentiæ ſtudiis: omnium terrenorũ contemptu, Poſtremo chariſſimo nummo, uidelicet: ſe ipſo, ideſt proprie uoluntatis abnegatione ſpontanea ad exemplum ementis prætioſam margaritam.

¶ Et in omni poſſeſſione tua acquire pru-

dentiam. Præponẽdo illam cæteris omnibus. Eſt enim mater aurigaq; uirtutum. Et quemadmodum dei munus eſt quo uiuimus, ita prudentia q̃ bene uiuimus. Nil enim præſtãtius aut maius a deo hominibus datum eſt. Illa enim animis noſtris medetur, inanes ſolicitudines detrahit, a cupiditatibus liberat, timoreſq; omnes pellit: ſoli Deo adhæret, ac illum caſto timore reueretur.

6 ARripe illam. Ita eam exaltando penes te ut nihil maius uel melius optare quæas. ¶ Et exaltabit te. Nemo enim aſcendit ad deum (inquit Pythagoras) niſi in quem quodammodo deus ipſe deſcenderit. ¶ Glorificaberis ab ea, cum eam fueris amplexatus. Pythagoras

Amore uehementiſſimo: Amplexus enim colluctationis quandam ſpetiem præfert: Amplexare illam ergo ut amplectatur te. Fæliciter autem & honorifice amatur, qui amatur a ſapiẽtia, omni amore atq; honore digniſſima.

7 DAbit capiti tuo augmenta gratiarum. Vt ſis amabilis, honorabilis, & gratioſus, coram deo & hominibus. ¶ Et corona inclita proteget te. Vt uictorem ac triumphatorem per eam omnium aduerſantium malorum. Pſalmus. Poſuiſti in capite eius coram de lapide prætioſo. Pſalmus.

8 AVdi fili mi, & ſuſcipe uerba mea. Nã (teſte Fabio) Optima ſtati ac p̃mo diſcẽda, & a quocũq; etiã ſi quærcus eſſet quæ loqueref. Fabius.

Non enim quis dicat,ſed quid dicat imprimis ui dendum eſt:quamuis ille maxime audiendus ſit cuius dictis facta conueniunt. ¶ Et multiplicentur tibi anni uitæ. Nam ſolares anni ſuis reuolutionibus omnia corrumpunt. Rectiusq; anni mortis quam uitæ appellandi ſunt. Eſt autē uita optima quæ uirtute prædita eſt, non quæ lōgiſſima. Nam uitæ huius amiſſio a malo in bonū eſt tranſitus,cum nihil quicquam in terra ſit homine miſerabilius.

Vita optima quæ.

9 VIam ſapientiæ moſtrabo tibi.

Quia deus uia eſt, factus cæcorum lumen æternū, manum porriget. Et ſaluator ipſe teſtator. Ego ſum uia,ueritas &c. Ipſe ſolus nouit diſcrimina uiarum,uoraginis ſcōpulos, atq; diuerticula : ideo ſecure ducit quiſcunq; eas calcarunt ab orbe condito uſq; ad tempora noſtra. In hac profectus ſunt,inchoatio in qua ſunt blandimenta dulcedinis,medium:in quo mentis certamina & labores,perfectio in qua ſumma uoluptas. Per hanc ire nos Chriſtus docuit dicens. Cōtendite intrare per auguſtam portam,quia arcta eſt uia quæ ducit ad uitam. ¶ Et ducam te p ſemitas æquitatis. Eſt æquitas,perfecta ratio quæ leges,omneq; dictum & ſcriptum interprætatur & emendat, Ex hac ius manat, quod æquū & bonum dicitur,nullo ſcripto comprehēſum, ſed in ſola uera ratione cōſiſtens. Pſeuſippus ita eam definit: Aequitas eſt iuſtorū condecentiūq; remiſſio,moderatio in commertiis, ordo natu-

Ioannes. Sapientiæ uia.

Matth.

Aeqtas qd,

Pſeuſippus.

ralis animæ,quo ad honeſta & turpia.Huius pro
prium eſt ſtricti iuris rationem uel intendere uel
remittere:Nihil eſt enim quod ad omnem huma
nitatis rationem potius accedat quem æquitas:
qua ratione Liuius lib.v.Ius gentium ſiue natura Liuius.
le uocat ius humanum & ius iniquũ inhumanũ,
ut uera frequentius ſit illa celebrata ſentẽtia,ſum Cicero.
mum ius ſumma iniuria.

QVas cum ingreſſus fueris,non arctabũ- 10
tur greſſus tui,& currens non habe-
bis offendiculum. Accedente charitate,quæ Paulus.
diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſan
ctum,ut poſſimus cantare cũ Dauid.Viam man- Pſalmus.
datorum tuorum cucurri,cum dilataſti cor me-
um:Omnia enim ſæua & immania(teſte Hiero- Hieronymꝰ
nymo) facilia & prope nulla efficit amor.Diffi-
cultatẽ enim uirtutis ſequitur uitæ facilitas: Faci Socrates.
litatem uitij,uitæ difficultas.

TEne diſciplinam ne dimittas eam. Ac 11
ſi dicat,illud Virgilianum.Tu ne cede ma- Virgilius
lis ſed cõtra audentior ito. Malorum faciem ne Plato.
aſpice ſed quæ intus latẽt bona: Etenim nulla bo
na niſi admixta malis ſunt. ¶ Cuſtodi illam,
quia ipſa eſt uita tua. Et dominus. Arcta eſt Matth.
uia quæ ducit ad uitam.Et Actu.xiiii. Per multas Actu.
tribulationes oportet nos introire in regnũ dei.

NE delecteris in ſemitis impiorum,nec ti- 12
bi placeat malorum uia. Quia lata & Math.
ſpacioſa eſt,per ducens ad perditionem,& multi Plato.
intrant p̃ eã: Plato & Pythagoras iubent fugere Pythagoras

multitudinem, ut ueritatem ſimpliciſſimam con-

Multitudo fugienda. ſequamur. Multitudinem quidem exterioris po-puli multifariam nos diſtrahentis atq; fallentis, interioris quoq; populi multitudinem tanto magis quanto magis diſtrahit & fallit. Primo ergo fugito uariam affectuum multitudinem, ſecũdo ſenſuũ, tertio imaginationum, quarto opinionũ inde pendẽtium. Omnis enim multitudo iam dicta tam in ſe diuerſa eſt, ut alia aliis in quolibet contraria ſit. Recte ergo admonet dicens.

B FVge ab ea. Ne aliquam præſtes occaſionem, Ideo diuerte, tecum habita, in te deſcẽ-

Seneca. de, domi tuæ uiuito, tuo te pedemetire. Solitudinem enim quærit qui uult cum innocentibus ui-

Seneca. uere: Nam turbine magno ſpes ſolicitæ urbibus errant, trepidiq; metus. Si uis ab omnibus agno-

Seneca. ſci, da operam ut a nemine agoſcaris. ¶ Nec tranſeas per illam. Etiam per modicũ tem-

Pythagoras pus conuerſando: Extat Pythagoricum dictum: Per publicam uiam ne inceditoiidelt, ne uulgi ſequaris errores. Nũquam enim tam bene cum rebus humanis actum eſt, ut optima plurimis placeant: Ideo alii dixerũt, uiam regiam declinato, per ſemitas ingreditor: nam ardua quæ pulchra:

Ioannes papa.xxii. Rogatus aliquando Ioannes Papa.xxii. Qui foret a ueritate alienus, reſpondit: uulgi ſententia.

Snia uulgi. Nam quicquid laudat uituperio dignum eſt, qcquid cogitat uanum, quicquid loquitur falſum, quicquid improbat bonum, quicquid extollit infame. ¶ Declina & deſere eam. Nam

malis diſplicere, laudari eſt. Amputa quaſcunque occaſiones peccandi. Nam (ut inquit Eccleſiaſticus) qui amat periculum incidet in illud. Et Paulus. Ab omni ſpecie mali abſtinete uos. Et dominus Ieſus præcipit abſcindenda membra quæ ſcandalizant, & Mimus, Citius uenit in periculũ qui contemnit, quia magis nocet iis qui negligũt quam qui cauent. Seneca. Eccleſiaſtici Paulus. Math. Mimus.

NOn enim dormiunt niſi cum male fecerint. Seneca, nullum ad nocēdum tempus, anguſtum eſt malis. ¶Et non capitur ſomnus ab eis niſi ſupplantauerint. Vſitato more ſcripturæ, dormire proceſſare poſuit, Exodi. xxxiiii. Non dormiat uſque mane imolatio ſolemnitatis: ideſt non manebit. Pſalmus. Quare obdormis dñe. Ideſt quare ceſſas & nõ uindicas? Non ceſſat ergo impiorum male faciēdi ſtudium, niſi nequitia conſumata: quia nõ delectu aut timore dei ducit, ſed impetu & quadã temeritate. Non eſt conſilium in eis, non ratio, non diſcrimen, non diligentia, ſed omnem naturalis ingenii acuitatem ad peſſima ordinauerũt: non dormientes quiete, niſi mala præuiſa perficiant, niſi damna inferant innocentibus: non quieſcunt, qui ad omnium deceptionem intendunt. Hi ſunt diaboli, quorum primus a Chriſto in hominibus in uoce non autem in re nomen accepit: Dicit. n. Ioã. xvi. Nõ ne ego duodeci uos elegi & un⁹ ex uobis diabolus ẽ? v3. Iudas. Sæua. n. & obſtinata malitia non dormit niſi ſupplantet. 14 Seneca. Exodi. Dormire quid. Pſalmus. Ioannes.

Et irrogatis bonis atq; impenſis amplius ſæuit. In ſtomacho corrupto etiam bonus cibus corrũpitur: ita in anima obſtinata omnia uertuntur in malum: bona diuina uenenum ſunt animæ cõtumaci. Siſti non poteſt lubricus animos, & ſi ad horam ſiſti uidetur iterum conuertitur, donec naturalem uiam inueniat, aut detur ex arte unde labatur: ſic anima pertinax nullis argumentis urgetur.

15 COmedunt panem impietatis, & uinum iniquitatis bibunt. Oſeæ.x. Araſtis impietatem, iniquitatem meſſuiſtis, comediſtis frugem mendacii. Et Hyeremiæ.xxv. Bibet uinum calicis furoris domini, de quo bibentes turbãt & inſaniunt à facie gladii. Panem impietatis comedere, eſt frui carnali ſenſu, & facta carnis approbare, Vinum iniquitatis bibere, eſt rem augere aliorum damno, & lucupletari cum iactura alterius. Nunquam ſaturabuntur iſti, ſemper eſuriem patientur immenſam.

Oſeæ. Hyeremias. Panis impietatis quid. Vinũ iniquitatis quid.

16 IVſtorum autem ſemita quaſi lux ſplendens. In lucæ ſapientiæ uerbi dei, in quo omnia agenda clare intuentur. Cicero, Omnia recte facta in luce ſe collocari uolunt. ¶ Procedit. Bene operãdo, per opera uirtutum & mãdatorum dei. ¶ Et creſcit uſq; ad perfectũ diem. Ideſt creſcit uſq; quo perfectus eſt dies, ideſt, ab auroræ ortu donec ſol ad ſummum noſtri hemiſperii peruenerit gradum. Ita homo iuſtus ſemper proficiendo ſe ipſo fit melior. Nam

Cicero. Vita dei.

(ut inquit Bernardus) In uia dei non progredi, est retrogredi. Igitur puris cogitatibus, ſanctis affectibus, utilibus ſermonibus, ac officioſis operibus quotidie iuſti in ſtudio pietatis proficiunt. Nemo enim repente fit ſummus. Bernardus. Poeta.

17 VIa impiorum tenebroſa. Per ignorantiam uerbi dei, & impiam noctem errorũ ac peccatorum incedentes. Peccatum namq; obſcurat intellectũ ĩ cognitione ueritatis. Sophon: Ambulabunt ut cæci quia domino peccauerunt. Fit autem hoc, quando a benefica cura dei, quaſi a ſolis lumine nos diuertimus, ſtatim namq; in tenebris ſumus. Sophonias. ¶ Neſciunt ubi corruant. Quia mente & corpore in profundum peccati & inferni, impendentia pericula minime præuident, ſed ex futuris, externisq; toti pendentes in ictu oculi in barathrum miſeriarum ſe ſe reperiunt. Fortuna enim cum blanditur, captatum uenit, inſidiatur cum blanda eſt. Queadmodum enim capiuntur piſces hamo, & aues laqueo, ita & homines tempore malo, teſte ſcriptura. Seneca. Eccle.

18 FIli mi auſculta ſermones meos, & ad eloquia mea inclina aurem tuam. In qbus nulla falſitas, nullum mendacium, ſicut in philoſophorum placitis: tamdiu uidentur philoſophi aliquid dicere, quãdiu comparantur ſanctorum librorum auctoritati, quicquid in eorum libris homo diſcit, ſi noxiã eſt, in ſcripturis ſacris dãnat; ſi utile ibi inuenitur: Et cum ibi quiſq; inuenerit omnia quæ utiliter alibi didicit, multo abũ Scriptura ſacra. Auguſtinus

dantius ibi inueniet ea quæ nuſquam omnino ali bi, ſed in illarum tantummodo ſcripturarum mi rabili altitudine & humilitate diſcuntur.

¶Nec recedant ab oculis tuis, cuſtodi ea in medio cordis tui. Vt ſis aĩal mundũ rumi nans.

19 VIta enim ſunt inuenientibus ea.

Quia in ſacris libris inuenitur deus, animæ noſtræ uita. ¶Et uniuerſæ carni ſanitas. Nam præſtat diuinorum librorum lectio compoſitum & ſedatum animum, omni perturbatione uacuum: uirtutis fidutia ſubnixum, conſcientia ſua fretum, imminentium omnium ſecurum: ut quem nil peruellere quicquam, nedum offenſare poſſit & lædere. Vnde Cicero, Niſi ſanatus animus fuerit, quod ſine philoſophia fieri nõ poteſt finem miſeriarum nullum fore dicebat. Subdit deinde paucula præcepta, quibus totum hominẽ componit, dicens.

Cicero.

20 OMni cuſtodia ſerua cor tuũ. Vndiq; enim ſenſuum uiæ ad uoluntatem cogitata porrigunt, ſi expugnare præualent, intrant & occidunt: hac ſalua nullum inſtat periculum. Ibi ergo maxime te oportet obſeruare peccatum ubi naſcitur, ſtatimq; ad primam tentationis repugnare facem. & malum antequam creſcat extinguere, & allidere paruulos tuos, id eſt infantiles cogitatus ac ſuggeſtiones ad petram Chriſtum. Vnde dominus Ieſus Lucæ. xxi. Attendite ne grauentur corda ueſtra &c. Et recte Iſocrates. Omne

Lucæ. Iſocrates.

nium curam gere quæ ad uitam pertinent: maxi-
meq; omnium prouidentiam tui ipſius exerce.
Maximum enim in minimo eſt mens bona in hu
mano corpore. Vnde & Bernardus. Vulgo dicit̃ Bernardus.
qui cuſtodit cor ſuum, bonum caſtrũ cuſtodit.
¶ Quoniam ex ipſo procedit uita. Quo-
niã (ut inqt Dñs Ieſus,) Ex corde exeũt cogita-
tiones, quæ ſi bonæ uitã, ſi male mortẽ adducũt.
REmoue a te os prauum, & detrahentia 21
labia ſint procul a te. Et Pſal. Eripe me Pſalmus.
domine ab homine malo &c. Impoſſibile enim
eſt iſtorum familiari peſtilentiq; cõuictu nos nõ
inquinari, ſiue ipſi detrahendo, ſiue illos detrahẽ
tes libenter auſcultando. Eſt os prauum blandiſ- Os prauum
ſim⁹ adulator, mẽdaciſſim⁹ detractor, ſimpliciſ- quale.
ſimus diſſimulator, maligniſſim⁹ ꝓditor, largiſ-
ſim⁹ ꝓmiſſor, parciſſim⁹ exhibitor, Q̃m eſt hõ
uariæ ac multiformis deſultoriæq; naturæ aĩal.
OCuli tui recta uideant. Nõ ſtrabi ſint, 22
& ĩtrãſuerſum aſpiciãt, uoluptatib⁹ & paſ- Oculi ſtulti
ſionib⁹ decepti: nõ. n. licet intueri qđ nõ licet cõ- qui.
cupiſcere. Vidiſti meretricẽ, captus es eius uultu Gregorius.
ac forma, & decorã putaſti, errarũt oculi tui ꝑ- Ambroſius.
uerſæ uiderũt. Nã ſi uera uidiſſent, uidiſſent de-
formẽ meretricis affectũ, inhærentẽ procatiã, in-
decentem impudicitiã, euntes libidines, tetram
colluuionem, animarum uulnera, conſcientiæ ci-
catrices: quæſiuit ergo uidere non ueritatem ſed
adulteriũ. Ergo errat oculus, ubi errat affectus,
affectuſq; deceptio, deceptio eſt uiſus.

[Palpebre quid.] ¶Et palpebræ tuæ præcedant greſſus tuos. Palpebræ ſunt circumſpectiones & circūſtātiæ perſonæ, loci, temporis, ſine quibus opus noſtrū
[Xyſtus.] uanum eſt & malum. Xyſtus non uerbum, ſed ratio præcedat actus tuos. Item, delibera priuſquā agas: & antequam agas prouide quale ſit quod
[Iſocrates.] factur⁹ es. Iſocrates. Delibera diu, celeriter uero confice quod decreuiſti: Et alter, Siue conſilio ni-
[Paulus.] hil agas, & poſt factum nō pænitebit. Et Paulus. Videte quomodo caute ambuletis &c.

23 DIrige ſemitas pedibus tuis. Hebraicæ autem ſic ¶Pondera ſemitam pedū tuorum. Ideſt tuos actus quibus affectibus fiant appende, non in ſtatera tua quæ ſæpius dolo-
[Auguſtinus] ſa eſt, dicens malum bonum & bonum malum,
[Diuina ſtatera.] hoc graue illud leue. Sed affer diuinam ſtateram de ſcripturis ſanctis, in quibus quid ſit graue uel leue in operibus & affectibus noſtris uere appē-
[Prudentis officium.] demus. & ꝙ domino appēſum recognoſcemus. Prudentis quoq; eſt ponderare conſilia, & non cito facili credulitate ad falſa prolabi, de dubiis non diffinire, ſed ſuſpenſam tenere ſententiam, nil inexpertum affirmare, quia non omne quod ueriſimile eſt ſtatim uerum eſt: quemadmodum ſæpius quod primo incredibile uidetur non continuo falſum eſt. Crebro ſiquidem faciem mendacii ueritas occupat, & mendacium ſpetie ueritatis occultatur. Ad hæc, conſilia ſalutaria tibi aduoca: cum tibi alludit uitæ proſperitas: cum te uelut in lubrico retinebis ac ſiſtes, nec tibi dabis

impetus laborioſos.ſed circumſpities quo eundum ſit,& quouſq;.Id enim optabis quod obtineri corã bonis poteſt: nec altiori rei impones, in qua ſtatim tibi tremendum ſit, deſcendentiq; cauendum. Quamobrem recte ſubdit. ¶Et omnes uiæ tuæ ſtabilientur. Vere ergo cecinit poeta ille.Certum uoto pete finem. Poeta.

¶Ne declines ad dextram neque ad ſiniſtram. Nam medio tutiſſimus ibis. Menſurã Ouidius. & modum tene in omnibus. Nõ plus ſapere quã Paulus. oportet &c. Nam eſt modus in rebus ſunt certi Flaccus. deniq; fines,quos ultra citraq; nequit conſiſtere rectum. Hæc eſt libra quæ ſtat, ſtare non poteſt quicquid inclinauerit libra. Diſce temperantiæ modum,qui per licẽtiam quæris exceſſum:Nam Seneca. quicquid medium fugit iter ſtabili,nũquam tramite curret.Declarauerunt poetæ huius ſententiæ ueritatem per fabulas Phætontis & Icari. In Fabulæ phætontis & icari. copia ergo & proſperitate non ſis animo elato, neq; in ægeſtate & aduerſitate demiſſo:Nam uirtus eſt medium,uitiorum utrinq; redactum.Iſo Flaccus. crates,Puta rerum humanarum nihil eſſe firmũ: Iſocrates. Ita nec in proſperis letitia geſties, nec in aduerſis dolore concides:Miſticæ, declinat ad ſiniſtrũ qui ſe apertis uitiis implicat, ad dextrã qui uitia ſub ſpetie uirtutum latentia ſummopere non deuitat:Nam (ut inquit ille,) In Flaccus. uitiũ ducit culpæ fuga ſi caret arte:Idem:Decipimur ſpecie recti.

CAPITVLVM V.

1 FIli mi,attende ad ſapientiã meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam.

Adoleſcentiæ peccata.

Denuo ſapientiſſimus pater inſtruit adoleſcentem filium, poſitum inter ingentes æſtus carnalis concupiſcentiæ. Magna enim cura eſt adoleſcentia inſtituenda, propter magna peccata quæ in ea perpetrantur. Ea ſunt uentris immodeſtia, paternorum bonorum expilatio, alea, luſoriæ cartæ, ſaltandi proteruia, militares ardores, æbrietates, amores uirginum, & puerorum, corruptiones matronarũ, lenonũ contubernia: cum magnificis atq; formoſis meretricibus, & mille alia, in quibus cimba humanæ adoleſcẽtiæ periculoſiſſime naufragat. Huic igitur tanto periculo ſolicite obuiare debet paterna cura. ¶ Vt cuſtodias cogitationes. Obſtruit fõtes ſpurcæ libidinis, turpes uidelicet cogitatiões. Quæ niſi turpiter amari nõ poſſũt, neq; ſedulo cogitari ſine pudore, neq; eis delectari ſine rubore, aut de ipſis loqui ſine obſcenitate. Coterẽdum eſt caput huius igniti colubri.

Auguſtinus

Non eſt tamen in poteſtate noſtra (ut inquit Auguſtinus) cor noſtrum, & cogitationes noſtræ, quæ improuiſo offenſæ mentem animumq; perturbant. Confundunt atq; alio trahunt quã propoſueramus, ad ſæcularia reuocant, mundana inſerũt, uoluptuaria ingerunt, illecebroſa intexũt,

ipſoq; in tp̃e quo eleuare mẽtẽ paramus, inſerti uanis cogitatiõib⁹ ad terrena plerũq; deicimur. Adeo ergo accipimus pias & ſãctas cogitatiões. unñ Paul. Nõ ſum⁹ ſufficiẽtes cogitare aliqd ex no bis: ſed ſufficiẽt a nr̃a ex deo eſt. De utilib⁹ cogi- tationib⁹ dicebat Iſocrates. Fac aſſueſcas nõ triſtis eẽ, ſed cogitabũdus, pp illd̃ .n. ferox: pp̃ hoc uero ꝓuidus eẽ, crederis. ¶ Et diſciplinã la- bia tua cõſeruẽt. Nã corrũpũt bonos mores colloqa mala. Opus igit̃ eſt lubricæ adoleſcẽtiæ, cuſtoditos hẽre aium & linguã: qb⁹, ſi frena la- xauerit, impoſſibile eſt ſeruare continentiam. Paulus. Iſocrates. Paulus.

NE intẽderis fallaciæ mulieris. Quia aĩal natura fallax & mẽdax cui fallere ſtere, nere ꝓpriũ eſt. Vñ recte Heſiodus. Qui ꝯfidit mulieri frondi adhæret. Extat & ꝓuerbiũ Mulieri, nec gremio credẽdũ eſt. Citatũ a Feſto. Primũ qa le- uis animi, ſm qa in eo poſita, cũ in obliuionẽ ue- nerint ex urgẽtib⁹ ꝓcidãt. ¶ Fauus .n. diſtil- lãs labia meretricis. Hæc eſt infœliciſſimarũ li bidinũ & impudicarũ uictima, q̃ dulcibus uerbis ſuis aium uirilẽ effeminat, & ueluti ſpiculis uene no tinctis cor ip̃m ad ꝑditionẽ ſauciat: nec q; mi- nus dementat hoĩes lepore ſermonis, uenuſtate uerborum: ac oris pronunciatione dulciſſima: quam pulchritudine corporis. Habet enim uene num ſuum blanda oratio: inſidioſa eſt blandilo- quentia, & melle litum uenenum: Apte quoq; di- cunt̃ huius labia diſtillare fauũ. Per labia nãq; oſculũ contrahit̃: præludiũ ucneræ uoluptatis. 2 Heſiodus. Prouerbiũ. Feſtus. Meretrix quid. Inſidioſa cõ quæ. Labia mar- rias quæ.

Suggeſtiones igitur, cogitationes. blanditiæ, riſus, nutus oculorũ, amatoriæ epiſtolæ, cæteraq; ueneris inſtrumẽta, ſunt huius meretricis labia, quæ fauum diſtillare uidentur: nam melli comparantur uoluptates apertæ, fauo uero occultæ.

¶ Et nitidius oleo guttur eius. In gutture uel palato eſt ciborum guſtus. Cum uero blanda concupiſcentia illexerit miſeram animam a ſupernis abſtractam, incipit per conſenſum iniquitatem carnis guſtare iucundiſſime, quaſi oleum leniſſime ſorberet.

3 NOuiſſima autem illius amara quaſi abſinthium, & lingua eius acuta quaſi gladius biceps. Nam appetitus uenereorum plenus eſt anxietatis. Anxietas uero penitentiæ amariſſimæ. Quantos ille morbos, quam intollerabiles dolores, quaſi quendam fructum nequitiæ ſolent referre homini? Triſtes eſſe uoluptatum uenerearum exitus: quiſquis reminiſci libidinũ

Boetius. ſuarum uolet intelliget (inquit Boetius.) Sunt enim ad inſtar apis quæ ubi grata mella fuderit, fugit, & nimis tenaci, ferit icta corda morſu: Scorpioni quoq; non eſt in facie quod formides

Paulus. ſed pungit in cauda. Vnde Paulus. Quem fructũ habuiſtis. In iis, in quibus nũc erubeſcitis? Et do

Oſeæ. minus per Oſeæ ad mulierem fornicariam, Sæpiam uias tuas ſpinis. Vnde Xyſtus. Turpiſſime libidinis ea quidem quæ ſuauia ſunt cito tranſeũt, ꝓbra uero ꝑpetuo manẽt. Recte igit̃ ꝑcipit ille.

Flaccus. Sperne uoluptates nocet empta dolorẽ uoluptas.

PEdes eius deſcendunt ad mortem. 4
Nam (ut inquit Triſmegiſtus) amor corporis mortis eſt cauſa. Et Paulus, Finis illorũ mors eſt. Item, Stipendium peccati mors. Et Iacobus: Peccatum quod cõſumatum fuerit generat mortem. ¶ Et ad iferos greſſus eius penetrãt. Nam (teſte Paulo) fornicatores regnum dei nõ poſſidebunt: ſed morte, ſepulchro, cinere, fauillis: ac inferno, omnia illorũ gaudia terminant.

Triſmegiſt. Paulus. Iacobus.

PEr ſemitam uitæ non ambulat, uagi ſunt greſſus eius & inueſtigabiles. Hebraicæ. 5
Semitam uitæ ne quando ponderes. vz, cum ea, hebraicæ enim peles eſt ferrum indicãs æquilibram: quæ tragula uel amuſſis dicitur, ex qua deprehenditur pondus rei. Per hanc notatur examen iniquitatis. Significat autẽ uenereorum uitam non eſſe in aliquo examine bonitatis uel æquitatis ponderatam, ratio eſt quia ¶ Mobiles ſunt uiæ eius non ſcies. Quomodo. n. põderari poteſt, quod leue eſt & inſtabile? Ventum & ignem quis ponderare poſſet? Scite & affabre expreſſerunt poetarum carmina hos leuiſſimos amantium æſtus.

Poeta.

NVnc ergo fili mi audi me, & ne recedas a uerbis oris mei. Repetit & inculcat, ut attẽtiorem reddat. Commaculat enim hæc ſpurca libido totum hominem, atq; adeo commutat, ut uix agnoſcas hominem eundem eſſe: teſtis eſt Dauid: quo nemo ſãctior, cordatior, mãſuetior: qui ubi fœdiſſime libidinis æſtu exarſit, q̃ fit car- 6

Exemplum Dauid.

nalis, uecors, crudelis: atq; adeo ſui diſſimilis?
Salomon quoq; huius libri auctor ſui ipſius cla-
riſſimum exemplum prebet, per mulieres infa-
tuatus tam ſapientiſſimus &c.
7 LOnge fac ab ea uiam tuam. Docet ab-
ſcindendam omnem occaſionem, neq; do-
meſticam conuerſationem cum huiuſmodi ha-
bẽdam. Cum iis eundum eſt, quibus cum uiſus
Seneca eundem ſerues colorẽm aiebat Seneca: Nã imi-
tatio in turpibus quoq; uitanda eſt. ¶ Et ne
appropinques foribus eius: Fugite fornica-
Paulus tionem clamat Paulus. Nam cætera uitia luctãdo
atq; pugnando ſuperantur, hoc autem ſolum fu-
giendo; intemperantia enim ex toto uitium eſt.
Seneca Seneca, quis principio obſtitit pepulitq; amorẽ
tutus ac uictor fuit qui blandiendo dulce nutrit
malum, ſero reluctat ferre quod ſubiit iugum.
Subdit autem que mala ex hoc ſequantur, Di-
8 cens: ¶ Ne forte des alienis decorem tuũ:
Nam frequentatæ ſcortationes decorem iuuen-
tutis minuunt. Macreſcit namq; & deflóreſcit
corpus frequenti & immoderata uenere: ¶ Et
annos tuos crudeli. Nam meretrix pro nihi-
lo ducit iacturam alienæ uitæ, dummodo cupitis
fruatur amplexibus; atq; furẽtem libidinem ſuã
9 exatiare queat: ¶ Ne forte impleantur ex-
tranei uiribus tuis: Ideſt uirtute, & animi
bonis, atq; uiribus corporis q̃ nimio coitu enet-
uantur ac debilitantur inclit? ille Gotthoſredus
prim? ex latinis ieroſolimorũ rex, tante fortitu-
dinis erat ut unico enſis ictu caput bouis abſcin-

deret, mirantibus cauſam tanti roboris reſpon-
dit, quia manus meæ nunq̄ contractauerunt car-
nem meretricis colibem namq; uitam duxit.
ℭ Et labores tui ſint in domo aliena. Nam
ſcorta auariſſima ſuorum amantium bona, pa-
terna quoq; & auita, exhauxiſſe, & ad extremã
redigiſſe inopiam eoſdem, atq; tunc demum,
a ſe abegiſſe, cotidiana experientia etiam
num oſtendit. Ecce fundi noſtri calamitas, aie-
bat ille Terentianus ſeruus de meretrice adue- Terentius
niente loquens. Vnde extat dictum ſapientis: Sapientis di
Qui corpus ſuum impartit ſcorto, ita ut morbo ctum.
corripiatur, expẽſam quaſi reputabit pecuniam.
ET gemas in nouiſſimis, quando con- 10
ſumpſeris carnes tuas, & corpus tuum.
Vide abſynthium & putredinem omnium uo-
luptatum carnalium fines. Vnde Demoſthenes: Demoſthe-
Ego penitere, tanti non emo: Ideo ea age quo- nes.
rũ te nõ peniteat, inquit ſapiens. Nã grauis animi Sapiens.
pena ẽ qñ poſt factũ penitet: cũ ſera infundo ſit
parſimonia. ℭ Et dicas cur deteſtatus ſum 11
diſciplinã / & increpationibus nõ acquieuit
cor meũ, nec audiui uocẽ docẽtiũ me, & ma
giſtris nõ inclinaui aurẽ meã: Indicibilia ſunt
mala q̃ hic & infuturo ↄtumaces & rebelles in-
crepatiõibus dei & hominũ prudẽtũ, circũſtant
& cruciant. Quam obrem melior ẽ ꝓuidẽtia q̄
penitẽtia. Prudẽtiuſq; ẽ malis uiris nõ credere, q̄
ꝗ añ crediderit accuſare, pulcrũ, q; eſt ex alienis
erratis in melius inſtituere uitã noſtram: & non

quid alii egerint quærere. Sed quid optime actũ
ſit nobis proponere ad imitandũ. Seniorũ quoq;
conſilia quos longa ætas prudẽtiores effecit, lau-
dentur & inuitentur a iunioribus.

12 PEnæ fui in omni malo ĩ medio eccleſiæ
& ſinagogæ. Ideſt cõgregationis & mul
titudinis. Senſus eſt, parum abfuit quin omnem
pudorem abſterſerim, non uerẽs etiam publicæ
committere omnia peccata. Voces iſtæ ſunt reſi-
Peccata car- piſcentis & penitentiam meditãtis. Solent enim
nis. carnalibus irretiti peccatis facilius ad deum con
uerti, quam ſpiritalibus implicati: cũ illa ſint mi-
noris culpæ & maioris infamiæ. Graphicæ huius
lubrici iuuenis ſtatum ac penitẽtiam depinxit no
Luc. bis Dominus Ieſus Lucæ. xv. in parabola prodi-
gi adoleſcentis. Modo adhortatur ad remedia
dicens.

13 BIbe aquam de ciſterna tua, & fluenta pu
tei tui. Tecte admodũ & ſub oſcure, do-
cet carnalis concupiſcentiæ malum ſacri coniu-
gii bono excipiendum eſſe. Summi enim philo-
ſophi: Pythagoras, Socrates, & Crates qui etiam
ſine domo & ſuppellectili fuere uxores duxerũt
eiſq; cohabitauere, nec impedimentum philoſo-
Philoſophi phiæ eſſe putauerunt. Quod enim magis officiũ
officium. philoſophi eſt, quam ſecũdum naturam uiuere?
Quid autem magis ſecundum naturam, quam
Paulus. uxorem ducere? Paulus, Melius eſt nubere quã
Pſalmus. uiri. Vxorium corpus ciſternã appellat. A Paulo
quoq; uas appellatum: uel quia excipit uirile ſe-

men, quemadmodum ciſterna aquam, uel quia coniugalis copula ſedat carnalis concupiſcentiæ ſitim: quemadmodũ ciſterna uel puteus noſtrarum ædium, Senſus igitur eſt derelinque alienã & adhære uxori tuæ unicæ. Nam (ut inquit Sapiens) mala uoluptas eſt alienis aſſueſcere. Hæc tamen ante domini aduentum intelligenda ſunt, poſt modum uero illud ipſius ſeruatoris pectore recõdendum, ſunt eunuchi qui ſe caſtrauerũt propter regnũ cælorum qui põt capere capiat.

DEriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Si pudicæ uxori tuæ copulatus fueris amore prolis ſuſcipiendæ, tunc deriuabuntur foras filii tui ex ſacro coniugio ſuſcepti: cum honore egredientur in publicũ, pars & ipſi reipublicæ futuri: Probi ac laudatiſſimi uiri in magiſtratibus, qui per poſteros ſuos multiplicandi diuerſas familias generabunt in functionibus reipublicæ perutiles: hoc modo benedicendum fore hominem timentem deum: teſtatur & Dauid dicens. Vxor tua ſicut uitis abundans &c. ¶Habeto eas ſolus, & non ſint alieni participes tui. Ex legiptima uxore ſuſcepti tui erunt, non ſicut nothi ex uago & damnato procreati concubitu, illum ſortiti patrem quem meretrix mater dare uoluerit: quæ frequẽtius non uero patri ſed ditiori conſignat illos ut filiis ſuis boni conſulat. 14

Pſalmus.

SIt uena tua benedicta. Venam appellat, ſacrum illum humorem humanæ uitæ fontẽ 15

& originem: qui honeſtate nuptiarum effuſus
uere benedictus eſt: quoniam ſacro cõiugio be-
Gen: nedixit deꝰ dicẽs creſcite & multiplicamini &c.
Extra ſacrum cõiugium quocunque modo uo-
luntarie effuſus ſemper eſt male dictus, quia cõ-
tra dei mandatum. ¶Et letare cum muliere
adoleſcentiæ tuæ: Hec eſt tutiſſimus nau-
fragãtis iuuentutis tuæ portus. Vere igitur dictũ
eſt: ſis in adoleſcentia cõtinens: immedietate iu-
Seneca. ſtus, in ſenectute ſapiens. Gaudiũ ergo admittit
Iuuenile coniugium, caſtum & modeſtum, & a
Iſocrates. domino benedictum: quoniam ut precepit Iſo-
crates, immortalia ſenties magnitudinem animi
preteferendo: mortalia uero moderate preſenti-
bus perfruendo.

16 Cerua chariſſima Hebraice Amorę: & gra
tiſſimus hynnulus. Hebraice Ibix gra-
tiæ. Cerua animal uulgo notum: ibix hircus ẽ
rupiculus Capricornus, uel hircus ſilueſtris, de
ps: quo ps: Mõtes excelſi ibicibus: Adducit aũt in
exemplum has quadrupedes (q̃tũ coniectare li-
cet) quonã ambo miro amore afficiuntur erga
ſuos fœtus: ſicut teſtatur dñs ad Iob: cap. 39. ſenſus
eſt, quemadmodum uehementi amore hæc ani-
malia complectuntur ſuos filios: ita filii pignora
caſti cõiugii, nexus inſolubiles gratiæ & amoris
inter uirũ & uxorem nectere debent: ¶Vbe-
ra eius inebrient te omni tempore: Vt par-
ce & uerecunde ad eã accedas. Alioquin nihil ẽ
tam delectabile & amenum: ꝙ frequentia ĩ ame-

nũ non reddat. Caſti animi eſt per totam uitam uni adhærere, nec ab ea duelli, ſed uſq; ad mortem illi præſtare fidem. ℂ In amore eius delectare iugiter: Qui tamen ita reſtringendus eſt, ne ſit nimius: ne erres in præceptis dei ſi nimis uxorius fueris. Nam (ut inquit Theophraſtrus) Adulter ẽ omnis in uxorem ſuam amator ardẽtior. Si ergo errare potes in uxore, quãtus error erit ſi alienæ commixtus fueris? quam ob rem ſubdit. Theophraſtrus.

17 QVare ſeduceris fili mi ab aliena, & foueris in ſinu alterius? Dehortatur ac terret. Cum coniugiũ fideliũ certamen habeat cõtinentiæ. Et q̃uis (teſte Iob.) oculus adulteri obſeruet caliginem, nihilominus cogitatus noſtros, & conat' clãdeſtinos, & occultiſſimos in uiolãda aliena uxore intuetur deus: ideo ſubdit. Iob.

18 PErſpicit dñs uias hominis: p̃s: Et oẽs uias meas preuidiſti. Item: Qui intelligit omnia opera eorum: Item: ſcrutans corda & renes Deus: Quinimo tam diſtricte hominũ uniuerſos actus p̃pendit, Iudicat, enumerat, ut & corporaliũ mẽbrorũ uſum ac progreſſium cunctaq; eorũ geſta obſeruet, ex deliberata ratione procedẽtia. Sic enim merito bono uel malo obnoxia ſunt: cum theologis in actibus humanis non ſit indifferes: ergo omnes & ſinguli ſub diuina prouidentia cadũt. Vnde Hieremiæ. 32. Fortiſſime, magne conſilio & incomprehenſibilis cogitatu, cuius oculi aperti ſunt ſuper oẽs p̃s. Ieremias.

& originem: qui honeſtate nuptiarum effuſus uere benedictus eſt: quoniam ſacro cõiugio be-
Gen: nedixit de⁹ dicẽs creſcite & multiplicamini &c. Extra ſacrum cõiugium quocunque modo uoluntarie effuſus ſemper eſt male dictus, quia cõtra dei mandatum. ¶ Et letare cum muliere adoleſcentiæ tuæ: Hec eſt tutiſſimus naufragãtis iuuentutis tuæ portus. Vere igitur dictũ
Seneca. eſt: ſis in adoleſcentia cõtinens: immedietate iuſtus, in ſenectute ſapiens. Gaudiũ ergo admittit Iuuenile coniugium, caſtum & modeſtum, & a
Iſocrates. domino benedictum: quoniam ut precepit Iſocrates, immortalia ſenties magnitudinem animi preteferendo: mortalia uero moderate preſentibus perfruendo.

16 CErua chariſſima Hebraice Amor: & gratiſſimus hynnulus. Hebraice Ibix gratiæ. Ceruа animal uulgo notum: ibix hircus ẽ rupiculus Capricornus, uel hircus ſilueſtris, de
ps: quo ps: Mõtes excelſi ibicibus: Adducit aũt in exemplum has quadrupedes (q̃tũ coniectare licet) quonã ambo miro amore afficiuntur erga ſuos fœtus: ſicut teſtat᷑ dñs ad Iob: cap. 39. ſenſus eſt, quemadmodum uehementi amore hæc animalia complectuntur ſuos filios: ita filii pignora caſti cõiugii, nexus inſolubiles gratiæ & amoris inter uirũ & uxorem nectere debent: ¶ Vbera eius inebrient te omni tempore: Vt parce & uerecunde ad eã accedas. Alioquin nihil ẽ tam delectabile & amenum: ꝙ frequentia ĩ ame-

nũ non reddat. Caſti animi eſt per totam uitam̃ uni adhærere, nec ab ea duelli, ſed uſq; ad mortem illi præſtare fidem. ℭ In amore eius delectare iugiter: Qui tamen ita reſtringendus eſt, ne ſit nimius: ne erres in præceptis dei ſi nimis uxorius fueris. Nam (ut inquit Theophraſtrus) Adulter ẽ omnis in uxorem ſuam amator ardẽtior. Si ergo errare potes in uxore, quãtus error erit ſi alienæ commixtus fueris? quam ob rem ſubdit. Theophraſtrus.

17 QVare ſeduceris fili mi ab aliena, & foueris in ſinu alterius? Dehortatur ac terret. Cum coniugiũ fidel iũ certamen habeat cõtinentiæ. Et q̃uis (teſte Iob.) oculus adulteri obſeruet caliginem, nihilominus cogitatus noſtros, & conat⁹ clãdeſtinos, & occultiſſimos in uiolãda aliena uxore intuetur deus: ideo ſubdit. Iob.

18 PErſpicit dñs uias hominis: p̃s: Et oẽs uias meas preuidiſti. Item: Qui intelligit omnia opera eorum: Item: ſcrutans corda & renes Deus: Quinimo tam diſtricte hominũ uniuerſos actus p̃pendit, Iudicat, enumerat, ut & corporaliũ mẽbrorũ uſum ac progreſſum cunctaq; eorũ geſta obſeruet, ex deliberata ratione procedẽtia. Sic enim merito bono uel malo obnoxia ſunt: cum theologis in actibus humanis non ſit indifferes: ergo omnes & ſinguli ſub diuina prouidentia cadũt. Vnde Hieremiæ. 32. Fortiſſime, magne conſilio & incomprehenſibilis cogitatu, cuius oculi aperti ſunt ſuper oẽs p̃s: Ieremias.

Paulus. filios Adam. Paulus, Omnia nuda & aperta ſunt
Pſalmus. oculis dei: recte ergo Pſal. Seruaui mandata tua,
quia omnes uiæ meæ in conſpectu tuo. ¶ Et
omnes greſſus eius conſiderat. Id eſt pon-
Cōſideratio derat, examinat, & diſcutit omnia ſubtiliſſi-
quid. me. Eſt enim conſideratio, cogitatio intēta ad in-
Cicero. ueſtigandum. uel intenſio animi ueſtigātis uerū.
19 INiquitates ſuæ capiunt impium. Pſal.
Pſalmus Funes peccatorum circumplexi ſunt me. Corpo
Seneca. ris uinculum fortuna: animi uero uitium facit.
¶ Et funibus peccatorum ſuorum cōſtringit.
Nam unius cuiuſque peccatum in proprium
Eccle. redundat auctorem. Eccle. Qui fodit foueam in-
cidet in eam. Et qui diſſipat ſæpem mordebit eū
Seneca. coluber. Item facienti nequiſſima conſilium ſup
ipſum reuoluetur: inde deceptus unde decipere
uoluit. Inde damnum paſſus, unde nocere cona-
Pſalmus. tus eſt. Pſal. Veniat illis laqueus quem ignorant.
Item incidit in foueam quam fecit &c. Et quem-
admodum facinoroſus quiſque ultimo afficiēdus
ſupplitio, corpore ſuo propriam fert crucē: ita
impietas & malitia ſupplitium ex ſe ipſa ſibi ipſi
ſtruit: grauis quidam carnifex uitæ, calamitates
ingentes, turpitudines, formidines innumeras,
paſſionesque moleſtiſſimas, ac penitentias, indeſi-
nenter in ſe continens perturbationes infinitas.
His innumeris malis & anxietatibus ſcortatores
ſubiecti ſunt.

20 IPſe morietur. Aeterno ſupplicio afficien
dus. ¶ Quia non habuit diſciplinam.

Abſq; emēdatione atq; correptione impenitēs. ¶ Et i multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur. Pſalmus. Cōfuſi ſunt quoniam deus ſpreuit eos. Pſalmus. Peccatum enim carnale præſertim, hom nē ſtultum & inſanum reddit, rationem offuſcando & obſcurando. Nam non animaduertere ſe peccare incendium eſt, & occaſio maioris audaciæ. Sed in his ſpurciſſimus & uiliſſimis carnis peccatis uſq; ad obitum conſeneſcere, maximæ ſtultitiæ inditium eſt. Hūc exitum ſortitur indiſciplinatus ac libidinoſus iuuenis, qui ex tantis malis ad bonam frugem reuerti minime poteſt, ſi non in ſe reuerſus imploret opē patris miſericordiarum quemadmodū ille prodigus adoleſcens euāgelic⁹. Luc.

CAPITVLVM. VI.

ADmonet incautã iuuentutẽ, ne leuiter ac temere libertatẽ ſuam alteri obſtringat. Solet enim iuuentuti inexpertæ, & credere cuncta leui, facillime imponi. q̃ obrem dicit.

1 FIli mi ſi ſpopõderis ꝓ amico tuo. Spõ-
de, noxa ꝓſto eſt. Extat in adagiis grecorũ.
Prouerbiũ. Vñ ꝓuerbio cõmuni uſurpatur, Cum cõſidera-
tione ꝓmette: ℂ De fixiſti apud extraneum
manum tuam: Dum uadẽ & fideiuſſorem
te poſuiſti uulgari plurimorũ inſania, qua ꝑ fa-
cile pecuniã perdideris & amicum. Pro alio fidẽ
obſtrinxiſti tuam, pro te ipſo eam ſolues: & nil
debere, ac ſine cõpedibus agere quã comodum
ſit & iucundum, tuo diſces incomodo. Sponſor
Feſtus: eſt (auctore feſto) qui ſponte & non rogatus
Sponſores pro alio promittit. Hinc ſponſores dicti qui ꝓ
qui candidatis ꝓmittebãt, ne illi ambitus rei eſſent:
2 ℂ Illaqueatus es uerbis oris tui, & captus
propriis ſermonibus: Promiſſione te ob-
ſtrinxiſti, ſolutiõe te libera: & quem lingua uin-
clis innexuit, manus ſoluat: proderit uinctum
fuiſſe, cum euaſeris, laqueos ſemper horrebis.
Deinde dat ſalubre conſilium ei qui nõ eſt ſol-
uendo: dicens.
3 FAc ergo qđ dico fili mi, & temetipſum
libera, qa incidiſti in manũ ꝓximi tui

cui oĩa danda erant preter libertatẽ tuã. ¶Di-
ſcurre, feſtina, ſuſcita amicũ tuũ: Hebraice
Vade calcare te fac: Ideſt, proſterne te, & ma
gnifica creditorẽ tuũ una cũ amicis tuis humilia
te, & lauda illũ, te fac paruũ, illũ magnũ, tũc illũ
facile placare poteris. Exemplũ extat de ſeruo
euangelico debente decẽ milia talenta, ideo di- Mat.
cit. ¶Suſcita Hebraice Robora amicũ tuũ:
Vt illũ places obſequiis tuis, nil.n.per uim agen-
dum eſt.

NE des ſomnũ oculis tuis, nec dormi- 4
tent palpebrę tuæ: Nam redde quod
eſt fœneratorũ uerbũ moleſtũ & tempeſtuoſum
ſomnum tibi excutiet quãtumuis ꝓfundiſſimũ,
apud tribunal, & curiã: quæ meſſis ẽ aurea apud
ſtratoclem: Dilator enim in quacunq; re cũ de- Stratoclem
trimentis luctatur inquit prouerbium. Prouerbiũ

ERuere quaſi damula de manu, & quaſi 5
auis de inſidiis aucupis: Nam quæ dicis
uel recipis te facturũ, tanq̃ rem ſacrã obſerua,
omnia tentanda ſunt, ut ab his laqueis euadere
poſſis. Vnde apud perſas, primum delictũ fuit
debitorem eſſe, ſecundum mentiri, quandoqui-
dem qui debent, ſæpius mentiri cogantur. Ideo Primũ deli-
Paulus nemini quicquam debeatis. Quoniam ctum apud
fœlix qui nihil debet: inquit Chilo. Nam lis & es perſas
alienum inquit idem ſunt comites miſeriæ. Chilo Paul.

¶Vade ad formicã o, piger & ꝯſidera uias 6
eius: & diſce ſapientiam: Comẽdat laborẽ:
& futurorum ꝓuidentiam exemplo formicarũ.

Qui enim ſcripturis ſacris non acquieſcit, ſecu-
Hyeremias. larıū exēplis poteſt admoneri: uti illud Hyere-
miæ, Abite ad inſulas cethim & cedar &c. Ad ir
rationabilia animalia ſæpius te tranſmittit, ut ad
apem, & ad formicam: Hanc in exemplum addu
Flaccus. xit Ethnicus ille Poeta dicens. Paruula nam exem
plo eſt magni formica laboris. Ore trahit quod-
cūq; poteſt atq; addit aceruo, quem ſtruit, haud
ignara, nec nō incauta futuri. Quæ ſimul inuer-
ſum contriſtat aquarius annum: non uſquā pro-
Cōſideratio repit, & illis utitur ante quæſitis Patiens, Vides
in formicis. quoq; in formicarū agmine uictorias, bella, pa-
ces, officia, labores, ægeſtatem, diuitias &c. quæ
contemplantibus nobis, omnia exigua & nullo
diſcrimine nil ſunt: Ita noſtra iſta corpuſcula, no
ſtræ fortunæ noſtri reges, noſtræ ꝓuintiæ, bella,
fœdera, nuptiæ: cœlo ſi comparentur nihil ſunt
penitus: Vndiq; ergo Pius captare poteſt argu-
menta pietatis in hoc amplo creaturarum libro.
Sapiens qui. Sapiens autem eſt qui cuiuſlibet rei non tantum
principium quam exitum præuidet: In huius do
Origenes. mo nullus piger eſſe poteſt. Explicat deinde for-
micæ proprietates dicens. ¶ Quæ cum nō
habeat ducem. Vt oues arietem. ¶ Nec
præceptorem, uel præfectum. Vt grues uo
lātes. ¶ Nec principem. uel dominū
ut apes. Præſunt iſta ſuæ ſpeciei naturali tantum-
modo inſtinctu prædita. ¶ Parat in æſtate
cibum ſibi, & congregat in meſſe quod co-
medat. Non dicit hoc, quaſi colligamus in

æſtate quod comedamus in hyeme, cum domi- nus prohibuerit de craſtino eſſe ſolicitum. Sed poſuit formicarum exemplum, ut quemadmo- dum illæ æſtate colligunt unde paſcantur in hye- me: Ita unus quiſq; ſapiens in tranquillitate rerũ per æſtatem ſignificata, colligat remedia illa, ut in aduerſitatibus ꝑ hyemem ſignificatis, habeat unde ſapienter uiuere poſſit. Dominus, Venit nox quando nemo poterit operari. Et Paulus, Dum tempus habemus, operemur bonũ. Et idẽ. Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Quod enim uitæ genus expoſces non refertum multis anxietatibus? Multa Domi anxietas: Ruri dolor, horror in alto, inq; bonis dubium ſi quid habebis erit. Si animo pendes. Durum, ſi duxeris uxorem, ibis ſolicitus, triſtis ſi ſine con- iugio. Pœna patri, dolor eſt orbis, Inſana iuuen- tus deſipit, & membris fracta ſenecta uenit. Igit cum in quocunq; ſtatu ſis impoſſibile ſit non do lere & triſtitia affici, remedium ſapienti oſtendi tur hoc exemplo, vz, non expectare tempus Pa- trem obliuionis, cuncta mitigantẽ, Sed omni ſtu dio præueniendo præmeditari cũcta prius mala. Mortem acerbam ſui & ſuorum, Exilium, pau- pertatem &c. Hæc enim tela præuiſa minus feri- unt. Diſcunt namq; ſapientes aliorum exemplo, reſpicientes alienas calamitates. Vnde Cicero & Plutarchus teſtantur, Socratem dixiſſe. Quod ſi malorum omnium aceruus foret, & quiſq; par- tem ſuam ex eo auferret, nemo non exiſtimaret

Matth.

Ioannes.

Paulus.

Mala mũdi quanta.

Tempus obliuionis pr̃.

Cicero.

Plutarchus.

Socrates.

minora ſua portione ea eſſe quæ ferret. Vnde
Prouerbiū Prouerbio dicitur: Animus æquus in re mala, dimidium mali eſt.

7 VSq; quo piger dormies? qñ cõſurges e, ſomno tuo? Nam ab eo qui nihil penitus agit, preclare nihil fieri poteſt. ¶ Paululū dormies, Paululū dormitabis: Paululū ɔſeres man⁹ ut dormias, & ueniet tibi quaſi uiator ægeſtas, & Pauperies quaſi uir armatus.

Otii Mala &c. Hac ſentētia deterret & dehortat̃ ab otio omniū malorum ſentina: Qñ oīa mala docuit ocioſitas: Per otiū oīa deſtruunt̃ Ignis extinguit̃ ſi nō ardet, Aer & aqua immota corrumpunt̃, Terra inculta ſpinas & tribulos germinat, Aurū cæteraq; metalla illaborata rubiginē cōtrahunt, prouinciæ & domus inhabitatæ peſtilētes ac ſteriles fiunt, ingenia otio hebeſcunt, uires corporis debilitant̃, corrūpunt̃ humores boni, ex ſententia medicorū homo ocioſus cito infirmatur, oēs ſancti & Philoſophi, otiū & pigritiā cōdemnant. Hanc ob rem tam aſſiduus eſt Salomon in otio deteſtādo, parente miſerrimo paupertatis.

Scipio: Scipio, numq̃ ſe minus otioſum dicebat, q̃ cum
Otium literarum: otioſus eſſet, docens otiū literarium nō eē damnādū, ſed illud ignauum & abſq; literis, quod
Seneca Seneca mortis imaginem & uiui hominis ſepulturam appellabat. Vnde extat Catonis, illuſtris
Cato: ſententia, obligari homines reddere rationem non minus ſui otii q̃ negotii.

Apoſtata 8 ¶ Homo apoſtata uir multis: uel Hebraice,

homo impius, uir iniquus: Eſt apoſtata uel impius homo a fide in deum: & filius imparentes, ſubditus qui bonum prodit dominum, & ſotius qui fidū fallit ſodalē. Hic (teſte Chriſoſtomo) pre omnibus malis malum eſt peſſimum: Beſtia unū proprium habet malū: homo aūt malus omnia mala habet. Diabolus ad iuſſū accedere non audet: Sed homo malus nō timet illū, ſed contemnit & nocet. Huius impii conditiones affabre depingit dicens. ¶ Graditur ore peruerſo: Neq;.n. poteſt toruus animus non toruū reddere oris ac uultus aſpectū & inceſſum: unde recte Ambroſius: In ipſo motu, geſtu, inceſſu, tenenda eſt uerecundia. Habitus .n. mentis in ſtatu corporis cernit: & Vox quædam animæ eſt corporis motus. ¶ Annuit oculis. Nā peruerſus ubi loq non audet, prodit oculis, animi ſui impietatē per oculū.n. indicatur diſpoſitio mentis. Auguſtinus, impudicus oculus impudici cordis ē nūtius. Queadmodū piſcē p oculū putridū & ſanguineū iudicamus. Vñ extat uerſus triuialis: incōſtans anim⁹, ocul⁹ uagus. Inſtabilis pes, hec hominis ſigna de quo nulla bona ſpes eſt. ¶ Terit pede, digito loquitur, uel Hebraice Docet digitis ſuis: Refert Euſebi⁹ eccleſiaſticæ hyſtoriæ libro ſeptimo, Paulū ſamoſatenū dum in antiocheno cōcilio declamaret, a patrib⁹ animaduerſā fuiſſe animi eius impietatē, q̄ ꝓdebat crebra manus eleuatiōe ſupra uerticē, & frequenti ꝑcuſſiōe pedis in terra.

Chriſoſtomus:

Ambroſius

Auguſtinus

Verſus triuialis.

Euſebius de paulo Samoſatinō

His ſignis facillime comprehendi poteſt inquieta & inſtabilis animoſitas omnium impiorum.

Machinatio quid. ¶ Prauo corde machinatur malum. Machinatio ex præcogitata aliqua inuentione fit manuq; & arte componitur, ut decipiat præſertim

Mimus. benemeritum amicum: Mimus, Dixeris maledicta cuncta cum ingratum hominem dixeris: In-

Ingratitudo. gratitudo enim omnia uitia in ſe complectitur. Nullum igitur conuitium dici poteſt contumelioſius. ¶ Omni tempore iurgia ſeminat. Contentionum ſator, ut ubicunq; fuerit, ſemper bella, lites, & incendia, ſuſcitet, membrum demonis zizania ſuper ſeminantis. Vide infælicitatem impii a deo recedentis, quem fugere ut ſcopulũ ſalubre conſilium fuerit: ſed nequaquam inulta remanebit tanta impietas, ideo ſubdit.

9 HVic ex tẽplo ueniet perditio ſua. Neq; enim pœna iſtorum ſolum eſt ultimi ſupplicii, tempus. ſed ante expectationes, paſſiones, timores præſentes, quæ animum impium diſcruciant patiuntur: quibus unuſquiſq; ſceleratorum obnoxius eſt in hac uita: nõ minus quam ſi piſcẽ qui hamum deglutiuit, haud captum dicamus, priusquã illum a coquo exenteratum & aſſum conſpicimus. ¶ Et ſubito conteretur.

Pſalmus. Pſal. periit memoria eorum cum ſonitu. Idem. Vidi impiorum ſuper exaltatũ & eleuatum &c. Et tranſiui & ecce non erat &c. ¶ Nec habe-

Plato. bit ultra medicinam. Nam ubi bonorum uiget bonum, ibi ſolummodo reperitur omnium

medicina malorum, Cogunt autem (teſte Au- Auguſtinus guſtino) multas inuenire medicinas, multorũ experimenta morborũ. At langor impii incur- 12 rabilis eſt, quia nulla reſtat ſpes correctionis ipſius ut reſipiſcat & conuertatur. Miſerrime er- Quid omnibus miſerius Plaut go egrotat qa nihil miſerius, q̃ animus ſibi male conſcius, quemadmodum e, cõtra, ſumma bo ni mens, quæ ſibi conſcia recti. Flaccus

SEx ſunt que odit dominus. Odit uitia 10 & culpam deus, iuxta illud. Odiſti omnes q operantur iniquitatem. Eſt hoc odium perfectũ de quo p̃s. Perfecto odio oderam illos. Alludit p̃s. ad hoc, miſterium ſenarii, qui numerus eſt per- Numerus ſenarius. fectus, ſuis partibus conſtan & cõpletus. 1. 2. 3. conſumant eundem, nec alia pars que poſſit dici aliquota inuenitur in eo, ſexta eius unum eſt, ter tia duo, dimidia tria, qoe ſimul iuncta ſenarium reddũt. Huius perfectionem numeri, ſcriptura in multis locis nobis cõmendat. Perfecto ergo odio odit deus, hec ſex uitia, non autem homines illa habentes. ¶Et ſeptimum deteſtatur anima eius. Methaphorica locutione, ſolent abominati in ſcriptura dici exheredati. p̃s. Vi- p̃s. rum ſanguinum & doloſum abominabitur dominus. Septenarius numerus uniuerſitatis eſt nu Septenarius numerus merus, compõitur enim ex primo ternario impari, & primo quaternario pari, tanq̃ ex mari & fæmina, uniuerſi uero qui operantur hec uitia, hoc ſeptenario numero comprehenſa Regnum dei non conſequentur, iure abominabiles ac de-

teſtabiles deo effecti. Deinde per ordinem enu-
merat quæ ſint illa odibilia dicens.
ii ℭOculos ſublimes. Hoc eſt primū deo odi-
bile, per quod intelligitur ſuperba impudentia,
frontis, quam deus ſummopere odit, juxta illud
Amos Deteſtor ego ſuperbiam moab, ſuperbus ē ual-
Ecc. de, & arrogantia eius pluſq̄ uirtus eius. Eccle.2.
Oculi ſapiētis in capite eius: ſtultorum autem in
Ber. finibus terræ. Vnde Bernardus, incuſtoditus ui-
ſus, ſignum eſt incuſtoditæ intimoratæq; men-
Ariſtoteles tis. Extat prouerbium apud Ariſtotelem. 5.
Ethicorum pudor in oculis. Horū enim nos pu-
det, quæ publice cōmittūtur a nobis. Vnde pue-
ri pudentes agunt oculos. Et Socrates in phedro
de amore loquuturus, ob pudorem oculos tegit.
Poetæ Hinc poetæ cupidinem cæcum faciunt propter
Cicero in uerecundiam. Vnde Cicero, Epiſtolæ non
erubeſcunt. Videmus oculis captos ut plurimū
Ouidius inuerecundos. Ouidius, Nox amor uinumq; nil
moderabile ſuadent, nox pudore uacat. Vnde
& nox inuerecunda dr̄. Secundū. ℭLinguā
ps. mendacem. ps. Perdes omnes qui loquunt̄
mendacium & infra, Abominatio domini labia
mendacia. Meritò odit ſumma ueritas omnem
fallatiā ac falſitatem, quoniam omne mendatiū
recedit ab eo quod eſt, & ad id quod non eſt de-
Mendaciū clinat, Tertium. ℭManus effundentes in-
quid noxium ſanguinem. Per homicidium de-
ſtruit̄ creatura illa, quam ſuprema manus arti-
ps. ficis tanta ſapiētia creauit. ps. Virum ſanguinū

& doloſum abominabitur dñs, & Gen. Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra Non eſt huic peccato obnoxius, Iudex publicus q iuridico proceſſu occidit noxios. Quartum. Cor machinans cogitatiões peſſimas. Eccleſiaſtici, abominationes dño cogitationes male, Xiſtus, Mala mens, chorus ẽ maloꝝ demonũ. Quemadmodũ bona chorus eſt dei. Vnde Crates uidens quendã adoleſcentẽ ultro citroq; cõmeãtem, ſolũ ſecũ neſcio quid cogitantẽ queſiuit q̃d ageret, mecũ (ait ille) loquor ciuille: caue ne cũ homine improbo loquaris. Facete, & breuiter, Quintũ. ℭ Pedes ueloces ad currẽdũ in malũ. Studio & affectu male faciendi. Nã ut inq̃t Mimus, malæ naturæ nunq̃ doctrina indigẽt, Nam ad mala etiã citra doctorẽ ſumus idonei, ps. Abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis & iniq̃tatibus ſuis, Sextum. ℭ Proferentẽ mẽdatia. Scilicet. ℭ Teſtem fallacem. In iuditio cõtra ꝓximũ ſuũ queadmodũ falſi teſtes cõtra Chr̃m, Stephanũ, & naboth. Septimũ. ℭ Et eum q ſeminat inter fratres diſcordias. Repugnat hoc peccatũ nature, qua oẽs fratres ſumus, & Eccleſiaſtice unitati, ſcindẽdo incõſutilẽ tunicã Chriſti cuĩ pepercerunt impii milites, hii iure abominabiles deo ſunt, ac redemptori nr̃o Ieſu Chriſto, q ſanguinẽ ſuum fudit, ut filios dei qui erant diſperſi congregaret in unum.

Gen. Ecc. Xiſtus Crates Mimus ps.

CONſerua fili mi precepta Patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ extat. 12

Plutarchus Plutarchi adagium. Adamuſſim applica lapidē, non ad lapidem amuſſim, admonēs. Vitam ad leges corrigendam, non econtra leges admores noſtros trahēdas, ut id faciamus quod honeſtū ſit, nō id rectum exiſtimemus quod facimus, ſic
Pauſanias ut dixit Pauſanias, leges uiris, non legibus uiros oportet dominari, & de uiro iuſto ſcriptum eſt, in lege domini fuit uoluntas eius, non in uoluntate ſua lex domini.

13 LIga incorde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Inculcat & repetit eadem, ut oſtendat quod ſummopere refert, ut pueritici quæ ſeges eſt rerum publicarum omnium in timore dei ac bonis diſciplinis edoceatur. Quod
Exo. dominus etiam precepit Exo. 13. Siquidem ea ætas nullis aliis uſibus accomoda, per id temporis colligere poterit, & ſibi & reipublice luculentum fructum. Nam quo ſemel eſt imbuta re-
Flaccus cens ſeruabit odorem teſta diu, hoc hodie neglectum tot in orbe xpano mala peperit, ut nec uitia noſtra nec remedia amplius ferre poſſim⁹,
Liuius. ut inquit Liuius de Romanorum moribus.

14 CVm ambulaueris gradiantur tecum, cum dormieris cuſtodiant te, & uigilās loquere cum eis. Notat omnia tempora, oīa negotia, omnes occaſiones noſtras, ad hoc ſemper eſſe intenta, ut legem dei aſſidue cogitemus, ne in aliquo peccato labamur. Iuxta illud & in lege eius meditabitur die ac nocte. Ratio horum eſt.

QVia mandatum lucerna eſt. p̃s. Lu- 15.
cerna pedibus meis uerbum tuum. Man- p̃s. p̃s.
datum eſt quod facere deus iubet, id que in lege Mandatum
ſcripta expreſſit in qua quid precipiat, & quid quid.
permittat declarauit. Hinc credendũ eſt obtem- Augu.
perando, non reſiſtendum diſcutiendo, & non
tantum memoria retinendum? ſed uita. Quam-
uis autem ſint plurima ad unum tamen primum
& magnum mandatum reliqua omnia comple-
ctens diriguntur. Hoc eſt dilectio dei & proxi-
mi: quod accendit deus in hac impiæ noſtre no-
ctis caligine, quaſi lucernam illuminantem ani-
mæ noſtræ tenebras, ut nullus cuiuſcumq; con-
ditiõis excuſare ſe queat ab huius lucernæ ſplen-
dore. ¶ Et lex lux. A, luce lucerna, a lege Lex quid.
mandatum fluit. Eſt autem lex, iuſſio ſancta, iu-
bens honeſta, que nihil aliud eſt q̃ ueritas lex
dei, ueritas dei, duo nomina res una. Hæc ē illa
lex æterna a qua omnes aliæ leges emanarunt.
¶ Et uia uitę increpatio diſciplinæ. Nam Augu.
lex dei, diſciplina & correctio eſt uitæ noſtræ: ut
tanto melius ſublimiuſq; uiuamus, q̃to perfect⁹
has eruditas increpationes & contemplamur in-
telligendo, & uiuendo diligentius cuſtodimus.
Hæc ſunt deum timere, honorare, obedireq; ei,
nulli nocere, omnibus prodeſſe, atq; eum ſuper
omnia ſyncere ac uehementer amare, omnibus
aliis affectibus poſt habitis, quia nihil diuino Amor di-
amore firmius quemadmodum nihil humano uin⁹ & hũs
infirmius ſubdit modo qd nobis præſtet dãnæ quales.

uerendum eſt dormienti in ripa ne cadat, cum
Paulus. dicat Paulus. Qui ſtat uideat ne cadat. In hac
parte expedit plus bene timere q̃ male fidere
& melius eſt Vt infirmum homo ſe agnoſ-
cat, ut fortis exiſtat, quam fortis uideri uelit,
& infirmus emergat. Applicat has metapho-
ras dicens. ¶ Sic qui ingreditur ad mu-
lierem proximi ſui nō erit mundus cum te-
tigerit eam. Quia contra præceptum Dei, &
20 iniuriam proximi. ¶ Nō grandis eſt culpa
cum quis furat⁹ fuerit, furatur enim ut eſu-
21 rientem impleat animam. Hæbraicè. Non
ſpernent furem ſi furatus fuerit ut impleat
animam ſuam cum eſurierit. Non uilipen-
dunt diuinæ & humanæ leges furtum etiam ne-
ceſſitate cōmiſſum, quæ plane uel minuit uel tol-
lit culpam. ¶ Nam deprehenſus reddet
ſeptuplum, & omnem ſubſtantiam domus
Furti pena ubi taxatur. ſuæ tradet & liberabit ſe. Taxatur furti pe-
na Exo. 21. Leui. 5. Deut. 5. Ioſue. 7. & in hoc
Furtū quomodo cōmittitur. loco diuerſimode, furtum committit qui eripit
aliorum fortunas, uel cum fraude ad ſe traſfert,
uel inuito domino eas contrectat, contra illud
diuinæ legis. Non furtum facies, quo euidenter
oſtēditur rerū omniū adminiſtrationē comunē
Cōmuni adminiſtratio rerū contra naturam. repugnare cum natura. Nam ſi omnes res nobis
ſecundum naturam eſſent adminiſtrande com-
muniter, hoc eſt, ita unius adminiſtrantis ſicut
alterius, non poſſet committi furtum contra na-
turam, qua conceduntur occupanti. Nonnulli

iuriſperiti ſentiunt defendi poſſe furtum nõ natura, ſed ciuili lege probrum eſſe. Nam legunt aliqui populi apud quos furari impune licebat, quod ex ariſtone iuriſcõſulto Gellius traddidit. A, Gellius.
Etſquãuis lege iudeorum fures punirentur, non tamen conſequens eſt (dicunt iſti) iuregentiũ id crimen puniri, neq; enim ſoli iudei iuſgentium conſtituunt. At ſana fides & diuina religio aliter ſentit, quæ furibus omnibus penam irrogat, & furtũ deteſtatur & prohibet. Modo ſubiungit argumentãdo a, minori ad maius, dicẽs.

QVi autem adulter ẽ ꝑpter cordis inopiam. Quia uenus furatur intellectũ, ¶ Perdet animam ſuam. Nam anima infuſa corpori a, uoluptate & dolore continuo de prauatur. Ex corporis enim commixtione uoluptas & dolor, ceu riuuli quidam ſcaturiunt, in quos madẽs anima ſuffocatur, corrumpitur, & perditur. Quam ob rem (ut inquit. Democritus) ſi corpus animum in ius uocaret, non futurum ut muneris male adminiſtrati munus effugeret. Vnde Theophraſtus dicit. Animus ob id ingens premium corpori rependit, ꝙ illius inquilinus eſſe licet, quamq̃ plus malorum accipit corpus ab animo, cum v3.eo nõ utitur ut par, eſt neq; curat ut debet. Vnde ſequitur. 21 Græca ſententia. Anima quo modo perditur. Democrit⁹ Theophaſtrus.

TVrpitudinem, In uita. Et ignominiã. In morte. Congregat ſibi, & opprobrium. In ſua poſteritate. ¶ Non delebitur. In æterna damnatione, Ad hec. 22

Zelus quid 22

ZElus. ℭ Amor uehemens & feruens uiri ad uxorem, adeo ut non poſſit ſubſtinere alterius cum ea etiam colloquium timens ſupplantationem & ammiſſionem dilectionis, quam in uxore querit. ℭ Et furor uiri. Contra adulterum, conſequitur enim amorem & Zelum. ℭ Nõ parcet. A morte corporea. In die uindictæ. Quando deprehenditur cum adultera. ℭ Nec acquieſcet cuiuſq; precibus. Vt ipſum nõ occidat. Nec enim regna ſocium ferre, nec Thedeſciunt, Teſte Seneca. ℭ Nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima. Coniugalis honoris amator Niſi forſitan fuerit doctus ſpectare lacunar, doctus & ad calicem uigilanti ſtertere naſo.

Seneca

Iuuenalis.

CAPVT. VII.

TERVM Multus eſt pa- 1.
ter in dehortando filium ab
illecebris carnis, ſciens to-
tam ſalutem adoleſcentiæ in
hoc ſolo ſitam eſſe. Nam
huic malo ætas illa precipue
eſt obnoxia, hãc ob rem mi-
ra Arte in hoc capite, ob oculos ponit lubricæ
iuuentuti meretricias fraudes, ut poſſimus illas
cauere, & innoxie pertranſire. Ait itaq́.

FIli mi cuſtodi ſermones meos, & pre- 2
cepta mea reconde tibi. Tanq̃ theſau-
rũ prætioſum quod in tẽpore periculi ſummo-
pere tibi ꝓderit. ¶Fili honora dñm & ua- Religio p-
lebis. Nã religio debite exculta pſtat robur ma- deſt contra
ximũ cõtra oẽs infirmitates carnis nſæ. ¶Pre- ſtimulos
ter eũ uero ne timueris alienũ. Et dñs Ieſus carnis
ait. Timere eũ qui poſt q̃ corpus occiderit po- Mat.
teſtatẽ hẽt mittere in gehennam. Socratis eſt ſen- Socrates
tẽtia, unum quemque deum ſic colere oportere,
quomodo ſe colendum eſſe precepit. ¶Ser- 3
ua madata mea & uiues. Leui. 18. Qui fe- Leuitici
cerit ea uiuet per illa. Nam uiuere impruden-
ter, intemperanter, impie non tam male uiue-
re eſt, q̃ diu mori. ¶Et legem meam Plato
quaſi pupillam oculi tui. Quo nihil cau- Lex quid.
tius cuſtoditur. Omnis inſtitutio quam ſequu- Augu.
ti eligimus, quod facimus, & contrarium

uitamus, communi appellatione lex dici poteſt. Huic omnes homines obtemperare conuenit, cũ ob alia multa, tum uel eo maxime, q̄ lex omnis
2
Lex munus dei. inuentum ac munus dei eſt, a legendo dicta, ut magis uidet Ciceroni, quoniã deligit quæ facienda ſunt, prohibet q̄ contraria. Proinde quoties audis has uoces, lex, ius, iuſtitia, cogita diuinum aliquid atq; excelſum audire, hoc eſt ueram & ab ipſo deo dictatam honeſtatis formulã.

Cicero

¶ Liga eam in digitis tuis. Vt ſit ſemper ante oculos tuos. ¶ Et ſcribe eam in tabulis cordis tuis. Notat aſſiduam & continuam eiuſdem attentionem, Nam (ut inquit Seneca) certa lectio prodeſt, uaria delectat, multumq; potius q̄ multa legenda. De his tabulis loquitur Paulus. 2. Cor. 3. non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus & Ezech. 36. Auferam a uobis cor lapideum, & dabo cor carneum, habent ueri fideles carnea corda, lata per charitatem, aperta per obedientiam, plena per manſuetudinem, mollia per diuini uerbi receptionem & compunctionem.

Seneca.

Paulus

Eze.

Carneũ cor quale.

4
DIc ſapientiæ ſoror mea es. Germano affectu eam complectere, quia non Philoſophia, non eloquentia, non reliquiæ artes & diſciplinæ, mundo præclaræ atq; admirabiles, ſed pietas, & cognitio dei, eſt uera ſapientia & ars, ſcilicet noſſe & colere Deum, iuxta illud. Ecce pietas ipſa eſt ſapientia. ¶ Et prudentiam uoca amicam tuam, Hec docet quid fu

Iob.

Prudentie officium

giendum, quid ue tenendum, ut non ſuperbias nec mireris de rebus tranſitoriis, cum ſint caduce, & ea quæ poſſides tamq̃ aliena poſſidere aduertas, & ut quæ nõ potes perpetuo tenere, Fructuoſe permittas abire. Eadem docet ut incunctis ſemper idẽ ſis tam proſperis q̃ aduerſis. Si ambas iſtas diuinas uirtutes totis precordiis amplexatus fueris, cunctas ſpurcitias carnis facillime declinabis. Sũt enim pectora noſtra duas nõ admittẽtia curas. Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Non poſſumus ſimul ſorbere & flare. Non poſſumus ſimul literis & uoluptatibus operam dare Amori & parſimoniæ, uxori & ſtudiis, Poeticis & Theologicis, Chriſto & mũdo. Vnde & illud Photionis ad antipatrũ. Nõ potes me ſimul adulatore uti & amico. Seneca. Amare & ſapere uix deo conceditur, idcirco ſubdit. Iuuenalis Mat. Photion. Seneca.

VT cuſtodiat te a muliere extranea. ſ

Typũ gerit hæc mulier carnalis delectationis. Magna enim fornicationum mater eſt caro noſtra ſenſualibus intenta delectationibus, que uere extranea eſſe debet a quolibet pio & ſapiente. ¶ Ab aliena. A lupis quæ ſunt popularium libidinum nundinæ. ¶ Quę uerba ſua dulcia facit. Vox eſt animi index. Mollis & effeminatus animus mollia & effeminata uerba profert. Quod enim nõ excitat inguem uox blanda & nequam? Carnalis delectatio. Tertullian? Iuuenalis Cancellum quid.

DE feneſtra domus meæ per cancellos proſpexi. Dicuntur cancelli hoc loco 6

inter ſitiũ, a paleſtina regium tracto ubi tecta cacuminata nõ erãt, ſed iacebãt in planũ ꝓſtrata. Igitur inteſtitia illa inter ꝓpugnacula ſita parietibus hinc inde erectis cancelli proprie dicũtur, ex quibus proſpicere ſe dicit hæc meretrix.

7 ¶ Et uideo paruulos. Id eſt, ſimplices. Mulieris oculus ſpiculum eſt iuuenibus. Virgilius, utitq; uidendo fæmina. Idem, ut uidi, ut perii, ut me malus obſtulit error. Vnde Senarius, Amor ex uidendo naſcitur mortalibus. Admonet in oculis maxime eſſe ſedem amoris, & amorem conciliare. Vnde Poete fingunt cupidinem in his excubantem. Iob dicit, pepigi fœdus cum oculis meis &c. ¶ Conſidero uecordem iuuenem. Nullis magis inſidias ſtruit pharetratus ille cupido q̃ deficientibus corde, ideſt leuibus iuuenibus abſq; religione & timore dei uiuentibus, quorum immatura mors lugẽda nõ eſt. Quoniam (ut inquit Menander) quem diligunt dii iuuenis moritur. ¶ Qui tranſit ꝑ plateas. Per latitudines uoluptuoſæ ac ſpatioſæ uitæ incedit, inuidus, iracundus, iners, uinoſus, amator. ¶ Iuxta angulum. In obliquitate occulta, & ſingulari turpitudinæ. Paulus, Quæ ab ipſis in occulto fiunt turpe eſt dicere. ¶ Et prope uiam domus illius. Per omnia oblectamenta mundi, quæ ad ſui ornatum contrahit carnalis uoluptas. ¶ Graditur. Cum hoc uecorde innumera multitudo. In foribus ponitur domus meretricis, quia neminem repel

Vergilius

Senarius

Poetæ

Iob.

Mors adoleſcentium

Menander.

Prouerbiũ

Paulus

ſit omnem ad ſe intrantem attrahit. ¶ In obſcuro, ad ueſperaſcente die, in noctis tenebris, & caligine. Explicat per iſta aſſiduitatē peccandi, ex qua fit conſuetudo, ad quam quibuſdam gradibus peruenitur. Mimus, Quotidie eſt deterior poſterior dies, quia ſemper ætas uergit impeius, ideſt mores hominū in dies magis ac magis degenerant, Ariſtoteles, Inter naturā & uſum hoc intereſt, quod inter ſemper & plerumq́; perpetuum eſt quod indidit natura, frequens quod uſus affixit. — Mimus — Ariſtoteles — Diſcrimen naturæ & uſus.

¶ Ecce mulier occurrit illi. ¶ Inſidioſa uoluptas dea impudentia non expectat inuitari, ſponte occurrit, fugientem ſequitur, reluctantem tenaci apprehendit uinculo. ¶ In ornatu meretricio. Ideſt, in apertis ſignis ſcortationis, Bene addidit meretricio. Nam lenocinia formæ nunq̄ non proſtituto corpori ſunt coniuncta & debita, quod teſtatur Apocalipſis. 17. De meretrice ſedente in purpura cum coccino & auro & lapide pretioſo &c. Igitur ornamentorum ac ueſtium inſignia, & lenocinia fucorū, non niſi proſtitutis & impudicis feminis conueniunt, nullarumq́; fere pretioſior cultus eſt q̄ quarum pudor eſt uilis. Vnde Cato, cultus magna ubi cura, ibi magna uirtutis incuria. Ornamentum (ait crates) eſt quod ornat: ornat autem quod honeſtiorem mulierem reddit, Talem uero non preſtat aurum, non ſmaragdus, non coccineus color, ſed quæcunq́; — 8 — Voluptas inſidioſa. — Dea impudentia, ornatus meretricis. — Apocaly. — Cato — Crates

teſtabiles deo effecti. Deinde per ordinem enu-
merat quæ ſint illa odibilia dicens.
xi ¶Oculos ſublimes. Hoc eſt primũ deo odi-
bile, per quod intelligitur ſuperba impudentia
frontis, quam deus ſummopere odit, juxta illud
Amos Deteſtor ego ſuperbiam moab, ſuperbus ẽ ual-
Ecc. de, & arrogantia eius pluſq̃ uirtus eius. Eccle. 2.
Oculi ſapiẽtis in capite eius: ſtultorum autem in
Ber. finibus terræ. Vnde Bernardus, incuſtoditus ui-
ſus, ſignum eſt incuſtoditæ intimoratæq; men-
Ariſtoteles tis. Extat prouerbium apud Ariſtotelem. 5.
Ethicorum pudor in oculis. Horũ enim nos pu-
det, quæ publice cõmittũtur a nobis. Vnde pue-
ri pudentes agunt oculos. Et Socrates in phedro
de amore loquuturus, ob pudorem oculos tegit.
Poetæ Hinc poetæ cupidinem cæcum faciunt propter
Cicero in uerecundiam. Vnde Cicero, Epiſtolæ non
erubeſcunt. Videmus oculis captos ut plurimũ
Ouidius inuerecundos. Ouidius, Nox amor uinumq; nil
moderabile ſuadent, nox pudore uacat. Vnde
& nox inuerecunda dr̃. Secundũ. ¶Linguã
ps. mendacem. ps. Perdes omnes qui loquunt̃
mendacium & infra, Abominatio domini labia
mendacia. Merito odit ſumma ueritas omnem
fallatiã ac falſitatem, quoniam omne mendatiũ
recedit ab eo quod eſt, & ad id quod non eſt de-
Mendaciũ clinat, Tertium. ¶Manus effundentes in-
quid noxinm ſanguinem. Per homicidium de-
ſtruit̃ creatura illa, quam ſuprema manus arti-
ps. ficis tanta ſapiẽtia creauit. ps. Virum ſanguinũ

& doloſum abominabitur dñs, & Gen. Vox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra Non eſt huic peccato obnoxius, Iudex publicus q iuridico proceſſu occidit noxios. Quartum. Cor machinans cogitatiões peſſimas. Ecclesiaſtici, abominationes dño cogitationes male, Xiſtus, Mala mens, chorus ẽ malorũ demonũ. Quemadmodũ bona chorus eſt dei. Vnde Crates uidens quendã adoleſcentẽ ultro citroq; cõmeãtem, ſolũ ſecũ neſcio quid cogitantẽ queſiuit qͩ ageret, mecũ (ait ille) loquor ciuille: caue ne cũ homine improbo loquaris. Facete, & breuiter, Quintũ. ¶ Pedes ueloces ad currẽdũ in malũ. Studio & affectu male faciendi. Nã ut inqt Mimus, malæ naturæ nunq̃ doctrina indigẽt, Nam ad mala etiã citra doctorẽ ſumus idonei. ps. Abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis & iniqtatibus ſuis, Sextum. ¶ Proferentẽ mẽdatia. Scilicet. ¶ Teſtem fallacem. In iuditio cõtra ꝓximũ ſuũ queadmodũ falſi teſtes cõtra Chrm̃, Stephanũ, & naboth. Septimũ. ¶ Et eum q ſeminat inter fratres diſcordias. Repugnat hoc peccatũ nature, qua oẽs fratres ſumus, & Eccleſiaſtice unitati, ſcindẽdo incõſutilẽ tunicã Chriſti cui pepercerunt impii milites, hii iure abominabiles deo ſunt, ac redemptori nr̃o Ieſu Chriſto, q ſanguinẽ ſuum fudit, ut filios dei qui erant diſperſi congregaret in unum.

Gen. Ecc. Xiſtus Crates Mimus ps.

CONſerua fili mi precepta Patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ extat. 12

Plutarchus Plutarchi adagium. Ad amuſſim applica lapidē, non ad lapidem amuſſim, admonēs. Vitam ad leges corrigendam, non econtra leges ad mores noſtros trahēdas, ut id faciamus quod honeſtū ſit, nō id rectum exiſtimemus quod facimus, ſic
Pauſanias ut dixit Pauſanias, leges uiris, non legibus uiros oportet dominari, & de uiro iuſto ſcriptum eſt, in lege domini fuit uoluntas eius, non in uoluntate ſua lex domini.

13 LIga in corde tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Inculcat & repetit eadem, ut oſtendat quod ſummopere refert, ut pueritici quæ ſeges eſt rerum publicarum omnium in timore dei ac bonis diſciplinis edoceatur. Quod
Exo. dominus etiam precepit Exo. 13. Siquidem ea ætas nullis aliis uſibus accomoda, per id temporis colligere poterit, & ſibi & reipublice lucu-
Flaccus lentum fructum. Nam quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem teſta diu, hoc hodie neglectum tot in orbe xpano mala peperit, ut nec uitia noſtra nec remedia amplius ferre poſſim⁹,
Liuius. ut inquit Liuius de Romanorum moribus.

14 CVm ambulaueris gradiantur tecum, cum dormieris cuſtodiant te, & uigilās loquere cum eis. Notat omnia tempora, oīa negotia, omnes occaſiones noſtras, ad hoc ſemper eſſe intenta, ut legem dei aſſidue cogitemus, ne in aliquo peccato labamur. Iuxta illud & in lege eius meditabitur die ac nocte. Ratio horum eſt.

QVia mandatum lucerna eſt. ps. Lu- 15
cerna pedibus meis uerbum tuum. Man- ps. ps.
datum eſt quod facere deus iubet, id que in lege Mandatum
ſcripta expreſſit in qua quid precipiat, & quid quid.
permittat declarauit. Hinc credendū eſt obtem- Augu.
perando, non reſiſtendum diſcutiendo, & non
tantum memoria retinendum, ſed uita. Quam-
uis autem ſint plurima ad unum tamen primum
& magnum mandatum reliqua omnia comple-
ctens diriguntur. Hoc eſt dilectio dei & proxi-
mi: quod accendit deus in hac impiæ noſtre no-
ctis caligine, quaſi lucernam illuminantem ani-
mæ noſtræ tenebras, ut nullus cuiuſcumq; con-
ditiōis excuſare ſe queat ab huius lucernæ ſplen-
dore. ¶ Et lex lux. A luce lucerna, a lege Lex quid.
mandatum fluit. Eſt autem lex, iuſſio ſancta, iu-
bens honeſta, que nihil aliud eſt q̃ ueritas lex
dei, ueritas dei, duo nomina res una. Hæc ē illa
lex æterna a qua omnes aliæ leges emanarunt.
¶ Et uia uitę increpatio diſciplinæ. Nam Augu.
lex dei, diſciplina & correctio eſt uitæ noſtræ: ut
tanto melius ſublimiuſq; uiuamus, q̃to perfect⁹
has eruditas increpationes & contemplamur in-
telligendo, & uiuendo diligentius cuſtodimus.
Hæc ſunt deum timere, honorare, obedireq; ei,
nulli nocere, omnibus prodeſſe, atq; eum ſuper
omnia ſyncere ac uehementer amare, omnibus
aliis affectibus poſt habitis, quia nihil diuino Amor di-
amore firmius, quemadmodum nihil humano uin⁹ & hũs
infirmius ſubdit modo qd nobis præſtet dãnæ quales.

16 V legis obſeruando.d.

T cuſtodiant te a muliere mala. Ab

Prouerbiū grecum. adultera, nā inter diuina mādata ē, nō mechaberis. ℂEt a blāda lingua extraneę. Nā mulier aperte cū ē mala, tū demū ē bōa, q̄a natura fucātū & fraudulentū eſt animal. Sūt aūt blanditie eius blandæ carnis ſuggeſtiones,

17 ℂNe cōcupiſcat pulchritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius. Declarat mulierum arma, quibus iuuentutem capiunt. Ea ſunt blanditiæ, pulchritudo, oculi &c. Quantos leones

Sententia græca domuit una infirmitas delicata? Quæ cū ſeruilis & miſera de magnis efficit predam.

18 P Retium enim ſcorti uix eſt unius panis. Quia propter meretricem mendicabit homo uſq; ad buccellā panis, dum uaferri-

Expoſitio hebreorum me ac fallaciſſime exhaurit opes ſui amantis ad peram & reſtim illum adigens. Quemadmodum cōtidiana experientia comprobatur. Sed quod maius & peius eſt.

ℂMulier uiri pretioſam animam capit. Quam immortalem, quaſi fidele depoſitum accepit a deo. Hanc uiliſſimum ac putidiſſi-

Mala ex uenereo amore procedētia. mum ſcortum ſuis nequiſſimis artibus uenatur, interficit, & in æternam damnationem inducit, interim uariis contrariiſq; tempeſtatibus totum eius animum uitamq; perturbat, hinc amore, inde deſiderio, hinc anxietate, inde inani falſaq; letitia, hinc cruciatu rei dilectæ amiſſæ, inde ardore adipiſcendæ que non

habetur, hinc acceptæ iniuriæ doloribus, inde facili uindicande, & mille aliis que in regno tyrannico uenereæ cupiditatis emergũt, hinc Diogenis extitit preceptum. Meretriciam ingredere domum, ut perdiſcas q̃ uiliſſimarum rerum pretia nullam preſeferant excellentiam. Vnde Xiſtus, inſueſce animam tuam aliquid magnum de ſe ſentire poſt deum, nec pretioſum ducas quod poſſit auferre a te homo malus, ſed hoc ſolum bonum putato quod deo dignum eſt. — Diogenis preceptum — Xiſtus

27 Nunquid poteſt homo abſcõdere ignẽ in ſinu ſuo ut ueſtimenta illius nõ ardeant? Geſtas in ſinu prunas perforatur tunica, geſtas in corde cupiditatem adulterii & integra eſt anima?

28 Aut ambulare ſuper prunas ut nõ uratur plane eius? Docet his parabolis quaſcunq; occaſiones libidinis amputandas, & pericula queque tollenda, quæ qui non cauet primo ut poteſt magis deum tentat q̃ ſperat. Aduerſa enim eſt confidentia, quæ periculis uitam ſuam pro certo commendat, & lubrica ſpes eſt, quæ inter fomenta peccati ſaluari ſe ſperat, incerta uictoria eſt inter hoſtilia arma pugnare, & impoſſibilis liberatio eſt flammis circundari nec ardere. Ille autem amator eſt ſalutis ſuæ, q euitat alienæ mortis incurſum. Et ille eſt prouidus, qui ſollicitus fit cladibus cæterorum. Difficile quis uenenum bibet, & uiuet — Tenere deũ quomodo

uerendum eſt dormienti in ripa ne cadat, cum
Paulus. dicat Paulus, Qui ſtat uideat ne cadat. In hac
parte expedit plus bene timere q̃ male fidere
& melius eſt Vt infirmum homo ſe agnoſ/
cat, ut fortis exiſtat, quam fortis uideri uelit,
& infirmus emergat. Applicat has metapho/
ras dicens. ¶Sic qui ingreditur ad mu/
lierem proximi ſui nõ erit mundus cum te/
tigerit eam. Quia contra præceptum Dei, &
20 iniuriam proximi. ¶Nõ grandis eſt culpa
cum quis furat⁹ fuerit, furatur enim ut eſu/
21 rientem impleat animam. Hæbraicè. Non
ſpernent furem ſi furatus fuerit ut impleat
animam ſuam cum eſurierit. Non uilipen/
dunt diuinæ & humanæ leges furtum etiam ne/
ceſſitate cõmiſſum, quæ plane uel minuit uel tol/
lit culpam. ¶Nam deprehenſus reddet
ſeptuplum, & omnem ſubſtantiam domus
Furti pena ſuæ tradet & liberabit ſe. Taxatur furti pe/
ubi taxatur na Exo. 21. Leui. 5. Deut. 5. Ioſue. 7. & in hoc
Furtũ quo/ loco diuerſimode, furtum committit qui eripit
modo cõ/ aliorum fortunas, uel cum fraude ad ſe trãsfert,
mittitur. uel inuito domino eas contrectat, contra illud
diuinæ legis. Non furtum facies, quo euidenter
oſtẽditur rerũ omniũ adminiſtrationẽ comunẽ
Cõmuni ad/ repugnare cum natura. Nam ſi omnes res nobis
miniſtratio ſecundum naturam eſſent adminiſtrandæ com/
rerũ contra muniter, hoc eſt, ita unius adminiſtrantis ſicut
naturam. alterius, non poſſet committi furtum contra na
turam, quæ conceduntur occupanti. Nonnulli

iuriſperiti ſentiunt defendi poſſe furtum nō na-
tura, ſed ciuili lege probrum eſſe. Nam legunt
aliqui populi apud quos furari impune licebat,
quod ex ariſtone iuriſcōſulto Gellius traddidit.
Et quāuis lege iudeorum fures punirentur, non
tamen conſequens eſt (dicunt iſti) iuregentiū
id crimen puniri, neq; enim ſoli iudei. iuſgen-
tium conſtituunt. At ſana fides & diuina religio
aliter ſentit, quæ furibus omnibus penam irro-
gat, & furtū deteſtatur & prohibet. Modo ſub-
iungit argumentādo a, minori ad maius, dicēs.

A, Gellius.

QVi autem adulter ē ꝓpter cordis ino- 21
piam. Quia uenus furatur intellectū,
¶ Perdet animam ſuam. Nam anima infu-
ſa corpori a, uoluptate & dolore continuo de
prauatur. Ex corporis enim commixtione uo-
luptas & dolor, ceu riuuli quidam ſcaturiunt,
in quos madēs anima ſuffocatur, corrumpitur,
& perditur. Quam ob rem (ut inquit. Demo-
critus) ſi corpus animum in ius uocaret, non fu-
turum ut muneris male adminiſtrati munus effu
geret. Vnde Theophraſtus dicit. Animus ob id
ingens premium corpori rependit, ꝙ illius in-
quilinus eſſe licet, quamq̄ plus malorum accipit
corpus ab animo, cum vȝ.eo nō utitur ut par, eſt
neq; curat ut debet. Vnde ſequitur.

Græca ſententia.

Anima quo modo perditur.

Democritꝰ

Theophaſtrus.

TVrpitudinem, In uita. Et ignominiā. 22
In morte. Congregat ſibi, & oppro-
brium. In ſua poſteritate. ¶ Non delebitur.
In æterna damnatione, Ad hec.

Zelus quid 22 Z Elus. ¶ Amor uehemens & feruens uiri ad uxorem, adeo ut non poſſit ſuſtinere alterius cum ea etiam colloquium timens ſupplantationem & ammiſſionem dilectionis, quam in uxore querit. ¶ Et furor uiri. Contra adulterum, conſequit enim amorem & Zelum. ¶ Nõ parcet. A morte corporea. In die uindictæ. Quando deprehenditur cum adultera. ¶ Nec acquieſcet cuiusq̃ precibus. Vt ipſum nõ occidat. Nec enim regna ſocium ferre, nec Thedeſciunt,

Seneca Teſte Seneca. ¶ Nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima. Coniugalis honoris amator Niſi forſitan fuerit doctus ſpectare lacunar, doctus & ad calicem uigilanti ſtertere naſo.

Iuuenalis.

CAPVT. VII.

ITERVM Multus eſt pa/ 1
ter in dehortando filium ab
illecebris carnis, ſciens to/
tam ſalutem adoleſcentiæ in
hoc ſolo ſitam eſſe. Nam
huic malo ætas illa precipue
eſt abnoxia, hāc ob rem mi/
ra Arte in hoc capite, ob oculos ponit lubricæ
iuuentuti mæretricias fraudes, ut poſſimus illas
cauere, & innoxie pertranſire. Ait itaq;.

Fili mi cuſtodi ſermones meos, & pre/ 2
cepta mea reconde tibi. Tanq̄ theſau/
rū prætioſum quod in tēpore periculi ſummo/
pere tibi ꝓderit. ¶ Fili honora dn̄m & ua/ Religio p/
lebis. Nā religio debite exculta p̄ſtat robur ma/ deſt contra
ximū cōtra oēs infirmitates carnis nr̄æ. ¶ Pre/ ſtimulos
ter eū uero ne timueris alienū. Et dn̄s Ieſus carnis
ait. Timere eū qui poſt q̄ corpus occiderit po/ Mat.
teſtatē hēt mittere in gehennam. Socratis eſt ſen/ Socrates
tētia, unum quemque deum ſic colere oportere,
quomodo ſe colendum eſſe precepit. ¶ Ser/ 3
ua madata mea & uiues. Leui. 18. Qui fe/ Leuitici
cerit ea uiuet per illa. Nam uiuere impruden/
ter, intemperanter, impie non tam male uiue/
re eſt, q̄ diu mori. ¶ Et legem meam Plato
quaſi pupillam oculi tui. Quo nihil cau/ Lex quid
tius cuſtoditur. Omnis inſtitutio quam ſequu/ Augu.
ti eligimus, quod facimus, & contrarium

uitamus, communi appellatione lex dici poteſt. Huic omnes homines obtemperare conuenit, cũ ob alia multa, tum uel eo maxime, q̃ lex omnis
Lex munus dei. inuentum ac munus dei eſt, a legendo dicta, ut
Cicero magis uidet Ciceroni, quoniã deligit quæ facienda ſunt, prohibet q̃ contraria. Proinde quoties audis has uoces, lex, ius, iuſtitia, cogita diuinum aliquid atq; excelſum audire, hoc eſt ueră & ab ipſo deo dictatam honeſtatis formulã. ℂ Liga eam in digitis tuis. Vt ſit ſemper ante oculos tuos. ℂ Et ſcribe eam in tabulis cordis tuis. Notat aſſiduam & continuam
Seneca. eiuſdem attentionem, Nam (ut inquit Seneca) certa lectio prodeſt, uaria delectat, multumq; potiusq̃ multa legenda. De his tabulis loquitur
Paulus Paulus. 2. Cor. 3. non in tabulis lapideis, ſed in ta
Eze. bulis cordis carnalibus & Ezech. 36. Auferam
Carneũ cor a uobis cor lapideum, & dabo cor carneum, ha
quale bent ueri fideles carnea corda, lata per charitatem, aperta per obedientiam, plena per manſuetudinem, mollia per diuini uerbi receptionem & compunctionem.

4 DIc ſapientiæ ſoror mea es. Germano affectu eam complectere, quia non Philoſophia, non eloquentia, non reliquiæ artes & diſciplinæ, mundo præclaræ atq; admirabiles, ſed pietas, & cognitio dei, eſt uera ſapientia & ars, ſcilicet noſſe & colere Deum, iuxta illud.
Iob. Ecce pietas ipſa eſt ſapientia. ℂ Et pruden-
Prudentie officium tiam uoca amicam tuam, Hec docet quid ſu-

giendum, quid ue tenendum, ut non ſuperbias
nec mireris de rebus tranſitoriis, cum ſint cadu/
cę, & ea quæ poſſides tamq̃ aliena poſſidere ad/
uertas, & ut quæ nō potes perpetuo tenere, Fru/
ctuoſe permittas abire. Eadem docet ut incun/
ctis ſemper idē ſis tam proſperis q̃ aduerſis. Si
ambas iſtas diuinas uirtutes totis præcordiis am/
plexatus fueris, cunctas ſpurcitias carnis facilli/
me declinabis. Sūt enim pectora noſtra duas nō
admittētia curas. Nemo poteſt duobus dominis   Iuuenalis
ſeruire. Non poſſumus ſimul ſorbere & flare.   Mat.
Non poſſumus ſimul literis & uoluptatibus ope
ram dare. Amori & parſimoniæ, uxori & ſtu/
diis, Poeticis & Theologicis, Chriſto & mūdo.
Vnde & illud Photionis ad antipatrū. Nō potes   Photion.
me ſimul adulatore uti & amico. Seneca. Amar/   Seneca.
re & ſapere uix deo concedit̃, idcirco ſubdit.

VT cuſtodiat te a muliere extranea.   5
Typū gerit hæc mulier carnalis delecta/   Carnalis de
tionis. Magna enim fornicationum mater eſt ca   lectatio.
ro noſtra ſenſualibus intenta delectationibus,
que uere extranea eſſe debet a quolibet pio & ſa
piente. ¶ Ab aliena. A lupis quæ ſunt popu   Tertullian?
larium libidinum nundinæ. ¶ Quę uerba   Iuuenalis
ſua dulcia facit. Vox eſt animi index. Mollis   Cancellum
& effeminatus animus mollia & effeminata uer/   quid.
ba profert. Quod enim nō excitat inguem uox
blanda & nequam?

DE feneſtra domus meæ per cancellos   6
proſpexi. Dicuntur cancelli hoc loco

inter ſitiũ, a paleſtina regium tracto ubi tecta ca-
cuminata nõ erãt, ſed iacebãt in planũ ꝓſtrata.
Igitur inteſtitia illa inter ꝓpugnacula ſita parie-
tibus hinc inde erectis cancelli proprie dicũtur,
ex quibus proſpicere ſe dicit hæc meretrix.
7 ℭ Et uideo paruulos. Id eſt, ſimplices. Mu-
Vergilius lieris oculus ſpiculum eſt iuuenibus. Virgilius,
uritq; uidendo fœmina. Idem, ut uidi, ut perii,
Senarius ut me malus obſtulit error. Vnde Senarius,
Amor ex uidendo naſcitur mortalibus. Admo-
net in oculis maxime eſſe ſedem amoris, & amo
Poeta rem conciliare. Vnde Poete fingunt cupidinem
Iob. in his excubantem. Iob dicit, pepigi fœdus cum
oculis meis &c. ℭ Conſidero uecordem
iuuenem. Nullis magis inſidias ſtruit phare-
tratus ille cupido q̃ deficientibus corde, ideſt
leuibus iuuenibus abſq; religione & timore dei
Mors ado- uiuentibus, quorum immatura mors lugẽda nõ
leſcentium eſt. Quoniam (ut inquit Menander) quem di-
Menander. ligunt dii iuuenis moritur. ℭ Qui tranſit ꝑ
plateas. Per latitudines uoluptuoſæ ac ſpatio-
Prouerbiũ ſæ uitæ incedit, inuidus, iracundus, iners, uino-
ſus, amator. ℭ Iuxta angulum. In obliqui-
Paulus tate occulta, & ſingulari turpitudinæ, Paulus,
Quæ ab ipſis in occulto fiunt turpe eſt dicere.
ℭ Et prope uiam domus illius. Per omnia
oblectamenta mundi, quæ ad ſui ornatum con-
trahit carnalis uoluptas. ℭ Graditur. Cum
hoc uecorde innumera multitudo. In foribus po
nitur domus meretricis, quia neminem repelit

ſit omnem ad ſe intrantem attrahit. ❡ In obſcuro, ad ueſperaſcente die, in noctis tenebris, & caligine. Explicat per iſta aſſiduitatē peccandi, ex qua fit conſuetudo, ad quam quibuſdam gradibus peruenitur. Mimus, Quotidie eſt deterior poſterior dies, quia ſemper ætas uergit in peius, id eſt mores hominū in dies magis ac magis degenerant, Ariſtoteles, Inter naturā & uſum hoc intereſt, quod inter ſemper & plerumq;, perpetuum eſt quod indidit natura, frequens quod uſus affixit.

Mimus

Ariſtoteles

Diſcrimen naturæ & uſus.

8

❡ Ecce mulier occurrit illi. ❡ Inſidioſa uoluptas dea impudentia non expectat inuitari, ſponte occurrit, fugientem ſequitur, reluctantem tenaci apprehendit uinculo. ❡ In ornatu meretricio. Id eſt, in apertis ſignis ſcortationis, Bene addidit meretricio. Nam lenocinia formæ nunq̄ non proſtituto corpori ſunt coniuncta & debita, quod teſtatur Apocalipſis. 17. De meretrice ſedente in purpura cum coccino & auro & lapide pretioſo &c. Igitur ornamentorum ac ueſtium inſignia, & lenocinia fucorū, non niſi proſtitutis & impudicis feminis conueniunt, nullarumq; fere pretioſior cultus eſt q̄ quarum pudor eſt uilis. Vnde Cato, cultus magna ubi cura, ibi magna uirtutis incuria. Ornamentum (ait crates) eſt quod ornat: ornat autem quod honeſtiorem mulierem reddit, Talem uero non preſtat aurum, non ſmaragdus, non coccineus color, ſed quæcunq;

Voluptas inſidioſa.

Dea impudentia, ornatus meretricis.

Apocalip.

Cato

Crates

grauitatis, modeſtiæ, & pudoris ſpecimen pre-
Sophocles bent. Vnde Sophocles. Non eſt hic ornatus o
infelix, ſed dedecus, tuæq; inſania mentis.
¶ Anxia corde. Vt decipiat, Varias artes
Artes meretriciæ. anxie excogitat. Quis iſtarum ſceleſtiſſimarũ,
dolos, fraudes, Mendatia, ſimulationes, lacri-
mas, cæteraſq; nefandas artes, ad irretiendã in
caſſes ſuas incautam iuuẽtutẽ exprimere queat?
¶ Garula. Vna laboranti poterit ſuccurrere
lunæ. Si non habet quod querit, tumultuoſe lo-
quitur, & garrulitate uerborum tendit in placi-
Prouerbiũ uulgare. ta. ¶ Vaga. Nam quatuor facillime mutan-
tur. Ventus in aere, ſors in proſperis, uoluntas
Virgilius in promiſſis. Animus in muliere. Vnde Virgili⁹,
Terentius. uarium & mutabile ſemper femina. ¶ Quie-
tis impatiens. Quæ res nec modum habet nec
conſilium, ratione eadem tractari non uult, in
amore hec in ſunt mala. Bellum pax rurſum &c.
¶ Nec ualens in domo conſiſtere pedibus
ſuis. Hæc domus eſt ipſa creata natura in regu-
lis originalis iuſtitiæ, que modicis contenta eſt.
In hac non ualet conſiſtere meretrix & impudi-
ca cupiditas, ſed egreditur foras, per impuros
effectus, extra terminos temperantiæ. ¶ Nũc
foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos
inſidians. Explicat per iſta ueneræ libidinis
Terentian⁹ carnificentiam. Nũc (inquit Terentianus ille,
Carnificina ueneteæ libidinis. iactor, crucior, agitor, uertor in amoris rota mi-
ſer exanimor, feror, differor, diſtrahor, diri-
pior, ita nullam mentem animi habeo, ubi ſum
ibi

ibi animus eſt. Ita mihi omnia ingenia ſunt, qđ
libet, iam non libet id continuo, ita me amor
lapſum ludificat, fugat, agit, quod dat, nō dat
modo, quod ſuaſit, diſſuadet, quod diſſuaſit id
oſtentat, ſectantem refugit, conſectatur fugien-
tem, extinctus accenditur, & poſt copiam rurſus
eſt inops, & ob perturbationem quam ſuſtinet
aliquid cogitare non ſinit.

ADprehenſumq; deoſculatur iuuenē, 9
& procaci uultu blanditur. Ideſt, im-
pudenti faciæ, fallacibus blanditiis eum alloqui-
tur. Nam uultus a mente fingitur ut ait Cicero. Cicero
Vnde uerſus, uultus talis erit qualia mente gerit. Vultus qđ.
Eſt enim uultus ſermo quidā mentis tacitus. Vi-
de quibus armis atq; preludiis utitur.

DIcens, uictimas ꝓ ſalute deuoui, ho- 10
die reddidi uota mea. Auſpicatur ne-
fanda uoluptas a, ſacrificiis, uictimis, & uotis,
ut arctius illum implicet, ſimulatæ religiōis pre-
textu. Cum hæc omnia a, talibus ſibi offerri deus
ſummopere auerſetur, teſte Eſ. y.c.1. Neq; enim 11
uera religio abſq; ſancto amore, neq; ſanctus Vera r.
amor abſq; uera religione conſtare poteſt. gio. p

¶ Idcirco egreſſa ſum in occurſum tuum,
deſiderans te uidere, & repperi. Quaſi
ſolicita pro eo ſacrificauerit deo. Cum tamen
meretrices oīa bona exoptare poſſint ſuis ama-
toribus, preter bonam mētem & pudorem. Ob
hoc igitur indulgebimus genio, comedentes, &
bibentes.

IN texui funibus lectulum meum, tapetis pictis ex egypto. Dicit iſta ut iuuenē magis ad libidinem accendat. Eſt autem hic lectus male quietis carnis oblectatio, in textus funibus uel tapetis multi coloribus in finem marceſcentibus, Hæ ſunt exquiſitæ & artificioſæ fationes, & aduentiones peſſimæ ad explendam peſtiferam libidinem, quarum uarietate anima tenetur illecta, ne uelit & poſſit ſurgere de lecto turpiſſimæ uoluptatis. ¶ Aſperſi cubile meū. Quod eſt occulta & ſecreta delectatio ab aſpectibus hominum, ut ſit liberior & minus uerecunda. ¶ Myrrha, & aloe, & cinamomo. Quaſi non eſſent corruptibilia iſta bona. Conatur enim uoluptas ſceleſta, retinere preteriuolantes uoluptates ſuas, ut diutius illis frui poſſit, q̄ plus aloes quam mellis habent, ideſt plus moleſtiæ q̄ uoluptatis. Ita diis placitum inquit ille, ut uoluptatem, meror ſequatur comes, per amariſſima aromata deſignatum.

Sapiens.

XI VEni inebriemur uberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illuceſcat dies. In huius impiæ uitæ noſtræ tenebris, ad ebrietatem, ideſt exceſſum uel inſaniam inuitat, In nocte erroris, ignorantiæ, & tenebroſæ delectationis à nocendo dictæ. In qua Iob perforabatur doloribus; & ſponſus requiſitus non inueniebatur in canticis. Inſanus enim & miſer quiſq; eſt, dumadeo per uiſum ad ſublimia prouocatur, ipſe uero per tactum ſe ipſum demer-

Nox unde dicta.

Inſanus & miſer.

git iñ lutum. Et cum ex homine deus fieri potueꝛrit, diuinam pulchritudinem per humanam contemplando, ipſe ſe ex hoie beſtiam reddit. Sunt aũt ubera, uenæ dulcedinis q̃ ſi iuſte comprimantur elicit ex eis, neceſſarium uitæ butirum. Poſſumus enim naturę bõis uti modeſte ſin autem eliꝛcitur ex eis peccatorum ſanguis.

NOn eſt enim uir in domo ſua, abiit uia longiſſima. Sũt hec uerba nõ ſcorti ſed auctoris. Hoc eſt quod aliis uerbis dicitur in. ps. Non eſt deus in conſpectu eius, inquinaꝛte ſunt uiæ illius in omni tempore. Auferuntur iuditia tua a facie eius &c. Fit autem hec dum impunitate malum putatur fieri. ¶ Sacculũ pecuniæ ſecum tulit. Magna indignatio dei inſtat in ſcribus, quãdo argentum diuini uerꝛbi, a nobis tollitur. Et enim (Teſte Chriſoſtoꝛmo) ignorantia ſacrarum literarum, ignorãꝛtia Chri, pp hoc tãtis tẽtatiõibus carnis undiq; circũualuati, tot uulnerib⁹ libidinis inermes exꝛpoſiti iugulamur. ¶ In die plenæ lunæ reuerſurus ẽ ĩ domũ ſuã. Ita Chrs ĩ extremo illo iudicii die reuerſur⁹ ẽ ĩ domũ Eccleſiæ ſuæ, ĩ cuꝛius medio tot innumera lupanaria modo erecta ſũt. Veniet aũt tãto terribilior q̃to inexpectatio.

IRretiuit eũ multis ſermonibus. Corrũꝛpunt enim bonos mores colloqa mala (inꝛquit Paulus). ¶ Et blanditiis labiorũ proꝛtraxit illum. Senſuales allegationes, adducens ſub ſpetie cõ deſcenſiõis iuuẽtutis, miſericordię

Margin: 14 — 12 — ps. — Chriſoſtoꝛmus. — Chrs ad iuꝛditiũ uentuꝛrus. — 13 — Paulus. — Meretricis doli.

dei, &c. Inſunt enim huic meretrici, mel in ore fel in corde, Riſus ſagax, affectus ſimulatus.

14 STatim. Quaſi dicat, modica tentatione uictus. ¶ Eam ſequitur. Contra illud

Sapientes. à ſapientibus uſurpatum. Ducas, non ducaris a,

Temperantia, & intemperantia, uoluptate. ¶ Quaſi bos. Nam ſicut temperantia facit ut ex homine perueniamus ad deos, Ita intemperantia operatur ut ex homine precipitemur in bruta, recte quoq; comparatur boui animali ſtupido in quo nō ē uerecundia, cū tñ

Verecūdia uirtus peculiaris adoleſcentiæ. uerecūdia adoleſcentiæ ſit peculiaris uirtus. Vn/

Cato de Cato dicebat ſe magis delectari iis iuuenib⁹ q rubeſcerent, quam, qui palleſcerent. Ad hæc maxime oportere exiſtimabat ut quiſq; ſui ipſius pudore teneretur. Neminem enim unq̃ a, ſe ſe

Socrates abeſſe oportere. Vnde Socrates ad adoleſcētem rubore perfuſum ait. Cum talibus incedendum eſt, cum quibus uiſus eundem ſis colorem ſeruaturus. Extat prouerbio locus, Semel ſcurra, nūq̃

Cicero. pater familias, eſt Ciceronis. Senſus uero, Qui ſemel depuduerit, uix umq̃ ad bonam frugem

Plato reuerti. Vnde Plato ſolebat conuitia & turpitudines magis timere, q̃ labores & pericula.

¶ Ductus ad uictimam. Ad ueram lanienā uadit infelix amator, expoliandus ſubſtantia, uita, & anima, demum in morte mactandus.

¶ Et quaſi agnus laſciuiens, & ignorans. Ergo grauiſſime peccat qui ignorat, & propter hoc periculoſiſſime, quia peccare ſe neſcit, qui pœnitere nō poteſt. ¶ Et quod ad uincula.

Eſt enim in manu ſua nō incipere amare, at ubi
ceperit, illi ſeruus eſt, nec poteſt excutere cum
uult. Vnde extat Mim⁹, Amor animi arbitrio ſu Mimus
mitur, non ponitur. Sophocles (ut ait Cicero) Sophocles
cum ex eo iam etate confecto quereretur, utere- Cicero
tur ne, rebus uenereis, dii meliora (inquit) liber
uero ego iſthinc ſicut a domino agreſti & furio-
ſo profugi. Et Flaccus, Eripe turpi colla iugo li- Flaccus
ber ſum dic, urget enim dominus mentem non Ioannes.
lenis & acres ſubiectat laxo ſtimulos, uerſatq; ne
gantem. Et dominus Ieſus, Qui facit peccatum
ſeruus ē peccati. ¶ ¶ Stultus trahatur. Au Stultus quī
guſtinus, ſtultus eſt, in quo mens ſuam poteſta Auguſtin⁹
tem non habet. Luxuria autem maxime ſtultitiā
operatur, quia mentem imergit ad terrena, ob
maximas delectationes, quibus anima obſorbe-
tur. Vere autem ſtultus eſt libidinoſus iuuenis,
nam facilitas animi ad partem ſtultitiæ rapit, qa
facile adducitur ad uitia qui facilis eſt animo.
Iuuenile autem uitium eſt (teſte Seneca) rege- Seneca
re non poſſe impetū ætatis. ¶ Donec trans-
figat ſagitta iecur eius. Eſt ſagitta dei uindi-
cta. ps. Sagitte tue infixe ſunt in me. In iecore ps.
ſanguinis caliditas conſeruatur, fomentum car-
nalis amoris. Nam iecore amamus, ſplene ride- In iecore
mus, felle iraſcimur, corde ſapim⁹, cerebro ſen quid.
timus. Scindit noſtrum iecur ſagitta dei, quan-
do in morte amores noſtri tolluntur a nobis, &
cū immenſo dolore ammittimus quæ tāto pere
amauimus.

ℭ Velut ſi auis feſtinet ad laqueũ. Vt ſub imodicæ eſcæ cupidine uitam ammittat. Ita uoluptatis momentaneam dulcedinem ſequitur ſubita penitentia dolorq; perpetuus, quemadmodum uirtutis breues labores æterna uoluptas. ℭ Et neſcit quia de periculo animę ſuę agi-

Luc. tur. Qua nihil in terris precioſius poſſidetur. Quam enim commutationem dabit homo ꝑ anima ſua in inquit dominus Ieus? Nobis autem magis dolet calamitas cuius ipſi miniſtrauimus occaſionem. Vnde dicitur. Bis interimitur

Prouerbiũ qui ſuis armis perit. Graue autem eſt omne malum quod ſub aſpectu latet, & grauior inimicus qui latet ſub pectore. Cũ ergo tot innumeris malis obnoxius ſit amens amator, merito admonet piiſſimus Pater, Dicens.

25 NVnc ergo fili audi me, & attende uerbis oris mei, non abſtrahatur in uiis illius mens tua. Sed principiis obſta, nã ſero

Ouidius medicina paratur, cum mala per longas conualuere moras. ℭ Neq; decipiaris ſemitis eius.

Prouerbiũ Quaſcumq; occaſiones amputa. Extat prouerbium, Qui ſemel decipitur dignus eſt uenia, qui rurſum, caſtigatiõe, qui tertio, nullo modo ferendus eſt, Ratio eſt.

26 MVltos enim uulneratos deiecit. Quos prius fama deinde uita, turpiſſima libido expoliauit. ℭ Et fortiſſimi quiq; interfecti ſunt ab ea. Ex hebreis, grecis, latinis, cuiuſcumq; conditionis, ſtatus, & ætatis,

Mimus, In conſilio malo feminæ uincunt uiros.

V Iæ inferi domus eius. Nam delitioſa libido frequentiſſime ad certiſſimum ſepulchrum trahit. ℭ Penetrantes interiora mortis. Nam ut inquit Cæſar apud Saluſtium, In luctu & miſeriis mors ærumnarū requies non cruciatus eſt. Eſt autem peius morte, peccātem peccatis inuolui, & per innumera ſupplicia, calamitates, & miſerias quibus obnoxia ē amātiū uita ad æterna ſupplicia moriendo penetrare. 17 Salluſtius. Infelicium amantium

CAPVT. VIII.

1 NVNQVID Non ſa-
pientia clamitat, & pru-
dentia dat uocem ſuam?
Hec ſapientia, eſt cognitio
diuini uerbi, quam ex ſcrip-
turis ſanctis habemus, in qui-
bus dei opera iuſtitia atque iu-
dicia aperte cognoſcuntur.

Sapientia quid.

2 IN ſummis excelſisque uerticibus. In mõ-
te ſinai, ubi data lege aperte cognouit mun-
dus quomodo deus cognoſcendus, amandus, ti-
mẽdus, colendusque eſſet, Chriſtus quoque celeſtia
& alta documenta orbi daturus, mõtem aſcen-
dit. ¶ Supra uiam in mediis ſemitis ſtans.
Supra humanam conſuetudinem, per compen-
dia conſiliorum, per quæ tamquam per ſemitas am-
bulantes ſtudia noſtra regulamus, ſtat dei ſapiẽ-
tia. ¶ Iuxta portar ciuitatis, in ipſis fori-
bus dicens. Docet nãque dei ſapiẽtia in ſcrip-
turis, quomodo iuſtitia & iuditia ſint inter ho-
mines adminiſtranda, quomodo ſuum unicuique
reddendum, quomodo regendi populi optime
atque feliciter, quomodo educanda familia, re-
genda uxor, inſtruendi liberi, ſerui moderandi,
nullum excipitur hominum genus, quod diuina
ſapientia in ſcripturis non pleniſſime inſtruat.
Nulli ergo precluſa eſt, omnibus patet, ſeruos,
reges, exules, non eligit domum nec cenſum,

Sapiẽtia ubi data.

Sapiẽtia qd docet.

ſed nudo homine contenta eſt, ideo ſubdit.

O Viri ad uos clamito, & uox mea ad fi- 3
lios hominum. Non ad angelos uel Sapientia
demones, uiriles animos dumtaxat & non femi quos uocat.
neos exigit deus, qui non eſt perſonarum acce-
ptor, & in quo (ut inquit Paulus) non eſt ma- Paulus
ſculus neq; femina. Et quia nil eſt in hac mun-
dana ſcena mirabilius & dignius homine, ideo
ad eius inſtructionem ſeſe inclinat diuina ſapiē-
tia. Eſt namq; (ut ait triſmegiſtus) homo ter- Triſmegi-
renus deus mortalis, & deus cæleſtis immorta- ſtus.
lis homo. Et Auguſtinus. Omni miraculo quod Augu.
fit per hominem, Maius miraculum eſt ipſe ho- Homo ma-
mo. Phyſici quoq; mundum magnum, hominē, gnus & bre
& hominem paruum mundum eſſe dixerunt. uis mundū.

INtelligite paruuli aſtutiam & inſipientes 4
Ideſt celeſti ſapiētia uacui ſſem humanis uer-
ſutiis pleni. ¶ Animaduertite. Per intelle-
ctum, qui domum eſt ſpiritus ſancti. Nam ani-
ma ea quæ ſunt fidei, per iſtum penetrat, & cla-
re cognoſcit, ac firmiter eiſdem inheret. In hoc Aſtutia in
loco aſtutiā in bonum uſurpat, q̄q̄ & apud lati- bonum.
nos, romanæ lingue diſertiſſimus Cicero, hoc Cicero.
idem uſurpauit dicens. Neque tamen illi ad ca-
uendum dolus, aut aſtutia deerant, aſtutiam in
bonum uſurpans. Monet aſtutiam intelligendā
ſimplicibus ac inſipientibus, quoniam ambæ cō-
nexæ ſunt, neq; una abſq; altera eſſe poteſt. Nā
ſimplicitas ſine aſtutia ſtultitia, reputatur, Aſtu- Simplicitas
tia abſq; ſimplicitate, ſuperbia. Aſtutia.

AVdite. Audituro & nulli alteri dicendum eſt. ℭ Quoniã de rebus magnus loquutura ſum. De deo magno nõ mole ſed uirtute, de æternis nõ de tẽporalibus, de celeſtibus nõ de terrenis, de ſpiritualibus non de corporeis, q̃ parua ſunt, loquit nobis ſapientia diuini uerbi. De magnis quoq; mire & ſublimiter, de paruis ꝓprie ac ſubtiliter, de mediocribus iocũde & grauiter, de omnibus ſententioſe & luculenter dicit & docet ſcriptura diuini uerbi. Cuius maieſtati Poetica & oratoria oratio, copiaq; omnis diſſerendi eloquendiq; ideo concedat neceſſe eſt, ut humani captus altitudo, faſces ſubmittat monumẽtis & oraculis diuinis. ℭ Et aperient labia mea, ut recta predicẽt. Per multas ambages & deuios anfract? quódã ducebat nos humana Philoſophia. At diuini uerbi ſcriptura ad celũ & ſuperna recta uia uos ducit, uerũ deum ob oculos noſtros ponendo. Syxtus. De deo nihil dicas, qđ nõ didiceris a deo, & eis q nõ credũt eſſe deũ, de deo nihil loquaris. Vere & ſanctiſſime, Sed hæc omnia in paginis diuinis abunde nobis preſtantur. Ad hec quicq̃d in aliis uoluminibus ſapientum, quicquid ſancitum a plebibus, ab Imperatoribus mundi, a Senatoribus terræ, a prouinciarũ rectoribus, pro deuitandis arcendiſq; malis, boniſq; peragendis, pro conſeruatione perſonarum, & rerũ, ꝓ inſtitutione ac defenſione reipublicæ, pro conſeruatione patriæ, & humani generis, pro alen

Sapientia Dei quomodo docent magna.

Syxtus.

Diuini uerbi ſufficientia.

dis homiuibus genitis, ꝓ erudiendis alitis, ſcriptũ ordinatũ, ac de creto firmatũ inuenitur, dei uerbo tũ comparatione uileſcit. Nam dei uerba pro iis omnibus poſſident complementum, ēt ſi cuncta enumerata penitus abolerentur. Ac per hoc in iis qui dei uerba ſpreuerunt, leges humanæ ſuperſunt, quia dei uerba opere nõ cuſtodierunt. Nam cuſtodito uerbo Dei in agenda humana uita, nullus indiget rege, Iudicem non requirit, forum, cauſarũ reiicit, nec ponendis tribunalibus locũ preſtat, Indeficiẽtem uirtutẽ poſſident dei uerba, ut ipſa abſq; cæteris bonos ꝑfectoſq; mores efficiãt, Ad trãſitoriã uitã imperturbate ducendã omnibus aliis ademptis plane ſufficiũt. Alia uero ſiue iſtis penitus nõ expediũt, q̃a ſola Dei eloq̃a recta predicãt. ¶ Veritatẽ meditabit̃ guttur meũ. Cũ ſecũdũ Platonẽ nil ſane menti ſuauius ſit, q̃ uera dicere & audire, hoc bonum dum taxat diuinũ uerbũ preſtare poteſt. Quoniam (ut idem inquit) tranquillitatis ueritatiſq; ſcientia Diuinitatis maxime propria eſt. Vnde Syxtus uerũ ut deũ honora, ſermo.n. uerus de deo ſermo dei ẽ. Quam ob rem quod primæ Philoſophie ipſe tribuit, rectius ſacræ ſcripture competit, vʒ ut ſit ſcientia ueritatis nõ cuiuſlibet, ſed eius que origo eſt omnis ueritatis, que pertinet ad primum principium eſſendi omnibus qui Deus eſt, quem uerius explicant ſacræ litere, q̃ omnis humana Philoſophia. Vnde Auguſtin⁹ de fide Chriſtiana capitulo. 7.

6

Scientia ueritatis quæ.

Auguſtinus

titubat fides, ſi ſacrarum ſcripturarum uacillet
auctoritas. Idem, ſi ſcriptura non continet in/
fallibilem ueritatem & in aliqua ſui parte falſa
inuenitur, non remanet in ea certa fides, qua ei
firmiter credatur. Et propter falſitatem reper/
tam in una ſui parte, tota ſuſpecta habetur. Vn/
Auguſtinus de. 16. De ciuitate dei, probat ſcriptutæ uerita/
Ariſtoteles tem ex mutua concordia ſcriptorum eius. Vera
enim & ueritati (ut ait ille) omnia conſonant,
quod in aliis ſcripturis non inuenit̃, ſed eſt hæc
peculiaris prerogatiua ſacræ ſcripturæ, cui ſoli
cōcedimus infallibilis ueritatis excelleniiā. Vn/
de in epiſtola ad Hieronimum ponit illam pre/
Auguſtinus claram ac notabilem ſententiam dicens. Ego ſo/
lis ſcripturæ libris qui Canonici appellantur di/
dici hunc honorē timoremq́ꝫ deferre, ut nullū
horum auctorum ſcribendo erraſſe firmiſſime
credam, aut ſi aliquid in eis offendo literis quod
uideatur contrarium ueritati, nil aliud q̃ men/
doſum eſſe codicem, uel interpretem non aſſe/
cutum eſſe, uel me minime intellexiſſe non am/
bigem. Aliorum autem ſcripturas ita lego ut
quantalibet ſanctitate & doctrina polleant, nō
ideo uerum eſſe puto quia ipſi ſenſerint, ſed qa
uel per alios locos ſacræ ſcripturæ, uel proba/
bili ideſt euidenti ratione q̄ a uero non abhor/
Dei uerbū reat perſuadere potuerint. ¶ Et labia mea
eliminat deteſtabuntur impium. Nā funditus rimat̃,
oia peccata eliminat, abominat̃, & exterminat oēs impie/
tates, & ſuperſtitiones diuini uerbi ſcriptura.

IVſti ſunt omnes ſermones mei. Vt qe/ 7
tum reddere ualeāt animum legentis. Scié/
tia enim ſine iuſtitia (inquit Plato) cæteriſq; uir Plato
tutibus, calliditas potius eſt q̄ ſapientia. Quod
uero promittit Deus in ſcripturis, ſiue bonum, Cur ꝓmiſ
ſiue malum, infallibili neceſſitate eueniet. Nam ſis ſtatur.
quod promiſſis non ſtemus, eſt quia uel q' pro/
mittimus animo fallendi, uel poſtea nos penitet
promiſſi, uel quia uolenti deeſt facultas. Prima
eſt a malo uoluntatis, ſecunda ab infirmo iudi/
tio, Tertia ab inopia facultatis. Hec autem oīa
minime Deo conueniunt, qui ob bonitatem nō
decipit ob ſtabilitatem non retractat, ob poten/
tiam imperfectum non relinquit, hinc Deus ap/
pellatur fidelis in ſuis promiſſis ps. 144.

¶ Non eſt in eis prauum quid neq; peruer
ſum. Nil tortum, nulla in re ſibi aduerſatur
diuinum uerbum, ſed ſemper ſibi conſtans eſt,
ubiq; eundem ſeruans ueritatis tenorem, Iota
unum aut unus a pex non præteribit ab eo, do/
nec &c. Cælum & terra tranſibūt uerba autem Mat.
mea non preteribunt ait Dominus. Et q̄uis ſer/ Luc.
mo diuinus plerumq; humilis ſit, preterq; ratio
nem artis grāmaticæ (Nam humili, ſimpliciq;
ſed inaffectato ſermone uſus eſt Chriſtus Apo/
ſtoli, prophetæ cæteriq; ſacræ ſcripturæ autho/
res) nihilominus huic ſtilo ſua non deeſt elo/ Eloquentia
quentia, qua in canonicis libris uti uoluit ſpiri/ diuini uerbi
tus Sanctus, abſq; affectata ſermonis eloquētia
rethorum ac oratorū ſæculi. Verbis enim domi/

nicis ſua adeſt eloquentia, ſuaq; uis ſuaſoria foris aures demulcens, intusq; ſenſum carnis oblectans & alliciens, Adeſtq; uis longe preſtans ſublimis ac uehemẽs, & mirabili quadam energia intus penetrans lectoris animum humiliter, pie ac ſtudioſe intentum.

8 REcti ſunt intelligentibus & æqui inuenientibus ſcientiam. Nam diuina ſcripturæ uerba ſecũ afferunt ſuas notiones nec intercludunt ora eſurientiũ q̃ a ſi alicubi ſint obſcura, alio tñ loco lucidius ſe offerunt eis qui eã corde exquirunt ſincero. Vt enim inquit Paulus, ſi adhuc uelatum eſt euangelium, in eis qui pereunt uelatum eſt. Hãc obre m omnes hereſiarchiæ ex ſcripturis ſuos prauos & extortos intellectus hauſerunt, qñ ad earũ lectionẽ acceſſerunt faſtu & ſuperbia turgidi, non humilitate fundati. Volentes eas ſeruire ſuis affectibus & phantaſiis non illa diuino uerbo.

Paulus

Hereſiarchie.

9 ACcipite diſciplinam meam, & non pecuniam, doctrinam magis q̃ aurũ eligite, pſ. Bonũ mihi lex oris tui, ſuper milia auri & argenti. Si tantopere diligunt mortales hæc metalla, quanto ſtudio amanda ſunt dei uerba? Grauis exiſtimat̃ iactura pecuniæ, at huius ſcientiæ iactura grauiſſima eſt. Si damnatur à multis Philoſophia queſtui eſſe, inſtitores potius nacta quam antiſtites, quanta uituperatiõe digni ſunt illi, qui dei uerba cauponantur, & queſtui habent? Extat antiquorum Platonicorum ſenten

pſ.

Sentẽtia antiquorũ Platonicorũ

tra. Qui animum curat ſeipſum curat, qui corpus, non ſe. Sed ſua curat, qui pecuniam, nec ſe nec ſua, ſed ualde aliena. At Dei uerbum ſanat animas noſtras nunq̃ interituras, ſolumq; nos beat, huic non eſt comparabile omne aurum, quod ſupra & infra terrā eſt. Ad lectionē ſacræ ſcripturæ quis umq̃ acceſſit, qui non inde calorem quendam cæleſtis ignis hauſerit? ſuauitatē quandam celeſtis ſpiritus ſentiēs magis intus in ſecreto cordis cubiculo q̃ ullis ualeat foris exprimi ſermonibus eloquentiæ huius mūdi? Neq; id mirum. Sunt enim hec uerba eloquia diuini ſpiritus, qui cum ſit ſapiens diſcretus, omnium artifex, ac omnis eloquentiæ fons, reſeruauit ſibi in ſuis ſermonibus peculiarem quandam ſententiarum compoſitionem, ſtiliq; ornatum cōgruum uiris digniſſimis locuturis de rebus altiſſimis atq; ueriſſimis. Quemadmodum docet Auguſtinus. 4. libro capitulo ſexto de Chriſtiana doctrina, Queſtionem mouens, Vtrum authores noſtri quorum ſcripta diuinitus inſpirata Canonem nobis ſaluberrima authoritate fecerunt, ſapientes tantummodo an eloquentes etiam nuncupandi ſunt.

Energia diuini uerbi

Aug.

MElior eſt enim ſapientia cunctis opibus pretioſiſſimus, & omne deſiderabile ei non poteſt comparari. 10

Acclamationes populi, honores ſummi, delitiæ immenſæ, ſatrapiæ Magnificæ, uoluptates maximæ, opes innumeræ, non equabuntur uerbo dei.

Qui eum habet, Deum ipſum habet, & Chriſtū per quem facta ſunt omnia, ſpiritualia ergo dei dona nullo temporali pretio poſſunt comparari Vide igitur quomodo falluntur mundani, uoluptuoſi Auari, parua iſta.q.nihilum tam auide amantes, tam anxie exquirentes.

II EGo ſapientia habito in conſilio. Conſilium (ut inquit Damaſcenus) eſt, Ignorantis naturæ. Includit enim in ſe alicuius non ſciti inquiſitionem, hoc autem modo non competit deo. Sed cū ei aſcribitur, ſecluditur ab eo omne imperfectum, aſcribitur aūt ipſi cōſilium quatenus ad certam terminatur definitionem. Habitat ergo diuina ſapientia in conſilio quia nihil agit temere & abſurde, ſed cuncta prouidentiſſime diſponit. Eſt ergo (teſte Gregorio) cōſilium Dei immobilis, diffinitio eius de agendis de quo: ps. Conſilium domini manet in æternū. Eſay. conſilium meum ſtabit, & Petrus in actis affirmat Chriſtum cōſilio & preſcientia patris traditum. ¶ Et eruditis interſum cogitationibus. Nam peruerſe cogitationes ſeparant a deo, ſolum diuinum uerbum dirigit & moderatur cogitatus noſtros, oſtendens & docens, q amplectendi reſpuendiue ſunt, q puniendi, que premiandi, qui recti uel praui, qui Deo grati, qui ue ingrati, qui a deo, qui a demone, qui a carne immittantur, ſolū ipſum noſtro illabitur cordi, quod prauum & inſcrutabile eſt ut inqui Hieremias & quis cognoſcet illud? Ego dominus

(Margin: Damaſcen? cōſilium qd — Conſiliū dii quid. — Gregorius. — ps. — Eſay. — Petrus in actis ſapientie. — Solum diuinū uerbū dirigit cogitatus noſtros.)

minus

minus ſcrutans corda & renes.

¶ Timor domini. Nō tāto initiū ſapientiæ & amori permiſtus. Nam dilectio dei timore p mixta, timor ſanctus eſt, qui ſeculari uſu reue-rentia nuncupatur. Odit malum. Eccleſia-ſtici, timor domini expellit peccatum, & qui ſi-ne timore eſt, non poterit iuſtificari. Eſt autem hoc malum, ideſt peccatum quod deo diſplicet & facienti nocet, quod innumera damna ſecum trahit (quemadmodum breui ſententia Eſaias) aperuit dicens, Iniquitates ueſtræ diuiſerunt in-ter uos & deum ueſtrum, & peccata ueſtra ab-ſconderunt faciem eius a uobis ne exaudiret. Quam ſententiam ſi quis diligenter inſpexerit, omnia mala proſpiciet quæ locis innumeris in ſcripturis ex peccato orientia deſcribuntur. Eccleſiaſtici Eſaias.

¶ Arrogantiam, & ſuperbiam, & uiam pra uam, & os bilinque deteſtor. Odit, dam-nat, & deteſtatur hec omnia diuinum uerbum ex ſcripturis ſanctis, ſemper preſe ferens dile-ctionem hominum, & odium uitiorum. Ridi-culum eſt enim (ut inquit, Minus, odio nocen-tis perdere innocentiam, quia ſtultū eſt, ſic odiſ-ſe peccatum, ut ipſe pecces. Ideo inqui Augu. diligendi ſunt mali, ut non ſint mali, quemad-modum ut non permaneant ſed ut ſanentur di-liguntur ægroti. Aliud eſt enim ꝙ ſumus dono dei, aliud quod humano uitio hoc enim emen-dandum, illud cōmendandum eſt. Mimus. Augu.

Qui eum habet, Deum ipſum habet, & Chriſtū per quem facta ſunt omnia, ſpiritualia ergo dei dona nullo temporali pretio poſſunt comparari Vide igitur quomodo falluntur mundani, uoluptuoſi Auari, parua iſta.q.nihilum tam auide amantes, tam anxie exquirentes.

11 Damaſcen? cōſilium qd E Go ſapientia habito in conſilio. Conſilium (ut inquit Damaſcenus) eſt, Ignorantis naturæ. Includit enim in ſe alicuius non ſciti inquiſitionem, hoc autem modo non competit deo. Sed cū ei aſcribitur, ſe cluditur ab eo omne imperfectum, aſcribitur aūt ipſi cōſilium quatenus ad certam terminatur definitionem. Conſiliū dii quid. Habitat ergo diuina ſapientia in conſilio quia nihil agit temere & abſurde, ſed cuncta prouidentiſſime diſponit. Eſt ergo (teſte Gregorio) cōſilium Dei immobilis, diffinitio eius de agendis (Gregorius.) de quo: ps. Conſilium domini manet in æternū. (ps.) Eſay. conſilium meum ſtabit, & Petrus in actis (Eſay.) affirmat Chriſtum cōſilio & preſcientia patris traditum. (Petrus in actis ſapientie.) ¶ Et eruditis interſum cogitationibus. Nam peruerſe cogitationes ſeparant a deo, ſolum diuinum uerbum dirigit & moderatur cogitatus noſtros, oſtendens & docens, q amplectendi reſpuendiue ſunt, q puniendi, que premiandi, qui recti uel praui, qui Deo grati, qui ue ingrati, qui a deo, qui a demone, qui a carne immittantur, ſolū ipſum noſtro illabitur cordi, quod prauum & inſcrutabile eſt ut inqui Hieremias & quis cognoſcet illud? Ego do- (Solum diuinū uerbū dirigit cogitatus noſtros.)

minus ſcrutans corda & renes.

¶Timor domini. Nō treto initiū ſapientie & amori permiſtus. Nam dilectio dei timore p mixta, timor ſanctus eſt, qui ſeculari uſu reuerentia nuncupatur. Odit malum. Eccleſiaſtici, timor domini expellit peccatum,& qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Eſt autem hoc malum, ideſt peccatum quod deo diſplicet & facienti nocet, quod innumera damna ſecum trahit (quemadmodum breui ſententia Eſaias) aperuit dicens, Iniquitates ueſtræ diuiſerunt inter uos & deum ueſtrum, & peccata ueſtra abſconderunt faciem eius a uobis ne exaudiret. Quam ſententiam ſi quis diligenter inſpexerit, omnia mala proſpiciet quæ locis innumeris in ſcripturis ex peccato orientia deſcribuntur. Eccleſiaſtici Eſaias.

¶Arrogantiam, & ſuperbiam, & uiam prauam, & os bilinque deteſtor. Odit, damnat, & deteſtatur hec omnia diuinum uerbum ex ſcripturis ſanctis, ſemper preſe ferens dilectionem hominum, & odium uitiorum. Ridiculum eſt enim (ut inquit, Minus, odio nocentis perdere innocentiam, quia ſtultū eſt, ſic odiſſe peccatum, ut ipſe pecces. Ideo inqui Augu. diligendi ſunt mali, ut non ſint mali, quemadmodum ut non permaneant ſed ut ſanentur diliguntur ægroti. Aliud eſt enim ꝙ ſumus dono dei, aliud quod humano uitio hoc enim emendandum, illud cōmendandum eſt. Mimus. Augu.

13 MEum eſt conſilium. Auguſtinus, & Gregorius Deo conſilium tribuunt non ut ex ignorantia dubitationeq; procedit, per diſcurſum cum inquiſitione rationis, ſed ut ſignificat abundantiam cognitionis, certitudinemq; ſententiæ, uel iuditii omnium dubiorum agibilium, quorum eſt conſilium. Vnde Gregorius, Deus mutat ſententiam ſed non conſilium, ideſt æternam diſpoſitionem. Quamuis enim inferiores naturæ ex conditione ſua in exequendo frequentiſſime mutentur, ſtat nihilominus immutabilis preſcientia uoluntatis dei. Quam obrem. p̄s. Dominus diſſipat cōſilia gentiū &c. Et infra conſilium autem domini manet in æternum. ℂ Et equitas ſiue. Lex ſiue ſtatutum hebraice. Definitur, ius eſſe artem boni & æqui. qui omnia recta & inflexibilia exigit. At æquitas ex iure multum remittit, quam Ariſtoteles epi Reiā appellat, Cum autem lex omnium artium ſit omnino immutabilis, mens uero huma na cui talem legem uidere conceſſum eſt mutabilitatem erroris pati poſſit, ſatis apparet ſupra mentem noſtram eſſe legem, quæ ueritas dicitur, nec dubitari poteſt incommutabilem naturam quæ ſupra animam noſtram ſit eſſe primā ſapientiam illam quæ eſt ars & lex omnipotentis artificis, a qua quicquid ueri boni, recti & æqui in humanis eſt, ab illa eſt. Deus enim (ſecūdum Platonem) omnium bonorum ſe ſe in medium conſtituit exemplar, ut humana uirtus

Auguſtinus & Gregorius.

p̄s.

Equitas qd

Ariſtoteles

Epi Ria

Plato.

cum illi admodum conformis eſſet, haberet quē imitaretur, ac totis ſequeretur uiribus, nulla enim re magis deo frui conceſſum eſt homini, q̄ ſi imitando ac ſequendo illius bona & honeſta opera ad uirtutem uſurpet. Omnia ergo humana conſilia, omnes humanæ leges, ſi quid boni habent & æqui, ab illo habent a quo omne cōſilium, lex, & æquitas emanat.

MEa eſt prudentia. Ideſt, intelligentia & agnitio omnium miſteriorū, quæ uel in ſacris libris, uel in creaturis omnibus abſconduntur. ¶ Et fortitudo mea eſt. Qua uniuerſa gubernat & cōſeruat. Et ultra ea quæ quotidie uidemus a conditore naturarū fieri in natura nihil, (ut inquit Auguſtinus) in miraculis contra naturam facit, nec quod nouum eſt conſuetudini, repugnans eſt rationi, nobis tamen uidentur contra naturam inſolita, quibus aliter curſus naturæ non innotuit, non autem deo, cū hoc eſt natura quod ipſe fecerit. 14 Auguſtinus

PEr me reges regnant. Nō tyrannizant, Nam poteſtas tyrannica a deo quidem eſt (Iuxta illud) omnis poteſtas a deo eſt) At abuſio ab ipſis. Oſeæ. 8. Ipſi regnauerunt & non ex me, ꝑmittit dumtaxat de⁹ tyrānicas & ſæuas poteſtates, regnare facit & Hipocritā ꝑꝑ peccata populi (inqt. Iob) Eſt aūt naturæ lex omnib⁹ cōmunis, quā nullū diſſoluit tempus, deterioribus ſemꝑ imperarē meliores, Magnū ergo adeo bñficiū recipit, q illū fortius ē regē quē dei ſapiētia 15 Paul. Ecc. Oſeæ Iob Lex naturæ

non iradedit ergo. Mundi huius Imperatores, reges, Principes, iudices rectores oẽs, eo ipſo aliquid poſſunt, quo iure poſſunt. Iura uero humana Imperatorum, Regum, prouintiarum, & Ciuitatum quarumcunq; ipſa condentium eo iura non ſunt quo a diuinis legibus & iuribus, reprobantur. Non enim ſibimet de relictus eſt ad regimen mundus, cui preſidet in ſuis legibus, eius conditor deus, ſi ergo mala aliqua a uiris principibus fiunt, non fiunt per legis diuinæ regulam, ſed per arbitrium de prauate uoluntatis. Neq; poteſtas iure appellari põt, ſi operatur per quod damnari poteſt, immo temporalis uocatur infirmitas, ad quam ſequitur æterna pena, Quamobrem ſubdit. ¶ Et legum conditores iuſta decernunt. Hec ſententia ſoluit ueterẽ diſputationẽ, an magis expediat Regi ciuitates arbitriis gubernatorũ, an ſcripto iure. Cõſenſus prudẽtiũ cui ſuffragat̃ hæc ſẽtẽtia) teſtatur melius eẽ uti ſcripto iure, atq; ita pronũtiat Ariſtoteles ſic.n.ait Qui legem uult dominari, uult deũ preeſſe & leges. Qui aũt hominis arbitrio uult regi ciuitatẽ, ſeuiſſimũ belluã addit, Nã cupiditates, & ira, gubernatores deprauant, ẽt ſi fuerint optimi uiri. Quare lex eſt mens ſine cupiditate, que neq; inflecti grã, neq; perfringi potẽtia, neq; adulterari pecunia poſſit, qua ſublata nihil eſt quare exploratũ cuiq̃ poſſit eſſe q d ſuũ, q d alienũ ſit, nihil quod æquabile inter oẽs atq; unũ, aut omnibus eſſe poſſit. Nõ aũt abſq; diui-

Que uera ac iuſta uera hñа.

Queſto antiqua.

Ariſtoteles.

Lex quid

næ ſapientiæ munere, poſſunt legis latores ocu- los facile immittere in archanū illud, & ſanctū nature lumen, ēt ingenioſiſſimi, & acerrimi, maximiq; iudicii, ac longo uſu, & experimētis ꝓbati homines. Hoc diuino preſidio fulti priſci illi ueteres de iure audebāt reſpondere, ad quos olim & in foro ambulantes, & in ſolio ſedentes domi, ſic adibat. Quod eſt a Cicerone memoriæ ꝓditū dicente. Nō fruſtra Mutii ſceuolæ iuris prudentiſſimi domū oraculū fuiſſe ciuitatis. Et ꝙ ciuitas ex ore iuriſcōſultorū nō ſecus ac ex deorum oraculis rerum omnium ſuarum cum remedia, tum iuſſa petere & debeat & poſſit. Vnde Demoſthenes lex eſt (inquit) cui omnes homines obtemperare conuenit, cum ob alia multa, tum uel ex eo maxime ꝙ lex omnis inuentum quidem ac munus deorum eſt. Decretū uero, hominū prudentū adhec flagitiorum cōſultorum inconſultorumq; emendatio, conſpirantis deniq; ciuitatis conuentus, ad cuius preſcriptum, omnes in ciuitate de gentes, uitam inſtituere par eſt, Idem Cicero. Hanc uideo ſapientisſimorum fuiſſe ſententiam legem neq; hominum ingeniis excogitatam, nec ſcitū aliquod populorum eſſe, ſed æternum quoddam, quod uniuerſum mundum regeret imperandi prohibendiq; ſcientia hæc ille.

Legis latores. Iuris periti antiqui. Cicero de ſceuola. Demoſthenes. Lex munus deorum. Decretū qd. Cicero.

PEr me principes imperant. Ideſt, cæteri poſt regem magiſtratus, per me recti fiunt & iuſti, Nam (ut inquit Cicero) ut magi- 16

Cicero. ſtratibus leges, ita populo pſunt magiſtratus, uereq; dici pōt Magiſtratum legem eſſe loquentem legem autem mutum Magiſtratum.

¶ Et potentes decernunt iuſtitiam. Vt iuſti

Moyſes Ioſaphat. ſint iudices, quandoquidem non hominum, ſed dei eſt iuditium, teſtantibus Moyſe & ioſaphat.

Vlpianus Iuris prudētia quæ. Vlpianus, iuris prudentiam, definit eſſe Diuinarū atq; humanarū rerū notitiā iuſti atq; iniuſti ſciētiā, cuiꝰ merito iuriſcōſultos ſacerdotes appellari cenſent, quos ī hoc loco potētes appellat, ſiquidem ſanctiſſima res eſt ciuilis ſapientia. Quemadmodū autē apud antiquos, ſacerdotes ſui ſingulis diis conſecrati erant, qui de agendis reſponſa dabant conſulentibus, ſic ueneran-

Veteres iuriſconſulti. di illi iuris conſulti, omni genere literarum inſtructiſſimi, gratuitam non queſtuariam habentes iuris prudentiam, in publicum quotidie prodeuntes unicuiq; ciui conſulendos ſe antiquo

Themidis oracula. inſtituto prebebant, & tamq̄ oracula iuſtitiæ themidiſq; promebant, hoc eſt reſponſa bona & æqui plena.

17 EGo diligentes me diligo. Non ita, ꝙ

Dilectio dei dilectio ſe diligentium ſit cauſa quare ipſe diligat, ſed potius e contra, dilectio qua nos

P. Ioan. deus diligit, ratio eſt quare nos ipſum diligamus prime ioannis. 4. non quaſi nos dilexerimus deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos. Facillima diuine ſapientiæ adeptio, cum nil ſit magis uoluntarium q̄ amor. Cum autem deus ſit amor, quicumq; abſq; dei amore, ſapien-

tiam ſtudet amare, tentat amare abſq; amore. Ariſ.
Amantes ergo illam ab ea maxime diliguntur, Par equidem eſt eam gaudere optimo & cognatiſſimo ſibi. Hæc autem eſt mens. Igitur mens diuino repleta amore proximo deo ē, ac propterea mutuo ſe complectuntur amore atq; gaudio hominis mens & diuina ſapientia in hunc modum & Chriſtus ſapientia patris dicit, Qui diligit me diligetur a patre meo. ℂ Et qui mane uigilauerint ad me, inuenient me.

Ioannes

Matutine uigiliæ utilitas.

Non ſatis eſt ſola dilectio niſi adſit uigilans inquiſitio, quæ ſapientiam qua regimur & beatificamur deſiderat inuenire, & una cū ea ineffabilia & incorruptibilia bona. Quam ob rem Chriſtus toties nos ad uigilias adhortatur Dicens, uigilate. Igitur mane uigilare ad ſapientiam eſt illam omnibus, cogitationibus & ſpeculationibus ante ferre, quæ ſemper inuenitur ſi nihil ante ipſam aut preter illam queritur ſap. 6. præoccupat qui ſe concupiſcunt. Sap.
Commendat quoq; matutini temporis uigiliam. Nam matutinis horis homo totus eſt homo, dum habile eſt ad omne miniſterium corpus, dum alacer uiget animus, dum omnia mentis organa tranquilla ſunt & ſerena, dum ſapit originem ſuam homo, & rapitur ad honeſta. Ergo ad ſapientiam parandā, quæ primas tenet partes inter animi bōa, Nulla diei pars utilior q̄ diluculum, cū ſol nouus exoriens uigorē & alacritatē affert rebus omnibus, diſcutitq; nebulas

e, uentriculo exhalari cõſuetas quæ mentis do-
miciliũ ſolent obnubilare. Matutina ergo ſollici
tudo multum prodeſt ad inueniẽdam ſapientiã,
Tepiditas uero nunq̃ eam inueniet, Vigilant
Flaccus. opifices & latrones de quibus Horatius ut iugu-
lẽt homines ſurgũt de nocte latrões, ut uenent
in corde maris opes, & ops deus ĩ uigilia matu-
tina reſpexit ſuper caſtra ægyptiorum &c. In quo
aptũ tẽpus oñdit ad interficiẽdũ demões, & illu
minationẽ mentis nr̃æ, & parãdas celeſtes opes.

18 MEcum ſunt diuitiæ,& gloria,opes ſu-
Sapientiæ perbæ, & iuſtitia. Sapi.3. uenerunt
autem mihi omnia bona pariter cum illa, & in-
numerabilis honeſtas per manus illius. Nõ ſunt
iſta nihilominus comites inſeparabiles ſapien-
tiæ niſi adiuncta iuſtitia, ſed quia poſſeſſori ue-
Vere diues & glorioſus. ræ ſapiẽtiæ q̃uis cenſu terreno pauperrimo hæc
omnia iure competunt. Vere enim ille diues glo
rioſus eſt qui cum dei ſapientia affinitatem con-
trahit, ſuper omnem hominum ſortem eleua-
tus, atq; inter diuinos collocatus,ipſiq; deo cha
rus & acceptus ſempiternis duraturiſq; diuitiis
onuſtus. Superbas opes, opes excelſas dicit, ut
cæleſtia bona ſignificet.

19 MElior eſt fructus meus auro,& lapide
pretioſo, & genimina mea argento
electo. Nam opes ſapientiæ quæ cælitus dan-
tur piis ac fidelibus cunctis, mundanis opibus
excellentiores ſunt. Et ne putares impiis has eſſe
comunes recte ſubdidit.

IN uiis iuſtitiæ ambulo, & in medio ſe-
mitarum iuditii. Nam beatus ille eſt ſo-
lus qui non abiit in conſilio impiorum, & in uia
peccatorum non ſtetit, Non ſic impii, non ſic.

VT ditem diligentes me, & theſauros
eorum repleam. Cum finis animi ſit
deo fieri ſimilem, Deus autem nullius indigens
ſit, noceat ue nulli ille certe fæliciſſimus ē deoq; Similis
ſimillimus, q ita ſeipſum comparat per ſapien- deoq;
tiam, ut q̄ minime egeat alienis, q̄ minime no-
ceat, Nam qui pluribus eget externis, magis cū
inopia copulatur, longiuſq; a deo diſiungitur
qui enim deo ſimilis eſt, hoc ipſo ueram. Poſſi-
det copiam. Diues autem ueris diuitiis fruens,
nullis affert iniuriam q̄diu uero aliquis alteri in-
iuriam infert, q̄uis pecunias omnes habeat, to-
tamq; occupet terram, pauper eſt habendus: qa
eſt familiaris inopiæ. Quam ob rem uir iniuſtꝰ
& prophanus, eſt omni prauitate pollutus. Igi-
tur omnia nugæ ſunt q̄diu ad ipſam plenitudi-
nem non reſpicit homo, quam præſtat nobis ſa-
pientia, quæ ipſum Deum nobis cognoſcere fa-
cit & intelligere.

DOminus poſſedit me in initio uiarum 22
ſuarum. Hactenus loquuta eſt ſapien-
tia in hominibus habitans. At nunc loquitur ſa-
piētia illa quæ eſt apud Deum ratio diuinorum
operum ſuorum Eſt autem Immanatio quedā, Sapiētia in
licet ante mundi conſtitutionem effluens, tamē creataq;
cōtemplatione rerum futurarum, ex capite ſum

midei oriens, per quam omnia facta ſunt, & ſi
ne ip'a factum eſt nihil, quaſi ipſius ſummi arti
ficis Dei concomitans ars & induſtria. Cũ enim
diuinum eſſe, idem ſit ꝙ intelligere & uelle, in
telligendo & uolendo non natura aut neceſſita
te produxit hunc mundum per modum artis,
quam hoc in loco ſapiẽtiam appellat que eſt ſub
ſtantia uiuens, & energia operans, Secũdum uo
luntatem opificis, qui deus eſt uniuerſitati pro
Vie dei quæ uidens. Vias appellat opificium, rationẽ, ingreſ
ſum, modum, creandi, ipſamq; creationem.
Quas uias quaſi inuentionem, operationemq;
dei uocat: quia cogitatio & diſpoſitio prima ſa
pientiæ ſit operatio, de cogitatu uias operibus
inſtituẽs, iuxta illud. ps. Ipſe dixit & factã ſunt,
ipſe mandauit & creata ſunt.

ANteq̃ quequam faceret a principio.
Poſſeſſa & complexa fuit a Deo ab æter
no. Quem admodum enim Artifex anteq̃ do
mum edificet, habet in ſuo intellectu totam eius
Boet. formam: Ita deus mundi ideam. Pulcrum, pul
cherrimus ipſe, mũdum mẽte gerens, ſimili ſub
imagine formans, perfectumq; iubens perfe
ctas abſoluere partes. Cum autem a nullo hanc
receperit imaginem, ideo ab æterno totus mun
dus fuit in Deo, nobiliori atq; digniori modoq̃
nunc in ſe exiſtat. In deo enim habet æternum
eſſe & incorruptibile, in ſe uero corruptibile &
tranſitorium.

23 AB æterno ordinata ſum, & ex antiquis

anteq̃ terra fieret. Apollo cuidã interrogan Apollo:
ti quid eſſet deus, reſpondit ex ſe ortus, in do/ Quid ſit
ctus, inexpugnabilis nomen nec uerbo capiẽdũ, deus:
in igne habitans modica autem Dei portio ange
li & nos. legitur in libro ſapientiæ, prior omni/ Sap.
um eſt creata ſapientia. Sed quantum intereſt in Creatricis
ter lumen quod illuminat & quod illuminatur & creatæ
tantum inter creatricem & creatã ſapiẽtiã: hæc ſapiẽtiæ di/
namq; intellectualis eſt natura, que cõtẽplatio/ ſcrimen:
ne luminis diuini lumẽ eſt, de qua multa ſupradi
cta ſunt, Illa autẽ eſt Deo patri coæterna & coe Gen.
qualis, per quam creata ſunt omnia, & in quo
principio creauit deus cælum & terram.

NOn dum erant abyſſi, & ego iam con 24
cepta eram. Sunt abyſſi uoragines, uel Abyſſi qd:
loca aquarum multarũ, uel inæſtimabiles profũ/
ditates aquarũ ſub terra: Gen. primo, & tenebre Gen.
erant ſuper faciẽ abyſſi. ¶Nec dum fontes
aquarum eruperant. Hebraice. Adhuc nõ
erant fontes agrauati aquis. Qui tunc ema
narunt, quãdo fons aſcẽdebat de terra, & irriga
bat omnẽ faciem eius, ponens pro numero plu/
rali ſingularem, ideſt fontes innumeros, ab uno
eodemq; fonte oceani manantes a quo grauãtur
fontes omnes per magna aquarũ incremẽta. Ex/
plicat ꝑ iſta id quod ſupradixit Ante terrã &c.

NEc dũ mõtes graui mole cõſtiterant. He/ 25
braice. Fũdati erãt. Pſal. Priuſq̃ mõtes fie Pſal.
rẽt aut formarẽt tr̃a. ¶Ante oẽs colles ego Colles &
ꝑturiebar. Hebraice. Formata ſũ, Sũt colles montes qui
eminẽtiora loca tr̃æ, minora tñ q̃ mõtes, ergo ãte

omnes altitudines terrarum, ãte omnes profun ditates immenſas, impenetrabiles & incomprehenſibiles aquarum, cõcepta & formata, ac parta erat dei ſapientia in intellectu ſuo illam condens & generans.

26 ADhuc terram non fecerat. Ideſt, immenſam camporum planitiem. ℭ Et cardines orbis terre. Qui ſunt præcipuæ Terræ orbis ideſt, oriens uel ſub equatoris circulo beatiſſimæ regiones perpetuã temperiæ uernantes, uel gemini mundi poli. Non nulli interpretantur. ℭ Caput puluerum orbis Significãtes portionem terræ habitabilis, extra aquã apparẽtis, uel ſpheram ignis quæ ſupremum locum tenet inter elementa. Alii ℭ Ros Apharoth. Ideſt terræ limoſæ hoc eſt naſcentis terre caput & principium, quod ẽ aquilo terræ creandæ principium ſecũdum eoſdem. Nam ut terra fuit mundi firmamentum & baſis, ita aquilo totius tẽe pars æditior & habitabilior fuit apud ipſos, idcirco & primum aquis detecta fuit, unde ouidius. Mundus ut ad ſchytiam ripheas arduus arces conſurgit premitq; lybiæ deuexus in auſtros. Hinc Iob qui appendit aquilonã ſuper uacuum. Quidam uero, per terram cænoſam intelligunt, lutulentam compactionem terrarum totius mundi medullã ex qua oſſa & caro, ideſt mõtes & ſolidior meliorq; terra, ex qua ſanguis vz ſuccus herbarum & plantarum & animaliũ propago, ex qua ſpiritus, ideſt aqua, ex qua ſen-

Cardines qui

Opiniones diuerſe de cardinibus terre

Ouidius.

Iob.

ſus uidelicet æthereus ignis, ſubſtantia luminum cæleſtium ſenſus quaſi totius mundi, ut puriſſimus omniũ ita utiliſſimus & leuiſſimus.

QVando preparabat cęlos aderã. Vt ſua uirtus ſuaq; ſapientia. Neq; putes aſtitiſſe otioſam, quaſi ſolũ ad ſpectandum, quemadmodum & ante mundum ab æterno ei aſtiterat. Preparati autem ſunt cæli ex prima materia, quam hylem greci uocant, que ex nihilo facta eſt, ex qua tñ omnia facta ſunt. 27

¶ Quando certa lege & giro uallabat abyſſos, lubricam Quando deſcribebat circino ſuper faciem terre. Ideſt centrum mundi, ſupra quod omnes ſpheræ elementales & cæleſtes ueluti circino firmate ſunt. Quod recte inſtitutũ eſt, ut Deum æternum & immutabilem creatura imitaretur, dum deficiendo, & iterum creſcẽdo, in circulis exiſtentiæ ſemper rotatur. Que de nihilo originem ſumit in nihilum recurrere & quaſi extra deum exire cupit, Sed quia exitum non inuenit, quaſi in circulos reuoluta rurſum in eſſe redit. Vnde cæli & ſydera ſemper in circulos ſuos reuoluuntur, ac quaſi peracto circulo in fontes ſuos reuertuntur. Iuxta illud eccleſiaſtes unde exeũt flumina illuc reuertuntur. Hanc obrem cecinit Boetius, repetunt proprios quæquæ recurſus redituq; ſuo ſingula gaudet.

Circinus quid:

Ecc.

Boetius

QVando ætera firmabat ſurſum. Prebens celis immutabilem, atq; incorruptibilitatem ut non ſint ſuſceptiui peregrinarum 28

Thimeus. impreſſionum ut eſt illud Thimei pithagorici natura ueſtra eſtis corruptibilia, uoluntate autem mea incorruptibilia, quia uoluntas mea maior eſt nexu ueſtro. ¶Et librabat fontes aquarum. ideſt, abyſſos firmabat, & ſtabilibat, quæ ſunt prime ille origines aquarum, naſcentes atq; ſcatentes, e nihilo ſolidabat autē tum in profundis cauernis aquarum, tum eas ipſas inter ſe cogens ut perenni meatu fluāt atq; curſu indeficiēti currāt aſſidue generādo nouas.

29 QVando circundabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis ne tráſirent fines ſuos. Quando dixit cōgregentur áquæ &c. p̃s Congregans ſicut in utre aquas maris. Iob quis concluſit oſtiis mare. p̃s. Terminum poſuiſti quem non trangredientur &c. Statutum ſiue legem, preceptū appellat. Vt quēadmodum homo ſubditis ſua denūtiatione imponit legem menti eorundem imprimendo regulam, que eſt principium quoddam agendi, Ita deus imprimit toti naturæ principia propriarum actionum, & ob hanc cauſam omnes motus, & actiones nature legi æternæ ſubduntur ut a diuina mouentur prouidentia. Vnde. p̃s. Preceptum poſuit, & non præteribit, Hinc colligitur recte dictum fuiſſe a ſeneca, Natura (inquis) hæc mihi preſtat, nō intelligis te cū hec dicis mutare nomen deo? quid enim aliud eſt natura, q̄ deus, & diuina ratio toti mundo & partibus eius inſerta? & infra, Ergo nihil agis

[Margin: p̃s. / Gen. Iob. / p̃s. / Legē preceptū appellat. / p̃s. / Seneca.]

ingratiſſime mortalium, qui te negas deo debe/re ſed naturæ, q̃a nec natura ſine deo, nec deus ſine natura. Theologi diſtingunt naturam natu/rantem & naturam naturatam, quam Ariſtote/les ſecundo phyſicorum, diffinit eſſe. Principiũ motus per ſe, non item per accidens, & Cicero, ſecundo libro de natura deorum, rem ipſam ex/plicat dicens, Namq; alii naturam eſſe cenſent, uim quãdam ſine ratione, cientem motus in cor poribus neceſſarios. Alii autem uim participem rationis atq; ordinis tanq̃ uiam progredientem declarantemq; quid cuiuſq; rei cauſa efficiat q̃d ſequatur, cuius ſolertiam nulla ars, nulla manus, nemo opifex conſequi poteſt imitando, & mul/ta ibidem in hanc ſententiam. ¶ Quando appendebat fundamenta terræ. Natura/lem grauitatem ei prebendo, per quam omni/bus ſuis partibus eque deſcendit ad centrum, undiq; pariter a cælo diſtans. Hac de cauſa ſacer dotes ægyptii illũ pro maximo ſapientiſſimoq; deo habendum eſſe dixerunt. (Iuxta oraculum ſerapidis) cuius caput cælum eſſet, uenter Ma/ria, pedes terra, in aere aures collocarentur, oculi prefulgentis ſolis lumen, ſiquidem horũ omnium per ſapientiam ſuam Deus creator eſt ac factor.

Margin: Albertus. Ariſtoteles Cicero Oraculum ſerapidis de deo.

CVm eo eram, cuncta componens. 30

Et ipſa ſapientia Ioannis. 5. Quecumq; enim pater facit hæc & filius ſimiliter facit. Ideo nil eſt in rerum natura (ſecundum triſ/

Margin: Ioa. Triſmegiſtus.

megiſtrum quod non aliquod preſeferat diuinitatis ueſtigium. Omnia enim permeat, illabitur omnibus influitq; in omnibꝰ hec diuina rõ, uerbum atq; ſapientia, omnium artifex, omnibus mobilibus mobilior, adeo emanans, Torrenti fluuio, e, ſummo in pronum præcipiti rapacitate currenti ſimillima. ¶Hebraicæ ſic, eram apud deum ueluti nutritius. Qui ſicut operatur una cum patre ad uitam geniti, per alimentum lactis: ita ſapientia cum patre deo & pater cum ea ad mundi genituram operata eſt.

Qualis mercata ſapientia:

ET delectabar per ſingulos dies, ludens coram eo omni tempore. Producẽs mundum non cũ labore & fatigatione, Sed maxima cum delectatione & gaudio ludi nomine hic ſignificato. Eademq; facilitate & gaudio, ipſum per ſuam ſapientiam adminiſtrat & gubernat. Ludus quoq; amabilis Deo patri erat, uidere in ſapientia ſua ea quæ facturus erat. Videlicet beatam cæli curiam, pulchramq; Angelorũ rem publicam, huius mundi uiſibilis architecturam, ſphericam cæli cameram, ſolemq;, & alia ſydera lucida, omnes abyſſos, niues, montes, colles, cunctamq; terram, Aream & mare, & omnia quæ in eo ſunt, Reges terræ, & omnes populos, de quibus omnibus Ioannes, quod factum eſt, in ipſo uita erat.

Ludus Dei qualis:

Ioannes:

31 LVdens in orbe terrarum. Mirificis operationibus, non ſyderea & elementali tantum uirtute, uerum etiam aliquando proprie

tate occulta, quem admodum de coralio, magnete, & cæteris que phyſici tradunt. ℭ Et deliciæ meæ eſſe cũ filiis hominum. Gaudet enim & delectatur unũquodq; ſuo ſimili. Factus eſt homo ad imaginem & ſimilitudinẽ Dei ut haberet cum quo delectabiliter conuerſari ualeret, quod & facto mõſtrauit. Poſt multas enim apparitiones multiphariam factas, nouiſſime in terris uiſus eſt, & cum hominibus conuerſatus. Et uerbum caro factũ, habitauit in nobis. Solos quoq; filios hominum ſuæ ſapientie participes, per ſapientiam uerbi ſui regit, ſeruat, terret, conſolatur uiuificat, & pro captu ſuo transformare ſtudet, in ſe ipſum fœdere amoris. Et ſicut Deus ut principium omnium, omnia in ſe cõtinet, Ita homo omnia continet ut omnium medium, quo fit ut omnia ſint in deo meliori nota q̃ in ſe ipſis, in homine uero inferiora nobiliori ſint conditione, ſuperiora autem degenerent. Ad hec eſt in eo uita plantarum, ſenſus brutorũ. Animus cæleſtis ratione pollens. Angelicæ mentis participatio, eſt q; horum omnium ſimul in unũ confluentium naturarum uere diuina poſſeſſio, ut libeat exclamare illud Mercurii ò Aſclepi Magnum miraculum eſt homo, animal honorandũ adorandumq;, hic enim in naturam dei tranſit, qua ipſe ſit deus, huic angeli adminiſtrant, huic terra & elementa, & bruta preſto ſunt, & famulantur, huic militat cælum, nec mirum alicui uideri debet illũ amari a Deo & ab omnibus crea-

Baruche

Ioannes

Cur delitietur Deus cũ hominibus

Mercuriis ad aſclepiũ:

turis in quo deus & omnia ſuum aliquid, immo
Hermes: ſe tota & omnia ſua agnoſcunt. Deus namq; (ut
ait hermes) deus finxit imagines, uidelicet Deū,
& hominem, in quorum altero miris quibuſdā
operatiōibus luderet, in altero uero delitiis frue-
retur. Modo colligit, epilogat, & adhortatur, ad
tantæ rei amorem dicens.

32 ET nunc ergo filii audite me. Non illā
carnalem meretricem, ſapientiam dico ter
renam animalem, diabolicam. ℭ Beati qui
cuſtodiunt uias meas. Non ſuas uoluntates
implentes, & ſecundum eas male uiuentes. Vn-
Cicero: de Cicero in hortenſio, Velle quod non decet id
ipſum miſerrimum eſt: nec tam miſerum eſt nō
adipiſci quod uelis, q̄ adipiſci uelle quod non
Auguſtinus oporteat. Ille igit̃ beatus eſt, (Teſte Auguſtino)
qui omnia quæ uult habet, nec aliquid uult quod
non deceat? Nil enim infelicius (inquit idem) fe
licitate peccantium, qua penalis nutritur impuni
tas, & mala uoluntas uelut hoſtis interior robo-
ratur.

33 A Audite diſciplinam. Eruditionem ſci
licet illam intellectus, quam oſtēdit uerbū
dei per hanc erudimur de lege dei, & uitiorum
noſtrorū mortificatione. ℭ Et eſtote ſapien
tes. Hac dei ſapientia, non illa mūdi, quæ ſtul-
Paulus: titia eſt apud deum Teſte Paulo. ℭ Et nolite
abiicere eam. ideſt nolite fieri ſicut equus &
mulus, in quibus non eſt intellectus. In hac enim
cardo totius ſalutis noſtræ uerſatur.

B Eatus homo qui audit me. Dominus 34
Ieſus. Beati qui audiunt uerbum dei & cu/ Lucas
ſtodiunt illud. ℭ Et qui uigilat ad fores me
as quotidie. Videntes nũc per ſpeculũ crea/ Paulus
turarũ & in umbrato enigmatæ a foris ſtantes.
ℭ Et obſeruat ad poſtes hoſtii mei. In euã
gelica & apoſtolica doctrina uerſat. Nã duode/ Apoca.
cim ſunt oſtia ciuitatis Ieruſalẽ. Omnia in ſe cõ
tinẽs pleniſſime. Habet. n. ſcriptura ſacra, q̃d de
ceptioibus fidei opponat, unde reprimat ſpei al/
tiſſimæ ſubuerſores, q̃d obiiciat emulis charita/
tis, unde omniũ uirtutũ ĩſidias noſcat, unde dete
gat pedicas peccatorũ, unde ſcias, Vbi ſit ſatha/
nica ſedes, unde reſiſtat dæmonũ teritati, ũde leo
nis rugitũ audiat, ũde caueat ipſius caudã draco/ Vtilitas ex
nis, unde deuitet ipſius blãdimẽta ſerpẽtis. Eius ſtupturis
lumine q̃s ductus, ſemetipſum agnoſcit uirtutẽ
ac peccatũ. Docet ipſa cũ hoĩbus cõuerſari. Inter
dum ſecedere & mẽſurã atq; modeſtiã omnium
rerũ. Fruſtra ſibi de quacũq; humana facultate
blãdit, q diuinã nõ nouit. Proinde ad illã currẽ
dum eſt, & obſeruandũ ad lucidiſſimas portas
eius, & pulſando ĩgredi conare ĩ atria ſancta ei⁹.

Q Vi me inuenerit, inueniet uitam. 35
Plato in cratillo. In quo agit de recta no Plato
minũ ratiõe, expõnẽs diuina noĩa deo attributa
magnifacit ĩter cætera nomẽ Iouis, grecæ ziphs, Nomen dei
ideſt p̃ quẽ uita, quaſi dicat nõ poſſumus excellẽ
tiori modo noĩare deũ quã appellaẽ ipſum dato
rẽ uitæ, ũde ibi dicit, nulla nobis cæteriſq; uiuẽdi

cauſa magis eſt, q̃ princeps rerum omnium. Idẽ
Dioniſius: cõfirmat Dioniſius de diuini noĩ exponens hoc
nomen uita. ¶ Et hauriet ſalutem a domi-
Saluſtius: no. Obtinebit piam uoluntatem domini ami
cus dei factus, nam amicorum eſt idem uelle &
Pſal idem nolle. Pſal. uoluntatem timentiũ ſe faciet.
36 QVi autem in me peccauerit, lędet ani-
mam ſuam. ¶ Et ita uerum eſt quod
Chryſoſtomus: Chryſoſtomus æloquentiſſime de clamat. Ne-
mo leditur niſi a ſeipſo. Nemo enim te lædit niſi
uolẽtem, tum læſus eris cum te lædi opinaberis.
Socrates O, criton (ait ſocrates) Me Anitus & melitus in
terimere quidem poſſunt, ledere autem non poſ
Chryſippus ſunt. Et chryſippus Quam falſo accuſant ſupe-
ros ſtulteq; queruntur mortales, & enim noſtræ
cauſæ malorum ipſi nos ſumus, & ſua quemq; ue
.S. cordia ledit. Quem admodum namq; lippien-
Similitudo tis calamitas luci, & incendium igni, & uulnera
ferro, & uincula iudici, imputari nõ debent ſed
male diſpoſitis & operantibus. Ita malorum cul
pa in externa reſciẽda non eſt, ſed in nos ipſos.
Seneca Tolle excuſationes (inquit ſeneca) nemo
peccat inuitus. ¶ Omnes qui
me oderũt diligũt mortem.
Non illam corpoream,
ſed animi, quæ uere
ſapientibus ſum
mopere cauẽ
da & timẽ
da eſt.

SApientia ædificauit ſibi 1
domum. Ne quiſq̄ pu-
taret, ſapiētiam operatam
fuiſſe dum taxat in huius
mundanæ ſcenæ fabrica, In
tendit modo enarrare alte-
rius mundi conſtitutionem
ab eadem factam. Hæc eſt domus Dei, eccleſia Eccleſia xpi
ſcilicet chriſti, cuius typum geſſit pacificus ille domus:
Salomō, ædificator domus domini, de qua Pſal. Pſal.
Domine dilexi decorem domus tuæ. Item. Qui Pſal.
habitare facis unanimes in domo. Et in domum
domini ibimus. Item Beati qui habitāt in domo Pſal.
tua domine. Et Paulus in magna domo &c. Hāc
domum eccleſiæ ī qua boni & mali mixti modo
ſunt, tamq̄ palea & triticum, uſq; ad finem mun
di, Chriſtus ſapientia Patris fundauit ſanguine
ſuo per fidem & Iuſtitiam euangelicam. Exci
dit columnas ſeptem. Ideſt multas, prop-
ter numerum uniuerſitatis. Ii ſunt apoſtoli & do
ctores. Gal. 2. Qui uidebātur columnæ eſſe &c.
Pſal. Ego cōfirmaui columnas eius. Vel ſeptem Paulus:
appellat, propter ſeptiformem gratiam ſpiritus Pſal.
ſancti in die Pentecoſtes diffuſam ſuper apoſto-
los, doctores orbis, & magiſtros eccleſiæ, ad ro-
bur prædicandi euangelii, & fundādam eccleſiæ
domum per uniuerſum orbem. 2
Immolauit uictimas ſuas. Singulare illud Paulus
ſacrificiū in Ara Crucis, de quo Paulus Chri- xps pōtifex
ſtus obtulit ſemet ipſum pro nobis hoſtiam &c. ſacerdos:

Ipſe uerus deus & pōtifex, qui non in ſanguine thaurorum aut hyrcorum, Sed per propriū ſanguinem introiuit ſemel in ſancta. Ipſe eſt qui in ſe uno totum exhibuit, quod ſciebat neceſſariū
Aug. ad effectum noſtræ redemptionis. Idem Augu. ſacerdos per quem ſumus recōciliati, ſacrificiū quo reconciliati, Templū in quo recōciliati, Deus cui reconciliati. ℭ Miſcuit uinū. Ideſt
Pſal. ſanguinē ſub uini ſpecie occultatū, de quo Pſal. Et uinum letificat cor hominis. Item calix meus inebrians q̄ pleclarus eſt. ℭ Propoſuit mēſam ſuam. Quæ eſt euangelii predicatio quādo dixit, Euntes in mūdū uniuerſum &c. In hac paſcuntur eſuriētes, refocillantur ſitientes, finis huius conuiuii eſt dulcis uitæ comunio. Sub uno deo, una fide, uno baptiſmate, colligati uinculo pacis, charitatis, ſpei, & comunione ſacramentorum. De hoc conuiuio parabolam ipſe propoſuit Luc. 4. Ad hanc menſam omnes fideles inuitantur & coguntur: ſolis infidelibus & hereticis nolentibus introire.

Menſa euāgelica prædicatio.

Luc.

3 MIſit ancillas ſuas. Quando per totū orbem eccleſias peculiares fundauit apoſtolica predicatione. Propter unitatē enim dicitur eccleſia una & multe ꝑ diuerſitate terrarū. ℭ Vt uocarēt ad arcē. Ideſt, ad ſacrā ſcripturā, ad quā cunctæ per orbem eccleſie refugiū habeāt tamq̄ ad inuictiſſimum propugnaculū. ℭ EpiſcoPorum literæ (ut ait Auguſtinus) & conciliorum prouintialiū decreta cedunt maio

Eccleſie refugium ad ſcripturam: Auguſtinus

ribus cõciliis, Canonica ſcriptura nulli cedit, inuicta manet, de illa dubitari aut diſceptari omnino nõ poteſt. Vtrum uerum uel rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit. Eſt enim omnis homo mendax. Solus autem Deus eiuſdem author uerax, qui primo per prophetas, deinde per filium ſuum, poſtea per apoſtolos q̃tum ſatis eſſe iudicauit eam cõdidit. ¶ Et ad mœnia ciuitatis. Quia fortiſſime & inuictiſſime authoritatis ſunt quibus fidem habemus de his rebus quas ignorare nõ expedit, neq; per nos ipſos ea noſſe idonei ſumus. Remota enim ſunt a ſenſibus noſtris, ideo humano teſtimonio ea ſcire non poſſumus. Quam obrem alios teſtes de his requirimus, eiſq; credimus a quorum ſenſibus remota fuiſſe non credimus, de quibus ait petrus. Spiritu ſancto inſpirati loquuti ſunt ſancti dei homines. Nullum ergo in aduerſis malis refugium reſtat, niſi ad ſummum bonum, & dei uerbum & inter mala minus leditur, quem tuetur Deus & eius uerbum dirigit.

2. Pet. Refugium in malis

SI quis eſt paruulus ueniat ad me. Declarat cõditiones illorũ q uocãtur per euãgelicã p̃dicationẽ: ii sũt paruuli & ſimplices, paruuli .i. dociles ſunt diſciplina. ¶ Et inſipiẽtib⁹ loquuta ẽ. Hebetes ĩgenio paruiq; iuditii notat de qb⁹ Paul⁹, uidete uocationẽ uẽſtram fr̃es, q̃a nõ multi ſapiẽtes ſm carmen. Et dñs Ieſus. Cõfiteor tibi pr̃ q abſcõdiſti hæc a ſapiẽtib⁹ & prudẽtib⁹ & reuelaſti ea paruulis: ii ſũt debiles & claudi de

Paulus

Mat.

Luc. quibus dominus loquutus eſt in parabola Lucæ 14. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis. ℭ Comedite panem meum. Et ego reficiã uos, ego ſum panis uite. ℭ Et bibite uinum quod miſcui uobis. Vinum quod lætificat cor hominis, tantamq; uirtutem donat, ut Iugum eius quod ſuper nos tollimus ſuaue atq; lene reddatur. Miſcuit autem illud in ſanguine ſuo, ideſt calicem domini aqua & uino Augu. mixtum, Vt appareat in Chriſti paſſione id eſſe geſtum, quando ex latere domini fluxit ſanguis & aqua, quod fuerat ante prediƈtum.

ſ Relinquite infantiam. Nam abſq; chriſtiana aſtutia ſtulti ſunt omnes, q̃tum uis ſapiẽtes in malo. Et uiuite. Nam uia Chriſti ducit ad uitam. ℭ Et ambulate per uias prudentiæ. Ideſt, ambulate & uiuite prudenter & ſapienter, preoccupando aditum cunƈtis inſidiis, ne hoſtilitas prior irrepẽs occurrat improuidis. Salutare remedium eſt preuenire potiuſq̃ preueniri: & anticipare potiuſq̃ anticipari, prudentibus uiris congruit. Nam ubicumq; fuerit prudentia fruſtrantur uniuerſa contraria ubi autem illa negligitur, omnia cõtraria dominantur. Vnde Iſocrates, optimum puta contingere nobis a deo proſperitatẽ, a nobis ipſis prudentiam.

Salutare remedium:

Iſocrates:

6 QVi erudit deriſorem, ipſe ſibi iniuriam facit. Quia ſanƈtũ dat canibus, & margaritas proicit ãte porcos, li ſunt ſuperbi & aua

Mat.

ri,terrena & corruptibilia tantum querentes. Di uino uera & cæleſtia parum uel nil curantes. Talis fuit phariſairus cætus, ſcribarum populus, ac ſacerdotum turba, qui chriſti uerba noluerunt audire. Melius autem exiſtima ac uerecundius errantis imperitiam ſilentio ſpernere, q̄ loquendo de mentis inſaniam prouocare. ℭ Et qui arguit impium, maculam ſibi generat. Impius eſt, qui chriſtianæ fidei malitioſe reluctatur, huic melius erat nō agnouiſſe ueritatem, q̄ agnitam īpugnare, grauius enim peccat. Vnde Chryſoſtomus. Odium incurrit, qui criminoſos redarguit. Quam obrem precepit dominus, ut deſertis ciuitatibus quæ nollent apoſtolicam recipere doctrinam, excuſſo pedum puluere relinquantur. Eccleſiaſtici ubi non eſt auditus non effundas ſermonem. Ratio præcepti huius eſt quā ſubdit. Sapiens Impius qui Paulus: Chryſoſtomus: Eccleſiaſtici

NOli arguere deriſorem ne oderit te. 7
Nam fruſtra niti, & nil aliud laborando, niſi odium querere extremæ dementiæ eſt, ait Saluſtius. Non ergo obligamur ad correptionis actionem, ubi non ſperatur emendatio. ℭ Arguere ſapientem, & diliget te. Pſal. Corripiet me iuſtus in miſericordia & increpabit me Hinc princeps apoſtolorum in crepationi Pauli humiliter acquieuit. Vnde ſapientia apud Iacobum tertio ſcribitur eſſe bonis conſentiens. Debet autem placida & prudens eſſe correctio ſapientis. Vnde Seneca, eſto uitiorum fugax ipſe Saluſtius Pſal. Iacobus Seneca

Aliorũ uero neq; curioſus ſcrutator, neq; acerbus reprehenſor. Sed ſine exprobatione correpſor. Ita ut admonitionem hilaritate puenias, & errori facile ueniam dato, nec extollas quemq̃ nec deiicias.

8 DA ſapienti occaſionẽ, & addetur ei ſapientia. Per increpationem tuam emẽdatus. Nam bis in eodem peccare nõ eſt uere ſapiẽtis. Vbi autem humilitas correptionis ſuſcepte, ibi & ſapientia. Quem admodum enim uani ex laudibus ſibi impenſis deteriores fiunt, Ita uirtuoſi correpti, multipliciter meliores. Neq; enim in uno pl'e eſt in natura hominis uirtutes omnes eſſe, neq; naſcitur ex mortalibus ſeminibus corruptibilibuſq; perfectus aliquis inquit. Dioniſius halicarnaleus. Quibuſdã enim uirtutes magnas largitum numen, uitia infelicia, peſtifera, erumnoſa adiũgit. Nemo ergo ſine crimine. Optimus ille eſt, qui minimis urgetur Igitur magne ſapientiae eſt, ferre ſe corrigi. ℭ Doce Iuſtũ & feſtinabit accipere. Nam docilitas eſt pars prudentiae. Non eſt autem iuſtus, qui ſe exiſtimat non indigere doctrina. Vnde xiſtus ſatis age nõ uideri, ſed eſſe iuſtus, certum eſt enim non eſſe, eum qui uideri uult eſſe. Ergo honora iuſtum quod eſt, propter hoc ipſum quod iuſtum eſt. feſtinat autem, quia ſerum eſt cauendi tempus in medius malis ut inquit Seneca.

Dioniſi9 halicarnaleus
Flaccus
Xiſtus
Seneca

9 PRincipium ſapientie, timor domini.

Quo pleni ſapientes & iuſti libenter audiunt in crepationes euangelicæ doctrine, & eius minas magni pedunt. Minuendæ enim cupiditatis initium eſt Deum timere qui ſolus timeri ut pater ſiue amore nō poteſt, ad ſapientiam enim tendit timor ſactus. ¶ Et ſcientia ſanctorū prudentia. Illa chriſtiana ſcilicet, de qua Paulus, uolo uos ſimplices eſſe in malo, ſapientes autem in bono. Hec eſt perfecta ſcientia quæ non in cognitione ſolum ſed etiam in uirtute poſita eſt. omnis quoq; cognitio abſq; iuſtitia, reliq ſq; uirtutibus, (ſecundum Platonicos) malitia eſt non doctrina.

Timor ſactus

Paulus

Perfecta ſapiētia quæ

Platonici

PEr me multiplicabuntur dies tui. 10
Omnes dies modo breues ſunt quia tranſeunt & finem habent. Sed ſunt dies æterni, de quibus Pſal. Dies ſuper dies regis adicies. Item longitudine dierum adimplebo eum. ¶ Et adentur tibi anni uitæ. De quibus Pſal. Et annos eius in generatione & generationem. Aeterna bona promimmit deus auſculantib⁹ & ſectātibus euangelicam chriſti doctrinam.

Pſal.

Pſal.

Pſal.

SI ſapiens fueris. Si Chriſti doctrinam 11
amplexatus fueris, & eidem ut uero deo toto corde adheſeris. ¶ Tibimet ipſi eris ſapiens. Non illi, qui neq; tuorum bonorum neq; tui eget. Eſt quoq; ſapiens qui fidit quibus fidendum eſt, & damnat ea quæ ſunt damnanda

Sapiens qui

& rectam opinionem de Deo habet. Huius mẽſ.
Xiſtus: (Teſte xiſto) ſemper eſt apud deum, hanc ſemper deus inhabitat, ſemperq; ſapiens ſimilis eſt ſibi, quia fruſtra ſapit, qui non ſibi ſapit, omnes huius actiones ad ipſa ſui intima uergunt, nam cognitio & reuerentia ſui omnium eſt optima.
Lucas: Quid enim prodeſt homini ſi uniuerſum mundum lucretur, animæ uero ſuæ detrimentum patiatur? Bernardus. Licet noueris omnia miſteria,
Bernardus: lata terre, alta cæli, profunda maris, ſi te neſcieris ſimilis eris ædificãti domum ſuam ſuper arenam, ruinam nõ ſtructuram faciens. A te proinde incipiat conſideratio tua, & in te finiatur, quocunq; euagetur ad te reuocaueris eam. Tu
Totius philoſophie p̃cipuum: primus tibi tu ultimus. Igitur totius philoſophiæ pre.ipuum atq; firmiſſimum eſt noſtræ naturæ cognitio. hac enim recte cognita, bonum quoq; nobis conſentaneum, malumue, diſſidẽs, abſolutius noſſe poterimus. Hinc ꝓuerbiũ emanauit. Fælix qui ſua ſorte contentus uiuit. Et ſi-
Prouerbiũ: cut ſtatus ſapientis & formula eſt omnem utilitatem ac nocumentum a ſe ipſo expectare, ita ſtulti & in eruditi eſt numq̃ hæc a ſe, ſed ab externis proſtulari. Quam obrem ſubdit. ¶ Si autem illuſor fueris, ſolus portabis malum.

Nunq̃ enim aliena iniquitas nobis ob fuerit
Paulus: ſi nobis diſplicuerit. Vnde Paulus, unuſquiſq; onus ſuum portabit.

12 Mulier ſtulta. Ex aduerſo diuine ſapiẽtiæ chriſti, locat procacem, nimiſq; lo-

quacem, ac fallacem ſapientiam ſeculi, extollētē ſe aduerſus ſapiētiam dei, maxime tempore quo illa domum chriſtianæ eccleſiæ per chriſtū ædificauit. Inter hos primas tenent philoſophi cecam dumtaxat rationem ſequentes, quæ deum neſcit ac humanas opiniones de iuſtitia, gloria, miſericordia, ira dei, &c, Secundum carmen ſolum ſapit, intelligit, & effert. Arripit hæc arrogantiſſima mulier doctrinam ſacram, & non uidet ceca & ſtulta iudicium & uoluntatem dei, nec intelligit quid loquatur, neq; de quibus affirmet? Hanc ſequitur impia doctrina hæretica, chriſto & eccleſiæ in ſuis ſcripturis aduerſa. Igitur typum gerit hæc ſtultiſſima & procaciſſima mulier omnium phyloſophorum & hereticorum aduerſantium chriſto & doctrinæ eius. ¶Et clamoſa hebraice tumultuatur. Semper enim & ſcole phyloſophorum, & conuenticula hereticorum, clamore rixis, diſſenſionibus, pugnis & contentionibus referta ſunt, dum ſtudent ſua inuenta, ſuaſq; fantaſias mordicus tenere, amatores magis uerborū q̄ ſcientiæ, quos uerius phyloſomatos, phylotimos, aut phylocrimatos, ideſt amatores corporis, honoris & pecuniæ, q̄ phyloſophos, ideſt ſapientiæ dixeris inquit Zeno. Cum (ut inquit xiſtus) De deo etiam que uera ſunt loqui periculū eſt non paruum. ¶Nil omnino ſciens. Nam (ut inquit Auguſtinus) cuncta ſcientia que utilis eſt, de libris gentilium collecta, ſi diuinarum ſcien-

ſapiētia mūdi.

Heretica doctrina.

Scole phyloſophorū rixoſæ.

Phyloſomati.
Philotimi
Phylocrimati.
Zeno.
Auguſtinus

tiarum ſcripturarum comparetur, eſt tamq̄ arena exigua, & admodum parua. Nam quicquid homo didicerit, ſi noxium eſt, in ſcriptura ſacra damnatur, ſi utile ibi inuenitur. Et cum ibi quiſq; inuenerit omnia quæ alibi utiliter didicit multo abundantius inueniet ea, Quæ nuſq̄ omnino alibi, ſed in illarum tantumodo ſcripturarum mirabili altitudine diſcũtur: & Paulus. Animalis homo non percipit ea quæ ſunt dei. Nemo enim diuina percipit niſi diuinus, ac diuino lumine illuſtratus, quo caret philoſophus. Nemo rurſus de diuinis amplius mentitur, q̄ qui mentitur ad unguem, quemadmodum facit ſuperbiſſimus hereticus.

Scriptura ſacra.

Paulus:

¶Plena illecebris.

Eloquentiæ ac rethoricæ arte & floſculis ſeſe exornat hec impudiciſſima, ut his fucis mēdacibus, ſuos ſectatores in amorem & admirationem ſui alliciat.

SEdet in foribus, domus ſuę. Huius domus impietas eſt, in qua quieſcunt chriſti perſequitores, ſedent in foribus dum uanas, & curioſas, & ſuperuacaneas ſectantur artes, quas diſcere dementia eſt in tanta temporis breuitate. Sedent dialectici in captionibus uaniſſimis ediſcendis, ad quas ueluti ad ſcopulos ſyreneos conſeneſcunt. Sedent grammatici inquirentes errores ulixis & Aeneæ, ſuos autem minime. Sedent mathema-

Artes ſuperuacaneæ & curioſe

Dialectici

Grāmatici

Mathematici

tici, geography, querentes & mirantes ſyderum ac ſpherarum influxus, alta montium, profunditates uallium, latitudines camporum, receſſus marium, naturas beſtiarum, & omnium herbarum, & ſe ipſos ignorant. Hac æſterna curioſitate inducti, curioſas, neotericas, & impias opiniones ingerere & adinuenire querit hæc ſtultiſſima mulier contra Chriſtum & eius doctrinam. Geegraphi

℄ Super ſellam in excelſo urbis loco.

In ſuperbia, factu, & tumore ſui ipſius ſedet impia. Nam (ut inquit Paulus) ſcientia inflat. Excelſa loca ſunt ementitæ uirtutes, quas abſq; Chriſto profiteri ſe ſimulat. Eſt enim uicinia quedam uirtutum & uitiorum. Nam ſeueritatem, ſuperciliofam frontem, charitatem in modicam comitatem, Clementiam, Ambitioſam placabilitatem, aut quoduis aliud preſtantis animi ornamentum exquiſito lenocinio ementiri diſcentes, fucato uirtutis nomine appellat. Ideo Paulus, uidete ne quis uos decipiat per philoſophiam & inanem fallatiam &c. Paulus Virtutes ementitæ Paulus

V T uocaret tranſeuntes per uiam, & pergentes in itinere ſuo. 14 Pulus

Non graues, ſtabiles & perſeuerantes in uia dei decipere querit, ſed uagos, inconſtantes,

& negligentes pertranſeuntes in uia catholicæ fi dei ſeducere & ad ſe attrahere ſtudet hec impia.

15 QVis eſt paruulus, declinet ad me, & ue cordi loquuta eſt. Ad eũ q ad utráq; partem circumfertur omni uẽto doctrinæ, nuſq̃ exiſtens, neq; fundatus in petra fidei. Ad horum cateruas immenſas loquitur hæc ſtulta dicens, ſequimini me, & oſtendam uobis ueritatem per mille annos latentem. Et alia multa quæ effutit impro ba hereticorum doctrina.

16 AQuæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior. Aliquid ſe ſcire opinatur hæc inſipientiſſima mulier, & cum ſit inops panis, panes promittit, ideſt cum ſit ignara ueritatis, promittit eius ſcientiam, occultos tamen, & aquæ furatæ dulcedinem, ut ea libetius dulcius & auidius audiantur & agantur, quæ pa lam in eccleſia dei credi agiq; prohibentur. Ipſa quippe occultatione curioſarum rerum condiunt nepharii doctores ſua uenena, ut ſe aliquid magnum diſcere exiſtiment, quia merentur habere ſecretum, & ſuauus hauriunt inſipientiam quam putant ſcientiam, cuius prohibitum quodamodo furantur auditum. Ex hoc fonte ſcaturiũt nepharii ritus, & magicæ artes, & illicite diuinationes, & ſubterranea conuenticula, & impiæ ſocietates, & nephandæ ueneris domicilia omnia a nominæ noſtræ religionis aliena, unde Dominus omnis qui male agit odit lucem. Item & dilexerũt magis tenebras q̃ lucẽ, erant enim eorum

Ex quo fonte ritus nepharii

Ioannes:

Ioannes:

enim eorum mala opera, At hæc meretrix ſub Chriſtiano nomine tot ſceleſtas hereſes condidit, tot fabulas nephandas finxit contra Chriſtũ & eius eccleſiam pretextu huius dulcedinis. Eſt enim prohibiti deſiderii fructus dulcior, tamq̃ alicuius ualde concupiti, & rari adeptu difficilis, quilibet enim propriis magis q̃ alienis delectatur inuentis, & dulcius ei ſapiunt, q̃ ſi ab aliis mendicaſſet, atq; ideo tenacius eis adheret iſta mortifera dulcedine allectus.

ET ignorauit ꝙ ibi ſint gigantes. Hebraice. Mortui. Si de humano corpore aliquod præciditur membrum, nunquid preciſum ſequitur anima? cum in corpore eſſet uiuebat, preciſum autem uitam ammittit, ita & homo Chriſtianus, dum eſt in corpore catholicæ eccleſiæ uiuit, hereticus factus præciſus eſt, mẽbrum eſt amputatum, non ſequitur cum ſpiritus. Mortui ſunt ergo omnes gygantes hereſiarchæ, qui ut eſt apud poetas ſummo Ioui bellum inferre ſuis dogmatibus auſi ſunt: ¶ Et in ꝓfundis inferni conuiuæ eius. Vbi modo Arrius, Manes Pelagius, ac impii porphyrius & celſus, & reliqua illa impia caterua hereticorum philoſophorum, rethorum mathematicorum contra Chriſtum de baccantium? Certe ut zizania & palea de medio tritici uẽto ſuperbiæ rapti igni in extinguibili traditi ſunt. Igitur hic noſter Salomon adhortans nos ad amplexandã ſapientiam plura per emphaſim loquendo, & ꝑ 17

Mortui Heretici gigantes.

corporalia nobis ſpiritualia monſtrādo, magnā libri partem conſumpſit. Animaduertit enim ꝙ ea que homines cupiunt & ambiunt facilli me cō ſequuntur, Quam obrem per illius preconia cū fictione perſonæ diſſerendo, ut eius conditionem magis perſpicuam nobis redderet, mentes noſtras excitauit ad eam omni ſtudio conſequēdam, Omne namqꝫ tulit punctum qui miſcuit utile dulci.

Horatius.

CAPITVLVM. X.

PARABOLE Salomonis, Filii Dauid, Regis Ieruſalē. Hebraice. Misle. Ideſt, ſentētiæ Salomōis hic incipiunt. Nam ſecundū hebreos, q̄ hactenus premiſſa ſunt, ſunt quaſi quedā comunia adhortamenta, & prefatio ad ſequētia. Opinio multoꝝ fuit cui & ipſe non grauate accedo, hunc librū nō fuiſſe ab ipſo Salomone editum eo ordine quem habemus, ſed a uiris ſapientiſſimis eidemqꝫ aſtantibus, atqꝫ ſentētias ꝓlatas ex ore ſapiētiſſimi regis excipiētibus, in hūc fuiſſe redactū cōpēdiū & ordinē quē cernimꝰ. Siqdē multe ī eo inueniunꝩ frequētius repetitæ atqꝫ nō neceſſario recollectæ ſententiæ, ſed de hec ſuo qſqꝫ fruaꝩ iudicio.

Opinio hebreorum.

1 FIlius ſapiens. Cui iudiciū ſubtile & perſpicax, Qui .n. parentibus obedit atqꝫ ab

Filiꝰ ſapiēs

eiſdem ætate prouectis & experientia conſumatis ſecundum deum ſe gubernari permittit, hic merito ſapiens appellandus eſt, Nam diuinum ẽ cognoſcere, gerere, & ferre imperium. Nec magis ſeruant ſparta (ut inquit ille, quia ciues ſciũt imperare, q̃ quia parere. Bene enim regere, & bene regi, utrumq; eſt donum dei. ¶ Letificat patrem. Quid enim magis optare poteſt pater, quam habere filium deum timentem, ac ſibi obſequẽtem? Paulus. 2. cor. 1. gloria ueſtra nos ſumus, ſicut & uos noſtra. ¶ Filius ſtultus. Incbediens, laſciuus, ac turpiſſimis uoluptatibus luxuriæ, & gulæ ſeruiens, & in quo mens ſuam poteſtatem non habet, qui nec actus ſæculi intelligit, nec diuina cognoſcit. ¶ Triſtitia eſt matris ſuæ, &c. Paulus confundit in galathis, quos inſipientes appellat. Natura quoq; inſtitutũ eſt, ut ſicut pater magis lætatur felici filiorum ſucceſſu, ita plus indoleat mater eorum infortuniis.

Grecorum ſententia

Paulus

Stultus qui

Pau.

NIl proderunt theſauri impietatis. Acquiſiti per fraudes & raptum, non liberant tempore anguſtiæ. Male enim parta male dilabuntur. Euripides, Male partam pecuniam a domo tua expelle, ea ſiquidem pernitiem affert, Maxima impietas & ſacrilegium eſt, de religiõe lucra ſectari, uelleq; ditari, & ſatrapas agere ex bonis eccleſiæ que pauperũ chriſti ſunt, quæque ſuos poſſeſſores & male dilapidantes funditus perdunt. Extat antiqum prouerbium

2

Euripides

Hyeronimus.

puerbium

corporalia nobis ſpiritualia monſtrãdo, magnã libri partem conſumpſit. Animaduertit enim ꝙ ea que homines cupiunt & ambiunt facillime cõſequuntur, Quam obrem per illius preconia cũ fictione perſonæ diſſerendo, ut eius conditionem magis perſpicuam nobis redderet, mentes noſtras excitauit ad eam omni ſtudio conſequẽdam, Omne namq; tulit punctum qui miſcuit utile dulci.

Horatius.

CAPITVLVM. X.

Opinio hebreorum.

PARABOLE Salomonis, Filii Dauid, Regis Ieruſalẽ. Hebraice. Miſle. Ideſt, ſentẽtiæ Salomõis hic incipiunt. Nam ſecundũ hebreos, q̃ hactenus premiſſa ſunt, ſunt quaſi quedã comunia adhortamenta, & prefatio ad ſequẽtia. Opinio multoꝝ fuit cui & ipſe non grauate accedo, hunc librũ nõ fuiſſe ab ipſo Salomone editum eo ordine quem habemus, ſed a uiris ſapientiſſimis eidemq; aſtantibus, atq; ſentẽtias ꝓlatas ex ore ſapiẽtiſſimi regis excipiẽtibus, in hũc fuiſſe redactũ cõpẽdiũ & ordinẽ quẽ cernimꝰ. Siqdẽ multe ĩ eo inueniunt frequẽtius repetitæ atq; nõ neceſſario recollectæ ſententiæ, ſed de hec ſuo qſq; fruat̃ iudicio.

1 Filiꝰ ſapiẽs

Filius ſapiens. Cui iudiciũ ſubtile & perſpicax. Qui .n. parentibus obedit atq; ab

eiſdem ætate prouectis & experientia conſumatis ſecundum deum ſe gubernari permittit, hic merito ſapiens appellandus eſt, Nam diuinum ē cognoſcere, gerere, & ferre imperium. Nec magis ſeruant ſparta (ut inquit ille, quia ciues ſciūt imperare, q̄ quia parere. Bene enim regere, & bene regi, utrumq; eſt donum dei. ℭ Letificat patrem. Quid enim magis optare poteſt pater, quam habere filium deum timentem, ac ſibi obſequētem? Paulus. 2. cor. 1. gloria ueſtra nos ſumus, ſicut & uos noſtra. ℭ Filius ſtultus. Inobediens, laſciuus, ac turpiſſimis uoluptatibus luxuriæ, & gulæ ſeruiens, & in quo mens ſuam poteſtatem non habet, qui nec actus ſæculi intelligit, nec diuina cognoſcit. Grecorum ſententia Paulus Stultus qui

ℭ Triſtitia eſt matris ſuæ, &c. Paulus confunditur in galathis, quos inſipientes appellat. Natura quoq; inſtitutū eſt, ut ſicut pater magis letatur felici filiorum ſucceſſu, ita plus indoleat mater eorum infortuniis. Pau.

NIl proderunt theſauri impietatis. Acquiſiti per fraudes & raptum, non liberant tempore anguſtiæ. Male enim parta male dilabuntur. Euripides, Male partam pecuniam a domo tua expelle, ea ſiquidem pernitiem affert, Maxima impietas & ſacrilegium eſt, de religiōe lucra ſectari, uelleq; ditari, & ſatrapas agere ex bonis eccleſiæ que pauperū chriſti ſunt, quæque ſuos poſſeſſores & male dilapidantes funditus perdunt. Extat antiquum prouerbium 2 Euripides Hyeronimus. ꝓuerbium

ps. Aurum tholoſanum, unde. ps. Qui dixerunt hereditate poſſideamus ſanctuarium dei, Deus meus pone illos ut rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem uenti, Quod quotidiana experientia cõprobamus, in his qui domos ſuas infulis ac ſacerdotiis ſtabilire conantur. Iuſtitia autem a morte liberat. Sobrie, iuſte, & pie uiuendo,

Gimnoſophiſte. Hanc obrem gymnoſophiſtæ apud indos caſte & cum uirtute uiuentibus mortis diem, natalem

Auguſtinus putant, Auguſtinus idem apud nos confirmat, qui ait, Neque naufragiũ, neq; cædem, aut ullã aliam uim, inter mala eſſe computanda apud iuſtos Chriſtianos, quãdo & ipſa ſæuiſſima mors, & innumera tormenta, eiſdem cædunt in bonũ.

Iuſtitia uera que. Verum altius aſcẽdendo, iuſtitia noſtra quis uera ſit, propter uerum finem boni ad quem refertur, tamen tanta eſt in hac uita fragilitas, ut potius remiſſione peccatorum conſtet, quã perfectione uirtutum, hæc uere a, ſecunda morte nos

Paulus. liberat per Ieſum Chriſtum qui ꝓ nobis (teſte paulo) factus eſt iuſtitia.

3 NOn affliget dominus fame animam iuſti. Claret hec ſententia exemplis He-

Exempla Elie Eliſei. lye helyſei, Danielis & aliorum, qui cælitus paſti ſunt diuina prouidentia, non ope humana

ps. ſubminiſtrante, unde. ps. Etenim ſenui & non uidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius querens panem, Et dominus in ſermone euangelico, Pri-

Mat. mum querite regnum dei &c. Querentibus regnum, & iuſtitiam dei omnia promittit apponi.

Nam cum ſint dei omnia, habenti deū nil deerit, ſi ipſe deo non deſit.

¶ Et inſidias impiorum ſubuertet. Quę ſunt, uana ſtudia & magni conatus auarorum, raptorum, ſed irriti. ¶ Egeſtatem operata eſt manus remiſſa. Hebraice. Fraudulenta. Quę ſcilicet nihil agit, ſed tantūmodo fallere cupit, & fraudem facit humano generi mendaciis, fraudibus, impoſturis, & fucis. Hæc inquam fraudibus acquiſita citiſſime ammittuntur. Sed quale cor eius, qui ut lucretur ueſtem uel pecuniam, perdit fidem? fraudatus? perdit ſubſtātiā, ſed fraudulentus longe maiori damno afficitur quia animam perdit, unde. ps. Verum tamen ꝓpter dolos poſuiſti eos, deieciſti eos dum alleuiarentur ſubito defecerunt. 4 Manus remiſſa quæ. ps.

¶ Manus autem fortium. Hebraice. Solicitorum uel mercatorū diuitias parat. Quia ſollicitudo (ut prouerbio dicitur) eſt diuitiarū mater. ps. Labores manuum tuarum quia manducabis, beatus es & bene tibi erit, Nam opes arte parantur, Damnatur in euangelicis literis ſollicitudo illa, quæ eſt cum diffidentia dei, damno ꝓximi, ac nimito affectu, & anxietate ad terrena, labor quippe exercendus eſt, ſed tollenda ſollicitudo iſta maligna. Extat huius ſententiæ clariſſimum exemplum in iacob & labam, in libro geneſi. ꝛc. Prouer. ps. Sollicitudo noxia. Exempla laban, & iacob.

QVi nititur mendatiis, hic paſcit uentos idem ſequitur aues uolantes. 5

Auguria & auſpitia damnantur

Deridet ſtolidas ethnicorum artes, uidelicet auſpitia, auguria, cæteraq; deliria. Perinde enim ille fruſtra laborat qui ſequitur aues uolantes cũ nequeat eas conſequi, ſicut qui earũm obſeruat uolatum, quia quorſum ſint iture nemo hominũ certum ſcit. Quid enim aues ſuo uolatu, garritu guſtu, aut cantu, rebus humanis emolumenti utilitatiſq; afferre poſſunt? Cum romana reſpublica ſumma auguriorum obſeruatrix, contra Romuli auſpitium, tandem omnib⁹ libertatis bonis poſt ſeptingenteſimum annum quã condita fuerat, a Iulio cæſare funditus euerſa eſt, Ita Romani operã auſpitiis datam futiliter luſerunt. Superſtitio igitur ac mendaciũ ẽ præter deũ ipſum animus. Humanus in aliqua religione fundatus.

Iuliuſceſar Romani Superſtitio quid

6 QVi cõgregat in meſſe, filius ſapiens ẽ. Docet obſeruãdum tempus in omnibus agendis, & occaſionẽ ut ſuũ qſq; ꝓ tempore faciat officiũ. Quærat uictus dum uires ſunt integræ, ſtudendũ iuuenibus dum habent preceptores. Per meſſem, intelligit tẽpus actiõis oportunũ, quod in agrediendo efficiendoq; negotio precupiũ habet momentũ, ut nõ ſine cauſa ueteres uiderentur occaſionem diuinitate donaſſe q̃ apud grecos Keros appellat. ¶ Qui autem ſtertit eſtate, filius eſt confuſionis. Refert. Plutarchus non aliud quicq̃ grecis ſeruitutẽ & molliciẽ attuliſſe Romanos exiſtimaſſe, q̃ gymnaſia & paleſtrã quibus relangueſcerẽt puerorũ & adoleſcentiũ animi, Inde puerorũ amores gi

Tẽpus obſeruandum

Occaſio donata diuinitate.

Plutarchus.

gni, inde ſomno & deambulationibus iuuenum corpora corrumpi, inde ſaltationibus & motui incompoſito initium eſſe, cum contra dicat, gel- lius ſcholæ pueros uacaſſe Romanos. Aulus Gel lius.

B Enedictio domini ſuper caput iuſti. 7
Typlice figurata per benedictiones Pa- triarcharũ ſuper filios ſuos. Eſt autem hæc be- nedictio inhabitari a deo, q̃ cõcedit ſolũ iuſtis, ſed ut iuſtificent præcedit uocatio, q̃ nõ ẽ meri- toꝶ, ſed gratiæ dei, Quam obrem recte uocat benedictio. p̃s. Quoniam tu benedices iuſto. Benedictio domini qua p̃s.

¶ Os autem impiorũ operit iniquitas.
Duo quedam hominis ora cõplexus ẽ dñs, Ma- thei. 15. Nõ quod intrat in os &c. Vnum cor- poris, alteꝶ cordis. Ig. hoꝶ internũ operit ini qtas, dum nõ ꝯfitet deo, nec illi gratias agit, ſed abſcondit iniqtatẽ ſuã, uel excuſat, uel defendit. Math. Duo ora hominum

¶ Memoria iuſti cum laudibus. Qui enim cum uirtute uixerunt & moriuntur, etiam ſi li- beris carent immortales laudes eorum loco re- linquiunt. p̃s. In memoria æterna erit iuſtus, Xiſtus, Sapiens cuius uiuentis parua ẽ apud ho- mines opinio, defuncti uero gloria predicatur. 8 p̃s. Xiſtus.

¶ Et nomen impiorum putreſcet. Et ſi ad tẽpus effloreat, tñ in fine ſordeſcet. p̃s. Periit me moria ei⁹ cũ ſonitu, Et Iob, laus impioꝶ breuis ẽ. Quãto cũ honore colimus memorias Camil- li, Fabritii, Publicolæ, Attilii &c. tãta cũ execra- tiõe deteſtamur Syllas Marios, Nerones, Calicu las, cæteraſq; peſtes orbis, & & dedecora humãi p̃s. Iob.

generis, At magis in cõſpectu dei ſordeſcit iſto-
rum memoria, Lazarus mendicus tam honori-
Memoria Lazari diuitis. fice, a Chriſto appellatur nomine proprio, di-
ues autem impius, homo quidam quaſi ironice
uocatus eſt? Manet memoria Amalech quam
Memoria Amalech deus uoluit deleri ſub celo, ſed manet in igno-
miniam, Ita non putreſcit impiorum memoria
in hominibus, quorum non nullos malitia infa-
mes, fecit famoſos, ideo non cedit memoria eo-
rum in bonum, ſed in detrimentũ & uituperiũ.
9 SApiens corde precepta ſuſcipit. Nam
nemo mortalium ſapit omnibus horis, in-
diget igitur preceptis ſapientum & maiorum,
ſed magis dei, Nã deus nil iubet quod ſibi ꝓſit,
ſed illi cui iubet, & ideo uerus eſt dominus qui
ſeruo non indiget ſed quo indiget ſeruus, Ma-
Vtilitas preceptor. gnam omnino ẽ utilitas preceptorũ dei (inquit
Auguſtinus Auguſtinus) ſi enim non eſſent, non eſſet pari-
ter ubi ſe homo certius inſpiceret, unde auerte-
retur, quo conaretur, quare gratularetur, quid
precaretur. Aptum ergo fuit aliquid homini a
deo precipi, qui multo magis q̃ homo nouit q̃d
cuiq; & generi & tempori accomodate adhibea
tur, quid quando impartiat, addat, auferat, de-
trahat, augeat, minuat ue, immutabilis mutabi-
lium, Magnæ igitur ſapientiæ & humilitatis in-
ditium ẽ diuinis ac humanis auſcultare precep-
tis. ℭ Stultus autẽ ceditur labiis. Colaphis,
& labiis infringi, eſt deludi, contumelia affici,
& confundi, id que merito quia ſuo ſe conſilio

regere uult non alieno preceptor parere.
¶ Qui ambulat ſimpliciter, ambulat con- 10
fidenter. Quia uirtus & rectitudo ſuapte na-
tura fidutiam preſtant. Vnde Lactantius, tanta Lactantius
eſt innocentiæ uis, ut ad ſui tutelam armis non
egeat, citatq; Flaccum ita cauentem, Integer ui- Flaccus
tæ ſceleriſq; paurus, non eget mauris iaculis nec
arcu Nec uenenoſis grauida ſagittis, fuſce phare
tra, ſiue p ſirtes, iter æſtuoſas, ſiue facturus per
inhoſpitalem caucaſum, uel quæ loca fabuloſus
lambit ydaſpes. Ad hæc integer, ac deo fidens,
nil timet. Loquitur deus ad Abraam, ambula co Gen.
ram me & æſto perfectus ego protector tuus, &
p̄s. Dominus protector uitæ meæ, a quo trepi- p̄s.
dabo? ex harmonia enim & concinnitate quã in
ſe ſentit intrepide fidit, ut zoroaſter docet. Ecõ-
tra conſcius proprii ſceleris omnia expaueſcit.
Simplex ergo & ſecurus eſt, qui recte de deo ſen
tit, ſcitq; ſe ei eſſe curæ credens ſe ab eo regi &
ſeruari. ¶ Qui autem deprauat uias ſuas,
manifeſtus erit. Hebraice. Conteretur. Nã
(ut inquit. p̄s.) Contritio & infelicitas in uiis p̄s.
eorum, deprauant uias ſuas illi, qui erga deum
impietate, erga proximum fraudibus utuntur.
QVi annuit oculo dabit dolorem. 11
Fingens uultum quod ē hypocritarum. Hypocrite
p̄s. Qui oderunt me gratis, Et annuunt oculis, proditores
ſimulatores ac ꝓditores hi ſunt, quod declarat p̄s.
per ſequentia dicens, quoniam mihi quidem pa
cifice loquebantur & in ira ſua loquentes con-

cinnabāt dolos, Iſti ſæpius ſuis fraudibus capti,
meritas penas luunt. ¶ Stultus labiis uerbe
rabitur. Effutiēdo intempeſtiua uerba quæ fre/
Hypocriſis. quentius per iugulum egrediuntur. Hypocriſis
quoq; clam minatur malum, eaq; ni caueat cola/
phū labiis infiget, Ideſt ledet te. Cōſimili tropo
dicit faciem cōſpui impleri faciem ignominia.

12 VEna uitæ, os iuſti. Quoniam ſicut ue/
næ adducunt ſanguinem ad nutrimentū
menbrorū ita os iuſti deducit ueritatem ad refe/
Paulus. ctionem intellectus audientium. Paulus, Omnis
Sermo iu/ ſermo malus ex ore ueſtro non procedat ſed ſi
ſtorū qualis quis eſt bonus ad ædificationem. Quoties opus
Paulus. eſt ut det gratiā audiētibus, Item, Sermo ueſter,
ſemper cū gratia ſit ſale conditus, ut ſciatis quo
Ioannes modo uos oporteat unicuiq; reſpōdere, Et Pe/
trus ad Ieſum. Dñe uerba uitæ æternæ habes.
Semper igitur & ubiq; ꝓdeſt ſermo iuſtoꝝ, at
e contra. ¶ Os impiorū operit iniquitatē.
Celādo, uel excuſando ſua uel aliena peccata, nō
ut ꝑſit, ſed ut noceat atrocius, Bis enim peccat
Mimus (inqt Mim') q peccādo obſequiū accomodat.

13 ODium ſuſcitat rixas. Eſt odium ira in/
Odiū quid ueterata, facta trabs de feſtuca, Animus
hac paſſione affectus pronus eſt ad uindictam.
Hinc rixæ & contentiones bellorum præludia,
Paulus. dum unus (ut inquit Pau.) inflatur aduerſus al/
terum at ecōtra. ¶ Vniuerſa delicta operit
Charita Ec/ charitas. Vnitatis Eccleſiæ, qua ſuſtinemus
cleſiæ. patienter onera peccantium fratrū, ne turbemus

pacem & ſcindamus unitatem Eccleſiæ. Sicut enim qui inter ſe oderunt, uiciſſim mordent & carpunt, exprobant, lacerant, omnia uitio uertunt: Ita per antitheſim qui ſe diligunt multa inter ſe mutuo diſſimulant, ad multa conuiuent, multa uiciſſim condonant & tollerant, alias nõ poſſet cõſtare amicitia mutua niſi ad amici quedam uitia nolimus conniuere, & oculatior eſſe uoluerit quis in obſeruandis erratis proximi.

IN labiis ſapientis inuenitur ſapientia. 14
Quando apto tempore, penſatis circumſtantiis & quibus uerba proferat. Nam ut inquit Flaccus, triſtia mœſtum uultum uerba decent, Flaccus iratum plena minarum, ludentem laſciua, ſeuerum ſeria dictu. Deniq; (ut inquit Bernardus) Bernardus Bis ad limam q̃ ſemel ad linguam, At e contra.
¶ Virga indorſo eius qui indiget corde. Per uerba inſipienter ac intempeſtiue prolata, prouocat contra ſe uerbera & damna, & aliquãdo ob unum uerbulum ſtolidum, crudelem cedem, Huius prouerbii ueritatem clariſſime docet hyſtoria abigailis, & Nabalis carmeli primo regum. Hyſtoria abigal, & nabal. reg. primo.

SApientes abſcondunt ſcientiam. 15
Tempore & loco illã ſeruãtes ꝓpalandã cũ fructu, Illã uidelicet quæ in intimis ẽ meditationibus, q̃ experientia diſcit̃ in ſuauitate dulcedinis, Vnde Iſaias, ſecretum meum mihi. Indignis Eſaias. quoq; abſcõdenda ſunt ſcripturarum myſteria Mat.

opes enim addunt animos. Vnde prohibet Pau- Paulus
lus dicens, diuitibus huius ſæculi, precipue non
ſperare in incerto deuitiarum. Cũ leuis magnas
opes huc ferat & illuc caſus, Teſte Seneca. Seneca.
¶Pauor pauperum ægeſtas eorum. Quia Iuuenalis
pauper ubiq; iacet, Quia nil habet durius inſe Flaccus
infælix paupertas, q̃ ꝙ ridiculos homines facit. Mat.
Quia genus & uirtus niſi cum re uilior alga eſt, Paulus.
Hoc autem intelligendum eſt de pauperibus, qui
mala ſorte & neceſſitate pauperes ſunt, inuolun
tarii & inuiti, ſecus de his, de qbus Chriſtus ait,
Beati pauperes ſpiritu.

OPus iuſti ad uitam. Paulus, Qui ſemi- 17 Pau.
nant in ſpiritu, de ſpiritu metent, uitam Vita tẽpora
æternam, non corporalem quæ punctus eſt & lis quid.
pena, non uita, ſed labor & uitæ nomen habẽs, Fælicitas
Conſiſtit autem æternæ uitæ fælicitas non in ha- æterne uitæ
bitu, ſed in operatiõe, quæ propter ſe nõ ꝓpter in quo con-
aliud expectatur. ¶Fructus autẽ impii ad ſiſtit
peccatum. Paulus qui ſeminant in carne, de Paulus
carne metent corruptionem.

VIa uitæ cuſtodienti diſciplinam. 18
Paulus, Cum iudicamur a domino corri- Paulus
pimur, ut non cum hoc mundo dannemur.
¶Qui autem increpatiões relinquit errat.
Ergo ſui cuiq; mores fortunam fingunt, ut eſt
in prouerbio, Quia mala malis & digna dignis, Prouer.
Senarius, uiro bono fortuna ſuppeditat bona, Senarius
Menander, nobis animus eſt deus, Idem, Mores Menander
hominis deus ſiue fortuna, unde Alchmeon di- Alchmeon

cebat, fortunam eſſe ſororem rectæ inſtitutiõis, perſuaſionis, & prouidentiæ ex hoc ſignificans fortunam ſequi bonos mores.

19 OPeriunt odium labia mẽdatia. Aliud in corde, aliud in lingua gerendo, de qui-
ps. bus. ps. Et dilixerunt eum in ore ſuo, & lingua ſua mentiti ſunt, ei cor aũt eorũ nõ erat rectũ cũ
Seneca. eo, Seneca, Ira que tegitur nocet, profeſſa perdunt odia uindictæ locũ. ¶ Qui profert contumelias inſipiẽs eſt uterq;. Vitioſus extre-
Virtutis me- ma ſectatus, non uirtutis mediũ non ſeducunt
diũ Menda- habentes cor dilectiõe refertũ & ſinceritate, &
tium, qũ os ueritate uirũtñ nõ eſt mẽdatiũ cũ ſilendo abſconditur uerũ, ſed cum loquẽdo ꝓmitť falſum.

20 IN multi loquio non deerit peccatum.
Iacobus Et Iacobus, Qui in uerbo non offendit, hic perfectus eſt uir, Hãc obrem Dauid, agnoſcẽs hoc peccatũ humana induſtria uitari non poſſe
ps. orabat dicẽs, Pone domine cuſtodiam ori meo.
Senarius Extat Senarius grecus celebratus, ſe iuncta ſunt
Licurgus hæc, Apta, & multa dicere. Licurg⁹ rogatus cur tã paucos leges tuliſſet reſpondit, Qui uerborũ paucitate utunť, legibus nõ multis indigẽt. Flu-
Similitudo uius exũdans cito colligit lutũ de undis, Et inter canes, q infirmior ẽ magis latrat. ¶ Qui autem moderatur labia ſua, prudẽtiſſimus eſt.
Euripides Cohibens membrũ tam lubricũ & uerſatile, Euripides, Vtinã miſerum mortale genus elingue & infans fiat, reſq; ipſæ ꝑ uoce hominibus ſint.
Zeno Zeno, difficillimũ omniũ retinere ſermonẽ ꝓnũ

ciauit. Extat ſapiētiſſima ſententia, Nos loquēdi magiſtros hēre homines, & ſilendi deū, Prudēs ē homó in moderandis opationibus, prudētior in affectib⁹ ſedādis, Prudētiſſimus in lingua coercēda quā nullus hominū damare pōt. Heſiodus optimus ē homini lingue theſaurus, ingens grãa q̃ parcis mēſurat ſingula uerbis. ℭ Argērū electū lingua iuſti. Argentū purgatū omni ſcoria malitiæ & turpitudinis, igne examinatū ne fetores maloꝝ uerboꝝ ex ea ꝓdeāt, Romāi Angeronā deā cū digito ad os alligato ī ara uolupiæ colebāt, qđ uidelicet ſilētiū magnā in poſteꝝ uoluptatē pſtaret, ſignificātes. Vñ Sophocles Multa retinet ſilētiū pulcra. Nā nulli tacuiſſe nocet ſed nocet eē loquutū. ℭ Cor aūt impioꝝ pronihilo. Qm̄ ſemper uana & impia cogitat. Et qa ex abūdātia cordis os loqt̄, Ideo turpis & nephanda ē coꝝ lingua, Nā qualis uir, talis oro, Vñ Socrates, Qualis cuiuſcūq; animi affectus eēt talē eē hominē, qualis aūt homo ipſe eēt, talē eius eē orōnē, orōni aūt facta ſimillima factis uitā. ℭ Labia iuſti erudiūt plurimos. Paſcētes illos pane diuini uerbi, qa bonus hō de bono cordis theſauro ꝓfert q̃ bōa ſūt. ℭ Qui aūt in docti ſunt ī cordis egeſtate moriūtur. Inglorii & infructuoſi ſibi & aliis, Numerus, fruges conſumere nati, & pondera terre, quorum innumeros greges, hodie alit Eccleſia Chriſti.

Sententia ſapientiſſima. | Heſiodus. | Angerona dea. | Sophocles | Cato. | Socrates | Flaccus

22

23 BEnedictio dñi diuites facit. Non nrā uires, nō nrā ſollicitudo, nō nrā in agēdis ſolertia. Quotidie intuemur his cibus preditos

Diuitie adeo

homines pauperiores fieri, & e contra multos inertes & imprudentes ditiores euadere in dies. Quam obrem uera eſt illas ſententia dominus
P.N. non cæca fortuna (quemadmodū opinatur ſtultiſſimum uulgus) pauperem facit & diuitem.
℄ Nec ſotiabitur eis afflictio. Habentes neceſſaria uitæ abſq; anxia ſolicitudine queſita,
Subſtantia cur non aſpernanda ſed a domino illis conceſſa. Non ergo aſpernanda eſt preſentis uitæ ſubſtantia iuſte parta. Duplici ex cauſa, nā & magnæ calamitati facillime medetur, & ſtudioſum hominem alioquin infortunatum iuuat.

24 Quaſi p riſum ſtultus operatur ſcelus. Adeo ſine conſideratione ut uix ſentiat remurmurantem conſcientiā, quæ penam atque
Plato dolorem inducit, ut Socrates apud Platonem in gorgia longo ſermone ediſſerit. Ii ſunt qui ſopita ratione in beſtias euadunt feliciores ſe exiſtimantes, ſi animalibus oblectamentis potius q̄ rationibus cedant. Quemadmodum de grillo
Plutarchus a circe uenenato narrat Plutarchus, unde roga-
Socrates tus Socrates qui ſunt ſtulti ? reſpōdit, qui facile peccant, ſapientes uero ? qui difficulter, Hinc
Stoicum paradoxum oritur paradoxum ſtoycū, omnes cupidos ſtultos eſſe. Vnde Eſchylus, ſtultitia maxime germa-
Valerius. na eſt iniquitatis, Huiuſmodi fuit (referent Va-
Dionyſius tiranni. lerio) Dionyſius Siciliæ Tyrannus qui iocando & ridēdo expoliabat deos, & diuina diripiebat.
℄ Sapientia autem eſt uiro prudentia. Nā dirigit eum ut cum timore dei ſe dirigat in operibus

tibus ſuis ſummopere cauendo ne peccet.

QVod timet impius ueniet ſuper eum. 25
Sui ipſius, uerus uates. Semper enim præſumit ſeua perturbata conſcientia, & Paulus, ſi malum feceris time, Iob, timor quem timebam euenit mihi. Vnde uere dictum ē a nonnullis, Penam impij, non penā ſed ſupplitij finem, rectius appellandā, quemadmodum ptyſicus medicina curatus, Ita impii qui preſentem cenſentur effugere penam, non poſt multum temporis uindictam non quidem tardiorem, ſed prolixiorem ſuſtinent ac extendunt, neq; ſeneſcentes ſolum corripiuntur, ſed etiā cruciatu aſſiduo ſeneſcūt.

Paulus ſap. Iob. Pena impij qualis.

¶ Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. ps. Dabit eis petitiones cordis eorum, Auguſtinus, deſiderium tuum oratio tua eſt, continua oratio continuum eſt deſiderium, Vnde dominus, petite & accipietis, petiit Anna filium recta intentione cum lachrimis & amaro animo & accepit. ps. Delectare in domino & dabit tibi petitiones cordis tui, quas uidelicet ratio format, non ſenſus carnis, Dixit autem dabitur, & non datur, illo u3 tempore, quo impermutabilis dei bonitas nobis nouit utilius prouidere, Non enim auſert dilatio temporis, quod dare iuſtus dominus iuſte petentibus repromiſit, quemadmodū clarū fuit iudith. 8. q̄uis detur in preſenti frequentius quemadmodū Zacheo iericuntino cupienti uidere Ieſum, completum ergo fuit ſanctum deſiderium eius. Nullum enim ſanctius q̄ querere

ps. Auguſtinus. Mat. Luc. Anna. ps. P. N.

notitiam Ieſu eo modo quo in uia eſt domanda
mortalibus.
26 QVaſi tempeſtas tranſiens non erit im-
Pſal. pius. Ad quamlibet leuem tribulatio-
Pſal. nem uel tentationem illico corruens Pſal. Et erit
2 petri tamq̄ puluis ante faciem uenti, & Petrus .2.3.c.
appellat eos inſtabiles. Quoniam ſuis erroribus
uitiis, & paſſionibus undiq; fluctuāt, nec in deo
Eſaias nec in ratione nec in uirtute fixi, unde Eſaias cor
impii quaſi mare feruens quod quieſcere nū po-
teſt. ¶ Iuſtus autem quaſi fundamentum
ſempiternum. Supra firmam petram Chri-
Fundamentū iuſti quale ſtum fundatus. Eſt enim manſio in domo patris
æterni quæ fundamentum dicitur, unde uenit ui-
ta mundi per quā ſubſtentatur mūdus, Vnde ue-
nit omnis ſtabilitas uitę, & in hoc loco figit radi-
cem is qui iuſtus eſt, ſciēs cui credidit, & certus
quia repoſita eſt ei corona iuſtitiæ. Hac breui ſen-
Diſcrimen iuſti & īpii. tentia certum diſcrimē neſcimus iuſti & impii.
Quoniam iuſtus ſtabili fundamento innititur
uidelicet diuinæ ueritati, ac rectę rationi, Ideo
non commouetur neq; conturbatur, iuxta illud
Iob. Iob. Si iniquitatem quæ eſt in manu tua abſtule-
ris eris ſtabilis. Impius uero in nullo ſtabili fun-
datur, quoniam ſequitur rationem errantem, uo-
luntatem peruerſam, ſenſum corruptum
27 SIcut acetum dentibus, & fumus oculis,
ſic piger iis qui miſerunt eum in uia.
Admonet ut diligentiam adhibeas quid negotii
cuiq; committas, quibus magiſtratus credas aut

animarum curam, ne in caput & damnum tuum recidat, quem admodum acre ſtupefacit & corrumpit denses, & fumus oculos ad lachrimas cogit & excecat. Si hanc ſententiam pre oculis haberent reges uices ſuas non tam facile committerent harpyls rapacisſimis, & maximis nebulonibus, Interim aleæ, uenationibus, choreis, cæteriſq; neniis ipſi uacantes. Admonitio ad reges

TImor domini apponet dies. Quoniam initium eſt ſapientiæ, ſapiētia uero cōiungit animam corpori, Deum animæ Vitam cū morte commutat. Super iſtos deus in tēpore, cū fine apponet dies ſine fine. Magnum tamen argumentum eſt, nullum eſſe in morte corporis malum, quod boni plerūq; tamq̄ deo dilecti de medio tollūntur: raroq; ad ſenectutem peruenīunt. Cum in hac uita breui nullus ſit a deo fælix, quem multa mala non circumſtent, ipſeq; calamitates, & morbi accidentes, uitam q̄uis breuem longam uideri faciunt: unde ſi computentur febres & mali dolores, pueri ſumus, & ſenes uidemur. Ideo ſeneca recte. Non diu uixit, ſed diu fuit. Idem. Breuis uita fortunato, infortunato longa. Non tamen aſpernandum eſt munus uitæ a deo conceſſe, ſed in ea tamq̄ in theatro perſiſtendum ut dixit Socrates Donec ſpectaculum operum delectabile contingat, & deus euocauerit. Vnde Xiſtus, Tabernaculum quidem corporis grauiter ferre ſuperbum eſt, deponere autem poſſe cum 28 Sapiētia cauſa uitæ Seneca Socrates Xiſtus

oportuerit, beatum, Mortis quidem cauſa tibi
non fias. Si quis autem uult te corpore ex uere
ne indigneris nam ſapientem de corpore ſi quis.
iniuſte extrudat, iniquitate ſua, beneficiũ ei preſ
ſtat, abſoluitur enim tamq̃ de uinculis, quia ho/
minem metus mortis contriſtat per imperitiam
animæ. ℂ Et anni impiorum breuiabunt.
ps. ps. Viri ſanguinũ & doloſi nondimi diabũt &c.
Ideſt non perficient quantum putant, infra tem/
pus quod ſperant peribunt & fraudabuntur per
inopinatam mortem ſuis deſideriis, de quibus
Hyeremias. ſub typo pdicis dicit Hyeremias, In dimidio die
rum eius derelinquẽt eum, in nouiſſimis erit in/
Paulus. ſipiens, proficient ſed ad tempus, & Paulus de
impiis, ſed ultra non proficient.

29 EXpectatio iuſtorum letitia. Nam bonis
uita & mors dulcis eſt, hæc ob benefactorũ
memoriam, illa ob premiorum expectationem,
Plato. facinoroſis neutrum. Plato in phedro diuinam
uiſionem uocat ambroſiam, gaudiũ uero nectar,
Ambroſia, nectar. Intellectum & uoluntatem geminas dixit alas,
quibus ad deum tamq̃ ad patrem, & in cælum
tamq̃ in patriã reuolamus, & id circo inquit pu
ras animas cum in celum euolauerint in diuina
ps. menſa ambroſia & nectare ueſci. Vnde. ps. Tor/
rente uoluptatis tuæ potabis eos. Et ueritas infal/
Lucas. libilis Ieſus, & ego diſpono uobis, ut edatis &
bibatis ſuper menſam meam &c. ℂ Et ſpes
impiorum peribit. Quia merito ſuorum ſce/
lerum beatam illam patriam non ſperare ſed de/

ſperare coguntur, alioquin non ſpes ſed pre-
ſumptio foret.

FOrtitudo ſimplicis uia domini, & pa- 30
uor his qui operantur malum. Huius
ueritatem ſententiæ teſtatur & iuſtorum ſecuri-
tas, & omnium potentiſſimorũ tyrannorũ for- Virtutis
mido. Nam uirtutis eſt domare quæ cuncti pa- Seneca.
uent ait Seneca, Si deus pro nobis quis contra Officiũ
nos, Et qui habitat in adiutorio altiſſimi in pro- Paulus.
tectione dei celi commorabitur. Vide totũ pſal- ps.
mum illum ad hoc propoſitum. Item, qui confi-
dunt in dño &c. non commouebitur in æternũ
&c. & innumera in hanc ſententiam, At econ-
tra ait Auguſtinus ſemper fuit timida nequitia Auguſtinus
malorum, etiam ſi foris audax uideatur & fortis
ſatellibꝰ, arcibus preſidiis, cæteriſq; humanis ad-
miniculis munita & circumſepta.

IVſtus in æternum nõ commouebitur. 31
Quia deo æterno affixus atq; cõiunctus oĩa
terrena ac temporalia calcat ſub pedibus ſuis.
Iob pone me iuxta te & cuius uis manus pugnet Iob
contra me. ¶ Impii autem non habitabũt
ſuper terram. Tollatur impius ne uideat glo- Iſaias
riam dei, ab hac & illa uiuentium in ſempiternũ
eradicandi.

OS iuſti parturiet ſapientiam. Et paulus 32 Paulus
loquebatur ſapientiam inter perfectos, &
Iſocrates operam da ut ſis corpore laborum pa- Iſocrates
tiens, animo ſapientiæ appetens, ut illo perfice-
re poſſis decreta, hoc decernere facienda.

ps. ℂLingua prauorum peribit. ps. Dilexiſti
ps. omnia uerba præcipitationis, propterea deus
ps. deſtruet te in finem Item præcipita domine & di-
uide linguas aorum, Item uir linguoſus non di-
rigetur in terra. ℂLabia iuſti conſiderant
placita. Volentes omnibus (quãtum ex ipſis
eſt) placere hominibus cum iis iucundiſſime lo-
Paulus. quentes, aſſiſtentes autẽ utiliſſime, ſicut & Pau-
lus omnibus per omnia placebat. ℂEt os im-
piorum peruerſa. Quemadmodum &
ipſi peruerſi contra deũ ambulant, Ita
& cum hominibus peruerſa locun-
tur. Seminantes Zizaniæ ſemen,
detrahentes alienæ famæ, om-
nia in peiorem partem in-
terpretantes uitia &
peccata quoqꝫ
docentes.

CAPITVLVM. XI.

STATHERA Doloſa abominatio e apud Deũ & pondus ęquum uolũtas eius. Docet ꝑ hãc ſententiã deo gratã, & acceptã eẽ politicã iuſtitiam inproportione geometrica, & arithmethica ideſt commutatiua ac diſtributiua iuſtitia conſiſtentem. Neq; quiſq̃ politicus dum his bene regendis operã impedit fruſtra ſe operam deo nauare credat.

Politica iuſtitia

VBi fuerit ſupbia, ibi erit & ignominia. 2
Eius indiuiduus comes. Claret hec ſententia primorũ parentũ exemplo, & antea luciferi, q peruerſæ celſitudinis appetitu inquantas ceciderint ignominias, experẽtia teſte cognoſcimus, Expleo, Eua mr̃ ſupbũ iſtũ animũ, eritis ſicut dii, ſatia cupiditatẽ tuã efferendi Quid dari maximũ, q d cõtingere ſuperbiſſimo & ambitioſiſſimo ultimũ põt? fieri deum, ede hoc, & eris, O ſtultiſſima mr̃ q̃ te futurã deã ꝑ pomulũ ſperaſti, Quid ægyptiorũ ſupbia? nõ ferociſſimis leonibus, Tigris, Vrſis, aut Lupis, Sed uiliſſimis, ignominioſiſſimiſq; ranis, muſcis, cyniſicib⁹ ulta eſt, Quid de ſupbiſſimis Holoferne, Amane, Antiocho, & Herode, quoꝝ ignominioſe s exit⁹ ꝑhorrem⁹. ❡ Vbi aũt humilitas, ibi & ſapiẽtia. Vnde uerſus, ẽ humilis ſapiẽs, inſanus qſq;

Exẽplũ primeꝝ parẽtum.

Egyptiorũ ſuperbia.

Verſus Eſaias

Eſaias. ſuperbis. Eſaias. Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & tremẽtem ſermones meos? ubi maior concauitas, ibi maior capacitas, Vbi excellentia humilitatis, ibi exempla ſapientiæ.

3 SImplicitas iſtorum diriget eos. Sine

Mat. felle amaritudinis, ſine ſimulatione ac duplicitate ut ait Ieſus, ſimplices ſicut columbe. De

Prudentia Chriſtiana bet enim prudentia Chriſtiana eſſe ſimplex & columbima, non uulpina aut uerſi pellis, Callidi namq; prouocant iram dei, neq; ſimplicitas noſtra debet eẽ rudis, indiſcreta, aut indocta, ſed ſerpentina, ut dixit dominus Ieſus, Non ergo ẽ rectior & ſecurior uia iuſtis, quàm in ſimplicitate ambulare quæ libera eſt ab omni uerſutia &

Simplex rectus qui. aſtutia, quæ quod corde gerit, ore profert, quæ decipi non uult, decipere numq̃ nouit. Iob, ſim-

Iob. plex & rectus appellatur, ideo ſimplex quia rectus, Ideo rectus quia in ſimplicitate cordis coram domino ambulauit, quia deus ſimplicem nõ proiicit magis uerò cum ſimplicibus ſermocinatio eius. 1.pe.1. ſimplici corde. ¶Et ſupplantatio peruerſorũ uaſtabit illos. Numq̃ ſimulatores & Hypocrite ad deum perueniunt, ſed exterminabuntur uolentes placere homini-

Prouerbiũ bus non deo, Nam ut dicitur in prouerbio, Qui

Luc. ſequitur omnia nihil aſſequitur, Et multũ errat qui multa aggredit̃, Vnde dominus, porro unũ eſt neceſſarium.

4 NOn proderunt diuitiæ in die ultionis.

Non concupiſcit deus penam reorum tamq̄ ſatu- Aug.
rari deſiderans ultione, ſed quod iuſtum eſt cũ
tranquillitate deſcernit & recta uoluntate diſpo
nit ut etiam mali non ſint inordinati. ¶ Iuſti- Hiſtoria
tia autem a morte liberat. Huius ſententiæ Lazari diui-
ueritatem nobis declarat euãgelica hiſtoria La- tis.
zari mendici, & purpurati diuitis.

IVſtitia ſimplicis diriget uiam eius. 5
Exempla Ioſeph, Dauid, Mardochei, Da- Exempla
nielis & aliorum ſanctorum innumera, hæc nos multa ex ſa-
aperte docēt. ¶ Et in impietate ſua corruet cris literis
impius. Hoſtes Danielis, Aman, Antiochus,
phariſei, ſcribæ & ſacerdotes, contra Chriſtum
latrantes, ſuo & ſuæ gētis infælici ſſimo interitu,
huius ſententie ueritatem comprobant, Qui hy
ſtorias legerũt, Quid de hereſiarchis, Cæteriſq;
monarchiis potentiſſimis contra Chriſtũ & Ec- Hoſtes Ec-
cleſiam bellantibus actum ſit, aperte cognoſcũt. cleſie.

IVſtitia rectorum liberabit eos, & inſidiis 6
ſuis capientur inqui. Abunde ſatis ſupra
declarata eſt hec ſententia.

MOrtuo homine impio, nulla erit ul- 7
tra ſpes. Quoniam infidelis iam iudi-
catus eſt. p̄s. Non reſurgunt impii in iuditio ut p̄s.
diſcutiantur, ſed ut damnent̄, quamuis interim
tamq̄ carcere ceco clauſi, ac nulla ſpe euadendi
detenti, ſceleſta cuſtodiantur uita, Et quis inte-
rim uiuere, negotiari, & oblectari uideantur, nil
tamen a noxiis diſtant qui in uinculis ad ultimũ
ſeruantur ſupplicium, Nam & hi aliquãdo fune Similitudo

ſuper capita pendente ludunt & canunt. ¶ Et expectatio ſollicitorum peribit. Qui theſaurizant & ignorant cui congregant, & cũ dormierint, non ſument omnia, neque deſcendet cũ eis gloria eorum: proinde ille beatiſsimus eſt & ſecurus ſui poſſeſſor, qui craſtinum ſine ſollicitudine expectat.

Pſal. Beatiſsim⁹ qui: Sene.

8 IVſtus de anguſtia liberatus eſt, & tradetur impius pro eo. In ſupraſcriptis hyſtoriis liquet ſanctos ĩ futuro ſtaturos in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt. Placuit enim diuinæ prouidẽtiæ preparare in poſterum bona iuſtis, quibus non fruantur iniuſti, & mala impiis quibus non excrucientur pii. Interim iſta temporalia bona & mala uoluit utriſq; eſſe comunia, ut nec bona cupidius appetantur, quæ mali quoq; habere cernuntur, nec mala turpiter euitẽtur, quibus & boni plerũq; afficiũtur.

Auguſtinus. Prouidẽtia dei erga malos & bõos

9 SImulator ore decipit amicum ſuum. Cum profert uerum ut iniiciat laqueũ quẽadmodũ phariſei Chriſto dicentes, Magiſter ſcimus quia uerax es &c. Quoniam ibi fuit ueritas in ore, falſitas & dolus in corde, unum in corde aliud in ore, unum in intentione aliud in opere. Sic Iudas contra Chriſtum, Ioab erga abner & Amaſan. Sicut enim difficile deprehẽduntur beſtiæ quæ ad loci ſimilitudinem mutant colorem, Ita eos ſimulatos aſſentatores non facile deprehendes, qui ad omne uitæ inſtitutum omneſq;

Mat. Iudas: Ioab Similitudo

affectus ſeſe accomodant. Vt enim ſpeculū quicquid obiicitur imitatur, & umbra quidquid agas reſpōdet & adeſt, ſic adulator & ſimulator, quo quo te uertas ſequitur. Horatius, ut ridentibus arrident, ita flentibus ad ſunt humani uultus. Itē Nam ſemper in ſe aliud fert, in alterum aliud cogitat. Nulle autem ſunt occultiores inſidiæ (Teſte Auguſtino) quam quæ latent in ſimulatione officii, aut i aliquo neceſſitudinis nomine. Nam eum qui palam eſt aduerſarius, facile cauendo uitare poſſis, hoc uero occultum inteſtinum ac domeſticum malum non ſolum exiſtit, uerum etiam opprimit anteq̄ proſpicere atq; explorare potueris. Verumtamen (ut inquit Xiſtus) ſimulatio multo tempore latebit ſed non uſq; in finem, quia nemo poteſt diu ferre perſonam fictam (inquit .n. Seneca) cito in naturā ſuam recidunt quibus ueritas non ſubeſt. Similitudo Horatius Auguſtinus Xiſtus Seneca

¶ Iuſti autem liberabuntur ſcientia. Veritatis .ſ. ut non capiantur laqueis ſimulatoriæ linguæ. Si quidem fidutia loquendi a libero animo ueritatemq; amante procedit, hoc uero preſtatur, ſi non cuicumq; nec ſemper putatur conuitium, aut obiurgationem facere, ſed pro tempore, perſonis, & modis. Fiducia loquendi

IN bonis iuſtorum exaltabitur ciuitas, & in perditione impiorum erit laudatio. 10
Vere fælix ciuitas in qua per iuſtitiam exaltātur Fælix ciuitas quæ

boni locus eſt uirtutibus & premium, Mali ue/ro ſupplicio afficiuntur, ſed que eſt iſta & laudabimus eam? Nulla enim adhuc reperta eſt reſpublica, quæ non aluerit intra ſe inuidiam, Emulationem, contentionem, propter quæ extolluntur mali & deprimuntur boni ciues, Vnde Euripides ait, Ciuitates malis hominibus orbatæ fælicius infuturum agerent, in hoc enim plerumq; urbes anguntur, cum uir bonus nihilo melius malis ciuibus aſſequitur, Meliorem enim imperare oportere, peiorē imperari, dictat iuſtitia, q̄ eſt lex & uinculum ſocietatis humanæ, in qua nō eſt ut exiſtimemus quid expediat, expedit enim quicquid illa dictauerit, quæ comuni utilitate ſeruata ſuam cuiq; pro meritis tribuit dignitatem, Vnde Solon, dixit duabus rebus rempublicam contineri, ſcilicet premio, & pena ut Cicero refert, propter quod Democritus duos omnino cenſuit deos penam, & beneficium ut authorē plinius.

Euripides

Solon

Cicero

Democritus

Plinius

11 BEnedictione iuſtorum exaltabitur ciuitas. Peculiari dei munere datur ciuitatibus multitudo bonorū qui recte iuſteq; rempublicam adminiſtrent, bonum patriæ preponentes proprio cōmodo, ſicut de laudatiſſimis Romanis & Grecis narrāt Hyſtoriæ, Duo enim (dicebat Socrates) in rebus humanis curanda ſunt, Patria, & familia, quia ciuis eſt membrum patriæ, familia corpus patris, Ciuitas enim inſtituta eſt, non ad uiuendum tantū, nam copa

Socrates

Duo curanda in humanis.

ctio animalia in ea politice uiuentia eſſent, ſed ad bene quoq; uiuendum, Quam obrem fælicitas unius hominis & unius ciuitatis eadem eſt, tacq; demum eſt optima reſpublica in qua ſecundum id inquo fælicitatem eſſe exiſtimant, in quo quis excellit is ciuis fælicisſimus putatur. ¶ Et ore impiorum ſubuertetur. Qui neglecto dei cultu, ac calcata religione gubernant, ſiquidem qui deum cunctorũ patrem & dominum non reuerentur neq; colunt, quomodo cõmunem patriam diligere poterunt? quomodo comune bonum illius, proprio preponent? Cenſores apud Romanos erant qui quinto quoq; anno deciuiũ moribus iudicarent, Preſentis tranſacteq; uitæ rationem perquirerẽt, indignos honoribus abdicarent, famoſos æxcitarent, publica locarent diuina ſummopere curarent, cenſus ciuium peragerent, Magiſtratus per q̃ neceſſari⁹ urbibus recte inſtitutis, Qui tñ hodie nusq̃ eſt in Chriſtianis ciuitatibus, cum ad ea quæ ad auaritiam, & pecuniarum congregationem pertinent officia mirum in modum coaluerint, Vbiq; laqueos tendentibus ſatrapis, hallucinantibus theologis, adulantibus iuriſconſultis, perſuadentibuſq; oĩa principibus licere, ſummamq; eorum & libertã eſſe poteſtatem mentientes.

Respublica optima quæ

Cẽſores romani quid

QVi deſpicit amicũ indigens corde eſt. 12
Propter aliquod leue peccatum, Nam q perüerſe & indiſcrete amicos eligunt, leues eorum tranſgreſſiones impatienter & auſtere cor-

Amic⁹ qũo eligẽdus & corrigẽdus

runt. Ad quedam amicorum errata conniuendum eſt, in corripiendo ſeruandus modus, tempus, & locus. Vere ſtultus qui ob quedam leuia renũtiat amiciciam, cum ſit amicus magis neceſſarius q̃ ignis & aqua, & uerus Amicus rara ſit Au[...]. Ideo prouerbio dicitur. Salis trimodius edendus eſt ad certam amicitiam. ℭ Vir aũt prudens tacebit. Magnæ prudentiæ eſt, Amicorum errata cæteris abſcondere atq; excuſare: in ſecreto uero ipſum corripere. Nam ſine crimine nemo, optimus ille eſt; qui minimis urgetur, inquit Flaccus. Tacere autem multis diſcitur uitæ malis ait Seneca.

Prouerbiũ

Flaccus

Seneca

13

QVi ambulat fraudulentem reuelat archana. Futilis & inſidioſa loquacitas notatur proditorum ac delatorum. Nuſq̃ tuta fides plorabat illa. ℭ Qui autem fidelis eſt celat amici commiſſum. generoſi animi inditium eſt celare non effutire ſecreta, & taciturnitatem ſeruare, unde Pyttagoras, uel taciturnitatem oportunam, uel ſermonem utile habe. Nã ſilẽtio nil utilius. Tacẽdi mun[...] eſt ſine periculo. Silentiũ nõ reddit rationẽ. Nõ modica uirtus eſt linguam rationi obtẽperatẽ habere. Quã obrẽ Socrates duo loquendi tẽpora ponebat uel de q[...] bus ipſe clare noueris. Vel de q[...]bus neceſſariũ dicere, cæteris i rebus tacẽdũ putabat. In his omnibus illud attendendum eſt, aliam eſſe rationem uerum dicendi, aliam uerum tacendi neceſſitatẽ Inter omnes autem hæc una ne peiores faciam[...]

Virgilius

Inditiũ generoſi animi

Pyttagoras

Duo tẽpora loquendi

Socrates

Ratio uerũ tacẽdi & loquendi

eos qui non intelligunt, dum uolumus eos qui intelligunt facere doctiores, qui nobis aliquid ta ſe tacentibus nec doctiores nec peiores fiunt. Aug.

VBi non eſt gubernator populus cor- 14
ruet. Sicut nauis excuſſo clauo & nau- Cicero
dero amiſſo. Nil enim (ait Cicero) exitioſius ciuitatibus, nil tam contrarium iuri & legibus, nil tam minus ciuile & humanum, q̄ compoſita & cōſtituta republica quicquam agi per uim, hinc duodecim Tabule uis ī populo abeſto. xii. Tubulæ

ℭ Salus autem ubi multa conſilia. Eſt enim bonum conſilium boni euētus parens. Bonuſq; cōſiliarius magnum dei donum eſt. Eſt primus ſapientiæ gradus per ſe bene inuenire & ſapere, ſecundus, meliora conſulentibus obtemperare. In nulla autem parte utilis eſt qui nec ipſe ſapit, nec ſapientibus obtemperat, ſcribit Heſiodus Cōſilium illud non eſt in quo numerantur ſententiæ, non ponderantur, nec aliquid in publico conſilio poteſt fieri, in quo nil tam equale eſt q̄ equalitas ipſa, nam cum ſit impar prudentia, par tamen omnium ius eſt. Vnde nō temere Anacharſis ſcita apud Plutarcum clamauit. O rem publicam breui interituram, in qua uiri principes cōſultant. Populus autem & imperita plebecula decernit, cui proprium eſt in minimis maxime formidare, & in maximis minime proſpicere. Ex quo Plato docet nullo modo iuſtum imperiū & ciuitatem appellādā, ī qua popularis improbitas ſūma queq; rei publicæ munera tractare pſumat

Bonū conſilium quid
Sapientie duo grados
Heſiodus
Conſiliū uerum quale
Anacharſis
Plutarcus
Plato

Neque enim de nihilo Charondas (qui leges carthinentibus dedit) in hũc modum de populo cõcludebat, Qui ſe populo committit, Fortunam non rationem ſequitur, qui fortunæ fauet, periculo & aleæ ſe dedit, qui in alea eſt, ad ruinam inclinat, Nõ igitur populus ſequendus eſt:eſt.n. polipus quidam ideſt animal multipes ſine capite, Ariſtocratiam igitur preponendam eſſe Democratiæ etiam. Salomon ꝑ hanc ſententiã probare uidetur, cui aſſentit Ariſtoteles .3. politicorum. Tradens in bene inſtruendis ciuitatibus, a ciuium conſilio excludi uilium artiũ operarios Eiuſmodi legem apud hebreos fuiſſe oſtendit Eccleſiaſtici.38. ubi de pigmentariis, fuſoribus, architectis, Fabris, & figulis uerba faciens ait, in eccleſiam non tranſilient, & ſuperchate dña iudicis non ſedebunt.

Populus, polypus eſt. Ariſtocratia Democratie ꝓponenda. Arles. Eccleſiaſtici

15 AFfligetur malo qui fidem facit pro extraneo. Repetit quod ſupra monuerat cap.6. ¶ Qui autem odit laqueos ſecurus erit. Stipulationes contractuum laqueos appellat quibus capiuntur incauti fideiuſſores.

16 ¶ Mulier gratioſa inuenit gloriã. Humilis & modeſta quo fit ut ipſa dilecta a uiro ſuo, ſæpius eidem imperet. ¶ Et robuſti habebunt diuitias. Tanto enim melius habentur, quanto minus amantur, Maxime diuitiæ ſunt non deſiderare diuitias, Et infirmi animi eſt non poſſe pati diuitias, Omnes enim qui ſibi uidentur gaudere de licite acquiſitis, ſi eis utineſcunt, aliena poſſi-

Maxime diuitiæ quæ.

poſſidere conuincuntur, hoc autem alienum nō eſt quod iure poſſidetur, hoc autem iure quod iuſte, & hoc iuſte quod bene, omne igitur quod male poſſidetur alienum eſt, & male poſſidetur quod male utitur, Vnde dicit Hieronymus, Fidelis hominis totus mundus diuitiarum eſt, infidelis autem etiam obolo indiget, nam qui diuitiis uti neſciūt, ſimiles ſunt iis qui pulchrū poſſident equum, & ipſi neſciunt equitare. Hieronymꝰ Similitudo

BEnefacit animę ſuę uir miſericors. 17
Nil deo gratius eſt charitate & miſericordia. Prima autem eſt illa de qua dicitur, Miſerere animæ tuæ placens deo. Qui enim ſibi neq̄, ē cui bonus erit? & qui diligit iniquitatē odit animam ſuam. ℂQui autem crudelis eſt propinquos abiicit. Nam pietas eſt per quam ſanguine iunctis cura & diligens tribuitur cultus, Paulus, Si quis ſuorum & maxime domeſticorū curam non habet fidem negauit &c. & parentibus inobedientes ſine affectione appellat & reprehendit, Optimus enim quiſq; nō ſibi ſoli tātum, ſed patriæ, parentibus, cæteriſq; uiuit a quibus beneficia accepit, Vnde Mimus, Beneficia plura recepit, qui ſcit reddere, Idem, beneficium dare qui neſcit, iniuſte petit, Idem, bis eſt gratum, quod opus eſt ultro ſi offeras. Miſericordia prima Eccleſiaſtici. ps. Pietas quæ Paulus. Mimus.

IMpius facit opus inſtabile. Quoniam caret ratione, cōſuetudine, diſciplina, exercitatione, gratia dei ad operis perfectionem requiſitis, caducis autem & tranſitoriis heret. Neq; 18

enim reperitur ĩ creaturis ubi ſe firmare poſſit
homo, cum omnium aliarum, etiam angelorũ
Auguſtinus gradum excedat, Vnde Auguſtinus, feciſti nos
domine a te, & inquietum eſt cor noſtrũ donec
Hieremias requieſcat in te, & Hieremias, peccatum pecca-
uit Ieruſalem propterea inſtabilis facta eſt.
¶Seminanti aũt iuſtitiam, merces fidelis.
Seminat iuſtitiam qui ita uiuit ut iure reprehen-
Iuſtus uere di non poſſit, quoniam n l reprehenſibile iuſti-
qui. tia poſſidet, quæ de ſua ditione praua etiam re-
cte facit, nec exorbitat ab eo quod agere debet,
& recte uiuendi exempla uiuentibus & poſteris
derelinquit, & qui uiuo uerbo uocis alios ad
ipſam intelligendam, amandam atq; exercendã
erudit, huic ſatori fidelis erit merces, Quia
Paulus fidelis deus fallere non poteſt. Paulus, ſcio cui
credidi, Et quecumq; ſeminauerit homo hec &
Seneca. metet, De hac iuſtitia ſeminanda Seneca ſcribit,
Quiſquis iuſtitiam ſectari deſideras time prius
deum & ama ut ameris ab eo, amabis autem
deum ſi illum imitaberis in hoc, ut uelis omni-
bus prodeſſe, nemini nocere, & tunc te uirum
iuſtum appellabunt omnes, ſequentur, uenera-
buntur, & diligent. Nam non nocere tantum,
non eſt iuſtitia ſed alieni abſtinentia.
19 CLementia preparat uitam.
Paulus Paulus. Pietas ad omnia utilis eſt, promiſ-
ſionem habens uitæ quæ nunc eſt & futuræ, Tri-
Vulgi ſentẽ ſta eſt ſententia illa uulgaris. Nullum pium mala
tia. morte periiſſe. ¶Et ſectatio malorũ mor-

tem. Paulus, ſtipendia peccati mors. Paulus

A Bominabile domino cor prauum, & uoluntas eius in his q ſimpliciter ambulant. Placent deo qui ambulant in ſpiritu, nam qui in carne ſunt deo placere non poſſunt, ut inquit Paulus, tunc autem places deo quando Qñ deo in te odiſti quod diſplicet deo, ideſt cor prauũ, placetur quod ſi tibi placuerit, deo diſplicebis.

M Anus in manu nõ erit innocens uir 21 malus. Ideſt Mox mox, iuxta illud di- Gen. ctum domini ad Caym, ſi male ægeris ſtatim in foribus peccatum tuum aderit, Nã ſi longo tempore ſubſtinere uidet dei uindicta (ut inqt Va- Valerius lerius) interim tñ nõ impunitus ẽ q ultrici cõſcietiæ puniẽdꝰ tradit, & mille furiaꝝ generibꝰ.

C Irculus aureus in naribus ſuis, Mulier 22 pulchra & fatua. Monet timendam eẽ dignitatem formæ, quę poſſidentibus grauis, Formæabuappetentibus exitioſa, coniunctis periculoſa, ſus. expoſita tentationibus, circundata ſcandalis eſt Sicut enim porcus monile fedat i luto, Ita ſtulta & impudica mulier abutitur pulchritudine ſua, Studiũ muuere plumbeum gladium ponens in aurea uagi- lieris quale na. Proinde in ſpeculo ſeipſam contempletur fæ Plutarchus mina, & ſi formoſa apparebit agat quæ deceant formam, ſi deformis, quod in facie minus eſt, id morum pulchritudine compenſet.

D Eſiderium iuſtorum omne bonum. 23 ps. Quoniam ante te omne deſideriũ meũ ps. Item, q replet in bonis deſiderium tuũ, Tota aũt

piorum uita ſanctum deſiderium eſt illius ſummi & ueri boni, Nam eorū quæ uulgo bona dicuntur, ut ſanitas, forma, robur, diuitiæ, dignitates, nullum ſunt bonum niſi in uſum uirtutis inciderint, ſeparata enim hæc ab ipſa uirtute materiæ ſortem ſolumodo tenent, atq; iis qui male

Plato. utuntur, mala ſunt proculdubio, Nonnunq̄ tamen Plato ipſa mortalia bona appellat, a philoſopho non deſideranda ſed contemnenda, Quæ autem reuera ſunt bona, quo maiora ſunt, eo ſunt meliora.

Iniuſtitia qd. ¶Preſtolatio impiorum furor. Sicut enim iuſtitia non pars uirtutis, ſed tota uirtus eſt, Ita iniuſtitia & impietas, nō pars uitii ſed totum ui-

Furor quid tium eſt, furoris nomine hoc loco comprehenſum, quem philoſophi diffinierunt eſſe mentis

p̄s. ad omnia cecitatem. p̄s. Deſiderium peccatorum peribit, Item, non tradas me domine deſiderio peccatorum.

24 ALii diuidunt propria, & ditiores fiunt

p̄s. p̄s. Diſperſit dedit pauperibus, Iſti cum

Luc. dant pro deo, deus dat pro eis Luc. Date & dabi

Paulus. tur uobis, Item, omni habenti dabitur, & abundabit, Item qui dat ſemen ſerēti & panem ad mā ducādum preſtabit & augebit incrementa fru-

Auguſtinus gum iuſtitiæ ueſtræ, Auguſtinus, dicit Chriſtus da mihi, dedi tibi, habuiſti me largitorem, habe me debitorem. ¶Alii rapiunt non ſua, & ſemper in egeſtate ſunt. Quia ſemper

Hieronym? auarus eget, & Hieronymus. Auaro deeſt tam id

quod habet q̃ id quod uidetur habere, & Do-
minus, ab eo autem qui non habet etiam ſi ui- Mat.
deatur habere auferetur ab eo. Declaratur hæc
ſententia parabola euangelicã illa de quinq; ſer- Euangelica
uis habentibus quinq; mnas. Senſus eſt, qui de parabola
ſuis nõ aliis largitur ſed rapit aliena, priuabitur
etiã ipſa re quam poſſidere uidetur ſiue ſint ex-
terna bona, ſiue eruditio & doctrina, Qui au-
tem liberaliter aliis donat preſertim dignis (nã
benefacta, male tamen locata, arbitrantur ho-
minis malefacta) iſte ditabitur.

ANima quæ benedicit. Deo gratias agẽ- 25
do de omnibus bonis, Horatius, Tu quã- Horatius.
cunq; deus tibi fortunauerit horam, grata ſume
manu, nec dulcia differ in annum, ut quocumq;
loco fueris libenter uixiſſe te dicas. ¶ Impin-
guabitur. Veris bonis a deo, quæ ab eodem
propter gratiarum, actionem noſtrã uberrime
effunduntur in nos. ¶ Et qui inebriat, ipſe
quoq; inebriabitur. Qui alios paſcit & potat
bonis temporalibus ac ſpiritualibus, meretur &
ipſe a deo iiſdem ſatiari. Dominus ea, menſura Lucas
qua menſi fueritis remetietur & uobis, Xyxtus, Xiſtus.
Inſueſce te quidẽ corpori prebere quæ ſua ſunt
caſtæ, animæ que ſua sũt pie, Idem, paſce animã
tuã uerbo dei, & corpus ſimplicibus cibis.

QVi abſcondit frumenta. Vt carius uen- 26
dat urgente fame. ¶ Maledicetur in Ariſtoteles
populis. Quos fame enecat, eſt autem Ari- Heſiodus
ſtotelis & heſyodi ſententia non omnino eſſe te- Vulgi ſen-

 tentia.

mere quod uulgo dictitant, quia non falſum qd̄
Sententia est in ore plurimorum. Vnde uulgari ſententia
uulgaris. dicitur, uox populi uox dei eſt, experimento li-
quet his crudeliſſimis & auaris diuitibus ſuas pe
cunias hac rabie partas ceſſiſſe infeliciſſime.
¶ Benedictio autem ſuper caput uenden-
tium. Tempore penuriæ moderato pretio,
non querentes ditari & lucrum capere de fru-
mento quod ad hominis uitam creauit deus, ſi-
Geneſis. cut Ioſeph in ægypto fecit, Geneſis. 41.
27 BEne conſurgit diluculo q querit bona.
Quia numq̄ intempeſtiuū & importunū ē
tempus bene faciendi, etiam ſi in dacrepita ætate
Auguſtinus quiſq̄ deum querere incipiat, Numq̄ enim ſera
& tarda eſt conuerſio noſtra ad deum, cujus mi-
ſericordiæ nec tempora ponere, nec menſuras
Ezechi. nouimus diffinire. Ezechiel in quacunq; hora
ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius
non recordabor amplius. Qui autem inue-
ſtigator malorum eſt ab eis opprimetur.
Eccleſiaſtici Eccleſiaſtici ſtultitia ē homini auſcultare p oſtiū
Luc. hoc modo pharisei obſeruabant Christum luce.
ps. 20. contra hos imprecatur, ps. Dicens ueniat
illis languus quem ignorāt, & captio quam ab-
ſconderunt apprehendat eos.
28 QVi confidit in diuitiis ſuis corruet.
Quia caducæ, incertæ, & innumeris ſu-
biectæ caſibus, Nam diuitibus acrius inuidetur
Diuites mi- q̄ pauperibus. Et non ipſos ſed locupletes inge-
ſeri. rat infeſtatio ſæua latronū, in pugna plus duces

& principes q̄ milites gregarii ab hoſtibus appe tuntur, uiolentius propulſantur uentis & turbinibus culmina altiora, ideo magis magiſq; metuendū ei qui cæteris unus diuitiis ſuis plus pōt (Nā ut ait Ouidius) Sūmiſq; negatū ſtare diu, Vnde Mimus, Male gerit qcquid gerit fortunæ fide, nā quod à fortuna pendet id parꝫ eſt firmū Vñ. ps. Diuitiæ ſi affluant nolite cor apponere, non enim damnat diuitias, ſed cor appoſitū in eaꝫ fiducia, Et Paulus quoq; uetat incerto diuitiarum ſpem ponere. ¶ Iuſti aūt quaſi uires folium. Quia in deo eſt fidutia eius, ūn. ps. Et erit tamq̄ lignū &c. Nō enim ex aliquo externo, ſed ex ſe & deo pendet dicens cū pſalmo, Dixi dn̄o deus me⁹ es tu, qm̄ bonoꝝ meoꝝ nō eges. Ouidius. Mimus. ps. Paulus. ps. ps

29 QVi conturbat domum ſuam. Dilapidando domeſtica bona, alea, ludis, cōuiuiis, ueſtibus, equis, uenationibus, cæteriſq; uanis, inutilib⁹, pdigiſq; ſumptibus. ¶ Poſſidebit uentos. Nā nullū poterit inſtituere heredem ad inopiā redactus ipſe, uiuēdo luxurioſe.

30 QVi ſtultus eſt ſeruiet ſapienti. Quia cōtra ſapientis uitam dum ſtultus preeminens terrorē poteſtatis exercet, dum hūc laboribus fatigat, cōtumeliis lacerat, ab omniū uitioꝝ rubigine urēdo purgat, ſtult⁹ ergo ſapiēti ēt dominando ſeruit, quē ad meliorē uitā premēdo pducit, Hoc mō Eſau, fratri ſuo Iacob ſeruiuit Gen. 25. Aliogn ſi ad corporeā ſeruitutē referas magis uidebit Iacob illi ſeruiſſe cui mūera Gregorius. Eſau. & Iacob exēpla. Paulus.

obtulit, dominum appellauit, & humiliter adorauit.

31 FRuctus iuſti, lignum uitæ. Quod immortalitatem donabat, & Paulus Repleti

Paulus. fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum in gloriam

Eccleſiaſtici & laudem dei, Bonorum ergo iuſtorum laborũ noſtrorum glorioſus eſt fructus, quia immortalis. ¶ Et qui ſuſcipit animas ſapiens eſt. Qui eas erudit, docet, hortatur, corrigit, & ad

Xiſtus. uitam dirigit, Nam (ut inquit Xyſtus Nemo ſapiens uir eſt qui deorſum aſpicit in terram, Idẽ, uerbum de deo loquens depoſitũ te putato accepiſſe animas auditorum, idq; propter deum, & nõ alicuius mundani comodi uel honoris reſpe

Auguſtinus ctu, Non enim (ut inquit Auguſtinus) officiis

Fines uirtutũ & uitiorum ſed finibus a uitiis uirtutes diſcernuntur, officiũ eſt quod faciendum eſt, finis uero propter quod faciendum cũ itaq; facit homo aliquid ubi peccatur nõ uidetur ſi non propter hoc facit, propter ꝙ facere debet, peccare conuincit. Quicquid autem bonifit ab homine & nõ propter hoc fit propter quod fieri debere ſapientia precipit, ſi officio uidetur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt.

32 SI iuſtus in terra recipit quanto magis impius & peccator. Hanc ſententiã adducit Petrus, primæ. 4. Si iuſtus uix ſaluabitur, impius & peccator ubi parebuntur? Nam deus plerumq; bonis ĩ hac uita largitur premia, & ſimiliter malis ante mortem reddit commeritam

penam, Alias, ſi deus punit iuſtos leuiter peccã-
tes, quanto magis impios abſq; ullo freno deum
offendentes? Notandum q; omnis impius pec-
cator eſt, nõ omnis peccator impius, quis ſcrip-
tura ambo hec nomina ſæpius confundat iuxta
illud, non reſurgunt impii in iuditio neq; pecca
tores in conſilio iuſtorum. Juſtum autem appel-
lat non conſumata iuſtitia, quæ non eſt preſen-
tis uitæ ſed alterius, ſed quia multis floret uirtu-
tibus, non quia omni uitio caret ideo uix ſaluabi
tur, quia in multis indiget miſericordia dei.

Omnis im-
pius pecca-
tor at nõ e
conuerſo

ps.

CAPITVLVM. XII.

QVI Diligit diſciplinam,
diligit ſcientiam. Nam
una abſq; altera eſſe nõ po
teſt, unde. ps. Bonitatem
& diſciplinam & ſciẽtiam
doce me, Hæc autem eſt illa
noſtra uera magiſtra, ſcire uidelicet q; ipſe p ſe
nihil eſt, & quoniam quidquid eſt propter deũ
eſt. Hac ſciẽtia edoctus quiſq; libentiſſime ſuffert
correctiones de manu dei patris, Nam niſi per
diſciplinam noſtra ignorãtia increpetur, ſapien-
tia uera non capitur, Et cum abſq; ſapientia in
hãc miſeriam ueniamus, ad ipſam ſuſpirare de-
beret omnis mortalium intentio. ¶ Qui au-
tem odit increpatione inſipiens eſt. Quia
ſuperbus & arrogans ſuos morbos ignorat. Et

2

ps.

Scientia ſui
Grego.

cum flagellatur murmurat contra deum, quaſi
Similitudo iniuſte & inique cum eo agat, quemadmodum
& inſipiens æger, ægre fert a medico curari.

ps. 2 QVi bonus eſt hauriet ſibi a dño gratiã. ps. Voluntatem timentiũ ſe faciet, & de-
Ioſue precationem eorũ exaudiet, & Ioſue ſteterũt Sol & luna, obediente deo uoci hominis. ¶ Qui autem confidit in cogitationibus ſuis impie
ps. agit. ps. Nouit dominus cogitationes hominũ
Paulus qm̃ uanæ ſunt, Nec ſumus ſufficientis cogitare aliquid ex nobis tanq̃ ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt inquit Pau.

3 NOn roborabitur homo ex impietate. Nam cætera peccata patientius tollerat ac tardius punit diuina iuſtitia, Impietatem autem
Iob uelocius ulciſcitur Iob, Laus impiorum breuis,
Eſaias Eſaias, ueh impio in malum, Ezechiel, ueh tibi
Ezechiel impie prophane dux iſrael appropinquare feciſti dies tuos, Impius eſt (inquit hylarius) q ma-
Hylarius
Impietas q le de deo ſentit, Deum non timet, ſecure de Dei miſericordia omnia preſumit, qui cum pecca-
Impietas quid. tor ſit, non credit ſe eſſe peccatorẽ, Impietas.n. uitiũ incredulitatis ẽ, corde perpetratũ. ¶ Radix iuſtorũ non commouebitur. Radix iuſtorũ charitas eſt qua deo colligati immobiliter
Paulus adherent Paulus, in charitate radicati, in radice
Charitas. uiget & fructus & opulentia, Quantã immobi-
Paulus litatẽ præſtet hæc radix, audi Paulũ dicẽtẽ, Quis
Victoria ſui nos ſeparabit a charitate Chriſti &c. Preſtat.n. ſui ipſius uictoriam omnium uictoriarum, tum

primam, tum optimã, quemadmodũ ſe ipſo inferiorem eſſe, omniũ & turpiſſimũ & ignauiſſimũ eſt, uincit autem ſeipſum qui proficit in melius, ac ſeipſo inferior euadit q deterior reddit.

MVlier diligens corona eſt uiro ſuo. 4
Hæc mulier fortis uirum diligit, ad iram non prouocat a penis releuat, & perſonam eius procurat, hæc corona eſt, quia caſta, & de qua fama mentiri ueretur. ¶ Putredo in oſſibus eius quæ confuſione res dignas gerit. Redundat enim in dedecus & damnum uiri uxoris ignauia & impudicitia, totaq; debilitat domum (quemadmodũ putredo oſſium corpus humanum) quæ neglecto uiro commiſcetur alienis, eiſdemq; ſubſtantiam mariti elargitur.

Mulier fortis que.

COgitationes iuſtorum iudicia. Opiniones tuæ iudicia ſint, & cogitatio tua a uero numq̃ recedat inqt Seneca; Hoc aũt fit qñ intra cordis arcana tribunal cõſtituit, rectaq; iuditia fiunt, menſq; uelut in trutina ſuſpendit, & ad quodlibet agendũ æqua lance libratur, de quo iudicio Paul[9], ſi nos metipſos diiudicarem[9] &c. Eſt.n. cogitatio parens boni uel mali, & in cogitationibus quiſq; aut innocens aut reus eſt, dominus, de corde exeunt cogitationes &c. Et bonus hõ de bono cordis theſauro &c. Nequit.n. fieri ut qſq̃ male faciat & bñ cogitet inqt ſapiẽs. ¶ Et conſilia impiorum fraudulenta. Cõtra proximos ſuos male cogitãtes, quemadmodum phariſei & herodiani contra Chriſtum.

5

Seneca

Paulus

Cogitatio quid.

Mat.

Sapiens.

6 VErba impiorum inſidiantur ſanguini.
Mat. Magiſter (inquiunt phariſei) licet cenſum
dare cæſari, Item hec mulier modo deprehenſa
Ioa. eſt in adulterio &c. ¶ Os iuſtorum libera-
bit eos. Quemadmodum Daniel Suſannam,
Nicodemus & Ioſeph, Chriſtũ, & gamaliel apo
ſtolos libera nixi ſunt.

7 VErte impios & non erunt.
In puncto temporis aliquando deus om-
Impietas in nia uertit, quæ tot machinationibus, conatibus
ſtabilis. humanis, fraudulentis conſiliis, longo tempoꝛe
ſucceſſu fundare queſiuit hominum arrogãtia,
quia non eſt ſtabilis impietas, neq; ſubſtantia,
neq; regna, neque principiatus, neq; honores,
neq; uoluptates, cæteraq; humana bona impieta
Domus iu- te queſita. ¶ Domus autem iuſtorum per-
ſtorum que manebunt. Sunt iuſtorum domus in quibus
res peſſeſſæ neq; poſſidentibus iniuſtæ, neq; cu-
ſtodientibus difficiles, neq; augentibus peniten-
Solon. dæ ſunt, ſecundum Solonem, Auguſtinus de ci-
Auguſtinus uitate dei, Euertuntur (inquit) peccatores duo-
Euerſio pec bus modis, aut ſicut ſodomitæ, ut ꝓrſus pereãt
catorum. pro peccatis, aut ſicut niniuitæ ut ipſa impietas
euertatur & deſtruatur penitẽdo, euerſa ẽ enim
ciuitas que mala erat & facta eſt ciuitas bona, &
ita uerificata eſt prophetia Ionæ dicẽtis, Adhuc
quadraginta dies & niniue ſubuertetur.

8 DOctrina ſua noſcitur, ſiue laudaẽ uir.
Et tamen falſa eſt laus quando laudantes
errore falluntur, ſiue in rebus ſiue in hominibus

ſiue in utriſq;, Eſt autem ſcientia ſiue doctrina (ut Ariſtoteles inquit) bonorum honorabiliũ, Ariſtoteles. unde homini ſcientia predito recte honos debetur ſi a ſcientiarũ domino agnoſcatur ſibi fuiſſe concesſa, non ſicut uani Philoſophi quorum obſcuratum & inſipiens cor factum eſt, dicentes ſe eſſe ſapientes & labia inquiũt noſtra a nobis ſunt, quis noſter dominus eſt? ℂ Qui autem uanus & excors eſt patebit contemptui. Quid enim habere poteſt boni homo indoctus & ineruditus carens bono intellectus humani? Sine literis (ut inquit Cato) uita eſt quaſi mortis imago.

Scie͂tia que honorabilis

Cato.

MElior eſt pauper & ſufficiens ſibi. 9

Suo labore & induſtria uictum parãdo, Nam paupertas iuuat hominem multa experiri, Sicut enim in paruo grabatulo preſtat ſanum eẽ cum aliquo incommodo, q̃ in magno & comodo ægrotum, ſic in parua fortũa arctius uictitãdo, q̃ in magna mæroris plenum & infelicem, Non enim paupertas, ſed concupiſcentia triſtitiam parit, neq; diuitiæ a triſtitia liberant, ſed animus & ratio, Qui ſibi uidet̃ pauper, pauper eſt, & qui cum paupertate bene conuenit diues eſt, neq; qui parum habet eſt pauper, ſed q plus cupit, Ideo cura timorem nec timebis paupertatem, Turpiſſime enim paupertatem fers, ſi pudet, unde Seneca nullum maius lucrum, q̃ carere poſſe his quæ poſſides, non enim ẽ in rebus uitium ſed in animo ipſo.

Similitudo

Verus pauper qui.

Seneca

¶ Quam glorioſus & indigens pane. Melior ergo eſt qui fideliter in agro laborat, & terram colit unde uiuat, contentus ſua ſorte, quam glorioſus thraſo qui laborare negligit propter ſuperbiam, Minime paupertatem tollerare poteſt, ſed per nepharias artes & rapinas congregat unde uiuere poſſit, Flaccus, Pauper non eſt cui rerum ſuppetit uſus, ſi uentri bene eſt, ſi lateri, pedibuſq; tuis, nil diuitiæ poterũt regales addere maius.

Flaccus

10

Agnoſcere quid.

NOuit iuſtus animas iumentorũ ſuorũ. Per agnoſcere, diligere intelligit. Imo hoc uerbum cum ſignificatione dilectionis ſimul ſonat affectũ cõpaſſionis, Vnde dñs, & agnoſco meas &c. Diligit ergo & compatitur eis prouidens neceſſaria nec ſuffert animo cernere eorũ miſerias, teſtatur Rabi Moyſes deum frequenter precepiſſe iudeis facere miſericordiã brutis, Vt ſic aſſueſcerent ſibi inuicem, atq; hominibus eſſe miſericordes, Erant enim natura crudeles. ¶ Viſcera autem impiorũ crudelia. Damnatur Catonis ferocitas qui ſeruos ſenes & inualidos eiiciebat, haud ſecus q̃ ſi bruta animalia eſſent. Damnatur omnium ſeculorũ literis crudelitas in homine ab humanitate ſic appellate, atq; inter omnia uitia humana maxime abominanda, Vocat eam Ariſtoteles ferocitatem inhumanam beſtiarum uitium, Seneca, Atrocitatem animi crudelior ira, quæ delectatur & ridet in

Ioannes.

Rabi Moiſes.

Crudelitas damnat᷑ Catõis & aliorum.

Ariſtoteles

Seneca

tormentis hominum, inter quæ acerbiſſima eſt illa quæ penam trahit, eſt q̃ interdum miſericordie genus cito occidere, Extant innumera exempla crudelium tyrannorũ, qui nihilominus crudeliſſima morte extincti ſunt fere omnes.

QVi operatur terrã ſuã ſaturabit panibus. Nã fertiliſſimus ẽ in agro oculus domini, & optimũ ſtercus ueſtigium eius. Commendat per iſta honeſtum labore, Quoniam ſine labore in rebus humanis nil frugiferum fieri poteſt, atq; adeo probatur, ut caſſus etiam labor dummodo non ſit uitioſus, otio ac delitiis ſit ante ferendus, Vnde Plato ad uiuentes, otio labores anteponite, niſi forte rubiginem ſplendori preſtare potetis, generoſos enim animos labor nutrit. ℭ Qui autem ſectatur otium ſtultiſſimus eſt. Eſt otium laudatum literatorum, ẽ & illaudatum uoluptariorũ, & ignauorum, aduerſumq; labori, in quo uiuentes Seneca ſtultos uocat, ſemperq; uiuere incipientes, Nam ſumma mentis malitia eſt, otium iners omnium cogitationum malarum & inutilium ſentina, Primum autem plus negotii habet q̃ otii, qđ Seneca in epiſtolis uiro honeſto & prudenti amplectendum ſuadet, unde ipſe de hoc loquens dicit, Crede mihi plus agunt qui nihil agere uidentur in hunc modum laudatur ocium diuine cõtemplationis de quo Bernardus otiũ ẽ uacare deo, Immo negotium negotiorum ubi

11 Columella Laboris laudes

Plato.

Otium laudatũ & illaudatum.

Seneca

Seneca

Bernardus otiũ quid

nullum admittitur otium, qui hoc ſequitur pru dentiſſimus eſt.

12 DEſiderium impii monimentũ eſt peſſi/ morũ. Hebraice. Deſiderauit impius rethe malorum. Ideſt cupiditatem, radicem omnium malorum ſecundum Paulum, uel arcẽ ut dicebat Dyogenes, Hac ſemel in animũ impiũ radicata omnia rapere feſtinat ut in ſuas caſſes undiq; uenando opes conuehat, Multis autem ſeruit q cupiditati & corpori ſeruit dicebat ille. ℂRadix autem iuſtorum proficiet. Sicut radix impiorum cupiditas eſt, Ita iuſtorum cha/ ritas que ſemper parit, fructus bonorum operũ quotidie ſeipſa melior proficiens. p̃s. Et erit tamq̃ ligmius.

Paulus

Diogenes

Radix iuſto rum.

p̃s.

13 PRopter peccata labiorũ ruina ꝓximat malo. Innumeri ſua lingua ſibi mortem pepererunt, extant exempla illorum qui nun/ tiauerunt Dauidi mortem ſaulis, & iſboſet ſecũ/ do, Regum. ℂEffugiet aũt iuſtus de angu/ ſtia. p̃s. Quoniã ipſe liberauit me de laqueo uenantium & a uerbo aſpero, Quia enim ponit cuſtodiam ori ſuo & oſtium circumſtantiæ la/ biis ſuis, ideo inumera mala effugit, Vnde Iſo/ crates, que nobis efferri nemini dixeris niſi tan/ tundem expediat ea taceri & tibi dicenti, & illis qui audierunt.

.2. Regum

p̃s.

Iſocrates

14 DE fructu oris ſui unus quiſq; replebit bonis. Deum benedicendo cui tria de/ bemus, honorem creatori, Amorẽ redemptorĩ timo/

Bernardus

Quid deo debemus

timorem iudici. ps. Labia mea laudabunt te ſic ps.
benedicam te in uita mea, Et ſubdit ſicut adipe
& pinguedine repleatur os meum. ¶ Et iux-
ta opera manuum ſuarum retribuetur ei.
Quando reddet deus unicuiq; ſecundum labo-
rem ſuum, Non ergo lingua tantum, ſed manus
nobis neceſſaria eſt, Non enim qui ſolum dicũt
& non faciunt laudantur, ſed qui dicũt & faciũt
ad exemplar domini Ieſu qui cepit facere & do- Act.
cere, Paulus que enim ſeminauerit homo hæc & Paulus
metet, Item per que homo peccauerit, per hec Sapi.
torquebitur, Item, grauabit eum iniquitas ſua. Ecc.

Via ſtulti recta eſt in oculis eius. Peſſi- 15
ma philautia cecatus que eſt omnium ma
lorum cauſa, Eſt enim proprium ſtultitiæ (in-
quit Cicero) aliorum uitia cernere ſuorum obli Cicero.
uiſci, Vnde Xiſtus, dum ſemetipſum quis am- Xiſtus
plius diligit, inde iniuſtitia naſcitur.
¶ Qui autem ſapiens eſt audit conſilia.
Malens alieno intellectui cedere, q̃ propriæ ſta-
re ſententiæ, Vnde diuus Bernardus moriens di Bernardus
xit, Alieno ſenſui magis q̃ meo credi, idq; opti-
mo iure, Amor enim noſtri undequaq; uehemẽ- Amor ſui
tiſſimus oculum mentis excecat, ut bonum cre-
damus malum, & fedum pulchrum, & e contra,
Ergo tutius & ſapientius eſt alieno conſilio cre-
dere q̃ noſtris perturbatis affectibus, unde extat
adagium. Auribus frequentius utere q̃ lingua. Adagium

Fatuus ſtatim indicat iram ſuam. 16
Ex iniuria accepta comminatur ledenti, cla

mat conuitiatur eſt enim ira breuis inſania, neq; ab ea differt niſi tempore, Flaccus. Ira furor breuis eſt, animum rege, qui niſi pareat, imperat, hunc frenis hunc tu compeſce cathena. Ecc.7. Ne ſis uelox ad iraſcandum quia ira in ſinu ſtulti requieſcit, Iob, uirū ſtultum interficit iracundia, ergo ſtultus & fatuus eſt iracundus, & iracundo ſtultitia & fatuitas dominantur.

Flaccus

Ecc.

Iob

¶ Qui autem diſſimulat iniuriam callidus eſt. ¶ Reprimit ſe ue quid ex ira dicat uel faciat cuius eum poſtea peniteat, unde Paulus, date locum iræ uerumtamen memento non qui cōuitiatur aut uerberat iniuriam facere, ſed opinionem de hoc uelut iniuriam facere, cum igitur te quis irritat, tua te opinione ſcito irritari, Quãobrem à principio enitere, ne te imaginatio corripiat, ſi enim ſemel per aliquod tempus eam cōtinebis facilius tui ipſius compos eris. Mors, exilium & omnia quæ terribilia uidentur, ante oculos tibi continuo ſunto, neq; quicquam cogitabis neq; quicquam cupies nimis, Si quis tuū corpus imperium habenti traderet ægreferres, q; autem tu tuā mentem cui uis tradas, ut cum tibi conuitia dicuntur perturbetur & confundatur, nonne te pudet? ob id indeute, Mihi uindictam & ego retribuam ait dominus, hoc eſt glorioſiſſimum ulciſcendi genus, nam (ut inquit Mimus, etiam qui faciunt odio habent iniuriā, ingeintas non recipit contumeliam, quia generoſi animi eſt negligere contumeliam.

Paulus.

Platonici

Deut.

Mimus

Q Vi quod nouit loquitur iudex iuſti- 17
tiæ eſt. Quia uerax & iuſtus. Extat di
ctum epytecti ſtoici, Neminem recte alijs ius di- Epitectus
cere, niſi qui iudex prius ipſe in ſe fuerit. Eſt au-
tem iudex, iuſtitiæ antiſtes, quem oportem eſſe Iudex qua-
grauem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum, in lis.
adulabilem, contra improbos & nocentes in
exorabilem, erectumq; & arduum, & potentem
ui, & maieſtate æquitatis, ueritatiſq;, terrificũ,
& quãuis de temporalibus legibus homines iu-
dicent, cum eas inſtituunt, tamen cum inſtitutæ
fuerint non licet iudici de ipſis iudicare, ſed ſecũ
dum ipſas. ¶Qui autem mentitur teſtis ẽ
fraudulentus. Quia iuſtitiæ corruptor. Eſt
aũt ueritatẽ, & iuſtitiã ſeq; liberũ, mentiri uero Mentiri ſer
ſeruile uitiũ, & a cũctis mortalibus odio inſectã- uile.
dũ, nec qđ apud mediocres ẽt ſeruos ueniã ꝓ-
mereatur, unde Paulus, deponẽtes mendatiũ lo- Paulus.
quimini, unuſqſq; ueritatẽ cum proximo ſuo.
E St qui ꝓmittit & quaſi gladio cõſciẽtiæ. 18
Hebraice. Sic, ẽ, q profert uerba q̃ ſunt
uelut cõfeſſiones gladii. Acuta pungẽtia pe-
netrantia uſq; ad medullam cordis. ps. Linguæ ps.
eoꝝ gladius, Item, ſub lingua eius labor & do-
lor. ¶Lingua autem ſapientiã eſt ſanitas.
Prouerbium extat grecorum, lingua quo uadis Prouerbiũ
ſubuerſura ciuitatem, erectura ciuitatem, de bo- grecanicũ
na & mala lingua intelligit, uulgare extat exem- Apologus
plum Eſopi de linguis in conuiuio exhibitis. Eſopi.
¶Labium ueritatis firmũ erit in perpetuũ. 19

Nam ueritas domini manet in æternum, etiam ſi intereat mundus ſemper uerum erit mũdum interiſſe, ueritas ergo eſſet etiam mundo perdito.
Sophocles Vnde ſophocles, loquere ſemper uera, nec umq̃ dubita mortalium uero nemo ob id decipiet, nã iuſta lingua robur immenſum habet uenit enim in lucem ueritas non quæſita, Nam tempus oĩa re
Senarius uelat, ueritas autem eſt filia temporis, Senarius, ueritatem tempus in lucem eruit, Itẽ, omnia ſub
Thales auras tempus aperiens refert, Vnde thales tempus eſt omnium ſapientiſſimum quia cuncta re
Pindarus perit eruitq;. Pindarus, poſteridies ſapientiſſimi ſunt teſtes, & alibi appellat tempus omnium parentem, q̃ nihil non fiat in ſucceſſu temporis,
Plutarchus Plutarchus querit cur antiquitus operto capite
problema res diuina ſaturno fiebat, Reſpõdit, Quod ueritas aliquando tecta reperta ſit, ſed ea tempore Reperitur, Saturnus autem deus temporum fin-
Liuius gitur, unde Liuius, a ueritate laborare ſæpe ni-
Mimus mis, ius aiunt extingui numq̃, Et mimus, uerũ
Ioannes tam & ſi ſupprimitur non extinguitur, nam ad tempus premi poteſt ſed emergit poſtea, & dominus Ieſus, qui facit ueritatem uenit ad lucem ut manifeſtentur opera eius uirtutis ſectator eẽ in patulo non ueretur. Audacter producit in lucem artifex ſi fecit opus immaculatum, ueridicus innocens ubiq; ſecurus eſt. ¶Qui autem teſtis eſt repentinus concinnat linguã men-
Arles. dacii. Hebraice. Et ad monumẽtum lingua mendax, Quia numq; ſibi conſtat carens ſta-

bilitate ueritatis, Nam ueritati omnia congruũt, Mendatio celeriter uerum abſcedit, quia ueritas docendo perſuadet, mendatium uero ſuadendo docet, ideo (teſte Xiſto) melius eſt uinci uera dicentem, quã uincere mentientem, etenim generoſa ueritas, Mentiri illiberale, & cum fecuudus ſit error, ſimplex tamen eſt ueritas, & ſimplex ueritatis oratio, Laborant homines loqui mendatium, qui ueritatem tota facilitate loquerentur, ille laborat qui fingit qđ dicit, non laborat qui uera loquitur, ipſa enim ueritas ſine labore loquitur.

Xiſtus

Veritas qualis.

Mẽdacium quale.

DOlus in corde cogitantium mala. 20

Dolus (teſte Auguſtino) eſt cũ aliud agitur & aliud ſimulatur idq; in dannum alterius, uel dolus eſt occulta malitia blandis uerbis adornata, Eccleſiaſtici.9.ps.5.Hier.9.ſagitta & c. ¶ Qui autem pacis ineunt conſilia, ſequitur eos gaudium. Quia locus dei in pace factus eſt, ut inquit ps.

Auguſtinus

Dolus quid

Ecc.

ps.

Hier.

NOn cõtriſtabit iuſtũ quicquid ei acciderit. Quia in deo ſpem ſuam locauit, 21

Paulus, ſi deus pro nobis qui contra nos? eius enim primeua intentio ẽ querere deum, ac ſeipſum ei tradere unde quicquid ei a latere acciderit ſiue proſperi ſiue aduerſi totum accidens eſt, extra eius principale propoſitũ, peccatores autem temporalia & terrena querentes de his contriſtantur, ideo ſubdit. ¶ Impii autem replebuntur malo. Quia enim labentem mũ-

Paulus

dum diligunt, neceſſe eſt ut cum eo labantur &
malis eius repleantur.
22 ABhominatio ſunt domino labia men-
datia, qui autem fideliter agunt placẽt
ei. Quia deus ueritas ẽ, odit diſſimile, gaudetq́;
conſimili ſibi.
23 HOmo uerſutus celat ſcientiã. Loco &
Paulus tẽpore debito, Paulus, Nõ potui uobis loq
tamq̃ ſpiritualibus &c. ¶ Et cor inſipientiũ
puocat ſtultitiã. Effutientes, q̃, qbus, & qñ
nõ debẽt, uolentes prius eẽ diſcipuli q̃ magiſtri.
24 MAnus fortiũ dominabit. Qui tẽpora
lia iuſte acquirũt, qq́; ſeduli ſunt parare
manibus ſuis iuſtis laboribus neceſſaria, q pxi-
mum nõ grauãt, neq; ab eo extorquẽt iniuſtũ lu-
crũ, ii merito cæteris imperare debẽt. ¶ Que
aũt remiſſa eſt tributis ſeruiet. Semper enim
ſeruituti obnoxia ẽ ignaui & imbecillis pauper
Seruitus tas, ſe ſe minime defenſare potens, Nulla autem
turpiſſima ſeruitus turpior q̃ uoluntaria.
25 MErot in corde uiri humiliabit eum.
De immoderata & ſeculari triſtitia in-
telligendũ, ẽ, quæ animũ obruit, rõnem excecat,
Paulus & ſecundũ Paulum mortem operatur, ſecus de
Ecc. moderata de qua Eccleſiaſtici, cor ſapientũ ubi
Triſtitia triſtitia. ¶ Et in ſermõe bono letificabit.
mala & bo- Hinc grece, lingua bona, Eucharis appellat, Et
na. animo ægroto medicus ẽ oratio, Et grecus uer-
Lingua Eu- ſus, ſunt uerba & uoces, quibus hunc lenire do-
charis. lorẽ poſſis, & magnã morbi depellere partẽ, Et
Homerus

Paulus, iubet corinthios ut conſolabitur inceſtū Paulus
penitentem, ne ampliori triſtitia abſorbeatur.

QVi negligit damnū ꝓpter amicum iu- 26
ſtus eſt. Nam (teſte Ariſtotele) amico- Ariſtoteles
rū eſt anima una, Itē amicorū omnia ſunt comu-
nia, Ad hec amicicia eſt æqualitas quædā, diciturq;
ꝓuerbio q amic⁹ ſe habet ad amicū ſicut genu, ꝓuerbium
ad tibiam ob maximā propinquitatē, debet er- uulgare.
go amicitia uera unire, adequare, comunicare,
& in neceſſitate ſubuenire amico ſuo. ¶ Iter
autem impiorum decipiet eos. Vt numq̄
quieſcant & ad finē perueniāt quia deuium eſt,
ſed ut magnis penis, doloribus, & anxietatibus
torqueantur Eſa. 47. Veniat ſuper te malum. Eſa.

NOn inueniet fraudulentus lucrum. 27
Nam lucrum turpe res peſſima, & damnū Lucrū tur-
appellandum eſt, cum mala fama & conſcientia pe.
lucrum, Nā lucrum iniuſtum pecuniæ ſine dam-
no alterius fieri non poteſt, at non item, in re-
bus animi, Vnde Heſiodus, ne male lucrēs, nam Heſiodus.
mala lucra æqualia damnis, Vtinam hanc ſen-
tentiam mortales & maxime mercatores atten-
derent, ducerentq; non eſſe lucrum, quod iactu
ra animæ & famæ fit) ſed magis placet illud Eu- Euripides
ripidis, unde habeat querit nemo, ſed oportet
habere.

¶ Et ſubſtantia hominis erit auri pretium.
Hebraice. ¶ Subſtantia hominis iuſti eſt
pretioſa. Quia iuſto ſudore parta non frau-
de, rapina, furto, iniuſte acquiſita.

128 Platonicũ Iuſtitię encomium

INſemita iuſtitiæ uita. Nam qui iuſtitiam colit, eum neceſſe eſt ut uirtutem etiam cæteræ comitentur, Omnium quippe nutrix & mater eſt, Quæ ſi in animis uerſetur ſapientia, ſi in corporibus bona ualetudo, ſi in domo concordia, ſi demum in mundo prouidentia nominat. Hanc qui habent nec metu perturbãtur, nec pudore confunduntur, nec ſollicitudine carpũtur, nec angoribus execuciantur, ſed ipſi ſibi cõſtãt, & quæ ſincera uoluptas ẽ tranquillo animo ſemper & quieto perfruuntur, Ita gens indorum q pedalii uocantur nil aliud a diis in ſacrificiis q̃ iuſtitiam poſcebant quã una, impetrata omnia ſe adeptos arbitrabantur.

Gens indorum pedalii

¶ Iter autem deuium ducit ad mortem. Quod magnipendendũ eſt, Nam uita turpis ne morti quidẽ honeſtæ locum relinquit. p̃s. Mors peccatorum peſſima, Animam autem (inquit Xiſtus) mors non perdet ſed mala uita, Ideo nõ uiuere ſed bene uiuere plurimi faciendum eſt, Non enim animus mortalibus repletur quando æterna requirit, Mors autem honeſta ſæpe uitã turpem exornat.

p̃s. Xiſtus

CAPITVLVM XIII.

FILIVS Sapiens doctrina patris. Quia audit eruditionē eius. ¶ Qui autem illuſor eſt nō audit cum arguitur. Similis terebris quæ ſine uinculis & ui nihil eorū q̄ oportet facere uolunt, Nam terebre genus eſt inſtrumenti quod cum alligato loro circumuertitur, ut enim initium ſanitatis ſenſus morbi, ita correptionis initium agnoſcere culpam, & ut difficillime ſanantur carentes ſenſu morbi, ueluti lethargici, & phrenetici, ita difficillime reuocantur ad bonam mentē qui nō agnoſcūt uitia ſua.

Similitudo

Agnitio ſui morbi

2 DE fructu oris ſui homo ſatiabitur bonis, anima autē preuaricatorū iniqua. Hoc idem aliis uerbis docet dominus, ex ore tuo iuſtificaberis, & ex ore tuo cōdemnaberis. Vnde Seneca ſermo tuus non ſit inanis ſed aut ſuadeat, aut moneat, aut conſoletur, aut precipiat.

Mat.

Seneca.

3 QVi cuſtodit os ſuum cuſtodit animā ſuam. Nam innumera peccata ex irrefrenatione lingue oriūtur, uidelicet hereſes, detractiones, mendatia, contentiones, ſuſurrationes, & omnia quæ Iacobus in ſua graphice pingit. ¶ Qui autem inconſideratus eſt ad loquendū. Ideſt preceps non attendens perſonam, tempus & modum & fructum.

Iacobus.

Iob ℭ Sentiet mala. Iob, uir linguoſus nõ iuſtifi-
ps. cabit, &c. ps. Vir linguoſus nõ diriget in terra,
Gregorius quia (teſte Gregorio) dum quiſq; p uerba deficit
Similitudo perdita grauitate ſilentii, cuſtodiam mentis ami-
mittit, Sicut enim uas carens operculo immun-
ditiis deturpatur, ita anima quæ ori ſuo uirtu-
tem ſilentii nõ ſuper ponit, nec illũ tempore cõ-
Eſaias gruo clauſum tenet uitiis inq̃natur, Vñ Eſaias,
Pyttagoras erit cultus iuſtitiæ ſilentiũ, Et Pyttagoras, ſilen-
Iacobus. tii tutum premium, & Iacobus, ſi quis putat ſe
religioſum eſſe non refrenans linguã ſuam ſed
ſeducens cor ſuum huius uana religio.

4 VVlt & non uult piger. Volens quod admodũ nolẽte animo dicendũ ubi quis uult ſed nõ perfecto animo. Vult affectu, ſed non effectu, uult regnare cum Christo ſed non cum eo pati, uult bene mori, ſed non bene uiuere, uult piger paſtor emolumenta ouium Christi, ſed non uult ſollicitudinem & curam illarũ, uolens ergo nolente animo dicendum eſt, ubi quod uult ſe nolle oſtendit opere, in deſideriis autem eſt omnis piger Ecc. parit.n. terra pigra

Geneſis. & otioſa cordis noſtri ſpinas & tribules cogitationum noxiarum & uanarum.

ℭ Anima autem operantiũ impinguabitur. In labore honeſto & ſancto omnia bona ſunt,

Laboris honeſti laudes: corpus agile, & robuſtum reddit, diſſipat humores malos, omnia dulcia & facilia ei prebet. ad uictum, indumentum, domos, uias, naues, Arma ad famam quoq; & magnum nomen

uiam preparat, Iſte Ariſtotelem, Platonem, cæteroſq; Philoſophos ad aſtra euexit, labores herculi, Alexandro Cæſari, cæteriſq; magnis principibus immortalitatis nomen dederunt, Nō ergo mirū ſi toties laborē comēdat Salomon & ad laborē ſubeūdū nos incitat Chriſtiana doctrina.

VErbum mendax iuſtus deteſtabitur. Quia ueritati cōtrarium. ps. Odiſti oēs qui operantur iniquitatem, Nam omnis iniquitas odit ueritatē (inquit Auguſtinus) quia illā in ſe manere nō ſinit cū eā ſuſtinere nō poſſit, ſequitur, perdes omnes qui loquuntur mendaciū, Vnde dominus, ſit ſermo ueſter eſt, eſt, nō, nō. Verbum quoq; a ueritate deducit uarro q̄ uerū nos loqui oporteat. Eſt quoq; mendax uerbum, mendax factum, ſicut eſt Hipccritarū opus, hoc merito odit Iuſtus, Nam extremum eſt iniuſtitiæ genus apud Platonem iuſtū haberi qui iuſtus non ſit. ¶ Impius autem confundit & cōfundetur. Hebraice. Impius aūt putreſcere faciet opera ſua & pudore animum ſuum. Quia falſa & ſimulata ſunt opera eius, Eſaias, Argentum tuum uerſum eſt in ſcoriam, uinum tuum miſtum eſt aqua.

ſ — ps. — Auguſtinus — Mat. — Verbū uñ. — Varro. — Genus extremum in iuſtitie. — Plato. — Eſaias.

IVſtitia cuſtodit innocentis uiam. Innocēs ē q neminē ledit & oībus p̄deſt, Addit. Cicero niſi laceſſit? iniuria, ſed iſta de ſuo nō de Philoſophia, Plato. I. de republica, elegātiſſime probat iuſtitiam nō eſſe quemquam quamlibet hoſtem ledere, quam nō ē muſici p muſicam in

ſ — Innocens q — Cicero — Plato

alteram hanc ipſam facultatem immutare. Cum Platone etiam hoc ſentit Seneca, dicens neminē laceſſiri poſſet ut inimicū ſibi quemquam putet ut de ulciſcenda iniuria cogitet, Nam conſueuerunt ii quicquid bonis eueniat id iuſtiſſimo & indulgenti dei iuditio & bono illorum euenire, unde Seneca in libro de prouidentia dei dicit inter bonos uiros ac deum amicitia eſt conciliante uirtute, hunc ergo iuſtum merito deus protegit & cuſtodit. ¶ Impietas autem peccatorem ſupplantat. Quia non ſinit, impios ad deum recurrere, nec illuc aſpicere unde delapſi ſunt, Et ut eſt periculoſior tempeſtas quæ nō ſinit in portum appellere, q̄ quæ nauigare uetat, Ita grauiores ſunt animi impii motus qui non ſinunt homines conſiſtere, ratione perturbata ſed precipitem auferūt intempeſtates. Qui enim corporis morbo laborant quieti ſe tradunt, Medicum accerſunt, abſtinent, Impii autem ægrotantes animo quo grauius ægrotant, eo magis abhorrent, a quiete & medico.

Seneca. Seneca. Similitudo. Morbus impiorū qualis.

7 ESt quaſi diues cum nihil habeat. Quemadmodum euangelicus ille purpuratus. Hic multum ſollicitatur pro diuitiis acquirendis, ſemper tamen congeſto pauper in auro inexhauſta auiditas, famis ſitis per medicos curatur, rerum & diuitiarum negligitur, Nam pecuniarum inopiam (teſte menādro) uel unus amicus bene merens ſubſtulerit, at cupiditatem penuriamq; animi nec uniuerſi quidem expleāt,

Verus pauper. Seneca. Menander

neq; uiuentes neq; uita functi, unde Solon haud eſt opus fixus finis mortalibus ullis, poſſidens enim plura quam ſat eſt, plurima nihilominus concupiſcens, hunc nec aurum nec argentum ſanare poteſt nec equi, nec boues, nec oues, ſed uomitu ac purgatione opus habet, Neq; huius morbus ē penuria, ſed inſatiabilitas amorq; pecuniarum a prauo & ratione alieno iuditio proficiſcens, extra plenus eſt, intus uacuus, carne crepat ardore mentis mendicat, Vnde Seneca, Quis diues ? qui nihil cupiet, quis pauper? Auarus. Nam diues eſt qui ſua ſorte contentus eſt, Auarus omnis pauper eſt, qui quod habet non habet, Melius eſt autem (teſte Xiſto) nil habere, q̄ multa habentem nemini impartiri, Et Mimus, inſtructa inopia eſt cupiditas in diuitiis, qa cupere cum abundas inopia quedam eſt, nō expedita ſed inſtructa & onuſta, quaſi dicas diues inopia. Hinc prouerbio dicitur, Tātali penæ, de his dictum quib⁹ adſunt bona uerum iis frui negatum eſt, unde Flaccus, tantalus a labiis ſitiens fugientia captat pocula, quid rides ? mutato nomine de te fabula narratur, idem magnas inter opes inops. ¶ Et eſt quaſi pauper cum in multis diuitiis ſit. Quemadmodum Lazarus diuitiis ueris onuſtus, quia deum omnium diuitiarum conditorem corde geſtabat, Non eſt autem pauper (teſte Seneca) cui quātulumcumq; parum eſt ſatis eſt, Magnus eſt ille qui in diuitiis pauper eſt, ſed ſecurior qui caret diuitiis, Nihil

Solon. Seneca Xiſtus Mimus Prouerbiū Flaccus Ver⁹ diues Seneca

intereſt utrum egrum in ligneo lecto colloces
Similitudo aut aureo, quocunq; illum tranſtuleris morbum
ſuum ſecum traſfert. Ita nihil differt utrum ani
mus eger in diuitiis aut paupertate ponatur ma
lum ſuum illum ſequitur, Ille uir regii domina-
Valerius tus diſſoluitur Valerius publicula, inter publi-
publicola cas tirannorum opes, quatuor conſulatus, duo
bella, & triumphos, & innumeras lucrandi fa-
cultates nequaquam captus eſt cupiditate que-
ſtus, ſed in parua & a patre data re perſtitit fi-
lioſq; in paruis opibus educãs clarum omnibus
effecit ꝙ non qui multa poſſidet ſed qui paucis
indiget diues eſt, Argumentum huius fuit (in-
Dyoniſius quit Dionyſius halycarnaſeus) certum & in-
halicarna- dubitabile apparens poſt mortem eius pauper-
ſeus. tas, quæ cum in ere ſuo non haberet unde ſepe-
liri poſſet pro dignitate, Senatus eum publicis
pecuniis extulit in loco foro ꝓpinquo, & eſt is
locus longe diuitiis oĩbus regnoq; maiũs, bonũ
ſi nõ uoluptatibus uel diuitiis aliqs metiã ſed ho
Seneca neſto fælicitatẽ, hæc ille. Luxuriæ deſunt multa,
Auaritiæ, oĩa, inopiæ aũt parua, inquit Seneca.

8 REdemptio animæ uiri diuitiæ ſuę.
Per iſtas enim ſæpius redimit ſe a tyran-
norum uexatione ſed uerius & frequentius fit ꝑ
Daniel illas id quod cõſuluit Daniel babilonio Regi di-
cens, Peccata tua elemoſinis redime &c. Sicut
enim ad cenſurã liberalitatis philoſophi oẽs di-
uites uocant ita nos chriſtiani eoſdẽ ad elemoſi-
nas cõtribuẽdas. ¶ Qui aũt pauper ẽ incre-

patiõnē nõ ſuſtinet. Quid.n. poſſunt i pau
peres tyrāni a qbus nihil preter uitā extorquere Flaccus
poſſunt? Cantabit uacuus corā latrone uiatoru
LVx iuſtorū letificat. Oīa ſapiētibus ac 9
iuſtis facilia ſunt atq; leta, & hoc ob pru
dēs cõſiliū Nil.n.ē tam arduū qđ nõ facillime &
æquo aīo iuſtus & ſapiens efficiat Ergo ita pru
dēter ac decōti mō ſe hñt ī opib⁹ ſuis uti ipſe que 11
uitelux letitiā afferre dicat ob magnū v3 decor
rē quē prefert ūū omnia bonos uiros decent ait
Diogenianus. ¶ Lucerna autem impiorum Diogen.
extinguetur. Quia ob nubilata ratione & de
ſerti diuino lumine i omnia precipitia feruntur,
ac propterea uite candore priuabuntur.
INter ſuperbos ſemper ſunt iurgia. Eſt 10
enim ſupbia mater inuidiæ, & habet quen Superbia
dā appetitū unitatis omnipotētiæ in principatu mater inui
rerū tpŏraliū ideo ex ea naſcunt hereſes; ſchiſ diæ.
mata, detractiōes, Inuidiæ, Iræ, Rixe, diſſenſio
nes, contentiones; omnium litium & bellorum
matres; Adducit deinde liuorem; ſuſpitionem
gaudium ex alienis malis; tenacem iniuriarum
memoriam; & omnium iſtorum ueſtigia relin
quit in animo, Hæc ſemper in omnibus urbibus
inter ciues reperitur Quemadmodum Romæ
dum Cæſaris ſuperbia ſuperiorē nõ patit. Pom Cæſaris
pei ue parem, ad bella uentū eſt ciuilia, Hæc inter Superbia &
ſuperbos philoſophos tot lites & ſectas peperit Pompei.
¶ Qui aūt agunt oīa cum cõſilio, regun
tur ſapiētia. Nõ impotētib⁹ animi affectibus

aguntur, quemadmodum ſuperbi, ſed ſano & maturo conſilio omnia expendunt, unde prouer-
Prouerbiũ bium, Cum conſilio & rationi ſatisfeceris cun-
ctis te ſatisfeciſſe putato, Itẽ, in ſingulis expertum cõſule, Item, Mimus, deliberare utilia mo-
Mimus ra eſt tutiſſima, quia tutiſſimum eſt eſſe lentas conſultationes.

11 SVbſtãtia feſtinata minuetur. Cito dila-
pidabuntur bona acquiſita fraudibus, rapi-
Euripides nis, periuriis, & artibus illicitis. Vnde Euripides iniuſtam pecuniam ne poſſide ſi cupis eam diu-
Similitudo turnam eſſe domui tuæ, Vt enim lõgiori uia potius utendum eſt ſi modo tutior ſit, q̃ breuiori & periculoſa, ſic ad opes enitendum eſt, ut ſerius contingant tuto, potius q̃ ſtatim cum periculo. ¶ Quæ aũt paulatim colligitur manu multiplicabitur. Quia labore manuum partis dat deus incrementum, cenſus ergo ſit
Seneca adulatione uacuus inquit Seneca & neceſſario q; non indigus ualde enim diuites boni non ſunt, nam quouis modo pecuniam acquirũt parciq; ſunt, propterea diuites efficiuntur, qui uero honeſte parat honeſteq; erogat, neq; diues neq; pauper erit.

12 SPes quæ differtur affligit animam, lignum uitæ dedeſirium ueniens.
Nam prima radix ſpei eſt carere bono deſide-
Paulus. rato, quod enim uidet quis qd ſperatur ait Paulus? Hoc autem imperfectionis eſt. Ideo huius radicis fructus imperfectus affligit. Quando au-
tem

tem poſſidetur deficit expectatio, & amor boni ſperati creſcit, ceſſat afflictio: & aſcēdit delectatio, amati boni. Quemadmodum fluuius ueloci us currit cum ad mare propinquat, nam magis uirtutem maris ſentit quam deſiderat: & ipſum attrahit, ceſſat autem curſus cum ingreditur mare & quietatur & quieſcit. Vnde Plato. ſpem remotam appellat uigilantium ſomnium. Quemadmodum ſpes propinqua ſeruat afflictos. Greci, ſpes ſeruat homines rebus in duris bona. Ouidius, Spes bona dat uires, animū quoq; ſpes bona format: uiuere ſpe uidi qui moriturus erat. Pindarus, ſpes altrix ſenectæ,

Similitudo

Plato.

Spe remota quid Greci

Ouidius:

Pindarus

Qui detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurū obligat. Hebraice ſic. Vili pendēs uerbum dolebit ¶Nam qui nihili pendit uerbum ſiue dei ſiue ſuperiorum dolebit. Eſaias: ueh qui ſpernis: nonne & ipſe ſperneris? 13

Eſaias:

¶Qui autem timet preceptum in pace uerſabitur. Conſcientiæ ſuæ, ſciens ſe deo feciſſe ſatis in cuſtodia mandatorum eius & ſuperioribus ſuis obediſſe ſicut ipſe mandauit.

Lex ſapiētis fons uitæ: ut declinet a ruina mortis. Precepta maiorum natu, quantam afferant utilitatem iuuenibus, explicat hæc ſententia. Quanti iuuenes ad limina ſenectutis uenirent: qui in flore adoleſcentiæ pereunt, ſi monitis ſeniorū & ſapientum obedirent? Quod tamen non uetat lex, hoc uetat fieri pudor, Minimum decet libere, cui, cui multum licet. 14

Precepta maiorum

Mimus:

15 DOctrina bona dabit gratiam.

Quintilian⁹ Quintilianus:Natura ſine doctrina multū ualebit,Doctrina nulla ſine natura eſſe poteſt,Sicut terre nullam fertilitatem habenti nihil optimus agricula ꝓfuerit,e terra uberi utile aliquid etiam nullo colente naſcetur,eo dem pertinet illud

Cicero Ciceronis dicētis, Etiam illud adiungo ſæpius ad laudem atq; uirtutem naturam ſine doctrina,q̄ doctrinā ſiue natura ualuiſſe: atq; idem cō tendo cum ad naturam eximiam atq; illuſtrem acceſſerit ratio quædam confirmatio q; doctrinæ tum neſcio illud,quid preclarum ac ſingulare ſolere exiſtere,hæc ille. Veruntamē doctrina ſacra ſuapte natura dat lucem ſpirit⁹ ſancti per quam deprauate noſtræ naturæ mores corruptiſſimi emēdantur & tolluntur,ſicut liquido cōſtat in peccatoribus innumeris ad deum conuerſis.Facile enim eſt in oculis dei ſubito honeſtare

Ecc. pauperem ſo inquit Eccleſiaſticus. ¶ In itinere contemptorum uorago. Quem admodum recte intelligit quod faciendum eſt bonum habens intellectum. Ita hebes corde durus & ceruicoſus qui cōtennit conſilia maiorum & præcepta dei in præcipitia ruit.

16 ASturus oīa agit cū cōſilio. Non iprudēter uel temerē ſed cōſultis maiorib⁹ uel regulis adhibitis practicæ & ſpeculatiuæ ſcientiæ uel

Lenta feſtinatio diuinarum ſcripturarū. Iſte maturæ incedit feſtinatq; lēte in actionibus ſuis, anteq̄ incipiat cō ſulit,Vbi cōſuluerit maturæ facit id quod facto

cto opus eſt.cũctanter agreditur negotiũ: Verũ conſtantet pſeuerat. Vnde Mimus Diu apparãdum eſt bellũ ut uincas celerius. Sophocles. Periculoſa præpropera ẽ prudẽtia. Plato Qui plꝰ feſtinat initio ſerius ad finẽ puenit. Cato, Sat cito ſi ſat bene. ¶ Qui autem fatuus eſt aperiet ſtultitiam. Nam qui ſunt impetus immoderati uel ſocordes comitat̃ eos error & penitentia. Vnde Fabius, quicquid agreſſurus es eius initiũ primo tum deinceps quid ſequat̃ cõſidera, atq; ita rẽ agrediare: id ſi nõ feceris nũq̃ ipſam ꝓmpte aggredieris, nihil eoꝝ cogitãs q̃ futura sũt, poſtea uero cũ q̃dã turpia apparebũt pudore afficieris. Ideo ꝑpone in aĩo tuo & mala & futura bona, ut illa ſuſtineri posſis, & iſta moderari: nil tibi ſubitũ ſit, ſed totũ ãte ꝓſpicias. Nã uiro prudenti turpe eſt dicere nõ putarã hoc fieri: q̃a nõ dubitat ſed ſpectat, nec ſuſpicatur, ſed cauet.

Mimus: Sophocles Plato Cato: Fabius Premeditatio animi

NVncius ipii cadet ĩ malũ. Conſors peccati dñi ſui: Nã agẽtes & cõſẽtiẽtes pari pena puniuntur. Nec ſolum digni ſunt morte qui faciunt (inquit Paulus) ſed etiam qui conſentiunt facientibus ¶ Legatus aũt fidelis ſanitas. Docet hæc ſẽtẽtia principes. Multa uel bene uel male operari, prout miniſtros habuerint bonos uel malos: ut experientia comprobatur. 17

Paulus. Magnatum Miniſtri:

EGeſtas & ignominia ei q̃ deſerit diſciplinã. Nolẽs acquieſcere correptiõi & ãmonitiõi prudẽtiũ, neſcit diſcerneꝛ q̃d ſit agẽdũ uel patiẽdũ. Iure iſte ĩcurrit ĩ maximas difficultates 18

rerum & honoris: ex quo paupertatem & igno miniam ſibi parturit.

Nobilis ino pia quæ: Inepte diui tie:quæ Iſocrates: ℂ Qui autem acquieſcit arguenti glorificabitur. Nobilis ergo inopia eſt mentis humilitas& ineptæ diuitiæ ænormitas animorum:inquit Iſocrates.

19 DEſiderium ſi compleatur delectat animam. Nam uelociter cõparatur quod ardenter deſideratur, cum autem innumera ſint

Vnicum deſiderium quale: humana deſideria quando explentur tũc magis ardent & ſitim accedũt in cordibus hominum, uel nauſeam prouocant. Ea propter unum tantum eſt deſiderium quod expletum neq; penitentiam generat:ut uoluptates carnis,neq; ſitim accẽdit ut pecuniæ,neq; nauſeam prouocat,ut honores, ſed dulcedinem inmenſam non extincto tamen deſiderio:hoc autem eſt illud de quo p̃s.

Pſal. Domine ante te omne deſiderium meum. Item,

Pſal. Stitiuit anima mea ad te deũ fontem uiuum. Præter hoc,omnia deſideria noſtra uana ſunt & puerilia. Proinde nil magnum eſt in rebus humanis

Senec. niſi animus magna deſpiciẽs. Plurima enim ſunt quæ nos terrẽt propter inutilia deſideria, q̃ quæ uere premũt,& ſæpius opinione q̃ re laboram⁹. ℂ Deteſtantur ſtulti eos qui fugiunt mala. hebraice Et abhominatio ſtultorum eſt recedere a malo. ℂ Ita eidem affixi ſunt deſiderio prauo & abhominabili, ut eſſe ſub ſentibus

Iob. delitias putent ut inquit Iob.

20 QVi cũ ſapientibus graditur ſapiẽs erit

Eligendi ſunt quos imitemur, cum quibus conuiuamus, cum quibus colloquia habeamus, trahuntur enim a conuerſantibus mores. Proinde uirtutis exercitatio eſt conuerſari cum bonis. Nam omnis ſocietas alicuius boni gratia cõſtat: unde Theognes, næmpe bona adiſces ſocius ſi forte bonorum es: at ſimul intereas ipſe ſequendo malos, illos ergo admitte quos tu meliores facere potes, & cum illis conuerſare qui te meliorẽ facturi ſunt inquit Seneca. ℂ Amicus ſtultorum ſimilis efficietur. Inimica eſt ergo ſtultorũ conuerſatio. Inde extat uulgare prouerbium. Tria nocere homini uidelicet ſocietatem ſtultorum, oculum mulieris, ſuperfluum cibum.

Cõuerſatio cum bonis.

Theognes

Seneca

Prouerbiũ uulgare

21 PEccatores perſequitur malum. Paulus, his qui ſunt ex contentione & non acquieſcunt ueritati. Ira & indignatio &c. ℂ Et iuſtis retribuentur bona. Paulus, hiis aut qui ſecũdum patientiam boni operis gloriam & honorem &c. Punitur ergo peccatum ſemper uel externa pena, uel pena alterius peccati: anxietate animi, perturbatione conſcientiæ. Bonis ſemper bonum redditur. Illud autem eſt uerum conſciẽtiæ gaudium, ſecuritas animi, Tranquillitas mentis inammisſibilis: nil enim putare debemus boni quod eripi posſit.

Paulus:

Paulus:

Pena peccati.

Verũ cõſciẽtie gaudiũ:

22 BOnus relinquet heredes filios & nepotes, & cuſtoditur iuſto ſubſtãtia peccatoris. Pertinet hec ſententia ad iudaicas be

Pſal. nedictiones. Terrenas & carnales. Pſal. & uideas filios filiorum tuorum &c. Et id quoad carnalia ſeu temporalia quoad ſpiritualia uero audia-

Ezech. mus Dominum dicentem per Ezechielem. Anima quæ peccauerit ipſa morietur, Et filius non portabit iniquitatem patris &c. Crimina tamen

Euripides ſæpe luunt nati ſcelerata parentum inquit Euripides, quãdo imitatores ſunt ſcelerum illorum.

23 MVlti cibi in noualibus patrum. Hebraice: Multi ſulci in noualibus pauperum. Quibus Deus prouidet, Iuſto la-

Agricultura: bore ſibi uictum parantibus ex agricultura arte omnium honeſtisſima. Sulci enim laborem ſignificant: quo colitur proprius ager. Bonum eſſet

Cato: (aiebat Cato) ut nullus eſſet quæſtus in ciuitate niſi ex agricultura. ¶ Et aliis congregantur

Tiranni: abſq; iudicio. Scilicet pesſimis Tirannis: quibus licet quod libet. Iſti abſq; iuditio aliquo & miſericordia accumulant ſibi expilationibus: rapinis, tributiſq; grauisſimis, labores pauperrimi agricolæ, ut ſatrapas agant in pompis, ludis, ueſtibus, conuiuiis, & bellis, interim ruſticis miſerrimis, ad edendas radices Terre redactis.

24 QVi parcit uirge odit filium ſuum. Facto & opere & ſi non corde: quia prona

Gen. extat in malum natura humana: ab adoleſcentia ſuia, eam obrem feruor adoleſcentiæ paterna correctione cohibendus eſt: non tantum leni ſed dura & aſpera, ubi & quando oportet. Vnũ

Seneca in hac puerorũ æducatione (inquit Seneca) Pri-

mutm medium ac poſtremum eſſe uerticem aſſe
uero ut honeſtæ uitæ regula,& legitima ſit erudi
tio. Efferatioſa animalia ſunt magis filiorũ amã
tia ut Læena, Tigris, Vrſa, Eadem eſt hominum *Indulgẽtia*
ratio, praui & crudeles maximam ergam filios *crudelium*
charitatem habent. In cauſa eſt humana natura, *parentũ in*
quæ amore uacare non poteſt: Seq; ac ſua uehe- *filios:*
mentius diligit, quo per iniuſtitiam & iniquita-
tem expers charitatis in cæteros fuit. Verũtamẽ
indulgẽtiores in filios eiſdem omnia permittũt 1
nulla ſeruata diſciplina, At boni & pii parentes
non ſic. Hac de cauſa Romani liberos ſuos fra- *Romanorũ*
tribus educãdos dabant, ꝙ apud eos & charitas *educatio er*
eſſet generis & indulgentia nimia paterne dile- *ga filios*
ctionis abeſſet. ¶ Qui autem diligit il-
lum. Vero & ſincero amore ¶ In-
ſtanter erudit. Alioquin tibi imputa pater
quicquid pateris poſtea ab eo qui ſine te poteſt
facere nihil.

IVſtus comedit & replet animam ſu- 25
am. Contentus paucis minimiſq;. Pau- *Paulus*
lus, habentes uictum & quibus tegamur his con
tenti ſimus. Venter autem impiorum in-
ſaturabilis. Hebraicæ Deficiet. 2
Venter uoluntas dicitur quoniam deſiderata
allicit: ſuſcipit, & conſeruat. Iob uigeſimo *Iob. Eccle.*
Eccleſiaſtici quinto quam obrem prodigus fi- *Lucas*
lius non poterat implere uẽtrem de ſiliquis ideſt
uoluntatem ſuam ſatiare. Dñs Ieſus, omnis qui *Ioan.*

Ioan. biberit ex aqua hac ſitiet iterum. Iſtis nihil eſt ſatis:nec finis eſt querendi opes,& tam non habẽt quod habent:q̄ quod non habẽt.Donum dei eſt ait eccleſiaſticus,poſſe frui bonis acquiſitis ad ſatietatem.

Capitulum Quartodecimum.

1 SApiens Mulier ædificat domum. Inſtaurat & curam habet domeſticam, & nequid pereat ſollicite præcauet,& que labore & induſtria uiri parantur opes domui ſuæ neceſſariæ , Sua

Mulier ſapiens quæ: pars monia conſeruantur. Eſt autẽ ſapiens,quæ telæ uacat & uiri lectum diligit:ornat? & ſermonis parca,ſerua uiri etiam nõ ſapientis, nec eum ſpernens ſed uenerans . at e contra Stulta. Et impudica. Suis manibus. Ideſt,operibus malis. Deſtruet eam. Res domeſticas & ordinem domus minime curando ac infamia & turpitudine afficiendo.

2 AMbulans recto itinere & timens deũ.

Canti. Quia placent ei opera dei iuxta illud,recti diligunt te. ℭ Deſpicitur ab eo qui infami graditur uia. Non enim poteſt illi placere cui non placet deus, nam ſæpius impii paſſione commoti Iuſtes culpatur, & accuſant, &

infamant ac quantum poſſunt ad deſperationē
animi inducere moliuntur grauia crimina eiſdē
obiiciendo,non ob aliud niſi quia iuſti ſunt. Re- Rectus qui: Aug.
ctus namq; deus peruerſo non placet,& ſi uis ut
tibi placeat deus rectus eſto.

INore ſtulti uirga ſupeebiæ. Propter 3
uerba arrogantia & iniurioſa contra proxi-
mos ueniet in eum ſuperba uirga,ideſt procera
quæ dabit in eum graues percuſſiones. Quam Heſiodus:
obrem finis effrenis orationis eſt infortunium,
& theſauris parci probus eſt mortalibus oris:
Vnde Seneca Non eris audax,nō arrogans: ſum Seneca:
mitas te non proicias grauitate ſeruata,admone
bis libenter,reprehendes patienter. Labia ſa-
pientum cuſtodiunt eos. Nam humilis &
placida reſponſio etiam iratos & ferociſſimos
animos placat & mites reddit: Extat exemplum Exemplum Abigail: & Nabal:
Nabal carmeli & Abigail.

VBi non ſunt boues præſepe uacuū ē, 4
Vbi autem apparent plurimæ ſægetes
ibi mrnifeſta eſt fortitudo bouis. Qui
laborat ille habet unde manducet. Et qui otium
ſectatur ille egeſtatē habet in domo. Aptari po-
teſt hæc ſententia ad quarumcunq; artium ſtu-
dioſos: Inter quadrupedia in cultura terræ bos
primatum tenet, nam eius ungula atrita pigue-
ſcit terra,ac eius labore ſcinditur & aratur.

TEſtis fidelis non mentietur, profert 5
mendatium doloſus teſtis. Sentētia
clara eſt. Teſtes conſiderantur,primo, conditio Teſtiū conditio,

ne, ſi liber nõ ſeruus. Nam ſæpe metu dominantis ſeruus teſtimonium ſupprimit ueritatis. Secũdo, natura, ſi uir an fœmina. Nam uariũ & mutabile ſemper fœmina. Tertio, uita, ſi integer & innocens, alias fide carebit, nõ .n. ipſa iuſtitia cum ſcelerato ſocietatẽ habere poteſt. Duo aũt ſunt genera teſtium, aut dicentium uiſa oculis, aut auribus audita. Qui duobus modis delinquũt, aut cum falſa promunt, aut cum uera ſilentio obtegunt. Nam apud ueteres nõ minoris erat culpæ ueritatẽ tacere: q̃ mendatiũ dicere: pluriſq; erat oculatus teſtis unus q̃ auriti decem: quia maior adhibet̃ fides referẽtibus oculis uiſa q̃ ab aliis audita narrantibus. Vnde Auguſtinus: Vterq; reus eſt: & ille q ueritatẽ occultat, & ille qui mẽdatium pnuntiat: quia ille nõ uult pdeſſe iſte uero deſiderat placer̃: uerum ergo extat illud ædictũ. Teſtimonium ueritati, non amicitiæ reddas.

Duo gña teſtium:

Auguſtinus

Edictum

Q Verit deriſor ſapientiam & non inueniet. Non enim deriſione & ſuperbia, ſed humilitate & labore queritur dei ſapientia. Eſaias, Querite dominum dum inueniri poteſt, & ut oſtenderet querendi uiam ſubdit. Derelinquat impius uiam ſuam, non enim inuenitur ſapientia dei in terra ſuauiter uiuentium, ideſt luxurioſorum. Abyſſi ſuperbiæ dicunt, non eſt in me. Mare auaritiæ loquitur, mecum non eſt.

6

Eſaias

Iob

¶ Doctrina prudentium facilis. Nam ſapientes mũdi deſcribũt, qd agẽdum, loquẽdũ, cogitandum ſit, tot ſenſibus, Mẽbris, obiectis, ca

Sapientes mundi

ſibus, ita ut legum & librorum faciendorum nō ſit finis. Quātis enim præceptis ſola indiget lingua? quantis etiam oculi, manus, guſtus, & tactus &c. At præceptum de dilectione proximi & eius doctrina quanto compendio, quam cito & efficaciter omnia abſoluit? Ad caput, fontem & radicem iſtorum omnium mittit manum & cor. Inter omnia opera, nullum intimum magis eſt dilectione, ultra quam in humano corde ſecretius inuenitur nihil. Quo in rectitudinem poſito iam nullis præceptis indigēt alia membra, ex quo omnia fluunt, quale hoc talia & omnia, Sine quo omnia alia ſunt ſtulti labores unde Hieronymus. Ieiunii corpus ſentit iniuriam, uigiliæ carnem macerant, elemoſinæ labore quæruntur, & ſanguis in martirio (q̄uis ardeat fides) tamen ſine dolore & timore non funditur, hæc omnia ſunt qui facient, ſola charitas ſine labore eſt. Et ideo prudentium chriſtianorum doctrina facilis & leuis eſt, quia ſuaue & leue eſt Chriſti iugum. Ioannes. Mandata enim grauia non ſunt amati uidelicet.

Facilitas dilectionis

Hieronim⁹:

Ioan.

VAde contra uirum ſtultum & neſcit labia prudentiæ. Hebraicæ ſic. 7
Vade a longe a uiro ſtulto, in quo cognouiſti nulla eſſe labia ſcientiæ uel ne adiſcas ſtulta uerba eius. Monet uitandam eſſe domeſticam conuerſationem impiorum, ne malus efficiaris. Extat

Prouer. prouerbium: Stulto digitum ne oſtenderis, ne palmam tibi deuoret i nil quãtumlibet puſillum permiſtendum eſt ſtultis, uel cum eiſdem familiariusi conue rſaduntur. Pſal. declinate a me

Pſal: maligni..

8 SApientia callidi eſt intelligere uiã ſuã.

Paulus: Premeditando ea quæ euenire poſſunt. Paulus: Videte quomodo caute ambuletis calliditas ad ingenium refertur. Pythagoras. Recto iudicio conſidera ſingula: optimam deinde ſententiam ueluti aurigam prepone, optimam uitæ rationem delige, eam tibi iocundam reddet cõſuetudo, cum ſingulis quicquid agrediare erit conducibile. Eſt enim uiri non recte conſiderantis in re nequaquam ſtabili ac firma conſtantiam querere. Rotæ enim circum actæ nonnunquam altera pars ſuperior eſtat, nonnunq̃ altera. Itaq; ad indolentiam optimũ eſt remedium ratio pre cogitans. Per hanc habemus quoddam aduerſus fortunæ mutationes munimẽtum: oportet enim ſe ipſum nõ tantum naturæ mortalem noſſe, uerum & mortalis conſortem uitæ, rerumq; per q̃ facile ſeſe in contrarium mouentium. Hæc eſt

Pythagoras

Cicero: illa (inquit) Cicero preſtans & diuina ſapientia & perceptas, & pertractatas humanas res habere, nil admirari cum acciderit, nil anteq̃ eueneririt, nõ eueniſſe poſſe arbitrari. Idẽ, Nil eſt quod tam obtundat eleuetq; egritudinem q̃ perpetua in omni uita cogitatio nil eſſe quod accidere nõ poſſit, q̃ meditatio conditionis humanæ, q̃ uitæ

lex:commentatioq; parendi:quæ non hoc affert quod ſemper mereamus: Sed ut numq̃:hec ille, & multa in hanc ſententiam. ¶ Et imprudẽtia ſtultorum errãs Hebraice, Dolus De cepti enim ipſi inconſideratione ſtatus ſui alios quoq; decipere querunt:& dum alios fallere ſtudẽt,ſe ipſos grauius infæliciuſq; decipiunt. Qui enim alteri exitium parat (inquit Cicero) eum Cicero: ſcire oportet ſibi paratam peſtem ut particpet parem.

STultus illudit peccatum. Idẽ eſt quod 9
ſupra dixi, per riſum operatur ſcelus. ¶ Et inter iuſtos morabitur gratia. Qui & ſi infirmitate peccent non tamen malitia. Ideo frequẽtius ad deum conuerſi & eius gratiam inuocantes facile inueniunt eam.

COr quod nouit amaritudinem ani- 10
mæ ſuæ. Quæ amaritudo,eſt preſens tribulatio bona & fructuoſa de qua ſcriptum ẽ. Ecce in pace amaritudo mea,amariſſima.Et re- Iſaias:
cogitabo tibi omnes annos meos In amaritudine animæ meæ. ¶ In gaudio eius non miſcebitur extraneus. Nam nil ſuauius,quieti? delectabiliuſue in ſeculo occurrit, q̃ uniuerſis caducis,& uanis contemptis, glorioſiſſimo deo pura mente intendere,Simplici corde uacare,& inherere (Multi inquit Bernardus:) uident cru- Bernardus:
ces noſtras, qui non uident conſolationes noſtras. Pſal. ſecundum multitudinem dolorum Pſal.
meorum in corde meo conſolationes tuæ,letifi-

Gregorius cauerunt animam meam. Gregorius, Dulciores ſunt lachryme penitẽtium delitiis Regum. La-
Duo latrones in cruce tro dexter hanc amaritudinem nouit dicendo, & nos quidem digna factis recipimus, latro ſi-neſter extraneus ab eius gaudio fuit. Nemo ergo ad animi ueram uoluptatem niſi per hanc amaritudinem, quæ conſcientiæ puritatem parit per uenire poterit. Nil uero ſibi in uita conſcire ma
Iſocrates li, magnam habet uoluptatem, Vnde Iſocrates Cùm turpe aliquid geſſerit ne puta latere poſſe, & ſi enim alios lateat, tibi conſcius eris, Ex quo
Pithagoras aiebat Pithagoras. Præter omnia tui te pudeat.

11 DOmus impiorum delebitur.

Quia ſterilis & infructuoſa, & operibus bonis uacans. ¶ Tabernacula Iuſtorum germinabunt. Operibus bonis & fructuo-
Intellectiua uirtus ſis, uirtus enim Intellectiua plus augetur ex præceptore, Ideo experientia indiget & tempore. Moralis uero ex conſuetudine ex qua & nomen habet, ergo a natura nobis non eſt, Nil enim qđ a natura fit aliter aſſueſcit neq; tñ preter naturã eſt Verſatur autem circa uoluptates & dolores, ob uoluptatẽ improba ne admittam⁹, nec ab honeſtis uirtutibus ob dolorem abſterreamur, circa iſta uerſando germinat iuſtus opera bona.

12 EST uia quæ uidetur homini recta.

Omnes uie hominum, & omnes greſſus Intellictiui, & morales a finẽ ſpeciem ſortiuntur inquiunt philoſophi, ſæpius opus noſtrum cauſa eſt noſtræ damnationis, ꝙ putamus eſſe perfe

ctæ uirtutis, Sæpeq; deus ad iram inſtigatur, unde placari ſperatur. Paulus, nil mihi conſcius ſum &c. Item, Delicta quis intelligit, & ideo ſubdit. ¶ Nouiſſima autem eius deducunt ad mortem. Quia nullus ſcit uitam ſuã quæ uia eſt ad aliud ſeculum, qualem ſortietur terminum, qui etiam neſcit qualis cras futuris ſit. Bernardus: Quantos uidemus ſectatores uiarum, quæ uidentur hominibus bonæ, Sed in profundum Inferni finis earum deſcendit? Neceſſe eſt autem caducis caſibus elidantur, qui uiam lubricam tenuerunt, quam obrem aſſidue orandum eſt cum Pſal. Dirige in conſpectu tuo uiam meam. Duo ſunt enim per quæ incedit homo, unũ, propoſitum uiæ recteq; agendi, alterum eas inuenire res per quas bene incedamus.

Paulus

Pſal.

Bernardus

Pſal.

Per duo homo incidit

13 RIsus dolore miſcebitur. Nam in his rebus ubi potiſſimum quæritur gaudium non inuenitur ſiue dolore, & afflictione, unde Plato: Dolor ſemper uoluptati ſuccedit, & e contra. Mundanorum quoq; Riſus eſt uelut phrenetici, nam periculoſius ægrotat qui mentem febribus perdidit. Ille ridet, & ſanus plorat, ridet phreneticus, & plorat ſanus ipſum ridentem. Quam obrem propter ſalubrem Dolorem penitentiæ, dominus in fletu poſuit officium, in riſu ſubſtantiam dicens, Beati qui lugent, & e contra ueh uobis qui ridetis quoniam flebitis. Nil

Plato:

Riſus mundanorum qualis:

Mat.

Similitudo ergo infælicius riſu irriſione digno. Eſt enim tẽporalis letitia ſicut uinum uehementer inebriãs. Ideo aqua doloris miſta temperatur: a deo medente, ne faciat homines inſanire, Eccleſiaſtici ſecundo Riſum reputaui errorem: non tamẽ explodendus eſt a chriſtianis modeſtus & temperatus riſus & Ioci: Nam ut inquit Seneca. Miſcebis interdum ſeriis iocos, ſed temperatos, ſine detrimento dignationis ac uerecundiæ: nam reprehẽſibilis eſt riſus, ſi immodicus, ſi pueriliter effuſus, ſi muliebriter factus. ¶ Et extrema gaudii luctus occupat. Quia mors ſequitur uoluptates noſtras, in qua uelit nolit expergiſcitur humanus animus. Tum demum ſero ſapiunt phryges: Vt qui uſq; ad extremum tempus ſine timore in gaudiis temporalibus fuit, a luctu in terminabili teneatur. Contra hos Dominus

Ieremias ꝑ Ieremiam dicit. Quia gladius domini deuorabit ab extremo terræ uſq; ad extremum eius: Hinc diſcimus Nullam eſſe tam bonam fortunã de qua nihil poſſis queri: Nam humanæ felicitati ſemper aliquid adiunctum eſt incomodi: Et nemini ita bona eſt hora, ut non alicui ſit mala

Eccleſiaſtici; Seneca; Fortuna mixta

Iſocrates Verum igitur dixit Iſocrates, Neq; in riſum procliuis eſſe uelis, neq; in uerba confidens. Illud.n. ſtulti eſt, iſtud furentis.

14 Pſal. Viis ſuis Replebitur ſtultus. Nam incidet in foueam quã fecit aliis. ¶ Studiiſq; ſuis ſaturabitur. Quoniam qui hoc poteſt quod ſibi non expedit, quanto plus hoc

poteſt,

poteſt, tanto infirmior eſt. Nam quicunq; peccat ex deliberatione, uel certa ſciētia, cor ſuū cōfirmat in malo (hæc autē ipſius eſt ſaturitas) at iniquitas firma non eſt, ſed defectus, atq; debilitas. ℭ Et ſuper eum erit uir bonus. Nam ex ſtudiis ſuis retribuet deus bono bonum: malo autem malum ſupra quem conſtituetur iuſtus in iudicio.

INnocens credit omni uerbo. 15
ℭ Simplex iſtæ eſt ſine prudentia inconſideratas habet aures nam difficilem oportet habere aurem ad crimina, Vtrumq; autem uitium eſt, & omnibus credere, & nulli. Nam qui cito credit leuis eſt corde, neq; minus eorum qui dicunt, q̄ eorum de quibus dicunt ſpectandi ſunt mores, Vnde Ioannes. Nolite omni ſpiritu credere &c. Ideo, ſubiungit. ℭ Aſtutus conſiderat greſſus ſuos. Per ſerpentinam calliditatē, Vnde Chriſtus, Attendite a falſis prophetis &c. & Paulus, omnia probate. Ergo in hac ſentētia, Innocentia & ſimplicitas mala & aſinina, & bona aſtutia intelligenda eſt.

Ioannes: Mat. Paulus:

SApiens timet & declinat a malo. 16
Omnia quæ timentur, rationabiliter declinantur, Deus autem ſic timendus eſt ut ab ipſo ad ipſum confugiamus. Nam diuina iuſtitia Timori pondera cautelæ appoſuit, ut ita caueat ſicut timet. Nam qui timet in ueritate deum declinat a malo, & qui timet æternas penas, nō committit trahentia mala ideſt peccata. Vere timor

Quomodo timēd? dñs Deus

Eccleſiaſtici

domini cuſtodia legum eſt, & tutor ſapientiſſimus pupillorum, Atq; iuuenum ſedulus timor. Temeritas enim periculoſe rem aggreditur, q̃a neſcit timere, Vnde qui, intelligit periculum nouit cauere illud, Bernardus. Conſidero gradum, & uereor caſum, Attendo faſtigium dignitatis, celſitudinem honoris, & de uicino cõſidero periculum, & Ideo ſubdit. ℭ Stultus trãſilit & confidit. Quia non eſt timor Dei ante oculos eius, Quod prudentis opus eſt ẽcũ poſſit nolle nocere, Quod ſtulti proprium ẽ non poſſe & uelle nocere. Cõſimilis eſt iſta ſententia illi quæ dicit, Itidem timidus eſt habendus, qui mori nõ uult cum opus eſt, Et qui uult cum non oportet diſcriminat enim inter ueram fortitudinem & audatiam.

Bernardus

Pſal. 35

Sententia

17 IMpatiens operabitur ſtultitiam. Similis catulo mordenti lapidem in eum cõiectum, etiam ſi non percuſſerit, qui cum lapide minime ſit leſus tamen dentes in eo frangit, Ita impatiẽs eſt qui ſæpius aſinino calce percuſſus, Aſinum, immo ſe, pugno p̃cutit, dicebat Socrates. ℭ Et uir uerſutus odioſus eſt. Diligit enim humana natura ſimplicitatẽ uitæ. Qui uero technis & fraudibus utuntur duplices ſunt & inconſtantes animo, inanibus uerbis, & operibus ſuis, hii merito odioſi ſunt humano generi

Similitudo

Socrates

18 POſſidebunt paruuli ſtultitiam. Quæ eſt mortalibus uoluntaria infœlicitas ſucceſſione ſanguinis aliq̃n quaſi hæreditario iu

re in filios uel nepotes deſcēdēs, idq; praua edu-
catione. ¶ Et expectabunt aſtuti ſcientiā.
Hebraicæ autem ſic. ¶ Ingenioſi autem co
ronabuntur ſcienti. Hanc deus dat nō pa-
rentum educatio uel ſanguinis ſucceſsio, quem
admodū Auguſtinus, Ambroſius, Hieronimus, Sancti orti
qui de ſpinis & fumo parentum orti, magnum ex malis
eccleſiæ dei ſplendorem & fructum attulerunt.

Iacebunt mali ante bonos, & impii ante 19
portas iuſtorum. Omnis creatura uni
deo ſubiecta eſt, & omnes diuinæ prouidentiæ
ſeruiunt, Et alii obediunt tamq̃ filii, & faciunt Aug.
quod bonum eſt, alii uero ligantur tamq̃ ſerui
& fit de illis quod iuſtum eſt. Non igitur eſt cō- Mali āte bo
tra dei prouidentiam ſi plures habeat ligatos in- nos quando
carcere, & paucos ſolutos in domo, Nam multi & quomō
ſunt uocati, pauci uero electi. Magna certe di- iacebunt
gnitas ut impii in impietate iuſtos contemnētes
procidant aliquando ante eos, etiam in hoc ſecu
lo, Quemadmodum impius Aman ante Mardo Heſter
cheum iuſtum, Sed in futuro ſeculo ſtabūt iuſti Sapie.
in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe angu-
ſtiauerunt.

Etiam proximo ſuo paup odioſus erit. 20
Tot enim incommoda fert ſecum inuita &
uiolenta paupertas, ut omnibus etiam propin-
quis odioſa uideatur, Omnia enim uitia pan-
duntur cum fortuna excideris, Et Mimus, Mi- Mimus
ſerrima eſt fortuna quæ inimico caret. Nam

felicitas incitat inimicitias. ℭ Amici uero di uitum Multi. Nam amicos ſecundæ res pa-
Amici pau- ci habendi. rant, aduerſæ probant. Non multi tamen Para di ſunt amici, quoniam laborioſum eſt multis ſa tisfacere. In utili quidem amicitia, non poſſu- mus omnibus recompenſare & obſequi. In dele ctabili, Quem admodum parum ſalis ſufficit ad cõdimentum ciborum, Ita paucitas amicorum. In honeſta quoq; quæ eſt perfecta ad paucos, a- dhibenda eſt, longa experientia, tempore, & aſ- ſuetudine ꝓbatos. Cum ergo in omni amicitiæ ſpecie impoſſibile ſit plures haberẽ amicos, Ideo ſyncera amicitia colendus eſt Deus unus, in quo omnia bona continentur & a quo tota noſtra ꝑ fectio deriuatur.

21 QVi deſpicit proximum ſuum peccat. Nam quem admodum omnibus reſpon- dere difficile eſt, Ita proximos deſpicere ſtulti & ſuperbi. Nulli ergo calamitatem exprobaris
Sapiens: Inquit Sapiens. Communis enim eſt fortuna, & futurum incertum. ℭ Qui autẽ miſeretur pauperi. Ampliſſimum eſt homini, uiribus aut corporis, aut animi, aut ẽt opum præualen- ti quamplurimos homines iuuiſſe. Nam Deus ẽ
Plynius mortalis iuuare mortalẽ inquit Plynius, Et hæc
Mat. ad æternam facit gloriam. Vnde Dominus, Bea-
Mat. ti miſericordes &c. Et quod uni ex minimis me is feciſtis mihi feciſtis. Eſt aũt duplex paupertas
Paupertas duplex: ex ſentẽtia, & fortuna, prima nõ indiget ſed ſe- cunda quæ excuſationẽ, Neceſſitas enim ueniam

aliquam habet apud humaniter iudicantes. Multa namq; cogit liberos inopia facere, in quibus miſericordiam Iuſtiuſq̃ penam inueniat. Nam nullus eſt malus non ex ſentẽtia peccans. Eſt autem hec paupertas erumnoſa quidẽ ſed ſecura neq; hanc fateri turpe, Vt dominus teſtaẽ ei⁹ inſtitutor & buccinator. ¶ Beatus erit Ideſt dignus uera laude & præconio & ꝓbatione & benedictione, apud Deum & omnes recte ſentiẽtes, præcipue qui ad naturæ cognationẽ propinquos per humanos eſt, Eſt enim (Teſte Ambroſio) illa probanda largitas, ut proximos tui ſeminis non deſpicias ſi egere cognoſcas. Ambroſius

22 QVi credit in domino, Miſericordiam diligit. Quia pater miſericordiarũ eſt & deus totius conſolationis.

23 ERrant qui operantur malum. Nam omnis malus eſt ignorans errore electionis ſed non cognitionis. Aliud autẽ eſt, per ignorantiam aliquid facere, aliud ingnorantem eſſe. Ebrius & iratus ignorantes ſunt, ignorat uero omnis flagitioſus, ſaltem quo ad particulare quid oportet facere, ideo omnis peccans eſt ignorãs Teſte Dionyſio, & Ariſtotele, unde Auguſtinus. Homines errant cum fallunt atq; fallũtur, miſerioreſq; ſunt cum mentiendo fallunt, quia fallere mentiendo culpa eſt falli credendo pena. Vnde cõcludit ipſe, per ſe ipſum error aut magnus in re magna, aut paruus in re parua ſemper eſt malum. Ignorãs gẽ. Dionyſius Ariſtoteles Auguſtinus

14 IN omni opere bono erit abundantia.
Hebraicæ ſic, In omnibus quibus ho-
mo laborat eſt dignitas. Ideſt, emolumen-
tum & abundantia, quia ad preſtantia nō poſſu-
Hermeneus mus peruenire, niſi labore, Hermeneus rogatus
a quo ſapientiam didiciſſet, Reſpondit, a labore
Pithagoras: & experientia. Pithagoras, labor ſemper uolup-
tatem comitatur. Si bona eſt uoluptas ille præce-
Euripides dit, ſi autem mala labor ſubſequitur, Euripides,
Labor eſt gloriæ pater, Idem, uiri⁹ perennis ue-
nit & labores boni audent. Timidi nunq̄ aſſe-
quuntur, ex laboribus gratia prouenit homini-
bus, & nullo mō quis citra laborem fœlix eſſe
poteſt, neq; gloriam ullam aſſequi nil agendo,
Ennius Vnde Ennius, Mementote ſiquid unq̄ recte per
laborē feceritis, labor ille cito a uobis diſcedit,
bene factum uero ſemper remanebit. Siquid ue-
ro nequiter per uoluptatem, uoluptas repente
abit, nequiter illud factum ſtabit ſemper apud
Phylemon nos, Phylemon, Quam dubia ſunt mihi priora
mala ? Niſi enim tunc laboraſſem, nunc minime
gaudere, Euripides, Laboribus Deus nobis om-
Pſal. nia uenditat bona, Pſal. Quoniam tu laborem
Paulus & dolorem conſideras Paulus, Bonum facietes
non deficiamus. Item, Labora ſicut bonus mi-
les, Voluit autem Deus labores breues eſſe, ſed
Paulus præmia æterna, Vnde Paulus, Non ſunt condi-
Paulus. gnæ paſſiones huius temporis &c. Item, Quod
in præſenti eſt, momentaneum & leue &c.
¶ Vbi autē uerba ſunt plurima, ibi frequē-

ter ægeſtas. Vbi res uerbis tantum uanis agiť,
& labori nõ inſiſtiť, ibi numq̃ emolumentũ ali-
quod acquiriť, dicũt .n. & non faciunt. Strenuis
factis non inanibus uerbis redditur præmium,
Neq; Rex loquacẽ militem; Sed fortẽ coronat,
Breuis eſt in ſermonibus ſapiens, Et inditiũ im-
peritiæ eſt longa narratio, Philoſophia, nõ con-
tingit uerbis ſed rebus. Et Regnum dei (Inquit
Paulus) non eſt in ſermone ſed in uirtute. Hanc Paulus
ſententiam aliis uerbis exprimit Pſal. dicens, la- Pſal.
bor labiorũ ipſorũ operiet eos. In huius ſignũ,
Dñs maledixit ficulmæ folia tantũ habẽti nõ fru
ctus Mat. xxi. Hieronymus, Erubeſcat Doctor Mat.
(quis clara doctrina fulgeat) quẽ propria cõſciẽ Hierony
tia reprehendit, Fruſtra .n. lingua predicat paup mus
tatem & docet alios quæ diuitiis tumet, Seneca, Seneca
Quod ſentim⁹ loquamur, & Quod loqmur ſen
tiam⁹, Queadmodũ Ioãnes q fuit lucerna ardẽs
& lucẽs, & Dñs Ieſus, potẽs in ope & ſermone. Lucas

Corona ſapiẽtũ Diuitiæ eorũ Nã opes 25
iuſte parte, pie, & liberaliter diſpẽſate ma
ximã gloriã diuiti pſtant, Pithagoras, Pecuniam Pythagoras
in tpe cumulare & rurſus cũ res poſtulat eroga
re diſcito, Itẽ neq; equus ſine freno, neq; opes ſi
ne ſapiẽtia diu retineri poſſũt. ℭ Fatuitas ſtul
torũ, imprudẽtia. Morbus innatus eoſdẽ ſem
per cõcomitans. Nã ſtultitia pcipuus animi mor
bus eſt, p quã fit ut pleriſq; immedicabilis & do Sanitatis ini
meſtica ſit, conuiuat, & cõmoriatur. Eſt enim ſa tium q
nitatis initiũ ſiqs laborat ut ſentiat ſibi opus eſſe

remedio. Siquis autem non credit ſeſe ægrotum etiam ſi præſto ſit medicus tamen recuſat nec admittit curationem, huius deſperanda uita eſt. Nã inter corporum morbos ii pernitioſiores ſunt, q ſenſu carent, ut lethargus, & comitialis, Tales
Horatius ſunt & animi morbi, Horatius: Virtus ẽ uitium fugere, & ſapientia prima ſtultitia caruiſſe.

26 ERuit animas teſtis fidelis, & profert mẽdatia uerſipellis. Hebraice, Doloſus. Qui ſciẽs malum operari nititur exitium. Quæ in teſtibus deſideranda ſint, hoc eleganti diſtico
Conditio teſtium Verſ. complectuntur. Conditio, fortuna, fides, diſcretio, ſexus, fama, ætaſq;, bonis teſtibus eſſe uolũt.

27 IN timore domini fiducia fortitudinis Nam timor domini dat firmitatem, humanus uero diffidentiam. Time quod ſupra homi
Aug. nes eſt, & homines te non terrebunt. Timere debet eum homo a quo factus eſt homo, Vnde do
Lucas minus. Nolite timere eos qui occidũt copus &c. Rectæ autem coniunxit dei timorem & fortitudinem: quia in timore eſt humilitas contra præſumptionem, & in fortitudine magnanimitas, contra puſillanimitatem, ne humilitas abſq; fortitudine ſit puſillanimis, & fortitudo ſine humilitate, præſumptuoſa. ¶ Et filiis eius erit
Pſal. ſpes. Pſal. Beati omnes qui timẽt dñm &c. Item: Ecce ſic benedicetur homo qui timet dominum &c.

28 TImor domini fons uitę, ut declinet a
Bernardus ruina mortis. Bernardus in uerita

te didici nil æque efficax eſſe ad gratiam prome
rendam, retinendam, recuperandam, q̃ ſi omni
tempore coram te, inueniaris, non altum ſapere
ſed timere, ille enim tutius ſibi conſulit qui circa
malos, ſemper in ſidus, ſpecies quaſq; noxias ex/
timeſcit, magnumq; ſapientiæ diuinæ conſilium
inuẽtum eſt, Vbi timoris auxilio liberemur, ma/
gnaq; cõpendia prudentiæ ut aliquando fiat uir
tus, & uictoria per timorem. Vnde prouerbium
extat, Tribus hominem conſeruari, uidelicet. Ti — Tribus con
more dei: Sobrietate, & prudentia. Inde Paulus. — ſeruat̃ hõ:
Cum timore, & tremore ueſtram ſalutem ope/ — Paulus
ramini.

IN multitudine populi dignitas regis, & — 29
in paucitate plebis ignominia prĩcipis.
Fiet primum illud, ſi magis ditare ſuos populos,
quam diteſcere eſſe duxerit Regium, ſi cum be/
ne fecerit male audire, Regale eſſe putaue/ — Regale offi/
rit. Marcus Cato dixit, Illam rem publicam — cium
fore perpetuam, & florentiſſimam, in qua prin/ — Cato:
ceps reperit in populo obedientiam, & populus
amorem in principe: quoniam ab amore oritur
obedientia ſerui, & ab ea Amor domini. Re/
digitur autem plebs ad paucitatem, quando
id regni ſui maximũ pignus putat ſi quicquid
aliis non licet ſoli liceat. Cum diuina huma/
naq; cõfundit, plebem grauiſſimis exactionibus
expilat. Iuſtos odit, nocentes amplectitur.

QVi patiens eſt multa gubernatur ſapiẽ — 30
tia. Menander, hic inter mortales eſt — Menander

remedio. Siquis autem non credit ſeſe ægrotum etiam ſi præſto ſit medicus tamen recuſat nec admittit curationem, huius deſperanda uita eſt. Nã inter corporum morbos ii pernitioſiores ſunt, q̃ ſenſu carent, ut lethargus, & comitialis, Tales

Horatius ſunt & animi morbi, Horatius: Virtus ẽ uitium fugere, & ſapientia prima ſtultitia caruiſſe.

26 ERuit animas teſtis fidelis, & profert mẽdatia uerſipellis. Hebraice, Doloſus. Qui ſciẽs malum operari nititur exitium. Quæ in teſtibus deſideranda ſint, hoc eleganti diſtico

Conditio teſtium Verſ. complectuntur. Conditio, fortuna, fides, diſcretio, ſexus, fama, ætaſq;, bonis teſtibus eſſe uolũt.

27 IN timore domini fidutia fortitudinis Nam timor domini dat firmitatem, humanus uero diffidentiam. Time quod ſupra homi

Aug. nes eſt, & homines te non terrebunt. Timere debet eum homo a quo factus eſt homo, Vnde do

Lucas minus. Nolite timere eos qui occidũt copus &c. Rectæ autem coniunxit dei timorem & fortitudinem: quia in timore eſt humilitas contra præſumptionem, & in fortitudine magnanimitas, contra puſillanimitatem, ne humilitas abſq; fortitudine ſit puſillanimis, & fortitudo ſine humilitate, præſumptuoſa. ¶ Et filiis eius erit

Pſal. ſpes. Pſal. Beati omnes qui timẽt dñm &c. Item: Ecce ſic benedicetur homo qui timet dominum &c.

28 TImor domini fons uitę, ut declinet a

Bernardus ruina mortis. Bernardus in ueritate

te didici nil æque efficax eſſe ad gratiam prome rendam,retinendam, recuperandam, q̃ ſi omni tempore coram te,inueniaris, non altum ſapere ſed timere,ille enim tutius ſibi conſulit qui circa malos,ſemper in fidus,ſpecies quaſq; noxias ex/timeſcit,magnumq; ſapientiæ diuinæ conſilium inuẽtum eſt,Vbi timoris auxilio liberemur,ma/gnaq; cõpendia prudentiæ ut aliquando fiat uir tus,& uictoria per timorem.Vnde prouerbium extat,Tribus hominem conſeruari,uidelicet.Ti more dei:Sobrietate,& prudentia. Inde Paulus. Cum timore, & tremore ueſtram ſalutem ope/ramini.

Tribus con ſeruaſ hō: Paulus

29 IN multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia prĩcipis. Fiet primum illud,ſi magis ditare ſuos populos, quam diteſcere eſſe duxerit Regium, ſi cun be/ne fecerit male audire, Regale eſſe putaue/rit. Marcus Cato dixit, Illam rem publicam fore perpetuam,& florentisſimam,in qua prin/ceps reperit in populo obedientiam,& populus amorem in principe:quoniam ab amore oritur obedientia ſerui, & ab ea Amor domini. Re/digitur autem plebs ad paucitatem, quando id regni ſui maximũ pignus putat ſi quicquid aliis non licet ſoli liceat. Cum diuina huma/naq; cõfundit,plebem grauisſimis exactionibus expilat. Iuſtos odit,nocentes amplectitur.

Regale offi/cium Cato:

30 QVi patiens eſt multa gubernatur ſapiẽ tia. Menander,hic inter mortales eſt

Menander

Pythagoras uir optimus, qui ferre iniuriam poteſt, Pythagoras, Magnam puta diſciplinam per quam ferre indiſciplinatum potes, Licon, Māſuetudo, & patientia ſignum eſt eſſe deo acceptum, Mimus, Conſilio melius uincas q̄ iracundia, quia ira præceps, prudentia ſedata. Et Gregorius, Patiētia uera eſt aduerſa æqua nimiter perpeti, & cōtra eum qui iniurias irrogat, nullo dolore morderi, Paulus, Patientes eſtote ad omnes, Nam durum leue fit patientia, quicquid corrigere eſt nephas. Malorum enim ſenſus accreſcit die, & leue eſt miſerias ferre, ſed per ferre graue. Ideo Seneca, Pepulit uires pondusq; mali, nec ſerpit inops, caſus animo qui tulit æquo. ¶ Qui autem impatiens eſt exaltat ſtultitiam ſuam. Stulta dicit & facit. Huius rei exemplum adduxit Homerus in ulixe ſapientisſimo numq̄ irato, & Ayace furioſisſimo quem fecit omnia loquētem cum impetu abſq; ratione, Qui facit iniuriam, ſibi facit, animum enim perturbat, & nota mali habitus īficit, Subit infamiam, periculūq;, & incomodum, Qui autem accepit iniuriam non ab inferente ſed a ſe ipſo accipit, non enim offenditur animus niſi iniuriam ſibi eſſe illatam exiſtimauerit. Igitur numq̄ aduerſa patimur re uera, niſi cum peruerſe patimur, quod efficit impatientia noſtra.

Lycon
Mimus
Gregorius
Paulus
Seneca
Seneca
Homerus
Vlixes & aiax
Iſocrates

31 Vita carnium ſanitatis cordis. Eſt uulgaris Magorum ſententia, q; niſi animus bene ualuerit, corpus bene ualere non poſ-

Magorum ſententia

ſit, tunc autem eſſe hominem ſanum, quãdo ani ma & corpus ita copulantur & inter ſe conueni unt, ut firmitas animi corporis uiribus non ſit inferior. Firmam autem & robuſtam mentem (ut inquit Hermes) non aliunde conſequi poſſu mus q̃ uitæ integritate, pietate diuina & religio ne, Religio enim ſacra mẽtem purgat, redditq; diurnam, ſuuat naturam, naturaleſq; roborat ui res, ſicut medicus corporis ſanitatem & agrico la terre uirtutem adiuuat. Et quem admodum cum ſanguis corruptus eſt, aut pituita redundat aut bilis in ore, morbi ægrotationeſq; naſcun tur. Sic prauarum opinionum conturbatio & ipſarum inter ſe repugnantia ſanitate animum ſpoliat morbiſq; corpus perturbat ait Cicero, Vnde ſatyricus orandum ut ſit mens ſana in cor pore ſano. ℭ Et putredo oſſium inui dia. Quæ hoc ſolum boni habet (In quit Philoſophus) q̃ malum maximum eſt ha bentibus, ſibiq; ipſi inimica exiſtit, ſpenteq; uo lentes afficit dolore, Corpus tabe faciens, aſ ſidia triſtitia. Inuidus enim ſe ipſum ut inimi cum conturbat, Horatius, Inuidus alterius marceſcit rebus opimis. Quoniam uero in uidia gloriam ueluti umbra Solem ſequitur, Maxime eam uitabit, ſiquis uirtute aut po tentia præditus modicæ ſe habuerit, Flaccus, Iam tacite paſci ſi ſciret cornus, haberet plus dapis inuidiæq; Mimus, Nemo uero erit qui inuiderit, qui uidere poteſt quod

Hermes

Cicero

Iuuenalis

Philoſoph⁹:

Inuidie mala.

Horatius

Flaccus

Inuidie remedium

omnes intus & extra furiis & calamitatibus in-
Chilo numeris agitamur. Vnde Chilo, Ne cui inuide
as mortalia.

32 QVi calumniatur egenum exprobat fa
ctori eius, Honorat autẽ, eũ qui miſe
retur pauperis. Non enim poſſumus homi-
nibus maledicere, quin maledicamus & deo, cu-
ius facturam offendimus. Artificem ſupremum
poſſumus orare, non autem exprobrare & ma-
Mat. ledicere Deus autem in ſuis pauperibus contẽni
tur & honoratur, Iuxta ſententiam dñi, Quod
Pſal. uni ex minimis meis feciſtis mihi feciſtis. Pſal.
pauperi tu eris adiutor. Maximo igitur honore
dignatur Deus pauperes, ut paupertatem æquo
animo Tolerent, & deum ſibi protectorem ſpe
rent, deterrens impios, abo oppresſione eorum.

33 IN malitia ſua expelletur impius.
Pſal: Scilicet de mundo, quia non dimidiabũt im
pii dies ſuos. Quot robuſtisſimi impii ante diẽ
efferuntur ad ſepulchrum ob impietates ſuas?
Nam uitæ cõmodatus non donatus eſt homo: da
turq; ad tempus, ut qui dedit deus exigat quãdo
cumq; uelit. ¶ Sperat autem iuſtus in mor
Pſal. te ſua. Quoniam prætioſa eſt in cõſpectu do
mini mors ſanctorum eius. In malis autem ſpe-
rare bonum, nemo niſi innocens ſolet, nam bo-
na conſcientia facit ut in malis ſperemus Deum
Bonã mors auxiliatorẽ Bona autem mors eſt homini iuſto,
quæ uitæ mala extinguit, quæ uitam beatam fa-
cit cũ fata peracta ſunt. Nemo enim beatus, niſi

qui fœliciter obierit die. Vnde Ouidius, Diciq; beatus ante obitum nemo, ſupremaq; funera poteſt. Et Solon, ad creſum. Fœlicitatis teſtis eſt dies ultimus, Mimus Mortem optare malum eſt, Sed timere peius, optanda mors eſt, ſine metu mortis mori. Vnde Cicero, Mors tum æquiſſimo animo operitur, cum ſuis ſe laudibus uita occidens conſolari poteſt. Nemo enim diu parum uixit, qui uirtutis perfectæ, perfecto functus eſt minuere. Quem admodum ergo in nauigatione, Vbi in portum uentum eſt, ſi exeat aquatũ quis, & incidit in cochleas aut bulbulos, quæ colligens, animum tamen intentum ad nauem habere cõuenit, & ſæpe reſpicere an gubernator uocet, & ſi uocet omnia illa abiiceſ ne uinctus eo coniiciatur inſtar pecudum. Sic in uita, diuitiæ, uxor, filii, nil prohibeant, Si gubernator deus uocat, curre ad nauigium, relinquens hæc, neq; reſpicias retro, ſi autem ſis ſenex nũq̃ a nauigio procul diſcede, ne forte uocatus deſis, inq; id uinctus coniiciaris. Qui enim uolens nõ ſequitur deum ad ſe per mortem uocantem, neceſſitate hoc patietur, ut a demone trahente ad inferos deducatur.

Ouidius

Solon

Mimus

Cicero

Similitudo

Plutharch?

I N corde prudentis requieſcit ſapiẽtia. 34
Non in labiis, Nam anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ, Eſt enim philoſophia (ut inquit Cicero) paucis contenta iudicibus, multitudinem conſulto fugiens, eiq; ipſi & ſuſpecta & inuiſa, ut uel ſiquis uniuerſam uelit uituperare ſecundo

Sap.

Cicero

id populo poſſit facere, uereq; iſtæ prudens & cautus in omnibus uiis ſuis incedit, & nulla fallacia ſeducitur, polipi mentem obtinet, Viues moribus regionis uernaculis, unde lex & regio, dicitur, Prouerbio, qa unaqueq; prouintia ſuos habet mores, non tamen adulando, neq; uitiis conſentiendo. ℭEt indoctos quoſq; erudit.

Proverbiū

Quoniam ſtulti ſiquid ſapientiæ habent temere illud profundunt, & non habet locum apud eos, ſicut apud ſapientes quieſcere dicitur & mãſionem facere, quamobrem inſtructione indigent ſapientum, quemadmodum pedes oculorum directione, ne offendentes labantur.

35 IVſtitia eleuat gentem. Idq; non abſq; ratione fit a prouidentia gubernante, Iuſtū eſt enim iuſtos ex pte dei dominari iniuſtis quoniam utilis eſt eis hæc ſeruitus quia improbis aufertur iniuriã locus ut domiti qui eti⁹ ſe habeãt ut ergo iuſtum eſt animam corpori, rationem libidini, cæteriq; prauis affectibus dominare. Ita homines iuſtos iniuſtis, Idcirco iuſtitiam potentia ſequatur neceſſe eſt, Vnde rogatus, Ageſilaus referente Plutachos, Quæ uirtus potior. Iuſtitia an fortitudo, Reſpondit, nil fortitudine indigeremus, ſi iuſti omnes eſſemus. Tota autem pulchritudo iuſtitiæ in fundamento & autoritate conſiſtit rationalis & iuſtæ potentiæ. ℭMiſeros facit populos peccatum. Ideſt, iniuſtitia, Vt omne peccatū iniuſtitia eſt, Vnde Auguſtinus, Tanta eſt iuſtitiæ beatitudo ut nemo ab

Ageſilaus
Plutarchus
Auguſtinus

ea ad miſeriam poſſit accedere. Idē, Quid ſunt regna remota iuſtitia, niſi magna latrocinia? Teſtatur huius ſententiæ ueritatem romana res publica, quæ ſemper inuicta & florentiſſima fuit, quandiu iuſtitiam ſeruauit, ut etiam Romanos falſorum demonū cultores ſuperſtitioſiſſimos donarit proper eam orbis imperio, ut teſtatur Auguſtinus. Quamobrem recte uſurpatum eſt difficilis eſſe prouintias retinere q̄ facere. Nam uiribus parantur iure retinentur. Romani Auguſti. Vulpianus

ACceptus eſt Regi Miniſter intelligens. Nam iis ſummopere indiget regalis celſitudo, Dominus, Euge ſerue bone & fidelis. 56 Mat.

¶ Iracundiam eius inutilis ſubſtinebit. Dominus, Serue neq̄ & piger &c. ſicut autem, gubernator optimos quærit nautas, & Architectus doctiſſimos miniſtros, Ita Rex eos aſciſcet amicos qui ad rem publicā gubernādam, maxime ſint idonei ſicut enim. Non enim eſt infirmior manus in digitos diſſecta, Sed ad operam dum agilior. Ita negotia multis comunicata in regno, plenius cōfiriūtur. Mat. Miniſtri regii quales Similitudo

Capitulum Quintumdecimum.

1 Reſponſio mollis frangit iram, Et ſermo dur⁹ ſuſcitat furorem.
Quia ſermones ſunt medici
Sermones boni q̄d pariant animo male affecto. Duo erga bona germinant ſimul, Nam uirtus patiētiæ ſuo mu-
Patiētie bona. nere fulget, & conuerſus proximus dignam penitentiam agit. Vtriuſq; boni ſortitur patiens præmium, quia ſubſtinuit, & conuertit, & reſipi-
Ioan. ſcens, penas malis dignas euaſit, Chriſtus Si male loquutus ſum &c. Huius ſententiæ praxim explicat chariſsime hyſtoria Nabal & Abigail, pri-
Irā q̄ pariāt & minuāt mo regum. Irriſio enim, contumelia, ingratitudo, & iniuſtitia iram pariunt: & e contra. Dulciloquium, uindicta, ſatiſfactio, & penuria illam minuunt.

2 Lingua ſapientum ornat ſcientiā.
Eloquentia quid Eſt enim eloquentia facultas dicendi, congruenter explicans quæ ſentimus, qua tunc utēdum ē cum recta ſentimus. Hoc modo illa ſunt
Doctores Orthodoxi: uſi Orthodoxi eccleſiæ Doctores, græci ac latini, q ſuis expoſitionibus ueluti amenisſimis floribus uiridaria ſanctarum ſcripturarum circundederunt. ❡ Os fatuorum ebullit ſtultitiā. Stulta, praua & falſa intermiſcētes, quem admo-
Hæretici Eccleſiaſtici dum fecerūt Hæretici omnes: Eccleſiaſtici, Qui ſophiſticæ

ſophiſticæ loquitur odibilis eſt.

IN omni loco oculi dñi, contẽplantur bonos & malos. Et hoc quid, quale, quantum, quoties, quo fine, qua religione, quo ordine, quanto, amore, agant: pondus, prætium, meritum, uel demeritum præmium uel ſupplitium factis ex magnitudine affectus, non ex actis aut agentibus, ſolũmodo. Hec eſt ſcientia ſummi iudicis. Iſtæ metuendus eius aſpectus, cui peruium eſt omne ſolidum, apertum omne ſecretũ, cui obſcura clarent, muta reſpondent, ſilentium confitetur, & ſine uoce mens loquitur, inquit Leo, At hominum eſt altitudo ſuperba, quæ ipſum Deum æternum omnia uidentem peccãdo cõtemnit, Et temporalem præſentem inſpectorem, iudicem formidat, Paulus, Omnia nuda & aperta ſunt oculi dei, Iob, Oculi tui in me, Pſal. Quo ibo a ſpiritu tuo &c. Hieremias, Ego deus approximans, & non de longinquo, ſi abſconditus fuerit homo ego uidebo eum .P.re. Reg. 16. Homo uidet in facie, Deus autem intuetur cor, Eſt autem contemplatio uerus, certus q; animi intuitus de quacumq; re, ſiue apprehenſio ueri non dubia. 3

Leo

Superba hominum altitudo

Paulus

Iob

Pſal.

Ieremias

.P. R.

Contemplatio quid

LIngua placabilis lignum uitæ. 4

Quod ſpiritualem ſignificat ſapientiam, Nam magnæ charitatis & ſapiẽtiæ, inditium eſt habere linguam ſanam a uitiis. Cuius eſt ordinatum & amore refertum proferre ſermonem, & medicamen animæ deſolatæ. ¶ Quæ autẽ

immoderata eſt conteret ſpiritum. Nã in-
flammat rotã natiuitatis noſtræ,uniuerſitas ini-
quitatis,Inquietum malum plena ueneno morti
Iacobus fero inquit Iacobus.
5 STultus irridet diſciplinam patris ſui.
Amantisſimi,qui omne bonum per corre-
ctionem filio deſiderat. ¶Qui cuſtodit in-
crepationes aſtutior fiet. Ideſt ſapientior &
prudentior, Nam miſera eſt prudentia illa quæ
Fabius experimento colligitur inquit Fabius.
6 IN domo iuſti plurima fortitudo.
Maior animus merito dicendus eſt, qui ui-
tam erumnoſam magis eligit ferre quã fugere,
Auguſtinus Iuſtus enim dei ſeru⁹ nulla in redicit p̄didi hoc,
Iuſtus ſeru⁹ ſed reddidi,filius obiit,redditus eſt. Ager erep-
dei qui tus,nonne & hic redditus eſt? Sed malus eſt uir
qui abſtulit,quid ad te per quem repetit deus q̄
dedit? quouſq; autem tibi præbentur,ueluti alie
Seneca norum curam habe. Non enim eſt uirtus time-
re uitam inquit Seneca ſed malis ingentibus ob-
Iuſtus quis ſtare, nec ſe uertere ac retro dare, Igitur iuſtus
proſperis in ſuperbiam nõ erigitur, aduerſis ad
ima non detruditur,iniuriæ uindictam non ſum
mit,& iucundam uitam cum deo ducit. ¶Et
Paulus in fructibus impii conturbatio. Fructus im
pii ſunt opera carnis ab apoſtolo in galathis enu
merata,inter quæ,ſunt ire,rixe, diſſeſiones &c.
quæ mala non ſolum unam domum,ſed ampliſ-
ſima regna euertere poſſunt, & quotidie euer-
tunt.

LAbia ſapientium diſſeminabũt ſciẽtiã. 7
Quia beneficio afficere magiſq̃ affici pul- Acti
chrius ẽ & iocũdius, Vnde Dominus Ieſus, Bea- Sapi.
tius magis eſt dare q̃ accipere, Et ſapiens ſine in-
uidia comunicat ſapientiam, & honeſtatẽ illius
non abſcondit ℭ Cor ſtultorum diſſimile
erit, Hebraicæ, Non ſic. Sed ſicut ſeruus Mat.
piger defodit in terram talentum domini ſui.

VIctime impiorũ abhominabiles Do- 8
mino. Iſai. primo ad longum illas exe- Eſaias
cratur dicens, quo mihi multitudinem uictima- 11
rum ueſtrarum? &c. Non aſpernatur illas quaſi
in ſe male ſint, ſed quia ex conſcientia ſerena nõ
prodierũt, quamobrem rationem reddit dicẽs,
Manus enim ueſtræ ſanguine plenæ ſunt. Nam
impiis affectibus deum impugnant, Non aſpicit
deuſq̃ plenas, ſed q̃ puras manꝰ illius altaribus
admoneant, unde dicitur, Reſpexit deus primo Gen.
ad Abel, deinde ad munera eius, non autem ad
Caym. ℭ Vota iuſtorum placabilia,
Hebraicæ, Oratio autem rectorum uo-
luntas eius. Aperit uere religionis fon-
tem, uidelicet, nixum uoluntatis humanæ, in
omnibus, & per omnia deo placendi ac eius
uoluntatem faciendi, Vnde Dominus Ieſus, nos Mat.
orare docuit fiat uoluntas tua, & Pſal. Doce me Pſal.
facere uoluntatem tuam.

ABhominatio eſt domino uia impii. 9
Reprobat & dãnat oĩa impiorũ infideliũ

ſtudia, nam omne quod non eſt ex fide peccatū
Paulus eſt. ¶ Qui ſequitur Iuſtitiam diligitur ab
Pſal. eo. Quia iuſtus dominus & iuſtitias dilexit
æquitatem uidit uultus eius.

10 DOctrina mala deſerētium uiam uitæ.
Nam recedētes a Deo, ſcribuntur in terra
Iere. inferni teſte propheta. ¶ Qui increpatio-
nes odit morietur. A Eterna & aliquando tē
P.R. porali morte, ſicut filii hely primi, Reg. 2. quod
in moribus hominum quāta ueritate eluceſcat,
ipſa experientia magis clamat.

11 INfernus & perditio coram domino,
quāto magis corda filiorum hominiū.
Docet deū ubiq; præſentem eſſe, & equæ contē-
plari abditisſimaq; , Quid enim magis abſcō-
ditum eſt ab oculis noſtris q̄ ſepulchra mortuo
Cognita deo: rum, & animarum ſtatus? Cum autem iſta ſecre-
tisſima Ita ſint deo manifeſta, ut agat iuditiū ſu-
um & ultionem in ea, utiq; & cordis humani ſe-
creta nouit, & oēs eius intimos motus. Ea enim
quæ ſunt in cognitione & uoli tate, noſtra ſunt,
Ideo diuinæ cognitioni ſubdita quia eſſendi na
turam habent, omne enim quod quocumq; mo-
do eſt, a deo cognoſcitur.

12 NOn amat peſtilēs eum qui ſe corripit,
Seneca nec ad ſapiētes graditur. Seneca, Diſ
ſimilitudo morum diſtantia uitæ, & ingenia con
traria amicitiam ſoluunt, Veritatem odit, & mē
datiis delectat', & paſcitur, illuſor, & nebulo, &
alios ad idem inducit. Quomodo poteſt hic ue-

ritatis oſor audire increpātē ueritatem? de iſtis Paulus, Erit tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, & a ueritate auditum auertent. Paulus

COr gaudēs exhilarat faciem, & in mæ rore animi deiicitur ſpiritus. Letitia & triſtitia, longitudinis breuitatiſq; uitæ noſtræ ſunt cauſa, dilatantes & retrahentes ſpiritus cor dis noſtri, cum ſit fons uitæ & radix omniū motuum corporis. Cum cor gaudio aut mærore af ficitur, fieri non poteſt quin in reliqua membra non effluant iſtorum ſpirituum diſpares ef fectus. 13 Letitie & triſtitie effect9

COr ſapientis quæret doctrinam. Sicut bonum honeſtum & honorabile ani me, Sunt enim ſapientes ſimiles auaris de quib9 dicitur. Creſcit amor nummi q̄tum ipſa pecunia creſcit. Immenſus eſt ſciendi appetitus humanus, & natura omnes homines ſcire deſiderant, Nulli autem intellectui creato omnia ſunt cognita, ſed unicuiq; supereſt aliquid ad diſcen dum. ℭ Et os ſtultorū paſcitur imperitia. Prurientes auribus, nolunt enim intelligere ut bene agant, Quidam hyſpanorum Rex dicebat Regibus indecorum eſſe literas noſſe, Alphonſus Rex Neapolitanus aſſerebat hanc non fuiſſe uocem hominis, ſed bouis. 14 Iuuenalis Ariſtoteles Dictum Alphonſi Regis Neap.

OMnes dies pauperis mali ſecura mēs quaſi iuge cōuiuium, Iis uerbis beata illa ſecuritas ſignificatur, quam Democritus Euthymiā appellauit, ideſt animi rectā placidāq; 15 Democriti Euthymia

conſtitutionem malorum impendentium cura
Cicero uacantem, de qua meminit Cicero .5. de finibus
& .4. Tuſculanarum, Neq; mali, epithetum eſt
pauperis, ſed eſt ſubſtantiuum, hoc ſenſu, omnis
uita pauperis, animi eſt cõſtitutio, ſecuritate ma
Lucanus li prædita. Sic Lucanus, O uitæ tuta facultas,
pauperis anguſtiq; lares, o, munera non dum in-
tellecta deum Quibus hoc contingere templis,
aut potuit muris nullo trepidare tumultu, cæſa-
Mimus rea pulſante manu? Hinc Mimus, Ne ſcire miſe-
riam, eſt ſine periculo uiuere, Nam uita tuta, quã
Plautus uis humilis fœlicisſima eſt. Ad hæc ut nihil mi-
Diſcrimen ſerius eſt animo ſibi male conſcio, Ita nihil fœli
animi male cius animo ſibi bene conſcio, Nam ſibi male cõ-
& bñ cõſcii ſciis conſcientia murmurans, grauius impendit
urgetq; mentem, nec inani metu ſed in ſingulas
horas expectat ut coniiciatur in gehennam, Ob-
ſecro quid ẽ tam ſuaue in rebus humanis, quod
mentem tali onere preſſam posſit uere exhilara
re? nũlla niſi uel demẽtia uel ĩcredulitas, Magnæ
Bernardus diuitiæ ſunt (Inquit Bernardus) Bona & tran-
Conſcientia quilla conſcientia, Quid in rebus ditius. Quid
ſecura in corde dulcius, Quid in terra quietius, atq; ſe-
curius bona conſcientia? Damna rerum non me
tuit, non uerborum contumelias, non cordis
cruciatus, quæ etiam ipſa morte magis erigitur
q̃ deiiciatur, Dicitur ſecura mens &c. quia. Se
Virgilius curus genitiuo iungitur, Virgilius, Securus amo
rum.

16 MElius eſt parum cum timore Domi-

ni,q̃ theſauri magni & inſatiabiles.

Pſal. melius ē modicum iuſto,ſuper diuitias pec catorum multas,Euripides, Melior eſt uita me- diocris innocuaq; ſubſtantia,q̃ domus impiis re ferta diuitiis.Bonum ergo nō exiſtimabimus bo num cuius null⁹ ſit finis, & res adepta principiū ſit cupiditatis alterius,cum nullus ſit ita locuples qui minora uotis non poſſideat, Diogenes dice bat, Paupertatē eſſe philoſophiā ſine p̄ceptore, ſponte edoctā, Nā quod philoſophia pſuadere multis uerbis conatur hoc preſtare pauptas co- git, Maximū argumētū eſt in diuitiis nō eſſe uir tutē,quod tam apud grecos uoluntaria pauptas q̃ latinos,optimi uiri,maximeq; ſapientes paupe res fuere,unde prouerbium extat. Fames numq̃ adulteria genuit. Bona eſt ſubſtātia cui nō ē pec catum in conſciētia,in utrāq; dormit aurē ſecu- ra pauptas,Diues impius tremulus ad oīa expa- ueſcit,Horati⁹,Creſcētē ſeqt cura pecuniā,ma- iorūq; fames,Idē,Multa petētib⁹ deſunt multa, bene eſt cui deus obtulit parca qd̃ ſatis ē manu.

Pſal. | Euripides | Diogenes | Pauptas qd | Maximū argumentum contra diuitias. | Prouerbiū comune | Sap. | Horatius

MElius ē uocari ad olera cū charitate,q̃ ad uitulū ſaginatū cū odio. Dānat ſi ctam amicitiā Magnatū & aulicoꝝ, Inter quos celebrantur cōuiuia frequētius dapibus ueneno litis,queādmodum fuit cōuiuiū Abſolon in quo interfecit Amon germanū ſuū, At inter paupeꝝ ac uere amicorum modeſta cōuiuia,nullis bibū- tur aconita fictilibus, Hanc charitatē comendat Paulus dicens,dilectio ſine ſimulatione. 17

Diſcrimen īter cōuiuia pauperū & diuitum | Iuuenalis | Paulus

18 VIr iracundus prouocat rixas.
Ecc. Eccleſiaſtici .28. Sicut carbones ad pru-
nas,& ligna ad ignem,ſic uir iracundus ſuſcitat
rixas,Item,Homo iracundus intẽdit litem& uir
peccator turbabit amicos,& in medio pacẽ ha-
bentium immittit inimicitias &c. ¶ Qui pa
tiens eſt mitigat ſuſcitans. Eſt hic patiens,
Patiens qui dicenti facilis auditor, Auditorum promptus
Seneca receptor,requirenti facile reſpondet,coutendẽ-
ti facile cedit, nec in iurgia excitationeſq; de-
ſcendit.

19 ITer pigrorum quaſi ſępes ſpinarum
Notat pigritiam,deſidiam,ſegnitiem,& ne-
gligentiam quibus labor fingitur uitia eſſe,cum
labor ipſe qui eſt utilis,etiam pena ſit,dicẽte do-
Gen. mino, In ſudore uultus tuis &c. Hinc apparet
in quibus ueluti pondere ſuo procliuis & pro-
na ſit uitioſa natura, & quanta ope indiget ut in
Plato de liberetur. Ideo cenſebat Plato diligenter ui-
dẽdum eſſe ut otium in re qua piam honeſte col
locetur,Sicut autẽ noxiũ eſt medicamẽtum cor-
poris illa ſegnities, Ita nihilo melior eſt animæ
medicus ægritudinis & turbulentiæ torpor, &
Plutharch? mollitia,ſocordiaq;.Falſumq; eſt homines mini
me actuoſos tranquille uitam ducere,ſi non uir-
tutibus occupentur, alioquin tranquillior eſſet
uita mulierum quæ domi ſemper excubant, Et
quamuis aquilo non poſſit ad eas penetrare in-
cluſas, Animi tamen ægritudines innumere gy-
necium etiam irrepunt. ¶ Via iuſtorum ab-

ſq̨ offendiculo uel eleuata. Ideſt plana exercitio uirtutis, & ſtudio ſanctæ charitatis quæ, omnia difficilia & aſpera leuia & dulcia facit, Pſal. Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilataſti cor meum &c. Pſal.

20 FIlius ſapiens lætificat patrem, & ſtultus homo deſpicit matrem ſuam.
Supra expoſita eſt.

21 STultitia gaudium ſtulto. Cũ enim habitus ſit quaſi altera natura, ſicut delectabile eſt operari ſecundum naturalem inclinationem, Ita delectat operantem operari ſecundum habitum quo afficitur. Gaudet ergo ſtultus in rebus peſſimis, iubilat & triumphat quando lugere deberet, Iob, Tenent tympanum, & gaudẽt ad ſonum citharæ, ducũt in bonis dies ſuos &c. Iob In iſtorum pſona dicitur Sap. 2. Vbiq; relinquamus ſigna letitiæ. Sap. ℂ Et uir prudens dirigit greſſus ſuos. Ne excedat in iſtis, Ideo ad deum & bona æterna dirigit mentis ſuæ affectum, Intelligens neminem poſſe gaudere bonis, qui in his deligendis negligit ipſum bonum unde ſunt omnia bona, quem admodum non poteſt ſibi placere q diſplicet ueritati, Eſt iſte uir ſapiẽs Prudẽs qui & prudens ſine triſtitia grauis, frugi ſine contumatia, uerecundus ſine ignauia. Seneca

22 DIſſipantur cogitationes ubi nõ eſt cõſilium. Quoniam infœlicem exitũ ſortiuntur improuidæ & inconſultæ cogitationes, Vnde Flaccus, Vir conſilii expers mole ruit Flaccus

ſua,uim temperatam dii quoq; prouehũt in ma ius,Idem, odere uires omne nephas animo mo uentes, In actibus inconſultis non eũt homines ſed feruntur quod turpiſsimum eſt. ¶ Vbi ue ro plures conſiliarii confirmantur. Nam multa poſſunt præuidere circa ſingularia quo rum notitia non ſubeſt ſcientiæ, Et plures uidẽt

Comẽtatio maxima Conſiliario rum qne

oculi,q̃ oculus.Maxima autem commentatio cõ ſiliariorum eſſe debet, ut quæ quis utilia eſſe no uit cogitet quo nam modo ea exequi poſsit,Re cte enim cogitata aliquid nõ proderunt, niſi me ditemur quomodo ea perficiamus; Neq; enim conſilia euentibus ponderanda ſunt ut ſiquid be ne ceſſerit, multum illum præuidiſſe dicamus,

Ouidius

Cui autem ſecus nil ſenſiſſe,Nam (ut inquit Oui dius) Careat ſucceſsibus opto, quiſquis ab euẽ tu facta notanda putat. In iis tamẽ illud attendẽ dum cum recte conſulueris opus eẽ facto, nec ſe

Lex.xii. tabularum

pius iterandum, unde Extat duodecim tabula rum lex,Nec pluſq̃ de ſingulis rebus ſemel con ſulunto, Siquidem periculoſa eſt de eadem re repetitita ſæpius conſultatio, ſecundum quoſ dam.

23 LEtatur homo in ſententia oris ſui. Sibi placens non propter uanitatem ſed charitatem, quia nihil tam optandum homini bus, quam ut eis placeant qui debent imitari,

Philautia

Qui autem ſibi placet illa noxia philautia, ma gnus ſibi uidetur, Sed qui ita ſibi placet ſtulto

homini placet, quia ipſe ille ſtultus eſt, cum ſi-
bi placet ſolus. ℭ Et ſermo oportunus
optimus eſt. Nam oportunate nil magis oportunitas
neceſſarium aut fœlicius eſt, Hæc eſt illud ſal
quo ſermonem noſtrum condiri iubet Paulus, Paulus
Et quem admodum medicina data tempore ap Similitudo
to prodeſt, importuna uero nocet, Ita & uer-
bum, Nam oportunitas tantam uim habet ut ex
honeſto in honeſtum, ex damno lucrum, ex uo-
luptate moleſtiam & ex beneficio maleficium fa
ciat, & e contra. Breuiterq; rerum omnium na
turam permutet, unde adagium extat, Noſce Adagium
tempus.

SEmita uitæ ſuper eruditum, ut de- 24
clinet de inferno nouiſſimo.
Eruditus eſt & intelligens, qui bona ſecta- Eruditus qs
tur, & a malis declinat, Nec enim te dixe-
ris ſanum dolentem latera, ideſt bonum ma-
lis innitentem, nec tuta bonitas eſt obſeſſa ma-
lis, non magis quam ſanitas uicino ſerpente.

ℭ Domum ſuperborum demolietur
dominus. Nam ſequitur ſuper- Seneca
bos ultor a tergo deus, Idem, depoſuit po- Luc.
tentes de ſede, idem, reſiſtit ſuperbis quia,
Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, Deiectus
fuit Angelus de cœlo per eam, exulat a paradiſo
Adam, Nabuch donoſor de regia dignitate de
pellitur. Iob, Si aſcendat, uſq; ad cœlos ſuper- Iob.
bia eius, & caput eius tetigerit nubes, inſterquili

Ecc. nium in fine perdetur, Eccleſiaſtici, Sedes ducū ſuperborum deſtruxit deus, & ſedeṙ fecit mites pro eis, Idē, multi potentes ſunt oppreſſi ualde, & traditi ſunt glorioſi in manus exterorum Iſa-
Iſaias ias contra eos clamat, Pedibus conculcabitur co
Abacuc rona ſuperbiæ efraim, Abacuc, Quomodo ui-num potantem decipit, ſic erit ſuperbus & non
Ecc. decorabitur, Eccleſiaſtici, Initiū omnis peccati, ſuperbia &c. & innumera in hanc ſententiam.
¶ Et firmos faciet terminos uiduæ. Paupe res & humiles deiectos, qualis eſt uidua, prote-
Iacobus git, & ſubleuat & exaltat humiles, & humili-bus dat gratiam.

26 ABhominatio domini cogitationes ma
Sap. le. Nam peruerſæ cogitationes ſepa
Ecc. rant a deo, Eccleſiaſtici, Abhominab les domi-
Mat. no cogitationes malæ, Dictum extat cuiuſdam
Seneca ſapientis, Cogitationes uagas & uelut ſomno ſi-miles nō reſpicies, quibus ſi animum tuum oble ctaueris, cum omnia diſpoſueris, triſtis remane-bis, ſed cogitatio tua ſit ſtabilis, ſit & certa, ſiue deliberet, ſiue quærat, ſiue contempletur non re cedat a uero. ¶ Et purus ſermo pulcherri
Mat. mus firmabitur ab eo. Nam de bono cordis theſauro profert homo quæ bona, dulcia, pura,
Ageſilaus & pulcherrima ſunt uerba. Rogatus Ageſilaus, quo pacto apud homines gloriam quis quærat aſ ſequi, Reſpondit, ſi agat optima loquatur ꝙ pul cherrima.

27 COnturbat domum ſuam qui ſectatur

auaritiam. Quia obnoxiam reſtitutioni eam facit, & mæſtam tenet in expenſis, Eſt enim uita auari, ſimilis pollinceturæ, ideſt, cœne mortui. ubi cũ adſint cætera deeſt letitia, Socrates, Neq; a mortuo ſermonẽ, neq; ab auaro gratiam expectes, Dyogenes, Illos qui immodicas opes habebāt, magnificos pauperes appellabat, Eſt auarorum doctrina, lucrator, ac parcito, Tantiq; te ipſum eſſe putato quantum habueris, Eſt autem proprium auaritiæ, q̄ hæc cupiditas ſibi ipſi repugnet, nec ſatietur cum reliqua magis adiuuēt Vnde auarus nil recte facit niſi cum moritur, ipſeq; miſeriæ eſt cauſa ſuæ, Saluſtius, Auaritia pecuniæ ſtudium habet, quam nemo ſapiens cõcupiuit, ea quaſi uenenis imbuta corpus uirile animumq; effeminat, ſemper infinita inſatiabiliſq; eſt, neq; copia neq; inopia minuitur, illa fidem, probitatem cæteraſq; bonas artes ſubuertit, pro his ſuperbiam, crudelitatem deos negligere, omnia uenalia habere docuit, hec ille.

Vita auari qualis

Plutharch⁹

Iſocrates

Dyoginis

Doctrina auarorũ q̄

Saluſtius

¶ Qui autem odit munera uiuet. Pſal. Ne perdas cum impiis deus animam meam, & infra, In quorum manibus iniquitates ſunt, dextera eorum repleta eſt muneribus, Item & munera ſuper innocentem non accepit Munera enim indices obcecant, inimicos uincunt, Amicos acquirunt, hominem exaltant, ſed nõ apud deum.

Pſal.

Pſal:

Munerum mala

P Er miſericordiam & fidem purgantur peccata. Nam beati miſericordes, &c. Daniel, Nabucdonoſor, peccata tua elemoſinis

28

Mat.

Daniel

Thobias redime, Et Thobias, elemoſina à morte liberat, Ex fide autem proueniunt, uitæ rectitudo, Animæ pabulum, Dei cultus, & paradiſi præmium

Act. ac peccatorum purgatio. Act. Fide purificans corda eorum. ℭ Per timorẽ autem domini omnis declinat a malo. Non ſufficit abſtinere a malo niſi fiat quod bonum ẽ, & parum eſt nemini nocere niſi ſtudeatur multis prodeſſe,

Timor bonus & mal9 Timor mundanus timet penam ſed non culpam, ſeruilis eſt cum uoluntate peccandi, quia cauet a malo non propter fugã turpis ſed triſtis; Ideo per ſolum caſtum & filialẽ timorẽ omnis homo declinat a malo, quia timet ſeparari a deo: per iſtum ergo ſalutem adipiſcimur. Teſtante

Eſaias Eſaia, A timore tuo domine cõcepimus & peperimus ſpiritum ſalutis.

Ecc. Eccleſiaſtici, Beatus cui donatus eſt &c. Item, timor domini ſicut paradiſus.

29 MEns iuſti meditabitur obedientiam. Hebraicæ ſic. Meditatur ad reſpondendum. Ne quid per imprudentiam effutiat, iniquum & iniuſtum. ℭ Et os impiorũ redundat malis. De malo cordis theſauro contra deum & proximum.

30 LOnge eſt dominus ab impiis. Deo qui ubiꝗ eſt nõ locorũ interuallis ſed animi affectionibus ſumus propinqui, uel longinqui, Quia ſicut diſſimilitudo ſeparat nos, Ita

Pſal. coniungit nos illi imitatio Pſal. Longe à peccatoribus ſalus. ℭ Et orationes iuſtorũ exau-

diet. Ad utilitatem non ad uoluntatem, Nam aliquando Deus iratus dat quod petis, quod negat propitius. Parobola phariſei, & publicani utriuſq; ſententiæ ueritatem explicat. Aug. Parabola phariſei & publicani

31 LVx oculorum letificat animam. Id autem contingit quando homo ex ſplendore boni nominis oculos ſuos eleuare poteſt, nec illos demittere opus eſt ob aliquod malum nomen, Sicut.n. pulcra letificāt cor, Ita bona fama quæ ſpargitur de nobis & amicis nōſtris, exhilarat oculos ac interiora cordis, Ideo ſubdit.

¶Et fama bona inpinguat oſſa. Famā ſiue extimatio hominis, eſt dignitatis illeſæ ſtatus legibus ac moribus comprobatus, Quæ ut ex delicto noſtro authoritate legū uel minuaſ, uel cōſumaſ, docet Calliſtratus, Sic incolumi eum famā dicimus, cui integrum eſt nomen, & illæſa exiſtimatio, q̄ qui negligit decreta pōtificia crudelem pronuntiant. Fama bōr quæ Calliſtratus Decreta pō tificia

32 AVris quæ audit increpationes uitæ, In medio ſapientum commorabitur. Increpatio eſt diſciplina, per quam ad debitā ſapientiam peruenitur, cuius ſplendore præfulgēs inter ſapientes inreprehenſibili audatia præſidebit, quod in moribus hominum quanta claritate clareſcat ipſa experientia magis clamat, Verumtamen obiurgans, ad ſanandum maxime debet ualere, ſi mores eius integri ſint, libertas enim amica peccatis medicam affert moleſtiam, non ſecus atq; mel, quod ulceroſa mordet. Increpatio quid Corrector qualis

ac repurgat alioquin iocũdum & utile; Eſt autẽ
condienda iocunditate morum & ſic temperan
da,ut ueluti lucis ſic immodicam uim ſui auſe-
rat. Quod fiet ſi culpæ ſe ãmiſcebit, & obiurga
tioni laudem adiunget.Dum enim conturbãtur
& offenduntur correpti,a quid uis reprehendẽ
tibus,quibuslibet de cauſis incuſantibus, fugiũt
ad aſſentatores aq̃ ritu quaſi ad caua & mollia.
33 QVi abiicit diſciplinam,deſpicit animã
Ecc. ſuam. Eccleſiaſtici, ſicut ſagitta in-
fixa fæmori cani &c. Nam uerbum correptio-
nis in corde ſtultorum pũgit eos tamq̃ ſagitta,
& ſicut canis ſagittatus mordet ſagittã clamans
& latrans,Ita iſti uerbum correptionis mẽte re-
uoluunt ac murmurant.Quem admodum ſcri-
be & phariſei,Impatientes, in uerecundi,duri,
Rebelles dum fraterne admonerentur murmu-
rabant contra Chriſtum. ¶ Qui autem ac-
qeſcit increpationibus poſſeſſor eſt cordis.
Pulcherrime ac prætioſisſime poſſesſionis do-
Poſſeſſor cordis qui minus. Ille enim in ueritate cor ſuum posſidet
qui in nulla diffunditur praua, & recta omnia
meditatur,quod in ſanctis hominibus facile:In
imperfectis imposſibile fœre eſt.
34 TImor domini diſciplina ſapientiæ.
Mat. Nemo enim eruditur a deo niſi in timore
ipſius per correctionem & diſciplinam contine
atur,ſicq; uera dicitur ſapientia. ¶ Et glori-
am præcedit humilitas. Chriſtus omnis qui
Ecc. ſe humiliat &c, Item, Humilẽ ſpiritu ſuſcipiet
gloria,

gloria, Item, Superbū ſequitur humilitas, Quē- Similitudo
admodum enim in ſtatera una parte depræſſa
altera eleuatur & e conuerſo, Ita in diuinæ iuſti-
tiæ ſtatera decretum eſt, ut qui in hac uita per ſu
perbiam eleuantur, in futura per penam confuſi
bilem deprimantur & e conuerſo. Hinc Petrus, Petrus
Humiliammini ſub potenti manu dei, ut uos exal
tet in die uiſitationis. Eccleſiaſtici, Quanto maio Ecc.
res humilia te in omnibus. Philoſophi quoq; te- Philoſophi
ſtātur honore, Semper ſequi fugiētes, Hinc Leo Leo
papa, Tota chriſtianæ ſapientiæ diſciplina, non
in abundantia uerbi, non in aſtutia diſputandi,
neq; in appetitu laudis & glorie, ſed in uera & uo
luntaria humilitate conſiſtit, quam Dominus
Ieſus ab utero matris ſuæ uſq; ad ſuppli
cium crucis pro omni fortitudine
elegit & docuit. Vnde Paulus, Paulus.
Humiliauit ſemetipſum
&c. & poſt pp
quod & de⁹ exal
tauit illum.

Capitulum Sextum decimum.

Hominis eſt animum præparare, & Domini gubernare linguam. Poteſt homo uaria excogitare conſilia, ſcilicet quid loquatur, quid faciat, Sed nil poteſt abſq; auxilio dei perducere ad effectũ. Deo enim annuente conſilia noſtra ſunt fœlicia, & actiones noſtræ bonæ per linguam ſignificatæ. Parat quidem homo cor ſuum non tamen ſine adiutorio dei, qui illabitur & tangit ipſum unde Pſal. cor mundum &c. In gubernatione autem lingue, ideſt in eo ꝙ recte ſermo eius cæteris ſatisfaciat ac in finẽ bonum quæ proferũtur rite producantur totum eſt adeo incipiente atq; proficiente, Quid uero eſt præparare cor niſi uoluntatem præparare quod nobis attribuitur deo tamen aſpirante? Vnde legimus præparatur a domino uoluntas. Qua propter multa deus facit in homine bona, quæ non facit homo, nulla uero facit homo, quæ non faciat deus, ut faciat homo, Quamuis autem electio boni in noſtra ſit libertate, non tamen exequatio illius

Pſal.

Præparare cor quomõ

ſemper in noſtra ē poteſtate, Propter quod ora-
bat Paulus,ephe.6.ut detur mihi ſermo in aper- Paulus
tione oris mei, Et ſancta Heſter, Da in ore meo Eſter
ſermonem rectum &c. Et Dominus ad Moi- Exodi
ſem & Aaron. Ego ero in ore tuo, Et Thobias Thobias
filio ſuo.Pete ab eo ut uias tuas dirigat.Et Hiere. Ieremias
Scio domine quia non eſt hominis uia eius,Pſal. Numeri
non eſt ſermo in lingua mea, hoc in balaam mō Ioannes
ſtratum eſt & in Caipha, propterea dicitur do- Pſal.
minus gubernare linguam.

OMnes uiæ hominum patent oculis 2
eius, ſpirituum ponderatur eſt domi
nus. Alia enim ſunt iuditia dei, alia iudi-
tia hominum, ipſe ponderat ſpiritus, & interio
res cordis uidet affectus, uidetq; peccatum, ubi
nos nullum aduertimus. Rogandus eſt ergo ip-
ſe ut fortunet & dirigat omnia noſtra intus &
extra. Pondus ſpiritus eſt amor bonus uel ma- Pondus ſpi-
lus, latet nos pondus amoris noſtri quantum ritus quod
diligamus, quæ diligenda uel non diligenda Aug.
ſunt, Sed hæc deus optime nouit. Amore er-
go cecutientes munda nobis uidentur aliquan-
do opera noſtra, ſed aliter eſt in oculis dei,Pau Paulus
lus nil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtifi
catus ſum.

REuela domino opera tua & dirigent 3
cogitationes tue. Hebraicæ ſic, Vol-
ue ad deum opera tua, & firmabuntur cogi
tationes tuæ. Paulus, Omnia quæcūq; facitis Paulus
in gloriam dei facite, Pſal.Prouidebam dominū Pſal.

in cōſpectu meo ſemper. Item, Reuela domino uiam tuam. Eſt enim deus optimus artifex, gubernator, & dominus rerum omnium, quia ueræ iuſtitiæ factor & creator, & cui ſoli definire conuenit, quando, quomodo, & quouſq; ſceleſtorum quoſq; plectere debeat, eſt enim inſcrutandis hominum ſceleribus ſciētiſſimus, nihil q; niſi quod decet agit. In ipſum igitur tamq̄ in, certiſſimum ſcopum, omnium noſtrorum cogitatuum aciem debemus dirigere, quoniam abſq; eo uoluimur & raptamur uariis & innumeris deſideriis, ad inſtar rote piſtrini.

4 OMnia propter ſemetipſum operatus eſt dominus. In uniuerſo quelibet creatura ordinata eſt propter ſuum actum & pfectionem, Ignobilis propter nobiliorem, & omnia aliquo mō pp hominē, deinde ſingula ſunt ob perfectionem uniuerſi, uniuerſum autem ipſum ordinatur ad deum ſicut in ultimum finem. Quoniam ſicut deus non habet, cauſam efficientem a quo factus ſit, Ita non habet ſuperiorem finem ad quem ordinetur, ſed eſt omnium principium & finis, iuxta illud apocalypſis ego ſum alpha & o principiū, finis. Eccleſiaſtici. 3. Fecit dn̄s opera ſua ut timeatur. Ergo omnia pp ſemetipſum, ut ex conſideratione creaturarum glorificetur, ametur, ac timeatur creator earundem, Etiam homo propter quem omnia facta ſunt, non eſt factus propter aliam creaturam q̄ propter deum & ad deum. Mat. 2. Luc. & c, Sabbatū

Ecc.

Mat.

propter hominem factum eſt, non homo propter ſabbatum. Ad hoc pertinet miſericordia, ueritas,& iuſtitia. Nam opera miſericordiæ reddūt ipſum amabilem,iuſtitiæ autem terribilē,utraq; uero gloriosum & honorandum.Et quia in prædeſtinatis ad gloriam relucet miſericordia, iuſtitia autem in his quos derelinquit, Ideo ſubdit.

¶Etiam impium ad deim malum. Et licet impii exeant ab ordine diuinæ prouidentiæ aliquo modo non facientes quæ deus uult, tamen relabuntur in ordinē iuſtitiæ, ut fiat de eis quod deus uult. Iob impius in diem perditionis ſeruatur,& ad diem furoris ducetur,Nulla tamen infertur eis neceſſitas ex dei prouidentia, ſed potius ēa conditione a domino creatur, quoniam futuram eorū prauitatē præuidit, q̄ ſuis uita & mors diuinæ magis uoluntatis q̄ præſcientiæ ſint actiones, hoc eſt diuinæ prædeſtinatio. Iob

ABhominatio eſt domino omnis arrogans. Deteſtor ego ſuperbiam Moab (inquit dominus) ſuperbus eſt ualde. Credit arrogans ſe eſſe quod audit, laudat quod agit, & quod intendit non intendit,obliuiſcitur intētionem dum amplectitur opinionem (Inquit Bernardus) Et qui de omni alia re plus ſibi credit,q̄ aliis,de ſe ſolo plus credit aliis q̄ ſibi,ut non tam uerbo aut ſola operum oſtentatione,ſuam proferat religionem,ſed intimo cordis affectu omnibus ſe ſactiorem, & quicquid in ſe laudatū agnouerit non ignorātiæ aut beniuolentiæ laudatoris Amos Arrogās Bernardus

ſed ſuis meritis arrogantet aſcribat. ¶ Etiam ſi manus ad manus fuerit non erit innocẽs. Senſus. Illico ultio ſumetur de eo, ſecus autem de illo qui pietatem erga proximum exercet. Nã ſuperbi, & arrogantes deo odibiles & hominib? oneroſi ſunt, Ideo cito corruunt. Pertinet autẽ ad innocentis officium non ſolum nemini malũ

Officium innocentis

inferre, uerum etiam cohibere a peccato uel ipſum punire, ut aut ipſe qui plectitur corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo.

¶ MIſericordia & ueritate redimitur iniquitas. Trahitur enim deus ui quadã

Similitudo

& cogitur a nobis quando ipſi aſſimilamur. Sicut neruus cythare attrahit neruum alterius eadem conſonantia diſpoſitum, Ita homo miſericors deo conformis deum ipſum miſericordiæ fontem, Mirabili facilitate ad ſe attrahit. Iuxta domini ſententiam, Ad eum ueniemus, & mãſionem apud eum faciemus, Hinc tota lex nos conatur aſſimilare deo. Iuxta illud Eſtote perfecti &c.

Mat.

Igitur ſiquis extendit manum ad ſubueniendum proximo, attrahit manum diuinam ad opẽ ſibi præſtandam. Si eum oculo pietatis intuetur, oculorum quoq; dei aciem in ſe deflectit. Vnde Pſal. Reſpice in ſeruos tuos &c. Veritas autem illa eſt de qua dicitur, Et ueritas liberauit uos. Igitur uniuerſæ uiæ miſericordia & ueritatis.

Pſal.

Pſal.

¶ Et in timore domini declinatur a malo. Qui eſt primus ſapiẽtiæ gradus, ſecũdus autem facere bonum Iuxta Pſal, Declina a malo & fac

Gradus inſapientiæ

Pſal.

bonum &c.

CVm placuerit domino uiæ hominis, inimicos quoq; eius conuertet ad pacem. 7
Non perpetuo enim ſinet ſubiacere malis hominibus, etiam ſi ad tempus eum probet, ſed ex hoſtibus ſæuisſimis ſua patientia & probitate aliquando reddet amicos, & ad deum conuertet, quem admodum in plurimis ſanctorum exemplis factum legimus, Extat exemplum huius rei Ge.32.. Qñ Iacob obiauit Eſau fři& hoſti. G

MElius eſt parum cum iuſtitia, q̃ multi fructus cum iniquitate. 8
Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationes &c. Paulus
Si parua primum admiraberis, maioribus dign⁹ putaberis, ſi parua deſpexeris, Maiori fueris admirationi, Preſentem ergo fortunam boni conſule dicitur prouerbio. Seneca
Neq; alienarum rerum cupiditate maceremus nos, ſed quecumq; cõtingit ſors, eam ut optimam amplectamur, Spartã nactus es, hãc exorna, dř ꝓuerbio grecanico. Prouerbiũ Prouerbiũ

COr hominis diſponet uiã ſuã, ſed dñi eſt dirigere greſſus eius. 9
Significat eternis dei decretis nos nõ impediri quo minus ſub eius uoluntate qua dirigit greſſus noſtros & proſpiciamus nobis, & omnia nřa diſpẽſemus, neq; id abſq; rõne. Nam qui uitã noſtrã ſuis terminis limitauit, eius curã apud nos depoſuit, eius cõſeruãdæ rationibus ſubſidiiſq; inſtruxit, periculorũ quoq; pſcios fecit, ne incautos opprimerẽt, cautiões ac remedia ſuggesſit, ſi ergo is rẽcte utamur

nullum periculum oberit, Ideo orãdus eſt deus
Pſal. cum Dauid. Dirige domine deus meus in con-
Pſal. ſpectu tuo uiam meam, Item, Dirige me in ueri-
tate tua. Item, utinam dirigantur uiæ meæ &c.
Cerne ergo quid ſit noſtri officii. Si nobis uitã
noſtram tutandã conceſsit deus, ut eã tueamur
ſubſidia ſuppeditat ut his utamur, Si pericula
præmonſtrat, ne temere irruamus, ſi remedia de
Deus pſtat remedia dit ut non negligamus. Dominus ergo ut caue-
as iniungit quia fatale, uel (ut ita dicam) in elu-
ctabile remediis omnibus tibi eſſe non uult, con
ſultãdi enim cauẽdiq; artes inſpiratæ ſunt a deo,
quibus eius prouidẽtiæ ſubſeruimus in uitæ pro
priæ conſeruatione. Stultus ergo & negligens
perit, Prouidus euadit, quia ſtultitia & pruden-
tia ſunt diuinæ diſpenſationis inſtrumenta in
utranq; partem, Ideo nos celare futura deus uo-
luit, ut tãq̃ dubiis occurramus, neq; deſinamus
parata remedia opponere, donec aut ſuperata
fuerint aut omnem curam ſuperauerint, Docet
quoq; hæc ſententia hominem non iuſtificari
abſq; libero arbitrio cooperante diuinæ gratiæ
Pr.R. Pr.R.7. Præparante corda ueſtra domino, Et.2.
2 Para. Para.12. de Roboam ſcribitur, non præparauit
cor ſuum &c. Hanc præparationẽ luculenter de
Chryſoſtomus clarat. Chryſoſtomus To.6. in homilia deferẽ-
dis repræhenſionibus, oſtendens exemplo ſauli
deum non ſolum uocatione illum adduxiſſe, ſed
Ioannes uoluntatem eius attraxiſſe. Vnde Chriſtus, Ne-
mo uenit ad me &c. Nam & ſi deus uult, nobis

nolentibus nil proficit ad ſalutem noſtram, non quia imbecillis ſit dei uoluntas, ſed quia neminē cogit, Idem hom.9. ſuper illud, Dedit eis poteſtatem filios dei fieri. Et Auguſtinus, de ſpiritu & littera capitulo.9. & contra duas epiſtolas pelegianorum capitulo.8.& nono. Chryſoſtomus Auguſtinus

10 Diuinatio in labiis regis, i iuditio nō errabit os eius. Nomine regis cōprehēdūtur oēs magiſtratus utentes gladio, Ciuiles enim ordinationes ſunt ordinationes dei, Ideo cuſtodiendæ. Quamuis enim impius ſit magiſtratus, tamen iuſte regens ac iudicans, tenet locum dei, unde ethnicorū quoq; principum ſeruandæ ſunt iuſtæ ſententiæ, & ſanctiones, quia iudicium dei eſt, neq; enim diuinatio aliter q̄ a deo procedere poteſt. Hanc obrem legimus factas reuelationes impiis Regibus Pharaoni, & Nabuchdonoſori &c. Debet autem iuſtus rex de dubiis non definire, ſed ſuſpenſam tenere ſententiam, nam in omni cauſa iuditii ſæpe delinquit Magiſtratus qui non dei, ſed hominum nomen habere deſiderat, Vnde recte Demetrius pharius mouebat regem Ptolomeum ut libros ſibi cōpararet, ubi legendo inueniret quæ amici non audēt monere illos, conſilium utiq; ſapiētisſimum, atq; ſanctiſſimum. Demetrius pharius

11 Pondus & ſtathera iuditia domini ſunt, & opera eius omnes lapides ſacculi. Confirmat omnem ciuilem ordinationem. Decretum domini eſt ut libra & ſtathera iuſta ſint,

& facultas certi diſtribuantur menſuris, opus au tem pōderationis eſt in lapidibus ſacculi, uel cru mene ut illi iuſti ſunt in pondere & menſura.

12 ABhominabiles regi qui agunt impie. Nam Regalis officii eſt impietates punire, quia uicem dei gerit in terris, Paulus Non ſine cauſa gladium portat, Iudex in ira &c. ¶Quo niam Iuſtitia firmatur ſolium. Ideſt, parce re ſubiectis & debellare ſupbos, Sicut enim me dicus multo ſanguine corrupto extracto paulu lum innoxii cibi miniſtrat, Ita princeps ſublatis impiis & nocentibus, leni gratia, & humanitate, ſtabile firmabit Regnū. Non ergo armatis exer citibus, non arcibus, inexpugnabilibus, non the ſauris innumeris, lachrimis populorum coacer uatis, non lenociniis nuptiarum, cæteriſq; nepha riis artibus regna ſua confirmant, ſed iuſtitiam omnibus adminiſtrando abſq; delectu, bonos exaltando, iniquos deprimendo, pauperibus, ui duis, pupillis, ſuccurrēdo, deniq; deū ſup. oīa co lendo, ac eius religionē fouendo, Iſte ſunt Artes ueri Regis. Quomō poterit deus hunc & regnū eius nō tueri ac defēdere? Per hos gradus fœliciſ ſime in celū aſcenderunt tot incliti Reges, poſte ritati memoriam immortalem ac ſacro ſanctam relinquentes.

Paulus

Similitudo

Artes boni Regis

13 VOluntas Regū labia iuſta, Qui recta loqtur dirigetur. Suprema cura Rega lis officii eſt, omnem operā dare ut q̄ in corrup tiſſimos habeat magiſtratus, ſapientiſſimos con

ſiliarios quibus tuto fidere posſit, ac eiſdem Re- gni munia de mandare, iſti namq; ſunt os & re- gum labia. Os labia re gio

INdignatio regis, nuntii mortis. Quã do regia potentia in Tyrannidem declinat, habens pro ratione uoluntatem. De iſtis dicitur Eſdre. 4. q mittunt homines ad bellãdũ, & de- moliuntur montes, muros & turres, Iugulantur & iugulant, ſicut autẽ fulmina paucorũ periculo cadũt, omnium autem metu, Ita regales animad- uerſiones quando inferende ſunt, noxiorum pau corum ſupplitio magis terrere debẽte q̃ nocere. 14 Eſdr. Similitudo

¶ Et uir ſapiens placebit; tum. Obedien- do humiliter ſicut præcepit deus, & Paulus, Iu- bet obedire non ſolum propter iram, ſed etiam conſcientiam, Hyſtoria Mardochei & Amã, cõ probant ueritatem huius ſententiæ, Debet enim regia poteſtate excellens, ſe moderari, & fortu- na parce uti cogitans res omnes mutationes ha- bere, neq; aliquid ſemper in eodem ſtatu perma nere. Sunt enim (Inquit ille) deis excellẽtia om nia odioſa, Et ubi ad arcem luſtrationis aduene- rint; uertuntur rurſum in nihilum, patiunturq; hoc maxime duræ magnæq; ſenſuum elationis & humanæ naturæ terminos excedentes, tyrãno rum mentes, quæ metui cupiunt, metuiq; timẽt. Paulus Hyſtoria Mardochei & Aman Ammianus Seneca

IN luce uultus Regis uita. Methaphori ce p hæc dicta eſt hilaritas & iocũditas, quæ uultu oſtendunt, Clarũ fuit hoc in Aſſuero erga heſter. Debet .n. Rex uultu ſeren⁹ eſſe, actu ſeue- 15 Regis q̃les

rus,uerbo ſerius. ¶Et clementia eius.q.hymber ſerotinus. Qui eo gratior, quo tardior,

Similitudo Docet ex regis beneuolentia multos ditari & fructificare,ſicut enim aeris circunfuſi temperies, elicit fœlicitatem terræ contra inclementiam celi,uitiumq; præmit atq; extinguit, Ita fauor & benignitas principis excitat omniū honeſta ſtudia,rurſum tenacitas & odium, extinguit omnium bonorum artes.

Cur illuſtriſſimus & ſereniſſimus Hinc cognomina ſereniſſimi,& illuſtriſſimi orta ſunt, Debet enim ſuo aduentu & præſentia omnia ſerenare ac illuſtrare,

Ammianus Nihilq; tam eſt iniquum,q̄ ad ardua imperii ſupcilicia, Acerbitatē quoq; naturæ adiungi,

Imperiū qd Imperium namq; nihil aliud eſt q̄ cura ſalutis alienæ, boniq; moderatoris eſt reſtringere poteſtatem, cupiditati reſiſtere omnium,& implacabilis iracundiæ,

Seneca Hoc enim (inquit Seneca) Reges habet magnificum ingensq; nulla quod rapiat dies prodeſſe miſeris, ſupplices fido lare protegere, Idem quoq;.Melius fides Quicquid exprimitur graue eſt, Pulchum eſt inter illuſtres uiros eminere,conſulere patriæ,parcere afflictis,fœra cæde abſtinere tempus atq; iræ dare,orbi quietem ſeculo pacem ſuo,hæc ſumma uirtus.

16 POſſide ſapientiā quia auro melior eſt. Hyperbole eſt. Non enim prætio exiſtimari poſſunt ſpiritualia bona, ſapientia, ſcientia,

Prouerbiū mores,uirtus,ſanitaſq;,Hinc prouerbio uulgato dicitur,Philoſophiæ ſeruias ut tibi contingat uera libertas. ¶Et acquire prudentiam quia

prætioſior eſt argento. Acquiritur aũt prudentia ſtudio in ſcientiis, Experimẽto in rebus, Nocturna diſcusſione, imitatione prudentum, unde rectisſime. quondam Zeno, qui Rogatus qui fœlix fieri posſit, Reſpondit, ſi in mortuos intendat, ideſt, ſi maiorum geſta, ſi ueterũ monumenta contueatur. Zeno Prudentiæ acquiſitio

SEmita iuſtorum declinat a malo 17
Pſal. nõ enim qui operatur iniquitatem, in uiis eius ambulauerunt. ℭ Cuſtos animæ ſuæ ſeruat uitam ſuam. Chriſtus Ieſus, Qui odit animam ſuam propter me inueniet eã & qui amat animam ſuam &c. Mimus, Cauendi nulla eſt dimittenda occaſio numq̃ ſatis caueris, Aliquando nocendi dimittenda eſt occaſio, cauendi numq̃. Pſal. Lucas Mimus

COontritionem præcedit ſuperbia. 18
Tollũtur in altum ut lapſu grauiori ruãt. Numq̃ deſtruitur gens aliqua, uel regnum, niſi præcedente ſuperbia, qua efferatus, rebellis, & ad bella incitatus, Incidat in ruinam, deo ulciſcẽte. Non enim cito uir ruina perit qui ruinam timet. ℭ Et ante ruinam exaltatur ſpiritus. Quemadmodũ fecit euãgelicus phariſeus Luc. 18. Quid alta præſumptio (Inquit Bernardus): niſi ruinoſa præcipitatio eſt? Ruina enim quæ fit in occulto, præcedit illam quæ fit in manifeſto, Inquit Auguſtinus, Dum illa ruina eſſe non putatur, quis enim exaltationem ruinam putat? Cũ fit ibi defectus quo relictus ẽ excelſus. Quis Claudianus Seneca Luc. Bernardus Auguſti.

non uidet eſſe ruinam, quando fit mandati euidens atq; indubitata tranſgreſſu? Numq̃ aliquẽ deiiceret demon, Niſi præceſſiſſet in homine Elatio, nec ullo modo deciperetur homo, ſi non ex alto corde receſſiſſet a deo, Quæ autem hominem in ſuperbiam prouehunt ſunt cenſus, & potentia, dignitas, & ſanguinis cognatio, quemadmodum illam minuunt, paupertas, & oppreſſio, ſenium & ægritudo.

Quæ in ſuꝑbia ducũt

Superbia deprimũt quæ

19 Melius eſt humiliari cum mitibus, quã diuidere ſpolia cum ſuperbis.

Apologus Eſopicus

Iſocrates

Huius parabole ueritatem, docet Apologus ille Eſopicus de leone uenatum eunte cum cæteris ani malibus &c. Vnde Iſocrates, Comem te præbeas eis cum quibus conuerſaris, & non inſolentem, ſuperborum enim faſtum uix ſerui quoq; perferunt, at morum comitatem cuncti benigniter acceptant. Huic ſuperbiæ peſtiferæ dominatrici omnia quæ placent licita ſunt, quæ delectãt honeſta, utilia uero iuſtiſſima reputantur, hec ſemper furit ſi nõ perficit, Inſanit ſi impeditur, Non quieſcit niſi ſupplantet aduerſos, non uult audire querelam ſi pro comodo ſuo aliis fecerit iacturam, neq; patitur computari ad aliorum dãnum quod in ſuum profectum deuenit, ſed uult ꝙ perditum ſuum ille qui perdit ducat profectum, & ꝙ exaltari ſe putet in ſua exaltatione depreſſus, & gloriam ſibi ꝓueniſſe aſcribat propter ipſius honorem & gloriam & ignominiam paſſus.

ERuditus in uerbo reperiet bona. 20
Nam effrenis lingua multa incurrit mala,
Dicere autem apte & apposite, loco & tempo/re, multorum bonorum efficiet te compotem, Non enim Rethoricam ſuadendi opificem, ſed ad intricem eſſe debemus exiſtimare, Nec mo/res tantum perſuadent ſine oratione, ſed utrūq; rem efficit, unde recte Seneca, ſic loquendum cum hominibus tamq̄ dii audiant, ſic loquen/dum cum diis tamq̄ audiant homines. ℂ Et qui ſperat in domino, Beatus eſt. Non ille qui confidit in omnipotentia linguæ, di/cens cum rethoricis. Linguam noſtram magni/ficabimus, labia noſtra a nobis ſunt quis noſter dominus eſt? Sed (ut inquit Pſal.) Beatus uir qui ſperat in eo,

Dicere apte & apposite
Rethorica quid
Seneca
Pſal.

QVi ſapiens eſt corde. Non labiis, 21
Appellabitur prudens. In inti/mis ſemper manens, huic non placent quæ uul/gus dicit & agit, hic conſilio non eget ad fi/nem ſuum conſequendum, In æternis enim & eodem modo ſe habentibus uerſatur. Et ſi/cut geometrica non conſultat de ſuis prin/cipiis quia imitabilia ſunt, Ita mens ſapien/tis prima ſtabilia unam ſempiternamq; natu/ram habentia, nulliſq; obnoxia mutationibus exercens a conſilio capiendo libera eſt. Pru/dentia uero in rebus errorum & turbulentiæ plenis uerſans & immerſa ſæpe cum fortuna mi/ſceri neceſſe eſt & conſultatione in dubiis uti.

Similitudo

¶ Et qui dulcis eſt eloquio, maiora reperiet. Hebraice ſic, Et dulcedo labiorum addet doctrinam. Qui enim dulcibus uerbis alios docet, huic adiicitur ſapientia & eruditio, Et qui in commiſſo talento fidelis fuit, dignus erit ut plus accipiat, Eſt autem eloquentia germana ſacræ doctrinæ ut decet, qua ſicut nihil ſapienti⁹, Ita nihil eloquentius. Et omnes qui recte intelligunt quod ſacri illi loquuntur auctores, ſimul intelligunt non aliter eos loqui debuiſſe, Et quẽ admodum Muſici leui cordarum tractu demulcent, non graui pulſu, ſic oratio placida citius q̃ aſpera flectit, Et ſicut non ſatis eſt clauus & frenum niſi adſit qui arte moderetur, Ita non ſufficit eloquentia niſi acceſſerit ratio moderatrix. Igitur ſacrorum eloquẽtia decet diuinos & ſumma auctoritate præditos uiros, qua illi loquuti ſunt, nec ipſos alia decet, nec ipſa alios.

Eloquentia que. — Aug. — Similitudo

22 FOns uitæ eruditio poſsidentis, Doctrina ſtultorum fatuitas. Hebraice ſic, Vena uitæ eſt intelligẽtia domini ſui, & eruditio ſtultorum ſtultitia. Multum intereſt quales habeas heros, prudentes uel ſtultos a quibus prudentiam uel ſtultitiam haurias, Nam (ut inquit Claudianus) componitur orbis regis ad exemplum.

Claudianus

23 COr ſapientis erudiet os eius. Vt ſit conformis lingua & cor, ut gratioſe & circumſpecte loquaẽ, Quem admodum ſapienter cor ſentit. Gratia enim naturalis plus pſuadet, q̃

acquiſita

acquiſita eloquentia, quem admodum humani-
tas plures iungit quam uiolentia. Vnde Auguſti- Auguſtinus
nus, o eloquentia quæ quanto naturalior, tanto
terribilior.

FAuus mellis uerba compoſita, dulce- 24
do animæ ſanitas oſſium. Ideſt, uer-
ba a ſapiente placide Audientibus inculcata, ſunt
dulcia quaſi mel, conuertunt enim animas, & af-
ferunt medelam oſſibus, ideſt tollunt morbum
uitiorum peſſimorum, Non enim eſt ſanus ille
cui ſalubria diſplicent, præſtatq; malam ualetudi-
nem bene ferre, quam male bonam. Iſocrates, Iſocrates
Moribus fac ut ſis comis, uerbis autem affabilis,
Eſt autem comitatis, benigne obuios appellare,
Affabilitatis, familiariter cum ipſis uerba comu-
nicare.

EStuia quæ uidetur homini recta, & no- 25
uiſſima eius ducunt ad mortem.
Iſta eſt uoluptatis & uitiorum uia, plus fœllis q̄
mellis habens. Vnde Plutarchus, ut uoluptatis Plutarchus
mæror ſequatur comes. Has rerū uices ideſt tri-
ſtium, lætorumq; miſturam Homerus ſignificat Duo dolia
figmēto duorum doliorum in limine iouis, quo- apud home-
rum unum plenum triſtibus, alterum lætis erat, rum
ex quibus tēperat fortunas mortalium, ſed plus
malorum admiſcet, Vnde contemplatus morta-
lium animantium genera horumq; uitæ rationē
& ſtatum in hanc uocem erupit, Omniū quæ in
terris ſpirarent & ſerperent nil eſſe calamitoſius Vox home-
homine, principatum infœlicium ei tribuens, ut ri.

in maloꝝ expẽſione primas teneat atq; excellat.
26 ANima laborantis laborat ibi, quia cõ
pulit eum os ſuum. Tã immẽſi mor-
talium labores ad uictum corporis tẽdunt, prop
Gene. ter diuinum præceptum In ſudore uultus &c.
Perſius Magiſter artis & ingenii largitor uenter eſt, Im-
Flaccus piger extremos currit mercator ad indos, per-
mare pauperiem fugiens per ſaxa, per ignes, ut
latranti uentri ſubueniat. Xenophon, Nulla uera
Xeno. uoluptas citra laborem, Nam ſi ſonni, cibi & po
tus appetitum præuenies nil dulce ſentitur, labo-
re uero exercitatis omnia dulcius ſuppeditari,
Socrates Quamobrem Socrates ſe exercendo, famem ob
ſouiare dicebat. Opus enim cõfert ad hominis
bonitatẽ, otium uero ad uitium. Otioſus nullus
(quamq̃ deos habens in ore) uictum ſine labore
Flaccus parare poſſet. Vnde Flaccus, Nil ſine magno ui-
Menander ta labore dedit mortalibus. Et Menander, Deus
Mat. otioſis non adeſt, Et Dominus Ieſus, reprehen-
Pauli exẽplõ dens otioſos in foro dixit, Quid hic ſtatis totã
die otioſi? Ergo labor exmplo Pauli (actuũ. 8.)
ornat bonum uirum, otium dehoneſtat. Vnde
Heraclides Heraclides lycius, in libro quem de laudibus la-
boris nũcupauit dicebat nil frugiferum geri poſ
Pythagoras ſe in rebus humanis ſine labore, Quamobrẽ Py
thagoras dicebat, legendam eſſe ab initio uitam
optimam & laborioſam, quam conſuetudo pau
latim ex aſpera dulcem redderet.
27 VIr inſipiẽs fodit malũ & in labiis eius
ignis ardeſcit. Ex pro fundo cordis ꝑ

ducit, excogitat, & machinatur malũ, nõ ex infir mitate humana, ſed ex certa malitia, Pſal. lacum aperuit & effodit eũ &c. Et Iacob de iudeis Ge. 42. in furore ſuo ſuffoderũt murũ &c. Et mala ſic excogitata, per uirulẽtã linguã, & labia igne tartareo accenſa ꝓfert in proximi ſui ꝑnitiẽ. Ecclesiaſtici . 18. Peruerſus in ore ſuo portat perditionem & in labiis ſuis ignem condit.

Pſal.

Gen.

Ecc.

28 HOmo peruerſus ſuſcitat lites, & uerbo ſus ſeparat principes. Modo ad hanc partẽ, mõ ad illã declinãdo, nemini fidus, uolubilis, uertens ſermones ſuos, mõ ad unũ mõ ad aliũ ſenſum, Referẽs ꝑperã audita p̃ſertim magnatibus, Inter quos ꝑꝑ emulationẽ facilis eſt diſcordiarũ materia p̃s, effuſa ẽ cõtẽtio ſuꝑ principes. Pſal.

29 VIr iniquus lactat amicũ ſuũ. Cõtra ipſa federa ueræ amicitiæ, Amici.n. ꝓpria ẽ libertas loquẽdi. Amici aũt q̃ ob mores & uirtutẽ amicos ſe amare ſimulãt, utilitatẽ poti⁹ ac uoluptatẽ querẽtes, diſſuendi ſunt uitãdiq; nõ minuſq̃ adulterantes numos, Diogenes dicebat. Magis amicorũ inuidiã q̃ inimicoꝝ inſidias cauere debem⁹. Illud.n. aꝑtũ, hoc celatũ ẽ malũ, nocẽdi.n. fraus q̃ nõ ſperat potẽtior eſt, Non.n. ẽ amicus cauſa dei, ſed deus extat cauſa amici, Vnde illud, Nõ ẽ amicus abſq; tẽporis mora. Euripides, Prudẽte diffidẽtia haud alia res utilior ẽ mortalib⁹.

Amicus falſus & uerus

Euripides

¶ Et ducit eũ ꝑ uiã no bonã. Proditor ueræ amicitiæ, & peſſimus adulator. Debet.n. Amici mores nouiſſe nõ odiſſe, ut corrigat aut minuat.

Mimus Mimus, Amici uitia ſi feras facis tua, Decet nobis imputandum, quicquid amicus peccat cum Seneca non admonemus. Seneca, Si merito te quis obiurgauit, ſcito quia profuit, ſi immerito ſcito qa prodeſſe uoluit, non enim uerba ſed blanda uerba timebis, Clam ergo corrigas amicum, ſed palam laudaueris ſi uerus amicus & nō fictus eris.

30 QVui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia ſua, perficit malum. Pingit ſuis coloribus hominē peſſimum cui non ſolum facere, ſed & mala perficere delectabile Flaccus eſt. Flaccus, Abſentem qui rodit amicum, qui non defendit alio culpante, ſolutos qui capit riſus hominum famamq; dicacis, fingere qui non uiſa poteſt, comiſſa tacere qui nequit, hic niger, hunc tu romane caueto.

31 COrona dignitatis ſenectus, quę in uiis iuſtitiæ reperietur. Decet quæ ſit ueneranda ſenectus, quando non minus cani ſunt ſedati affectus interni, q̄ externi pili capitis, Sic enim mire exornant hominem mortificatis iuuenilibus cupiditatibus, neq; minus gaudere debēt q̄ ſi a furioſis dominis aufugiſſent. Vnde dicitur Ama iuuenis pulchre agere, ſenex uero ſentire, Dictum Item, Senectus uiri fortis, præſtantior eſt iuuen- Dictum ta ignauorum iuuenim, Item, in adoleſcentia cō Dictum para modeſtiam, In ſenectute uero ſapientiam, Duo ſapiēs Nititur autem ſenectus laudabilis duobus ſcipio ſenectutis q nibus, ſcilicet recordatione uitæ innocēter actæ, ac ſpe melioris uitæ. Quod ſi his ſubductis im-

ponas geminam ſarcinam uidelicet. Memoriam uitæ perperam actæ, & futuræ fœlicitatis deſperationem, obſecro quid fingi poteſt miſerius, Certe breue nobis ſpatiũ natura dedit, curſum uero gloriæ ſempiternum. Nil tamen eſt ꝙ de illa queramur, longum ſatis tempus ad conſequẽdas artes ſuppeditauit, ſed breue nos ipſi facimꝰ, In deliciis, Iocis, uoluptatibus, ſodalitatibus, bonam eius partem abſumẽtes, & ad cauitiem peruenientes? Cato dicebat, cum ſenectuti multa ad ſint turpia, ne uitii turpitudo addatur, peſſimum enim eſt ꝙ auctoritatem habemus ſeruum, uita uero puerorum, & ꝙ qui maior eſt ætate, maior ſit iniquitate. Gemina ſarcina ſenectutis Cato: Auguſti.

MElior eſt patiens, uiro forti, Et qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium. 32 Quaſi dicat. Melior eſt patientia, quã fortitudo, Ratio eſt, quia per patientiam uincitur proprius animus, per fortitudinem aduerſarius extra ſuperatur, qui urbem expugnat ſe toto expugnat, aduerſus illud ꝙ extra ſe, eſt, Qui autem animum ſuum expugnat, dimidio ſui contra ſeipſum pugnat, Quamobrem glorioſior ẽ pugna & uictoria. Fabius Maximus dicebat, Timidiorem ſibi uideri, qui cauillia metueret & cõuitia, & deriſiones, q̃ qui hoſtes fugeret, Sicut enim iaculum ſi in ſolidum aliquod inciderit, nõnumq̃ in immittentem retorquetur, Ita conuitium in fortẽ & conſtantem uirum tortũ recidit in conuiciatorem. Vnde Phylemon, Dulcius aut Fabius Maximus Similitudo Phylemõ

lepidibus nihil q̃ poſſe uerborum contumeliam
pati, Hoc enim pacto maiorem maledicus pati-
Auguſtinus tur. Auguſtinus, Melior eſt qui uincit iram, q̃ q̃
capit ciuitatem, Non ergo eris in glorius in igno-
ſcendo, quia de ira uicta laudabilius triumpha-
Mat. tur. Vnde Domin⁹ Ieſus, Toties nos docuit hũ-
Exẽplũ xp̃i hoſtem uincere, uerbo & exemplo; ſiquis te per-
cuſſerit in unam maxillam &c. Item, non reſiſte-
Paulus re malo. Et Paulus, non reddentes malũ pro ma-
lo, Item, non uos defendentes cariſſimi &c.

33 SOrtes mittuntur in ſinum. Ideſt in
occulto, Sed à domino temperantur.
Numeri Quemadmodum uirge in tabernaculo, Numeri
Actus 17, & Ione primo & Luc. primo & Actuum
primo, Vt ſuper illum ſors cadat ſuper quẽ do-
minus uuult. Quod malum non eſt (Auguſtino
teſte) dicente ſors, non eſt aliquid malis, ſed
res in humana dubitatione diuinam indicans uo-
luntatem, Si tamen neceſſario ac reuerenter, id
Sortes quo- fiat, cæteriſq; debitis adhibitis circumſtãtiis, Pe-
modo cõceſ- culiarem enim dei prouidentiam oſtendit, ſiquis
ſe xp̃ianis nõ fortunæ cecitari credat, lapillos in ſinu conii-
ci & extrahi; ſed quod unũ caſui dari poterat a
Ecc. ſeipſo teſtatur deus, Non ergo prohibetur Chri
ſtianis ſors, uel diuiſoria, cum ſcriptum ſit, ſorti
tio comprimit contraditiones, uel conſultoria,
Franciſc⁹ & ut fecerunt diui Antonius & Franciſcus, In deli
Antonius gendo uitæ genere, ſi tamẽ omnia prius commi-
Pſal. ſerint diuino iuditio, Iuxta illud, In manibus tu-
is ſortes meæ, Non ergo merita humana, ſed di-

bina uoluntas in ſortibus conſideranda eſt, Ideo ſortientes prius orare debent, quemadmodum fecerunt apoſtoli, Eſt aliud humanum ſortium genus, quo utuntur ſortilegi illi, qui omnem rei euentum, temere, & inſipienter taxillis, teſſeris, ſchedis, in quibus nomina ſortem expectantium ſcripta ſunt, digitorum micatione, ſurculis imparibus, & mille eiuſmodi pueribus modis in fortunam & caſum referunt, nil interim a deo poſcentes ut res bene cadat, Quæ omnia ut humane ſtultitie plena, chriſtianis legib⁹ uetita ſunt quo non ſint qui credant his modis exquiſitum iri diuinam uoluntatem, Aut ſalomonem de huiuſmodi ſortibus loquutũ fuiſſe, cun de alio tantum genere intellexerit quod Plato, primo de legibus, & Origines ſuper Ioſue, Homelia ſecundam diuinum appellauerunt. Sortilegi Plato: Origines

Capitulum decimum ſeptimum.

1 MELIOR eſt bucella ſicca cum gaudio, q̄ domus plena cum Iurgio. Melius eſt cum pace poſſidere pauca, q̄ multa acquirere cū turbatione, Quemadmodū in corporibus humanis, ſatius eſt modicam ſtaturam cum ſanitate habere, q̄ ad molem gygāteam perpetuis afflictionibus peruenire, nec cum perueneris requieſcere, ſed quanto grauioribus membris tanto maioribus agitari malis, Eſt enim diuitum uita ueluti eorū qui altum nauigio tenent, Pauperum uero qui iuxta littus ad nauigant, Eſt ille fœlix cenſendus, qui habet omnia quæ uult, is autem eſt qui omnia uult quæ habet, uere diues licet ſenſu tenuis.

Similitudo

Vita diuitū, & pauperū qualis

2 SEruus ſapiens dominabitur filiis ſtultis, Et inter fratres hereditatem diuidet. Tamq̄ unus ex filiis mortuo domino & patre, Ille natura eſt ſeruus qui deficit ingenio, dominus uero qui præſtat, Bonus ſi ſeruiat liber eſt. Vnde Xiſtus, liber eris ab hominibus cum deo ſeruieris, Malus autem etiam ſi regnet ſeruus ē, non unius hominis, ſed tot dominorum quot uitiorum, ut dicere poſſit cum ſyro Terentiano,

Seruus, & liber qui

Xiſtus

Terentius

Scire cupio quot mihi ſunt domini a quo enim quis ſuperatus eſt (Teſte Petro) eius ſeruus eſt, Petrus Ita uerum eſt dictũ cyri, Imperium nemini con Cyrus uenire qui quibus imperat melior non ſit? Apud Romani Romanos illi fuerunt probi Principes, qui q̃uis principes mali, probos apud ſe ſeruos, ac libertos habue/runt quibus principatum committebãt, contra Bonos Principes ne quaq̃ bene agere, ubi malis Seruorum ſeruis, & libertis, rem, committebant, Eſt enim genus ſeruorum genus illiberare, Improbum, mẽdax, & ignobile, prouerbiis notatum, Seruorum ciui Prouerbia tas, dictum de cetu improborum & barbarorũ in ſeruos Et phrygem non niſi uerberibus meliorem red di, cum contra generoſus Animus & liber (ut ait Seneca) rectius ducatur q̃ trahatur, Vnde extat Seneca Menandri ſententia, Cum quis incidit in ſeruum Menander bonum nulla ẽ poſſesſio melior, Euripides, Ma Euripides gis oportet habere ſeruum ſapientem, q̃ ut ipſe ſapiat, Nemo autẽ uere ſeruit, niſi qui ſeruit uo/lens, ſicut nemo dominatur uere niſi qui uolenti bus dominat᷑ Honeſte quoq; ſeruit qui ſuccum/bit tempori, cedendo fortunæ ad tẽpus. Paulus, Paulus. etiam prime cor.7. Si potes fieri liber, magis ute re ſeruitute, quoniam eſt tibi occaſio humilitatis ad ueram libertatem in Chriſto pertinentis, Li/ Ambroſius berat namq; hec ſeruitus a libertate peccandi, unde Ambroſius, Quanto quis propter deum deſpectior eſt in hoc ſeculo, tãto ſublimius exal tabitur in futuro. Et Gregorius, Tanto eſt ho/ Gregorius mo p̃tioſior deo, quanto per eũ uilior eſt mũdo.

forſan hác myſticam liberrimam ſeruitutem in/
tellexit hoc loco ſalomon.

3. SIcut igne probatur argētum, & aurum camino, Ita probat corda dominus.

Variis tentationibus, ſicut unicuiq; nouerit expe
dire, ſi tamen ita tentatus & dicat optima & fa/
Iob ciat honeſtisſima, quemadmodum fecit. Iob, &
Tres pueri tres illi iuuenes in babilonia fornace deum bene
babilonis dicentes. Fornax paupertas eſt, qua probatus eſt
Lazarus, Qui autem in calamitatibus animo mi
nimum dolent, opera nihilominus ac diligentia
obſiſtunt, hi optimi putandi ſunt, Nam ubi quis
Socrates dolet, ibi mentem habet. Socrates dicebat nullo
modo fieri poteſt quin doleamus, non enim eſſe
quem piam qui ciuitates aut, domos habitet, aut
cum hominibus conuerſetur, qui non triſtitia
quandoq; afficiatur, & aduerſa incurrat, qui aūt
Menander minimi facit illud, hic ſapit, & fœlix eſt. Menan/
Cicero der, Nil umq̄ infeliciter gerens, etiam quandoq;
Cicero ualde dolebis. Cicero, ferre dolorem, atq; in ma
lis bene loqui haud facile fuerit, Idem, Vir opti/
mus in calamitatibus ſemper ſperat, nam dubi/
Apollodorus tare uiri eſt improbi. Apollodorus, Non opor/
tet eum dolere qui bene agit, quin potius ſem/
Pſal. per expectare meliora. Quamobrem dicit Pſal.
cum ipſo ſum in tribulatione, eripiā eum & glo/
Iacobus rificabo eum. Et Iacobus, Omne gaudium exi/
ſtimate fratres, cum intentationes uarias incide/
Similitudo ritis, ſcientes &c. Quod enim facit lima gladio,
tribula frumento, ignis auro, hoc confert tribu/

latio homini iuſto.

MAlus obedit lingue iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacibus. 4
Similitudo morū tam in bonis, q̄ in malis Amo rem generat, ut quiſq; aliquo irretitus uitio, ad conſimilem libenter accedat, contagioſa res eſt mali ſodales. Ariſto. Seneca

QVi deſpicit pauperem, exprobat facto ri eius. Plato cauendum ab iniuria in peregrinos hoſpites, & ſupplices pauperes, nam aorum ē ultor deus. Xiſtus, ſi benignus ſis apud, in digitos magnus eris apud deum, Idem, Gran dis impietas in deum, affligere hominem. Nullo ergo calamitatē exprobaueris, Communis enim eſt fortuna, & futurum incertum, Non enim for tuna homines eſtimandi ſunt, ſed moribus, Sibi uero quiſq; dat mores, conditionem caſus aſſi gnat, Et quemadmodum ſtultus eſt, qui emptu rus equum non ipſum inſpicit, ſed ſtratum eius ac frenum, ſic ſtultisſimus eſt qui hominem aut ex ueſte, aut ex conditione externa exiſtimandū putat. ¶ Et qui ruina letatur alterius, non erit impunitus. Paulus, Qui ſtat uideat ne ca dat, Flacc⁹, Res tua agiť, paries cū ꝓxim⁹ ardet. Mimus, Etiā capillus unus habet librā ſuā.i.q̄uis puſillū hoīē cōmodū uel delictū iuuat & nocet. 5 Plato Xiſtus Similitudo Paulus Flaccus Mimus

COrona ſenum filii filiorum, & gloria filiorum patres eorum. Coniugium maris & fœmine conciliatur, ut non ſolum ſit hominibus, ſed bene ſit, nec ſolum naturæ & 6

ornamētis cauſa, ſed etiam utilitatis, Qui enim uiribus ualidi, imbecilles iuuant, rurſus etiam ipſi imbecilles in ſenectute ab illis quandoq; ſubſtentantur, Bone quoq; æducationis gloria in alterutrum redundat, licet maiorum meritis gloria non detur, quia laus parentum non tribuitur

Ouidius posteris, Nam genus & pro auos & quæ non fecimus, ipſi, uix ea noſtra puto. Nihilominꝰ ſcriptum eſt, Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi, maiores tuos & dicent tibi, Et ſi ſenes magis decet docere q̄ diſcere, magis tamen diſcere quam quid doceant eos ignorare aliquando neceſſe eſt.

7 Similitudo NOn decet ſtultum uerba compoſita, ſiue labium auctoritatis: Quomodo enim aliis imperare poterit, qui animo ſuo neqt imperare? Sicut enim ignis ardens non ſe continere poteſt quin eiaculetur ſcintillas, neq; immūda cloaca abſq; fetore eſt, Ita qui habet uiſcera cordis infecta, cogitur prorumpere in uerba maligna, & turpia. Sic enim eſt natura comparatū,

Ariſtoteles ut prius cauum a conuexo (ut Inquit Ariſtoteles) q̄ hyrcoſam inſcitiam ab improbitate diſiunxeris. ℭ Quanto magis principi labium mendax. Quia nulla neceſſitate cogitur ad mentiendum in loco ueritatis quærendæ, ac defenſandæ conſtitutus, Nam in eo ſitum eſt ut ſit bene morata Ciuitas, ſi modo ipſe bonus ſit, In

Prouerbiū ipſo poſitum piam facere plebem. Vnde Prouerbium, Piſcis primo a capite fetet, dictum in ma

los principes, quorum cōtagione reliquum uulgus inficitur. Vnde prouerbio dicitur, Bonus dux, bonum reddit comitem. Prouerbiū

GEmma gratiſsima expectatio preſtolātis, quocumq; ſe uerterit prudenter intelligit. Hebraice ſic, Quaſi gemma, grata eſt munus in oculis habentium illud, ſed ad omnem ad quem diuertit in fatuabit. Quia munera excecant Iudices. Vel proſperabitur. Quia ubicumq; fuerit munus expoſitum ibi cauſis etiam malis, male ſuccedere non poteſt, Capiuntur enim dei & homines muneribus. Vnde Ouidius, Munera crede mihi placāt hominesq; deoſq;, Flectitur iratus Iuppiter ipſe datis. Seneca refert dictum philoſophi, omnium eē dulcisſimum accipere, Et prouerbio dicitur, Nec omnia, nec ab omnibus accipiendum, Citatur ab Vulpiano in pandectis, In humanum a nemine, Paſsim uilisſimum, omnia auarisſimum. Eſt locus & tempus in quibus honeſtum recuſare oblatum, ſunt a quibus in honeſtum. Vſurpatur & illud, Auro loquente oratio quæ uis irrita eſt, Suadere ſiquidem nouit, & loquens nihil, Innuit munera ubiq; præualere, Vnde uulgaris extat locus, Tinnulas rationes præcipuam habere uim ad ſuadendū, Ideo dominus prohibuit Exodi .23. Non accipias munera quæ excecant prudentes & peruertunt uerba Iuſtorum. 8 Ouidius Seneca Vulpianus Vulgaris locus Exodi

QVi celat delictum quærit amicitias. Seruans eorum famam, Nam amicorum 9

tegenda non proparanda ſunt uitia; neq; Chriſtiani ē cuiuſquam peccatum detegere, ſed cum charitate corripere, ſtudens correptioni, parcēs pudori. Quemadmodum morbi parum honeſti, ſic & peccati retentionem, & reprehenſionē
Seneca ſecretam eſſe conuenit. Seneca, ubi honeſta cauſa eſt, iuſtus ſecreta non pandit, uel prodit, Tacēda enim tacet, loquenda loquitur, atq; ita illi pax
Flaccus eſt, & ſecreta tranquillitas. Et Flaccus, Arcanum neq; tu ſcrutaberis ullius umq̄, commiſſumq; teges, & uino tortus & ira. ¶ Qui altero ſermone repetit, ſeparat fœderatos. Hebraicæ ſic, Et improperans rem diuidit ſotium. Vel peccati in faciē exprobatio, uel beneficii re-
Terentius cordatio quæ (ut inquit Terentius) tacita exprobatio eſt, a nobis alienat animos hominum.

10 PLus proficit correctio apud prudentē, q̄ centum plagæ apud ſtultum. Quia nemo poteſt corripere quem deus deſpexit, &
Ecc. quem uera deſtituit prudentia, Intelligens enim ſe corripi ab amico, uel a deo emendatur & proficit, quia intelligit ſe corripi propter ſuum bo-
Pſal. num, ſtultus uero pharao magis induratur, Pſal. Increpaſti ſuperbos &c. maledicti qui declināt A mandatis &c.

11 SEmper iurgia quærit malus Hebraicæ, Vir rebellis quærit malum ſuum. Nā
Paulus qui poteſtāti reſiſtit, dei ordinationi reſiſtit, qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationē acqrunt ait
Dathan & Abiron Paulus, Ideo rebellis populus cum Dathā & Abi

ron igne cœleſti conſumptum eſt. ℭ Et angelus crudelis mittetur contra eum. Ideſt, exercitus hoſtilis ad eius deſtructionem. Nā hoc modo terreni principes, per duellionis reos uindicant, Raroq; uidemus iſtas rebelliones in bonum ceſſiſſe ſuis auctoribus, ordinationi diuinæ reſiſtentibus.

EXpedit magis urſe occurrere raptis fetibus, q̄ fatuo confidenti in ſtultitia ſua. 12
Nam ſicut homo eſt animal omnium perfectiſſimum, Ita omniū peſſimū, ſi a lege iuſtitiaq; deſciſcat, & ſicut adherere deo bonū eſt, atq; in ipm confidere ſapientiſſimū, Ita in ſeipſo ſtultiſſimū eſt, Quæ leena, Tigris, uel urſa coparari pōt caligulis, Neronibus, cæteriq; tyrānis crudeliſſimis, & atheis ſed ſe prodeo iubentibus coli? &c. Homo animal omniū peſſimum

QVi reddit mala pro bonis, non recedet malum a domo eius. 13
Merito exterminandus ex hominum cætu, Nam acceſſit ad ſuppremum ingratitudinis cumulum. Quanto melius Chriſtus dicit, Bene facite his qui oderunt uos. Et Paulus, Non reddentes malum pro malo ſed e contrario bene dicentes. Mat. Paulus

QVi dimittit aquam caput eſt iurgiorū. 14
Tecte admodum & ſub oſcure docet occaſiones quaſcumq; litium amputandas, Cum enim aquis incluſis, non obſtruit quiſpiā foramē

anguſtum,mox uiolentia aquæ rumpit ſibi latiſ‑
ſimum meatum,ut coerceri nullo modo quæat,
Ita euenit in primordiis diſcordiarum, quam
obrem principiis obſtandum eſt, ne ira creſcat
in odium,& trabem faciat de feſtuca, & animã
Aug. faciet homicidam (ut inquit Auguſtinus)
¶Et anteq̃ patiaẽ cõtumeliã iuditiũ deſerit
Hebraicæ ſic, Et anteq̃ miſceatur lis dimit‑
Paulus te eam. Et Paulus,cur non magis iniuriam ac
Litigiorum cipitis,cur non magis fraudem patimini? Facil‑
mala lime principio lis amice ſedari poteſt, At ſi in
longum proceſſerit,adeo incaleſcunt animi uin
cendi libidine, ut neutra pars reſilere uel poſſit
uel uelit, maximo expenſarum pro fluuio ſuas
diſſipantes ſubſtantias,donec altera ſuccumbẽs
ad arma furens deueniat, rata Armatis uiribus
ſua tueri, ex quo omnium iacturam faciat, cum
ex terminio ſui & familiæ,Proinde Dominus Ie
ſus. Eſto conſtutris aduerſario tuo &c.

15. ET qui iuſtificat impium, & qui condẽ‑
nat iuſtum,uterq; apud deum abhomi
Iſaias uabilis eſt. Iſaias,ue,qui dicitis malum bonũ
Eze. & bonum malum. Ezechi. ue, qui conſuunt pul
uillos ſub omni cubitu. Dãnantur itaq; hac ſen‑
tentia omnia falſa & incerta humana Iuditia, &
merita,& mendaces eſtimationes hominum lau
dãtium noxios pena dignos,& bonos honoreq;
dignos uituperantium, Ita ceca ſunt mortalium
iuditia,Nullo tamen modo iuditiis hominum cõ
paranda ſunt iuditia Dei,quem non eſt dubitan

dum eſſe

dum eſſe iuſtm, quando facit pro hominibus ui-
detur iniuſtum.

QVid prodeſt ſtulto habere diuitias, cũ ſapientiam emere non poſſit? Augustinus, ſi prudẽter intueamur quod ſcriptum eſt, Fidelis hominis, totus mundus diuitiarum eſt, infidelis autem nec obolum habet, nõne omnes qui ſibi uidentur gaudere licite conquiſitis, eiſq; uti neſciunt, aliena poſſidere conuincũtur? Hoc enim alienum nõ eſt, quod iure poſſidetur, hoc autem iure quod iuſte, & hoc iuſte quod bene, omne autem quod male poſſidetur alienum eſt, male autem poſſidet qui male utitur, Stultus ergo naturalibus dotibus abutitur ad pernitiem ſuam, nam philoſophia ſapientiam gignit, ſapiẽtia parit fœlicitatẽ, ſtultus autem nõ poteſt emere ſapientiam, & ſuccurrere ſuæ calamitati, quid enim refert qualis ſtatus tuus ſit, ſi tibi uidetur malus Rogatus quidam ſapiens diues, cur parce uiueret, Reſpondit Pulchrum eſſe eum qui plura poſſideat uiuere ſecundum rationem nõ pro libidine. ℭ Qui altam facit domum ſuam quærit ruinam. Hoc eſt quod ſtulti mortales tam anxie quærunt, uolentes in rebus fluxibilib9 figere pedem, edificare domum in medio maris appellantes ſtatus, ea quæ minime ſtant, ſed uelociſſime currunt, non contenti priuata uita, ſumma queq; ambiunt & excelſa, quorum exitus miſerrimos nonnumq̃ aſpicimus. Horum amentiã decantauerunt poetæ, At Seneca prealiis ſapien-

16 Aug.

Stultus abutitur bonis

Sapientis, Reſpõſio.

Poetæ Seneca

tisſime, Vnde illud, Nouit paucos ſecura quies, Qui uelocis memores æui, tempora numq̃ redi
Idem tura tenent. Et infra, Me mea tellus lare ſecreto tutoq; tegat, uenit ad pigros cana ſenectus, humi liq; loco, ſed certa ſedet ſordida paruæ fortuna
Idem domus, Altæ uirtus animoſa cadit. Itẽ, Rebuſq;
Idem paruis alta preſtatur quies, Item, Minus in paruis fortuna furit, leuiſq; ferit leuiora deus, Seruat placidos obſcura quies. Prebet ſomnos caſa ſecuros, non capit umq̃ magnos motus, humiles tecti plebeia domus, circa regna tonat uolat ambiguis mobilis alis hora, nec ulli præſtat uelox
Idem fortuna fidem. Idem, Quicquid exceſſit modũ
Idem pendet in ſtabili loco, Item, Licet arma uacẽt, ceſſentq; doli, ſidunt ipſo pondere magna, ceditq; more fortuna ſuo, Item, Quicquid in altum fortuna tulit, ruitura leuat, modicis rebus longius euum eſt. Felix mediæ quiſquis turbe parte quietus, Aura ſtrigit littora tuta, timiduſq; mari cre
Idem dere cimbam, remo terras propiore legit, Item, Bene paupertas humili tecto contecta latet, quatiunt altas ſæpe procelle, aut euertit fortuna do
Idem mos, Item Male penſantur magna ruinis, tranſit tutos fortuna ſinus, medio<g;>rates quærit in alto, quarum ferunt ſuppara nubes, Quid his uel uerius, uel ſanctius, uel ſapientius dici poteſt?
Pomponius iuriſcõſult? ¶ Et qui euitat diſcere incidit in mala. Pomponius Iuriſconſultus diſcendi ſtudium unã optimam uiuendi rationem exiſtimauit, eamq; in octauum & ſeptuageſimum etatis annum perdu

xit, memorabilis illius uocis quam dixiſſe fer-
tur. Saluius Iulianus cognomento ſeuerus, Et ſi alterum pedem in tumulto haberem, non pigeret aliquid diſcere. Idq; merito. Eſt enim ignorantia omnium errorum fecundiſsima mater. Iſocrates, Si fueris cupidus diſcendi, eris multa diſcens. Memor tamen quilibet eſſe debet illius præcepti, Ea quæ oportet diſcere, & ita facere, non prius coneris facere anteq̃ diſcas.

Saluius Iulianus

Iſocrates

O Mni tempore diligit qui eſt amicus. Nam tormentum non ſeparat, labor non laſſat, Theſaurus non ſuperat, Amor non occupat ueram amicitiam. Auguſtinus, Non fuit uera amicitia, quæ aliquando defiit, Item uera amicitia eodem oculo reſpicit Amicum diuitem & mendicum, fortem & debilem, ſanum & infirmum, humilem & ſublimem, nam amcitia uera, æterna eſt, ſi te leſerit ille quem diligis, tu tamen dilige, ſi talis fuerit ut amicitia retrahatur, nunq̃ tamen ſubtrahatur dilectio, conſule quãtum potes ſaluti proſpice famæ, ne umq̃ amicitiæ eius prodas ſecreta, quamuis ipſe tua prodiderit, ſi enim impoſsibile eſt amicitiam ducere propter erumpentia uitia inſanabilia, nihilominus nõ ſtatim rumpenda eſt, ſed diſſuẽda paulatim, Cauẽdum ergo eſt ne minis cito diligamus indignos, amicos quidẽ ſecũdæ res parãt, ſed aduerſæ probant. Ac teſte Seneca, Pocunt fidem ſecunda, at aduerſa exigũt, Vis experiri amicos (inquit Varro) calamitoſus fiat, Nam innumeri ſunt amici

17

Auguſtinus

Amicitia uera que

Seneca

Seneca

Varro

fortunæ & menſe; ſimiles muſcis & pediculis; Nam ille nidore attrahuntur ad popinas, quo ceſſante illico adulantes ipſam aulæ frequentiam in ipſiſſimam uertunt ſolitudinem, hi uero corpora exanima deſerunt, ut pote defecta ſanguine quo alebantur, Ita adulatores rebus proſperis, ac feracibus adſunt, aridas & ſteriles non attingunt. Quid ergo in amicitia melius inquirit ille? Reſponſio iuſtitia, ueritas. Quid optimũ? iis uirtutibus fretus amor. Qui meliores amici? Cum quibus melius iſta ſeruantur. Qui optimi? Qui ueritatem, iuſtitiã, amorem ſup eos in uiam magiſq̃ ſeipſos, aut propriam uitam diligunt, ut magis uelint crudeli morte oppetere, q̃ prætermittere amorem, ueritatẽ, atq; iuſtitiã. Iſti ſunt amici ueri, quorũ mentes illuminat uirtus, iuſtitia dirigit, fouet, & nutrit ſedul⁹ amor.

Similitudo

¶ Et frater in anguſtiis comprobatur. Hebraicæ ſic. Frater ad anguſtiam naſcetur. Nam qui alicui anxiato fert opem is naſcitur ei quaſi frater, cenſebitur q̃ magis eſſe frater, quã amicus, Nam homo homini deus.

18 HOmo ſtultus plaudet manibus, cum ſpoponderit pro amico ſuo. Stultus eſt ſi ſtipuletur pro alio & uadem ſe ponat, exponatq; periculo, ut creditor pro libidine ſua contra eum agat, uere magnæ demẽtiæ inditium eſt illud libenter facere, unde frequenter dolor, & penitentia naſcitur.

QVi meditatur diſcordias, diligit rixas. 19
Hebraica ſic, Diligit preuaricationē
qui diligit litem. Non poteſt amator litis non
implicari peccatis innumeris. Vnde Paulus, Iam
quidem delictum eſt quia iudicia habetis inter uos; Paulus
Experientia enim uidemus in iuſtiſsima cauſa fo
renſes lites frequentantes, magna animi anxieta-
te & inquietitudine mētis occupari. ℭ Et qui
exaltat os ſuum, quærit ruinam. Hebraica,
Et qui exaltat oſtium ſuum, quærit contritio
nem. Nam inuidia ſemper comes eſt felicita
tis, Nemo ad infima cadit, qui cōſtitutus in ſum-
mo acute ac clementer proſpicit infima; Recte
igitur lycurgus domos humiles ædificādas inſti Licurgi præ-
tuit; pudore namq; in humiles caſas ſuperfluos ceptum
ſumptus, luxum, argentea & aurea uaſa, Tricli-
nia, lectos eburneos, cedrinas menſas, ſuperflu-
os ſeruos & ancillas, epulas ſumptuoſiores, &
alia prætioſa utenſilia inferre erubeſcimus, qui-
bus iniuſti & auari efficimur. Omnis itaq; qui nō
ſubnixus ueris uirtutibus, ſed fortunæ bonis dū-
taxat adiutus, quærit ad altiora irrūpere, & ſta-
tum ſuum mutare, proximus eſt impendēti rui
næ, Sicut enim canis ignotos allatrat, mitior er- Similitudo
ga notos, ſic inuidia nouos homines & nuper
euectos potiſsimum infeſtat, In notos iam mi-
tior, Et quēadmodum flammam primum emi-
cantem multus quidem comitatur fumus, qui
quidem euaneſcit iam in ualeſcente & explican-
te ſe flamma, Ita aggredientem res nouas initio

21 multa ṕmit inuidia, donec aucta gloria & firma
to ſtatu fumō diſcutiat, nā fum⁹ glorie īuidia ē.
20 QVi peruerſi cordis eſt nō inueniet bō
hum. Quia cum peruerſo peruertitur
Pſal. Deus, Ideſt, cum ceperis eſſe peruerſus, etiam ti
bi deus peruerſus eē uidetur & iniuſtus, cum tu
mutatus ſis non ille, Quēmadmodum enim de
us bonis omnia conuertit in bonum, Ita peruer
ſis animis aduerſa ſunt omnia. Et quemadmodū
bonis etiam mala fortuna bona eſt, Ita malis bo
na fortuna, Ac omnia mūdi bona illi mala ſunt,
Qui immundus uiuit in mundo & omnia mun
Paulus. da mundis inquit Paulus, Eſt in hominibus (in
Auguſti. quit Aug.) Magna, uſitata peruerſitas, quia cum
habent uiuere ſecundum uoluntatem dei, deum
uolunt uiuere ſecundum uoluntatem ſuā quod
cum ipſi nolunt corrigi, illum uolunt deprauari,
rectum non arbitrantes ꝙ ille uult, ſed ꝙ ipſi uo
lunt. ¶Et qui uertit linguam incidet in ma
lum. Nam bilinguis & duplex animo incon
ſtans eſt in omnibus uiis ſuis, eſt enim oratio fa
Pſal. ctorum ſimulacrum. Vnde Pſal. Vir linguoſus
Pſal. non dirigetur in terra &c. Item, Quis eſt homo
qui uult uitam prohibeat uitam ſuā a malo &c.
21 NAtus eſt ſtultus in ignominia ſua. Nā
Eze. aīa quæ peccauerit ipſa morieť. Vnde Mi
Mimus mus. Illo nocēs ſe dānat quo peccat die, Nā qſqs
admittit ſcelus illico ſibi dānatus ē iudice cōſciē
Iuuenalis tia, ēt ſi iudex nemo ꝓnūtiet, Igť ſibimet ipſi ui
leſcit & ſordeſcit ſtultus peccator, ea lege qua ſe
iudice nemo nocēs abſoluiť. ¶Sed nec pater

In filio letabitur. Nã ſæpius pr̃es comederũt uuas acerbas, pp̄ quod dẽtes filioꝝ obſtupuerũt ſi bono sẽſu id capiat̃, Et q̃uis ignaui filii pleruꝙ ex claris parẽtibus oriat̃ & e cõtra, Frequẽti? tñ prouerbium illud ueritatẽ ſortit̃, Mali corui ma Prouerbiũ lum ouum.

ANimus gaudẽs ætatem floridam facit. 22 Quia letitia ẽt corpori confert uires. Hõ Let? homo quoꝙ let? deo ſe ac ſua cõmittẽs ĩ oĩbus ãxietate qui uacuus letos agit dies, condiẽdo incomoda uitæ huius, fide ac ſpe in deũ, Quidã uero (ut Crates) Crates ex oĩ re deceperũt ſiq̄d ẽ incomodi, q̄bus placet illud. Optimũ nõ naſci, ꝓximũ huic, q̃ ocisſime aboleri, Sed ueris Xp̄ianis magis arridet Metro Metrodor dori ſentẽtia, q̄ undiꝙ decerpebat ſiq̄d ineſt boni, ſic .n. dulcior fit uita, & Animus deo obſequẽtior. Et ſpiritus triſtis exiccat oſſa. Eccleſiaſtici .35. A triſtitia feſtinat mors. Et Paulus, ſæ Ecc. Paulus culi triſtitia mortẽ operat̃, nã dolor inter oẽs aĩ pturbationes grauior ẽ. Multi .n. dolore in furorẽ nõnulli in ĩcurabiles ægritudines redacti memorant̃, ſibi ipſis q̄dã pre dolore manus cõſciuere, Mala ex dolore Triſtitia .n. uicina ẽ iſanie, oẽ .n. cõtriſtãs morb? eſt hoĩ, noĩa uero plura retinẽs, unde dr̃, optima ẽ uita plurimũ letari, minimũ dolore, hoc tãtũ aſſeq̄ poterit q̄s ſperuẽdo uoluptates mortaliũ rerũ, Dolor & triſtitia ꝓcul a te erunt ſi recta, ſectatus fueris, Lex deus eſt. hũc uenerare, Impro bos, e uita, ubicũꝙ bñ uixerit ibi agas, bene ꝗ tibi erit, omnia obſerua, Imitare bona p̄cepta, ſermones bonos cuſtodi, quietem ubiꝙ ſerua.

bonam ualetudinem deum expoſce, Nam uera
tranquillitas eſt bene conuenire cum deo. Qui
ſic uiuunt, his neq; homines nocere magnope-
re poſſunt, & letiſſimam uitam ducunt. Nam (ut
Seneca inquit Seneca) Quicquid dolorem paſcit id mi
nimum puta, Itē, Mortis habet uices, lete cum tra-
22 hitur uita gementibus, Numq̄ eſt ille miſer cui fa-
cile eſt mori, uitam qui poterit reddere ꝓtinus,
ſolus naufragium non poterit pati.
23 MVnera de ſinu impius accipit, ut per
uertat ſemitas iudicii. Id eſt clandeſti
ne, uendens & corrumpens iuſtitiam, Hoc pec
cati reatu tenentur iudices aduocati, iuris peri-
Munerū ꝓ- ti, Aſſeſſores, ex quorum tribunalibus non iuſti
hibitio ubi tia emanat, ſed latrocinium, Ideo toties prohi-
bet ſermo diuinus ne munera accipiantur. Exo.
23. Deu. 16. Iob. 15. Pſal. 14. & aliis locis innu-
meris.
24 IN facie prudentis lucet ſapientia.
Diligenter ſeſe intuens, ponderat & circum
ſpicit facta ſua, librans ne quid incircumſpecte
dicat uel faciat, Tarde rareq; oculos circumuer-
tens ac propterea ſapientie eius fulgor cæteros
irradiat, contra de ſtultis dicitur. ¶ Oculi
ſtultorum in finibus terre. Dum ſui obliti
& negligentes, aliorum dicta ac facta curioſe
rimantur, captantes auribus & oculis nouarum
rerum & longe diſtantium rumores, quod indi-
cat crebrerrimus oculorum i eis rotatus. Aliter
iuxta hebreos, Homo intelligens ſemper in pro-

ſpectu ſuo habet unde diſcat ſapientiam, ſtultus autem putat eam quærendam in extremo terræ Ideo numq̃ inueniet eam,

Filius ſtultus ira patris, & dolor matris quæ genuit eum. Supra expoſita eſt hec parabola. 25

NOn ē bonum damnum inferre iuſto. Nec percutere principē quæ recte iudica, Quia locum dei tenet qui iuſte iudicat. Qui eum ledit detrahendo, uel ſpernendo, Deum lædit & ſpernit. Vnde ſcriptum eſt, Principi populi tui non maledices. 26 Acti

QVi moderatur ſermones ſuos, doctus & prudens eſt. Quia ubi ſapientia maior ibi ſermo breuior. Tardi loquus erit uir doctus, ſciens tempus tacendi & tempus loquendi, Nam qui neſcit tacere neſcit loqui, eiuſdem enim artis eſt recte tacere & loqui, Ideo ſilentiū tempeſtiuum, inditium eſt magnæ ſapientiæ, & omni ſermone preſtātius, Nam neminem tacuiſſe piguerit, dixiſſe certe q̃ plures. Quod enim ſilentio retentum eſt, effertur per facile, quod autem edideris, nullo modo, quoniam manet irreuocabile uerbum. Idcirco maiores myſticas deſignaſſe cerimonias uidentur, ut ex illis capta ſilendi conſuetudine, diuinorū metum, ad humanorum fidem archanorum transferamus. 27 Silentii bona

¶ Et prætioſi ſpiritus uir eruditus. Orator niſi orando probatur. Philoſophus non minus tacendo, q̃ loquendo philoſophatur, Igitur libē

tius audiendum, q̄ loquendum, Nam breuiter
Xiſtus eſt loquendum, ſed non breuiter cogitādum. Xi
ſtus, Sapiens uerbis innoteſcit paucis.
28 STultus quoq; ſi tacuerit ſapiens reputa
bitur, & ſi compeſſerit labia ſua, intelli
Iob gens, Iob, Vtinam taceretis ut reputaremini
ſapientes, nam oratio eſt effigies hominis, Qui
Pythagoras dam a Pythagora queſiuit, quomodo inter diſci
pulos ſapientes computari poſſet, reſpondit, ſer
ua ſilentium, donec neceſſarium ſit tibi loqui, ſi
nihil dixeris, niſi quod bene ſcieris, ſi geſſeris op
tima, & loquutus fueris pauca, Nam ſilentium ſi
gnum eſt ſapientiæ, & loquacitas ſtultitiæ, nec fe
ſtines reſpondere donec fuerit finis interroga
tionis, Nec queſtionem in conuentu ſoluere tē
Seneca tes ſapientum. Seneca, Quemadmodum ſapien
ti uiro modeſtior inceſſus conuenit, Ita oratio
Ariſto. cōpreſſa non audax. Rogatus Ariſtoteles, quod
eſſet difficillimum, Reſpondit, filere quod non
ſit dicendum, Nam loquaces ſi moleſtiam paterē
tur quā ingerunt, nunq̄ loquaces eſſent, at ſtul
tus tacere non poteſt, garrulo uero & ſtulto re
ſpondere conuitium eſt & ſtultitia.

Capitulum decimum octauum.

OCCASIONES Quęrit. 1 Non enim rebus tempora, ſed res ſeruiunt temporibus. ℭ Qui uult recedere ab amico. Mimus, Qui uult male facere Mimus
nuſq̃ non inuenit cauſam.
ℭ Omni tempore erit exprobrabilis. Quãdo amicitia ſancta eſt. Alias querere debet homo ut diſcedat bonus a malo, uerus a falſo, pacificus ab inquieto, Patiens ab iracundo, ſuaus ab amaro, ſi correctio non ſequatur ad tollerantiã, & decor amicitiæ non reſurgat, quod improborum eſt morum. Iuxta hebraicam ueritatẽ legitur ſic. ℭ Secundum deſiderium ſuũ querer ſapientiam, qui ſe ab aliis diuidit. Quoniam heremetica, & ſolitaria uita maxime cõducit ad ſapientiã inquirendã, Nã ſeparatus a ſtrepitu turbarum, & in ſe totus collectus aptior efficit ad eius inueſtigationẽ, Vnde Dominus Ieſus in mõte cũ diſcipulis a turbis ſemotus euãgelicã doctrinã pronũtiauit. Hoc ſequti nr̃e religionis philoſophi (quos heremitas appellamus) In ſeceſſibus Magnum ſapientiæ incrementum acquiſierunt, Bragmane quoq;, & gymnoſophiſtæ, & academici deſerta, ſuæ ſapientiæ incunabula diligentisſime coluerunt. Vnde dominus per prophetam. Ducam eam in ſolitudine, & loquar ad

Heremetica uita

Dñs Ieſus

Bragmane

Gymnoſophiſte

Academici

Oſeæ

Hieremias cor eius. Hieremias. Sedebit ſolitarius & tacebit quia leuabit ſe ſupra ſe. ¶ In omni ſapientia rerum miſcebit ſe. Et humanarũ rerũ, Et diuinarum, nam utriſq; pariter eſt apta ſolitudo, Alii ita exponunt, Propter deſiderium cordis ſui relinquit quis locum ſuum, & adiungit ſe uiris integris ſapientibus ut diſcat ſapientiam Et hoc bene. ſecus autem quando propter uehementem delectationem aſſequendam, & turpiſſimas uoluptates explendas, ſegregat ſe quiſpiã ab hominibus, quemadmodum Tiberius Ceſar in ſeceſſu caprenſi turpiſſimam uitam egit procul a conſpectu ciuium referente tranquillo.

Tiberius ceſar

Tranqulllus

2 NOn recipit ſtultus uerba prudentię, niſi ea dixeris quæ uerſantur in corde eius. Volens ſapere, pluſq̃ oportet ſapere, non ad ſobrietatem, neq; querit intelligere propter deſiderium ueritatis, ſed ob amorem gloriæ & laudis, Nulliq; cedit in ſuis figmentis quã uis rationibus & auctoritatibus maximis in cõtrarium adductis. Cerne in hac ſententia depictãm eſſe omnium hereſiarcharum imaginem, & ſuperbiſſimorum ſophiſtarum figuram; Nam animalis homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. Hoc modo phariſei & legis periti cõſilium dei ſpreuerunt lucæ. 7. & Paulus uerbum crucis pereuntibus ſtultitia eſt, cum tamen optimũ hominis ſit ſecundum rationem eſſe, ſecundum Dionyſium.

Paulus

Hereſiarcharũ imago

Paulus

Lucas

Paulus

Dionyſius

Impius cùm in profundum uenerit pec 3
catorum contemnit. Quemadmodum Similitudo
canis in naui exiſtens alicuius iuditio ſubmergē
dus, ligatum ad collum pondus non ſentiret ſed
contemneret quouſq; ab ipſo petente profundā
maris traheretur inuitus, Ita impius contemnit
ueritatem dei & admonitiones ſanctarum ſcrip
turarum, & prædicatorum doctrinas, quaſi ani-
lis fabulæ reputans cautilenam, cōtemnit quoq;
correptiones, & comminationes, quia nō credit
deum eſſe ſcelerum punitorem, contēnit & ſe-
ipſum, uirtutem, gloriam, & omnem ſemitam
& compendia redeundi ad deum, quemad-
modum Hierocles in aurea carmina Pithagoræ Hierocles
pulcherrime concludit, Quod impius in malo
perſeuerans fidem omnino perdidit, & cauere
malum nec uult ſi poſſet, neq; ſcit ſi uellet, quia
præ oculis deum habere contēnit, ut effrenatius
ſuis uoluptatibus indulgere poſſit? Hinc cōtēp-
tus & infidelitas, obſtinatio, induratio, proter-
uia, deſperatio, contumacia, rebellio mentis, de-
fenſio ſui, non accuſatio, quemadmodum fecit
impius Caym. ¶Sequitur cum ignominia
& obprobrium. Mimus, cito ignominia Mimus
fit gloria ſuperbi, quia arrogantiam ſemper ſe-
quitur infamia & qui inſolenter utitur gloria, in
cidit in ignominiam, Hinc prothoparens noſter Adam
poſt peccatum ignominioſe erubuit, Maximum
ergo omnium malorum eſt receſsiſſe a deo. (Te Ieremias
ſtante domino per Ieremiam ſecundo) Scito &

Pſal. nide &c. Pſal. Quoniam percuſsit inimicos ſuos in poſteriora, obprobrium ſempiternum de
Ecc. dit illis. Eccleſiaſtici.4. De patre impio querun tur filii, quoniam propter illum ſunt in opprobrium.
Ieremias Ieremiæ.20. Qui perſequuntur me cadent, Horum impietates & querelas deſcribit,
Hermes Sap.2.&.5.c. Et hermes his uerbis, Nil ſcio nec ſcire ualeo, uaſtum horreo maris profundum, in cœlum aſpicere nequeo fedus effectus.

4 AQua profunda uerba ex ore uiri. Verba ſilentio obſignantes, ſilentium uero occaſione, uacantes interim contemplationi rerum occultarum, pauca dicunt, multa cogitāt
Pythagoras Verſantes in mūdo quēadmodū illi a Pythagora deſcripti, Verſantur in mercato, q nō emunt nec uendunt ſed tantūmodo ſpectant. ¶ Et torrens redundans fons ſapientiæ. Hæc eſt diuina ſapientia emanans de intimo fonte puræ ueritatis, ueniens cum impetu ad irrigandum ſperātes in ſe, Hæc non inuenitur in libris alienigenarum, non in Epicureis. Stoycis, Peripateticis, Academicis &c. In quibus inueniuntur optima præcepta uitæ & morum, In profundisſimo puteo latentia, At Inſcripturis ſanctis eſt fons aquæ ſalientis in uitam æternam, Iſta ſunt gratiarum chariſmata, doctrine fluenta, pdicationiſq;
Iob uerba de quibus. Iob, Si continuerit omnē &c.
Apocal. Et Apo.3. qui habet clauem dauit &c.

5 ACcipere perſonā impii in iuditio nō ē bonum, ut declines a ueritate iuditii.

Eſa. uhe qui iuſtificatis impiū ꝓ numeribus, Nō habet iniuſtū lucrū ſine iuſto dāno, neq; uē di pōt Iuſtū iuditiū. Mimus, Bonis nocet q ſqs pepce/rit malis, Si aūt uis recte iudicare, neutram partē cupias agnoſcere, ſed cauſam. Vnde Bernardus, Non parui te reum peccati exiſtimes, ſi faciem peccatorum ſumis, & non potius cauſas iudicas, Minime q dē ī iuditio errabit Iudex? ſi ipe ī uita nō errat, nā bono iuſtitie ꝓxima ē ſeueritas. — Eſaias / Iudex iuſt⁹ qui / Mimus: / Bernardus

LAbia ſtulti miſcent ſe rixis, & os eius iurgia prouocat. Lingua facilitatē habet, Intus, in udo poſita eſt, facile in lubrico labitur, Quāto ergo citius & facilius mouetur, tāto ad/uerſus illā uigilādū eſt, quod q nō facit ſtultū ſe cōprobat. Lites amare, muliebre uitiū eſt, ꝑcute/re, inſolentis & amētis nō prudētis, contra iſtos Eſa. Ecce ad contētiones & lites ieiunatis, & percutitis pugno impie. — 6 / Eſaias

OS ſtulti cōtritio eius, & labia ipſius ruina anime eius. Quotidianum ex/perimentum, huius ſententiæ clariſſimum eſt commentum, Cernentes quotidie innumeros fu/tilitate linguæ ſuæ præcipitari in maximas rui/nas animæ & corporis. — 7

VErba bilinguis .q. ſimplicia. Mimus, Bonitatis uerba imitari, maior ē malitia. ¶ Et ipſa ꝑueniunt uſq; ad interiora uētris. Nā delatores & ſuſurrones ſunt publicæ orbis peſtes, conturbantes pacem, Amicitias dirimen/tes, at q; per ſycophantias ſuas diſſidia diſſe/

minantes. Cum maximo diſpẽdio interioris ani
me, per uentrem deſignate.

9 PIgrum deiicit Timor, Animę autem ef-
feminatorum eſurient. Nam puſillani
mitas peccatum eſt, retrahens nos ab operibus
ſtrenuis & laborioſis, per quem ad aſtra aſcen-
Vergilii dunt homines. Labor enim improbus (ut ait po
Cicero eta) omnia uincit. Vnde Cicero, Doloris opi-
nio quædam eſt effeminata ac leuis, nec in dolo-
re magiſq̃ eadem in uoluptate, qua cum liqueſci
mus fluimuſq; mollitia, Apis aculeum ſine cla-
more ferre non poſſumus.

10 QVi mollis & diſſolutus ẽ in opere ſuo,
frater eſt ſua opera diſſipantis.
Fraternitate utiq; ſimilitudinis, nam ambo ad
inopiam redigentur, uiis diuerſis, hic prodigali-
tate, ille remisſione & ignauia. Secũdum aliquos,
damnatur hoc in loco ignauia illorum qui a la-
bore ceſſantes cum non habeant unde uiuant ne
ceſſe eſt ut alios circumueniat & impoſturas
exerceant, Senſus eſt, diſſipantur bona opera ſu-
qua ſunt illius, qui accidię uinculis detinetur.

11 TVrris fortisſima nomen domini, ad
ipſum currit iuſtus & exaltabitur.
Nam ab ipſo nomine omnis ſermo diuinus pro
cedit, cum ab eo tota lex dependeat, Vnde quic-
quid in nomine dei dicitur, de omni ſermone di
uino ab ipſo emanante intelligitur, Virtus autẽ
diuini nominis ab hoſte maligno omnes defen-
dit, præſertim cum eum agnoſcunt & inuocant.

Pſal.

Pſal. Protegam eum quoniam cognouit nomen meum. Et Ioel, omnis quicumq; inuocauerit nomen domini ſaluus erit, Orandum eſt ergo cum Dauid dicẽdo, Eſto mihi Iudeum protectorem & in locum refugii ut ſaluum me facias, Nã fortitudinem gentilium, mundana cupiditas, chriſtianorum uero dei caritas facit, eſt quoq; Ieſus chriſtus, in cuius nominẽ ſaluus eſſe cupit, quiſquis cupit ex fide in eum, qua creditq; nomẽn ſit illi Ieſus, ideſt, qua credit ipſum eſſe redemptorem ac mediatorem, per quem a deo accipimus quicquid boni ad ſalutem pertinet, unde ſponſa in canticis, Sicut turris dauid collum tuum. Itẽ, collum tuũ ſicut turris eburnea edificatur enim turris in altum ad longe proſpiciendum, ut quæ de planitie & de ſubiectis domibus non uidentur, de altitudine turris uideantur, Ita neq; de planitie naturali, neq; de ratione alicuius artis uidentur quæ de fidei culmine circumſpiciuntur, Videt ergo fides quæ infinitis ſpatiis & inuiſibilibus diſtãt a natura, ea ſunt omnia fidei chriſtianæ myſteria. Nec non ad tutamen edificatur, Ita Chriſtus edificium fidei conſtruxit, ſub quo ſe fundamentum iecit. dicente Paulo, Fundamentum aliud &c. Tutiſsimũ ergo refugiũ omnibus pbet qui ſaluandi ſunt. Pſal. Deus In noĩe tuo ſaluũ me fac, Itẽ, Adiutoriũ nr̃m in noĩe dñi.

Pſal. · Ioel · Pſal. · Fortitudo fideliũ xp̃ianorũ qualis · Nomen domini quod · Canti. · Paulus · Pſal.

SVbſtantia diuitis urbs roboris eius, Et quaſi murus ualidus circundans eum. 12

Hoc eſt quod dicitur in Pſalmo, Ecce homo qui Pſal.

non poſuit deum adiutorem ſuum,(Sicut iuſtus
qui habet pro refugio tutisſime arcis nomen do
Pſal. mini) Sed ſperauit ĩ multitudine diuitiarum ſua
rum,& præualuit in uanitate ſua, Quid enim ua
nius,niſi plus confidere in nũmo q̃ in deo? pluris
exiſtimare uilisſimam terre fecem,quã terre cœ
Paulus liqꝫ conditorem. Vnde Paulus, Præcipe diuitibꝰ
non ſperare in incerto diuitiarum,ſed in deo ui
Pſal. uo & uero. Pſal. Ne timueris cũ diues factus fue
Pſal. rit homo &c. Item, Qui confidunt in uirtute
ſua,& in multitudine diuitiarum ſuarum gloriã
tur.

13 ANteq̃ conteratur exaltatur cor homi
nis,& anteq̃ glorificetur humiliatur.
Exaltatur in ſe non enim extra poſitum locum
cor habet ſuperbiens,exaltatur in bonis naturæ
& fortunæ ſibi a deo collatis quemadmodũ Na
Lucas buchdonoſor & lucifer,de quo Dominus, uide
Mat. ba ſathanam ſicut fulgur de cœlo cadẽtem. Om
nis enim qui ſe exaltat humiliabitur & qui ſe hu
miliat exaltabitur.

QVi prius reſpondet q̃ audiat, ſtultum
14 ſe eſſe demonſtrat,& confuſione di
gnum. Nam impremeditatus ſermo plurima
leuitate incuriaqꝫ refertus,neqꝫ unde ſumendum
exordium neqꝫ unde terminãdũ facile cõſpicat,
pter alia delicta quibꝰ extẽporarie dicendũ eſt,
huis q ad immoderatã quandã inciderunt multi
loquentiã. Cõſiderata uero meditatio orationẽ e
Pericles & congrua uagari menſura non ſinit. Pericles & De

moſtenes oratores tāti, nūq̄ ĩpremeditati ad dicendū acceſſerunt, q̄uis populo poſtulāte. Vnde Iacobus, Sit omnis homo uelox ad audiendū, & tardus ad loquēdū. Iob, doctrinā qua me arguis audiā. Ecc. eſto manſuetus ad audiendū. Xiſtus, Lingua tua ſenſum tuū ſequat. Item, Melius eſt lapidē fruſtra iactare q̄ uerbū, Itē, Delibera āteq̄ dicas, Itē, uerba ſine ſenſu opprobria. Hic ē diſciplinę rectus ordo, primo diligēter audire, deinde circa audita, ea quæ ptinēt inquirere. Ecclesiaſtici, trigeſimo ſecundo, Audi tacēs ſimul & querēs, & ꝓ reuerentia accedet tibi bona gratia, Item, Poſtq̄ audieris nō reſpondeas uerbum. Hinc dominus Ieſus noſtræ uitæ exēplū, ſtetit in medio doctorū audiens & interrogans illos & c.

Demoſthenes

Iacobus

Iob

Ecc.

Xiſtus

Diſciplinę rectus ordo

Ecc. 32.

Luc.

15 Spiritus uiri ſuſtentat imbecillitatem ſuā. Dominus Ieſus ſpiritus quidē promptus eſt, caro autē infirma. Et Dominus ad Caym, Subter te, erit appetitus tuus, Tu uero dominaberis illius, Eſt enim ſpiritalis ratio, animæ noſtræ regina, & auriga omnium paſſionum ſenſibilium.

Mat.

18 ¶ Spiritum uero ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere. Diſcriminat inter paſſiones concupiſcibilis, & iraſcibilis appetitus, Nam primas ut cumq; poteſt cohibere ratio, Sed iram omnium impotentisſimam quomodo cohibebit? ipſa enim oculum rationis excecat, & impedit animum ne poſſit cernere uerum, Vnde dicitur, Ne ſis uelox ad iraſcendum, quoniam ira in ſinu ſtulti requieſcit.

Ira omniū paſſionū impotētisſima

Ecc.

Iob Et Iob, Virum ſtultum interficit iracundia. Et
Hieronim⁹ Hieronymus, Quid iracūdo furor ſuus cōfert,
quem ſeuiſſimis exagitat ſtimulis, ſicq; ab omni
ni mentis conſilio alienat, ut dum iraſcitur inſa-
Abbas Agatho nire credatur? Idcirco Abbas Agatho, dicebat,
Iracundus homo etiam ſi mortuos ſuſcitet, deo
Gregorius non placet. Vnde Gregorius, Per iram iuſtitia
relinquitur, gratia uitæ ſotialis amittitur, man-
ſuetudo aufertur, lux ueritatis repellitur. Hinc
Iacobus Iacobus, Ira enim uiri iuſtitiam dei non opera-
Duplex ira tur. Eſt autem ſermo de ira quæ rationem præ-
uenit, & excæcat, quæ appellatur ira per uitium,
quæ immoderata eſt, & ulciſcēdo excedit. Et nō
ſicut in recipiendis hoſpitibus ignotis melius eſt
malum perpeti, q̄ ignoranter excludere bonum,
dum cauemus recipere malum, Ita eſt in affecti-
bus animi faciendum, ſed e contra, Nā ſalubri-
us eſt etiam iræ iuſtæ pulſanti non aperire pene-
trale cordis, q̄ admittere non facile receſſuram,
Ideo melius eſt ne, iuſte cuiq̄ iraſcamur, q̄ iuſte
iraſcendo in alicuius odium faciliter dilabamur,

15 COr Prudentis poſſidebit ſcientiam,
Et auris ſapientium quæret doctrinam.
Tamq̄ bonum animæ intellectuale. docet autem
cor & aures eſſe inſtrumenta acquirendi ſcien-
tiam, meditando namq; & audiendo, ſciētiā adi-
Afranius piſcimur. Afranius, Vſus genuit ſapientiā, ma-
ter autem peperit memoria, Viua uox præcepto
ris, quem diſcipuli amant, plenius alit q̄ lectio.
Alioquin ſicut fruſtra ſparſeris in agris ſemina

niſi illos præmollitus fuerit ſulcus, Ita doctrina coaleſcere nequit niſi ſociata tradentis, accipientiſq; concordia, Sed cauendus nobis eſt, ne incidamus i Myſologiam, aut Myſantropiam ideſt ſermonis aut hominis alicuius odium, uel amorem. hoc autem fit cum alicuius uerbis aut opinioni: Ita ſumus addicti ut omnia eius dicta pro oraculis credamus, Ceteris neglectis, non eſt autem ſapientis iurare in alicuius uerba magiſtri, ſed ab omnibus ex piſcari latentem ueritatem, ſub cuiuſcumq; coloris pallio, & apud quoſcumq;. Myſologia Myſantropia

DOnum hominis dilatat uiam eius, & ante principes ſpatium ei facit. 17

Vtinam oſtia regum & principum paterent ueritati & iuſtitiæ, Pauperibus, Viduis, & orphanis, ſicut patent pede pulſantibus. Sententia clara eſt.

IVſtus prior eſt accuſator ſui. Exemplum extat euangelici publicani, ac filii prodigi dicentis, Pater peccauit in cœlum & coram te. Docet Ariſtoteles, q quamuis numq̃ a ueritate ſit recedendum, tamen quando quiſq̃ loquitur de culpa alterius debet declinare ad minus, quando autem de propria ad maius, Nam ut ait Epytectus, Si uis bonus eē, primum te exiſtima malum exiſtere, Proxima enim innocentiæ eſt uerecunda peccati confeſsio, Si enim te accuſas deus excuſat, ſi te diſcooperis deus te operit (Inquit Aug.) Pſal. Dixi confitebor aduerſum me 18 Ariſtoteles Epytectus Confeſsio peccati Aug. Pſal.

iniuſtitia meam domino. ℂ Venit amicus eius & inueſtigabit eum. Ideſt Deus amicus effectus queret & nõ ſinet perire, etiam in extremis inferni inuentum eum educet, Peccaui inq̃t Dauid, at ilico Nathan, & dominus tranſtulit

Ieremias

peccatum tuum. Et Iere. 18. Si penitentiam egerit gens illa a peccato ſuo, agam & ego penitentiam &c. Neq; mirum id cuiq̃ uideri debet, Nã qui peccatum confitetur, ueritatem dicit, Deus autem ueritas eſt, Igitur deum confitetur, unde

Ioſue

Ioſue ad Acham, Fili da gloriam deo, & confitere &c. Vide quomodo confeſſionem peccati, laudem dei uocat. Quamuis autem in principio ſe accuſet, tamen in dei laudem extrema ſermonis claudere conſueuit iuſtus.

19 CONtradictiones comprimit ſors. Quia certos reddit inter mittentes, ſicut iuditium inter litigantes. Quoniam ante iuditiũ neſcitur quis præualebit aut ſuccumbet, & ſicut iuditium comprimit ſortes, ideſt lites actoris & rei, Ita & ſors exiſtente caſu, omni humano ingenio inextricabili. ℂ Et infra potentes quoq; diiudicat. Cum ambo pertinaces ſunt, etiã ſi armato aliquando iure dimicent, nihilominus cui ſtetit uictoria, ſorte id factum eſt uoluntatis diuinæ.

Factum regis tartarorum.

20 FRater qui adiuuatur a fratre quaſi ciuitas firma. Comprobat huius prouerbii ueritatẽ, factũ cuiuſdam Tartarorum regis, qui

moriens uocatis duodecim filiis traddidit eis faſciculum duodecim ſagittarū, ut ſinguli illud effrigeret, cū uero id minime ſuccederet, diſſoluto faſciculo, dedit unicuiq; illorum ſagittā cōfrigendam, qua facillime ab unoquoq; confracta, ſubdit ſapiēs pater, Hem, filii cariſſimi ſi cō cordes ad inuicem fueritis trado uobis regnum ualidiſſimum ac omnibus uiribus humanis inexpugnabile, ſin autem, fragile & caducum quemadmodum in ſagittis factum cernitis, hæc ille ſapientiſſime. Nam omnis pugna unanimiter agreſſa parit uictoriam, & multe manus onus leuius reddunt, plus enim poteſt plurium induſtria quam paucorum, Vir enim unus nemo cuncta deſpicit. Vnde Prouerbio dicitur unus uir, nullus uir, Et Eccleſiaſtes, uhe ſoli, quia ſi ceciderit non habet ſubleuantem ſe. Prouerbiū

ℭ Et iuditia ſicut uectes urbium. Vectis inſtrumentum eſt, quo clauditur oſtium ſic dictum quod manibus percutiendo uehatur. Vnde Virgilius, Centum æreí claudunt uectes, æternaq; ferri robora, Docet ut quemadmodū domeſtica familia concordia regitur & cuſtoditur, Ita res publica iuſtitia conſeruatur, ſunt enim iuditia & forenſes cauſæ iuſtitiæ fructus, Reddit ergo iuſtitia ciuitates tutas & inexpugnabiles ab hoſtibus, ſicut uectes, optime portas claudentes, quid enim ſunt regna remota iuſtitia (Inquit Auguſtinus) niſi magna latrocinia? Vergilius Vectis quid Auguſtinus

21 DE fructu oris uiri replebitur uēter eius, & gēmina labiorum eius ſaturabūt eū. Innumeri aluntur lingræ patrocinio, Non alliga
Paulus bis os boui triturāti. Paulus, ſi ſeminauimus uo bis ſpiritualia, quid magnum ſi carnalia ueſtra metamus, Item, Qui chatechizatur uerbo &c.
Paulus Sicut e cōtra, impoſteres innumeros hipocritas & illuſores nutrit omni potentia linguæ.

22 MOrs & uita in manibus linguæ, qui diligūnt eam comedent fructus eius. Metaphoricæ manus nomine poteſtatem lingue
Linguæ ma- appellat. Lingua dicitur quoniam lingit adulan-
le do, mordet detrahendo, occidit mentiendo labi lis eſt & teneri non poteſt, labitur ut angnilla, pe netrat ut ſagitta, tollit amicos, multiplicat inimi cos, mouet rixas, ſeminat diſcordias, uno ictu oc cidit percutitq́ plurimos, blanda & ſubdola pa- rata ad exhauriēda bona, & mala miſcēda, Hinc ſancti patres conſultisſime ſtatuerunt ſacra ſilen tia a religioſis inclauſtris obſeruari. Huius mala
Bernardus Bernardus eleganter enumerat dicens, Leuis ſer mo leuiter uolat, ſed non leuiter uulnerat, leuiter tranſit, ſed grauiter urit, leuiter penetrat animū, ſed non leuiter exit eum, leuiter profertur, ſed nō leuiter reuocatur, facile uolat ideo facile cha- ritatem uiolat, Cum ergo tot uitia pariāt lingua effrenis, exclamat ſapiens, Quis dabit ori meo
Iacobus custodiam. Iacobus, In ipſa benedicimus deum ecce uita, maledicimus homines ecce mors.

QVi inuenit mulierem bonam inuenit bonum,& hauriet iocũditatem a domino. Quæ dos matronis pulcherrima? uita pudica, Nam mulier etiam indotata ſatis dotata eſt, ſi caſta eſt. Certe magnum dei donum eſt ſortiri uxorem bonam, tanto prætioſius quanto rarius. Vnde Heſiodus, Sors potior muliere proba, non contingit umq̃ ulla uiro Eſt autem bona uxor deuc ta erga deum, humilis & ſubdita uiro, affabilis & benigna erga domeſticos, liberalis & larga ad extraneos, miſericors, erga miſeros, manſueta & pacifica ad uicinas, circumſpecta & prudens in precauendis, fortis & patiens in ſuſtinendis, ſedula & diligens in agendis, modeſta in habitu, ſobria in motu, Cauta in affectu, pudica in aſpectu, Honeſta in geſtu, matura in inceſſu, uerecũda in publico, iocunda cũ marito, continẽs in occulto, plus compoſita moribus, q̃ tortis crinibus, plus uirtutibus q̃ pulchris ueſtibus ſtudet placere uiro, magis cauſa prolis q̃ libidinis, in matrimonio uerſatur, Quæ ex coniugio plus habere filios gratiæ q̃ naturæ delectatur, Vere qui hanc inuenit, inuenit optimum ſub cœlo bonum, At nonnulli ſtulti prius diligunt q̃ deligant, ſapiens autem prius iuditio deligit, q̃ diligat. Vxor enim bona nõ oculis aut digitis capienda eſt, ideſt forma aut dote, ſed auribus bonæ famæ, Præſtat enim uxorem ducere gratis bene educatam, q̃ male cum pecunia, dicebat. Diodorus, & Menãder, Quoties paup uxo 23

Heſiodus

Vxor bona que

Diodorus Menander

Martialis rem ducit ob diuitias, nubit ipſe non illa, unde
Iuuenalis ille, Vxori nubere nolo meæ, Item, ueniunt a do
Cleobolus te ſagyttæ. Cleobolus, Nube pari, deſponde ergo
illam quæ nec nobilior nec ditior te ſit.

24 CVm obſecrationibus loquitur paup.
Nam inter abuſus ſeculi, eſt pauper ſuper
bus, quis enim feret pannorum ſuperbum? De
cet ergo pauperem in rebus omnibus humilitas
& ſui remiſſio, ad inſtar euangelici publicani.
Vermis di- ¶ Et diues effabitur rigidæ. Nam uermis di
uitiarum ſu- uitiarum ſuperbia eſt, & affluentia rerum, parēs
perbia contumeliæ. Vnde Epytectus, Difficile aut diui
Epytectus tem modeſtum eſſe, aut modeſtum eſſe diuitē.

25 VIr amicabilis ad ſocietatē. Nam bene
uolentia ſibi parat quibus cum iocūdæ ui
Prouerbiū uat. Prouerbio dicitur, Si uis amari, ama, in ma
gna autem morum diſtantia, nulla poteſt eē ami
citia, neq; amare ardētius & amari, poteſt in tur
ba iueniri. Nam ſicut fluuius in plures diductus
Similitudo riuos lentum habet curſum, Ita uehemens amor
in multis diſperſus haut dubie marceſcit, Ea cer
te ratio eſt, ꝙ natura, quibus animalibus unicum
tribuit fetum, eis Amorem indiderit uehemētio
rem. ¶ Magis amicus erit q̄ frater. Rara
auis in terris &c. Magis neceſſarius q̄ ignis &
Horatius aqua, ſine quibus non ſtat uita humana. Horati
Amicus ne- us, Nil ego contulerim iocundo ſanus amico.
ceſſarius Euripides, Dulce eſt tueri hominis Amici lumi
na, Sine ueris amicis omnis cogitatio eſſet tediū,
omnis operatio labor, omnis terra peregrinatio

omnis uita tormentum, ſine quorum ſolatio, uiuere eſſet mori. Facit autem hoc chriſtiana charitas, quæ uera eſt amicitia, Cum autem pratioſa poſſeſsio ſit amicus uerus, eo cunctantius admittendus eſt. Vnde Iſocrates, Nullum fac amicum, niſi exploraueris ante quo pacto prioribus ſit uſus amicis, ſpera namque ipſum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit, proinde tarde fias amicus, factus autem da operā ut permaneas. Tantundem enim de decoris eſt nullum amicum habere, & crebros ſubinde amicos mutare. Iſocrates

Capitulum decimum nonum.

1 MELIOR eſt pauper q ābulat in ſimplicitate ſua; q̄ diues torquēs labia ſua, & inſipiens. Senſus, Melior eſt ſapientia cum paup*ta*te, q̄ diuitiæ cum ſtultitia Qui enim caret ſapientia is feſtinat ut exequatur deſideria carnis & peccet. Inter diuitem & temulentum nil intereſt, niſi ꝙ huius inſaniæ medetur ſomnus, illi, uix medicorum ſuccurrit cura, Et ſicut aſpidem non propterea pernicioſum non exiſtimabis, ꝙ in aurea techa incluſum uideas, ſic uirum noli non miſerunt putare & uilem, quem fortuna magna diuitiarum & nobilitatis opertum atq; ornatū aſpicias. Mihi crede (Inquit Seneca) non poteſt eſſe diues & fœlix. Eſt ſententia Plutarchi longe difficilius eſſe opes diſpenſare, q̄ parare, ꝙ hoc cuius uis eſt, illud ſapientis tantum, multiq; proptèrea In tenui fortuna beatius degunt, q̄ in opulenta, Non enim egere probrum eſt, ſed ob turpem cauſam egere, Ideo ille turpisſime fert paupertatem, quem pudet. Tribus autem de cauſis amplectēda eſt, ꝙ curas remittat, ꝙ ad philoſophādum aptior, ꝙ meliores uiros reddit. Nam pau-

Similitudo

Seneca

Plutarchus

Cur paupertas āplectenda

pertas ſapientiam ſortita eſt, Plato. Valde diuitem non poſſe felicem eſſe, probat hoc modo. Fœlicem ſimul & bonum oportet eſſe, ualde autem diuitem bonum eſſe non licet, Non tamen pecunia in diuite, ſed auaritia condemnatur, Beata eſt autem uoluntaria paupertas, cum quocũq; modo proueniat, ſit quædam naturæ libertas, uiuendi, dormiendi, ſtandi, prodeundi, conuerſandi quædam ſecuritas, moriendi tranquillitas, Repellit turbam famulorum, nec ĩ manibus ſuſceptorum conſtitutus eſt pauper. Omne hoſpitium eum capit, & ubilibet poteſt reclinare ceruicem, litigare non nouit, latronem nõ horreſcit in uia, Terrenum iudicem adire non timet, aduocato in ſua cauſa non indiget, libellos porrigere aut recipere, nec de calumnia iuramẽtum præſtare. Spiritu paup nil cum dolore animi perdit, quia nihil cũ amoř poſſidet, ũde Merito Chriſtus ab hac uirtute in ſua pdicatione incepit dicẽs, beati pauperi, Habet enim cum omnib' pacem, quietem in anima libera in operibus ſuis. Hec uoluntaria paupertas omnia terrena cuius uis poſſeſſionis exiſtant ſuo uendicat iure, Nam ab omnibus poteſt neceſſaria uitæ petere quæ de omnibus nil ſibi proprium uendicauit, eiuſdem quam nullam habet omnis domus eſt ſua, Et omne ſuperfluum eſt talis pauperis proprium, non iure legis ſcripte, ſed create nature, poteſt enim exigere ab omnibus habentibus naturali iure ꝗ preter naturam nil nouit habere.

2 VBi non eſt ſcientia animæ, non eſt bonum. Quoniam perfectio ipſius ē uerum tamen charitati coniuncta, Nam ſciētia (ut
Paulus ait Paulus) inflat, Amanda ergo & amplectenda
Paulus da eſt ſcientia, ſed anteponenda charitas, Nam & ſi nouerim miſteria omnia, & omnem ſcien
Paulus tiam, charitatem autem non habeam &c. Hac carentes philoſophi cum deum agnouiſſent non ſicut deum glorificauerūt. ¶ Et qui feſtinus
Pſal. eſt pedibus offendit. Ideſt affectibus. Pſal. Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem &c. Inconſulta enim celeritas, & inconſiderata feſtinantia præcipitat homines in uaria pec
Deliberatio cata & errores. Prius enim q̄ negotium aliquod agrediaris multa opus eſt deliberatiōe, accerſendiq; ſunt in conſilio rationis, Amor imprimis dei, & proximi, ſcopus certisſimus omniū chriſtianorum operum, reiiciendiq; peſſimi conſultores, ira & odium, Ambitio luxuria &c. per pe
Bias des ſignificati. Vnde Bias, Quod agere inſtituis cunctabundus agredere, Item, Res pulchra quies, res fallax temeritas. Inde Chilo, in uia ne pro
Chilo peres, neq; manum moueas, quod ſtulti inditiū eſt, Diuini ergo muneris eſt cum recte cogitamus, & pedes noſtros a falſitate atq; iniuſtitia continemus, Quoties enim bona agimus deus in nobis eſt, atq; nobiſcum operatur, ut operemur cum illo.

3 STultitia hominis ſupplātat greſſus eius,
Ariſtoteles Quoniam paruus error ī principio magn9.

eſt in fine, & dato uno inconuenienti, plura ſe- Flaccus
quuntur, Nam dum ſtulti uitia uitant, in contra-
ria cur runt, apprehendentes finem falſum, & il-
lum ardenter amantes, hæc hominis ſtultitia ma
ximam ſui ueneni partem bibit ipſa, cōtra ac ſer
pentes, qui uenenum quod ſine ſua pernitie con
tinent, in alienam effundunt. Vnde ſequitur.

¶ Et contra deū feruet animo ſuo. Quia
in maximam impietatem erumpit. Pſal. Super- Pſal.
bia eorū qui te oderūt &c. Exempla manifeſtiſ-
ſima ſunt pharao. Et Sænacherib, Non eſt autem Pharao
dubitandum (inquit Auguſtinus) cum iſta legi- Sænacherib
mus præceſſiſſe mala eorum merita ut iuſte illa Auguſti.
paterentur, nam operatur deus in cordibus ho-
minum ad inclinandas eorum uoluntates quo-
cumq; uoluerit, ſiue ad bonum pro ſua miſeri-
cordia, ſiue ad mala, pro meritis eorum, Iudi-
tio utiq; ſuo aliquando aperto, aliquando occul
to, ſemper autem iuſto, Fixum tamen debet eſ-
ſe, & immobile in corde noſtro, quia non eſt ini
quitas apud deum.

DIuitie addunt amicos plurimos. 4
Nam dat cenſus honores, cenſus amicitias Iuuenalis
Sophocles, Pecunia inuenit hominibus amicos Sophocles
pariter & honores. Et Pyttacus, Ne diuitias ab Pyttacus
ſcōde cum in eas ueneris, ſed ne omnibus crede
Nam (ut inqt Fabius) ubi amici ibi opes, Sed hō- Fabius
die uerte, ubi opes ibi amici, qñ qdē uulgus ami Flaccus
citias utilitate probat, Item, illud amicitiæ ſan-
ctum & uenerabile nomē, proſtrat, & in queſta

pro meretrice ſedet, Item, felicitas multos habet
Seneca amicos, & felicibus cognatus eſt uel quilibet, Adunt ergo amicos multos, non ueros ſed falſos,
Seneca qui nō amant perſonas ſed diuitias. Seneca, Mel muſcæ, cadauera lupi, prædam ſequitur turba iſta non hominem, Idem, Nullum maius malum habet occupatus homo & bonis ſuis obſeſſus, q̄ ꝙ amicos ſibi putat quibus ipſe non eſt, Item, Tu quicūq; es qui ſceptra tenes, licet omne tua
Seneca uulgus in aula, cētum pariter limina pulſet, cum tot populis ſtipatus eas, In tot populos uix una fides, Tenet auratum lumen Erymnis, cum magnæ patuere fores, intrant fraudes, cautiq; doli, ferrumq; latens &c. Et infra, Pauci Reges, nō regna colunt, plures fulgor conuocat aule &c. & multa in hāc ſententiā. ¶ A paupere autem, & hii quos hābuit ſeparantur. Sicut canes ab oſſe corroſo, & mures ab ordeo uacuato Trenorū primo oēs amici eius ſpreuerunt eā.
Iob Iob, Neceſſarii quoq; mei receſſerunt a me. Se-
Seneca neca, Qui utilitatis cauſa amicus eſt, tandiu pla-
Ouidius cebit q̄diu, talis erit. Ouidius, Cum fueris fœlix multos numerabis amicos, Tempora ſi fuerint
Mimus nubila ſolis eris. Et Mimus, Miſerrima eſt fortuna quæ inimico caret, nam felicitas incitat inimicitias, Idem, Amicos ſecundæ res parant, aduerſæ probant, Amicos autem ne cito pares, paratos autem, ne cito reiicias, Item, amicos proba & ex uitæ aduerſitate, & ex periculorum ſocietate. Vnde Seneca, Nullius per aſſentationē ami-
Seneca citiam

citiam merearis, nec ad tuam gratiam pro me-
rendam aliis per hanc aditum pandas, Nam ra-
ra fides eſt, ubi iam melior fortuna ruit.

TEſtis falſus non erit impunitus, & qui
mendacia loquitur non effugiet,
Peccat enim in deum cuius ueritatem anihilat,
in iudicē cuius iudicium perturbat, in accuſatū
quem falſo teſtimonio cōdemnat, Ideo punitur
& temporali pena, obnoxius reſtitutioni, & ſpi-
rituali, quia perdit honorem & famam, eterna
quoq; puniendus, Notandumq; eſt, ꝙ falſitatem
dicendo & ueritatem tacendo reatus incurritur,
ille quia uult nocere, iſte quia nō uult prodeſſe.

MVlti colunt perſonam potentis.
Nam ſicut auaritia odioſos, ita liberali- Liberalitas
tas gratos reddit homines, Inuitat enim animos
egenorum, & ſpem addit ad præcandum, dum
putat ſe benigne exaudiri, Memento tamen quā
to plus licet, tanto minus libeat, ideſt, quanto po
tētior es, hoc magis caue nequid pecces, & quod
tibi plus permiſſum eſt, hoc ipſe min⁹ permittas
tibi. ¶Et amici ſunt dona tribuentis. Cō
ciliat enim ſibi animos omnium magnanimitas
& magnificentia, ſed caueant ſibi iſti aſſentato-
res adulantes, quorum ars breui tempore durat, Adulatio
Nemo enim paraſitum canum amat, Eſt autem quid
adulatio fallaci laude ſeductio. Talibus non eſt
credendum. Ieremias .12. Ne credas eis cum ti- Ieremias
bi locuti fuerint bona, ſunt enim ſimiles piſci ſal Similitudo
pino comitāti urinantes cibi cauſa uſq; ad littus

Adulatores tuto,at in aſperis deſerunt, Ita adulatores & pa
raſiti faciunt,quibus referte ſunt magnatum au-
læ.

9 OMnes fratres hominis pauperis ode-
runt eum, Inſuper &Amici procul re
ceſſerunt ab eo. Hæc eſt conditio ficte ami-
citiæ, ut magis diuitias q̃ iura naturæ, ſangui-
Paulus. niſq; neceſſitatem attendant. de his Paulus, Erũt
Paulus homines ſeipſos amantes, Item, ſine affectione,
Carmen p̃- abſq; fœdere, Carmen prouerbiale apud grecos
uerbiale eſt, Omnes uirorum diuitum ſunt proximi, Et
Plautus Comicus Plautus, At ſi talenta reliquiſſet decẽ,
primus eſſes & memoriter progeniem ueſtram
Flaccus uſq; ab auo atq; attauo proferens. Flaccus, Om
nes enim res uirtus,fama,decus, humana, diui-
naq; pulchris diuitiis parent, quas qui conſtru-
xerit,ille clarus erit,fortis,iuſtus,ſapiens,etiam,
Rex,& quicquid uolet, Et e contra, Magnũ pau
peries opprobrium, Iubet quid uis ferre & pati.
Dictũ mun- Inde dictum eſt a mundanis (licet falſo) Cole fæ
danorum lices,& miſeros fuge.

8 QVi poſſeſſor eſt mentis diligit animã
ſuam. Ille posſidet mentem,qui domi-
nus eſt ſui cordis,qui cupiditate non tenetur, nã
Poſſeſſor cupidus poſſeſſus eſt non poſſeſſor, Et male rẽ
cordis qui posſidet qui ea male utitur, quia ubi eſt theſau-
rus &c.Vere hic diligit animam ſuam.qui ita eã
perdiderit inueniet eam.Cor enim cupiditate ua
cuum,ſed fide plenum posſidet deum, & posſi-
detur a deo,& hoc totum propter nos,nam poſ

ſesſio dei erimus ut colamur ab eo, & ipſe erit poſſeſsio noſtra ut illum colamus. ¶Et cuſtos prudentiæ inueniet bona. Prudentis eſt nil præter ſalutem animi bonãq; corporis ualetudinem exoptare, curare ne ueniant mala, & ſi uenerint, fortiter ac patienter tollerare. huius eſt, ex apertis obſcura exiſtimare, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus tota. Prudentis officium

9 TEſtis falſus non erit impunitus, & qui loquitur mendacia peribit. Extat lex duodecim tabularum. Qui falſum teſtimonium dixiſſe conuictus erit, ex ſaxo tarpeio deiicitor. Si abolita non eſſet, non tam multi pro teſtimonio mentirentur. Vt Cecilius phauorinus dicit. Lex .xii. tabularum Phauorinus

10 NOn decent ſtultũ diuitiæ. Siue delectatio, uel delitiæ p quæ oẽm ſecũdã fortunã intellige, gloriã honorẽ &c. Fiũt.n. iperiti hoĩes in ſecũdis rebus inſolẽtiores, & q̃a noxia ſibi appetũt, ſequit̃ pnitioſa delectatio cupiditatẽ, ſordidãs, & grauãs aĩam, Non .n. uſus rerũ, ſed libido utẽtis in culpa ẽ. Fieri.n. poteſt ut, ſine aliqua, libidine, prætioſiſſimo cibo ſapiẽs utat̃, inſipiẽs autẽ fediſſima gulæ flamma in uiliſſimum holus inardeſcat, quemadmodum Eſau ueſcebatur ex libidine lentis edulio, Inde. Seneca, Mediumq; ſanos uulgos affectus tenet? & ſe cohercent modica? diuites regnoq; fulti plura q̃ phas eſt petunt. Qui non põt uuult poſſe, qui nimium põt, ideo ſubdit. ¶Nec ſeruum dñari principibus, Ideſt mẽte deficiens, moribuſq; nepharius. Im- Auguſtinus Seneca

peret ſaptentioribus & melioribus, Nomē enim
Aug. ſerui culpa meruit non natura ſcribit Augusti-
nus, Princeps & dominus eſt is qui quæ uult aut
non uult poteſt dare aut auferre. Qui ergo liber
& dominus eſſe uult, neq; uelit quicquam neq;
fugiat eorum quæ ſunt in aliis, alioquin ut ſerui-
at neceſſe eſt.

11 Patiētia qd DOctrina uiri per patientiam noſcitur. Eſt patientia uirtus paſſionem triſtitiæ reprimens. Eſtq; æquanimis tollerantia aduerſitatum, quam Gregorius omnium uirtutum radicem, & cuſtodem appellat nō eas directe cauſando, Sed uirtutum impedimenta tollendo. Hec ꝓcipue chriſtiano neceſſaria eſt, uolenti pacē cordis habere, ac deo trāquilla mente ſeruire, Ideo Chriſtus, In patientia ueſtra &c. Et Iacobus, Patientia uobis neceſſaria eſt. Exercetur autem maximeq; pollet, in doloris, mortiſq; contemptu. Euripides, Is diues & ſapiens eſt, qui mala quæ contingunt, æquo animo ferre poteſt, Nam infelix eſt, qui in felicitatem ferre non poteſt, Malis ergo quæ ueniunt ſubcenſere non debemus, tantum recte agamus, & bene res geſſimus, Nā nulla eſt tam difficilis fando, ratio nec ſors, nec ira, nec ullum tam inuictum malum, quod non natura hominis patiēdo nō ferat, quod eſt per patiētiam doctrinam eius noſſe, Et quia melius eſt iniuriam accipere q̄ inferre (inquit Cicero) quoniam mala fugare non poſſumus, & funditus extirpare, Ideo ſubdit. ¶ Et gloria eius eſt ini-

(Margin: Gregorius; Mat. 10; Iacobus; Euripides; Cicero)

qua prætergredi. Neceſſe enim ē bono ſemꝑ aliquid eſſe contrarium, Apud ſuperos eſſe mala non poſſunt. per mortalem uero naturam locumq; inferiorem huc neceſſario reuoluntur, Quamobrem conandum eſt, ut hinc illuc q̄ celeriter fugiamus, Hoc autem fit ſe deo q̄ ſimillimū reddere, ſimilem uero deo hominem reddit patientia, Qui enim mentem pacificam & ſerenā habent de ſupernis dulcius ſapiunt, & ſubtilius uident, Nam quiſquis patientior, eo probatur eſſe ſapientior, ad exemplaris noſtri Ieſu Chriſti uitam quæ patientia ſemper inſtructa fuit. Vnde Gregorius, Numq̄ eſt patiens uirtus in proſperis, ille uere eſt patiens qui cum aduerſis atteritur, nō tamen a ſpei ſue rectitudine incuruatur. Hoc tamē diligenter animaduertēdū eſt, Quod pene præſentis uitæ (ut mala penalia, & nocumēta ſunt) non ſunt amabiles & appetibiles, uel materia delectationis aut gratiarum actionis, ſed ut proueniunt ex paterna miſericordia dei, & diuina eius diſpenſatione erga nos, ut per illas nos purget, emendet ac fructificare faciat, Iſto modo illas acceptare ſapientiæ eſt, & Eaſq; æquanimiter ferre, delectari in eis, & gratias agere deo, chriſtiane eſt patientiæ.

Similis deo quis

Gregorius

SIcut Fremitus leonis, ita ira Regis. 12
Nam ob magnam potentiam illico efficere poteſt quicquid iratus mandauerit, An neſcis Regibus longas ineſſe manus? Quamobrē potentia Regia extimeſcēda eſt ab oībus. Mimus,

Ouidius

Mimus

Heu quam miſerum eſt ab illo lædi, de quo non
Similitudo poſsis quæri. Veruntamen ſicut ſol cum maxime
tollitur in altum ad polum ſeptentrionalem tum
minimum moueri uidetur, Ita quo maior eſt po
teſtas, eo magis cohercenda eſt animi temeritas,
Similitudo & armatus furor, Et ſicut fulgur prius emicat q̃
audiatur, Tonitru ſonitus auribus excipiatur, lu
mini uiſus occurrat, & ſanguis prius apparet q̃
uulnus. Ita Princeps ira furens aliquando prius
cõdemnat quam redarguatur delator, uerius in
hoc tyrannum exprimens q̃ regem, quem maxi
Similitudo me iuſtitia decet & manſuetudo, ſimilis per om-
nia ex oculato cyclopi qui manum quoquo uer-
ſus porrigebat, nullo certo ſcopo, ſed omnium
ingenti terrore, Ita ſtultus rex quid uis aggredi-
tur præ ira ingenti rerum tumultu ſed nullo in-
ditio. ¶ Et ſicut ros ſuper herbam ita hi-
laritas eius. Omnes ſua benignitate fouẽs &
alens, omnibus mitis, & iocundus, nemini formi
doloſus niſi malis, ut enim Deus in celo pulcher-
rimum atq; iocundisſimum ſui ſimulachrum cõ
Princepsbonus qualis ſtituit ſolem, Ita in republica principem, qui pru
dentia, Iuſtitia, bonitate erga omnes ſe repræſen
tet, & quemadmodum ſol iocundisſimus eſt in-
tuentibus eum, Ita Princeps omnibus bonis ciui
bus, quibus in omnibus uirtutibus præſtare de-
bet, utendo in hoſtes audatia, in ſubditos bene-
uolentia, & ſolertia ad occaſiones.

13
Xiſtus D Olor patris filius ſtultus. Xiſtus,

Ex crucient te liberi male uiuentes, magisq̃ mo-
rientes. ℭ Et tecta iugiter perſtillantia
litigioſa mulier. De his domeſticis malis
Inquit Paulus, Tribulationem carnis habebunt Paulus
huiuſmodi. Prouerbio dicitur, Qui non litigat Prouerbiũ
celebs eſt, Item, Semper habet lites alternaq; iur Iuuenalis
gia lectus, in quo nupta iacet, minime dormitur
in illo, Et greci, Mulier in ædibus eſt atra tempe Greci
ſtas uiro, Item, fœmine zelus incedit omnem
domum, Harum infelicium nuptiarum primus
dies multorum eſt malorum initium, Præſtaret
enim huiuſmodi coniuges magis efferre q̃ duce
re. Licurgus, Quando uxor cum uiro in diſcor Licurgus
dia eſt, uitam reliquam minime uiuendam eſſe
cenſebat. Philoſophi dicunt coniugium ſimile Philoſophi
ſenectuti eſſe, quia utrumq; aſſequi cupimus, aſ-
ſequuti tandem dolemus & angimur.

DOmus & diuitiæ dantur a parenti- 14
bus. Filiis, Hereditario iure.
ℭ A domino autem propriæ uxor pru-
dens. Non paterna diligentia, aut fortu-
næ indulgentia. Eccleſiaſtici, Pars bona, mu- Ecc.
lier, Quamobrem aſſiduis præcibus in-
terpellandus eſt deus, ut probam & cor-
datam coniugem tribuat, quando quidem
hinc totius noſtræ uitæ fœlicitas, uel infeli-
citas pendet. Coniuge enim proba nil extat
dulcius uſquam. Euripides, Nec diuitie, nec Euripides
quicquam aliud tantum uoluptatis habent,

Heſiodus quantum uir & uxor boni. Heſiodus, Nil meli⁹ uiro q̃ cum uxorem nactus fuerit boná, nil con- Idem tra cum malam, Idem, ſuadet uirginem ducen- dam non longe abſte, quam melius noris.

15 PIgredo Immictit ſoporem. Nam ex abundantia humorum qui labore non re- ſoluuntur grauatur caput, ex quo oritur ſomn⁹. ¶ Et anima diſſoluta eſuriet. Non intenta ueris laboribus, ſed fallaciis & fraudibus, Quá obrem ut ſortem in melius mutes, animæ figurá in melius mutato.

16 QVi cuſtodit mandatum, cuſtodit ani- Viuere bũ mam ſuam. Quia bonum non eſt ui- uel male uere, ſed bene uiuere, Sed nemo q̃ bene, ſed quá diu curat, Male autem uiuunt, mandata dei ne- gligentes, quia ſemper uiuere incipiunt, eo q̄ ſē- per illis imperfecta uita eſt, peioreſq; moriuntur q̃ naſcuntur, Et ſicut æque mortuus eſt, qui con- ditus eſt in odoribus, & qui trahitur unco, Ita Similitudo æque ſunt infelices omnes peccatores, & qui uo- luptatibus indulgent, & qui ambitioſis negotiis uacant, ideo ſubdit. ¶ Qui autem negligit uiam ſuam, mortificabitur. Eſt iſte negle- Bernardus ctus (Teſte Bernardo) láguor inertiæ ubiq; dam Ioannes nabilis, quia mandatum eius uita æterna eſt. Pau- Paulus lus, hebr.2. Si enim qui per angelos dictus eſt ſer Deute mo &c. Deut.18. obſerua & audi.

17 FEneratur domino qui miſeretur paupe ri. Quia totum quod datur pauperi Deo Pſal. datur, & ipſe ad lucrum ſibi factum reputat. pſ.

Iocundus homo qui miſeretur & comodat &c. Pſal.
Gregorius. Quod pauperi tribuitur, nō datur, Gregorius
ſed comodatur. Auguſtinus, Miſer homo quid Aug.
feneratis homini? Fœnerare deo, & centuplum Idem
accipies &c. Idem, Prebe lutum & accipe deum,
Prebe Tectum & accipe cœlum, Nec dicit q dat
Sed miſeretur, qa non ſolum qui effectu, ſed q
affectu quoq; ſubuenit, mercedē accipit, & Ideo
ſubdit. ¶ Et uiciſsitudinem ſuā reddet ei.
Deus enim ipſe uenalis eſt, eo numo emitur cha Charitas
ritatis, quo ipſe cæteros emit, O fœlicem mer- emit deum
catorem qui exiguo prætio ſimul emit deum &
homines, numq̄ erit pauper qui hominum deiq;
diues eſt. Baſilius, Cum daturus es pauperi diui- Baſilius
næ charitatis intuitu, & donum eſt & mutuum,
donum ob inſperatam retributionem, Mutuum
ob magnificentiam domini qui uice pauperis ti
bi reſtituet, Beati enim miſericordes, quoniā ip Mat.
ſi miſericordiam &c. In diuina ergo miſericor-
dia conſequenda feneratur, neq; reſpicit miſeri
dignitatem, ſed indigentiam releuat. Agit quod
ſui iuris eſt, non querēs qnid mereatur accipiēs,
Non intuetur quid poſsit recipere, ſed quid &
cui poſsit ipſe dare.

ERudi filium tuum ne deſperes. 18
Quando adhuc eſt puer non parcas ei, nec
te moueat clamor eius, lachrymæ & eiulatus, Ne Prouerbiū
ſcis enim quid ueſper uehat. Forſitan qui nunc
malus eſt puer, bonus erit uir. Spirandum enim Carmē græ-
eſt uiuis, non eſt ſpes ulla ſepultis. ¶ Ad in- cum

terfectionem autem eios, ne ponas animam tuam. Ne nimis crudelis ſis ei ut uſq; ad mortem illum uerberis. Vnde Paulus, Patres nolite ad iracundiam prouocare filios ueſtros.

Paulus

19 QVi impatiens eſt ſubſtiuebit damnum Hebraicæ ſic, Homo magni furoris portat penam. Quia oculum rationis turbat Pſal. Turbatus eſt in ira oculus meus, ſanguinē circa præcordia accendit, & uitam diminuit, Huius remedium demonſtrat. Seneca dicens, Scire nolle quodquiſq; peccauit, tollendaq; ex animo ſuſpitio, & omnia in bonam partem trahenda, retinendaq; illa ſententia, Satius eſſe decipi q̄ diffidere. Plutarchus, monet faciendum iracundo more gubernatoris, qui ob timorem (Cū timor non ſit minor ira) nō remittit de diligentia, quin in tranquillo omnia obitura obeat, ſic animi naufragia uir quietus prouidere debet. ¶ Et cum rapuerit aliud apponet Hebraicæ ſic, Et ſi eum liberaueris denuo id agere te oportebit. Quia ex euaſione unius damni non redditur cautior, nam qualibet occaſione minima inſurgente, redit ad immodicos motus iræ, quamuis āte per ſancte deierauerit ſe non amplius iraſciturum, ſequitur ergo miſer & inuitus turbulentisſimos animi ſui motus, Eſt nihilominus ira laudabilis, quam philoſophi cotem fortitudinis appellant, ac peream leges ſeruari, Ius defendi, Arma pro patria ſumi, dicunt,

Pſal.
Seneca
Plutarchus
Similitudo
Ira laudabilis
Philoſophi

Hāc laudatam iram ſcriptura zelum uocat, qua claruit. Phinces, Sæpius Tamen errat opinione officii. quam Paulus zelum non ſecundum ſcientiam appellat. Phinces

AVdi conſilium & ſuſcipe diſciplinam, ut ſis ſapiens in nouisſimis tuis. Nā diſciplina mores facit bonos, Id enim ſapit unuſquiſqꝫ quod didicit, qui autem peccare ſe neſcit corrigi non uult, Nemo autem adeo ferus eſt (Inquit Flaccus) ut non miteſcere posſit, ſi modo culturæ patientem accomodet aurem. Vnde Seneca, Si merito quiſte obiurgauerit, ſcito qa profuit, ſi immerito, ſcito quia prodeſſe uoluit, non acerba, ſed blanda uerba timebis. 20 Flaccus Seneca

MVlte cogitationes in corde uiri. Pſal. Dominus ſcit cogitationes hominum quoniam uane ſunt & in efficaces, maiores uoluntate quam facultate. ¶Voluntas autem domini in æternum permanet. Quia uoluntas dei eſt ſumma & prima cauſa omnium corporalium, ſpiritualiumqꝫ motionum, Nil enim fit uiſibiliter & ſenſibiliter (Inquit Auguſtinus) quod de inuiſibili atqꝫ intelligibili aula ſummi imperatoris, aut non iubeatur, aut non permittatur, ſecundum ineffabilem iuſtitiam præmiorum atqꝫ penarum, gratiarum, & retributionum, in iſta totius creaturæ amplisſima quadam immenſaqꝫ republica, Nihilominus 21 Pſal. Augu.

& ſi deo certus ſit ordo omnium cauſarum, non ſeqtur nil eſſe in noſtræ uoluntatis arbitrio, quoniam & ipſe uoluntates noſtræ: in cauſarum ordine ſunt, qui certus eſt deo, eiuſq; præſcientia continetur, Quoniam & humane uoluntates humanorum operum ſunt cauſe, atq; ita qui omnium rerum cauſas præſciuit, profecto in eis noſtras uoluntates ignorare non potuit.

Liborum arbitri

22 HOmo indigens miſericors eſt. Hebraice ſic, Deſiderium hominis miſericordia eius. Eſt enim deſiderium ſitis & fames animæ, per quod oſtenditur humana indigentia, quæ eſt concupiſcẽtia rerum abſentium, quæ reddit nos promptos ad miſericordiam, agnoſcentes noſtram indigentiam. Vnde Virgilius, Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco. Hinc Prouerbium extat, Legem fauere indigentiæ æquum eſt. ℂ Et melior eſt pauper iuſtus, q̃ uir mendax. Licet diues, Nam paupertas externum malum ẽ, quæ neq; bonos neq; malos nos facit, At mendatium malum eſt uoluntarium, Quin immo paupertas multarum artiũ eſt inuentrix. Vnde Virgilius, Labor improbus omnia uincit, & duris urgens in rebus ægeſtas, Greci, Magiſtra multorum improba fames. Et Mimus, Hominem experiri multa paupertas Iubet, Ideo ſi uis uacare animo, aut pauper ſis aut pauperi ſimilis.

Virgilius

Prouerbiũ

Virgilius

Mimus

23 TImor domini ad uitam. Quia ducit ad charitatem quæ uita eſt animæ.

¶Et in plenitudine commorabitur. Am- brosius, Plenitudinem habet uita iuſti, inanes au tem ſunt dies impiorum. ¶Abſq; uiſitatio- ne peſſimi. Quia (ut ait idem) Timentis de um beata eſt anima, & a tentatione diaboli, tu- ta &c. Ambroſius Idem

ABſcondit piger manum ſub aſcella, nec ad os ſuum applicat eam. No- tat altisſimam ignauiam & ſegnitiem, quæ ē (Ci cerone teſte) pigritia, inertia, fatigatioq; animi, qua quis bonum inchoatum faſtidit. Gregorius, Pigritia eſt de uirtutum laudabili exercitio utri- uſq; hominis deiectio languida, Aſcelle nomine delectationes ſignificantur occulte, non applicat ad os ut loquatur quia pigri neq; dicunt neq; fa- ciunt. Heſiodus, Spem uanam ignauus nihilum deum ſpectat agendo, Indigus aſpexit mærens mala plurima uite. Extat dictum apud grecos, Greci omnes honeſta cognoſcunt, lacedemonii faciunt, De ſeruo pigro, deq; fatuis uirginibus, habes euangelicas parabolas. 24 Cicero Gregorius Pigritia qd Heſiodus Dictum grecorum Parabole Euangelice

PEſtilente flagellato, ſtultus ſapiens effi citur. Deus eſt adeo bonus & potens q̄ numq̄ malū aliquod permitteret euenire in mun do, ut non ex eo eliciat bonum, Percutiuntur im pii ut propter hoc emendentur pii, ſunt namq; penæ uobis inflicte, & medicina, & exemplum ad purganda, & euitanda, peccata, Cicurātes leō nem in eius conſpectu flagellant paruulum catel lum, & tremit ferocisſima bellua ad eiulatus ca- 25 Similitudo

tuli. Vnde dicitur prouerbio, Pena unius exemplum multorum, Et optimũ aliena inſania frui.
Cicero Cicero, Bellum eſt ex alienis erratis, uitam in me
Plautus lius inſtituere. Plautus, Fœliciter ſapit, qui alieno periculo ſapit. Mimus, Ex uitio alterius ſapi
Verſus ens emendat ſuum. Verſus, Fœlix quem faciũt aliena pericula cautum. ¶ Et ſi corripueris
Pſal. ſapientem intelliget ſapientiam. Pſal. corripiet me iuſtus in miſericordia & increpabit me &c.

26 QVi affligit patrem. Bona eius dilapidãdo. ¶ Et matrem fugit. Cuius tam dulcis eſt amor. ¶ Ignominioſus erit & infelix. Iure deo hominibuſq; abhominandus.

27 NOn ceſſes fili mi audire doctrinã, nec ignores ſermonem ſcientiæ. Ebraicæ ſic, Ceſſa fili mi audire eruditionem quæ adducit te ut aberres ab eloquiis ſcientiæ.
Paulus Vere ac diuinæ, Iſta ſunt falſa dogmata heretico
Vane ſcientiæ quæ rum quorum ſermo ut cancer ſerpit, Item uane ſcientiæ & artes peſtifere, laſciua poetarum car
Paulus mina, Falſa philoſophorum paradoxata. Paulus, Videte nequis uos decipiat per philoſophiã, & inanem fallatiam, omnia iſta auertunt nos a ſciẽtia ſacrarum litterarum.

28 TEſtis iniquus deridet iuditium.
Mimus Mimus, Fatetur facinus qui iuditiũ fugit. ¶ Et os impiorum deuorat iniquitatem. Magna auiditate & peſtifero cum gaudio peccãtes, tamquam famelici uocati ad opiparum con-

tiuium.

PArata ſunt deriſoribus iuditia,& mallei percutientes corporibus ſtultorum. 29

Sunt mallei diuerſæ penæ, quas legum ſeueritas contra improbos excogitauit,ut earum metu humana refrenetur audatia,& tuta ſit inter improbos innocentia. Cicero ait & Auguſtinus, allegat,in legibus eſſe octo penarum genera. Damnum, Verbera,uincula,talio, ignominia, exiliū, ſeruitus, & mors,has omnes lex moſaica aliquo modo infligebat &c. Senſus eſt, Malum ſemper ſequit̃ peccatores & culpe ſemper eſt pena tomes indiuiduus ſiue in præſenti,ſiue in futura uita.

Cicero
Auguſti.

Capitulum Vigeſimum.

1 LVXVRIOSA Res Vinum, & tumultuoſa ebrietas, quicumq; his delectatur non eris ſapiens. Seneca Seneca, Copia ciborum, ingenii ſubtilitas impeditur. Cicero Cicero, Mente recta rerum, Oſeæ non poſſunt uti, multo cibo potuq; repleti. Oſeæ Vinum & æbrietas auferunt cor, quia rationem impediunt, Iuditiumq; peruertunt, & hominem Ecc. brutis parificant. Eccleſiaſtici. 31. Quam ſufficiens hominum eruditio, uinum exiguum? & in dormiendo non laborabis ab illo, nec ſentiēs do- Paulus lorem. Et Paulus, Nolite inebriari uin in quo eſt luxuria, Et ebrioſis regna cœleſtia denegat. Plato Vnde Plato, Ebrios & iratos iubebat ut ſe ſe in ſpeculo ſtudioſe intuerentur, ex huiuſmodi fedi Pythagoras tate ſtatim diſceſſuros, Et Pythagoras dicebat, hominem ex homine non alta cogitare, ideſt hominem incontinentem & luxui deditum, nā ma- Prouerbiū giſtra conſiliorum eſt frugalitas prudentum, Ex tat prouerbium, In uino ne multa loquaris, ſi nō Mimus uis errare. Et Mimus, Abſentem ledit, qui cum ebrio litigat, quia mens ebrii non adeſt cum qua

loquendum

loquendum eſt, Celebre & illud, Ignem in ſinu geſtare qui aſſiduo utitur uino. Pyttacus, quoq; ebrios ſi peccaſſent duplici dignos ĩcomodo ſta tuit, Nam ut dicitur prouerbio, Vinum, etiam ſe nem uolentem ſaltare compellit, Admonens nil tam ineptum ad quod nõ inuitet ebrietas. Vnde Atheneus, Vinum caret clauo, quia ebrietas nil conſulte facit. Ouidius, Nox, & Amor, uinumq; nil moderabile ſuadent, illa pudore uacat, liber amorq; metu, Rogatus quidam cur ſpartiatæ uino non uterentur. Reſpõdit, ne pro nobis alii, ſed pro aliis ipſi conſultemus. Certe plato de legibus iubet pueros uſq; ad ætatem .xviii. annorum a uino abſtinere, quod nõ ſit neceſſe ignem igni addere, Inde uero uſq; ad quadrageſimum modice uti, poſt eam ætatem pluſculum iuitare, ad leuandum tedium uitæ, Deniq; poſt tot ſapiẽ tiſſimos, audiamus uitæ noſtræ magiſtrũ Ieſum Chriſtum dicentem Attendite ne grauentur cor da ueſtra in crapula & æbrietate.

Pyttacus

Atheneus

Ouidius

Reſponſio ſpartthani

Lex platõis

Lucas

SIcut Rugitus leonis, Ita Regis, qui pro uocat eum peccat in animam ſuam. 2

Mimus, Fulmen eſt, ubi cum poteſtate habitat iracũdia, nam potens cum iraſcitur fulminat nõ iraſcitur, Et ſicut fulmina montes feriunt irrito ictu, Ita ſtulta potentia aliquando ſuas uires in quo nihil eſt opus conſumit, Et ſicut non ſolum ſtultum eſt, uerum etiã periculoſum euocare ſulmina, Ita dementia eſt in ſe accerſere reges, qui non niſi magno noſtro malo prouocantur. Vn

Mimus

Similitudo

Paulus — de Paulus, Si malum feceris time, Veruntamen
Similitudo — ut quædam fulmina es ac ferrum liquefaciũt ne cera quidem confuſa, Ita regia poteſtas in obſiſtentes ſeuit, mollibus parcit, & cedentibus. Paulus — Paulus, Quod ſi bonum feceris habebis laudem ex illa.

3 HOnor eſt homini qui ſeparat ſe a contentionibus, omnes autem ſtulti miſcẽtur contumeliis. Ideo dominus, ſiquis uoluerit tecum in iudicio contendere &c. Et Paulus, Seruum dei non oportet litigaae, Item, noli contendere uerbis, Eſt enim contentio impugnatio ueritatis cum confidentia clamoris, quæ lites paſcit, faces odiorum accendit, concordiam rumpit. Vnde Iacobus, Vbi zelus & contentio, ibi inconſtantia & omne opus prauum. Vnde Chilo, cum ſecuritate quietum te præbeas & non contẽtioſum, ut honoreris magis q̃ timearis, Eſt enim contẽtio uiliſſimum ac muliebre uitium, Omnes autem res pro quibus homines contẽdunt ſunt, lucrum, & honor, & his cõtraria, Sub lucro omnia quæ ad corpus, ſub honore omnia q̃ ad animam pertinent intelliguntur, Vnde recte & perſancte præcepit Epytectus, dicens, ſuſtine, & abſtine, quo uniuerſa philoſophorũ dogmata quæ libris innumeris ſparſa ſunt duobus uerbis complexus eſt, Digna quæ omnibus parietibus, colũnis, anulis inſculperetur ſententia, Inuenitur & contentio bona in ſacris litteris, cum quis ſtrenue ac uiriliter arduam ac laborioſam uirtutum

Margin notes: Mat. — Paulus. — Cato — Cõtẽtio q̃d — Iacobus — Chilo — Contẽtio muliebre uitium — Epytectus

niam agreditur de qua Dominus Ieſus, Conten/ dite intrare per anguſtam portam. Et Cicero, In omnibus officiis proſequendis animi eſt adhibẽda contentio, ea enim ſola eſt offici tamq̃ cuſtodia, hec amplectenda, illa uero reſpuenda ẽ a nobis, oẽs enim clari & nobilitati labores (inquit idem) contemnendo fiunt, tollerabiles. Contentio bona Cicero

PRopter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo in æſtate & non dabitur ei. 4 Damnatur illorum pigritia qui temporis prætioſiſſimi iacturam faciunt, cuius iactura Theophaſtrum annos octuaginta natum frequenter ducebat ad lachrimas, Non eſt crede mihi, (dixit Seneca) ſapientis dicere uiuam, Sera nimis uita eſt craſtina, uiue hodie, ne penitens poſtea in ſenectute dicas illud uirgilianum, o mihi præteritos referat ſi iuppiter annos. Iactura temporis Seneca Vergilius

SIcut aqua profunda, ſic conſilium in corde uiri. 5 Cor ſapiẽtis refertum eſt ſalutaribus conſiliis & occultis, quæ exhauriri nequeunt nec comunicatione minuũtur. ¶ Sed homo ſapiens exhauriet illud. Accedit ad ſapientem quaſi ad puteum, & haurit ex eo conſilia, prudentiam, & ſcientiam, quemadmodum apes ex uariis floribus colligunt ſuccos, Verum/ tamen ſicut eos ſuo ſpiritu mutant ac digerunt alioquin non factore mel, ſic quod audis in tuos uſus eſt transformandum. Similitudo

6 MVlti homines miſericordes uocãtur, uirum autem fidelem quis inueniet. Facile ē unicuiq; ſua temporalia miſericorditer diſtribuere, ſed ueritatem ī omnibus ſequi, neq; ab ea ullo modo declinare, nulli adhuc mortaliũ

Pſal. diuiti uel pauperi conceſſum eſt, Iuxta illud, om

Mimus: nis homo mendax. Mimus, Qui fidem perdidit quo ſe ſeruet in reliquum? Item, Etiam hoſti æquus eſt, qui habet in conſilio fidem, ideſt, qui ſequitur quod dictat fides, non quod dolor, Sed quis eſt hic & laudabimus eum?

7 IVſtus qui ãbulat in ſimplicitate ſua beatos poſt ſe filios derelinquet. Et hoc non tantum ſanctæ æducationis gratia quæ & ipſa non minimum habet mometi, ſed ob promiſſam benedictionem in fœdere quod domini gratia

Exodi in familiis piorum, æterna reſideat. Exo.20. Faciens miſericordiã in milia &c. Quãdo uidelicet ſunt heredes iuſtitiæ & bonitatis magiſquã paternæ ſubſtantiæ, Hac ſententia diſcimus quæ ſit uera nobilitas, Non enim facit nobilem (ſcri

Tullius bit Tullius) Atrium plenum fumoſis imaginib⁹, Nemo in noſtram gloriam uixit, nec quod ante

Vera nobilitas quæ nos fuit noſtrum eſt. Animus facit nobilem, cui ex quacumq; cõditione ſupra fortunam licet aſſurgere, Si enim (inquit idem) ad uetera te reuocas, nemo non inde eſt, ante quod nihil eſt, a primo mundi ortu uſq; ad hoc temp⁹ perduxit nos ex ſplendidis, ſordidiſq; alternata ſeries hec ille, uera erga nobilitas eſt clarũ eſſe uirtutibus apud

deum, inquit Hieronimus. Hierony. 8

REX qui ſedet in ſolio iuditii. Non in conuiuiis, ludis, choreis puellarum, uenationibus &c. Debet enim rex in regno eſſe ſicut Araneus in medio telæ, in qua ſi acus extremitatem tangit, ilico ſentit Araneus, Ita pariter damnum populi ſentit rex. Docet hæc ſententia Regis officium eſſe ut non committat munia ſua corruptis magiſtratibus, nõ gubernet alienis manibus, non audiat auribus alienis, nec alienis oculis uideat, non alieno ore loquatur. Sed ipſe ſedeat, & ius omnibus dicat, quemadmodum faciebant ãtiquisſimi reges, Quid fœlicius illi regno euenire poteſt? Vere deus terrenus ẽ bonus rex, rarisſimum dei munus terris conceſſum. Similitudo Regis officium

¶ Disſipat omne malũ intuitu ſuo. Tria ſunt neceſſaria regi, Terror, Amor, & ordinatio, niſi enim ametur & metuatur, ordinatio illi? ſtare non poterit. Per beneficia ergo, & affabilitatem oportet ut diligatur, per iuſtas uindictas, non propriæ iniuriæ, ſed legis dei ſtudeat ut metuatur, Nam bonis nocet, qui malis parcit, eſt.n. omne malum ledẽs comune bonum, & omnem perturbat rem publicam, cum unuſquiſq; facit quoslibet, Et ſicut neceſſe eſt ut regula recta ſit nil habens obliquum, deinde cætera ſibi admota quatenus ſibi congruunt exequat, Ita rex poſtq̃ imperium in ſeipſo parauerit atq; direxerit, uitamq; ſuam compoſuerit, tum debet applicare ſibi eos quibus imperat, Nec enim cadentis ẽ aliũ Regi tria neceſſaria Similitudo

erigere,nec ignorantis docere, nec in compoſiti
componere,nec ordinare in ordinati,nec impe-
rare eius qui nō pareat imperio, Vnde qui parū
ſapiunt Reges illud præcipue bonum imperii eſ
ſe ducnnt quod nullius imperio ſubiaceant,cum
tamen nihil ſit difficilius, q̄ bene imperare nam
bene regere,ſicut & bene regi, utrumq; donum
dei eſt,Multum autem in regnis momenti habet
probitatis opinio in ſuo principe,quam tunc ob
tinebit ſi magis ſtudebit poſt ſe relinquere here-
ditatem gratiarū q̄ tropheorum, neq; ſuum im-
perium metietur ſpatio ac multitudine prouin-
tiarum,ſed ſtabilitate iuſtitiæ,& religionis.

9 QVis poteſt dicere mundum eſt cor me
um,purus ſum a peccato?Quaſi dicat
nullus,etiam nulli conſcius ſibi peccati, quia de-
Iob us uidet in homine quæ non uidet homo. Iob,
Etiam ſi ſimplex fuero,hoc ipſum ignorabit ani
Pſal. ma mea. Pſal. delicta quis intelligit, Item, Non
Pſal. intres in iuditium cum ſeruo tuo domine, Item,
Pſal. Ecce in iniquitatibus conceptus ſum. Eſaias,om
Eſaias nes iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruate. Et
Ioannes Dominus Ieſus, Cū feceritis omnia &c. Et Ioā-
Mat. nes Si dixerimus quia peccatum non habemus
Auguſtinus &c. Non tamen temere reſiſtendum eſt dicenti
hominem in hac uita eē poſſe ſine peccato,prop
ter liberum arbitrium & dei gratiam, uirtutem,
Queſtio q̄ & miſericordiam, Sed alia queſtio ē utrum eſſe
poſſit,alia utrum ſit,ſi quæratur utrum poſſit eſ
ſe confitendū eſt, id poſſe per dei gratiam,& li-

berum arbitrium non dubitans ipſum ad dei do
na pertinere Inquit Auguſtinus.

POndus & pondus, menſura & menſu- 10
ra, utrumq; abhominabile eſt apud de-
um. Execratur utentes diuerſis ponderibus
& menſuris, in damnum rei publicæ, & fraudem
proximorum leui. 19. iuſtus modius ſit uobis,
æquuſq; ſextarius, hoc .n. exigit cõmutatiua iu-
ſtitia reipublicæ neceſſaria, Quod tibi nõ uis fie Mat.
ri &c. Item omnia quecunq; uultis &c. Luc.

EX ſtudiis ſuis intelligitur puer, ſi mũda 11
& recta ſunt opera eius. Quẽadmodũ Similitudo
ex arboribus in uere non habentibus flores non
ſunt ſperandi fructus in autnnno, Ita a puero
non florificante in pueritia, non eſt ſperan-
dus fructus in ſenectute. Vnde Dominus a fru-
ctibus eorum cognoſcetis eos, Nam a pueri- Luc.
tia intentũ eſt cor hominis ad malũ, Solet.n.pue Vitia pueri-
rilis ætas plena eẽ furtis, mẽdatiis, & cũ pubeſce lia
re ceperit, ea quæ genitalibꝰ mẽbris cõmittunt,
quæ non ita in eis quẽadmodũ in maioribus pu-
nienda uidentur, q; ſperatur annis accedẽtibus,
quibus ratio conualeſcit, poſſe præcepta ſaluta-
ria melius percipere, & eis libẽtius obedire, Sed Similitudo
ut molli materiæ facile ſigillum imprimitur, ſi in
dureſcat non item, Ita puerorum ingenia faci-
le quamuis recipiunt diſciplinam, ſin æta-
te dureſcant non item, Quamobrem Agri- Similitudo
colæ uallos apponunt arbuſculis ? quo re-
ctæ creſcant, Ita inſtituenda eſt pueritia

addenda monita,& præcepta ſalubria, ne diuari
cent in uitia.

12 AVrem audientē,& oculum uidentē, utrumq; fecit dominus. Cū quia creauit membra noſtra, tum propter illorū munia, nam omnia opera noſtra operatur in nobis, dat enim auribus noſtris audiēdi uirtutem,quod eſt obedire,credere,deſiderare,& perſeuerare. Vnde Pſal. Auditui meo dabis gaudium & letitiam, oculos quoq; cordis ipſe aperit dum interna & externa,ac diuina contemplari nos facit, de iſtis Paulus,Det uobis illuminatos oculos cordis. Vnde Dominus ad moiſen, Quis fecit uidētem & cecum?

Pſal.

Paulus

Exo.

13 NOli diligere ſomnum,ne te egeſtas opprimat, aperi oculos tuos & ſaturare panibus. Iterum adhortatur ad laborem, nā ſomnolentos & deſides ac ſtrati amicos,ſequitur egeſtas,ſollicitos uero ac prudētes filios tenebrarum opulentia. Plinius, Vita eſt uigilia, & hoc pluribus horis homo uiuit, quo maiorem tēporis partem ſtudiis impendit,ſomnus enim mors quædam eſt,& quos ſomnus occupat, nec inter mortuos,nec inter uiuos computandi ſunt,Otioſus enim qui ualet,& ſomno indulget longe miſerabilior eſt febricitante, quippe qui duplo plura cibaria fruſtra conſumit Recte ergo precepit Cato dicens,Plus uigila ſemper,nec ſomno deditus eſto, Nam diuturna quies uitiis alimēta miniſtrat. Bernardus, Ne ſit ſomnus tuus nō reges

Plinius

Vigilia & ſomnus

Cato

Bernardus

laſsi ſed ſepultura corporis ſuffocati, non reparatio, ſed extinctio ſpiritus, Item, Nihil temporis tam deperit in uita noſtra, q̃ quod ſomno de putatur.

MAlum eſt malum eſt, dicit omnis emptor, & cum receſſerit gloriatur. 14
Notat fraudes ſemper conſuetas quæ fiunt inter emptores & uenditores, Extat illius Mimi ſclers adagium ad populum athenienſem, omnes uultis uili emere, & caro uendere, in quo dicto omnes, ſuas conſcientias inuenerunt ut ait Auguſtinus. Mimus Aug.

ESt aurum & multitudo gemmarum, Et uas prætioſum labia ſcientiæ. Senſus eſt, homini habẽti labia ſcientiæ ſunt iſta, Aurũ, gemme, & uas prætioſum, ideſt labia quæ docẽt ſcientiam (præſertim ſacram) ſuper omnia prætioſa ſunt, Vas enim aureũ, aut gemma, non ſunt ex ſe prætioſa, ſed extimatio hominum facit ea prætioſa, At ſpirituales diuitiæ ex ſe ſunt ueræ prætioſæ, nullo modo comparandæ iſtis corruptibilibus. Non eſt ſcientiæ uel diſcipline inſtrumentum librorum poſſeſſio, ſed uſus & exercitatio, Quemadmodum ergo Agricolæ colendi ſcientiam a tellure petunt, non autem a uomeribus aut alia ſuppellectuli, Ita non ab externo aliquo, ſed ab animo petenda eſt ſapientia, & ſciẽtia hominis. 15 Similitudo

TOlle ueſtimentum eius qui fideiuſſor extitit alieni, & pro extraneis aufer pi- 16

gnus ab eo. Toties monet Incautos fideiuſſo
res ne pro extraneis ſpondeant, quando quidem
ipſi poſtmodom erunt ſoluendo, ſemel rubidus,
& decies pallidus, dictum de accipientibus mutu
um, qui erubeſcunt petentes, palleſcunt autē dū
Exodi ſoluere nequeunt. Exo. 22. extat diuinum præcep
tum, Pignus accommodatum de nocte debere
reddi hero ſuo, & reſumi iterum mane. Cauens
pauperum neceſſitati, & refrenans rapacitatem
diuitum.

17 SVauis eſt uiro panis mendatii. Diffi-
cilia & laborioſa ſunt figmenta mēdatii, q
autem uult uerum dicere nō laborat, quietiores
ſunt boni q̄ mali, & abſolutiora ſunt uerba ueri-
dicorum, q̄ commenta fallacium, Quamobrem
ſubdit. ¶ Et poſtea implebitur os eius cal-
culo. Qui eſt lapillus tenuis, uel ſcrupulus ra
tiociniorum, quia dabunt durisſimam penam,
cum ſuarum fraudulentiarum rationē reddent
Iob deo & aliquādo hominibus. Iob, Et panis eiꝰ in
utero illius uertetur in fel aſpidum intrinſecus,
quia refectio qua ſede illicitis pauit erit cauſa
amarisſimæ penæ, Senſus ē, qui fraudibus & mē
datiis diuitias accumulāt, in fine penas maximas
exoluent.

18 COgitationes conſiliis roborantur.
Conſiliū unde Dicitur enim conſilium quaſi conſidiū, eo
quod multi conſidant ad ſimul conferēdū, Acci-
dit uero in particularibus contingentibus ut ali-
quid certius cognoſcatur, plures circunſtantias

conſiderare, quas non unus ſed plures facilius Agnoſcunt. ℭ Et gubernaculis tractanda ſunt bella. In quibus eſt turpe poſtea dicere non putaram, & ſiquid minimi erráti commiſſum eſt, illico condigna ſequitur ab hoſte caſtigatio, Lex duodecim tabularum, Duella iuſta iuſte geruuto, grauis ſententia, poteſt enim iuſtum eſſe bellum cum tamen non recte geratur, Quē admodum hodie fit, Recte ergo Mimus dixit, Fortuna nulli plusq̄ conſilium ualet.

Lex duodecim tabularum

Mimus

19

EI qui reuelat myſteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia ſua, ne commiſcaris, Docet uitandos proditores & exploratores ſub nomine ficti amici nos prodētes, quod euitare difficillimum eſt, ſiquidem tempeſtas minatur anteq̄ ſurgat, crepant edificia anteq̄ corruant, prænuntiat fumus incēdium, at ſubita eſt ex hoc hominum genere pernities, & eo diligētius tegitur, quo propius accedit.

Damnum a ꝓditoribus & delatoribus

20

QVi maledicit patri ſuo & matri, extinguetur lumē eius in mediis tenebris. Nam ut inquit Plato, primo deus colēdus eſt, deinde parentes tamq̄ dei uicarii honorādi, poſtea propīqui & familiares, poſtremo hoſpites, huic impio trāſgreſſori extinguetur lucerna, uel qa ipſe iuuenis morietur, uel qa in tenebris erūnarū occūbet priuatus luce diuinæ gratiæ, uel qa remanebit liberis orbus. Quales enim erga parentes nos exhibemus, tales habebimus filios erga nos.

Plato

21 HEreditas ad quam feſtinatur in princi-
cipio, in fine benedictione carebit.

Merito iuſtus caret bono qui caret deo, qui eſt omne bonum, Senſus eſt, non habent proſperos ſucceſſus qui ſine uocatione dei aliquid ſuſcipiunt, aut non expectant uocantem ſicut Aaron, ſed ueluti abſolon, regnum ante tempus uſurpant, Quæ enim nobis citra laborem noſtrū accidit, Infelices ſortiuntur, euentus. Vnde Socrates dixit, Quibuſdam uſu euenire ut dum nimio properant initio, ſerius perueniat ad finem, quicquid enim ſubito clareſcit obnoxium eſt inuidiæ, Ideo res odioſa Neophitus apud grecos, apud romanos, nouorum hominum cognomē, apud utroſq; terræ filiorum celo delapſorum. Vnde Flaccus, Vnde fit ut malim fraterculus eſſe gihantum, Hanc obrem fama quæ paulatim naſcitur & augeſcit quemadmodum minimum habet inuidiæ, Ita maxime durabilis eſt. Vnde Flaccus, Creſcit occulto uelut arbor euo fama marcelli, ut enim lōgiori uita potius quis utitur (modo ſit tutior) q̄ breuiore & periculoſa, ſic ad gloriam & opes enitendum eſt ut ſerius contingat tuto, potiusq̄ ſtatim cum periculo, Congruit autem hæc ſententia in captatores teſtamētorum, & heredi petas qui ſenibus orbis inhiant, Si uultus es, cadauer expecta, Item, Coruum deluſit hiantem. Et Mimus, heredis fletus ſub pſona, riſus eſt.

Neophitus apud grecos

Noui homines apud romanos

Flaccus

Flaccus

Similitudo

Mimus

22 NOe dicas, reddam malum pro malo.

Cum ad hoc incitet uindicta contrapaſſi, ſæpe inter homines agitur more ferarum ut morſum accipens in mordētem ampliori furore agatur, ſicq; homines cum primo leduntur, in uindicā/ do mēſurā leſionis excedunt, & ſi per ordinariā poteſtatem ultio ſumitur, optat patiēs ut per exceſſum pena multiplicetur, proinde talio in lege moſayca, non erat in poteſtate patientis, ſed ordinariæ auctoritatis, Sed in euangelica lege Ieſus Chriſtus uult patienter ferri omnem iniuriam ſine repetitione talionis, dicens, Audiſti qa dictum eſt &c. Oculum pro oculo &c. Ego autē dico uobis non reſiſtite malo, Ideo ſalomon ſubdit dicens. ¶ Expecta dominum & liberabit te. Mihi uindictam &c. Mea eſt ultio &c. Non reddentes malum pro malo, Dilige &c. Benefacite &c. probibetur ergo priuato homini priuata uindicta, ſecus autem iudicibus qui loco dei ſedent ad iudicandum. Tallio Deu. Mat.

23 Abhominatio eſt domino pondus & pondus, ſtatera doloſa non eſt bona. Supra expoſita eſt.

24 A Domino diriguntur greſſus uiri. Pſal. Dirige greſſus meos in ſemitis tuis &c. Omnia enim uia tendit in obliquum & tenebras præter illam quam dominus dirigit, & omnia ſubiacent falſitati, niſi quæ ueritas diuina perluſtrat. Vnde Dn̄s, Ego ſum uia ueritas &c. Pſal. Ioan.

Quis autem hominum intelligere poteſt uiam ſuam. Quia ubi & quomo/

Iob do ueniamus ignoramus. Vnde Iob, Si uenerit ad me non uidebo eum, Ad hæc Qui ſcit quem finem habitura ſit uita ſua cum in manu dei pendeat? multi enim bene inceperunt & male finierunt & e contra, non ergo a chriſtianis quæruntur initia ſed fines. Iudæ primordia laudantur, ſed finis proditione damnatur Inquit Hyeronimus, & Paulus male incepit, ſed bene finiuit. Hyeronim? Paulus

25 RVina eſt homini deuotare ſanctos. Hebraicæ, Deglutire ſanctificatum. Ideſt, rē deo dicatam, quod fuit peccatum filiorum heli, de quo ſcriptura. Erat Peccatum puerorum grande nimis coram domino, Per deglutionem ſanctificati comprehendit omnis ſacrilegii ſpeties, & irreuerentia in deum, & uiolentia in ſacra. ¶ Et poſt uota retractare uel iquirere. Vt ab eiſdem relaxetur & diſpenſetur, contra illud pſalmi, Vouete & reddite, Vtrumq; ergo fac, unū ſit ex profesſione tua, aliud ex adiutorio dei, Priusq̄ fieres uoti reus liberū fuit, nūc uero quia tenetur apud deum ſponſio tua, Non te ad magnam iuſtitiam inuito (Inquit Auguſtinus) Sed a magna iniquitate deterreo, q̄ eſt deo fidem frangere, Fœlix necesſitas quæ ad meliora compellit. Primo reg. Augu.

26 DIſſipat impios rex ſapiens. Blaſphemos hereticos, ſacrilegios, Maleficos, necromanticos & huiuſmodi hominum portenta

punit Cæſarea lex, per quæ turbatur pax regni, propter hoc enim (ut ait Paulus) uenit Ira dei, Item, Reuelatur ira de cœlo ſuper omnem impietatem &c. Plato, Ille bonus eſt medicus qui plures tractauerit egrotos, Iudex uero qui animos. Ille natura non ualde ſanus ſit oportet, ſi aliorum melius deguſtauerit curas, quoniam nō corpore curat corpus. Sed animæ longe diuerſa eſt ratio, ipſa enim affecta alias curare non poterit, quoniam anima animam regit, qua propter ſanum eſſe principem Decet, nec ſibi male conſcium in aliorum penis irrogandis. ¶ Et incuruat ſuper eum fornicem. Siue rotam, Vſurpatur ꝓ inflictione penæ. Auguſtinus, Nō eſt alicuius ommiſſo iuditio & mala cauſa miſerendum, nam ſi huius ſacello parcis percutis & cor, & tanto nequiorem reddis quanto iuſtum ſibi fauere uidet. Ambroſius, Siquis latronem filiis depræcantibus motus, & lacrimis coniugis eius inflexus abſoluendum putat, cui adhuc latrocinandi ſpirat affectus, nonne innocentes tradit exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem?

Paulus | Plato | Aug. | Ambroſius

L Vcerna dñi ſpiraculū hominis, q̄ inueſtigat oīa ſecreta uētris. Hæc eſt naturæ Lex de qua Cicero, In omni re conſenſio omnium gentiū lex naturæ putāda eſt, & de qua Pſal. Signatum eſt ſupernos lumē uultus tui domine, Hæc lucerna ſicut non ex ſeipſa accēdit, Ita nec anima hominis præſtare ſibi lucem hanc, ſed 27

Cicero | Lex naturæ | Pſal.

clamat ad deum, Quoniam tu illuminas lucer-
Pſal. nam meam domine &c. Hæc ſynderis ſcrutatur
Paulus omnia noſtra interiora, Quoniam (ut inqt Pau
lus) gentes quæ non habent legem, naturaliter
ea quæ ſunt legis faciunt.

28 Miſericordia & ueritas cuſtodiunt re-
gem. Ideſt iuſtitia, Geneſis .24.
Si ergo facitis miſericordiam & ueritatem,
nam quomodo iuſtum pro uero, Ita & uerum
pro iuſto uicisſim accipitur. Cicero, Nam neq;
maius eſt defendere unum, q̄ populum, neq; ue-
rius a ſingulis q̄ ab omnibus repetere officii præ
mium & frui, Vbi uerius, pro iuſtius & æqui-
us dixit, Ita ueritas pro iuſtitia ponitur, quia am
Miſericordia & iuſtitia cōnexa, in rege bo cōnexa ſunt, Nō enim eſt miſericordia abſq;
iuſtitia, neq; iuſtitia ſine miſericordia, Altera
enim alteram temperat, neq; crudelis & durus,
neq; muliebriter miſericors debet eſſe rex, Ve-
runtamen gratior eſt declinans ad miſericordiā
quoniam, innumeri ſunt miſeri ad quos miſeri-
cordia exercenda eſt, multo enim regalius eſt ad
dere q̄ auferre. Et quia peſſimus eſt rex qui ſibi
imperare non poteſt, Ideo ueritas neceſſaria eſt,
Eſt enim & illud non ab re, ſub nerue imperio a
Dictū frontonis Frontone iactatum, Malum quidem eē ſub prin
cipe uiuere ſub quo nihil liceat, Sed multo pe-
Plato ius ſub quo liceant omnia, Quamobrem Plato
Imperandi dignitatem quæ faciunt dicit ſeptem faciunt imperandi dignitatem uide
licet paternitas nobilitas, dominatio, potentia,
ſenectus, ſors, & prudentia, quam omnibus præ-
fert,

ſert, nam per hanc medius incedit inter miſeri-
cordiam & iuſtitiam. ¶ Et roboratur clemē
tia tronus eius. Oportet enim regem mitem
& clementem eſſe eo uſq; ut contemptui nō ſit,
Eſt enim clementia & liberalitas potiſſima dos Clementia
in principe, quæ magnum timoris remedium ē qd.
Clementia autem quæ liberum habet arbitrium,
non ſub formula, ſed ex bono & æquo iudicat
Inquit Seneca, Vtrumq; tamen ei uidendum, ne Seneca
aut nimia ſeueritate, uulneret magisq̃ medeať,
aut ſuperſtitioſa affectatione clementiæ, In cru-
delisſimam incidat humanitatem, ſi molli diſſo-
lutaq; indulgentia cum multorum pernitiæ dif-
fluat, Medici enim ſicut cum modico reubarba- Similitudo
ri purgant humores multos corporis, Ita prin-
ceps cum modico beneuolentiæ excutit multas
pasſiones ex uiſceribus ſubditorum, Apud ro- Romani
manos (teſte Plutarcho) prætorum uirgæ ſecuri Plutarchus
bus alligate erant, ſignificantes nō oportere Irā
magiſtratus promptam & diſſolutam eſſe, ut uir
garum ſolutionis mora & tarditas iram frange-
ret & impetum moderaretur.

GLoria iuuenum fortitudo eorum. 29
Vnde prouerbio. Facta Iuuenum, conſilia Prouerbiū
mediocrium, uota ſenum, Nam iuuenes manu
prompti, in quibus iuuenilis ardor impetu pri-
mo furit (Inquit Seneca) langueſcit idem facile
nec durat diu, mediocres ſunt quibus decreſcen
te audatia, una cum experientia accreſcit prudē-
tia, Senes ut religioſi ſolent a ſuperis optima

præcari,neq; uiribus utiles,neq; recte ſatis conſtantes aliquando ætatis uitio. ¶ Et decor ſenum canities. Contra deliros illos ſenes,qui atrum ex albo conātur facere capillum,quos penituit ad ſenectutem uſq; uixiſſe,ſenectus autem cum plus occultari ſtuduerit plus deteget, Hāc amplectendam contra omnium mortalium opinionem. Cicero ſuadet in libro de ſenectute, cōfutans quatuor quæ ſolent eam impugnare,uidelicet auocationem a rebus gerendis,infirmitatē corporis,priuationē uoluptatis, uiciniáq; mortis, Quemadmodum uero aqua uino admiſta illud reddit moderantius,& ſobriæ nymphæ deū temulentum compeſcunt, ſic in re publica ſenes admiſti,Iuuenum temeritatem & ferociam, reuerentia ſui,prudentia,atq; cōſilio reddunt moderatiorem. Vnde romana iuuētus id imprimis boni moris ſeruauit, ut ſenectuti honorē ſuum haberet, hinc ſingulos ſenes ſinguli iuuenes deducebant in conuiuiis,& iuuenes loco cedebant, grandeſq; natu maiorum & ſua probe facta tibiis & carmine celebrabant,quo iuuentutem inſtruerent, Qua ex conſuetudine fiebat ut aut ꝓbi pueri & adoleſcentes eſſent romani, aut ſiqd in teneriore peccaſſent ætate per maiorum conuerſationem emendarent.

Senect⁹ amplectenda cur

Cicero

Similitudo

Romana iuuentus erga ſenes

30 LIuor uulneris abſterget mala, & plage in ſecretioribus uentris. Per liuorem uulneris diſciplinam inſinuat corporeā percuſ-

ſiones, Plagæ in ſecretioribus uentris, ſunt interna mentis uulnera, quæ per compunctionem fiunt, Nam magis exurũt quos ſecrete lacerãt cure inquit Seneca, Hæc duo inter ſe differũt, quoniam plage percusſionum dolent, lamenta, compunctionum ſapiunt, ille affligentes crutiãt, iſte reficiunt dum affligunt, per illas in afflictione meror eſt, per hæc in merore letitia, magna enim pars peccati, tollitur ſi peccatorum teſtis asſiſtit. Seneca Gregorius

AA ii

Capitulum Vigeſimum Primum.

a SICVT diuiſiones aquarum, Ita cor regis in manu domini, quocumq; uoluerit inclinabit illud.
Surgunt fontes, ex quibus oriuntur flumina facili placidoq; meatu, ꝑpetuo ac ueloci curſu huc illucq; manantia, quæ campos fecundant & aliquādo uaſtant. Ita occulta dei prouidētia, uoluntas regis huc & illuc fertur, aliquādo ad bonum, aliquando ad malum populorum Et quemadmodum ordinatiſſimus & facilis eſt curſus fluminum, ita poteſtates quæ a deo ordinatæ ſunt, ēt Tyrannicæ cū feruntur in ruinā populorū ordinate sūt. Cū .n. eſt fidele cor principum reguntur, aut plectuntur mali, cum infidele, exercentur aut probantur boni. Si autem uoluntas regia, quæ omni ſubiectione ſoluta eſt, regnum in aliis quodammodo exercens, manu dei flectitur, neq; noſtra ea cōditione libera extimetur,
Aug. Hac de re inſignis extat Auguſtini ſententia
Exempla de gratia & libero Arbitrio ad ualentinum capi
Roboam tulo .:o. probatq; hoc exemplis clariſſimis, Ro
Abſolon boam amplexantis iuuenile conſilium, & Abſo-

lonis reſpuentis conſiliū Achithophelis, ac ægyptiorum comodātium uaſa. Igitur qui præeſt populis is gubernatorem habet deum, ad quē omnium, ſed præcipuæ publicorū ſpectat cura, Humana prouidentia in his non gubernatrix, ſed diuinæ pediſſequa eſt & miniſtra, Hinc extat myſterium platonicum in prothagora, Prometheū ideſt humanum ſenſum omnes artes præter ciuilem induſtriam inueniſſe, Hanc enim a ioue per mercurium, ideſt a diuina prouidentia per angelos quotidie in nobis ſubminiſtrari. Huc tendit illa Platonica comparatio. Quemadmodum nequeunt beſtiæ a beſtia recte fœliciterq; guberna ri, Ita neq; homines ab homine ſine deo. Vnde Dauid, Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem &c. Quamobrem romanorum religio, nil publicū uel pace uel bello abſq; uotis auſpitiiſq; tentari uolebat, Scite quoq; oratores & Poetæ, principes nauium gubernatoribus comparāt, qui ſemper inter ſcopulos, fluctus, & procellas indigent perpetuo præſidio dei.

Egyptiorū
Platonicum myſterium
Promotheꝰ qui
Platonica cōparatio
Pſal.
Romanorū religio
Oratores & poetæ

OMnis uia uiri recta ſibi uidetur. Nam iuxta Dyoniſium nemo reſpiciens ad malum operatur, Nullus autē appetit uel efficit malum culpæ, ut malum ē, ſed ut apparens bonum utile uel delectabile, Cum ergo peccator iudicat aliquomodo bonum quod ē uere malum, errat atq; ignorans uocatur. Sed nunquid in iſta allucinatione abſoluitur? minime? quinimmo ſubiūgit. ¶ Appendit autem corda dominus.

2
Dyoniſius

Ideſt dum homo ob externam quam præſeferē
iuſtitiæ laruam ſeſe mulcet. Interim dominus la
Dei tremenda iuditia tentem cordis impietatē trutina ſua examinat,
cuius fulgore obtenebrantur ſtellę, cuius robo-
re liqueſcunt montes, cuius ui terra concutitur,
cuius ſapientia ſtulta redditur humana ſapiētia,
Cuius puritate inquinantur omnia, cuius feren-
dæ iuſtitiæ nec angeli pares ſunt, qui nocentē nō
facit innocentem, cuius uindicta cum ſemel ac-
cēſa ē, penetrat uſq; ad inferni nouisſima. Quis
ergo ſecurus ad eius tronum ſe ſiſtet? quis habi
tabit cum igne deuorante? quis manebit cum ar
doribus ſempiternis? oſtenditur hac ſententia
deum parare hominum uoluntates & conuerte-
Auguſtinus re. Vnde Auguſtinus, Cogitate quale ſit ut creda
mus ad conſtituēda regna terrena in hominum
uoluntates operari deum, & ad capeſcendum re
gnum cœlorum homines, operari uoluntates
ſuas.

3 FAcere miſericordiam & iuditium, ma-
gis placet deo, q̄ uictimæ. Nam nō in
diget deus externo ſacrificio noſtro, quod eſt ſa
cramentum, ideſt ſignum inuiſibilis ſacrificiis.
Vnde Dauid penitens dicit, Quoniam ſi uoluiſ
ſes ſacrificium dediſſem, utiq; holocauſtis &c.
& ſtatim, ſacrificium deo, ſpiritus contribulat⁹,
Auguſtinus Non uult deus ſacrificium trucidati pecoris, ſed
contriti cordis. Proinde uerum ſacrificium eſt
omne opus quod agitur ut ſancta ſocieiate inhe
reamus deo, ut beari posſimus. Vnde ipſa miſe-

ricordia qua homini ſubuenimus ꝑpter deum ſacrificium eſt, homo mundo mortuus & deo conſecratus ſacrificium eſt, Corpus per abſtinē tiam maceratum propter deum ſacrificium eſt, Vt ait Paul⁹, Ro. 14. Anima diuini amoris igne accenſa, ſacrificium deo eſt gratiſſimum, præheminens omnibus operibus uirtutum, Nā non poſſunt eſſe uere uirtutes, ubi non eſt uera religio, omnis autem religio cauſa animæ eſt. Misericordia ſacrificium eſt. Paulus Plato

EXaltatio oculorum. Per quam ſupbiæ peccatum notatur. ℭ Et dilatatio cordis. Per quam inepta letitia impiorum ſignificatur. ℭ Lucerna impiorum peccatum. Hebraicæ ſic. Cogitatio impiorum ſulcus uel nouale. Quod eſt repurgatio agri ſqualidi & ſpinis obſiti, de quo Ieremias .4. Germinat autē impii cor ſpinas & tribulos, lucri, Iræ, uoluptatis, Doloris, per quæ magnos peccatorū aceruos congregat, repurganda autem ſunt iſta maximo exercitio uirtutum & penitentiæ. 4 Ieremias

COgitationes robuſti ſemp in abūdātia. Nā hoīes frugi oīa recte faciūt Cicero .4. Thuſculanarū, Docet īprobos certis ī rebus nōnumq̄ eē uſui, uerū Vbiq; & ꝑpetuo pſtare uirū egregiū & inculpatū, id eius ē q natura fit ꝓbus. Ariſtoteles primo moraliū, Quod bonū idē ſimplex, qd' malū, idē uariū, & q bonus is ſemp ſui ſimilis numq̄ mutat uices, At improbus & ſtult⁹ non idē eſſe uidet' mane & ueſpere nā ſtultos ut luna mutatur. ℭ Omnis autē piger in ege- Ariſto. Ecc.

ſtate eſt. Quia omnia inconſiderate, feſtinā
Xiſtus ter ac præcipiti animo operatur. Xiſtus, Oratio
uel nota pigri, ſermo uanus.

6 QVi congregat theſauros lingua men-
datii. Ideſt mendatiis & periuriis, dicē
tes rem uilem pratioſam, & fraudem & dolum
committentes. Item aduocati, hiſtriones, merca
tores, uſurarii quæſtuarii, lenones, meretrices, &
conſimilibus artibus addicti. Vanus. Ideſt
nihil ualens & rebus uanis inherens Et excors.
Qui cor ſuum proiicit ſuper omnia quæ cogi-
Mat. tat diſtractus. Vnde Dominus, Vbi eſt theſau-
rus tuus ibi & cor tuum. Et impingetur ad
laqueos mortis. Nam diuitiæ hoc modo par
te, aliquando certisſimam afferunt mortem do-
minis ſuis. Quot enim ob ſuas diuitiam hoc mo
do partas interfecti ſunt?

7 RApinæ impiorum detrahent eos.
Præſertim Tyrannos princeps, ſubditos
pro ſua libidine expoliantes, & per uim oppri-
Eſaias mētes inopes. Eſaias, Principes tui in medio tui
quaſi lupi rapientes prædam, Iſti frequentius
principatum ammittunt, Deo ulciſcente, & exu
les ac inopes coguntur uertere ſolum, potentio-
Eſaias rum præda & ipſi effecti, iuxta illud, Vhe q̄ præ
daris nonne, & ipſe prædaberis, & hoc eſt.
¶ Quia noluerunt facere iuditium. In ſe
de iuditii a deo locati, iniuſtitias & rapinas exer
cuerunt, non iuſti domini ſed pesſimi Tyranni,
lacrymis populorum ſuum ditantes ærarium.

PEruerſa uia uiri aliena eſt. Via impii 8
inconſtans & inſtabilis eſt, contra deum in
cedens & proximum. Qui autem mundus
eſt rectũ ẽ opus eius. Aſſuetus (ut ait Pytha Pythagoras
goras) nil ſine ratione facere. Pſal. Quã bonus Pſal.
Iſrael deus rectis corde, Beati autem mundo cor
de quoniam ipſi deum uidebũt inquit Dominus Mat.
Ieſus.

MElius eſt ſedere in angulo domatis, q̃ 9
cum muliere litigioſa, & in domo co
muni. Habet enim natura quoddam indomi
tum fœmina. Mimus, fœminę naturam regere, Mimus:
eſt omnium deſperare, Xantippem uxorem. So Socrates
crates cum haberet, ſe mores eius duros ferre di
cebat, ut aſſueſceret iurgia & petulantiam aliorũ
extra ſufferre, Varro in menippeis, Vitium uxo Varro
ris aut tollendum, aut ferendum, qui tollit uitiũ, Similitudo
uxorem comodiorem facit, qui patienter fert ſe
ipſum meliorem reddit, Quemadmodum enim
ſiniſtrarum partius ictus redundant in deſtras
Ita uirum oportet commodis & incomodis uxo
ris commoueri & e contra.

ANima impii deſiderat malum. Xi- 10
ſtus, grandem penam putato, cum in deſi Xiſtus
deriis obtinueris, numq̃ enim compeſcit deſide
rium poſſeſſio deſideratorum, de iſtis Paulus, Paulus
Traddidit eos deus in deſideriis cordis eorum,
Item exarſerunt in ſe inuicem in deſideriis ſuis.
Et ad epheſios, deſideria erroris appellat in qui- Paulus
bus omnis conſumata noſcitur nequitia. Nõ

miſerebitur proximo ſuo. Si eum uerbis ob iurgare & a malitia reuocare uoluerit, obturat aures ut aſpis ſurda, ut effrenatiꝰ frui poſſit pra

Similitudo uis deſideriis ſuis. At ſi inimicus oſtenderet lutum adherens ueſti non reiicis illum ſed abſtergis, quanto ſatius non reiicere Amicum oſtendẽtem maculam uitæ ſed dare operam ut labem abſtergas?

11 MVlctatꝰ peſtilente ſapientior erit par uulus. Qui fragilitate & ignorantia non malitia peccat. Emendatur enim uidens apta impiorum ſupplitia quæ ideo manifeſta cunctis oſtenduntur quoniam uindictæ, cũ ratione inflictæ officium eſt, alios per aliorum animaduerſiones compeſcere & cohibere ne peccent.

Pythagoras Vnde Pythagoras, Qui uon plectunt malos, uo

Plato lunt bonis iniuriam inferri. Et Plato, Dare penas maximi mali euitatio ẽ, facit enim alios prudentiores & iuſtores, & medicina quædam iniquitatis ẽ ipſum iuditium, Quoniam illud neq; deorum neq; hominum ullus dicere audebit, ut ab eo qui iniuſte egerit, pena non ſit exigenda. ℂ Et ſi ſectetur ſapientiam ſumet ſciẽtiam. Hebraicæ ſic, Et cum intellexerit ſapiens capiet ſcientiam. Ideſt aliorum exemplo diſcet & cauebit ſapientior effectus.

12 EXcogitat iuſtus de domo impii ut detrahat impios a malo. Hebraicæ ſic, Pru

denter aduertit iuſtus domum impii,& de-
us ſubuertit impios. Propter malum, Ad-
uertit iuſtus diligenter quid tandem impiis ſit
euenturum,quomodo deus eos ſubuertit & glo
riam eorum in nihilum redigit, & ſi ad horam
florere uideantur, Ita & Dauid, Vidi impium Pſal.
ſuper exaltatum & eleuatum &c. Iſto oculo Da Daniel
niel uidit Nabuchdonoſorem, Et balthaſſarem
ſubuerſos & pereuntes.

QVI obturat aurem ſuam ad clamorem 13
pauperis,& ipſe clamabit & non exa
udietur. Patet huius ſententiæ ueritas in hy- Luc.
ſtoria purpurati diuitis euangelici, Inclina ergo
aurem tuam,audi egentis & fame pereuntis uo-
cem, Et tui clamantis & afflicti exaudiet deus,q
in ſuis pauperibus contemnitur & honoratur.
Xiſtus, Si non das egenti cum poſcit, non acci- Xiſtus
pies a deo cum popoſceris. Idem, Orationem Idem
deus non exaudit hominis qui egenum nõ exau
dit. Idem, Nequaq̃ deus indiget, letatur tamen Idem
ſuper his qui indigentibus tribuunt. Pſal. Bea- Pſal.
tus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem.
Auguſtinus, Vis uideri ſapiens ubi es ſtultus. Si Aug.
ſeruaueris tua non erunt, Si erogaueris tua erũt.
Quid igitur reponis quod relicturus es? Hiero Hieronymꝰ
nymus, Accepiſſe pau pibꝰ erogãdũ,& aliq̃d ĩde
ſubtraheꝛ, oĩum p̃donũ crudelitates ſupat, Ego
fame torq̃or,& tu iudicas q̃tũ uẽtri tuo ſatis eſt?

MVnus abſconditum extinguit iras,& 14
donũ in ſinu indignationẽ maximã.

Nam occulte data auferunt uerecũdiam recipiẽ-
tis & ideo gratiora ſunt. Legimus Iacob mune-
Gen. ribus ſtudentem placare fratrem iratũ Gene.32.
15 GAudium iuſto eſt facere iuditium.
Si enim non gauderet operatione iuſtitiæ
Duplex uo-luptas nequaq̃ iuſtus eſſet carens uirtutis habitu. Nota
duplicem delectationem uel uoluptatem, prima
Ariſtoteles bona eſt, ãnexa uirtuti. Vnde Ariſtoteles, Signũ
uirtutis eſt delectatio contingens in opere, Secũ
da praua adiuncta actui illicito de qua. Eſaias .3.
Peccatum ſuum quaſi ſodoma prædicauerunt,
Duplex ue-nus apud platonem Extat de duplici uenere apud Platonem in ſym-
poſio. ℭ Pauor operantibus iniquitatem.
Quia (ut inquit Auguſtinus) Semper fuit timi-
Aug. da nequitia.
16 VIr qui errauerit a uia doctrinæ. Au-
Aug. guſtinus, Subintrantibus ignorantia rerũ
agendarum, & concupiſcentia noxiarum, comi-
Duplex prauitas animæ Secundum Platonem tes ſub inferuntur error & dolor. Plato duplicẽ
traddit animæ prauitatem, prima eſt ignorantia
in rationem cadens, ſecunda, diſcordia partis ir
rationalis ad rationalem, hæc eſt animæ morbus
illa autem deformitas, errant omnes iſti præpo-
nentes per primam, fallunt, uero: per ſecundam
bono, malum. ℭ In cætu gygantum com-
morabitur. Quos monſtra hominum, Anti
quitas cœlo de lapſa eſſe cenſuit, ſed terrigenas
eos & Poetæ & ſacri uates eſſe pronuntiauerũt,
Gygantes qui ut gygantum nomen indicat, & ad pernitiẽ mor
talium editos eſſe cecinerunt, eorum internitio-

nem, aut diuinæ potentiæ, aut heroicis erumnis utriq; dedicantes. Dicimus Chriſtum eſſe iuſti‑tiæ & doctrinæ uiam, porro gygantum pedes in draconum uolumina deſiiſſe, tabule tradiderũt quo figmento priſci ſignificare uoluerunt, nil re‑ctum uel arduum iſtos homines cogitar, ſed om‑nes eorum actus & ſenſus humi ſerpere & deor‑ſum uergere ad inferos. Ebraice autem ſic.

¶ In cögregatione mortuorum requieſcit. Quia peior eſt mors anime q̃ libertas erroris.

QVi diligit epulas, in egeſtate erit. 17
Sicut filius prodigus qui diſſipans ſubſtã‑ Luc.
tiam ſuam luxurioſe, fame contabuit. ¶ Qui amat uinum, & pinguia non ditabitur. Vnde ille, Et luxus populator opum, cui ſemper adherẽs infelix humili greſſu comitatur egeſtas Non ditabitur quoq; ueris ſcientiarum diuitiis, nam uinum & caro uires quidem maiores faci‑unt, uerum, mentis impediunt actiones, & ſubti‑litas animi ciborũ copia ꝑpeditur, Eget quoq; lurco ueris uirtutibus, Nam continentia corpo‑ris ualitudinem conſeruat, & animi pudicitiam, pudicitia uero quetã præparat uitam, Nã ſump‑tus & dilitiæ, animi dolorem & moleſtiam gi‑gnunt, Et uenter mero eſtuans expumat in libi‑dinem, Egenus quoq; eſt uir gule addictus Ro‑boris & ualetudinis corporeæ, Nã ut innuit Ga‑ Galenus
lenus, quorum uita & ars ſagina eſt nec poſſe ui‑ Plinius
uere diu, nec ſanos eſſe, & Plinius ait aſclepiadẽ Quinq; ho‑
medicamenta abdicaſſe, Quinq; dicens homini mini utilia

Vtiliſsima, uidelicet abſtinentiam, fricationem
corporis, ambulationem, geſtationeſq; & balne
as, natura enim paucis minimiſq; contenta ſup/
fluitate obruitur.

15 PRo iuſto dabitur impius, & pro recto
iniquus. Ita modo hic omnia confuſa
ſunt, ut uitiis honor & præmium, Virtutibus de
decus & pena locus ſit, Quamuis impius pio ui
uit, & peccator iuſto, ut eorum cõparatione ala/
crius aſſurgant donec ambo perficiantur, inte/
rim diligentibus deum omnia cooperantur in
bonum, etiam impiorum ꝑſequtiones per quas
Paulus coronas ſibi fabricant immortales. Paulus, Om
nia ueſtra ſunt, quia omnia ad uſum electorum.

19 MElius eſt habitare in terra deſerta q̃ cũ
muliere rixoſa & iracunda. Nam hu
Mala uxor iuſmodi ẽ naufragium uiri, tempeſtas domus,
quid quietis impedimentum, captiuitas uitæ, pena co
Grecorum tidiana, pugna ſumptuoſa, beſtia contubernalis,
ſententia canis ornata, immortale malum neceſſarium.

20 THeſaurus deſiderabilis, & oleum in
habitaculo iuſti, & imprudens diſſipa
bit illud. Bonorum abundantia eſt in domi/
bus ſapientum, ſtulti autem heredes deuorãt the
ſauros relictos a maioribus, degenerantes a uir/
tutibus ac ſtrenuitate patrum ſuorum.

21 QVi ſequitur iuſtitiam & miſericordiam
inueniet uitam, & iuſtitiam, & gloriam
Aug. Auguſtinus, Nimia iuſtitia incurrit peccatum, tẽ
perata uero fecit ꝑfeſtos nõ eſt ſine malitia qui

multum eſt iuſtus, Quia ſi peccantibus ad ſingu la reſpondeas, non deerit ubi pecces, Deniq; tẽperata eſt dei iuſtitia cum miſericordia, peccantibus enim aliquando ignoſcit, aliquãdo reddit non quemadmodum digni ſunt, ſed ſuffert eos, lex enim quia ſe ipſam mollire non poteſt, mitiganda eſt, ut poſſit prodeſſe ſub ſe agentibus, Hic ergo iuſtus nõ ẽ nimis qui dei imitator eſt, cuius uniuerſæ uiæ ſunt miſericordia & equitas, Complectitur ergo iſte in ſeipſo uirtutum omnium cumulum, merito adepturus uitam & gloriam, Miſericordia quoq; erga alios cõparat bona pſidia, & ignoſcẽs aliis multa, nil ſibi, ideſt ĩ alios lenis & miſericors, ĩ ſeipſũ uero ſeuerus & iuſt⁹, Merito hic deo & hoĩbus charus eẽ debet. Iuſtus uere quis

CIuitatẽ fortiũ aſcẽdit ſapiẽs deſtruxitq; robur fiduciæ eius. 22 Docet indomitã fortitudinẽ & ſtultã ferociã ſupari ſapiẽtia, pſtareq; ſapiẽtẽ ducem exercitui fortisſimo, Pariter quoq; monet urbes nõ eſſe munitas, mænibus, Arcibus, eneiſq; tormẽtis, ſed ciuiũ uirtute & ſapiẽtia. Vnde puerbio dr̃, Magna ciuitas, magna ſolitudo, in urbes amplas ſed parum excultas in colentium uirtute. Prouerbiũ

QVi cuſtodit os ſuũ & linguã ſuã, cuſtodit ab ãguſtiis animã ſuã. 23 Nã ſilẽtii tutũ præmiũ, ſilendo nemo peccat, loquẽdo pſepe. Hiero. Tirãnus dicebat, Qui ſecretũ uerbũ occultumq; efferrent iniuria afficere ẽt illos ad quos efferretur. odimus .n. non efferẽtes modo ſed etiam audientes quæ nolumus. Lyſimachus Hiero. Lyſimach⁹

rex phylippidi poetæ,quo & amicæ & familiari ter utebatur, Quæ tecum,dixit ex meis commu

Similitudo nico ? quæ ipſe uis reſpondit,præter ſecreta,Nã ſicut Iaculos & uiperas proprii rumpunt fœtus, Ita garrulus aliquando cum ſui pernitiæ loquit̃, Quamobrem recte præceptum ẽ, ne lingua præ currat mentem.

24 SVperbus & arrogãs uocatur indoctus, qui in ira operatur ſuperbiam. Hic ſe effert,cæteros deſpicit & deridet,opera ſua ſunt

Arrogãtes qui in ira ſuperbiæ,agrediendo negotia ſupra uires ſuas, Huiuſmodi fuerunt. Nembrot,Dathan,& Abiron,Rapſaces,Senacherib,Holofernes,Nabuchdonoſor,& alii quorum exemplis referta ẽ ſacra hyſtoria, Eſt autem ira ulcus animi diuturnum,interdumq; perpetuum, ortum ex malitia

Iracuñdi q mentis, Huius ſignum eſt q̧ iracundiores ſunt incolumibus languidi,fœmine maribus, Iuueni bus ſenes,fœlicibus erumnoſi.

25 DEſideria occidunt pigrum,noluerunt enim quicq̃ manus eius operari.

Eſtuant otioſi cupiditatibus, & tamen refugiũt operari manibus ſuis ut conſequantur quæ deſi derant,atq; ita moriuntur deſideriis ſuis quibus

Ennius ſatisfacere non poſſunt, Qui enim (ut ait Enni us) otio neſcit uti,plus negotii habet, q̃ cum eſt negotium in negotio,Nam cui quod agat cõſti tutum eſt,nullo negotio id agit,Sed ibi mentem & animum oblectat ſuum. Quies quoq; muta ac ſedãtaria uita in otio ſemota, nõ corporibus

modo,

nerum etiam animis marcorem conciliat, nō ſecus, atq; aquæ latentes propterea φ umbra ſint opacæ, torpeantq; neq; profluant, & ideo putreſcant.

TOta die concupiſcit & deſiderat. 26
Flaccus, Optat ephippia bos piger, optat arare caballus, Ieiunus ſtomacus raro uulgaria temnit, Nam anima ſemper uiuēs, ſemper in motu eſt. Ita dei capax facta, ut ab eo ſolo & nullo alio posſit impleri, quando deum habet, plenum eſt deſiderium eius, & nihil extra quod deſideret reſtat, quia omne bonum quod deus ē posſidet, Qui autem non deſiderat omne bonum, deſiderat creaturam ex quo continuam famem habet, quia licet adipiſcatur deſiderata, uacua tamē remanet, quia nihil ē quod eam impleat niſi deus, Moritur itaq; piger & negligens continua deſiderii famæ, at e contra. ¶ Iuſtus tribuet & non ceſſabit. A miſericordiæ operib?, ut tribuat necesſitatem patientibus.

Flaccus

Aug.

HOſtiæ impiorum abhominabiles quæ offeruntur ex ſcelere. Vel quia ſacrificant craturæ non deo cui nō credunt, uel quia mente tumida amore gloriæ, ut uulgo placeant, neglectim deo ſacrificant magis ex conſuetudine q̄ ex animo, uel ut adipiſcātur aliquod nepharium uotum ſuum, quaſi deus ſit ſcelerū fautor, Vel ſi de preda faciāt uictimam, hæc omnia ſunt deo abhominabilia. Tale fuit ſacrificiū Caym, Talia ethnicorum. 27

28 Bernardus TEſtis mendax peribit, uir obediens lo-
quætur uictoriam. Bernardus, Quia
dum alienæ uoci humiliter ſubdimur, nos metip
Ioannes ſos in corde ſuperamus. Dominus Ieſus, Veni fa
cere non uoluntatem meam, ſed eius qui miſit
me patris, Recte quoq; dictum eſt, Ne geras im
Seneca perium priusq̃ parere didiceris. Et Seneca, Infe
riores ſuperbiendo ne cõtemnas, ſuperiores au-
tem non auctoritate ſed ratione uincere non ti-
meas.
29 VIr impius procaciter obfirmat uultum
ſuum. Tamq̃ meretrix in uerecunda
nolens alicuius correptionem audire, ſed incor-
rigibilis & effrenis perſeuerat induratus in ma-
lo. ℂ Qui autem rectus eſt corrigit uiam
Ambroſius ſuam. Ambroſius, Qui reprehenſus pudorẽ
patitur, corrigere ſe permittit, Qui uero iraſci-
Paulus tur peiorem ſe oſtendit. Paulus, Gaudeo nõ quia
Recti qui contriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad peni
tentiam, quaſi dicat, ſic non aduertentes culpam
Aug. penituiſtis, Sunt autem (teſte Auguſtino) recti
qui non reſiſtunt patri emendanti, & credunt
promittenti.
30 NOn eſt ſapientia. Quia ipſe eſt om-
nis ſapientiæ fons & auctor, & quicquid
eſt contra eũ, falſitas & inſipiẽtia eſt. ℂ Non
eſt prudentia. Quia ipſe eſt ueræ prudentiæ
largitor. ℂ Non eſt conſilium. De ambi
guis, Contra dominum. Quia ſapientia
contra dominum ſtultitia eſt, prudentia Impru-

dentia, Conſilium temeritas & præſumptio, Hie- Hieronym⁹
ronymus, Omnes mali unde ſe cõtra diſpoſitio
nem dei erigunt, Inde uoluntatem dei implent,
Exemplum clarũ extat de fratribus Ioſeph, Non Gene.
ergo conſilia ſed conſpirationes humanæ ſunt,
& ſtultæ coniurationes quæ cito dilabunt & eua
neſcunt, Quemadmodum fuerũt factiones pha Hoſtes xp̃i
riſeorum, ſcribarum, ſacerdotum, Philoſopho-
rum, Rethorum, regum, Imperatorum atq; cæ-
terorum hoſtium Chriſti, & chriſtiani nominis.
Omnes ergo humanæ uires caſſe ſunt & inanes,
quoniam deo nil ſuperius, aut potentius, aut ſa-
pientius, cuius auctoritate fieri posſit inualidũ, Vbi deus in
ſed bene in ſcripturis inuenitur quomodo deus ualidat om-
omne humanũ conſilium inualidare poteſt. Iob ne humanũ
.3.ps.32.Iſai.8.19.29.30.46. conſilium

EQuus paratur ad diem belli, Dominus 31
autem ſalutem tribuet. Significat hu-
manas præparationes quãtum uis ſapientisſime
ac ſollertisſime factas, Inanes eſſe & ineffi-
caces deo non annuente, Iuxta illud, Lucanus

Victrix cauſa diis placuit, ſed
uicta Catoni &c.

Capitulum Vigeſimum ſecũdum.

1 MELIVS eſt bonum nomen. Ideſt eligibilibus, q̃ diuitiæ multæ. Nã bona fama non parat̃ niſi operibus uirtutis, quæ pluris ſunt q̃ immenſi theſauri terreni, præſtãt enim interna bona externis, Non dicit ut famam quæras, ſed ita uiuas ne ad infamiam uenias, fuge malum nomen propter ſcandalum, ſed tãtummodo gloriã dei ambias, ſi autem iniuſte tibi malum nomen imponitur, patienter feras, & dicas cum Paulo, Per infamiam & bonam famam, Hoc autem bonũ, & ſi omnibus conuenit; maxime principibus neceſſarium eſt, qui pluris exiſtimare debẽt bonã famam, q̃ innumeras diuitias. Saluſtius, Nam diuitiarum & formæ gloria fluxa atq; fragilis eſt, Virtus clara æternaq; habetur. Vnde Paul⁹, Melius eſt mihi mori, q̃ ut gloriam meam quis euacuet. Et Socrates in Apologia, Melius eſt innocenter mori, q̃ turpiter uiuere. Auicenna, Sapiẽtes & magnanimi leuius corporis ſalutem, q̃ famam perdere eligunt, Sed ſicut ignis accenſus facile ſeruatur, extinctus haud facile reacẽditur,

Paulus

Saluſtius

Paulus

Socrates

Auicenna

Similitudo

Ita famam partam tueri facile eſt, extinctã nõ eſt
facile reſtituere. Mimus, Heu q̃ difficilis eſt glo Mimus
riæ cuſtodia, nam honeſta fama facillime conta
minatur; difficiliuſq; eſt eam tueri, q̃ paraſ. Idẽ, Idem
Bona opinio homini tutior eſt q̃ pecunia, Et ho
neſtus rumor alterum patrimonium. Idem, Bo Idem
na fama in tenebris proprium ſplendorem obti
net, quia decus recte factorum non poteſt obſcu
rari, lucet enim in ipſo pectore etiam ſi non re
ſpondet opinio populi. ℭ Et q̃ Argẽtum &
q̃ Aurum eligibilior eſt gratia bona. Ideſt
grata conuerſatio quæ deo & hominibus placet.
Eſt hæc uirtus (ut Ciceroni placet) amicitiarum, Cicero
& officiorum alterius memoria quã remuneran
di uoluntas continetur, Quod profecto innume
ris theſauris præpollet, quid enim iuuat, ingratũ
& omnibus odibilem uiuere immenſis uallatum
diuitiis? Curanda eſt ergo bona fama, ſed con
ſcientiam ante omnia uereri oportet, Nam con
ſcientia propter deum, fama propter proximos
nobis eſt neceſſaria. Inquit Auguſtinus. Auguſtinus

DIues & pauper obuiauerunt ſibi.
Vbi? In hac uita nati ſunt, ambo ſuenerũt
ſe, occurrerunt ſibi. Et quis fecit illos ambos? do
minus, Ideo ſubdit. ℭ Vtriuſq; operator eſt
dominus. Diuitem fecit unde pauperem ad
iuuaret, pauperem uero unde diuitem probaret,
non ut uicinus diues, cupiditatem pauperis irri
taret. Chryſoſtomus, Ne putes propter utilita Chryſoſto
tem pauperum dominũ feciſſe diuites, quos ſine mus

diuitibus poterat ſuſtentare, ſed propter utilitatem diuitum pauperes fecit; quia infructuoſi & ſteriles erant futuri niſi pauperes fuiſſent facti, pro uiribus quiſq; ſuis faciet. Si fateris (inquit Baſilius ad diuites) ea tibi diuinitus prouenisse, an iniuſtus eſt deus, inæqualiter nobis res diſtribuens? Cur tu abundas & ille mendicat, niſi ut tu bonæ diſpenſationis merita conſequaris, ille autem patientiæ brauiis decoretur? Panis quem detines, famelici eſt, tunica nudi, quam in conclaui conſeruas, diſcalciati, calceus qui apud te marceſcit, indigentis, pecunia quam humatã poſſides, Quo circa tot iniuriaris, quot dare ualeres, neq; ꝑpter hoc deus perſonarum acceptor eſt, ſed oſtendit, nec pauperem contemnendum, & diuitem honorandum, nõ utiq; paupertate & diuitiis, ſed in eo q̃ ſunt ab eo creati. & ſi enim facultatibus ab inuicem diſcrepant, non tamen naturæ ſubſtantia, Detrahe ambobus ueſtes, & uide quid diſcriminis, ſunt diuites eiſdem rebus naturæ, non artis, & pompe ſuperuacaneis utentes, quibus & pauperes, Contemnendi ergo ſunt

Veri paupe res qui — ueri pauperes, corruptores morum, & ſacrilegi

Veri diui- tes qui — in lege dei, qualis fuit purpuratus diues, honorãdi ueri diuites diligentes deum & diſciplinæ cultores qualis fuit Lazarus.

Baſilius

Luc.

3 CAllidus uidet malum & abſcondit ſe, Innocens pertranſit & afflictus eſt dãno. Hanc ſentẽtiam ſub aliis uerbis expoſuit Dominus Ieſus dicens, Filii tenebrarum & huius

ſeculi prudentiores ſunt, filiis lucis in generatio
ne ſua.

Finis modeſtiæ timor domini, diuitiæ & 4
gloria & uita. Nā modeſtia ſiue mā ſue-
tudo eſt optima cuſtos honorū, modeſtia quoq;
& boni mores ſunt ſenibus uiaticū, Inde Prouer Prouerbiū
bium, Fortunatus, modeſte agas, infortunatus
prudenter, Timoris quoq; domini, gloria præ-
mium eſt, quemadmodum eſt & gloriæ meritū.
Pſal. Beatus uir qui timet dominum &c. ſequit, Pſal.
Potens in terra erit ſemē eius &c. & gloria & di
uitiæ in domo eius &c. Non ergo ſunt honores Honor ue-
uſq̄ fortuiti muneris, quia honor uerus uirtutis rus quid
eſt præmium, non munus fortunæ.

Spinæ & laquei ſunt in uia ſuperbi. 5
Spina quæ primo ē herba mollis deinde du- Spina quid
reſcit & pungit, peccatum eſt, quod primo dele
ctat, poſtea pungit per tormenta miſeriarum, de
lectationum, uoluptatum, & cōſcientiæ torturā,
Primo cruciantur peccantes deſiderio, ut perue-
nire ualeant ad deſiderata, & cum peruenerint,
cruciantur timore, & conſcientia: Pſal. Conuer Pſal.
ſus ſum in erumna mea dum configitur ſpina,
ideſt, mala conſcientia peccato pungitur, La- Laquei qd
quei ſunt errores quibus illiciuntur, & terrores
quibus franguntur peruerſi, Claudenda eſt ia-
nua cupiditatis contra errores, & ianua timoris
contra terrores, Inter has ſpinas & laqueos mo
do ambulant ſuperbi & impii, quoad uſq; fru-
ſtra dicturi ſint, Ambulauimus uias difficiles Sap.

laxati ſumus in uia iniquitatis, Hæc ſuperbia In Tyrannis uſurpauit dominia, & in legitimis dominis peruertit iuſta decreta, In iudicibus recta iuditia, in aduocatis debita iura, Appetit ſingulariter incedere ſuper terram, & ſine obliquitate uult ab omnibus pro rectitudine exiſtimari.

¶ Cuſtos autem animæ ſuæ longe recedit ab eis.

Mat. Sed contendit intrare per anguſtam & humilem portam, & arctam uiam quæ ducit ad uitam, quæ paucorum eſt, non p ſpatioſam quæ ducit ad perditionem, & multi uadunt per eam.

Pſal. Pſal. abſconderunt ſuperbi laqueum mihi, iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi.

PRouerbium eſt, Adoleſcens iuxta uiā ſuam. Hebraica ſic, Aſſuefac puerum ſecundum modum eius, etiam cum ſenuerit non recedet ab ea.

Ariſtoteles Multus eſt (ut ait Ariſtoteles) a teneris ſic uel ſic aſſueſcere,

Flaccus Quo ſemel eſt imbuta reces ſeruabit odorem teſta diu,

Prouerbiū Et quod teſta noua capit, inueterata ſapit. Nota res mala, optima eſt, quibus uerbis notatur tantum ualere aſſuetudinem, ut mala etiam quibus aſſueuimus optima uideantur, contra optima propter inſolentiam mala,

Liuius Vnde Liuius, Notiſſimum quodq; malum tollerabile eſt.

Ouidius Ouidius, Quod male fers aſſueſce feres bene, multa uetuſtas leuit,

Plato Non tantum Platoni, ſed aliis quibuſdā uiſum eſt, uirtutes ueras dono dei contingere, non natura uel aſſuetudine, Nimium enim ueræ

Flaccus (cecinit Flaccus) naturam expellas furca, tamen

uſq; recurret & mala perrumpit furtim faſtidia uictrix, uetius, ſane multo q̃ Ariſtoteles (inquiunt iſti) qui cenſent non plurimum, ſed totum referre, quomodo quis ſtatim a puero aſſueſcat & inſtituatur, nulla ſiquidem umq̃ accurata, Informatio & educatio hominem ſeipſo exuet, Sẽtit Chriſtiana religio hominis naturam in ꝓtho parentẽ corruptam, per Chriſti gratiam ſolum reparari, cum qua omnia bona omneſq; uirtutes pariter ueniunt, non damnat nihilominus accuratas educationes & conſuetudines laudabiles, ſed laudat, Nam ut inquit Mimus, Graue eſt imperium conſuetudinis, cõſuetudo namq; tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis adeo ut ſtultisſima quoq; ſi ſemel inoleuerint, reuelli non posſint. Ariſtoteles Chriſtiana religio q̃d ſentiat de educatione Mimus:

7 Diues pauperibns imperat. Quia ꝓpter diuitias putat ſe non indigere aliquo, Sed econtra pauperes eo opus habere, Ideo animum tumidum contra pauperes gerit, deſpondet enim animum paupertas. ℭ Et qui accipit mutuum ſeruus eſt fœnerantis. Docet nullum q̃uis ditisſimum & potẽtisſimum expertem eſſe ſeruitutis, Beneficium enim accipere, libertatem uendere eſt. Plato uetat aquam a uicinis petere, niſi prius domi foderis uſq; ad terrã repereriſq; non eſſe ſpem uenæ, Ita prius excutiendum, ut parſimonia quæ magnum eſt uectigal tibi ſupedites, priusq̃ a menſariis pecuniam mutuam petas, Fortuna opes conferre non ani Plato

mum poteſt.

8 QVi ſeminat iniquitatem metet mala.
Paulus Paulus, Quæcunq; ſeminauerit homo,
hæc & metet, Qui ſeminat in carne de carne me-
Pſal. tet corruptionē. Pſal. Euntes ibant & flebāt &c.
Nam ſicut ſeminanti iuſtitiam merces fidelis erit,
ut ſupra dixit; Ita ſeminanti iniquitatem merces
erit ſua pena. ❡ Et uirga iræ ſuæ conſuma-
bitur. Quando in morte quæ frequētius cru-
delis & ſeua illi accidit, deficiet ab illa ſeuitia &
iniquitate, qua uſus eſt in proximos innocētes.

9 QVi pronus eſt ad miſericordiam. He-
braice, Benignus oculo benedicet.
Luc. Dominus Ieſus, Date & dabitur uobis, Et beati
Mat. miſericordes &c. Huic pauperes bona imprecā-
tur, & ipſe de⁹ totius fons boni, dona gratiæ ſuæ
abundanter largitur, & temporalia multiplicare
Thobias dignatur, Exēplo Thobiæ. Vnde Xiſtus, Sentē-
Xiſtus tiam quæ miſericordiam uetat, non ſolum nō te-
nere ſed audire refuge. ❡ De panibus ſuis
Mimus dedit pauperi. Mimus, Qui in homine cala-
Elemoſina mitoſo eſt miſericors, meminit ſui, quia intelli-
quomō ſit git ſibi poſſe malum accidere, Multo autē gra-
facienda tius uenit, quod facili, q̄ quod plena datur manu,
nec enim aurū nec argentum beneficium eſt, ſed
uoluntas tribuentis, Dāda ſunt autem primo ne-
ceſſaria, deinde utilia, deniq; iocunda, atq; mãſu-
ra, Nō in multitudine datorum, ſed in animo dā-
tis conſiſtit benignitas & miſericordia, Nec ex-
pectat benignus & miſericors ut ultro rogetur,

ſed ultro quærit occaſionē largiēdi, Chriſto non homini primo beneficium & elemoſinam largi/ens. Dominus Ieſus, Quod uni ex minimis me/is &c. Chriſto ergo in paupere tribuit.

Eiice deriſorem, & exibit cum eo iurgiū, ceſſabuntq; cauſæ & cōtumelie. Deriſor eſt incorrigibilis quiſq;, Hunc de comuni ſocietate expelli iubet chriſtiana doctrina, quia præponenda eſt charitas publici bono priuato, Dominus Ieſus, Si oculus, manus, pes ſcandaliʒāt eiice, proiice, & abſcinde &c. Et Paulus, Siqs maledicus &c. Cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Sicut, Fibri pōtici .n. genitalia mēbra ſibi ipſis amputant in uenatu, q͏̄ ob hoc ſe peti intelligant, Ita prudentis eſt aliquando abiicere rem illam, ob quam periclitatur. hoc modo & humanæ leges, Turbatorem publicæ tranquillitatis, capite plectunt, uel exilio. Paulus, Modicum fermentum totam maſſam corrumpit, Iubet Auguſtinus in regula incorrigibilem de comuni ſocietate, proiici. 10 Deriſor qui Mat. Paulus Similitudo Humane leges Paulus Aug.

Qui diligit cordis mūditiam, pp gratiam labiorum ſuorū habebit amicū regē. Quia ſimilitudo cauſa ē amoris, At deus purus & ſanctitas infinita. Vnde Xiſtus, Veſtimētum putato eſſe animæ corpus tuum, mundum ergo illud conſerua, nam immundam animam demones immundi uendicant. Iob 2 Si mundus & rectus inceſſerit ſtatim omnipotens euigilabit ad te, Eſt autem cordis munditia, cauere 11 Xiſtus Iob Cordis mūditia quæ

ab omnibus inquinamentis malarum cogitatio-
num, quæ (teſte domino) coinquinant hominē,
Senſus eſt, Qui corde & ore ſtudet placere deo
& bonis uiris, huius amicitiam ambiūt maiores,
Sed quia hoc non noſtra uirtute agitur, ideo ora
Pſal. tione a deo poſcenda. Vnde Pſal. ab occultis me
is &c. Item, Aſperges me domine, yſopo &c.
Item cor mumdum &c.

12 OCuli domini cuſtodiunt ſcientiam.
Hebraicæ, Scientem. Docet peculia-
rem dei prouidētiam eſſe erga illos, qui in ſcrip
turis ſanctis ſedule uerſantes ſcrutantur dei uo-
luntatem ut eam opere compleant. ¶ Et ſup-
Præuaricator qui Paulus plantantur uerba præuaricatoris. Eſt præ
uaricator tranſgreſſor diuinæ legis, Nam (ut in-
quit Paulus) ubi non eſt lex, nec præuaricatio,
Præuaricantur autem diuinam legem, etiam illi
qui eam peruerſæ exponunt & falſe, quemadmo
dum omnes heretici fecerunt, qui deum & eius
ueritatem ſcire noluerunt in ſcripturis, ſed eiſdē
ad ſuam peruerſam uoluntatem abuſi ſunt, ut de
ciperent ſimplices & idiotas, Horum uerba per
uertit & ſupplantat deus, quoniam hereticorum
figmenta non habēt altas radices, ſed cito una cū
ſuis auctoribus ſubuertuntur.

13 DIcit piger, leo ē foris, in medio platea-
rum occidendus ſum. Contra igna-
uos prætēdentes ſuæ pigritiæ qualemcunq; præ
ſumptam occaſionem, ut abducantur a labore
Similitudo honeſto & ſancto, Sicut enī hominē uehemēter

egrotum uel lunæ deliquium, uel uentus aſperi- or, uel maris decuſſus, aut alia quępiam leuis re- rum commutatio tollit de medio, Ita animos im becilles & ignauos, & affectibus corruptos, quia leuis offenſa perturbat, deiicit, & a bono ceſſare facit. Similitudo

F Ouea profunda os alienæ, cui iratus eſt dominus incidet in eam. Vere magna dei ira eſt, cum tradit nos cōcupiſcentiis carnis, & paſſionibus ignominiæ, per os aliene ſignifi- catis, Vere in foueam cadit ille non alio auxilio q̄ diuino inde extrahendus, uere illis uehemen- ter iratus eſt deus quorum delicta, hoc tanto de licto caſtigat plectens peccatum alterius pec- cati pena. 14

S Tultitia colligata eſt in corde pueri, Et uirga diſciplinæ fugabit eam. Eſt enim anima noſtra tamq̄ tabula raſa in qua nihil eſt de pictum, Ab utero quoq; peccatum ſortiūtur pueri non quod committunt, ſed quod contra- hunt, & a quo ſecum ferunt omnia corruptæ na turæ detrimenta, uidelicet, Ignorantiam, proni- tatem ad malum, Impotentiam ad bonum, con- cupiſcentiam effrenem, quæ omnia ſunt peccati originalis fructus, hæc omnia tolluntur aliquo modo, diſciplina paterna, ſanctæ æducatiōis, ſed uerius & efficacius diſciplina dei, quæ tribus cō ſiſtit, uidelicet, præceptis, tentationib⁹, & flagel- lis. Imprimis experitur deus obedientiam, in ſe cundis conſtantiam. In tertiis patientiam, Præ- 15 Ariſtoteles Peccatū ori- ginale Diſciplina dei

cepta ergo obedienter ſuſcipe, tentationibus cō
ſtanter reſiſte, Flagella patienter ſuſtine, nam his
uirgis ualide effugatur noſtræ naturæ corruptæ
Prouerbiū colligata ſtultitia, Recte ergo dictum eſt prouer
bio, Ne puero gladium, ſcilicet commiſeris, ad/
monens non dandam poteſtatem adoleſcētibus
& imperitis uel ſtultis, Quoties iuueni admini/
ſtratio pecuniæ, regnum, impuberi, ſtulto cōcio
nandi ad populum, inerudito & parum corda
to epiſcopatum, tunc uſurpa ne puero gladium,
Nam in horum corde ſtultitia colligata eſt.

16 QVi calumniatur pauperē ut augeat di/
uitias ſuas, dabit ipſe ditiori & egebit.
Hebraicæ ſic, Et qui dat diuiti ut illi placeat
uere erit ſibi ad defectum. Quia utrumq;
iniquum eſt, uidelicet, expoliare egenum, & da/
Cicero re non egenti, quod (teſte Cicerone) innumeris
ambitioſis accidit, qui ut liberius poſſint expo/
Ambitioſi liare pauperes, muneribus ſibi deuinciunt Tyrā/
quales nos principes, Vere tales numq̄ diteſcent, ſed ra
pinis acquiſitis expoliabuntur, rapina quoq; ip/
ſi effecti ſuis tyrannis.

17 FIli mi inclina aurem tuam. Inclinat de
Pſal. us aurem noſtram, iuxta illud. Pſal. Inclina
cor meum &c. Quia deus omnia operat͛ in no/
Inclinat͛ au/ bis, non tamen abſq; nobis, Ille autem pie incli/
rē quomō nat aurem, quam inclinat humilitas, non cui eri/
git ceruicem ſuperbia, Quod enim infunditur

concauo, humilitate excipitur, eminentia tumo-ris expellitur. Sicut uaſa ad excipiendum, quod funditur accomodant & inclinant ſeſe, Ita di-ſcens debet ſeſe accomodare nequid defluat eo-rum quæ utiliter dicuntur. ℭ Et audi uerba ſapientium. Nam qui equos recte alunt, do-cent parere freno. Pueros qui uelet inſtituere, primum aſſuefaciat ut dicto ſapientum ſint obe dientes. ℭ Appone cor tuum. Vt lumẽ ita & oratio non prodeſt niſi uolentibus accipe-re & ſeſe accomodare, Non enim (Inquit Augu ſtinus) eſt uera ſcientia boni, niſi ad hoc compre hendatur ut agatur, Inutiliter enim meditatur legem dei, qui laborat ut memoria teneat, quod actione non implet. ℭ Ad doctrinam me-am. Quia nihil mirabilius uel amabilius, quã doctrina ſacra probitati coniuncta, Adhortatur per iſta ad lectionem ſanctarum ſcripturarum.

Similitudo

Aug.

Scientia bo ni quæ

18 QVia pulchra erit. Hebraicæ, Delecta bilis cum ſeruaueris eam in uẽtre tuo. Ideſt in corde tuo. Pſal. Narrauerunt mihi ini-qui fabulationes, ſed non ut lex tua, Sunt quæ-dam dilitiæ ſanctæ & bonæ in ſacris libris, quæ non patent impiis, Hic eſt liber de quo Eze-chie. 2. & Apoc. 10. Manna dulciſſimum & delectabile bonis, Impiis uero inſipidum & amarum. Pſal. Quam dulcia faucibus meis elo-quia tua, Et dulciora ſuper mel & fauum. ℭ Et redundabit in labiis tuis. Pulchra eſt omnis diuina doctrina, cum præcipitur,

Pſal.

Eze.

Apo.

Pſal.

delectabilis cum in corde ſeruatur, Sed hæc cum ad actiuam & contemplatiuam agendam aptatur, Tunc redundatt in labiis quia ſapiēter actioni & contemplationi uacat.

19 VVt ſit in domino fiducia tua. Sola ſcripturarum lectio ueram in deum fiduciam gignit, quia ipſa ſola uerum deum docet, Pium, miſericordem, prouidentem, ac beneuolē tem nobis, atq; eius opera pietatis & miſericordiæ erga humanum genus prædicat, quod humanæ ſcientiæ minimæ præſtare ualent, Et quia nō ꝓdeſt ſola lectio niſi ſequatur obſeruatio, Ideo ſubdit. ¶Scire te feci hodie, etiam tu cuſtodi. Nam (ut inquit Paulus) finis præcepti, eſt charitas & fides nō ficta. Et quæcumq; ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut ꝑ patientiam & conſolationem ſpem habeamus, A ſcripturarum fide incipiunt, qui cupiunt ad dei notitiam peruenire, & in ſanctitate uitæ, ſecū dum eius præcepta permanere.

Paulus

Paulus

20 ECce deſcripſi eam tibi tripliciter. Hebraicæ. multiſariam. Nam ex illo profundo fertiliſſimoq; diuinarum ſcripturarum pelago plures ex piſcantur ſenſus. Cum quidem ſcriptura diuina (ut inquit Origines) non ſolum ſacramentum debet continere ſententiam, Verū etiam geſta, moreſq; informare diſcētium, Ideo deus Noe præcepit Arcam bicameratam tricameratamq; conſtrui, In ea eſt uidere hyſtoriam mirificā, cœtus uarios, carmina plusq̄ heroica,

Origines

Scripturæ mirabilia

conciones

panegyricas,orationem figuratam,ac uerſi colo rem tropis diſtinctam & formis, ſententiarum loquutionem humano captu auguſtiorē, Adde ſymbola pythagoricis multo argutiora,dicteria ſententiola,ſelectis inuolucris ſenſuum implica ta,ut prophanas aures fugiant,ambageſq; omne genus multipliciter inuolutas. ℂ Vt diſcas cō ſilia. De uirginitate ſeruanda, de uendendis omnibus ſuis,& uoluntaria paupertate, & perfe ctione adipiſcenda. ℂ Et ſcientiam. Præ ceptorum dei,Nam præceptum datur ut iuſtitia cuſtodiatur, ut omnis homo declinet a malo & faciat bonum. ℂ Vt oſtenderem tibi firmi tatem,& eloquia ueritatis. Nam ibi omnem rerum naturam nō humano ſed diuino ingenio indicatam reperimus,omnes hominum mores, omnes ſenſus humanos brutoſq; explicatos, res capaces, omnium omnino præſtantisſimarum mentium dignas, quibus non modo totó pe ctore incumbere, ſed etiam quibus id licet,to to corpore in tabeſcere debent, Iota enim aut unus apiculus non præteribit a lege dei, Cœlum Mat.
& terra tranſibūt ſed uerbum diuinum minime Mat.
tranſibit. ℂ Reſpondere ex his illi qui mi ſerunt te. Ex hoc adito haurienda ſunt reſpō ſa,ab hoc templo petenda ſunt oracula ab omni bus concionatoribus diuini uerbi,misſis ad præ dicandum.

NOn facias uiolentiam pauperi,qa pau 21
per eſt. Iſocrates,Nulli calamitatē obii Iſocrates

Heſiodus cias comunis enim eſt fortuna. Heſiodus, Pau-
Cicero periem miſero caue ne obiicias umq̄. Cicero p̄
cipit oratori, ne cauillus aut ſcomma in miſerū
iactetur. ¶ Neq; cōteras egenum in por-
ta. In quo antiquitus, fiebat iuditium, quaſi di
cat, ſi pauperem iudicas quia, pauper eſt, accep-
tor eſſes perſonarū, ſi uero quia peccator nō ma
lefacies, quia ī iuditio neq; diuitis neq; pauperis
perſona inſpicienda eſt, ſed tantum cauſæ meri-
Ariſtoteles tum. Ariſtoteles homo gentilis, cum malo homi
ni roganti numum dediſſet, admonentibus ami
cis q̄ beneficium contuliſſet in indignum, non
inquit illius ſum miſertus, ſed naturæ, Maxime
ergo debemus deum in pauperibꝰ ſpectare. Vn-
pe ſubdit. ¶ Quia dominus iudicabit cau
ſam eius, & configet eos, qui confixerūt ani
mam eius. Quia eorum protector, aduoca-
tus, iudex, & uindex, ut ſcriptura teſtatur.

22 NOli eſſe amicus homini iracūdo, neq;
ambules cum uiro furioſo. Nam ira
& amicitia, ut ignis & aqua ita cōueniūt. Primo
eligendus eſt amicus, deinde probandus, demū
admittendus, Nam ſtabilis debet eſſe amicitia,
ac quandam Eternitatis ſpetiem præſeferre, nō
Perfecte amicitie gradꝰ quatuor puerorum modo, mutare aut ledere, Nam quatu
or ſunt gradus quibus ad amicitiæ p̄fectionem
conſcendimus. Electio, Probatio, admiſſio, & di
uinarum humanarumq; rerum cum quadā cha-
ritate & beneuolentia, ſumma conſenſio, Per irā
uero, gratia ſocialis uitæ amittitur, & qui ſe ex

humana ratione non temperat, neceſſe eſt, ut ſo-lus ſicut beſtia uiuat, Quidam tamen natura iracundi & qui ſe comprimunt, ut non diſſoluant iram, ex albo amicorum non ſunt delendi, quando quidem his indulgendum eſt, ſi boni ſunt affectu, Ad hæc ſui conſilii aliam rationem adducit dicens. ℭ Ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ. Amicus ſortes, Amicus Plato, ſed magis amica ueritas nobis eſſe debet, Si tali caligine animus iracūdi quandoq; inuoluitur, ut uerum a falſo, honeſtū a turpi, utile a damnoſo, nulla ratione diſcernat frequēs quoq; eius iracundia, leniſſimos quoſq; animos ad iracundiam concitat, quo fit ut āmiſſa tranquillitate cordis, in aliquod peccatum labamur, diſſoluenda eſt huiuſmodi amicitia, quæ contra deum, ueritatem, & animam noſtram eſt, Amicus enim eſt qui concordat ad ueritatis inquiſitionem (Inquit Plato) & e contra inquit philoſophus in topicis, ſocius prauus eſt, qui impedit comune opus in inquiſitione ueritatis.

Amicus qui Plato Ariſtoteles

NOli eē cū his q̄ defigūt manus tuas, & q̄ uades ſe offerūt ꝓ debitis. Rō huius ꝑcepti eſt id quod ſubdit. ℭ Si .n. non habet ut reſtituat, q̄d cauſe ē ut tollat operimētum de cubili tuo? Qui enim ſibi nequā eſt (Inquit Eccleſiaſticus) cui bonus erit? & qui ſibi nocet, cui amicorum ꝓdeſſe poterit? Admonet uiolentam paupertatem & impotentiam ſoluendi in omnia flagitia homines præcipitare. 25

Ecc.

24 NE tranſgrediaris terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui. Docet unumquemq; paterna ſorte ſuæ familiæ contentum eſſe debere, nec anxie quærere mutationem ſtatus ſui, In qua uocatione uocatus es in ea permaneas. Inquit Paulus, In priuata fortuna locauit te deus, quietus in ea uiue, ſi non aliunde ſeſe offerat honeſta occaſio aſcendendi, Nam ſcite dixit Plinius, rem arduam eſſe nouis authoritatē dare. Omnis enim mutatio in omnibus rebus, præterq̄ in malis periculoſisſima ē, ut enim plus periculi eſt corporibus noſtris uere & autumno ob aeris mutationem, Ita nouitas omnis offendit ac ledit, Et ut cibi & potus celiq; nouitas offendit, etiam ſi mutes in paria, aut in aliquanto meliora, Ita præſtat ferre priſtina, quam noua aſſciſcere, Quod omnis rerum nouatio non careat perturbatione, Docet quoq; non temere mutandas leges, qua ex re magni motus exiſtunt, & plurimum mali redit ad ipſam rem publicam, quæ leges mutauit, Quare ſæpe monēt ſcriptores ſapientisſimi qui in rebus publicis uerſati ſunt, ut ueteres leges ſummo ſtudio retineamus. Demoſthenes in hanc ſententiam recenſet legem quandam locrenſem, qua cōſtitutum fuit, ut ſiquis nouam in ciuitate legem laturus eſſe, collo in laqueum inſerto recitaret eam populo, ut ſtatim ſi diſplicuiſſet lex, autor laqueo conſtricto ſtrangularetur, Hec lex fecit ut annis ducentis nulla noua lex rogata ſit, Sūt quoq; termini patrum noſtro

Paulus

Plinius

Similitudo

Leges nō temere mutāde

Demoſthenes

Lex locrenſium.

rum quos apoſtoli & apoſtolorum ſucceſſores & Ichumenica concilia per tot annorum ſeriem quaſi per manus nobis tradiderunt, quos nouis inuentis,& expoſitionibus hereticorum neoteri cis non debemus mutare.

VIdiſti uirum uelocem in opere ſuo. 25
Velocitas feruens eſt,& omnia feruentio ra uelociora ſunt,quia ſanguine calēt,ſicut e cō/ tra omnia frigidiora tardiora. ℂ Coram re/ gibus ſtabit,nec erit ante ignobiles. Nam impendio delectātur,& his ſummopere indigēt principes & magnates,quibus aliquādo ſua dex teritate,induſtria,ac fideli ſeruitio, aditus patet ad ſummos honores & opes. Vnde dominus, tuge ſerue bo ne & fidelis &c. Eſto ſu per quinq; ciui/ tates &c.

Capitulum Vigeſimum Tertium.

Similitudo CRACCA leguminis genus eſt, adeo gratum columbis, ut ea ſemel guſtata, negent eos poſtea ab eo loco profugere, Ita qui ſemel aulæ mel deguſtarint numquã ab aula poſſunt auelli, ut .n.

Similitudo hædera proceriſſimam quamq; arborem complexa, non ante eam dimittit, q̃ ſenſim exuctam, & uiuido humore exhauſtani, ad tabem necemq; perduxit nexu tenaciſſimo, ſic ingenia præclariſſima quæ ſeſe prorſus aulicæ ambitioni dederũt non poſſunt ab eius contubernio lento tenaciq; explicari,

aulæ ſcelera In quo eſt colluuies maxima ambitionis, cupiditatis, ſimulationis, curioſitatis delatoriæ, fraudis ueteratoriæ, iuidiæ, faſcinationum, ſuperbiæ titanice, faſtus, deniq; omnipotentiſſimæ inſolentiæ diuerſorium, & comune conuenticulum. Ita ut recte cecinerit ille, Exeat aula qui uult eſſe pius. Ab hoc ergo omnium uitiorum gurgite deterret, & auocat inexpertos, ſapiẽtiſſimus noſter ſalomon dicens.

1 QVando ſederis ut comedas cum principe, diligenter attende q̃ poſita ſunt

ante faciem tuam. Docet per iſtam ſententiam principum menſam plenam inſidiarum eē, nec ſimplici animo cibos apponi. Democritus, Fortuna ambitioſam menſam, parcam uirt⁹ apponit. Antonius Pius talis erat uictus, ut eēt opulentia ſine reprehenſione parſimonia abſq; ſordibus, Simplex ac priuata cena, cum ſinceris amicis præponenda eſt regalibus menſis, Nā (ut ait ſatyricus) Nullis bibunt aconita fictilibus. Philoſophia uetat cum principibus uiuere & cōuerſari, Eſt apud indos herba quædā præcipui odoris referta minutis ſerpentibus, quorum ictu ꝓtinus moriendum ſit, Ita habent principum aulæ quod allectent, ſed occultant lethale uenenum ni caueas.

Democrit⁹
Antonius pius
Iuuenalis
Philoſophia quid uetet
Similitudo

ET ſtatue cultrum in gutture tuo. Nam aliquando in conuiuiis aulicis ſolent effundi uerba reditura per iugulum, Quamobrem ut rupes obiicitur flumini, Ita ratio linguæ obicienda eſt ne temere effluat, ſi enim ſilentium ubiq; tutiſſimū, præſertim in aula eſt. Ariſtoteles Caliſthenem monuit ut cum Alexandro aut q̄ rariſſime, aut q̄ iocundiſſime loquæretur, ut ſiletio tutior aut ſermone gratior eſſet, quod præceptum nō cuſtoditum ab eo, crudeliſſimæ necis eius cauſa fuit. ℭ Si tamen habes in poteſtate animam tuam. Nam uarietas ferculorum, delicatiſſima uina, animum tuum alienabunt a te ut ea dicas quæ poſtmodum ſobri⁹ dixiſſe, te penitebit.

Ariſtoteles ad Caliſthenem.

3 Vita aulica fallax

NOn deſideres de cibis eius, in quo eſt panis mendacii. Quia omnis uita aulica fallax eſt & mendax, Na in aulico conuentu ſunt laudes potētum indignorum, rumorum aucupes, criminum conſarcinatores, auræ temerariæ captatores, aſſentandi artifices, blādiciarum gnari, In omnem obſequendi neceſsitatem etiā iniuſtam & turpiſsimam ſeſe uenditantes, diuini cultus uel neſcii uel negligentes, hominum uiuētium inter diuos relatores, offitioſi & elegantes ſtropharum opifices, noxiarum rerum ſpintriæ quare in hoc peccatorum & errorum pelago demerſi, nec in cœlum umq̄ aſpiciunt, nec umq̄ inde emergunt. Sicut autem coloſsi inſignes foris deum aliquem repræſentant, Intus uero pleni luto, clauis & ſordibus ſunt, Ita principes & aulici proceres, purpura, equis auro ſatellitio magnifici & ſplendidi ſunt, intus in animo nil habent præter ſordidos affectus, inſcitiam, anxietatē, & mille monſtrorum genera a quorum contubernio ſapiens quiſq; ſeſe ſubtrahere debet, Nā (ut inquit ille) Dulcis inexpertis cultura potentis amici, expertus horret.

Similitudo

Verſus

4

NOli laborare ut diteris, ſed prudentiæ tuæ pone modum. Nam (ut inquit Paulus) qui uolunt diuites fieri incidunt in tentationes &c. Diuitem eſſe non eſt diuitias contemnere, nec immodicas opes poſsidere, ſed nō egere ſuperuacaneis, A quibus igitur malis liberant diuitiæ, ſi nec hoc ipſum quidem adimunt

Paulus

malum,ſui cupiditatem cum, potus ſedet ſitim,
& cibi famem ? Forſitan quis dixerit pecuniarũ Similitudo
uſum ad leuãdam ægritudinem animi,aut ad ui/
tam placide ſecureq; trãſigendam expedire, Sed
nec articularis morbus calceo præcioſo,nec anu
lo rediuia,neq; capitis dolor diademate leuatur,
atq; ſedatur, Dion dicebat,ridiculos eſſe ſtudẽ/ Dion
tes congregandis diuitiis quas fortuna præbeat
illiberalitas cuſtodiat, probitas auferat. Vnde
Dyoneges, neq; in ciuitate neq; in domo diuite, Dyogenes
uirtutem poſſe habitare cenſebat, Modeſte igi/
tur ponendus eſt modus prudentiæ noſtræ,ideſt
induſtriæ uel aſtutiæ in acquirendo.

NE erigas oculos tuos ad opes quas non 5
potes habere. Nam fruſtra ſtulteq; il/
lud deſideras cuius impoſſibilis eſt adeptio.
¶ Quia facient ſibi pennas quaſi aquilæ &
uolabunt in celum. Quia ſubito euaneſcũt,
Amentia igitur maxima ẽ, uelle retinere præter Luc.
uolantes diuitias,quas dominus fallaces appellat
& Paulus incertas. Paulus

NE comedas cum homine inuido. He/ 6
braicæ, Ne comedas panem mali ocu
lo. Oculus enim index eſt animi, Bonus ocu/ Oculus bo/
lus dicitur qui non ſectatur artes uanas, callidita nꝰ & nequã
tem,auaritiam,& cætera, Qui recte tendit ad de
um & eum quærit. Contra oculus neq̃ & malus
ſiue ſiniſter eſt,qui ſua quærit, & proximi bona
uidere non poteſt, Inuidus huiuſmodi eſt.Vnde
lepidiſſimus poeta Inuidiæ perſonã Affingens

Flaccus ait, Nusq̃ recta acies. Et Flaccus, Fertilior ſeges eſt alienis ſemper in agris, uiciniq; pecus grandius uber habet, Docet ergo non eſſe in eundam amicitiam, neq; habendam domeſticam conuerſationem cum inuido. Vnde Pſal. Superbo oculo & inſatiabili corde cum hoc non edebam, Si ſuperbus eſt inuidus eſt, inquit Auguſtinus. Nam ſuperbia eſt mater inuidiæ, & ſi inuidus alienis malis paſcitur. Vnde Paulus, Si mordetis & comedetis inuicem, uidete ne ab inuicem conſumemini. ℭ Et ne deſideres cibos eius. Neq; enim ſe ſatiat corde inſatiabili de alienis malis. ℭ Quoniam in ſimilitudinem arioli, & coniectoris exiſtimat quod ignoratur. Hebraicæ ſic; Quia ſicut amaritudo in anima eius ſic ipſe. Felle & fallatiis refertum habet cor, ex quo inſidiæ amaritudines, & proditiones redundant, Ideo ſubdit. ℭ Comede & bibe dicet tibi, & mens eius non eſt tecum. Nullæ autem ſunt occultiores inſidiæ (inquit Cicero) q̃ hæ quæ latent in ſimulatione officii, aut in aliquo neceſſitudinis nomine, feræ adhuc impubes a nemine præterq̃ a natura inſtructæ generis mores referunt atq; repræſentant, At humana natura, moribus, natura, legibus conſtricta ſæpius ſcelera occultat, ac probitatem præſeferre uidetur. Ita ut penitus innatam prauitatis maculã deleuiſſe ſceleraq; fugaſſe credatur, cum tunc ueneno peiore redundet malitiæ & nequitiæ, Hæc ille. ℭ Cibos quos comederas euomes, &

Pſal.

Paulus

Cicero

Humanæ naturæ malitia

perdes pulchros ſermones tuos. Quibus ei adulatus es, nam adulatio & inuidia ſemp̄ fuere comites altioris fortunæ, Truculentum ergo finē amicitiæ cum inuidis notat, Nulla enim eſt tam modeſta fœlicitas quæ malignorum dentes uitare poſſit.

IN auribus inſipientium ne loquaris, qa deſpicient doctrinam eloquii tui. Ec- 7
cleſiaſtici, Non effudas ſermonem ubi non ē au- Ecc.
ditus. Sicut enim caro quæ callo obduruit nō ac Similitudo
cipit uibices plagarum, Ita animus aſſuetudine peccandi non commouetur hortationibus, obiurgationibuſq; ullis. Vnde Dominus Ieſus, cæ Luc.
teris in parabolis, ut uidentes non uideant, & No Mat.
lite ſanctum dare canibus &c.

NE attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorū ne intro eas. Ad eū 8
deuaſtandū, uel ſpoliandum, quoniā (ut inqt Xi Xiſtus
ſtus) qui tuet̄ pupillos erit multorū filiorū pater ſecūdū deū, Ideo ſubdit. ¶ Propinquus .n. illorum. Hebraicæ, Redemptor illorū fortis eſt & ipſe iudicabit contra te cauſam illorum. Pſal. Pupillo tu eris adiutor, & innume- Pſal.
ri alii ſcripturæ loci, hoc teſtantur.

INgrediatur ad doctrinam cor tuum, & 9
aures tuæ ad uerba ſcientiæ. Pſal. Pſal.
Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur deus, ſiquid uero in utres uelis infundere boni, aerem euomeas oportet, Ita faſtum ac tumorem eximas oportet ab animo eius, quē uelis

docere ſuperna, Fit autem hoc applicando internas aures, & cordis intelligentiam eleuando ad ea quæ ſupra nos ſunt, quæ nõ (ut dicebat Socrates) nihil ad nos ſed maxime ad nos ſpectãt, quemadmodum fatetur fides noſtra chatolica.

Socrates

10 NOli ſubtrahere a puero. Etate uel ſenſu, Diſciplinam. Verborum, uerberum, uigiliarum, ieiuniorum &c. ℭ Si enim percuſſeris eum uirga non morietur. Eterna uel temporali morte, Nam aliquando propter indiſciplinatos mores, quod noluerũt ediſcere in parentum ſcola, poſt modum coacti fuerũt experiri ſuo malo ĩ ſcola carnificis, Culpã enim inuitat (Inquit Mimus) qui peccatum præterit Et Seneca, Qui non uetat peccare cum poſſit iubet. ℭ Tu uirga pcuties eum, & animam eius de inferno liberabis. Naturæ magnæ aliquando haud mediocriter exorbitant, ob ſubtilem ingeniorum uehementiam, efficaciamq; qeſcere non ualent, ſed in ſalo fluctuant ãteq̃ ad ſtabiles ſedatoſq; mores perueniant, Hos uerberibus erudiri ſummoper expedit. Vnde Paulus, Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores & reuerebamus eos &c. Ita Deus pater aliquando per mala temporalia penæ, ſaluat animas alias perituras.

Mimus
Seneca
Paulus

11 FIli mi ſi ſapiens fuerit animus tuus. Amplectendo quidem præſentia, quærendoq; meliora. ℭ Gaudebit tecum cor meũ. Quemadmodum gaudet fons ſcatẽs aquis ſuis,

& ſol irradians & lumine ſuo accedens lumẽ, & uiam monſtrans errantibus, Ita qui prodeſt alteri letatur. Vnde ſapiens, Et letatus ſum quoniam antecedebat me iſta ſapientia, quam ſine inuidia comunico. Et Paulus, & quis eſt qui me letificat, niſi qui contriſtatur ex me? Item, gaudium meũ omnium ueſtrum eſt. ¶ Et exultabũt renes mei cum loquuta fuerint rectum labia tua. Ambroſius, Perfectio diſcipulorum gaudium & corona magiſtrorum, fructꝰ enim magiſtri obedientia eſt diſcipuli, cuius bona cõuerſatio, Chriſto iudice coronam dat magiſtro. Sap. Paulus Paulus Ambroſius.

NOn emuletur cor tuum peccatores 12 Odium peccandi facies non metum, Inquit Seneca. ¶ Sed in timore domini eſto tota die, quia habebis ſpem in nouiſſimo, & præſtolatio tua non auferetur. Adhortatur ad ſperandum de deo, & æterna mercede alterius uitæ, Nam emulatio peccatorum eſt cum quis uidet eos florere & abundare, ſe uero benefaciẽdo opprimi. Vnde Pſal. Mei autem pene moti ſunt pedes, quia zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum uidens. Spem metus ſequitur, ſi ergo ſperare deſieris iſta terrena deſines & timere, & emulari. Seneca Emulatio mala Pſal.

AVdi fili mi & eſto ſapiens, & dirige in 13 uiam. Videlicet ſupernam. Cœlorum. Animũ tuum. Vt enim inquit Euripides, Neceſſitas omnia ſurſum uerſus ad diuinã cauſam ducit, Volentia & etiam inuita, eam qui Euripides.

Cleantes letus ſequitur uere ſapiens eſt. Vnde Cleantes,
Duc me ſumme pater, altiq; dominator poli, nul
la parēdi mora ē, ad ſum īpiger, fac nolle comita
bor gemēs, maluſq; patiar bono qd̕ facer̄ licuit.

14 NE ſis in conuiuiis potatorum, nec in
commeſſationibus eorum qui carnes
Luc. ad ueſcendum conf. runt. Dominus Ieſus,
Attendite ne grauentur corda ueſtra in crapula
Paulus & ebrietate. Et Paulus, Non in commenſationi/
bus & æbrietatibus. ¶ Quia uacantes poti
bus, & dantes ſymbola conſumētur, & ue/
ſtietur pannis dormitatio. Hebraicæ ſic,
Quia bibax & edax depauperabitur, & lace
ris ueſtire faciet ſomnus. Qui inganeis &
compotationibus frequentes ſunt, ſemp ad pau
periem tendunt, quamuis ruſticanum ualde ſit,
huius ruſticitatis metu non peccare, & non ma/
Lyſimachꝰ Rex gis reſpectu dei, & uirtutis. Lyſimachus Rex co
actꝰ ob ſitim ſeſe dare ſcythis, deinde cū frigidā
bibiſſet aquā, Dii boni inqt, quā breuis uolupta
tis cauſa, quātā depoſui felicitatē, Ita nobis cogi
tandū, poſtq̄ ob intēpeſtiuam cōpotatiunculā in
pauperiē, in ægritudinē, in peccatū incurrimus,
Herodes queadmodū herodes in cuius cōuiuio ſaltauit fi
lia herodiadis, & ob hoc Ioānē decollauit exquo
in īgētes calamitates p̄cipitatꝰ ē, Regno ac liber
tate expoliatꝰ, Lugduni in exilio miſer̄ cōſenuit,
Ioſephus & obiit, ut teſtatus ē Ioſephus In libris ātiqtatū.

15 AVdi patrem tuum qui genuit te. Nā
per carnem ſuam deus tibi largitus ē eſſe.

Cedendum ergo eſt ei, in omnibus ferendus, aut cum obiurgat aut cum uerberat, ſed malus inqt pater eſt. At natura te non bono patri, ſed patri conciliauit, propoſitum eſt ut ſecundum naturam tui facias. ¶ Et me contemnas cum ſenuerit mater tua. Cui amor tenerior eo adhibendus eſt, quo ſexus, fragilior, & infirmius uaſculum.

VEritatem eme, & noli uendere ſapientiam, & doctrinam, & intelligentiam. 16
Nam ueritas uirum reddit dignitate dignum: Et Plato, ueritas apud deos homineſq; omnium potiſsima eſt, Cuius imprimis eum participem eſſe oportet qui futurus ſit fœlix. Pythagoras, Rogatus quid nam homines potisſimum diis ſimiles faciant? Reſpondit, cum uera loquuntur, Thales quoq; rogatus quantum diſtaret mendatium a ueritate, reſpondit quantum oculi ab auribus inferens oculatam fidem præſtantiorem eſſe auditu, longe ergo dulcius dicere q̃ audire ueritatem. Veritas etiam ſua potentia potens magisq̃ aliena defenditur. Eſt autem Ciceroni ueritas per quam immutata ea quæ ſunt aut fuerunt, aut futura ſunt dicuntur. Nulle res tam inter ſe amice & concordes quam uirtutem & ueritatem, nempe germanæ a deo genite humanis mentibus ſicut utilisſimæ, ita etiam integris iocundisſimæ, Dicitur quoq; dei eſſentia ueritas increata, quoniam ſumme incomutabilis eſt, uniformis, perfecta, ac diuino in-

Plato

Pythagoras

Thales

Veritas qd

Cicero

Veritas increata quæ

Veritatis regnum quo emitur

tellectui ſe clarisſime repræſentans, puro & omni alieno, uano & falſo penitus in permixta, omniſq; create ueritatis origo, exemplaris, æterna, In fallibilis regula, inuariabiliſq; menſura. Huius æterne ueritatis regnum, paupertate emitur, huius ineffabile gaudium dolore comparatur, huius dulcisſima requies labore posſidetur, huius immenſa gloria, ignominia quæritur, huius immortalis uita, morte redimitur, cum qua omnia pariter bona tranquilla poſſesſione tenenť, omnium terrenorum ac uiſibilium diſpēdio ad inſtar illius euangelici negotiatoris quærētis bonas margaritas, Veritatem Hāc (ut inquit quidam) philoſophia quærit, theologia inuenit ſed religio posſidet. Nullo ergo pacto uendi poſſunt ſpiritualia bona, uidelicet ſapientia, doctrina, intelligentia, & ueritas, niſi bonæ mentis iactura, quemadmodum nos docet hæc ſententia.

17 EXultat gaudio pater iuſti. Quia bonū filii bonum patris eſt. ¶ Et qui ſapientem genuit letabitur in eo. Diligunt poetæ poemata ſua, & artifices ſua opera & præceptores diſcipulos ſuos, cauſa enim naturali amore ad ſuum effectum afficitur, q̄uis uerum ſapientē generet deus omnis ſapientiæ auctor, non Pater, qui ſolum noſtræ carnis generator eſt. Vnde Iacob, Qui indigit ſapientia poſtulat adeo.

18 GAudeat pater tuus & mater tua, & exultet qui genuit te. Apoſtrophauti ť ad filiū, ut opere ſancto letificet parētes. Qui uero

ſtudent

ſtudent terreno magis q̃ cœleſti patrimonio fi-
lios ſuos diuites relinquere, bis delinquunt, & ge
minum crimen admittunt, & quod non præpa-
rant filiis ſuis dei patris auxiliũ, & ꝙ docent eoſ
dem patrimonium plus amare, q̃ Chriſtum, Iſti
non exultabũt in filiis ſuis, ſed mœrore maximo
afficientur propter i mania ſcelera malæ æduca-
tionis illorum.

PRæbe fili mi cor tuum mihi. Quoniã 19
q̃uis humana corpora multis hominum im
periis ſubdantur, tamen corda, ideſt, uoluntates
liberæ ſunt, ut a nemine præter q̃ a deo mouean
tur, ſolum enim ille ſuper humana corda uerum Libertas hu
habet imperium, ut illa mutare poſſit ab uno cõ- mani cordis
ceptu in aliud, & a nullo præter eum cogente ad
appetendum, uel renuendum hoc & illud cogi
poſſunt, Corpora ſanctorum martyrum innu- Corpora
meris ſuppliciis Tyrãnorum uexata ſunt, at cor martyrum
da omnino libera remanebant, deo ea ſibi reſer-
uante, Scitum quoq; illud Anaximenis philoſo Anaxime
phi, Tunde Tyranne tunde, non enim Anaxime nes
nem, ſed Anaximenis follem tundis, Cum ergo Gene.
dicit præbe mihi &c. Perinde eſt ac ſi diceret tol
le filium tuum quem diligis Iſaac quo nil chari-
us, præcioſius, uel dulcius habes, præbe mihi ſa-
crificium ſpiritus contribulati & obſequẽtis mã
datis meis. ¶ Et oculi tui uias meas cuſto-
diant. Voluntate ardenti, & mente ſollicita
uult deus ſibi offerri corda noſtra in obſequium
mandatorum ſuorum, Quoniam in corde ratio

uiget, & omnis uirtus præceptibilis ſolo intelle-
Eſaias ctu. Vnde Eſa. Redite præuaricatores ad cor.
Oſeæ Oſeæ, Ducam eam in ſolitudinem & loquar ad
Iſaias cor eius, Item. Iſaias, loquimini ad cor &c.
20 FOuea profunda eſt meretrix, & puteus
Anguſtus aliena. Ex qua neq; fortiſſi-
mus ſampſon potuit ſe eruere, neq; ſapiētiſſim⁹
Lucas Salomon, neq; prodigus filius ille qui cum mere
tricibus diſſipauit ſubſtantiam ſuam, niſi in ſe re
uerſus præuentus fuiſſet miſericordia dei.
21 INſidiatur in uia quaſi latro, & quos in-
cautos inuenerit interficiet. Nam uene
rea uoluptas omnium malorum eſca (ut inquit
Plato Plato) dulci ueneno illita inſidiatur īcautis, & dei
auxilio expoliatis, quos multiphariam ſuis illece
bris dei mandata præuaricare compellit.

22 CVi uhe, cui uhe. Interiectio eſt dolen-
tis, ſignificat mala pro uenientia ex æbrie-
tate. Duo uhe, duo mala, corporis & animæ, pa-
rit enim æbrietas æternas maledictiones per uhe
Paulus deſignatas. Paulus, omnis æbrioſus nō habet he
reditatē in regno Chriſto & dei. ¶ Cui rixe.
Quæ inter æbrioſos ſemper regnant. ¶ Cui
loquacitas. Hebraicæ, Foueæ. Nam uinū
Eſdras (ut dicitur apud Eſdram) facit loqui per talēta.
¶ Cui ſine cauſa uulnera. Hebraicæ, Per
cuſſiones capitis fruſtra. Nam æbrioſis mo
do torquetur uenter, modo paralitica fiūt mem
bra. ¶ Cui ſuffoſio, ſiue rubor oculorum.

hoc in propatulo eſt, demom enim blādus & do Ebrietas qd
meſtic? extat æbrietas, & eo facilius decipit quo
color in uitro oculo, odor naribus, ſapor fauci-
bus, gratior eſt, unde, ſubdit.

NOnne his qui commorantur in uino. 23
Bene commorantibus, Nam in menſa no-
bis (inquit Plato) ob neceſſarium alimentū cor- Plato
pus præbet negotia. Quanto ergo magis ob ſu-
perfluas delitias. ¶ Et ſtudēt calicibus Epo
tandis? Quaſi ad nil aliud uacātes, niſi ut mol
lisſima, delicatisſima, fragrātisſima, ac prætioſiſ-
ſima uina luxiriæ calcaria, ſuis conuiuiis adhibe-
ant. Dedit autem nobis deus uinum ad robur,
& letitiam corporis, non ad æbrietatem, Quid
uero confert uinum aromaticum, uel hipocrati-
cum, niſi ad luxuriam?

NE intuearis uinum quādo flaueſcit, & 24
cum ſplenduerit in uitro color eius.
Adhibet ſalubre pharmacum, & ſalutare reme-
dium contra æbrietatem. Quod eni oculus non
uidet, cor non concupiſcit, & ubi amor ibi
oculus, Allicitur animus aliquando ad æbrieta
tem ex ſolo pulcherrimo colore uini in calice in
ſpecto, Ita ut pyropum dicas. ¶ Ingre-
ditur blande. Nam mollisſima & dulcisſi
ma uina magna cum uoluptate potantur.
¶ Sed in nouisſimo mordebit ut coluber,
& ſicut regulus uenena diffundet. Eſt
regulus ſerpentis genus, quem greci baſi- Regulus qd
liſcum appellant, ſolo uiſu certisſimam affe-

rens mortem, Ita & uinum cum ſit a natura da‑
tum nobis pro medicamento corporis, plus ni‑
mio cum delectatione ſumptũ ex pharmaco ue‑
Mala ex ui‑ nenum efficitur, Nam innumeras generat ægri‑
no tudines corporis, & animam ad ſcelera queq; im
Plinius pellit, quoniam uinum (ut inquit Plinius) mentē
mutat in furorem, in mali impetum, & obliuio
Ebrietatis nem boni, æbrioſo quoq; pallor in ore ſedet, ge
mala næ pedulæ, oculorũ adſunt ulcera & lippitudo,
Similitudo manus tremula, atq; ligata lingua, Quemadmo‑
dum ergo puellæ cum luſu recipiũt quod poſtea
in partu cum ingenti cruciata emittunt, Ita æbri
oſus delectando ſe bibit, quod poſtmodum cum
multa animi & corporis anxietate ſe bibiſſe pe‑
nitebit.

25 OCuli tui uidebunt extraneas. Scilicet
uiſiones, Nam æbrio omnia uidentur com
moueri. ¶ Et cor tuum loqueretur peruer
ſa. Quia reuoluitur & impedit̃ lingua æbrii
& groſſa efficitur, ut neq; mens, neq; lingua ſibi
conſtēt. Ideo omne poculum tibi ſuaue ſit quod
ſitim extinguit, æbrietatem uero quaſi inſaniam
Xiſtus fuge, inquit Xiſtus.

26 ET eris ſicut dormiens in medio mari, &
quaſi ſopitus gubernator āmiſſo clauo.
Nam continuo motu nauis, agitati humores no‑
bis immotis, diſcurrunt phantaſtici ſpiritus per
Ebrietatis uenas, Quamobrem dormiens in naui uel in ca
mala pite mali ubi magis mouetur, ſomniat uaria mō
ſtra, neq; ex toto uigilans, neq; ex toto dormiēs

Ita uoluptuoſæ uitæ adducti & æbrioſi, neq; ui/ ui neq; mortui, non ſuo ſed dominantis uolup/ tatis ac uini arbitrio uiuunt, ſentiētes in capite grauisſimas punctiones, extinguit namq; lumen rationis, & brutum hominem reddit. Vnde per manet corpus æbrii, uelut nauis in mari carens gubernaculo, & ſicut militia destituta duce. An/ tiſthenes, Extremum ſummumq; malorum cor poreas uoluptates eē probat, quia omnium ma/ lorum cauſa ſunt & origo, unde dicere ſolebat, Inſania potiusq̄ uoluptate corripiar. Et Socra/ tes in phedone, Voluptas quaſi clauum tenens, Animum corpori affigit atq; cōiungit, efficitq; ut infectus corporea ſpetiæ, ea putet eē uera quæ ſuadet corpus. Eadem quoq; ſecundum Platonē a natura deorum ſequeſtrata eſt. — Antiſthenes / Socrates / Plato

V Erberauerunt me ſed non dolui. 27

Stupidam uitam uoluptuoſam & æbrio/ ſam docet. Nam uoluptates ab animo in corpus ſcatentes pernitioſisſimæ ſunt, Quemadmodū axillarum titillationes, non proprium neq; ama bilem riſum præbent animo ſed moleſtum ſpaſ/ moq; ſimilem, Ita quaſcumq; uoluptates corpus extimulatum ab animo turbatumq; capit, he ni/ mirum ſtupide ſunt, & turbulentæ & a natura alienæ. ℭ Traxerunt me, & ego nō ſenſi. Sopito rationis uigore quaſi impasſibilis factus ſit ſtulte gloriat. Vnde Bernardus, Cito lachri/ mas inuenit & reſoluitur in gemitum, qui habet ſenſum doloris, Si uero male ægritudini deſpe/ — Voluptates pernitioſæ / Similitudo / Bernardus

rabilior ſtupor acceſſerit, Hinc in eo quod non dolet, quanto ſanitati, uidetur eſſe propinquior, tanto ab ea fit remotior. ℭ Quando euigilabo. Scilicet a uino, dixit enim ſupra & eris ſicut dormiens, quia æbrioſus intantum excedit ab uſu rationis ut iacens in lecto putet ſe fluctuari in medio mari, aut iactari in malo. ℭ Et rurſus uina reperiam. Quamuis tot mala paſſus, tamen tantulæ uoluptatis dulcedine captus, ad priſtinas miſerias redire non perhorreſcit, Non enim æbrietas ſitim extinguit, ſed magis accendit, Nam bibendi conſuetudo, auiditatẽ iterum bibendi parit. Vnde uinolẽti tamq̃ ſanguiſugæ, quãto plus bibunt, eo uehementius ſitiunt, Si tanta mala uinum ex uite ortum efficit in nobis, multo maiora generat uinum erroris, Impietatis, ſuperbiæ, Auaritiæ &c. Contra hos uere æbrios exclamat ꝓpheta Ioel, expergiſcimini æbrii, & nõ a pmo &c.

Cõſuetudo bibẽdi ſitim amplius accendit

Ioel

Capitulum Vigeſimum quartum.

NE emuletis uiros malos, nec deſideres eẽ cum eis. Emulatio contentioſa, natura non naſcitur inter eos q̃ diuerſa uirtute, diuerſis, moribus, non eodem ſtudii genere operam rei cuipiam impendunt, ac eam diſparibus quidem uiribus, pari tamen diligentia uoluntateq́; curant, Sed inter eos eſt qui ſimiles arte & profeſſione ſunt.

Emulatio inter quos

℄ Quia rapinas meditatur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur. Declarat conſumatam illorum malitiam, intus in corde, extra in ore, Hi non modo emulandi non ſunt, uerum neq; cum eiſdem miſcenda colloquia, Demens eſt ille qui ſuperbis & malis inuidet fœlicibus, quia ſtultitia ẽ cruciari felicitate malorum, quaſi in uulgaribus bonis ſita ſit felicitas. Grammatici dolum in fauendo, fraudem in uerbis cõſiſtere crediderunt, quamuis fraus eſt etiam ſi decipiendi conſilium non affuerit, ſed is qui decep tus eſt a ſeipſo uel ex euentu defraudatus eſt.

Mali non emulandi

Dolꝰ & fraus ĩ quo differunt

SApientia ædificabit domus. Ideſt timore dei, qui eſt initium ſapiẽtie, Ecc. Niſi cõti *a*

nueris te in timore dei cito ſubuertetur domus tua, Non ergo uſuris fraudibus, rapinis, cædib⁹, aliiſq; nephariis ſtudiis ædificabitur domus & familia. ℭ Et prudentia roborabitur.

Prudētia circa bonum quadriphariam Quæ circa bonum quadriphariam ſe habet, Cū aut eum adipiſcitur, aut tuetur, aut adauget, aut prudenter utitur, Hi prudentiæ aliarumq; uirtutum ſunt canones, quibus ad utramq; fortunam

Menander uti poſſumus. Vnde Menander, Cuncta ſerua ſunt prudētiæ, fruſtra mei debilitatem corporis accuſauerim, ſi aderit prudentia. Adde q̄ prudē tia imprimit & format commotarum affectionū uim, habitumq; cōſtituit urbanum, nec ſecum pugnat, uerum una utens facultate, diuerſa init

Mimus: conſilia atq; rationes. Mimus, Diſcipulus ē prioris poſterior dies, ſenſus, Quia quotidiana experientia reddimur prudentiores, His igitur artibus ſapiens & prudens paterfamilias ædificat domum, non cito euertendam ſed longo tempore duraturam.

IN doctrina replebuntur cellaria uniuerſa ſubſtantia prætioſa & pulcherrima. Nam æconomica ſcientia docet quo modo domeſticæ familiæ ratio in omnibus habēda ſit, mi

Crates ſticæ autem omnia mea mecum porto dixit Crates, Quia nunq̄ amittendū ſcientiæ & uirtutis Theſaurum, ſecum circumferebat.

4 VIr ſapiens fortis eſt. Quia qui uere fortis nec timere audet, nec inconſulte timet,

Seneca q̄ eſt ueræ ſapientiæ inditium. Vnde Seneca,

Quemcunq; fortem uideris, miſerum neges. Cicero in 3. libro Thuſculanarum quæſtionū, probat paradoxum ſtoicum, Nemo ſapiens niſi fortis, Sunt in hominibus quidam fortes damnabili fortitudine qui præſumunt de temporali fœlicitate. Sunt alii fortes, non de aliqua potentia dignitatis, Sed quia præſumunt de iuſtitia ſua, qui male fortes illico cadūt, deum deſerentes, & ab eodem deſerti, Ille autem ſapiens eſt uere fortis qui non in ſe, ſed in domino fortis eſt, Non in hoc ſeculo, ſed in ſpe promisſionis dei, Per hanc ueram fortitudinem decernit ſapiens quælibet mala etiam mortis ſuſtinere potius, q̄ peccato aſſentire, Verſatur enim fortis circa honeſtam mortem, & quæ illam repente afferunt, Mortem appetere obfugiendos labores nō fortis ſed mollis eſt animi, Nec qui metus, aut pudoris cauſa pericula ſubit, ſed qui propter deum, & uirtutis amorem, & mortem, & amica mortis, ſeuisſima tormenta contemnit, nō in ſe ſed in deo cōfidēs, hic uere fortis eſt, contra ſtoicorum placitum dicentium, ſapientem & fortem infra ſe omnia habere, ex ſeſeq; ipſum non aliunde pēdere, cui ſententiæ aſtipulatur. Flaccus dicens, Quis nam liber? ſapiens ſibi. Qui imperioſus? quem neq; pauperies, neq; mors, neq; uincula, terrent, reſponſare cupidinibus, contemnere honores, fortis, & inſeipſo totus teres atq; rotundus, externi nequid ualeat per leue morari, In quē manca ruit ſemper fortuna. Idem, Ad ſummum, ſapiēs

Cicero

Male fortes qui

Fortis uere quis

Flaccus

Idem

uno minor eſt Ioue, diues, liber, honoratus, pul
cher, rex deniq; regum, At cōtra iſtos ſuperbos
gygantes de ſe ſuaq; uirtute præſumentes & glo
Pſal. riantes, canit ſapiens & fortis chriſtianus, In do
Pſal. mino confido &c. Item, Deus dominus fortitu
Pſal. do mea &c. Item, fortitudinem meam ad te cu
Iere. ſtodiam &c. Item, non glorietur ſapiens in ſapi
entia ſua, nec fortis ī fortitudine ſua &c. ℭ Et
uir doctus, robuſtus & ualidus. Quia quod
facturus eſt tempore, id rationi atq; conſuetudi
Prouerbiū ni elargitur, ſeq; ipſum malis exoluit. Nā ut pro
uerbio dicitur, Tempus omnia maturat, etiam
luctus acerbus tempore minuitur. Igitur doctus
animus inconcuſſus eſt aduerſus quoſcumq; for
Similitudo tunæ inſultus, Quia ſicut grando illiſa tectis diſ
ſultat magno quidē fragore, uerum nulli noxia,
ſic inſultus fortunæ, nil poteſt in ſapiētem & do
ctū, ſed fortiter aduerſis opponit pectora rebus.

Mimus QVia cum diſpoſitione initur bellum.
Vnde Mimus, Diu apparandum eſt bel
lum, ut uincas celerius, Et deliberandum eſt diu,
quicquid eſt ſtatuendum ſemel. Res eſt tāti mo
menti, in qua bis peccare non licet, & ubi turpe
eſt dicere non putaui, cum ſtatim erratum quod
Dux belli libet atrox ſequatur penitentia. Debet autē con
prudēs qui ſiderare dux prudens, quis eſt qui gerit bel
lum, contra quem, & cauſam quare gerat,
quis eius effectus, & finis, Ad hæc in conſulta
tione ſunt adhibenda, pecunia neruus belli, co

bur militum, Armorum copia, notitia & condi
tio hoſtium, & cætera quæ ab his qui de re belli-
ca ſcripſere præcepta ſunt. ¶ Et erit ſalus,
ubi multa conſilia ſunt. Eſt enim bonum Bonum cõ-
conſilium boni euentus parens, nec idem finis ſilium
curſus qui & conſilii, in curſu celerrimus uincit Prouerbiũ
in conſultando, cunctatio tutior, periculoſa cele- Plato
ritas. Vnde dicitur, In nocte conſilium, propter
ſolitudinem & ſilentium. Plato, In ciuitate ſua, Ciuitas pla-
bellatores, conſiliarios, & ſacerdotes neceſſarios tonis
eſſe dicebat. Primos iuuenes, ſecundos, ſenes, ter
tios honoratiores, qui rebus geſtis, literis, & uitæ
probitate florerent. Cenſebat Idem, opus eſſe Idem
ad bellum & negotium fortuna, ad otium philo
ſophia, ad utrunque temperantia mixta.

EXcelſa ſtulto ſapientia. Ideſt, difficilis 6
& ardua, deſperat enim ſe poſſe conſequi
illam, exiſtimans eam eſſe ſupra captum illius,
aut q nolit quicq̃ ſapienter facere propter inna Sap.
tas concupiſcentias, Quoniam in maleuolam
animam non introibit ſapiẽtia. Pſal. accedet hõ Pſal.
mo ad cor altum & exaltabitur deus, Item Ex- Pſal.
celſus dominus & humilia reſpicit, & alta a lon
ge cognoſcit. ¶ In porta non aperiet os
ſuum. Vbi ſapientes & ſenes, & iudices ſede
bant ad iuditia facienda, Inter quos inſipiens &
in eruditus non audet comparere.

QVi cogitat mala facer̃, ſtultus uocabit̃. 7
Ideſt autor ſceletũ, magr̃, uel fabricator

malorum conſiliorum,non laude ſed uitupera
Pythagoras tione dignisſimus. Vnde Pythagoras recte præ
cepit, Turpe quid auſurus te ſine teſte time,nam
quod apud alium pudet facere, ne ſolus quidem
auſis facere, ueluti te ipſo teſte, unde ſubdit.
¶ Cogitatio ſtulti peccatum eſt, & abhomi
natio hominum detractor. Definit diuina
ſententia cogitationes malas eſſe peccata, Iuxta
Sap. illud, Peruerſe cogitationes ſeparant a deo, De
ridere quemq̃, uel eidem detrahere ex tumore
uel rancore animi procedit, contra proximum,
& ita deum in proximo de honorantes pecca
mus.

8 SI deſperaueris in die anguſtiæ lapſus,
Vergilius minuetur fortitudo tua. Ac ſi dice
ret, Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito.
Seneca Vnde Seneca,Nemo confidat nimium ſecundis,
Fortitudo nemo deſperet meliora lapſis, Fortitudo autem
xp̃ana chriſtiana ſuperat omnia fortunæ iacula & dia
boli tentamenta,& horrendos inſultus, Remiſ
ſus autem & tepidus hiis cedens, anguſtatus ca
Paulus dit, Propter quod remiſſas (Inquit Paulus) ma
nus & genua roborate.

9 ERue eos qui ducuntur ad mortem.
Daniel Iniuſte.Quemadmodum Daniel Suſannã,
Dominus & dominus adulteram, Veruntamen ſi iuſto iu
ditio quiſq; condemnatus eſt ad mortem, com
Aug. patere,non eruas. Auguſtinus, Amat fraternus
amor quod amandum eſt, & dolet quod dolen
Ambroſius dum eſt. Ambroſius primo de offi, Qui non re

pellit a ſocio iniuriam, ſi poteſt, tam eſt in uitio, q̃ ille qui facit, non enim eſt inferẽda iniuria, ſed depellenda. Exemplo Moyſi qui hebreum patiẽ tem defendit, & ægyptium occidit & abſcondit. Malorum enim impietati fauet, qui peruerſis & malis ceſſat obuiare cum poſſit. ¶ Et qui tra hũtur ad interitum. Iniuſtum, Liberare ne ceſſes. Sicut fecit diuus Nicolaus, facitq; Eccleſia quæ tuetur eos reos qui ad eam confugiũt, non quidem fauens illorum malefactis, ſed utẽs iure ſuo, ne laicus uim ſibi inferat, neq; ſubiiciatur prophanis, quemadmodum regna & res publicæ, rebelles alterius, recipiunt, non fauentes illorum ſceleribus, ſed tuentes iura ſuæ libertatis.

Moyſis Exẽplum

S. Nicolaus

Eccleſiæ cõſuetudo.

¶ *Si dixeris*, ueres non ſuppetunt. Hebraicæ, *Si dixeris*, ecce non nouimus hunc. Ideſt non dicas quid ad me, non noui eum neq; ſcio an commeruerit mortem necne. Satis eſt tibi teſtimonium conſcientiæ tuæ, quod deus intuetur: uidelicet ꝙ ſine ſua culpa moritur, & ꝙ dignum morte nil ægerit, & de innocentia eius tibi conſtat, Hæc notitia in quã tibi ſufficit apud deum, Ideo ſubdit. ¶ Qui inſpector ẽ cordis, ipſe intelligit. Hebraicæ ſic, Nõne qui ponderat corda ipſe intelliget? Quaſi dicat ita. Et ſeruatorem animæ tuæ nil fallit. At ſi dicat. Ita debes conari ut protegas uitam proximi tui, quemadmodum deus cuſtodit tuã. ¶ Reddetq; homini iuxta opera ſua. Siue bonum pro liberatione, ſiue malum pro ne-

paulus gle&a ſalute fratris. Paulus, Vnuſquiſq; merce- dem accipiet ſecundum ſuum laborem.

10 COme de fili mi mel quia bonum eſt, & fauum dulcisſimum gutturi tuo.

Mel dulcioris primatum tenens in eſcis, cœleſtē ſignificat ſapientiam diuinorum, ad quā in otio contemplandam adhortatur, quo ex actionum tumultu tamq̄ in portum ſe tandem recipiat ho-

Sapiens qd facias mo. Vbi primo deum, deinde ſeſe, poſtremo diuina & humana cognoſcere ſtudeat, Nam ſemp negotioſis tempus furtim labitur, Et hi ſunt qui in auaritia & ambitione iugiter occupati, breuitatem temporis quæruntur, & improuiſos ſe ad

Plutarchus mortem trahi nihil omnino uixiſſe putātes. Plutarchus, Sapientem docet, quietem & otium in ſcientiæ & ſapientiæ exercitatione ponere, In illam dico ſapientiam, quæ nos deo coniungit ſic. ¶ Et doctrina ſapientiæ, animæ tuæ. Supple, dulceſcet in otio, ruminādo & meditādo eā.

Iſocrates Iſocrates, Quomodo apes uidemus uariis ſtirpiū germinibus inſidentes, ab unoquoq; deſumere quod ſibi maxime ſit uſui, ſic eis qui doctrinæ deſiderio capti ſunt, ut nihil intactū relinq̄re, ſic undiq; colligeř qđ ſit ope ꝑtiū cōuenit. Quā

Ecc. eum inueneris. Eccleſiaſtici, Beati q me inuenerit, Et q me īuenerit, Inueniet uitā, & hauriet ſalutē a dn̄o, Ideo ſubdit. ¶ Hēbis in nouiſſimis ſpē, & ſpes tua nō pibit. Quia certisſime adipiſceř deū, ſpei nr̄e metā, Qui ſapiētiā eiꝰ ſtudioſe & ardēter q̄ſierit ī ſeculo iſto. Laudat nāq;

mago⁹ Baſili⁹ quēdā ethnicū dicētē ſpes uigilā-
tiū ſomnia eē, alludēs ad mūdanos ſperantes in
uanitates & in inſanias falſas.

NE inſidieris & quæras impietatē in do- II
mo iuſti, neq; uaſtes requiem eius. Do
cet uitandam curioſitatem, neq; eſſe curioſe in- Curioſitas
quirendam uitam iuſtorum, ſi aliquid perpe- mala
ram ægerint, ut posſint inde traduci, Interim
ſuis ſceleribus neglectis. Pſal. Obſeruabit pecca Pſal.
tor iuſtum, & quærit mortificare eum &c. Vn- Mat.
de dominus Ieſus nos admonet parabola feſtu-
cæ, & trabis, hanc curioſitatem euitandam.
Narrant fabulæ, lamias foris oculatas eſſe, domi Fabule de
oculis in uaſe reconditis nil uidere. Ita quidā in lamiis
alienis perſpicaces ſunt, ad ſua cecutiunt. Et ti- Similitudo
cut quibus domi multum eſt malorum gaudent
apud alios conuerſari. Ita animus ſibi male con-
ſcius ſua horrens de alienis agit, & malitiā ſuā
apud alios paſcit. Vnde Chilo, curioſum nimis Chilo
rerum alienarum faſtidi. Item, curioſitas eſt fi- Item
lia leuitatis. Edibus in noſtris quæ praua aut re-
cta gerantur. Iſtud homericum (teſte gellio) ſem Homerus
per fuit in ore Socratis, & Diogenis, quo ad-
monemur ut maxime noſtra curemus, aliena
non inquiramus. Diogenes grammaticos irri- Diogenes
debat, qui tanto ſtudio Vlixis mala requirerent
& ſua ignorarent. Flaccus, cum tua peruideas Flaccus
oculis mala, lippus inunctis, cur in amico-
rum uitiis tā cernis acutū, quam ſit Aquila aut Requies iu-
ſerpēs epydaurius? Eſt requies iuſti cōſciētiæ ſti quæ

tranquillitas, quam impii rapere & perturbare
Diogenes conantur detractionibus ſuis. Vnde Diogenes, Omnis homo neceſſarium habet aut ualde amicum, aut ualde inimicum ad ſui cuſtodiam.

12 SEpties enim cadet iuſtus & reſurget.

Numer⁹ ſeptenarius Sabbatum Aul⁹ gellius Macrobius Pythagorici Calcidius Auguſtinus

Septenarium numerum pro uniuerſo uſurpat, quemadmodum in ſcripturis ſanctis Iudei propter ſabatum eum uenerabantur, & gẽtiles, Cuius potentiam Aulus gellius lib. 3. & Macrobius, primo, ſuper ſomnium ſcipionis proſequuti ſunt, quantum in cælo, in mari, in hominibus ualeat. Pythagorici eum laudant tamq̃ optimũ, naturaliſſimum, ſufficientiſſimumq; ut calcidius inquit &c. In Chriſtiana religiõe ſunt magna myſteria eo concluſa numero. Vt Auguſtinus, narrat decimo de ciuitate dei, capitulo.31. Septies ergo, Ideſt, quotieſcũq; ceciderit nõ peribit, quod non de peccatis tantum, ſed de tribulationibus ad humilitatem ducẽtibus intelligi uoluit.

Pſal. Pſal. Multe tribulationes iuſtorum &c. Modis ergo omnibus humiliatus ab impiis, ſed nõ præuaricatus eſt uſq; in finem, alias non eſſet iuſtus. Pro eo ergo quod ex omnibus non cadit, ſed magis proficit, quia emendatus humilior, cautior, & feruentior efficitur, Ideo dicit reſurget.

Paulus Paulus, tentatus & colatizatus audiuit, Virtus in infirmitate perficitur. ℭ Impii autem corruunt in malum.

Flagella impiorum Namq̃ per flagella emendabuntur, ſed impenitentes morientur, & eorum tribulatio arra eſt & initium æterne dãnationis.

Ita pharao

Ita pharao Antiochus, & cæteri impii, in hac uita a deo humiliati multis calamitatibus nō reſurgunt, ſed labuntur in baratrhum perditionis.

CVm ceciderit inimicus tuus ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuū. 13

In mortem alterius noli ſperare ſalutem, neq; n. ex ruina inimici tibi bonum accreſcit, Nullus eſt Cato: adeo tam infeſtus inimicus, ex quo utilitatem nō poſſis eo uiuente adipiſci, omnis res duas habet Duæ anſæ q anſas, alteram quæ ferri poſſit, alteram quæ non poſſit, Exempli cauſa, Proximus ſi iniurius ſit, ne eum inde capias, hæc enim eius eſt anſa quæ ferri non poſſit, ſed inde eum capias unde ferri poteſt, quia proximus ē, frater, & filius dei. ¶ Ne forte uideat dominus & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam, Et iraſcatur contra te. Quem intuetur leuiter geſtientem in malis proximi tui, cum tu quoq; in eadem ſis alea fortunæ locatus, ac eiſdem malis ſubiectus. Mala enim ar Mala rotunda bitrati ſunt quidam, rotunda, atq; orbiculata, & contigua, multiſq; de cauſis mutuò collata. Bo Bona diſciſſa na uero diſciſſa ac diſiecta; nec facile circa uitæ terminos coeuntia, Igitur & ſi non amore proximi, ſaltem metu tui comprime ſtultam letitiam.

NE contendas cum peſſimis. Hebraicæ ſic; Non implicaberis cum malis. 14

Sicut enim qui in ſolem uenit licet in hoc non uenerit coloratur, & qui in unguentaria taberna, Similitudo paulo diutius commorati ſunt, odorem loci ſecū ferunt, Ita qui cum malis conſuetudinem habent

etiã ſi nõ hoc agãt, reddunt peiores. ℭ Nec enuileris impios. Ratio eſt, Quoniam

Fides quid — non habent futurorum ſpem. Nam fides eſt præteritarum rerum, præſentium, & futurarum, bonarum & malarum, poſſunt enim credi

Spes quid — bona & mala, At ſpes non niſi bonarum rerum

Lucanus — & futurarum eſt, & ad ſperantem aliquomodo pertinentium, Non recte ergo cecinit ille, Liceat ſperare timenti, Et alius magis impropriæ, Hûc

Vergilius — ego ſi potui tantum ſperare dolorem &c. Deſperantes ergo merito dicunt impii de alterius uitæ bonis. ℭ Et lucerna impiorũ extinguetur.

Empedocles — Et in præſenti & in futura uita. Empedocles tria comendabat. Videlicet, Affluentiæ cõtemptũ, futuræ felicitatis appetitum, illuſtrationem mentis, quorum, primo nihil honeſtius, ſecũdo, nihil utilius, Tertio nihil ad amborũ adeptionem efficacius, omnibus his priuati ſunt im-

Pſal. — pii, Vt inquit Pſal. Quoniam qui malignantur exterminabuntur. Nihil ergo rerũ humanarum magnum puta, ſic neq; ſecũdis letaberis, neq; aduerſis dolebis, ſed liber eris, una autẽ uia ad hoc eſt contemptus eorum quæ in nobis nõ ſunt ſed

Seneca — extra nos dicebat Seneca.

15 T Ime dominum fili mi. Timore caſto

Paulus — & initiali Et regem. Nam principes ſunt miniſtri dei ad curam & ſalutem hominũ, Vti bona quæ illis deus largitur partim diſtribu

Petr9 — ant, partim ſeruent, Ideo Petrus regem, Hono-

rificatē, Sub honorandi uerbo ſinceram ac can/
didam extimationem cōplectens. Et Paulus mo Paulus
net obediendum, non ſolum propter iram, ſed
propter conſcientiam, quia obſequia, quæ ipſis
præſtantur, deo redduntur, quando eorum pote
ſtas a deo eſt. Non ergo exiſtimandus eſt quaſi
malum quoddam neceſſarium iuſt? rex, ſed ma/ Iuſtus rex
gis tyrannus, qui multis terribilis, multos timet. Tyrānus q̄d
Docet etiam hic locus, diuinam uindictam eſſe Vīdicta ma
quam exercet Magiſtratus, Quare arbitremur giſtratus
facinoroſos nullo modo elabi poſſe. Proīde Pau Paulus
lus, præcipit ut nō tātum ſecures & uirgas ma
giſtratuum, ſed etiam iuditium dei formidemus
ulciſcitur enim deus peccatum etiam ſi magiſtra
tus ulciſci nequeat. ❡ Et cum detractoribus
non commiſcearis. Quia fures ſunt bonæ
famæ, teſte Ambroſio, At ſotii furum reputan/ Ambroſius
tur ī furto. Ad hæc (ut diuus Bernardus inquit) Bernardus
detractor, & libens auditor, uterq; diabolū por/ Detracto/
tat, ille in ore, Iſte in aure. ❡ Quoniam re/ res quid
pente conſurget perditio eorum, & ruinam
utriuſq; quiſq; nouit? Quod ſcilicet deus,
& rex tranſgreſſoribus huiuſmodi inferre poſ/
ſunt, hoc nemo nouit, Eſt ruina & exitium tem
poralium bonorum quæ homo inuitus ammit/
tere poteſt, Nam nemo niſi uolens, perdit
æterna.

HEc quoq; ſapiētibus. Cognoſcere per/ 15
ſonam in iuditio, non eſt bonum.

Iuſtū iuditiū Quia dei, non hominis eſt iuditium, cauſa non
perſona attendenda eſt, non miſerendum pau-
peri iniuſtam cauſam habenti, non aſpiciendus
diues iniuſtus: Ex æquo omnibus reddendum
Cato ius. Vnde dixit Cato: Magiſtratum uel iudicem,
neq; pro iuſtis orandum, neq; pro iniuſtis exo-
randum eſſe, & qui iuridicundo præſident, nec
de iuſtis orari ſe, nec de iniuſtis exorari ſuſtine-
re debent.

16 QVi dicunt impio iuſtus es, maledicēt
eis populi, & deteſtabuntur eum tri-
bus. Qui peſſimam cauſam nititur bonam fa-
cere in iuditio, huic omnes maledicent in quibus
Adulatio peſſima. uel una mica eſt probitatis. Damnat quoq; hæc
ſententia peſſimam adulationem, quæ blanda
omnibus applaudit, omnibus ſalue dicit, prodi-
gos uocat liberales, auaros parcos, ſapientes la-
ſciuos, & curiales, garrulos, affabiles, obſtina-
tos conſtantes, pigros maturos & graues.
¶ Qui arguunt laudabūtur, & ſuper ipſos
ueniet benedictio. Quoniam multum fellis
& abſintii bibant neceſſe eſt, propter perſequu-
tionem quam ſentient ab impiis & magnatibus,
qui peccare publice uolunt nec puniri patiūtur,
uel redargui ullo modo.

17 LAbia deoſculabitur qui recta uerba re-
ſpondit. Sunt labia oſculi, ideſt blanda
Labia oſculi quæ. & iucunda quæ ad rem reſpondent, ideſt recte
iudicant, & docent. In rebus humanis amplecti-
mur eos qui apte reſpondēt, alios qui inepte ri-

ſtimus. Eſt autem amabilis rectitudo, odioſa du Pſal.
plicitas. Nam dulcis & rectus eſt dominus. Plu Plutarchus.
tarchus. Tres reſponſionum modos ponit. Pri Tres modi
mum ad neceſsitatem. Secundum ad iocundita reſpondendi
tem. Tertium ad nugationem.

PRepara foris opus tuum, & diligenter 28
exerce agrum tuum, & poſtea edifices 21
domum tuam. Docet ut imprimis ea cure
mus quæ magis ſunt neceſſaria, & non præpoſte
rus ordo ſeruetur in rebus gerendis. Sunt pri
mo præparandi annui reditus neceſſarii ad ui
tam, deinde domus edificanda, ne imperfecta re
linquatur, ex penuria, & dicatur ei illud Euange
licũ. Hic homo incepit edificare & non potuit Luc.
conſumare. Vnde natum eſt adagium apud Ho Adagium
merum, & Heſiodum. Domum cum facis non Homerus.
relinquas impolitam, ne forte inſideat cornica Heſiodus.
trix garula cornix. Admonens non eſſe imper
fectum relinquendum edificium, ne uulgo tran
ſeunti & garulo, per cornicem ſignificato, riſui
ſis. Admonet unicuiq; negotio finem imponen
dum. Vnde dominus Ieſus. Nemo mittens ma Luc.
num ad aratrũ &c. Expendẽdæ ſunt uires noſtræ
unicuiq; negotio, ſi ſacerdotio ineptus es, cur ad
illud irrumpis? Si magiſtratũ gerere neſcis, cur
illũ appetis? Tacite quoq; laudat uitã ruſticanã Chriſtiana
ut pote innocẽtiorẽ, quæ cũ ſolis terris habet cõ uita innoxia
mertia. Contra qui in urbibus propter contagia
uitiorũ & hominũ aſtutiores ſunt, uel quia mo
rũ ciuilitati & urbanæ blandi loquẽtiæ comes ſit

Prouerbiū re ſolet eſſe aſtutia, contra qui moribus ſunt ſub agreſtibus his plerūq; fides eſt certior, animuſq; ſyncerior. Vnde extat prouerbiū, Vrbanus æqui nil, boniue cogitat. Et Flaccus, Beatus ille q̄ pro-
Flaccus
cul negotiis, ut Priſca gens mortaliū, paterna ru ra bobus exercet ſuis, ſolutus omni fenore.

19 NE ſis teſtis fruſtra contra proximū tuū. Reus duplici deformitate, tū quia amicitiā lędis, tū quia deū teſtem falſitatis inuocas media torem. ℭNec lactes quemq; labiis tuis.
Iſocrates
Iſocrates, Moribus fac ſis comis, uerbis aūt affa bilis, eſt aūt comitatis benigne obuios appella-
Comitas q̄ Affabilitas quæ
re, Affabilitatis, familiariter cum ipſis uerba cō municare. Amplectere ergo affabilitatem, dete- ſtare uero adulationem.

20 NE dicas quomodo fecit mihi ſic faciā ei, & reddā unicuiq; ſecundū opus ſuū. Cum amico, amice, Cum inimico inimice me ge ram, ſic ſenſu dictāte, & ad contra paſſum impel lēte. Muliebris & degeneris naturæ eſt iniurias, retaliare, nā reſecanda eſt & nō retalianda iniu-
Prouerbiū Math.
ria, alioquin quis erit reciprocādi mali finis? Nā lis litem ſerit, ut eſt in prouerbio. Quare domi- nus Ieſus uere magnanimitatis auctor aliter do- cet, dicens. Diligite inimicos ueſtros &c. Vt ſitis filii patris ueſtri &c. Hanc dei manſuetudinem maxime imitari debemus, q optimus maximus
Manſuetu- do & tolle- rantia
neminem timēs, nullius indigens, qui nulla peni- tētia duci pōt, uindictā tamē ſuſpēdere cernim9 debitūq; ſceleribus tēpus expectare. Vnde Man-

ſuetudo, & tollerantia diuinæ uirtutis particula cencenda eſt.

Per agrũ hoĩs pigri tranſiui, & per uineã ſtulti uiri, & ecce totũ repleuerãt urticę, 21
operuerant ſuper faciẽ eius ſpinæ, & mace ria lapidum deſtructa erat, quod cũ uidiſſem poſui in corde meo, & exẽplo didici diſcipli nã. Quod ſupra toties dixit, iterũ repetit, dete ſtãs otiũ ignauũ, & adhortãs ad honeſtũ laborẽ. Refert ex Catone gellius, nõ ſine pena fuiſſe ſiqs apud Romanos agrũ ſuũ, aut arborẽ, aut uineã paſſus fuiſſet ſordeſcere & ꝓ derelicta habuiſſet Valerius quoqꝫ maſilienſiũ referens mores, Om nibus inquit, qui per aliquã religionis ſimulatio nẽ alimẽta inertiæ quærunt, clauſas portas habet Maſſilia, neqꝫ quemq̃ in numero ciuiũ eſſe cen ſebant, q̃ nihil artificii noſſet quo uictũ pararet. Corynthus quoqꝫ corruptiſſima, legem habuit ſumptuariã, otiũ damnantẽ, quod raro eſt ſine luxu & ſicut bruta quædã quæ carnibus aliorũ ueſcuntur, ſolitaria ſunt. Ita hoẽs reperies abſqꝫ labore aut arte, uita nomadica, ſi ueſtri, pyratica uenatica, ex rapto uiuẽtes, deo hoĩbuſqꝫ odibiles Nã ex agro & pecore, acqſitio nobis ẽ arte Phy ſica. Vnde Menãder, Et uirtutis, & uitæ liberæ magiſter optimus eſt ager. Idem. Quam dulce, improbos odienti, ſolitudo agri? Prouerbio di citur, Manum admouenti fortuna eſt imploran da, Admonet fidendum auxilio dei, & nihilo minus operandum, alioquin non exauditurum

Aulus gelli.
Romani
Valerius
Maſſilieñſiũ mos.
Corynthus
Hoĩes inertes qũales
Menander
Idem
Prouerbiũ

deũ. Non audiunt ſuperi pigrorum uita, contra
uulgo iactatum eſt, deos adiuuare facietes, & cer
tiſsimum uiaticum eſſe, uel auditionem uel artifi
cium aliquod, Item, Ars ipſa, inopiæ portus eſt
mortalibus, ideſt, unicum confugium, in ægeſta
Pyndarus te, eſt ars. Pyndarus Ad ſummam uirtutis apicẽ
peruenerunt qui guſtauerũt labores. Et optimũ
obſonium eſt, labor ſenectutis, ideſt, laborãdum
Diogenes in iuuenta quo ſeni ſuppetat commodius uiuen
Miſerrimũ di facultas. Diogenes rogatus quid eſſet miſerri
quid mum, reſpondit ſenectutẽ inopem, Ideo ſubdit.

22 VSque quo piger dormies, modicum
dormitabis, pauxillum conſeres ma
nus ut quieſcas. Cum uoluntas faciat uſum,
Exercitium uſus exercitium uires in omni labore ſubmini
quid faciat ſtret, Cur ergo ceſſas pigerrime, cum exercita
tio & cura omnia poſsint? ℭ Et ueniet tibi
quaſi curſor ægeſtas tua, & mendicitas qua
ſi uir armatus. Viator inopinus aduenit, Ar
matus uero tremendus, Quia pigris inopina &
tremenda ſuperuenit paupertas. Nam (ut inquit
Epycurus Epycurus) Quàm felix paupertas eſt ſi leta ue
nit, Ita infelix cum uiolenter irrumpit. Extat in
Prouerbiũ prouerbiis grecorum, Qui molam fugit, fugit
grecorum farinam, ideſt qui refugit induſtriam, nõ fruetur
Idem emolumentis. Item, Neq; mel neq; apes, Siquis
enim apes adeo nolit pati quia aculeatę ſunt, is
Mimus: indignus eſt qui fruatur melle. Et Mimus, Extat
in hanc ſententiam. Feras quod ledit, ut quod
prodeſt perferas &c.

CApitulum Vigeſimum Quintum.

ETIAM hæ ſunt parabolæ Salomonis, quas tranſtulerũt uiri Ezechie regis Iuda. Quẽ admodum Ezechias rex piiſſim religionem diligẽter inſtaurauit, Ita ſuis ſapiẽtiſſimis aulicis qui ei a ſecretis erãt & a conſilio, mandauit, hæc ſequentia unacũ cæteris in ordinem redigi, ac publicæ populo exponi.

GLoria dei eſt celare uerbum. Ideſt, ſen 1
tentiam ſuam in ſcripturis ſanctis, multi- Scripturarũ
plicibus obſcuritatibus, & caligine ſimilitudinũ obſcurita-
& parabolarum uelar. Idq; ad edomãdã noſtrã tes cur
ſupbiã labor, & ĩtellectum a faſtidio auocandũ,
cui facile inueſtigata plerumq; uileſcũt. Tum ut Aug.
myſteria fidei non proponantur canibus & por
cis irriſoribus, ſed ut pulſantibus aperiantur, &
per hoc glorificetur deus. Inquit Xiſtus, Scien- Xiſtus
tia dei paucis uerbis hominem uti facit, ignoran
tia uero dei multis. ¶ Et gloria regum inue
ſtigare ſermonem. Ad eos maxime ſpectat
ſedulum ſtudium adhibere ſacris libris, ex qui-
bus diſcant regere populos ſuos ad dei gloriam,
& illorum ſaluteq; Nam in eiſdem agnoſcitur

uoluntas dei,& quid ab eis agendum uitandumue
Deutero ne ſit quæ leges condēdæ &c. Vnde Deut.17. In
ſtituendus rex iubeť deſcribere ſibi Deutero no
mium diuinæ legis,& legere illud omnibus die
bus uitæ ſuæ,ut diſcat cuſtodire uerba& cerimo
Plutarchus nias eius.Plutarchus multis arguit in principe re
quiri doctrinam,& philoſophum debere maxi
me cum principibus diſputare.

2 COElum ſurſum, & terra deorſum, &
cor regum inſcrutabile, Cœlorum ſe
creta diſcutere non eſt fragilitatis humanæ, Iti
dem de profundiſſimo terrarū barathro, in quo
innumera latent ſecreta. Ita inſcrutabile eſt cor
regis,cum ſubinde alia & alia oriantur in regno
negotia,& cauſæ a rege diſcutiendæ. Quis ergo
poteſt cordis regum ſecreta inueſtigare, quod
in manu dei eſt,cum ipſi reges quādoq; ignorēt
quid ipſi agant,uel acturi ſint uolente deo illo
rum corda pro bono, uel malo ſuorum populo
Flaccus rum? Quicquid enim delerant reges plectitur
achiui cecinit ille.

3 AVfer rubiginem de argento. Nā ſco
riis & rubigine teritur,conſumitur,& ui
leſcit. ℭ Et egredietur uas puriſſimum.
Hebraice, Egredieť argentario uas. Igne
probatum & in natura argentea purum. ℭ Au
Rex iuſtus & pius qualis ſer impietatem de uultu regis & firmabitur
iuſtitia tronus eius. Nil tam deteſtabile in re
ge q̄ impietas, & impiorum conſortium, dei
non uerens offenſam,quos ſupra omnes morta

les odiſſe debet, ut deo gratus ſit, quę tanta gra-
tia ſupra cæteros mortales extulit, ut quaſi terre-
nus deus, hominum uitæ neciſq; arbiter exiſtat,
Eſt autem impietas grauæ animæ ſupplicium, Ti- Impietas qđ
meat ergo rex homo deum regem regum, & eũ
agnoſcat, qui temporalia & cœleſtia regna largi
tur. Non poteſt autem iuſtus eſſe, niſi prius fue-
rit pius in deum & ſacra, nec officio regis fungi
niſi iuſtitia. Dicitur enim rex a regendo, non au
tem regit qui non corrigit & punit, Ideo dice-
bat Solon, præmio & pena omnes res publicas Solon
conſiſtere, quibus ſublatis totam regnorum & Iuſtitiæ par
principatum diſciplinam collabi & diſſipari, fri tes, pena &
get enim in multorum animis æqui iuſtitięq; cu- præmium
ra, niſi uirtuti paratus ſit ſuus honos. Nec conti-
neri ſceleratorum libido niſi ſeueritate penarũ
poteſt, At hæ duæ partes iuſticia cõprehendunt, Tutũ regnũ
Cuius eſt innocẽtes in fidẽ ſuſcipere, cõplecti, tue quale
ri, atq; uindicare, & liberare. Tutiſſime Itaq; qs
regnauerit, ſi ꝓbis amicis uſus, eiſdẽ libertatẽ iu
ſta & uera loquendi conceſſerit, & ſubditos qui
iniuria afficiuntur pro uiribus non neglexerit, ſi
cum inferioribus uixerit, quemadmodum ſecũ
ſuperiores uiuere uellet.

NE glorioſus appareas coram rege, & in 4
loco magnatorum ne ſteteris. Quem Similitudo
admodum enim luna quo proprior eſt ſoli, hoc
minus habet luminis, Ita plus fructus ac dignita
tis eſt his qui procul abſunt a magnis principi-
bus, Admonet per iſta unũquemq; nõ ſe efferre.

ſupra id quod eſt ambitioſe, ſed ſorte ſua contẽtus eſſe, neq; uiolenter inferre ſe ad domeſticũ contubernium magnatum, ambiens frui illorũ

Similitudo ſplendore & magnificentia. Sicut enim uincti beatos iudicant ſolutos, ſoluti liberos, liberi ciues, hi rurſum diuites, hi ſatrapas, ſatrapæ Reges, Reges deos, tonare propemodum ac fulgurare cupientes. Sic qui ſemper expendit quanto ſit alijs inferior nunq̃ ſua ſorte contentus eſt.

Similitudo At ſicut floridum auleum aliquando multa tegit ſordida, ſic ſplendor & ſtrepitus potentum, multas eorum obtegit calamitates & occulta mala, quæ adſunt Regno & aulæ, quæ ſi introſpicere poſſemus horreremus & fugeremus. ¶Melius eſt enim ut dicatur tibi aſcende huc, q̃ ut humilieris coram principe. Vt enim in-

Cicero. quit Cicero natura compertum eſt, ut ea quæ ab humili ueniunt ad ſummum, in omnibus fere rebus ſeneſcunt, breuiq; tempore ad nihilum uentura uideantur. Vnde ille. Omnia ſunt hominũ tenui pendentia filio, & ſubito caſu quæ cecidere

Ouidius. re ruunt. Nullus ergo aſſumat ſibi honorem, nemo ambitioſe ſe ingerat ad functiones & magiſtratus, ſed expectet uocari. Conſimile habes a domino Ieſu. Luce. 14.

Q Væ uiderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne poſtea emendare non poſſis, cum dehoneſtaueris amicum tuũ. Hebraice ſic. ¶Ne egrediaris ad litigandũ cito, ne forte aliquid facias in nouiſſimo

eius, cum pudore affecerit te amicus tuus. Litigandi temeritas
Deterret ne feſtinanter & impremeditato nos præcipitemus in lites, quandoquidem in noſtro ſitum ſit arbitrio illas incipere, non autem terminare. Nam multa inter litigendum ſuboriuntur per quæ & litem, pecuniam, & honorem, ſimul & animam, ac nonunq̃ corpus ammittimus. Vnde Auguſtinus. Lites aut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis, ne ira creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca, & animam faciat homicidam. Secundum aliam expoſitionem ſenſus eſt, ne facias quicquam quod poſtea proximum tuum confundat. Vel ideo non ſtatim properandum eſt, ne Sathanas nos ſeducat. Ergo fidendũ eſt deo, non temere cuiq̃ obſequendo, & nõ properandum in iudicando. Aug.

CAuſam tuam tracta cum amico tuo. 6
Vnde Cicero, excepta ſapientia, nil melius datũ homini a diis immortalibus, amicitia, quid enim dulcius, quam habere amicum, quo cum omnia ſic audeas loqui ut tecum? Quis eſſet tãtus fructus aut in rebus proſperis, niſi haberes amicum qui illis æquæ ut tu gauderet, aduerſa etiam ferre ſine illo difficile eſſet, qui illa etiam grauius ferret q̃ tu. Vnde dominus Ieſus. Vos autẽ dixi amicos quia omnia quecunq; &c. Hebraice ſic. ¶ In contentione cum proximo tuo, & ſecretum extraneo ne reueles, forte inſultet tibi cum audierit, & exprobrare non ceſſet. Secundum alios illa uerba ex- Cicero.

ſupra id quod eſt ambitioſe, ſed ſorte ſua contẽtus eſſe, neq; uiolenter inferre ſe ad domeſticũ contubernium magnatum, ambiens frui illorũ
Similitudo ſplendore & magnificentia. Sicut enim uincti beatos iudicant ſolutos, ſoluti liberos, liberi ciues, hi rurſum diuites, hi ſatrapas, ſatrapæ Reges, Reges deos, tonare propemodum ac fulgurare cupientes. Sic qui ſemper expendit quanto ſit aliis inferior nunq̃ ſua ſorte contentus eſt.
Similitudo At ſicut floridum auleum aliquando multa tegit ſordida, ſic ſplendor & ſtrepitus potentum, multas eorum obtegit calamitates & occulta mala, quæ adſunt Regno & aulæ, quæ ſi introſpicere poſſemus horreremus & fugeremus. ¶ Melius eſt enim ut dicatur tibi aſcende huc, q̃ ut humilieris coram principe. Vt enim in-
Cicero. quit Cicero natura compertum eſt, ut ea quæ ab humili ueniunt ad ſummum, in omnibus fere rebus ſeneſcunt, breuiq; tempore ad nihilum uentura uideantur. Vnde ille. Omnia ſunt hominũ tenui pendentia filio, & ſubito caſu quæ cecide-
Ouidius. re ruunt. Nullus ergo aſſumat ſibi honorem, nemo ambitioſe ſe ingerat ad functiones & magiſtratus, ſed expectet uocari. Conſimile habes a domino Ieſu. Luce. 14.

QVæ uiderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito, ne poſtea emendare non poſsis, cum dehoneſtaueris amicum tuũ. Hebraice ſic. ¶ Ne egrediaris ad litigandũ cito, ne forte aliquid facias in nouiſſimo

eius,cum pudore affecerit te amicus tuus. Deterret ne feſtinanter & impremeditato nos præcipitemus in lites,quandoquidem in noſtro ſitum ſit arbitrio illas incipere,non autem termi nare. Nam multa inter litigendum ſuboriuntur per quæ & litem,pecuniam,& honorem, ſimul & animam, ac nonunquã corpus ammittimus. Vnde Auguſtinus. Lites aut nullas habeatis, aut quam celerrime finiatis,ne ira creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca,& animam faciat homicidam. Secundum aliam expoſitionem ſenſus eſt,ne facias quicquam quod poſtea proximum tuum confundat. Vel ideo non ſtatim properandum eſt,ne Sathanas nos ſeducat. Ergo fidendũ eſt deo,non temere cuiq̃ obſequendo,& nõ properandum in iudicando. Litigandi temeritas Aug.

Cauſam tuam tracta cum amico tuo. 6
Vnde Cicero,excepta ſapientia,nil melius Cicero. datũ homini a diis immortalibus,amicitia, quid enim dulcius,quam habere amicum, quo cum omnia ſic audeas loqui ut tecum? Quis eſſet tãtus fructus aut in rebus proſperis, niſi haberes amicum qui illis æquæ ut tu gauderet, aduerſa etiam ferre ſine illo difficile eſſet,qui illa etiam grauius ferret q̃ tu. Vnde dominus Ieſus. Vos autẽ dixi amicos quia omnia quecunq; &c. Hebraice ſic. ¶ In contentione cum proximo tuo, & ſecretum extraneo ne reueles, forte inſultet tibi cum audierit, & exprobrare non ceſſet. Secundum alios illa uerba ex-

probrare tum ceſſet transferuntur ſic. ¶ In famia tua non reuertetur. Senſus eſt, ſi in controuerſiam incideris cum proximo tuo fac de his tantum rebus mentionem, quæ ad cauſam pertinent, & ſecreta alia quæ ſepulta ſunt ne reueles, cũ uerborũ cõtumelia, ne excandeſcat in ira aduerſum te, atq; probris regeſtis irreparabili infamia te afficiat. Nã (ut inquit Diogenes ad ſalutem nobis opus eſt, uel bonis amicis, uel acribus inimicis, quia illi docent, hi, redarguũt.

Diogenes

7 MAla aurea in lectis argenteis. Hebraice ¶ Cum figuris argenteis, eſt uerbum dictum in tempore ſuo. Vel. ¶ modis ſuis. Nil pulchrius q̃ commiſſura argenti cum auro, Ita nil elegantius, q̃ uerbum, & tempus oportunum. Nam tempus loquendi, & tempus tacendi. De formis ac odioſa ſemper extitit loquacitas. Et qui oportuna pluribus uerbis q̃ ſatis eſt loquitur, non oportune utitur oportuno, Et eum qui dicendi peritus ſit, dicendi quoq; tempus agnoſcere. Bonum eſt, & rectum uerbum tempore ſuo prolatum, & importuna loquutio ſæpe colaphis affecit iuſtitia ĩ ori hominum cuſtodiam poſuit & Statheram, ut nec uerbum, nec taciturnitas, niſi ad tempus ſtatuta proſint. Vnde Xiſtus, Ante omnia uerbis tuis tempus requirito. Tunc loquere quando tacere non expedit, de quibus ignoras tace, de quibus autem certus es loquere oportune, ſermo enim extra tempus, inditium eſt inſipidæ

Eccl.

Odioſa loquacitas

Oportunitas loquẽdi

Iuſtitia

Xyſtus

mentis. Vnde Mimus, Sapiunt quæ plus emun- Seneca
tur. Seneca, Quod gratum uis haberi, raro eſſi Mimus
ce. Celebratur inter ſeptem ſapientum apotheg Apotheg-
mata. Noueris tẽpus. Heſiodus, Obſeruato mo- ma ſapiẽtũ
dum, nam in rebus omnibus illud optimũ erit, Heſiodus
ſiquis tempus ſpectauerit aptum. Iſocrates, In Iſocrates
iocundum eſt in omni ore quicquid intempeſti- Græcorum
uum eſt. Græcorum ſententia, Vel maxima eſt ſentẽtia
puſilla res loco data. Item, Res bella cunctis noſ Pyndarus
ſe temporis modum. Pyndarus, Tempus pariter in omni re faſtigium obtinet.

INauris Aurea Margarita fulgens. Hebraice ¶ Ornamentum obrizi, qui arguit ſapientem, & aurem obedientẽ. Hebraice ¶ Qui eſt auris obtemperãs. Nam (ut inquit Xyſtus) cum argueris ut ſapiens fias, habe gratiam arguentibus. Nã qui ſapienti nõ obtemperat, nec deo obtemperabit, eque refulgent ut aurum pretioſum, in corrigente zelus & ueritas, & in correpto obediẽtia & humilitas. 8 Xiſtus

Nõ minus admirabilis fuit Petri correpti patien Petrus &
tia, quã Pauli corripiẽtes libertas. Neq; minus lau- Paulus
dãda eſt Theodoſii Auguſti humilis & mitis tol Ambroſius
lerãtia, ac obediẽtia, quã Ambroſii Epiſcopi zelus Theodoſius
& cõſtãtia. Solon, Imperiũ diſcẽs pati, meli⁹ exer Solon
cere ſcies. Ideo ſeruiẽdũ priuſquã imperãdũ. Nã q Quis bene
uult qñq; imperare, oportet ut ipſe prius ſubii- imperet
ciat dũ iuuenis eſt, diſcatq; parere ſeniorib⁹, atq;
a ſapientioribus argui patiẽter tolleret. Quia dũ
alienæ uoci humiliter ſubdimus noſmetipſos in

Auris for- cordeſuſperamus. In huius rei ſignum concauã
ma quæ autem natura nobis finxit, ut profunde recipiat,
A ſordibus colericis infectã uiſcoſis, Vt teneat au-
dita, Timpano arido perfectam, ut facile ſentiat,
quieto aere plenam, ut nullus tumultꝰ impediat.
Iob Iob, nonne auris uerba diiudicat?

9 SIcut frigus niuis in die meſſis, Ita lega-
tus fidelis, ei qui miſit eum, animam illi
us requieſcere facit. Quemadmodum in in-
tentiſſimo calore ſyriani æſtus laborãtibus agri
colis, nix ſuperueniens refrigerat ignitum aerẽ,
Ita animus regius quieſcit & refrigeratur a cura
rum eſtu, fidelitate ac prudentia ſui legati, Nam
principibus nil gratius eſt q̃ tales habere mi-
niſtros, quorum fide & prudentia maxima
Fides adiun negotia feliciſſime abſoluant. Eſt autem fides
cta pruden- prudentiæ adiuncta primum ac maximum bonũ
tiæ i aulicis omnium quæ extimationi aulicorũ attribui poſ-
ſunt, quæ gradum ad agendum conſtituit, & adi
tum magna capeſcentibus præſtat. Secũdo loco
propugnat armatq; & inſtruit bonos beneuolen
tia regis & ciuium aduerſus obtrectatores & im
Similitudo probos. Et ſicut mater ab infante ſuaui ſomno
ſopito abigit muſcas, Ita hæc liuorem & odium
procul propellit & amolitur.

10 NVbes, & uentus, & pluuiæ non ſequẽ-
tes, uir glorioſus & promiſſa non im-
plens. Ita uentoſa lingua iactatoris & falſi
Amicitia of amici, Non enim uerbis, amicitiæ, ſed fide & fa-
fitioſa ctis reſpondẽdum eſt. Et quamuis uera amicitia

externis

officiis nõ egeat, nihilominus ĩ neceſſitate, Amicis, uerbo, opere, ſubſidio, conſilio, pecuniis deniq; omni honeſto officio ſuccurrendũ eſt, neq; quid quiſq; ſed quo animo det conſiderandum, non ad felicem tantum parietem inflectentes. Vnde Ariſtoteles .7. Eticorum, Inquit tẽpus iudicare quis uere emet. Ariſtoteles

P Atientia lenietur Principes. Hebraicæ, Longanimitate. Quæ eſt, quando perſeuerãti animo æquanimiter tolleret. Vnde pro tollerantia & ſuſtentatione accipitur a corpore ad animum uerbo tranſlato. Sicut ab animo ad corpus, montem improbum & iuſtiſſimam tellurem. Virgilius appellauit, Superbia ergo & indignatio principum, tollerantia & humili obſequio mollitur, Regia enim poteſtas in obſiſtentes ſeuit, mollibus autem & cedẽtibus parcit, Ita quoq; deus noſtris flectitur humilibus tollerantiis. Angerona apud antiquos dicebatur, q̃ ãgores & animarum ſollicitudines propitiata depellit. Simulachrum eius ore obligato atq; ſignato in Ara uolupiæ propterea collocabatur, eo q̃ q̃ ſuos dolores anxietateſq; diſſimulant & ſilentio tegunt, patientiæ beneficio ad maximam uoluptatem perueniant. Vnde prouerbio dicitur, Dolor patientia uincitur. Et Plato, Rogatus quis eſt homo bonorum morum, reſpondit, qui ſuſtinet homines morum malorum. ¶ Et lingua mollis confringet duritiam. Hebraicæ, Oſſa. Docet ſuadelam ſuaui loquẽtem omnia 11 Virgilius Simulacrũ Angerone dee quale Prouerbiũ Plato

dura & aſpera mollire, pluſq; poſſe dulcedinem
linguæ efficere, quam quodlibet durum & potēs

Cyneas — Plures ciuitates cepit cyneæ lingua eloquentiſsi-
ma, q̄ fortiſsimus exercitus Pyrrhi regis epyro-
tarum.

11 MEl inueniſti comede quantum ſuffi-
cit tibi, ne forte ſatiatus euomas illud.
Adagium — Simile hoc illi adagio celeberrimo, Ne quid ni-
mis, Admonet unicuiq; delectabili modum im-
Flaccus — ponendum, Nam uoluptates (ut ait Flaccus) co-
Modeſtia — mendat rarior uſus, Nocet enim empta dolore
Paulus — uoluptas, Hec ē illa modeſtia de qua Paulus, Mo
deſtia ueſtra nota ſit omnibus hominibus, Eſt &
Pſal. — mel doctrina diuinæ ſapientiæ. Pſal. Quam dul-
cia faucibus meis &c. Sicut enim mel guſtu qui-
dem dulce ulcera mordet ac ſanat, Ita ſermo di-
Diogenes — uinus. Diogenes apud Platonem, Quid (inquit)
Plato — philoſophus utilitatis affert ſi neminem indicen
do mordet? Melle ergo utatur oportet, apud ex
Paulus — ulceratos & medicina egentes homines, Diuinꝰ
ſermo uiuus & efficax eſt, & penetrabilior omni
gladio ancipiti ut īquit Paulus, Docet quoq; hoc
adagium modum imponendum in acquiſitione
ſacræ doctrinæ, iuxta illud Pauli, Non plus ſa-
Paulus — pere &c. Nam qui curioſe, ſuperbe, & corde im
mundo comedet ſcientiam ſacram ut hæretici
fecerunt, euomet errores felleos, putridos, &
amariſsimos quemadmodum hodie experientia
comprobamus.

SVbtrahe pedem tuum de domo proxi/ 13
mi tui. Optima res eſt in amicitia, cõuer
ſatio intermiſſa, Bonum eſt ergo cauſam ſatie/ Saturitas in
tatis abſcindere, ipſa enim ſatietas diſplicẽtiæ fo amicitia ui/
mitem & cõtemptum ſæpius parit, Etiam ſi ami tanda
citia uirtus ſit in uita magnopere, neceſſaria. Et
enim ſiue amicis nemo uiuere mallet, reliquas ẽt
habens uirtutes. Et quamuis quærele non ſint in
uirtute præditis amicitiis, tamen in uoluptuariis
& utilibus frequentius inueniuntur. ℭ Ne
quando ſatiatus oderit te. Mimus, Id agas Mimus:
nequis tuo te merito oderit, & quia odium effu/
gere non poſſumus, cauere debemus nequis iure
nos oderit.

IAculum, & gladius, & ſagitta acuta, ho/ 14
mo qui loquitur contra proximum ſuũ
falſum teſtimonium. Quod non tantum ac
cipiendum eſt ut uulgus ſolet, quod in iuditio ſo
lum feratur, uerum etiam omnis uox ledens pro
ximum, omniſq; prædura & ſummi iuris inter/
pretatio, refragante æquitate intelligenda eſt fal
ſum teſtimonium eſſe in natura & gratia, quæ ſic
præcepit, Eſtote miſericordes &c. Mat.

DEus putridus, & pes lapſus, qui ſpe/ 15
rat ſuper infideli in die anguſtie.
Nam ambo non proſunt, ſed ingentem affe/
runt, corpori cruciatum. Ita amici falſi &
infideles fœlicibus adulantur, lapſos ob/
iurgant, & illorum infortunio fruuntur,

Nam pretio parata (inquit Seneca uincitur pre-
tio fides, ſicut rupturæ & ſpaſmata quæ tum de
mum mouentur cum corpus aliquo malo corri-
Mimus pitur. Fidem uero qui perdit (ut inquit Mimus)
Similitudo Nil poteſt ultra perdere, Idem. Sicut anima un-
de abiit nunquam rediit. Ita fides ſemel amiſ-
ſa: Verum ut nutrices pueros lapſos non obiur-
gant, ac puniunt, ſed accurrẽtes erigunt. Ita ami-
cus cum affligitur ad iuuandus eſt & ergendus
ab amico fideli, poſtea monendus & obiurgan-
dus ꝙ ſuo uitio in eam calamitatem inciderit.

16 SIcut qui remouet ueſtimentum in die
frigoris. In tempeſtiue, exponens, ſe pe-
riculo ægritudinis. ℭ Et ſicut acetum ſu-
per nitrum. Nethar, Hebraice, nomen terræ,
Iere. Hyere. 2. quidam uolunt eſſe, id quod uulgari-
Nitrũ quid ter alumen dicitur, quod aceto corrumpitur, alii
Eſa. putant eſſe terram quæ omnia reddit pura, ſi eũ
ea lauenur. Iuxta illud. Si laueris te nitro. Na-
ſcitur in regione nitriæ. In q̃ æſtate pluuie pro-
lixiores terram infundunt, & ardor nimius aquã
excoquit in petram ſali ſimillimam, ſed nihil ge-
lidi rigoris, nil ſalis ſaporis habentem, quæ ta-
men iuxta ſalis naturã, durare in caliditate, & nu
biloſo aere fluere ac liqueſceř ſolet. Quamobrẽ
acetũ ex ſui frigiditate, eũ corrũpit. ℭ Sic cã
tans carmina cordi peſſimo. Nam ſicut
acetũ ſuper infuſum nitro facit illud crepitare,
ita canticum facit obrigeſcere cor malũ. Et quia
a cantibus & ſonis læduntur malæ mentes. Hinc

Dauid qui contra malos ſpiritus, nouerat reme- dia, inter ipſos fugātia, ordinauit diuinos illos hymnos cum inſtrumentis muſicis decātandos. Ipſeq́uoq; in Cythara canebat diuinas odas, quando ſpiritus domini malus corripiebat Saul. Si autem interpretetur. ¶ Cordi afflicto. Damnat intempeſtiuam beneuolentiam, quæ magis mærorem inducit, q̄ gaudium & leua- men.

Dauid odæ cur

Primo Regum

SI eſurierit inimicus tuus ciba illum, ſi ſi- tierit da ei aquam bibere. Panis & aqua initium uitæ hominis. Ergo neceſſaria alimenta, non delitias præbete teneris. Hunc locum mu- tuatus eſt Paulus Rom. 12. Magna uirtus eſt ſi non ledas a quo leſus es. Magna gloria ſi cui no- cere potuiſti parcas. Nobile uindictæ genus eſt ignoſcere uicto. Bias, Quid prudens opus eſt? cū poſſet nolle nocere? Quid ſtulti, ꝓpriū? nō po ſſe & uelle nocere, ſed ſuper oia nobilisſimū & xp̄ianū eſt non uinci a malo, ſed uincere in bo no malum, benefaciendo his qui oderunt nos. ¶ Prunas enim congregabis ſuper caput eius. Quis tam glatialis animi ut nō in cale- ſcat tanta benignitate, ut qui prius te oderat po- ſtea feruenter amet? Ad hoc alludit illud Xeno- phontis, Prudentis eſſe etiam ex inimicis utilita tem capere. In corpore enim mortali immor- tales inimicicias habere non debemus, ſed ami cicias. Hæc eſt uera & germana charitas, qua Chriſtus dilexit nos prior cum eſſemus inimici

17 Eccl.

Paulus

Bias

Opus prudē tis & ſtulti

Xenophon. Amicicię, nō inimici- ciæ īmortā- les

Chriſtus

illius. ℭ Et dominus reddet tibi gratiam.
Chriſtus Ideſt remiſſionem peccatorum. Vnde Ieſus
Math. Chriſtus, Si remiſeritis hoĩbus peccata eorum,
Studiũ ultionis remittet & uobis pater cæleſtis peccata ueſtra.
Vltionis.n.ſtudium eſt, iniuriã rurſus accipere.

18 VEntus aquilo diſſipat pluuias, & facies triſtis linguam detrahentem.
Hyeronim⁹ Similitudo Pſal. Ideſt, ſuſurronis, & delatoris. Nam (ut ſcribit Hyeronimus) nemo inuito auditore libenter loquitur, & ſicut ſagitta a lapide repercuſſa reſilit languida, Ita uerbum detractionis in aures clauſas, & obduratas. Pſal. Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Si dicis timeo reprehendere detractorem, Præſentaneum remedium tecum circumfers, faciem triſtem & iracundam, turbatæq; ſimilem. Noli ergo habe
Hyeronim⁹ re(inquit Hyeronimus) neq; linguã, neq; aures prurientes, ideſt, ut ipſe neq; detrahas, neq; alios detrahẽtes libẽter audias, uterq;.n.pctĩ reus eſt.

19 MElius eſt ſedere in angulo domatis.
Cleobolus Hebraice. ℭ Tecti, quã cum muliere litigioſa, in domo communi. Hebraice. ℭ Ampla. Supra expoſita eſt. Cleobolus, Cũ uxore ne contende, ne ue ei nimium confide.

20 AQua frigida animæ ſitienti, eſt nun-
3. Reg. tius bonus de terra longinqua. Euenit hoc Heliæ & uiduæ ſarptanæ. 3. Reg. 17. Admonet quoq; uirum ſapientem & bonum, ubicumq; gentium fuerit eſſe felicem. Nam quæuis terra patria, & forti uiro natale ſolum ubiq; eſt.

Rogatus Socrates cuias eſſet, reſpondit coſmicum, ideſt, mundanum ſe eſſe. Ariſtaphanes, Illic etiam patria eſt, ubi tibi ſit bene, & Senarius omne ſolum patria, proſpere quicumq; agit. Socrates Ariſtophanes Senarius

21 FOns turbatus pede, & uena corrupta iuſtus cadens coram impio. Ideſt lapſus & oppreſſus ab impio. Nã in pectore iuſti ẽ fons aquæ ſalientis in uitã eternã. Quando ergo præmit iſontes debita ſceleri noxia pena, cũ per uerſi reſidẽt celſo mores ſolio, ſanctaq; calcant iniuſta uice colla nocentes, iuſtuſq; tulit crimen iniqui, tunc inuerſus eſt ordo rerum. Hanc querelam non ſolum prophani ſcriptores, ſed etiã ſancti prophetæ quæſti ſunt. Abacuc primo. Quare reſpicis contemptores &c. Et Ieremias. Iuſt? es dñe &c. Et Pſal. Mei aũt pene moti ſunt pedes. Hoc modo Chriſtus iuſtitiæ fons cecidit Corã impiis Anna & Caipha Pilato & Herode. uerũ tñ iuſtus iniuſte occiſus fortior & potẽtior eſt ſuis interfectoribus, teſtis ẽ Chriſtus & Chriſti martyres innumerabiles. Boetius Abacuc Iere. Pſal. Ieſus Xp̃s Martyres

22 SIcut qui mel comedit multum, non eſt ei bonum, ſic qui perſcrutator eſt maieſtatis opprimetur a gloria. Ideſt non bene agunt qui gloriam dei curioſe inueſtigare contẽdunt. Terminatus, & finitus eſt noſter intellectus ſupra naturam curioſitate aſcendendum nõ eſt, niſi ab illis qui uocãtur, & quibus illuxit claritas ſpiritus ſancti, Nam qui extra ſcripturam ſacrã abſq; diuino lumine Maieſtatẽ dei ſcrutari præ

ſumpſerit, In plus q̃ cymmerias tenebras inci-
det, Nam in illa, & per illã omnia iuditia dei no-
bis licitium eſt perſcrutari, Iuxta illud, In labiis
Pſal. meis pronuntiaui omnia iuditia oris tui. Propter
Exodi hoc dixit Dominus Moyſi Exo. 3. ne appropies
huc &c. Et. 19. Beſtia quæ tetigerit montem la-
Exo. pidabitur. Beſtialis animaliſq; eſt intellectus, ac
lapidari dignus, ſi aliquod diuinum curioſe aut
Ecc. uiolenter intelligere præſumpſerit Eccleſiaſtici,
Pſal. Altiora te, ne quæſieris. Et Pſal. Accedet homo
Pſal. ad cor altum &c. Item, Poſuit tenebras latibulũ
ſuum, Quas adorari non comprehendi uoluit,
Docta igno rantia quæ Neq; uero nos pudeat aliquid in ea re neſcire, ubi
eſt aliqua docta ignorantia. Quin potius liben-
ter ab eius ſcientiæ inquiſitione abſtineamus, cu
ius eſt tum ſtulta, tum periculoſa atq; exitialis af
fectatio, Nam diuina intelligenti omnia uidẽtur
uerisſima, Ignoranti autem incredibilia. Intelli-
gere uero ipſum credere eſt, at non credere po-
Dyoniſius cul dubio ignorare. Propter quod Dyoniſius, &
Damaſcenus Damaſcenus affirmant non eẽ audendũ aliquid
dicere deſuper eſſentiali deitate propter ea quæ
in ſacris eloquiis tradita nobis ſunt. Ea enim que
fidei ſunt, tam ſunt ſublima & incompræhenſibi
lia, & profunda, ut nõ niſi cum caſto dei timore
de his loqui ac diſputare debeamus, ne forſan de
um offendamus, dum illotis pedibus, & animi af
fectibus temere diuina myſteria definimus.

23 SIcut urbs patens abſq; minorum ambi-
tu, Ita uir qui non poteſt in loquendo

cohibere ſpiritum ſuum. Nam (ut inquit Xiſtus) Omnis paſsio animi rationi eſt inimica, quicquid feceris dum in paſsione eſt anima pendebis, Nam paſsiões ſunt uitia ægritudinũ. Sicut autem nullum animal nec mite nec ferum paret rationi, Ita nullus affectus ? Omnium ergo inſultibus patet tam in agendo q̃ in loquendo, omnia perperam & facit & dicit, nullis adhibitis circũſpectionum uallis impotens lingua, Nam tacere quod ſentias, non eſt ſeruile, ſed prudẽtisſimi uiri, cum res tempus & taciturnitatem requirit & ſilentium. Sapiẽtior .n. eſt qui quod nouit abſcondit, q̃ qui propalat quod neſcit, ſpiritu ergo illius agimur cuius imperio regimur.

Xiſtus

Spiritus impotens quis

Sapiens quis

CApitulum Vigeſimum Sextum.

1. QVOMODO nix in æſtate & pluuie in meſſe, Sic indecẽs eſt ſtulto gloria.

Gloria q̃d

Eſt gloria frequẽs de aliquo fama cum laude, Quid uera laude dignum fieri poteſt a ſtulto & peccatore? nam ſi delectatur, nõ delectatur niſi laude & gloria populari, & inſana, Ad laudem nãq; ſuam & honorem, uanorum hominum commotus laudibus, ſic uult uiuere ut prædicetur ab hominibus quibuſcumq;, quomodocũq;.

Rõmanus

Hinc homo inſanus effectus, & inflatus Typho popularis auræ, foris tumidus, intus uera uirtute uacuus, etiam res ſuas perdere uult donãdo ſcenicis, hyſtrionibus, uenatoribus, aucupibus, aſtrologis, morionibus, paraſytis, ſimiliq; hominum infami generi, ut inde laudetur & magnificetur. Quantum uero hæc popularis gloria ſit appetenda a chriſtiano, docet Paulus dicens,

Paulus

Vera gloria chriſtiani

Idem

Si hominibus placerem Chriſti ſeruus non eſſem, Nam uera chriſtiani gloria eſt il'a, de qua dicit idem, Gloria noſtra hæc eſt, teſtimo

nium conſcientiæ noſtræ, Sicut ergo nix in æſta-
te, & pluuia in meſſe intempeſtiuæ ſunt & no-
xie, Ita noxia & intempeſtiua eſt gloria, quæ a
ſtulto deſideratur, Nam eius germina uiperea
ſunt, contentio clamoſa, infrunita iactantia,
præſumptio nouitatum, pertinatia concepta.
hinc diſcordia, & interdum peſſima hypocriſis,
inquiſitio curioſa. Quid plura de hac loquar, uo
litante per aera, quæ ſuum ſibi uendicat poſſeſ-
ſorem, ut poſſideat a quo poſſidetur, & cun-
ctis aſpicientibus exponat uenalem? Immo tra-
dat iure perpetuo in mancipium laudatorum?
Non poſſidet ſeipſum a uana gloria iam præuen
tus, nec propriis utitur ſenſibus, ſed ad eos a q
quibus uanam gloriam expiſcatur. Omnia ſtu-
det prouide facere ne cadat a laude, Et q̄uis mul
ta decentia pro aliis faciat, ſeipſum merito pri-
uat, cuius initium eſt propria reputatio, mediū,
uiuere in cordibus ſpectatorum, finis latrociniū
diuinorū. Cōtra hos Dn̄s Ieſus multoties īuehit
dicēs, Amē dico uobis, receperūt mercedē ſuā.

Germina glorie ſtulti

SIcut auis ad alta uclās, & paſſer quolibet
uadēs, ſic maledictū fruſtra ꝓlatū, ī quē
piā ſuperueniet. Hebraice ſic, Sicut auis ē ua
gari, ſicut hyrūdinis ē uolare, ſic maledictio
gratus non uenit. Quēadmodū aues ſortiū
tur finē ſuū uolando (Nā teſte Iob auis naſcitur
ad uolatum) Ita maledictio quomodocumq; in-
flicta. Si .n. iniuſte maledicit, reflectitur ſup ma
ledicētē, Iuxta illus Geneſis, Quicūq; maledixe-

Iob

rit,tibi ſit ille maledictus. Si uero iuſte prolata fuerit ſortitur etiam finem ſuum,quemadmodū

Pſal. maledictio Noe ſuper Cham in filiis.Vnde Pſal.

Similitudo Dixit maledictionem& ueniet ei &c.Sicut enim cēcias ad ſe attrahit nubes,ita impia uita ad ſe attrahit con uitia & imprecationes tam Dei q̄ hominum,hoc tamen in mortuos maxime cauendum eſt. Vnde inter Solonis leges illa maxime laudatur a prudentibus , qua uetuit nequis maledicta iaceret indefunctos,qa iuſtum eſt tēperare ab his qui eſſe deſinunt,& pium eos pro

Pau. ſacris habere qui obiiſſent, & ciuile & humanū inimiciciarum modum ponere, ideo ethnicis, execrabile luctari cum iis.Quamobrem Paulus ait,benedicite & nolite maledicere.

3 FLagellum equo,& chamus aſino & uir

Chamus qd ga indorſo imprudentium Eſt Cham⁹

Plautus græcis genus uinculi. Plautus poſuit pro fune quo damnati alligantur furcæ cum ait,Chamum & furcam feras. Apud alios ponitur proſpetiæ

Pſal. freni ac equorum retinaculo. Iuxta illud Pſal. In chamo & freno,maxillas eorum conſtringe. Ita & hoc in loco.Idq; iure optimo dicitur. Nā homo ratione priuatus, eſt qualibet beſtia nocentior, qui non uerbis neq; legibus, ſed penis &

Prouerbiū tormentis emēdatur. Sicut exim ex Vipera cæteriſq; nocentiſſimis beſtiis, remedia quadā ad-

Similitudo uerſus uenena,ac morbos efficatia q̄rit ars medica,Ita animaduerſio innocentes, multos uel arcet uel reuocat a facinoribus,&ita uerū eſt quod

prouerbio dicitur. Bonæ leges ex malis procreate ſunt moribus, quemadmodum efficacisſima remedia nata ſunt ex morbis pesſimis. Verum eſt quod quidam ſecularis auctor dixit. Pudore & libertate liberos retinere ſatius eſſe credo q̃ metu, ſed ſicut meliores ſunt quos dirigit amor, Ita plures ſunt quos corrigit timor. Nam apud eundem legitur tu niſi male coactus recte facere neſcis. Iuſte itaq; animaduertunt leges ſeculi in ſceleſtos, ut luculenter probat ſanctus Auguſtinu libro. 83. queſtionum. c. 31. & 53. & de correptione donatiſtarum ab bonifaciũ. c. 6. 7. 8. 14. Teretius Augu.

4 NE reſpondens ſtulto iuxta ſtultitiã ſuã, ne efficiaris ei ſimilis. Hebraice ſic. ¶ Ne forte adequeris etiam tu. Quando irritatus uerbis ſtultis regeris conuitia, quod ſecundum Petrum & Paulum eſt reddere maledictũ. At Chriſtianis econtra præceptum eſt ut benedicãt maledicẽtibus, Vituperari. n. a malis laudari eſt. Duobus litigãtib⁹ alter ſemper uiſus eſt altero quõ reſpõdit ſapientior. Cleobolus. Ne cum cauillantibus inſani, huius ſententiæ præceptũ ſeruauit Dauid erga ſemei, quemadmodum habetur in libro Regũ ſecundo Maledicus enim te aliter ledere non poteſt, quam ſi faciat uiciſſim te meledicum. ¶ Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam. Non iratus in perſonam, ſed in uitiũ parcens uerbis contumelioſis, ſed rationibus ualidis, & autoritatibus irrefragabili- Petrus Paulus Cleobolus 2. Regũ Dñs Ieſus

bus eum impugnando. Hoc modo patres noſtri ſancti, reſponderunt ſtultis hereticis, non regerendo in faciem illorum, conuitiorum plauſtra, quemadmodum illi faciebant, ſed citra conuitia illi reſpondebant, eoſdem oppugnando, & expugnando. Paulus epiſcopum eligendum præcepit eum qui potens ſit exhortari in doctrina ſacra, & cõtra dicentes arguere, cauſam ſubdit dicens. ℭ Ne ſibi ſapiens eſſe uideatur. Ita quoq; admonet Pſal. Dicens, Sedens aduerſum fratrem tuum loquebaris, exiſtimaui inique q̃ ero ſimilis tui, arguam te, & ſtatuam contra faciem tuã. Summa. Duplex eſt genus ſtultitiæ, Primum cui non eſt coniuncta malignitas noxia erroris in fide, ſed eſt defectus perfectæ rationis, horum uerbis non eſt reſpondendum. Alterum peccantis ex malignitate ac impugnantis ueritatem fidei uel morum, huic eſt acerrime obſiſtendum. Vna enim uariata circunſtantia, etiã iuditiũ ſapientis uariari neceſſe eſt. Vt quandoq; non ſit reſpondendum, quandoq; ſit. In uitis patrum quæſiuit iunior a ſeniore, debeo ne tentationes admittere? reſpondit ſenior, admitte, ad alterum ſimilia quærentem idem reſpondit, abiice, non admitte.

Paulus

Duo gñā ſtultitiæ

Vitæ patrũ

6 Claudus pedibus, & iniquitatem bibens, qui mittit uerba per nuntiũ ſtultum. Qui loco nuntii ſtultum hominem mittit, perinde facit, ac ſi mitteret hominem pedi-

bus deſtitutum, aut inebriatum iniquitate, neu-ter enim quicquam exequi ualet Hebraice autẽ ſic. ℂ Qui mittit nuntium ſtultum, trun-cat pedes negotiis Quæ ſtulto demandan-tur. ℂ Et potat iniquitatem. Ideſt irritat illum ad quem deſtinat ſtultum nuntium.

QVomodo pulchras fruſtra habet Clau dus tibias, ſic indecens eſt in ore ſtul-terum parabola. Hebraice ſic. ℂ Sicut ine quales ſunt tibiæ claudi &c. Eſt parabola genus obſcuri enigmatis ad intelligendum diffi-cilis, propter rerũ ſimilitudinem, quæ de rebus de quibus agitur comparantur. Quemadmodũ autem inequales tibiæ deformem clauditionem cauſant, ex uno pede recte, ex altero tortuoſe ice dentes. Ita ſapienter dicta in parabolis & ſtulte prolata ex ore ſtulti, deformitatem maximam habent, quia ſtultus ſtulta loquitur. Et quemad-modum optimum uinum ſi in uas ſordidum & impurum infuſum ſit gratiam perdit. Ita bona ſententia ſi a ſtulto proficiſcatur, aut ſi doctri-na in malum uirum inciderit omnia inutiliter euaneſcunt, quia neſcit eiſdem uti loco & tem-pore. 6

Parabola enigma eſt

Similitudo

SIcut qui mittit lapidem in aceruum mercurii, Ita qui tribuit inſipienti ho-norem. Hebraice ſic ℂ Sicut qui ligat la-pidem in Funda, ſic eſt qui dat ſtulto gloriã. Nam qui ſtulto peccatori cõmittit magiſtratus, 7

& gloria,iactatur per illa tamq̃ lapis circũ actus hinc inde & rotatus a funditore per uarios erro res percutiens ſubditos ſuos exemplo malo, Nã
Bias Magiſtratus (Inquit Bias) Virum oſtendit,Neq; magiſtratus perperam acti,improbum illuſtrãt, ſed dehoneſtant, ſicut e contra uiri iuſti magi- ſtratu ſancte perfungentes, eum illuſtrem red-
Theopõpus dunt extat dictum Theopõpi, In huiuſmodi mediocres honores tempore augeri, immoderatos
Magnanimus qui euaneſcere.Eſt enim magnanimus circa magnos honores,qui maximum bonum ſunt inter exteriora bona putati deoq; tribuuntur. Ideo oportet bonum eſſe uirum qui eis dignus eſſe cupit, ſummumq; locum uirtute morum quærit obtinere, alias ambitioſus eſſet. Nam recte facta ul-
Fabius tro ſequitur gloria. Et teſte Fabio, gloriæ cupiditas (quæ eſt conſentiens laus bonorum) haud improbanda eſt.

8 QVomodo ſi ſpina naſcatur in manu temulenti,ſic parabola in ore ſtultorum. Nam ea pungitur æbrius. Ita non intelligentes ſtulti parabolarum ſenſum, aliquando contra ſe ſententiam ferunt,& ſe pungunt,Quẽ
Phariſei admodum Phariſei audita parabola de cultoribus uineæ,tulerunt cõtra ſe ſententiam dicẽtes,
Mat. Malos male perdet,& uineam ſuam locabit aliis,
Simon & Simon ille phariſeus ſuo ore ſe condemnauit,
Luc. Vnde Dominus, Recte iudicaſti.

9 SIcut canis qui reuertitur ad uomitũ ſuum,ſic imprudens q iterat ſtultitiã ſuã.

Mutuo ex

Mutuo ex hoc loco eam accepit diuus Petrus in 2. 2. cap. Sicut enim id quod per uomitum ē eie ctum reſorbere, iterum, eſt ualde abhominabile, fetens ac turpe, ita peccata penitendo deleta reiterare. Vnde Dominus, per Ieremiam, Quā uilis facta es, iterans uias tuas. Hoc eſt ſecūdum duritiam & impenitens cor theſaurizare ſibi irā in die iræ. Nemoq; heſitat deteriorē fieri retrorſum conuerſum, q̄ non fuiſſe conuerſum, qui. n. ſemel deo placuit, ſine peccato in excuſabili diſplicere non poteſt, eſt enim mani eſtus error a deo & ratione mentem auertere, fiuntq; nouiſſima hominis illius peiora prioribus. 2. Petri Iere. Paulus

VIdiſti hominem ſapientem ſibi uideri magis illo ſpem habebit inſipiens. 10
Nam Philautia eſt morbus fære incurabilis, non enim permittit ille mentis tumor cernere ſua errata, qui autē placet, ſibi in oculis ſuis diſplicet deo, Nam magnus ſibi uidetur, ſtulto tamen placet, ideſt ſibi ſoli placet qui ſtultus eſt. ¶ Qui uero mentis habetis eſt. Quia humilior, & ſui magis cognitor, ſanabilior eſt. Philautia

DIxit Piger leo eſt in uia &c. Supra expoſita eſt hæc parabola. 11

SIcut oſtium uertitur in cardine ſuo, ſic & piger in lectulo ſuo. Depingit hominum genus deterrimum ſummeq; inertiæ, in quorum perſona cecinit ille. Nos numerus ſumus, fruges conſumere nati, ſponſi pœnelopēs, 12 Flaccus Inertes & ignaui

& nebulones, alcinoiq; incute curáda plus æquo operata iuuentus, cui pulchrum fuit in medios dormire dies, & ad ſtrepitum cytharæ ceſſatum, ducere uitam. Sunt autem iſti inertes & degendæ uitæ ignari, inſtar morboſi corporis hominum, quod nec æſtum fert nec rigorem, ut in rebus ſecundis exporrecta fronte perfuſi ſeruare modum nequeant, & in aduerſis obducta atq; caperata fediſſime contrahuntur, conturbãtur ergo ab utriſq;, uel potius in utriſq;, nec ſibi nec aliis utiles.

13 ABſcondit piger Manus ſub aſcella ſua. Hebraicæ autem ſic. In ſinu & la-

Prouerbiũ borat ſi ad os ſuum eas conuertit. Manum habere ſub pallio (ut eſt in prouerbio) otioſi eſt,

Erondas Erondas cum Athenis eſſet, audiſſetq; damnatum quendã otioſum, iuſſit eum ſibi oſtendi, qui mulcta digna homine damnatus foret.

14 SApientior ſibi piger uidetur ſeptem uiris loquentibus ſententias. Numero ſeptenario uniuerſitas intelligitur, quaſi dicat,

Sapiens & inſipiẽs qui uniuerſis ſapientibus. Ratio huius eſt, quia ſapiens eſſe nequit qui ſe putat eſſe ſapientem, ſecundum ſententiam magnorum uirorum ſapientum, Nam quanto magis quis ſcit tanto minus ſibi ſcire uidetur, quia tanto plura ſupereſſe cognoſcit, quæ ſcire non poteſt. Vnde Eccle. Qui

Ecc. addit ſcientiam addit laborem, Et in multa ſciẽ

Cicero tia, multa eſt indignatio. Et Socrates, Hoc unũ

ſcio quia nihil ſcio, Et maxima pars eorum quæ ſcimus (Teſte Hermete) eſt minima eorum quæ ignoramus, Quamobrem Pythagoras appellatus quomodo ſe uocaret, non ſophos, ſed philoſophum ſe, uocauit, hoc eſt ſcientiæ amatorme, Merito igitur priuatur nomine ſapiẽtis, & ſtulti ac pigri nomine donatur, quia neſcit & ſe nihilo minus ſcire arbitratur.

Hermes

Pythagoras ſe philoſophū Appellauit

SIcut qui apprehẽdit auribus canẽ, ſic q tranſit impatiens & cõmiſcet rixe alterius. Hebraicæ autem ſic, Qui iraſcitur in lite quæ non eſt ſua. Damnat curioſitatem & præpoſteram curam immiſcendi ſe alienis & impertinentibus negotiis, quæ aliquando redundat in proprium damnum, quemadmodum uellicans aurem canis mordetur ab ipſo, Hoc ſtudium & morbus cognoſcendi aliena mala neq; ab inuidia purus eſſe uidetur, neq; ab improbitate. Nonnulli nãq; propriã uitã uelut in amenisſimũ ſpectaculũ nõ ſuſtinẽt intueri, neq; rationẽ ad ſe ſe reflectere ac circũducere, Verum animus omni genere malorum ſcatens, horrens ac metuẽs, quæ ſunt intus exilit foras, uagaturq; circa aliena, nutriens ac ſaginans animi uitium, Sicut gallina quæ in ædibus frequenter cum cibus eſt appoſitus angulum ſubit ſcalpens terram ſicubi granum inueniat, Et quemadmodum cucurbitulæq; in carne teterrimũ eſt ad ſe trahunt, ſic curioſorũ aures teterrimos quoſq; ſermones attrahunt, Interim horrentes ueritatẽ audire, Et 15

Curioſitas damnatur

Similitudo

Similitudo

illud Eſaiæ, aſpicientibus dicunt nolite aſpicere quæ recta ſunt, loquimini nobis placentia, uidete nobis errores, & Amos Odio habuerunt corripientem, & loquentem perfecte abhominati ſunt. Et Paulus, A ueritate quidem auditũ auertent &c. Tot malis adiuncta eſt garrulitas. Muliebre uitium.

Amos

Paulus

16 SIcut noxius eſt qui mittit lanceas & ſagittas in mortem, ita uir qui fraudulenter nocet amico ſuo, & cum fuerit deprehẽſus dicit ludens feci. Damnat animum proditorium & ſimulatorium omnium perſequentium occulte proximos ſuos, coloratum nomine ludi, qui potius illuſio eſt appellãda, Gen. 21. Sarra uidit Iſaac & Iſmaelem ludentem &c. At Paulus Galthas: 4. Ipſum ludum perſequutionẽ appellat, ſed ſicut ille qui ſecundum carnem natus erat perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum &c. Iacte ſcintillæ ſunt uerba uenenoſa, Sapientiæ. 2. dicitur ſermo ſcintillæ. De ſagittis pſal. Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt ſagittas ſuas in Pharetra &c. Iſti ſunt delatores apud Tyrannos, accuſantes occulte innocentem, qui prius occiditur q̃ ipſe ſciat cur, & prius uidetur ſanguis q̃ uulnus, cum ſit poſterius. Impuriſſimi omnium hominum cum optima purificatio ſit nocere nemini.

Proditores & ſimulatores

Gene.

Paulus

Sap.

Pſal.

Delatores

CVm defecerint ligna extinguetur ignis & ſuſurrone ſubtracto, iurgia coquieſcunt. Per ligna uerba, per ignem ira. Opti

mum ergo remedium contra tuam uel alienam ſilentium eſt.

SIcut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic homo iracundus ſuſcitat ri‑xas. Similis æchinno ſpinas ſecum ſemper fe‑renti. Ita contentioſo in omni negotio acerbitas eſt, propterea q animo ſecum affert aſperita‑tem; etiam ſi res ipſa nil habeat incomodi, Vnde Paulus. Non in contentione & dolo. Horum om‑niũ magiſter eſt ſuperbia, & humanæ laudis aui‑ditas, quæ etiam Hypocriſim ſæpe generat, Pau‑lus. Cum ſit inter uos zelus & contentio &c. 18 Similitudo Cõtẽtioſus qualis Paulus Paulus

VErba ſuſurronis quaſi ſimplicia, & ip‑ſa perueniunt ad intima cordis. Cũ diſcordiam uult ſeminare inter amicos, & una‑nimes inter ſe diuidere non audet ꝓpalam hoc efficere, ſed clandeſtine, & uiis tortuoſis quaſi non animaduertatur ab auditore quid dicere in‑tendat. Merito execrabilis & deteſtabilis eſt iſte. Sicut enim amici deteſtantur ſaxum, aut Canem incurrentem qui eos dirimat, Ita execrari debe‑rent homines caninos & bilingues, qui maledi‑centia ſua dirimunt neceſsitudinem mutuã q; be‑neuolentiam inter homines. 19 Similitudo

QVomodo ſi argento ſordido ornare uelis uas fictile, ſic labia tumẽtia cum peſsimo corde ſociata. Hebraice ſic. *Si‑cut argentum plenum ſcoriis obductum ſu‑per teſtam, ſic ſunt labia comburẽtia & cor malum.* Scoria (ut ait Plinius) eſt ſpurcitia in 20 Scoria quid Plinius

Iſaias omni metallo, quaſi fax & ſpuma. Iſaias, Argētū tuū uerſum eſt in ſcoriā, ſenſus eſt, lingua erudita quaſi argētum eſt, ſed plena ſpurcitiis, litibus, & cōtētionibus ē plena ſcoriis, inflāmata a corde malo, queādmodū uas illūd inceditur ſup teſtā poſitū. Ita labia uenenata cū malo corde congruūt, dignū patella operculū, ſpurcū os īprobo pectore, ſimiles hn̄t labra lactucas, uenenatū os ꝓdit & ꝓbat malitiā cordis. Proinde ut argēti ſcoria eſt q̄ uas fictile cingit, Ita labia uenenata

Luc. cumprauo corde conueniunt unde dn̄s Ieſus, ex abundātia cordis os loquitur.

21 LAbiis ſuis intelligitur inimicus cum corde tractauerit dolos. Hebraice ſic. ¶ Labiis ſuis nō cognoſcetur oſor, & intra ſe ponet dolū. Nam odium eſt ira inueterata om-

Odiū qd nia tectiſſime moliens in pernitiē proximi ſui, quemadmodum egit Ioab erga Abner & Amaſan. ¶ Si ſummiſerit uocem ſuam ne cre-

Exēplū Dauid dideris ei. Ita faciebat Dauid Saul quādo uoce eum reuocabat dicens. Fili Dauid reuertere &c. ¶ Quoniam ſeptem nequitiæ ſunt

Dauid ad Ionathan in corde illius. Ideſt uniuerſa mala numero ſeptenario comprehenſa. Vnde Dauid ad Ionathan. Completa eſt malitia patris tui, & Phariſei ad Chriſtum. Magiſter ſcimus quia uerax es &c. Vnde dominus cognita nequitia illorum dixit. Quid me tentatis hypocritę &c. Latent.n. multa deceptoria mala ſub laude ficta uerborū. Iſti ſimulatores nequitiā habebant & dolum.

QVi operit odiũ fraudulẽter. Vt oportu- 22
nius & aptius nocere poſſit tpe ſuo,nõ.n
(ut dr Prouerbio) odiũ eſt cecum. Reuelabitur Prouerbiũ
malitia eius in concilio. Q̃m quod inter paucos
clandeſtine cõnſpiratum eſt,palá fit detecta con
iuratione qñ inapertum erũpit furor odii. Hinc
exorte ſunt oẽs cõiuratiões,ac cõſpirationes ex
quibus bella & ſtrages innumeræ. Inde Mimus, Mimus
Iratũ breuiter uites inimicũ diu.Nam ira ſtatim
ſubſidet,odiũ diuturnũ eſt.Seneca. Ira quæ tegiť Seneca
nocet,profeſſa perdunt odia,uindictæ locum.

QVi fodit foueam incidet in eam, & qui 23
uoluit lapidem reuertetur ad illum. Pſal.
Pſal. Lacũ aperuit & effodit eũ,& incidit in fo-
ueam quã fecit.Docet iſtis ſimilitudinibus malũ Malũ cõſi-
conſilium cõſultori peſſimũ, rareq; alteri para- liũ
ri periculum abſq; exitio autoris.Dignumq; eſ-
ſe artificem ſceleris,arte perire ſua, quemadmo
dum de Perillo narrant Hyſtoriæ, In boue æ- Perillus
neo ſuo incluſo. Nihilq; iniuſtum & iniurium
(quamuis magno cõſilio & potẽtia nixũ)proſpe
roſ habere ſucceſſus apertum eſt, Deo aliter di-
ſponente;qui diſſipat conſilia humana. Quem-
admodum diſſipauit cõſilia Abſoloris & Achi-
thophelis cõtra Dauid, & Aman contra Mardo Cõſiliũ hu-
cheum,& Babiloniorum contra Danielem.Ma- manũ
xime hoc peccato inuoluuntur Ambitioſi, nil
minus Reipublicæ pernitioſi q̃ auari quippe
quibus maior ineſt audacia. Namq; ambitio

non deiectis neq; ignauis naſcitur animis, ſed nouis uigentibusq;, In hunc modũ qui in alios mala inferre conantur ſentiunt illa in uanum, fieri unde extat apud Zenodotum, In cœlum iaculaîs, Dictum in eos qui fruſtra laborant, aut qui eos audent laceſcere quos non poſſunt ledere, Vt cœlum & diuos, & ſuperiores poteſtates, quibus qui reſiſtit deo reſiſtit & damnationem ſibi acquirit, nam repercutitur ab eiſdem, & magna ſtrage deſtruitur, quemadmodũ legimus & uidemus conſpirationes humanas in damnum & ruinam cesſiſſe ſuis auctoribus.

Tenodotus

24 Lingua fallax non amat ueritatem. Hebraicæ ſic, Odio habebit contritiones eius. Ideſt odio habebit eos qui detegũt ſuas fallatias & impoſturas, ſemp enim ueritatis amatores & præcones perſequutionem pasſi ſunt ab hypocritis, fallatia autem dicendo, quemadmodum calliditas tacendo admittitur. ¶ Et os lubricum operat ruinas. Hebraicæ ſic, Et os blandum faciet impulſionem. Nã blãda & dulcia ligant homines & trahunt quo uoluerit ipſa, & impellunt ad quod uis agendum, Quem admodum de Alcibiade ſcribit Plutarchus, Qui ſerena fronte, & oris gratia populũ Athenienſem impulit ad quæ fœdera uoluit, pangenda & repangenda, Donec eum in ruinã traxit ꝓpriæ libertatis.

Alcibiades
Plutarchus

Capitulum Vigeſimum Septimum.

NE glorieris in craſtinum, 1
ignorans quid ſuperuen
tura paria dies. Admo-
net uiuendum in dies abie-
cta anxia cura futuri. Conſi
milis eſt ſentētia Domini di Mat.
cētis, Nolite ſolliciti eſſe de
craſtino &c. Craſtinus enim dies ſollicitus eſt ſi Iacobus
bi ipſi. Et Iacobus, Agite nunc qui dicitis, hodie
& cras ibimus &c. qui ignoratis quid futurum
ſit in die craſtino. Conſimilis & illa ſententia, Ne
ſcis quid ueſper uehat. Et illud, Inter os & offam
multum intereſt. Tempus enim noxius medi- Tēpꝰ medi-
cus eſt, quotidie expectatione futuri fallit ægro- cus noxius
tum, Et ātequ ueteres expellat dolores nouos ad
iugit ueteribus, totq; quotidie accumulat mala
ut fallaci ſpe uitæ ducat ad mortem. Igitur ho-
die uiuendum eſt, qui enim cras uiuit numq̄ ui-
uit, ſed ſi uis hodie uiuere uiue deo, in quo heri
& cras nil aliud ſunt q̄ hodie. Herodotus, Die-
rum nullus prorſus quod alius affert. Vnde da- Herodotus
tur intelligi tot eſſe in rebus uices, quot dies. Mi Mimus
mus, Neſcis quid optas aut fugias, ita ludit dies, Ouidius
quia quæ ſæpe optima putas, ſentis maxime no-

cere,& e contra, Ita ludit uiciſſitudo. Vnde ille, Ludit in humanis diuina potentia rebus, Nec habet certam uix præſens hora fidem. Et Flaccus, Quid ſit futurum cras,fuge quærere,Item, letus in præſens animus,quod ultra eſt oderit curare, & amara leto temporet riſu, Item,Prudens futuri temporis exitum caliginoſa nocte premit deus,ridetq; ſi mortali. ultra phas trepidat,Nec ſcire phas eſt omnia. Item Puluis & umbra ſumus, Quis ſcit an adicient hodiernæ, craſtina uitæ,tẽpora dii ſuperi.

Flaccus

Seneca

2 LAudet te alienus,& non os tuum,extraneus & non labia tua. Quoniam laus in propria ore ſordeſcit, Intelligẽda eſt hæc ſententia quando occultatio proprie laudis non uergit in præiuditium ueritatis,neq; in detrimẽtum ſalutis proximi,aut in diſpendium diuini honoris,quas ob cauſas Paulus apud corinthios ſeipſum laudauit. At quia ſalomon in hoc loco prohibet laudare ſeipſum,inſipientiæ eſt ſemper ſecũdum opinionem ſtultorum ſeipſum laudare, Ideo dixit apoſtolus, utinam ſuſtineretis modicum quid inſipientiæ meæ, Loquens hoc ex exiſtimatione illorum,quod tamen erat ueræ ſapiẽtiæ inditium. Verumtamen omnis homo quãdo de ſe uult præbere teſtimonium laudabile, arrogans & ſuperbus uidetur, quia infirmi ſumus & ad infirmos loquimur,uerum dicere & mentiri poſſumus,Periculoſum eſt .n. ſibi placere cui cauendũ eſt ſupbire, Certiſſima aũt uia ad nomẽ &

Laus ꝑpria quando

Paulus

Periculoſũ ſe laudare

Iuſtre eſt bene mereri cũ priuatim de ſingulis, tũ publicæ de uniuerſis, Id fiet nõ te laudando, ſed partim bñficiis partim benignitate, Tũ bñ ſiqd facis nõ meminiſſe phas eſt, bñ facta tua ṗdicent alii, Comendans omnes, ab omnibus comendaberis, Nec tua laudabis ſtudia, aut aliena reprehẽdes. Tunc aũt ſolũ nos approbare debemus cũ a ꝓbatiſſimis approbamur, Magis .n. comendat uirtus q̃ amicitia, facili⁹ ꝑſuadet ꝓbitas q̃ eloq̃ntia, Solus ille amãdo & laudãdo nũq̃ fallitur, cui amãdi, laudãdiq; lex deus ẽ, Quãtũ .n. uera laus ornat tm̃ falſa caſtigat inqt Heſiodus. Notãdum & illud iuxta Theocritũ, ꝙ ſicut iuppiter nec pluuius, nec ſerenus placet oĩbus, Ita nõ oĩbus datũ eſt placuiſſe. Sicut aũt non põt eſſe ignis ſine fumo, Ita nec laus abſq; iuditia, Si cõtinẽs es (Iuqt Seneca) adulationes euita, ſitq; tibi tã triſte laudari a turpib⁹, q̃ ſi lauderis ob turpia, letior quoties diſplices malis, Malorũq; de te extimationes malas uerã tibi laudationẽ aſcribe, Nã difficillimũ cõtinẽtiæ op⁹ ẽ, aſsẽtationes adulãtiũ repellere, quorũ ſermões animũ q̃dã uoluptate ꝛ̃ſoluũt.

Nomen illuſtre quomodo paratur

Heſiodus

Theocritus

Seneca

GRaue eſt ſaxũ, & onero ſa Arena, ſed ira ſtulti utroq; grauior. Inueterata ira q̃ eſt ſtultorum, grauior eſt peccatis duris & carnalibus, per ſaxũ ſignificatis, & ꝑ arenam. Sicut .n. dixit Zeno, ſemen eẽ miſturam ac tẽperaturam ex omnibus animæ uiribus euulſam, Ita & ira eſt ſemen ex oĩbus animæ perturbationibus cõmixtũ, Siqdẽ & a dolore, uoluptate & ferocia decer

3

Zeno

Ira quid

Similitudo

pta eſt. Medici uehementer obligant ictos a ſerpentibus in locis dolentibus. Et ſicut tumor accidit ex magna in carne plaga. Ita in molisſimis ſiquis ſe præbeat dolori hoc ipſo quod maior eſt imbecillitas, hoc maiorem elicit iracundiam.

Iracūdisſimi qui

Iracundisſimus eſt auarus contra diſpenſatorē, ſurco in popinatorem, zelotipus in uxorem, gloriosus in maledicos. At longe ſeuisſimi ſunt uiri ambitioſi honorum. Sic ex eo quod maxime dolet & ægrotat in animo maxime ob imbecillitatem naſcitur ira. Nulli autem iraſcenti ira ſua uidetur iniuſta. Vnde ab omni indignitate cito redeundum eſt ad uiam māſuetudinis, & lenitatis, quoniam pertinax metus facile in eius odiū tranſit cui non celeriter ignoſcitur. Nam (ut inquit

Seneca

Seneca) Cecus eſt ignis ſtimulatus ira, nec regi curat patiturq; frenos, aut timet mortem, cupit ire in ipſos obuius enſes.

4 IRa non habet miſericordiā. Hebraice ſic. ℭ Crudelitas eſt in ira. Nam

Eccl.

inueterata ira tranſit in odiū, ex quo oritur crudelitas. Eccl. 8. Cum iracundo ne facias rixam, & cum audace non eas in deſertum, quoniā quaſi nil eſt ante eum ſanguis. Hæc excogitat exilia, uincula carceres, mutilationes, & tam inaudita tormenta, ut ex illis interdum mors quæratur pro uita, hæc pro uebo, gladium infigere, pro leui manuum iniectione uitā nititur auferre. Iracū

Similitudo

dus in tabulis adamantinis ſcribit iniuriam, & in glacialibus animis depingit bona ſuſcepta. Ira

quoq; uehementius incitantur his quæ faciunt
ac dicũt qui eã ſunt occupati. Proinde qeſcere,
aut effugere. aut occultari, ſeſeq; in ſilentiũ uelut
in portũ recipere optimũ ẽ. Sicut epiletici ne cõ
cidant, cum ſentiunt morbum irrumpere abdũt
ſeſe. Nam in amicos frequenter irruimus. Non
amamus omnes, nec omnibus inuidemus, nec
omnes metuimus. Cæterum nil eſt quod nõ in-
uadat ira. Iraſcimur amicis & inimicis, liberis
& parentibus, deniq; Deo & beſtiis. Vnde Mi- Mimus
mus. Apud bonum uirum cito moritur iracun-
dia, ſed apud malos tardiſſime ſeneſcit. Huic di-
uerſum eſt illud Ariſtotelis, qui rogatus quæ res Ariſtoteles
ꝗ ociſſime ſeneſceret, reſpondit beneficium. Ci- Cicero
cero utrumq; complexus, cui placet (ait) obliui-
ſcitur, cui dolet meminit. Nam uulgo mortales
iniuriæ tenaciſſime recordantur, benefactorum
facillime obliuiſcunt. ¶ Nec erũpes furor. Herodis exē-
Hebraice aũt ſic. ¶ Et impetus in furore. plum
Hoc patuit in Herode. Aut.n. nõ credebat magis,
& ita ſine cã ſeuiebat in pueros. Aut ſi credebat
quomodo credebat ſe poſſe mutare conſilium
Dei? Sed reſponde. Zelus ſapere neſcit, & iræ Furor qd
impetus non habet conſilium. Eſt enim furor ni-
mia ira, uel ſecũdũ Phyloſophos. Mentis ad om-
nia cecitas. Vnde Lucanus, Quis furor o ciues Furor cur
quæ tanta licentia ferri? Dicitur furor ꝙ huc dictus
atq; illuc temere feratur animus acerbus, contra Lucanus
ius ad penã inferendã, quã nõ remittit niſi ſatia-
tus ſtrage, & de ſolatione inimicorũ. Vnde Flac- Flaccus

cus. Iræ thyeſtem exitio graui ſtrauere: Altis urbibus ultime ſtetere cauſæ cur perirēt funditus, imprimeretq; muris hoſtile aratrū exercitus inſolens. ¶ Et impetum concitati ſpiritus ferre quis poterit? Hebraice ſic. ¶ Et quis ſtabit coram inuidia? Furor & ira quia aperta mala poſſunt declinari, at latentem inuidiam quis præuidere ne dum declinare poterit?

MEltor eſt manifeſta correptio. Dum prælatus corrigit publicum peccatum. ¶ Quam amor abſconditus. Nam magnus dolor amor iratus eſt. Quoniam qui tacet cum emendare poſſit conſentit Seneca. Amici uitia ſi feras facis tua. Hyeronimus. Melior eſt inimicus manifeſtus qui dum cognoſcitur facile uitatur, q̄ amicus abſconditus qui dum non cognoſcitur præualet. Facilior cautio eſt ubi eſt manifeſta formido, & ad certamen animus præſtruitur, quando ſe aduerſarius confitetur. Plus cauendus eſt & metuendus inimicus cum latenter obrepit, & cum per pacis imaginem fallens, occultis occurſibus ſerpit, unde & nomen ſerpentis accepit. Taboſus eſt amor abſconditus q corrigendi tempore non procedit, fruſtra moratur itus amico interim in baratrū cadēte. & ſi n. ledit & cruciat apta increpatio tñ ꝓdeſt, correpto ſua uitia hoc modo ĩnoteſcūt, Ita āt iraſcaris cū uitiis ut corripias q̄ſi mox futur⁹ amicus.

Seneca

Hyeronim⁹

MEliora ſunt uulnera diligētis, q̄ fraudulenta oſcula odiētis. Qui diligit, uulnerat uerbis amicū factiſq; cū expedit ne labať in

ſcelus. Vñ Prouerbio dr̄, Qui me odit ad riſum, qui aũt diligit ad lachrimas ꝓuocat. Pſal. Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me, oleũ aũt pc̄tõris nõ impinguet capud meũ. Neq; ſolũ arguẽdi sũt amici, ſed ſi op⁹ fuerit obiurgãdi, ſed monitio acerbitate, obiurgatio cõtumelia careat. Sũt.n. correptiões bonæ & plerũq; meliores apte, q̃ tacita amicitia, ſicut peiora ſunt tecta odia, q̃ apta, & ſi lędi ſe putat amic⁹ tu tñ corripe uultu triſti, ſermõe deiecto ſentiat corrigẽtis aĩm ex amoꝛ nõ odio deſcẽdere, Eſt quoq; hoĩm pfectorũ libertas loquẽdi, q̃ ad uirtutẽ pertinet. Vñ Socrates dixit, Sicut nec gladiũ obtuſum ad ĩcidẽdũ, Ita nec loquẽdi libertatẽ ſine effectu aut utilitate eẽ oportere, ut nõ odio magis q̃ iuditio corripere uideamur, eáq; ex diſciplina nõ tradi ſed ex natura. Auguſtin⁹. Magis optabo a quolibet reprehendi, q̃ ab adulatoꝛ laudari, nullus.n. reprehenſor formidãdus eſt amatori ueritatis, laudator uero errat & cõfirmart errorem. Prouerbiũ Pſal. Amici obiurgãdi Socrates Augu.

ANima ſaturata calcabit fauũ. Id eſt cibos lautisſimos delicatisſimosq; faſtidiet. 7

¶ Aĩa eſuriẽs ẽt amarũ ꝓ dulci ſumet. Ex quo patet q̃tũ appetit⁹ nãlis ex abſentia obiecti delectabilis doleat. Docet earũdẽ rerũ idẽptitatẽ oĩa inamena redere & iniucũda, Vñ Mim⁹. Nil ẽ iucũdũ niſi qđ reficit uarietas, qa nihil eſt tã dulce qđ nõ pariat ſatietatẽ niſi uarietatẽ cõdiatur. Idẽ, bonarũ rerũ cõſuetudo pesſima ẽ, nã uileſcit quod cõſuetũ eſſe ceperit, bonis rebus nil debet eſſe charius, charum eſt autem quod rarum eſt. Idẽptitas in amena Mimus Idem

Iſocrates Vnde Iſocrates, Neq; crebrer conuenias eoſdẽ, neq; diu cum eis agas de eiſdẽ, ſatietas enim eſt omnium.

8 SIcut auis tranſmigrans de nido ſuo, ſic

Iob uir qui relinquit locum ſuum. Iob, In nidulo meo moriar, Quia (ut inquit ſanct⁹ An

Sanctus Antonius tonius) Qui corpus ſuum in loco uno figere nequit, animum ſuum in deum non figet. Impoſſibile ẽ enim hominem fideliter figere in uno animum ſuum qui non prius alicui loco fideliter &

Similitudo perſeueranter affixerit corpus ſuum. Nam qui ægritudinem animi migrãdo de loco ad locum effugere nititur, eſt ſicut ille qui fugit umbram corporis ſui, ſeipſum fugit, ſeipſum circumfert locum mutat non animum, eũdemq; ubiq; ſe in-

Similitudo uenit, niſi ꝙ deteriorẽ facit ipſa mobilitas, Quẽadmodum ledere ſolet ægrotum qui circumferẽ

Prouerbiũ uulgatum do concutit eum, hinc illud Vulgatum, Crebra locorum mutatio multos feſellit. Et Flaccus, Cœ

Flaccus lum non animum mutant qui trãs mare currũt. Senſus ergo eſt, Quemadmodum aui uaganti a proprio nido male eſt, quia obnoxia eſt rapacibus auibus, Ita errabundo & giro uago homini euenit, multis enim patet pectoris, tumultib⁹ &

Prouerbiũ inquietudinibus. Vnde extat prouerbium, De loco in quo ſederis non inde cito te moueas.

9 VNguento & uariis odoribus delectatur cor, & bonis amici conſiliis anima

Amicitia ex qb⁹ cõſtat dulcoratur. Quemadmodum letum cor ſuſtentat uitam corporis. Ita uera amicitia ſuſtẽtat

uitam animæ, conflatur autem ex tribus, primo uirtute quaſi re honeſta, ſecũdo familiaritate ac dulci conſuetudine uitæ, tertio utilitate, Virtus in deligendo, uoluptas in conuerſando, utilitas ut uſui ſit ſi eius opera indigemus. Ideo non ad multos haberi poteſt uera amicitia, nam infre-quens eſt animorum paritas, quæ a quibuſdam amicitia definitur, & morum atq; ſtudiorum ſi-militudo, quæ eſt amicitiæ cõciliatrix, inter paucos reperitur ac mutua uitæ conſuetudo, quæ eſt præcipuus amicitiæ fructus, Quamobrem extat illa ſententia Platonicorum Dilige omnes, elige & ama unicum, ſoli deo confide, Sine quo amicitia ſtabilis eſſe minime poteſt.

Amicitia uera inter paucos

Platonicorũ ſententia

10 AMicum tuum & amicum patris tui ne derelinquas. Nam amicitia quanto uetuſtior tanto robuſtior, cõtra aliorum naturam, quæ quanto magis ſeneſcunt tanto magis debilitantur, huius cauſa eſt diu probata fides. Vnde Flaccꝰ, Nil ego contulerim iocundo ſanꝰ amico. Itẽ Amicis aduerſa fortuna utentibus idẽ eſto, Iſocrates, Triſtitia cuncta exuperans, aut animo aut amico, Quoniam in rebus aduerſis aut amici conſuetudine falle mœrorem, aut animo te ſuſtine. ¶ Et domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuæ. Docet amicos habendos præter propinquos & affines, & neceſſarios, qui nos conſolari ualeant in afflictione noſtra, Subleuat enim pondus noſtri doloris uerus amicus cõſolator. Vnde Socrates cenſebat opor.

Flaccus

Iſocrates

Socrates

unuſquiſq; ex æquo partiretur ſuas, futurum ut plures ſuas libenter capientes diſcederent.

11 MElior eſt uicinus iuxta q̃ frater procul. Quoniam uita noſtra ſæpe angitur periculis pro euentibus hominis, per propinquũ melius ſubuenitur. Vnde Atheneus, Non ſunt amici quid deſunt procul, et uerſus, Quantũ oculis animo tam procul ibit amor, Auguſtinus, Fœlicitas maior eſt uicinum bonum habere concordem, q̃ uicinum malum ſubiugare bellantẽ, Mala uota ſunt optare habere quem oderis uel quẽ timeas. ℂ Aſtutus uidens malum abſcondit ſe. Cicero, Melius eſt uitare malũ q̃ emendare, nam uſus difficile uincitur, & iugis uſus in naturam ſe conuertit. ℂ Paruuli tranſeuntes ſuſtinuerunt diſpẽdia. Quia puniti ſunt negligenter tranſgredientes mandata dei, & temere ſe ſe gubernantes. Seneca, Ceca eſt temeritas quæ petit caſum ducem. Vnde ſalubre conſilium præbet dicens, Da tempus ac ſpatium tibi, quod nequit ratio ſæpe ſanauit mora.

Atheneus

Verſus

Aug.

Cicero

Seneca

13 TOlle ueſtimentum eius &c. Supra expoſita eſt.

14 STude ſapiẽtiæ fili mi & letifica cor meum ut poſſis exprobranti reſpondere ſermonem. Pſal. & ueniat ſuper me miſericordia tua domine &c. & reſpondebo exprobãtibus mihi uerbum, quia ſperaui in ſermonibus

Pſal.

tuis, Nihilominus inſapiẽtem uere exprobratio cadere non poteſt cum nil agat dignum exprobratione, Sicut autem qui ueſtes flagellant non attingunt corpus, Ita qui generis uitium aut paupertatem exprobrant non propriæ tangunt hominem ſapientẽ, ſed externa calumniantur, Studet ſapientiæ non qui in actu ſemper eſt, ſed ſapientiæ ſuæ interdum requiem dat, & requies ipſa plena eſt ſtudiis & cogitationibus bonis, nam prudens numq̃ otio uacat, animum aliquãdo remiſſum habet, ſolutum nunq̃, accelerat tarda, expedit perplexa, dura mollit, ardua exequat, ſcit enim qua gradi debeat uia, & cito ſingula & diſtricte uidet, hic Argus inrepræhenſibilis & ſapiens, cunctis exprobantibus uere reſpondere poteſt. Exprobatio in quos / Similitudo / Studium ſapientiæ quale

QVi benedicit proximo ſuo uoce grandi mane ſurgendo. Mos eſt aulicorũ ſalutare principes ſurgentes diluculo. ¶ Male dicenti ſimilis erit. Quia ſolis labiis & nõ ex corde bona impræcatur, Damnant̃ hac ſententia impudentes adulatores qui nec dicendo uera, nec prudentre conſulendo proſunt principibus, ſed ab omnibus periculis & laboribus abhorrentes, in negotiis ſubalaribus ideſt, uoluptariis nil recuſant, fidi amoris miniſtri, adducunt ſcorta, cinedos, inſtruũt & cõuiuia, palatinæ canes, ueluti ſimia q̃ cũ non poſſet cuſtodire domũ ut canis, geſtare ſarcinas ut æquus, non arare 15 / Adulatores / Simia / Similitudo

ut bos, ideo tolleret iniurias, ſcurratur luſus ac ri-
Xyſtus ſus ſeipſam præbens inſtrumentum. Xyſtus, Ma-
lis qui adulatur peiores facit eos, quia intollera-
Diogenes bilis eſt malitia. Diogenes de adulatoribus dice-
Idem bat ſatius eē ad coruos redigi, q̄ exponi adulato-
ribus, Coruos enim tantum mortuos impetere,
hos uero etiam uiuos laniatu peſtifero excarnifi-
care. Idem, Orationem ad gratiam compoſitam
auriumq; pruritum, melleam præfocationē ap-
pellabat, ꝙ aſſentatione quidem delectaret, ſed
mendatio ſtrangularet admittentem, adulator
ergo uel apud gentes peſſime audiit ſemper, plu-
ra qui uelit legat Hyerem. 6. Ezechie. 13.

16 Tecta perſtillantia in die frigoris, & liti-
gioſa mulier comparantur. Propter
Mala uxor qualis aſſiduam moleſtiam quæ te in domo quietū ma-
nere nō ſinit, eſt enim uxor litigioſa domi ueluti
malus cibus in ſtomaco, quem nec retinere po-
tes citra noxā, nec reicere ſine moleſtia, Ita mala
uxor eſt, quam ſi teneas ledit, neq; tamen abſq;
inimicitia atq; tumultu uelutibilem abiicere po-
tes. Qui retinet eam quaſi uentū teneat.
Quem impoſſibile eſt abſcondere, ſed flatu ſuo
oīa euertit. ¶ Et oleū dexteræ ſuæ euacuat
Hebraice autem ſic. ¶ Et ſicut oleum quod
eſt in dextera ſua clamabit. Non enim ab-
ſcondi nec retineri poteſt, ſed diffundit ſe quan-
tumlibet manū claudas, ita & mulier rixoſa com-
peſci non poteſt. Cui enim plus licet q̄ par eſt,
Mimus plus uult quā liceat, inquit Minus Publianus.

FErrum ferro exacuitur,& homo exacuit faciem amici ſui Doce utilitatem ſocia- lis uitæ Eccleſiaſtes, Melius eſt duos eſſe quam unum,habet enim emolumentum ſocietatis ſuæ ſi unus ceciderit ab altero fulcietur,uhe ſoli &c. Si dormierint duo fouebũtur mutuo,unus quo- modo calefiet?& ſi quſpiam præualuerit contra unum duo reſiſtent ei.Dicũt Hebrei ferrum eſſe ſimbolum ſapientum.Poetæ quoq; per decanta- ta palladis arma ſignificarunt nobis honeſtisſi- ma literatorum certamina adipiſcendæ ſapien- tiæ ſummopere neceſſaria,& ut inquit Ariſtote les Ad ingenii profectum pertinet contentioſa diſceptatio,ſi hos congreſſus litterarios,& hæc bella ſubſtuleris,ſomniculoſa & dormitans fu- tura eſt omnis Phyloſophia, dummodo ne ni- mis alterando,& libidinoſe rixando,ueritas am mittatur. Acuitur quoq; uirtus intellectiua ad- uerſa uirtute, ſicut concionator & lector acuun tur auditorum frequẽtia.Ad inimicitiam quoq; neceſſarius eſt aſsiduus conuictus, & frequens colloquium,quo neceſsitudines aluntur, inter- misſione & abſentia diſſoluuntur. Vnde extat apud Ariſtoteles.3. moralium, multas amicitias ſilentium diremiſſe, Concordia enim amicorũ non eſt coopinatio, ſed circa agibilia & magna conſilia,ac ex duobus uel pluribus eorum cauſa quæ ad ciuilis uitæ commoda pertinent.Nam ue rus amicus nõ eget abſentia,ut magis deſideret, unic⁹ enim humanæ uitæ cuſtos amor eſt, ſed ut

17 Eccl.

Ferrũ cuius ſymbolum

Poetæ

Ariſtoteles

Neceſſaria ad amicum

Ariſtoteles

ut bos, ideo tolleret iniurias, ſcurratur luſus ac ri
Xyſtus ſus ſeipſam præbens inſtrumentum. Xyſtus, Ma
lis qui adulatur peiores facit eos, quia intollera-
Diogenes bilis eſt malitia. Diogenes de adulatoribus dice-
Idem bat ſatius eẽ ad coruos redigi, q̃ exponi adulato
ribus, Coruos enim tantum mortuos impetere,
hos uero etiam uiuos laniatu peſtifero excarnifi
care. Idem, Orationem ad gratiam compoſitam
auriumq́ pruritum, melleam præfocationẽ ap-
pellabat, ꝙ aſſentatione quidem delectaret, ſed
mendatio ſtrangularet admittentem, adulator
ergo uel apud gentes peſſime audiit ſemper, plu
ra qui uelit legat Hyerem. 6. Ezechie. 13.

16 TEcta perſtillantia in die frigoris, & liti-
gioſa mulier comparantur. Propter
Mala uxor aſsiduam moleſtiam quæ te in domo quietũ ma-
qualis nere nõ ſinit, eſt enim uxor litigioſa domi ueluti
malus cibus in ſtomaco, quem nec retinere po-
tes citra noxã, nec reicere ſine moleſtia, Ita mala
uxor eſt, quam ſi teneas ledit, neq́ tamen abſq́
inimicitia atq́ tumultu uelutibilem abiicere po-
tes. Qui retinet eam quaſi uentũ teneat.
Quem impoſsibile eſt abſcondere, ſed flatu ſuo
oĩa euertit. ¶ Et oleũ dexteræ ſuæ euacuat
Hebraice autem ſic. ¶ Et ſicut oleum quod
eſt in dextera ſua clamabit. Non enim ab-
ſcondi nec retineri poteſt, ſed diffundit ſe quan-
tumlibet manũ claudas, ita & mulier rixoſa com
peſci non poteſt. Cui enim plus licet q̃ par eſt,
Mimus plus uult quã liceat, inquit Minus Publianus.

FErrum ferro exacuitur,& homo exacuit 17
faciem amici ſui Doce utilitatem ſocia- Eccl.
lis uitæ Eccleſiaſtes, Melius eſt duos eſſe quam unum,habet enim emolumentum ſocietatis ſuæ ſi unus ceciderit ab altero fulcietur,uhe ſoli &c. Si dormierint duo fouebūtur mutuo,unus quomodo calefiet?& ſi quſpiam præualuerit contra unum duo reſiſtent ei.Dicūt Hebrei ferrum eſſe ſimbolum ſapientum.Poetæ quoq; per decantata palladis arma ſignificarunt nobis honeſtisſima literatorum certamina adipiſcendæ ſapientiæ ſummopere neceſſaria,& ut inquit Ariſtoteles' Ad ingenii profectum pertinet contentioſa diſceptatio,ſi hos congreſſus litterarios,& hæc bella ſubſtuleris,ſomniculoſa & dormitans futura eſt omnis Phyloſophia, dummodo ne nimis alterando,& libidinoſe rixando,ueritas ammittatur. Acuitur quoq; uirtus intellectiua aduerſa uirtute, ſicut concionator & lector acuuntur auditorum frequētia.Ad inimicitiam quoq; neceſſarius eſt aſſiduus conuictus, & frequens colloquium,quo neceſſitudines aluntur, intermisſione & abſentia diſſoluuntur. Vnde extat apud Ariſtoteles.3. moralium, multas amicitias ſilentium diremiſſe, Concordia enim amicorū non eſt coopinatio, ſed circa agibilia & magna conſilia,ac ex duobus uel pluribus eorum cauſa quæ ad ciuilis uitæ commoda pertinent.Nam uerus amicus nō eget abſentia,ut magis deſideret, unicꝰ enim humanæ uitæ cuſtos amor eſt, ſed ut

Ferrū cuius ſymbolum

Poetæ

Ariſtoteles

Neceſſaria ad amicum

Ariſtoteles

ameris ama tu quoq; uiciſsim, & ita ferrum fer-
ro acuetur. Deniq; propter neceſsitatē uitæ gre-
Cato galis, humanam uitam Cato, ferro comparabat,
q̄ ſi nimis exerceat̄ conteritur, ſi nō exerceatur,
rubigine conſumitur. Non enim omnia uni data
ſunt, ſed impoſuit deus homines ſuper capita no
ſtra, ut mutuo egeamus auxilio, & quod uni de-
Paulus eſt ſuppleat alter. Vnde Paul⁹. Alter alterius one-
ra portate &c.

18 QVi ſeruat ficum comedet fructus eius,
qui cuſtos eſt domini ſui gloriabitur.
Senſus eſt, ex operibus noſtris bonis uel malis
expectari fruſtus uel bonus uel malus. Dominus
Math. Ieſus. Aut facere arborem bonam & fructū eius
bonū &c. Itē, Nunquid colligunt de ſpinis ficus
Paulus &c. Et Paulus. Quæcūq; fecerit hō hæc & metet.

19 QVomodo in aquis reſplendent uultus
proſpicientium, ſic corda hominum
manifeſta ſunt prudentibus. Turbidam &
confuſaneam ſpetiem reddit aqua & non diſtin-
ctam. Ita in præſenti omne cor omni cordi clau
ſum eſt, neq; niſi per nutus & uerba, cæteraq; ex-
terna ſigna probabili cōiectura cognoſci poteſt,
Eccl. Eccl. 19. Ex uiſu cognoſcitur uir &c. Pſal. Aduer
Pſal. ſum me omnes cogitationes eorum in malum
inhabitabunt & abſcondent. Ideo non reſpicias
in homine blandam faciem, nō mores ex arte fu
catos, ſed prudenter perquire nutus & ſigna &
Plato ex eis coniecta. Nam (ut inquit Plato) Qui bene
coniectat optimus illæ uates eſt.

INfernus,& perditio nūq̄ replentur, 20
ſimiliter & oculi hoīm inſatiabiles. Vnde in ſecūda Petrus appellat eos plenos mechationibus, & inceſſabilis delicti Eccl.31. Nequius oculo quid creatum eſt? Nil tamen peccant oculi (Inquit Mimus) ſi animus oculis imperat, nam animus in culpa eſt, qui oculis non imperat, ſenſus eſt. Queadmodū ſepulcrum temporum ſucceſſu non ſatiat innumeris miriadibus cadauerum, & infernus tam capacisſimus eſt omnium eorū qui ad illum deſcendunt ut numq̄ aſpexerimus quemq̄ inde reuerſum. Ita non ſatiatur oculus uiſu, nam inſatiabilis eſt curioſitas noſtra.

2.Pet.Eccl. Mimus

QVomodo probat in conflatorio argētū, & in fornace aurū, ſic probatur hō ore laudantis. Ignis iſte, & ille. De utroq; te oportet ſaluū exire, fregit te reprehēſor, factus es in fornace tamq̄ uas fictile, rurſus ſi laudaris ab adulantibus, qn̄ laudat peccator in deſiderijs aīæ ſuæ, & annueris eis, erit camin⁹ fracturæ tuæ ēt os laudantiū, ſi appetis p̱ laudes placere multitudini ut ſapiētibus diſpliceas oportebit, & profecto uidem⁹ eos qui peritis cōtēptui ſunt, hi ad perorādū in multitudinem magis idoneos eſſe, & tyrannos, quos cogit metus laudare eoſdem reddit inimicos met⁹, At qui fauoris gloriā ueri petit, aīo magis laudari q̄ uoce uolet inqt Seneca Sed quē admodū iubemur aut oīno cauere locū peiſtlētē, aut ſi in eo ſis circūſpecte agere, ſic aut oīno uitādū eſt aut propriā audire laudē aut id 21

Plinius Seneca

cautè & circumſpectè agendum eſt, agnoſcendo illud quod laudatur nō tuum eſſe ſed dei donū, teq; nil laudabile habere ex te ipſo, cupiens non te ſed deum laudari omnium bonorum largitorem, cæteroſq; per hanc laudem ad uirtutem ex

Similitudo — timulari, Nam ſicut qui eſuriunt magis irritantur ſi conſpexerint alios edentes, Ita multi magis īflamantur ad gloriam (qui ueræ gloriæ ſunt auidi) cum audiunt alios laudari, Vt enim dixit

Flaccus — Flaccus, Nemo eſt tam cornea fibra, quin dulcedine aliqua laudis non titillet, In iſtis obſeruan

Prouerbiū — dum uidetur idquod uulgato ꝓuerbio dicitur, Lauda parce, ſed parcius uitupera.

22 SI contuderis ſtultum in pila quaſi ptiſanas feriente deſuper pilo non auferet ab eo ſtultitia. Docet cōploratam malitiam, & inueterata uitia omnino eſſe in corrigibilia, Sicut mendum quod induruit & diutius ad

Similitudo — hæſit, difficillime tollitur, Quemadmodū enim liber poſt lituras iterum infectus non facile emaculatur, quod altius imbiberit atramentum, Ita animus ſæpe in eadē relapſus uitia. Nemo enim

Ecc. — poteſt corripere (Inquit Eccleſiaſticus) quem de

Cōſuetudo peccandi — us deſpexit. Eſt autē uerius hec ſtultitia, ipſa uoluptas carnis, ſic conſuetudine implicata ut poſtea uincere non poſſit quod ipſa ſibi peccando fabricauit, Ipſa ergo conſuetudo facta in carne

Paulus — quæ carnis prudentia uocatur a Paulo, Ro. 8. hic a ſalomone ſtultitia, nullis humanis uiribus, nulla humana ratione tolli a nobis poteſt

niſi per gratiam dei. Vnde Paulus, Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius ? & ſubdit, gratia dei per Ieſum chriſtum. Paulus

DIligenter agnoſce uultum pecoris tui tuoſq; greges conſidera. 23

Varro duæ ſunt uitæ hominum, ruſtica & urbana, antiquior eſt ruſtica, nam fuit tempus cum rura colerēt homines, neq; urbes haberēt, & infra, urbanis agricole præſtant, nec id mirum, quoniam diuina natura dedit agros, ars humana ædificauit urbes, quantum ergo præſtat natura arti, tantum præſtat agricultura cæteris urbanis artibus, quemadmodum abunde demonſtrat. Plinius in ſua natura hyſtoria, Et Virgilius in georgicis, Cæteriq; ſapientisſimi prohani ſcriptores, Iſtud comprobat ſanctorum Patriarcharum uita, In agris inter pecora ſancte & innocenter tranſacta, Quāobrem ſapientisſimus ſalomon iſtam præferendō, docet uictu atq; amictu quæ ex pecoribus, proueniunt nos contentos eſſe debere. Iſtæ fuerunt antiquorum diuitiæ quæ domi parabantur propter quas non erat neceſſe eos maria tranſire, aut uarias peragrare terras, quemadmodum mercatura facit, quæ trans latitia eſt, non naturalis, ſed ad res naturales parandas inuenta, laudaturq; a philoſophis uſq; ad metam neceſsitatis, uituperatur autem quoniam terminus & finis ipſius lucrum eſt ſui natura Inſatiabile, Iubet ergo Salomon diligenter curare uultum pecoris noſtri, ſignificans nomine pecoris omne animal

Duæ uitæ

Plinius

Virgilius

Patriarcha

Diuitiæ antiquorum

Mercatura

Quid nomine pecoris

quod ſub imperio hominis,& pabulo terræ paſcitur,quemadmodum ſunt boues,aſini æqui,cameli,capræ,oues &c. Quamuis infra, ouem ſpetiali nomine expreſſerit. Vnde apud maiores omne patrimonium dicebatur peculiū quia pecoribus uniuerſa illorum ſubſtantia conſtabat, Inde & pecunia dicta,quia omnis pecuniæ Pecus fundamentum extabat,uel ſecundum alios,quia imagine pecudis es ſignatum erat. ℭ No .n. habebis iugiter poteſtatem. Docet quantū præſtent naturales diuitiæ artifitialibus,nam artifitiales uelocisſime tranſeunt, ut teſtantur creberrime mercatorum decoctiones, de quibus. Pſal. Ne timueris cum diues factus fuerit hō &c. Item, theſaurizat & ignorat cui congregabit ea, Item, Et relinquent alienis diuitias ſuas &c. ℭ Sed corona tribuetur tibi in generatione & generationem. Videmus enim naturales diuitias prædiorum, camporum ſyluarum &c. posſideri a filiis nepotibus, ab nepotibus cæterisq; in longa generationū ſeriæ, Sed quem mihi dabis heredem mercatoris uel trapezite qui uel patris,uel aui,uel abaui pecunias fœnore partas posſit oſtendere? ℭ Aperta ſunt prata, & apparuerunt herbæ uirētes,& collecta ſunt fœna de montibus. Oſtendit harum diuitiarum facilitatem,Non enim eſt neceſſe uſq; ad indos uel ſeras nauigare per ſaxa,per ignes,pauperiem fugiendo & diuitias acquirendo, quemadmodum anxie faciunt auari mercatores, uiri di-

Peculiū cur dictum

Pecunia unde

Pſal.

Pſal.

Pſal.

Naturales diuitiæ

uitiarum,quorum argentum & aurum ſanguis eſt, Hic uero ad manum parata ſunt omnia a cælo a terra,cæteriſq; elementis ſuppeditante natura matre benignisſima. ℂ Agni ſunt ad ueſtimentum tuum. Igitur non eſt neceſſe illa ex peregrinis terris adducere, tantoq; artificio tyrio colore tingere,nequæ ſerica uel undulata, aut aurata ueſte uti tot laboribus confecta cũ natiuo ouium colore uti posſimus. At ſi diceres nõ ſuppetit pecunia & numisſima, quod eſt (ut inquit Ariſtoteles) fideiuſſor inter homines, ecce tibi modum oſtendo. ℂ Et hedi ad agri pretium. Poteſt enim his diuenditis uel permutatis,aliquid comparari ad uſum domeſticũ tuũ, ℂ Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, & in neceſſaria domus tuæ,& ad uictum ancillis tuis. Poteſt enim ali familia parabili uictu, Nomine lactis caſeum,butyrum, hedos,capras,oues & boues &c. Intelligimus, Abunde ergo ac innocenter his frui poteſt homo,cui⁹ uitæ initium fuit panis & aqua, abſq; tot uſuris contractibus,fraudibus & artibus ſuperfluis, uanis,illicitis,& curioſis,tanto cum labore anxietate atq; diſpendio corporis & animæ &c. Ariſtoteles

Capitulum Vigeſimum octauum.

1 FVGIT Impius nemine perſequente. Eſt impi- us in tali obliuione & contẽ tu Dei, quaſi non ſit aliquis Deus. Vbi ſit iuſto iuditio Dei, ut ſemper ſibi cōſcius, cum Deum ſancto timore non timeat, tamen timeat omnia etiã tuta. Vnde

Pſal. Pſal. Illic trepidauerunt timore, ubi non erat ti-
Leui. Deut. mor. Deut. 8. Dedit tibi cor pauidum. Leuitici 26. Et a ſonitu folii uolantis deterrebis eos, Ta- lis fuit impius Caym fratricida, uagus, & profu
Sylla Caym gus ſuper terram, & Sylla ſæuiſſimus tyran- nus, qui furiis exagitatus ſomnum perdidit, ex quo in morbum pedicularem incidit, in quo mi
Fabulæ græcorũ de oreſte ſerrime obiit. Narrant Græcorum fabulæ, Ore- ſtem matricidam ultricibus furiis datum, huc il lucq; ſtimulo conſcientiæ agitatum profugiſſe. Innumera exempla adduci poſſent ad huius
Sap. Eſa. ſententiæ ueritatem cōfirmandam, quoniam in-
Simonides numeris malis premitur impius animus. Sem- per enim præſumit Seua perturbata conſcien- tia, & cor impii quaſi mare feruens quod quie- ſcere non poteſt. Simonides dicebat, Argenti ſe

arcam ſemper inuenire plenam, gratiarum uero uacuam, Ita mali ſi ſuam ſceleram perpenderēt uitam confeſtim gratia uacuam ſpeq; deſtitutā repperiunt. Timore uero, triſtitia, iniocundaq; recordatione, ac infuturum ſuſpitione, perfidia uero ad præſens ſemper cumulatam inueniunt. Menander, Siquis ſibi conſcius eſt, & ſi audaciſſimus ipſa conſcientia timidū facit. Cicero, Magnam uim habet cōſcientia in utramq; partem, ut ſemper penam ante oculos uerſari putent qui peccauerunt, & nihil timeant qui nil admiſerūt. Idem. Nullum maius conſcientia, ſeipſa theatrū habet. Nam & ſomniorum terrores, diurna ſpectacula, oracula, portenta, & quæcumq; homines diuino accidere metu opinantur, horrorem ac terrorem ſceleratis ſibi conſcientiis incutere conſueuerunt. Ideo ſiquis malus in hac uita nil aliud accidere arbitretur, q̄ quod ſola conſcientia flagitiorūq; recordatione torqueatur rē ad modum ſterili, moleſta & ingrata, nil boni ac digni referēte, ex tot ac tātis certaminibus, agnoſceret profecto acerbiſſime ratione propria illorū affligi animum. Non enim habet impius remedium penitentiæ, cum in deum non credat uel ſperet. Extat apud Græcos adagium. Furis clamorem, dictum in ſibi conſcios, metuentes uel fugientes poſt maleficium. ¶ Iuſtus autem quaſi leo confidens abſq; terrore erit. Nam obſeruantia præceptorum bonam conſciētiam parit, generatq; fidutiam, & impertertitū

Menander

Cicero

Idem.

Impius infelix

Græcorum adagium

Iuſtus impauidus

facit: Quid enim metuit qui deum habet protectorem? num homines? Minus poteſt uniuerſorum hominum poteſtas aduerſus Deum, q̃ Culex aduerſus Elephantem indicum, Num mortẽ? Ea piis trãſitus eſt ad æternam beatitudinem. Nũ inferos? Sed confidenter Deo loquitur cor piũ, etiã ſi ambulauero in medio umbræ mortis non timebo &c. Cur metuit demones, in pectore gerens eum quem tremũt demones? Nam mentẽ

Paulus hominis pii templum eſſe Dei Paulus prædicat. Vide ipſum iuſtum prædicantem, Si Deus pro

Iob nobis quis contra nos, & alterum iuſtum Iob.

Seneca Pone me iuxta te &c. Vnde quidam Ethnicus dicebat. Ego me ipſum ſic aſſueſacio ut nulla mutatione mutationem quæram.

Idem Idem, iuſtus letus & intrepidus ſui finem curſus expectat, proſpicit triſtia huius mundi hilaris, Tumultuoſa quietus extrema ſecurus, Sicut ille qui eſt in tabernaculo, ſonum quidem tempeſtatis audit, ipſe autem flatum non ſentit.

PRopter peccata terræ, multi principes eius. Propter peccata populi fit ut regna perturbentur diſſenſionibus, & multi inſurgant factioſi rectores & ut unuſquiſq; alium pellere conetur. Hinc bella, clades, direptiones, urbium & prouinciarum. Nam crebra mutatio principatus non niſi magna concuſſione populorum fieri poteſt. Etenim ſicut ex multis lapidibus & unica claue edificatur domus, Ita ex uariis gentibus & uno duce comparatur res publica, extat

Senarius. Multitudo imperatorum cariam perdidit. Admonens nil pernitioſius licentia multitudinis, quam græci anarchiam uocant, malum pene Tyrannide peius. Vnde Homerus. Multos imperitare malum eſt, Rex unus eſto, & Mimus Male imperando ſummum imperium amittitur. Nam rebus turbatis inſurgunt peſſimi quorum in pace nullus eſt reſpectus, quemadmodum pulegium floret die brumæ cum marcent omnia. ℂ Et propter hominis ſapientiā, & horum ſcientiam quæ dicuntur, uita ducis longior erit. Vt enim unus Deus optimus adminiſtrat uniuerſa, ſed qui ſit optimus ac ſapientisſimus, ita princeps eſt ſaluberrimus, ſi detur Deo ſimilis, ideſt, optimus & ſapientiſſimus. Bonus ergo uel malus princeps, ex bono uel malo populi pendet, tollitur uel prolongatur illius uita meritis populi bonis uel malis. Vnde Auguſtinus, Illi qui uera pietate præditi bene uiuunt ſi habent ſcientiam regendi populos, nil eſt felicius in rebus humanis, quam ſi deo miſerante habeant poteſtatem. Verūm ut ait Bernardus, Rara eſt huiuſmodi auis in terra, Ideo ſi occurrat iniiciendæ ſunt manus ut apprehendatur. Aperit huius ſententiæ ueritatem noſtra infælix Italia quæ tot grauida imperiis (ut inquit Maro) in ſe ipſa quotidie diſcerpitur & laceratur, quemadmodum experientia in dies ſentimus, noua in ea oriri bella, eius principibus inter ſe diſcordantibus.

Senarius
Anarchia
Homerus
Mimus
Augu. 7.
Bernardus
Verg.

3 VIr pauper calumnians pauperes, ſimi lis eſt imbri uehemẽti in quo paratur fames. Si diues hoc faciens uituperatur a domino per Amos dicente, Qui conterunt ſuper puluerem terræ capita pauperum &c.qd de paupere dicendum eſſet? Nam pauperis cõditio miſerabilis debet eum pronum redeř ad miſericordiam. Sed euenit huic quod & illi ſeruo euangelico debitori decem milium talentorum erga cõſeruũ ſuum. Duplici ergo reatu aſtringitur, culpe, quia raptor, & penæ quia poſt peccatum mẽdicus erit, ut prius. Quid.n. a pauperibus abradi poteſt? Et quemadmodum pluuia tempeſtuoſa nil prodeſt terre, ſed ſata magis euellit, ex quo fames ſequit̃ acerbiſſima (quoniam omnia dulcia facit præter ſeipſam) Ita pauperes, in pauperes ſeuientes & perſequentes illos, certiſſimam inopiam expectabunt.

Amos

Mat.

Duplicis reatus aſtrict⁹ diues raptor

4 QVi derelinquit legem laudãt impium. Nam malus eſt, qui malum laudat, Nõ poteſt laudari niſi quod placet, opera autem impii non laude ſed uituperatione digna ſunt, qui ergo eum laudant deum contemnunt. ℂ Qui cuſtodiunt ſuccedentur contra eum. Docet perpetuum bellum eſſe inter pios & impios, inter filios ciuitatis Ieruſalem & Babillloniæ, ſub principe Chriſto, & tyranno diabolo. Qui ergo in utriuſq; militant caſtris interne ciuum bellum ſemper inter ſe gerunt.

Bellũ inter pios & impios

Viri

VIri mali non intelligunt iudicium. 5
Mimus, Graue præiuditium eſt q̧ iudici- Mimus
um non habet, Abſit enim at iudicium ueritatis
& ius debitum unicuiq; redendum intelligant hi
qui ſenſibus corporis eorumq; infidis & fallaci-
bus regulis omnia metiuntur, ut cenſuerunt æpi Epicurei
curei & ipſi ſtoici,& quicumq; alii tales. Stoici
¶ Qui autem requirũt dominum animad-
uertunt omnia. Nam ſpiritualis iudicat om Paulus
nia,per infallibilis ueritatis,regulas, Sicut enim Similitudo
Diameter ſiue dimetiens,ſic ab angulo ab angu-
lum mediam figurã diuidit, ut utrinq; ſpatium
relinquat æquale,Ita iudex incorruptus,& deum
præoculis habens,in neutram partem debet eſſe
propenſior.

MElior eſt pauper ambulans in ſimpli- 6
citate ſua,q̃ diues in prauis itinerib⁹.
Veri pauperes propter dona gratiæ eis collata Veri pæupe
ſunt honorandi quia ſæpius huiuſmodi a deo eli res & diuites
gũtur. Diuites uero propter diuitiarum abuſus, Pſal.
& alia illorum ſcelera ſunt zelo iuſtitiæ deſpiciẽ
di. Pſal. Ad nihilum deductus eſt in conſpectu
eius malignus Ambroſius, Affectus diuitem col Ambroſius
latorẽ aut pauperẽ facit & prætium reb⁹ ĩponit.

QVi cuſtodit legem, De honore paren 7
tum, Filius ſapiens eſt. Extãt innume
ra teſtimonia non ſolum ſacra uerũ & ethnica
de pietate filiorum imparẽtes ac ſubſtentatione Tretopto
illorũ,quã tretoptoriã uocãt, Hinc apud Home ria
rum, Adoleſcens in bello cadens quæritur non Homerus

potuiſſe Treptoria ideſt merita nutritionis red-
dere parentibus, obedire tamen debemus eis in
Paulus his quæ contra deum non ſunt. Paulus, Filii obe
Ageſilaus dite parentibus in domino. Vnde Ageſilaus, Pa
rentibus impia rogantibus, reſpondit faciã quæ
uultis, ſed quæ dicitis recuſabo. ¶ Qui autẽ
paſcit commenſatores, cõfundit patrem ſu-
um. Cedit in dedecus patris ſpurciſsima filii
uita, inter ganeas, lurcones, gnatones, paraſitos
& alia monſtra hominum.

8 QVi congregat diuitias uſuris, & fœno
Fœnus ũde dictum re liberali. Fœnus a fœtu dictum aucto
re Gellio quaſi a fetura quadam pecuniæ parien-
Aul⁹ gelli⁹ tis & creſcentis. Alii malunt a fundo, adduntq;
Fœnus qd rationem hanc, prouentum eſſe a naturali terræ
fructu, poſtea uero ad uſuram translatum, non
aliter q̃ ſi pecunia quemadmodum terra produ-
cat, Alii fœnus deductum uolunt a uerbo fero,
quod eſt ferre, ꝙ hac uoce ueteres non utebãt
niſi de terræ prouentu, quæ ueluti gratisſima de-
bitrix pro ſingulis granis aliquoties centenã red
dit, Eſt ergo fenus liberale, uſura trientaria quæ
minima exiſtimabatur apud ethnicos, Iureq; ci-
uili ad legitimum modum permiſſa fuit, ſed di-
uinis Chriſti traditionibus omnino ꝓhibita, exi
ſtimans non conuenire, mutua quæ amicorũ cau
ſa inducta ſunt, In lucri certitudinem uertere,
Ariſtopha. Apud Ariſtophanem in nubibus, deſcribit̃ pto-
Vſura pto- cos, ideſt uſura a partu dictã, eſſe belua quepiam
cos quæ ex proceſſu tẽporis argentũ ſemꝑ numero

ſiore fœtura progeneret, Extat libell⁹ Plutarchi quo uniuerſam fœnerandi ratione dānat q̄ con tra naturæ regulā ſit, quæ ex nihilo nihil gignit, quod paupṫati unicū eius ſolatiū ideſt animi ſere nitatē aufert, q̄ nō dū natos fructus deuoret, q̄q accipiunt ſub uſuris uerſurā ex uerſura faciētes numq̄ ſe extricant, q̄ ſimiles phenei ſint, cui arpiæ uictū deuorabāt, q̄ ut plurimum luxu es alienum cōtrahitur, conſulitq; potius heredīū quod libet uendēdū q̄ mutuo a daniſta neq̄ accipiēdū, Quamobrem formator ac director humanæ uitæ Ieſus chriſtus præcepit dicens, Mutuum date nil inde ſperantes? ¶ In pauperes congregat eas. Ideſt ad largiendum pauperibus congregabit eas, uel quia heredes q̄bus relinquit pecunias fœnore partas ad pauperiem deuenient, ſicut quotidie cernimus, uel quia obnoxias reſtitutioni, & pauperibus quibus fœneratus eſt diſtribuendas relinquit. Plutarchus Damnatur uſura Luc.

QVi declinat aures ſuas ne audiat legē, oratio eius erit execrabilis. Ioānis nono, Scimus q̄a peccatores deus nō audit primæ Ioanni ca.2. Si cor noſtrū nō rep̄hēderit nos, fiduciam habemus &c. Iob ſi oī potētē dep̄catus fueris, ſi mūdus & rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te. p̄s. Iniq̄tatē ſi aſpexi ī corde meo nō exaudiet de⁹. Iſaiæ.1. cū multiplicaueritis orōnes nō exaudiā uos, manus .n. ueſtræ ſanguine plene ſunt. Xiſtus, Qualis uis eē dū deū oras, talis ſēp̄ eſto, Itē, Qualis uis eē apud deū, iā nūc eſto, talis Ioan. P. Io. Iob Pſal. Iſaias Xiſtus Idem

QVi decipit iuſtos in uia mala, in interitu ſuo corruet. Non raro parans alteri periculum in illud prior ipſe decidit quemadmodum puer ob imperitiam ſe fodit & uulnerat dum alium ferro quærit ledere, Ita malitia ſibi nocet ſæpenumero cũ aliis nocere ſtudet Pſal. Lacum aperuit &c. ℭ Et ſimplices poſſiderunt bona eius. Ita meretur illorum integritas, innocentia, ac ſtudium de omnibus bene merendi.

Similitudo

Pſal.

11 SApiens ſibi uidetur uir diues. Cum tamen rara ſit coniunctio diuitiarum cum ſapientia. Diuitem enim tantum & ſapientem putamus eum (ut inquit Cato) qui neceſſitatẽ ubiq; ferre poteſt. Sicut autem Hyſtrio non eſt felicior q̃ in ſcenis adornatus Rex, aut Deus uideatur. Ita nec homo fortunæ muneribus, quandoquidem ſuis bonis extimatus nõ eſt. Diogenes autẽ indoctum oui auræ comparabat. Quoniam (ut inquit Flaccus) Vxorem cum dote, fidemq; & amicos & genus & formam, regina pecunia donat, ac bene numatum decorat ſuadela uenuſq;. ℭ Pauper autem prudens ſcrutabitur eũ. Nam uigens prudentia & ſapientia quibus ſpoliatus eſt diues præſtãtior eſt illo. Sicut enim Pumilio ſi in monte conſiſtat puſillus eſt, coloſſus autem in Puteo magnus, Ita ſapiens in quacũq; fortuna ſuis bonis magnus eſt, ſtultus & in ſumma fortuna humilis.

Cato

Similitudo

Diogenes

Flaccus

Similitudo

12 IN exaltatione iuſtorum multa gloria.

Rariſſimum Dei munus eſt optimus magiſtra- tus. Sicut enim regula recta ſit oportet primum, deinde quæ applicentur corrigat, Ita magiſtra- tus primum ipſæ uitiis careat neceſſe eſt, deinde aliis leges perſcribatt, ſicut enim lapſus non po- teſt erigere lapſum, Ita malus princeps non po- teſt emendare populum. Gloria ergo dei floret regnantibus Iuſtis. ¶ Regnantibus impiis ruina hominum. Nam quemadmodum no- uus Cometes apparens aut magnum bonum, aut ingens malum portendit mortalibus, Ita nouus principatus ſalutem affert rebus humanis ſi bo- nus eſt & maximā peſtē ſi malus, & ſicut equus ſtrigoſus imputatur non equi culpæ ſed equiſo- nibus, Ita populus male moratus, Epiſcopis & Principibus, componitur enim (inquit Claudia- nus) orbis, regis ad exemplum. — Similitudo; Similitudo; Claudianus

QVi abſcondit ſcelera ſua non dirige- tur, qui autem confeſſus fuerit, & reli- querit ea miſericordiam conſequetur. Idē Eccl.4. Non cōfundaris &c. Ne demoreris &c. Eſaie.43. Narra ſiquid habes &c. Iob.31. Si ab- ſcondi &c. Pſal.36. Reuela domino uiam tuam &c. Idem, Dixi cōfitebor aduerſum me &c. Le- ui.5. Vir ſiue mulier cum fecerint &c. Vbi ergo confeſſio peccatorum ibi & remiſſio. Cyprian⁹. Primus gradus felicitatis eſt non delinquere, ſe- cundus, delicta agnoſcere, ille currit innocentia integra & illibata quæ ſeruet, huic ſuccedit me- dela quæ ſanet, qui enim agnoſcit peccata ſua co — Eccl. Eſa.; Iob Pſal.; Leuit.; Cyprianus; Confeſſiõis bona

ram Deo & ueniam petit, huic miſericordiam impartit.

14 BEatus uir qui ſemper eſt pauidus.
Qui ſemper terret cor ſuum propter peccata commiſſa, ſibi incutiens timorem, & humilitatem, nempe ut infirmitate ſua cõſcius factus, neq; ſuperbiat, neq; ſecurus in utramq; aurem dormiat, ſed in timore ac tremore uigil ſuam ſalutem operetur ut inquit Paulus. Igitur de eo timore intelligenda eſt hæc ſententia, qui nos cautiores reddit, non autem quo afflicti concidamus. Hoc autem fit dum animus in ſe cõfuſus in deo ſe recolligit, in illo erigitur, apud ſe deiect⁹, diffiſus ſibi illius fidutia reſpirat, q terror apud Prophetam cernitur dum dicit. Ego autẽ in multitudine miſericordiæ tuæ introibo ad templũ tuum in timore tuo. Vbi decenter fidei audatiã quæ Dei miſericordiæ innititur cum religioſo timore cõiungit, quo nos affici neceſſe eſt quoties in coſpectu diuinæ maieſtatis prodeuntes, ex eius ſplendore quanta ſit noſtra obſcuritas intelligimus. Proinde nil obſtat quin ſimul & terreantur fideles, & dulcisſima conſolatione potiantur, prout nũc in ſuam uanitatem oculos cõuertunt, nunc in Dei uirtutem animi cogitationem referunt. Hoc terrore pauefactus Dauid dicebat. Nõ intres in iuditium &c. Delicta quis intelligit &c. Eſt enim futurum, præterito, occultumq; manifeſto, longe deterius atq; terribilius.

Paulus
Ver⁹ timor qui Sanctus pauor
Pſal.
Pſal.
Pſal.

Iſte terros fons & origo eſt omnium bonorum & initium uere penitentiæ. ¶ Qui uero mē tis eſt duræ corruet in malum. Quemadmodum Pharao & innumeri quotidie de qbus Paulus, Tu autem ſecundum duritiam tuā &c. Paulus
Vnde Auguſtinus. Multos impedit a firmitate, Auguſtinus
præſumptio firmitatis, & nemo erit a deo firm⁹ niſi qui ſe a ſeipſo ſentit infirmum. Idem. Nulla Idem.
præſumptio pernicioſior q̄ de propria iuſtitia Idem
& ſciētia ſuperbire. Item. Tota præſumptio tua deus ſit, indigens eſto ut ipſo implearis. Et Mimus. Mimus
Non cito ruina perit uir qui ruinam timet, & quotidie damnatur qui ſemper timet, uidelicet qui ſibi conſcius ſemper timet ſupplicium. Dicamus ergo cum Pſalmo. Beati qui faciunt Pſal.
iuditium & iuſtitiam in omni tempore. Terreamur deſperemuſq; de nobis noſtriſq; operibus, accuſemus nos in omnibus & Deum in omnibus iuſtificemus & laudemus, confidentes & exultantes in miſericordia Dei, hoc ſit totius uitæ noſtræ perpetuum officium.

15 LEo rugiens, & urſus eſuriens, princeps impius ſuper populum pauperem. Depingit truculentisſimam imaginem Tyrannidis. Quamuis Tyrannus omnes be- Imago tyrānidis.
ſtias ſiue crudelitate, ſiue Luxuria uincat. Claruit hoc in Caligula, Nerone. Dominatio, ceteriſq; innumeris quorum fuit tanta luxuria ut nihil ab eis putaretur uirile metuendum, tanta

crudelitas ut nil molle habere uiderentur, ſi neſciretur, tanta profuſio & prodigalitas, & e contra rapina & auaritia tanta, ut miraculi loco haberi posſit, Recte igitur duabus beſtiis immanisſimis comparatur, urſo ob rapinã, leoni ob ſuperbiam, ferociam, & crudelitatem. Vnde extat Eſchyli prouerbium. Leonem in republica non alendum, ſed ſi alitus fuerit, ei obſequẽdum, Monens non fouendam in libera ciuitate potẽtiam, alicuius qui leges opprimat, quæ ſi præualuerit patienter tolleranda & obſequio mitiganda eſt, Tirannis enim genitrix eſt iniuriæ. Quamobrẽ dicebat Demoſthenes, Tyrannis nullam fidem liberi populi habeant, quãdo hoc eſt firmum eorum præſidium, quoniam ad oppresſionem libertatis & iuſtitiæ & ſtragem populorum nata eſt monſtruoſa tyrannis. De Nerone, cogitaſſe legitur neq; tamen peregiſſe, eum feras implebẽ emittere, quid aliud agunt tyranni principes cũ uolonos ꝓfligatisſimos, barbaroſq; milites ſed fide tantum authoratos per rura palantes, baccãtes, Craſſanteſq; mittunt, plebeculamq; pauperrimam tributis exhauſtam obterunt, & diripiunt? Vnicum atq; illud potentisſimum reſtat miſeris chriſtianis populis auxilium & perfugium, emendatio uitæ, & humilis atq; lachrymoſa ad deum depræcatio, qua pulſatus, Ira in miſericordiam conuerſa erga tot innumeros afflictos, miro & horrendo fragore hos ſeuisſimos iræ ſuæ carnifices, exercitibus, arcibus, The-

Eſchylus

Demoſthenes

Cogitatus neronis

Vnicum remedium potẽtisſimum contra tyrãnos

ſauris, ac madrinis munitos leui negotio euertit, peſſundat, & ad nihilum redigit. Sicut enim hyene fel, & phocæ coagulum, atq; aliæ peſsimarum ferarum partes aduerſus magnos morbos efficax habent remedium, Ita deus utitur aliquando tyrannis ad correptionem populorũ, qb⁹ correptis eos delet & exterminat. Similitudo

DVx indigens prudentia multos opprimet per calũniam. Hebraicæ ſic. Multiplicabit rapinas. 16 Nil peſtilentius poteſtate Illa quã audatia & ignorantia comitantur. Cum potentia copulanda eſt bonitas & ſapientia, Principi autem non aliter neceſſaria eſt ſapientia & prudentia q̃ corpori anima. Hanc obrem Salomon regnaturus tria poſtulauit a deo .3.Re.3. uide licet, Cordocile, iudicare recto iuditio populum, & diſcernere inter bonum & malum. Salomonis exemplum .3.Re.3. Eſt hæc diſcretio germen prudentiæ ad principem maxime ſpectans quæ præit iuditium & omnem uirtutis actum. Iuſte ergo petebat iſta tria ſcilicet aptitudinem cordis, æquitatem iudicii, diſcretionis uirtutem, per quæ omnia iuſto regi neceſſaria compræhenduntur. Hæc principũ ſtultitia omnibus eſt noxia. Quemadmodum canicula peſtilens ſydus eſt omnibus. Non enim niſi ex ſtultitia, & ignorantia oritur populorum expilatio a tyrannis. Quaſi dicentes, oderint dum metuant, Et odia qui nimium timet regnare neſcit, Regna cuſtodiunt metus, cum tamen (teſte Cicerone) Malus cuſtos ſit diuturnitatis metus, Seneca Cicero

Seneca & inuiſa numq̃ imperia retinentur diu teſte Seneca, Legimus & uidimus innumeros tyrannos raptores propter rapiñas a populis ſuis in furorem & rabiem uerſis, una cum familia euerſos, trucidatos dilaniatos, & extinctos. ℭ Qui autem odit auaritiam longi fient dies eius. Iuſtus Princeps non ſolum liberalis ſit oportet, ſed ut maximo odio inſectetur auaritiam. Electi ſunt a Moiſe rectores populi conſilio Zetro, ſoceri ſui qui oderant auaritiam. Iſtis & ſi cenſus eſt tenuis, nihilominus tutior & longior eſt principatus, conſeneſcentes in ſuorum populariũ amore, tranquilleq; regnantes, his magnum uectigal eſt parſimonia, cum e contra maxima egeſtas ſit auaritia. Diminuendis ſumptibus uanis ac ſuperfluis augent ſuos prouentus, Non populorum lachrymis.

Exemplum Moyſis

17 Hominem qui calumniatur animæ ſanguinem, ſi uſq; ad lacũ fugerit nemo ſuſtinet. Senſus eſt, Homo qui cædibus, rapinis, calumniis (Nã quodlibet enſe acutior eſt calũnia) ſuã uitã traduxerit, tot ultricibus furiis ꝓpriæ cõſciẽtiæ puniẽdus tradet̃, ut uſq; ad ſepulchrum fugiens (qui locus eſt horroris) ut requiẽ ĩueniat, ne furie agitantes eũ teneant minime uoti cõpos euadet, qa nõ extra, ſed intus in aĩo ẽ flagellũ torquẽs & ſæua erymnis in cõſciẽtia. Manifeſtat huius ſentẽtie ueritatẽ tyrannoꝝ ingẽs metus, & uix ulli adhibita fides ſicut narrãt hiſtoriæ De Dyoniſio tyrãno ſicilie, & Alexãdro phereo,

Calũnia qd

Calumniator eſt, qui innocẽtiã alienam in reatũ nititur exquiſita machinatione perducere. Calũniator quis

Qui ambulat ſimpliciter ſaluus erit. Innocentia uitæ tutus. Sed ſicut uulgus inemptum magno labore, magnoq; impendio ab extremis Indis aut Ethyopibus petit remedia cum in hortis noſtris naſcantur quo morbis mederi poſſimus, Ita præſidia ſalutis & beatæ uitæ magno molimine foris quærimus in imperiis, in opibus, in uoluptatibus, cum in animo nobis ſit quod ſaluos & beatos efficiat. ¶ Qui peruerſis graditur uiis, concidet ſemel. Sic aliquando malum cōſilium & peſſima machinatio in caput auctoris redundant. 18 Præſidia uitæ beatæ ubi

Qui operatur terram ſuam ſatiabitur panibus. Non multos fundos habere, ſed illum quem habes diligenter incolere, fructum affert. Iſocrates, Ama rerum non immenſam poſſesſionem, ſed moderatam perfruitionem. ¶ Qui ſectatur otium replebitur egeſtate. Nam otioſitas mater nugarum, nouerca uirtutum, cauenda eſt, & ſummopere in otio otium, quod ſuperbos pauperes efficit. 19 Iſocrates Otioſitas quid.

Vir fidelis multum laudabitur. Nullũ fallendo uerbis uel factis huius maxima laus laude digna eſt. Sæpe enim magna laus eſt quæ breuis eſt, quanto rarior uirtus fidelitatis. Nam (ut inquit ſcriptura) Perit fides de terra, & rectum in hominibus non eſt, tanto eſt laus magis inclita, & amore digniſſima. ¶ Qui au- 20 Laus uera q̃ micheas

Lycurgus tem feſtinat ditari non erit innocens. Lycurgus, Nō pulchrum eſt diuitem eſſe, ſed ex rebus pulchris. Item, Præſtat egere q̄ turpiter ditari, hoc uituperationem, illud miſericordiam parit.
Idem Item, Nullus ꝙ diues ſed ꝙ procul a turpidine
Flaccus uixerit laudem conſequitur, & Flaccus. Perdidit arma, locum uirtutis, deſeruit qui, ſemper inaugenda feſtinat, & obruitur re. Item. Qui uitia ſua uult latere, diuitias auide quærit, expetuntur enim ad ambitionem, libidinem, gulam, quæ cauſa
Iſocates ſunt aliquando fati celerioris. Vnde Iſocrates
Similitudo Cōtemne diuitiarum ſtudio occupatos, atq; his quæ habent uti neſcientes. Simile namq; contingit illis, quod equum bonum poſſidenti & equitare neſcienti.

21 QVi cognoſcit in iuditio faciem non bene facit. Quia inditium dei eſt. Et ſicut
Similitudo ſol non eſt alius pauperi alius diuiti, ſed omnibu comunis, ita iudex non debet ſpectare perſonam, ſed rem.
Xyſtus Xyſtus, Cū praes hominibus, memento ꝙ & tibi præeſt Deus, & iudicans homines, ſcito quia iudicaris a Deo, & maius eſt periculum iudicantis q̄ eius qui iudicatur. ¶ Iſte
Tria corrūpunt iudicē pro buccella panis deſerit ueritatem. Auertēdo oculos a cauſa ad perſonam, a iuſto, ad iniquum. Huius animus ita eſt affectus ut quolibet exiguo munere corrumpatur. Nā tria ſunt quæ iuditia corrumpere ſolent, Ambitio, odium, &
Mimus ſordes, ideſt auaritia. Mimus, Iudex damnatur cum nocens abſoluitur.

VIr qui feſtinat ditari, & aliis inuidet, ignorat q̄ egeſtas ſuperueniet ei. 22 Similitudo
Diuitiæ cito & iuſte ſimul acquiri nequeunt. Nemo cito faſcem amplum metit, quin una colligat multas noxias uerbas. Numq̄ fluuius pleno alueo currit imbribus auctus quin lutulēta fluat aqua. Ita impoſſibile eſt ut qui iniquis uiis ad lucrum tendit in peccata innumera non incurrat. Ideo Paulus, Qui uolunt diuites fieri incidunt in tentationes &c. Non enim caret ſuſpitione feſtinata opulentia. Notat aliis inuidentem. Quoniam inuidia alienæ felicitatis cupiditati coniuncta, in omnia immania ſcelera præcipitat homines. Vnde Mimus, Inuidia tacite ſed minute iraſcitur, Nam inuidus habet iram ſuam, ſed diſſimulatā & diminutam & noxiam, tāto pernitioſiorē, q̄to occultiorē. Hanc ferre, aut fortis aut felix pōt, nā fortunati negligūt, fortis cōtemnit.

Paulus

Inuidia q̄d operetur

Mimus

QVi corripit hominem, gratiam poſtea inueniet apud eū, magiſq̄ ille qui per linguę blandimenta decipit. Auguſtinus. Pertinet ad innocentis officium non ſolum nemini malum inferre, uerum & cohibere a peccato, & illud punire, ut aut ipſe qui plectitur corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo. Socrates, Tria in corripiēte requirebat. Doctrinam, beneuolentiam, & libertatem. Is enim uere conſilium dare, recte iudicare, & authoritatē habere debet, qui & quod didicit audet & quod audet ad amorem utilitatemq; & honeſtatem ac- 22

Auguſtinus

Socrates

In corripiēte tria req̄ri

comodat. Remedia ſtatim mordēt uel offendūt poſtea conferunt ſaltem & uoluptatem. Ita ſalubria monita & correptiones amicę, initio ſunt non nihil amare poſtea correpto iocundisſima.
Similitudo Sed quemadmodum bene olet unguentum, bene olet & pharmacum, uerum illud ad nil utile niſi ut delectet, hoc præter odorem maiorem habet utilitatem.
Adulator Ita Adulator iocundus tantū eſſe ſtudet. Amicus autem utilis & neceſſarius. Ideo
Corripiēd? amic? quomodo dictum eſt, amici mores noueris, non oderis, admonens in amicorum moribus quædam diſſimulanda, ſic ut intelligātur quidem. Sed tñ tollerētur. Ne ſeuerior & oculatior amicus ſubuertas amicitiam. Attamen intelligecdum eſt hoc in leuioribus morbis, non in his quæ ad famā aut ingens periculum animæ & corporis amicorum pertinent, Non noſſe amici uitia eſt hominis parum diligētis quos diligat, odiſſe parum ciuilis. Noſcenda ſunt ut aut corrigi aut certe minui ualeant, ſed non ut ob ea uidearis odiſſe amicum, ſiquidem nulli futurus eſt amicus qui nil in amico ferre poteſt.
Sententia Super omnia hæc ſeruanda eſt ſententia illa: Secreto amicum admone, palam lauda.

24 QVi ſubtrait aliquid a patre ſuo & matre, & dicit hoc non eſt peccatum particeps homicidę eſt. Quia impius in deum & in parentes quemadmodum docet dominum
Math. Math. 15.

QVi ſe iactat & dilatat, Iurgia concitat. 25
Quia ſuperbus & arrogans aliis ſeſe præfert. Ideo Paulus Ro. primo, Elatos & contumeliosos coniungit, Item animoſitates & rixas. Sicut enim echinus ſemper ĩ ſpinis ingredit̃ quod ſpinas ſecum circumferat, Ita ælati & iactantes ſeipſos, in oĩ negotio acerbi ſunt, propter quod animo ſecum afferũt aſperitatem cæteris, etiam ſi res ipſa nil aliquando habeat incomodi, Tolle iactantiam (inquit Auguſtinus) & omnes homines qd ſunt niſi homines? nõ aſcribas tibi quod non eſt (inquit idẽ) nec maior q̃ es uideri uelis. ℭ Qui uero ſperat in domino ſaluabitur. Non in ſeipſo confiſus nec de ſe alta ſentiens, ſed humilibus conſentiens, Iſte deo acceptus & hominibus gratus eſt.

Paulus
Similitudo
Aug.
Idem
Paulus

QVi confidit in corde ſuo ſtultus eſt. 26
Quia confidit in re nequaq̃ ſtabili & firma, Quanta autem uanitas eſt in re nihili fidere? Vere harundineo baculo innixus eſt qui ſibimet ipſi innitur. Ieremias, Maledictus homo qui confidit in homine. Inter deambulandum quemadmodum caues ne clauum calces, aut pedem diſtorqueas, Ita cauendum eſt nequid in te ipſo dominatur offendat, Et hoc ſi in qua uis re ſeruemus, tutius illam agrediemur. ℭ Qui autem graditur ſapienter ipſe laudabitur. Qui uiuit contentus ſua ſorte, ſemper intentus

Confidẽtia ſui
Iere.
Similitudo

in deum, & in omnia ſua præcepta, neminem le
dens, ſed ſtudens omnibus prodeſſe, merito ab
omnibus iſte laudandus eſt.

27 QVi dat pauperi non indigebit. Do-
Luc. minus Ieſus, Date & dabitur uobis. Pau-
Paulus lus, Qui ſeminat in benedictionibus &c. Item,
Idem Potens eſt autem Deus omnem gratiam abunda
dare facere in uobis &c. Item, Qui adminiſtrat
Idem ſemen ſeminanti; Item, Pietas ad omnia utilis ē
Ecc. &c. Pſal. Diſperſit dedit pauperibus &c. Eccle-
ſiaſtici .x. Mitte panem tuum ſupra tranſeuntes
aquas quia poſt multa tempora inuenies illum.
Diſtributæ ergo res creſcunt & abundant, coa-
ceruate putreſcunt & ad inopiam adducunt. Vn
Aug. de Auguſtinus, omnis res quæ in dando non de
ficit, dum habetur & non datur, non dum habe-
Idem tur. Idem, Omnium chriſtianorum una res pu-
blica eſt, & ideo quiſquis chriſtianis neceſſaria
ubilibet erogauerit, undecumq; etiam ipſe quod
ſibi neceſſariū ē de chriſti bonis accipiet ubiq;,
Mimus: cum ipſe talibus dedit. Vnde Mimus, Habet in
aduerſis Dei & hominum auxilia, qui in ſecūdis
comodat. Ocnlo tamen recto dare debet & non
ſui commodi cauſa. Vnde Dominus Ieſus, Cum
Mimus facis elemoſinam &c. Et Mimus, Malus eſt uo-
candus qui ſua cauſa eſt bonus, nam qui benefa-
cit commodi ſui cauſa, malefacit. ¶ Qui de
ſpicit deprecantem ſuſtinebit penuriam.
Malum eſt non ſubuenire, peius non attendere,
peſſimū deſpicere, qa additur afflictio afflicto.

Eccleſiaſtici .4. Animam eſurientem &c. Iob, Si deſpexi prætereuntem eo ꝙ &c. Iſaias, Si uideris malum &c. Exemplum huius ſententiæ clarū extat in purpurato diuite euangelico. Ecc. Iob Iſaias Luc.

Cum ſurrexerint impii abſcondentur homines. Cum mala uoluntas accipit poteſtatem efficiendi quod cupit, ex iuditio dei uenit (Inquit Auguſtinus) apud quem non ē iniquitas. Punit autem hoc modo, nec ideo iniuſte quia occulte, Cæterum iniq ſe puniri ignorant, niſi cum manifeſto ſupplitio ſenſerit nolēs quantum mali ſit ꝙ perpetrauit uolens. Tempus eſt aliquod in quo occulta Dei prouidentia traduntur impiis habenæ rerum, mundi, & eccleſiæ. Quid facere debet tunc pius chriſtianus niſi ſe abſcondere, flere, & orare, Nam quemadmodū delphyni tranquillo mari laſciuientes flatum tēpeſtatis qua ueniunt parte denuntiant, Ita cum regnant impii tolluntur ꝗ in altum, rerum humanarum tempeſtatem inſtare ſignificant. Et ſicut ranæ ultra modum uocales imbrem imminentē denuntiant, Ita cum plurimum ualent impii tacentibus bonis, Inſtat rerum perturbatio. 28 Aug. Similitudo Similitudo

¶ Cum illi perierint multiplicabuntur iuſti. Nam corruptio unius eſt generatio alterius. Iſtæ ſunt rerum humanarum uiciſſitudines ac diuinę prouidentię ineluctabile diſpenſationes, ut aliquo tempore floreat mundus & eccleſia ſub iuſtis principibus ſanctiſq; pontificibus, ſub quibus florent Religio, uirtus, Iuſtitia, Cæteraq; Viciſſitudo temporum Ariſtoteles

bona, quibus defūctis ſuccedit ſeculum æreum, & Plumbeum, in quo frena laxantur omnibus uiciis & peccatis.

Capitulum Vigeſimum Nonum.

VIRO qui corripiētem dura ceruice contemnit repentinus ei ſuperueniet interitus, & eum ſanitas non ſequeť. Quemadmodum deſperandus eſt æger ille qui reſpuit ſalutiferam medicinam, uel de ea magis grauatur. Dura ceruix eſt nolle audire ueritatem, illam contēnere, doctorem expellere, ipſumq́ necare, Quo modo conati ſunt Nazarei & fecerunt ſcribæ & phariſei, & impia herodias quæ arguta, Ioanni non acquieſcebat nec herodē acquieſcere ipſa ſinebat. Vnde Eſaias .30. dicit, Pro eo ꝙ reprobaſtis uerbū hoc, & ſperaſtis in calumnia & tumultu, & innixi eſtis ſuper eo, propterea erit uobis iniquitas hæc cadēs ſicut corruptio, & requiſita in muro excelſo, quoniam ſubito dum non ſperatur ueniet contritio eius. Item, Arguentem in porta ſupplantabant & Amos, odio habuerunt in porta corripientē, & loquentem perfecte abhominati ſunt. Redargutio quæ manſuetos trāſ

Similitudo

Ceruix dura quæ

Eſaias

fert in melius, ſuperbis intollerabilis eſſe ſolet, Et ecce q̃ miſera cõſcientia quæ audito Dei uerbo ſibi contumeliam fieri putat, & commemoratis uitiis impiorum ſe tangi aut ſuſpicatur, aut indignatur. Etiam mali ſibi ipſis de ſuis uitiis conſcii, de ſe opinantur omnia dici, correptionem culpæ reputant contumeliam cõſcientiæ, Inquit Cyrillus, Si ergo omnia peccatorum genera cõflarentur in unum coram deo, nolle corrigi plus excedit. Patet in Caym, & Iuda, nullumq; peccatum tam immane exiſtit corã deo, cui uenia non detur ſi correptio, & penitentia ſequatur.

Malis correptio intollerabilis

Cirillus

2

IN multiplicatione iuſtorum letabitur uulgus. Quia magis quærent bonum illius, q̃ proprium, Amor autem ille ualidisſimus atq; ſanctisſimus omnium merito habetur, quẽ per uirtutem quiſpiam a ciuibus & popularibus ſibi cõparat. Eſt enim imperium cura alienæ ſalutis. Boniq; moderatoris eſt reſtringere poteſtatem, reſiſtere cupiditati omnium rerum, & implacabilibus iracundiis, noſſeq; (ut dicebat Cæſar) miſerum eẽ inſtrumentum ſenectutis recordationem crudelitatis, Vt enim bene regnet magiſtratus uel princeps non debet eſſe cupidus in tributis, ſuperbus in præceptis, ingratus erga beneficos, irreuerẽs erga ſacra, ſurdus erga oppreſſos, hæc cuſtodiens habebit amicos ſuperos, & homines, & obſequentisſimum populũ. ¶ Et cum impii ſumpſerint principatum, gemet populus. Mimus, Fœlix iprobitas, ẽ calamitas

Amor ſanctisſimi qui

Imperiũ qd

Moderator bonus

Cæſar

Optimi principes qui

Mimus

optimorum. Item, inferior horret, quicquid pec cat ſuperior, Tyrannus enim cui plus permitti tur q̃ æquum eſt, is plus ſibi ſumit q̃ oportet, Et

Plato ſicut ait Plato, Virtus & opes haud aliter q̃ duo pondera in trutina ſunt, quorum altero degra uāte eleuat̃ alterū, Ita in ciuitate boni uirtuteq́ꝫ ꝑditi oppreſſi ſunt & abſq́ꝫ honore, quāto ma gis in pretio ſunt impii, diuites, & diuitiæ. Nam diuitiæ magis uitii q̃ uirtutis miniſtræ licentiam inertiæ præparant ad uoluptatemq́ꝫ deducunt.

3 VIr qui amat ſapientiā. Nam hæc præ celſa philoſophia medetur animis, inanes ſollicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, pel litq́ꝫ timores. Sed hæc ei⁹ uis nō idē poteſt apud omnes, tum multum ualet cum eſt idoneam cō plexa naturam, Merito ergo iſte. ¶ Letificat patrem ſuum. Nam bonum & honor filii re dundat in patrem. ¶ Qui autem nutrit ſcortum perdet ſubſtanttam. Non ſolum terrenam quemadmodum filius prodigus diſſi pando eam in meretricibus, uerum & proprii corporis, Quot.n. luxurioſi iuuenes nōdum ex ephebis excedentes hanc ob cauſam quotidie ad tumulum efferuntur.

4 Similitudo REx iuſtus eriget terram. Vnicuiq́ꝫ ius ſuum tribuēdo, eſt enim ſimilis ſtomaco qui cibū cæteris mēbris diſtruendo ſuſcipit, quē poſtq̃ decoxit unicuiq́ꝫ mēbro partem ſuā diſtri

Rex iuſtus cui ſimilis buit. Vñ alit̃, uegetat̃, & roborat̃ corp⁹. Ita rex iuſt⁹ tribuit unicuiq́ꝫ qđ ſuū eſt ſecūdū rectæ iu

ſtitiæ definitionē, ex quo coaleſcit corpus rei publicæ, & uires ſumit, dū unuſquiſq; qetus & hilaris munia ſua libenter obiit. Debet quoque iuſtus Rex paſtoris modo præeſſe. Vnde Homerus Agamenonem paſtorem populorum appellat. Eſt autem paſtor in bonum gregis ſui creatus, nō autem in pernitiem. Debet quoq; mitem æqualemq; fere ciuibus ſe præbere, tantum iuſtitia ac erudentia ſuperiorem & uitæ exemplo. Nā rex uelit honeſta (inquit Seneca) nemo non eadē uolet. ¶ Vir auarus deſtruat eam. Sicut in corporibus, Ita in Imperio grauiſsimus eſt morbus qui a capite diffunditur. Iſte tyrannus eſt, non Rex, ſimia in tecto, rex fatuus in ſolio ſedens, eo deformior quo illuſtrior ſedet, quia cupiditate ductus merces falſificat, pecuniam indicit, populum tributis præmit, bonum priuatum comuni præponit, hinc omnimoda ruina, ut Cicero concludit, dicens. Si proprium comodum bono comuni præponas ſimul utrumq; perdere neceſſe eſt. Ordo enim mūdanæ prouidētiæ eſt, ut bonum diuinum creato præponatur, bonum reipublicæ priuato. Docet nos iſtud ſeries humani corporis, a cuius capite defluunt humores in cætera membra, quos ſi caput ad ſe traheret ſtatim cum corpore ad intemperiem & morbum collaberetur. Rogatus Alchimenes cur munera non accepiſſet, reſpondit, ſi accepiſſem cum legibus pacem nō habuiſſem. Idem rogatus quomodo quis regnum optime ſeruaret. Si lucrum

Rex paſtor. Homerus. Tyrānus q̄lis deſcribi. Cicero. Ordo mūdanæ ꝓuidentiæ. Alchimenes. Idem.

non multifaceret. Si autē princeps ipſe auarus, quid erit ciuitas? Nam principibus, mos ſimilis

Plato eſt ciuitatis. Plato, Tales ſolent eſſe ciues quales in republica principes. Nā domini mores Cæſa/

Iſocates rianus habet, ſcribit illæ: Quāobrē Iſocrates re. &c pcepit dicēs. Ex publicis abminiſtrationib⁹. abeas nō opibus cumulatior, ſed gloria honeſti/ or, multis.n.opib⁹, pſtātior ē laus multitudinis.

Similitudo H Omo qui blandis factiſq; ſermonibus loquitur amico ſuo, rete expādit greſ/

Adulator quis ſibus eius. Adulatorum explicat genus. Sicut enim Lupus Cani ſimilis eſt, ſic aſſentator ami/

Similitudo co, Ideo cauendum eſt, morbum eſſe ſcias nō hi. laritatem, ſemper arridere ridentibus. Adulator. uitia eleuat, & uirtutū nomine donat. Et quēad/. modum luctatores ſuum corpus humiliant ut deiiciant alios, ita illi aliquoties uituperando ſe/, ipſos, clanculum huc repunt ut laudent alios. Si/

Similitudo miles Chameleonti, ſiquidem omnem colorum ſimilitudinem exprimit præterq̄ albi, ita aſſenta' tor nil iñ turpibus intentatum relinquit, ſed nō

Mimus in uirtutibus. Mimus, Malus ubi bonū ſe ſimu/ lat, tunc eſt peſſimus. Nam diſſimulata malitia

Idem peſſima eſt. Idem, Cum uere obiurgas ſic inimi ce iuuas, qa præſtat uere carpi ab inimico, q̄ fal/ ſo laudari ab amico. Recte autem dicitur expā/. dere rete &c. Nam adulantium linguæ alligant animas in peccatis. Delectat enimea facere in quibus non ſolum nō metuitur deprehenſor ſed etiam laudator auditur, & in exemplum culpa

(ait Gregorius) uehementer extenditur, cũ pro dignitate ordinis peccator laudatur. Gregorius

PEccātē uirũ iniquum inuoluet laqueus. 6
Nã malitia (quẽadmodũ ſerpentes uenenum ſecũ ferũt) Ita illa ſuppliciũ ſuũ. Pſal. Quoniã gra tis abſcõderũt mihi laqueũ ſuũ &c. Veniat illis laqueus quẽ ignorat. Psal. ¶ Et iuſtus laudabit atq; gaudebit. De euaſione tot laqueorũ, qbus capiũtur quotidie ipii. Nã uni bono ꝓbari mauult, q̃ multis malis. Quia nõ multi refert quã multi laudẽt, ſed q̃les, nã ab ĩprobis laudari uitu pari ẽ. Psal.

NOuit iuſtus cãm, uel iuditiũ pauperum. 7
Quos defendit a potẽtib⁹. Pſal. Eripiẽs inopẽ de manũ fortiorũ eius. Egenũ & pauperẽ, a diripientibus eũ. Vñ Xyſtus, oibus hoibus utere, ita quaſi eſſes oium poſt deũ prouiſor. Xyſtus ¶ Impius ignorat ſciẽtiã. Quæ ẽ dei & ſanctorũ. Vñ Baruc. 3. Diſce ubi ſit ſapiẽtia. Hãc ſciẽtiam ignorauerũt gygantes illi philoſophi. De Ariſtotele legit, ꝙ in hora mortis gemẽs dixit. Miſer natus ſum, in labore uixi, ignorãs morior, & uere qdẽ Demon illæ ſapiẽtisſim⁹ dixit, qa idololatra, ac ueri dei ignarus ad ĩferna deſcẽdit. Nõ oĩs ignorãs eſt ĩmunis a pena inqt Auguſtin⁹. Illæ. n. pot excuſari q qđ diſceret nõ inuenit, illis ignoſci nõ poterit, q a quo diſcerẽt habẽtes operã nõ dederũt, & infra. Ipſa ignorãtia in eis q ĩtelligeꝛ noluerũt, abſq; dubio peccatũ ẽ. In iis aũt q non potuerũt, pena peccati, Ergo in utriſq; nõ eſt iuſta exſcuſatio, ſed iuſta damnatio. Baruc Ariſtoteles moriẽs qd dixerit Augu. Ignorãtia culpa, pena

8 HOmines peſtilentes diſſipāt ciuitatē. Iſti ſunt ſuperbi contemptores aliorū, ſapientes in oculis ſuis, ambitioſi auari, Amatores nouitatum, concitatores ſeditionum, per quas quilibet ſceleſtus aditum ſibi parat ad opes, honores, & imperia. Vnde Plutarchus, In ſeditione quilibet, ignauiſſimus quoq; honorem ſortitur. Horum peſtiferis conſiliis, immenſis cupiditatibus, concitato furore, quælibet etiam ualidiſſima ciuitas euerti poteſt, Huiuſmodi fuerūt ſylla & Marius, Cæſar, Pompeius, & Craſſus, Lepidus & Antonius, in romana republica. ℭ Sapientes uero auertunt furorem. ℭ Quotieſcumq; ciuitas ꝑpter ſuos peſſimos ciues, quaſi partu uipereo periclitatꝰ, & in ſeditionem uertitur, Tum pietate grauem, ac meritis, ſi forte uirum quem, compexere ſilent, arrectiſq; auribus aſtant, ille regit dictis animos & pectora mulcet. Ita fecit illa ſapiens mulier in abela. 2. Re. 2. Lōge maioris autem laboris eſt euerſam rem publicam corrigere & inſtaurare, q̄ ab initio creare, quemadmodum, diſcere eum qui a principio male didicit duplex labor eſt.

Peſtilētes ciues qui

Plutarchus

Virgilius

2. Regum

9 VIr ſapiens ſi cum ſtulto contenderit, ſiue iraſcatur ſiue rideat non inueniet requiem. Senſus eſt, quando ſapiens loquitur ſtultus uel ridet uel furit, ut ſapiens cauſam ſuam præponere non poſſit, Ait autem Democritus, cum irato animo contendere difficile eſt, & uirum ſine ratione ſuperare, æque enim te cō

Democritꝰ

temnit cauſam & rationes citantem,quemadmodum iraſcentem,& irridentē, Nihilominus magnam ſcito eſſe ſapientiam (Inquit Xiſtus) per quam ferre potes in eruditorum inſipientiam. Xiſtus

VIri ſanguinum oderunt ſimplicem. 10
Pſal.Eripe me de operantibus iniquitatē, & de uiris ſanguinum ſalua me, Item, Si occideris Deus peccatores,uiri ſanguinum declinate a me, Non poteſt non ſummo odio haberi creatura humana perfecta, ab illis qui ſanguinis effuſione illam deſtruunt. ¶ Iuſti autem quærunt animam eius. Ideſt conantur liberare eum de manu ſanguinariorum, ſummopere deteſtantes & abhorrentes,ac abhominantes manus effundentes in noxium ſanguinem. Pſal. Pſal.

TOtum ſpiritum ſuum profert ſtultus. 11
Quia ammiſſa ratione ſequitur concupiſcentias ſuas,& turbidos affectus,Non poteſt autem eſſe purum quicquid ex fonte turbato effluxerit. Ita animus infectus malis affectibus omnia uitiat quæ accedunt. ¶ Sapiens differt & reſeruat in poſterum. Ideſt loquitur diſerte & non ſecundum affectum. Hunc enim ſibi finem in loquendo præſcribit ut ea loquatur cum debita modeſtia,quæ ad rem faciunt, & ad cauſam pertinent, Inutilia & impertinentia ſibi reſeruat & cōticet. Vnde Pyttacus, Quod factu rꝰes nemini ꝓdas,ne forte nō cōpos deridearis. Pyttacus

PRinceps qui libenter audit uerba mendatii, omnes miniſtros habet impios. 12

Princeps enim cubiculo clauſus uera minime no ſcere poteſt. Quamobrem neceſſe eſt aures ſuis præbere, & horum uerbis accendi ac ſedari, magiſtratus creare &c. Ideo nil peſtilẽtius illo principe, qui patulas & credulas aures præbet ſuis aulicis ſecretioribus, Qui fumos uendunt, quos uere tineas & mures palatii appellare poſsis, De quibus Seneca, Verum, iuſta, qui reges timet deponat, omne pellat ex animo decus, Malus eſt miniſter regii imperii pudor, Hi ſunt aulici ſatellites, improbi, factioſi, deteſtabiles in quod uis facinus conſpirantes. Vt uere ab Homulio quodam dictum Traiano imperatori fuit. Meliorem eſſe rẽpublicam & prope tutiorem, in qua princeps malus eẽt, q̃ ea in qua ſint amici principis mali, unus quippe a multis facile corrigit̃, multi ab uno ſuperari nulla ratione poſſunt, Sit enim qui imperat, bonus, cautus, optimus, omnino uenditur ab aulicis, ac decipitur. Certe miſerrimus eſt principatus ille, cuius princeps alienis oculis, & auribus ſemper uidet & audit. Parumq; illi credendum eſt principi qui nimis credit, Extat in Solonis elogiis. Princeps æqua & iniqua pariter audias. Admonens principem auribus patientiſſimũ fore, & æquo animo bene & male audire aſſueſcat, neq; laudibus neq; cõuitiis populi dimoueatur a recto. Sophocles, ſi quem ĩſtituerit ciuitas, & parua oportet cũ audire & æqua, & his cõtraria. Dicebat Tiberius, In ciuitate libera liberas linguas eſſe oportere, nec hoc magnum cũ liceat

(Margin notes: Aulici quales; Seneca; Homulii dictum; Miſer principatus qualis; Solon; Sophocles; Tiberius Cæſar)

principibus quæ ue'int facef. Admonet igit hæc ſententia principes ut q̃tum poſſunt ipſi intẽdãt cauſarum negotiis, nec facile credant munia ſua alienis & incognitis. Vnde Iſocrates, Magiſtratu præditus, nemine ad obeunda miniſteria malo utere, quæ enim ille delinquerit, eorũ in te culpa referetur. Vnde Seneca, Reges ſapientes redduntur ſapientũ hominũ conſuetudine, Idẽ, Male imperatur cum regit uulgus duces. Iſocrates Seneca

PAuper & creditor obuiauerũt ſibi, utriuſq; illuminator eſt dominus. Docet hæc ſententia omnes actus humanos a diuina pẽdere prouidentia ſiue inſpirando diuitẽ ad ſubuentionẽ pauperis, ſiue pauperẽ inducẽdo ad petẽda ſubſidia diuitis. Nã ipſe eſt lux uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mũdum, nullius conditionis, ſexus ſortis, ac ætatis, diſcrimen eſt apud illum cœleſtem ſolem. 13 Ioannes

REx qui iudicat in ueritate pauperes. 14
Huius bona mens regnum poſſidet, iſte ẽ rex qui metuit nihil, hoc regnum ſibi quiſq; dare poteſt, Vbi enim nõ ẽ pudor, nec cura iuris, ſanctitas, pietas, fides inſtabile regnum eſt, ſubdit. Seneca
Thronus eius in æternũ firmabitor. Quẽadmodũ .n. nil ẽ rerũ mortaliũ tam inſtabile ac fluxũ q̃ fama potẽtiæ nõ ſua ui ſub nixa, Ita nil ſtabilius humana potentia protectione diuina munita, Iſtæ rex in terris eſt pulcherrimum dei ſimulachrum, imago ac lumen, qui deum referens iuſtitiam tuetur, & rationem Rex iuſtus qualis

Dei geſtat, nempe intellectum, nō ſceptrū aut ful men, ut nō nulli tyrāni ſeſe finxere, depingentes ſtultitiam ſuam, quaſi uideantur, hominibus inacceſſi, in quos deus horrende ac mirabiliter detonat. Delectatur autem his qui ſuam emulantes uirtutem, ſemet in honeſtate, humanitate, miſericordia, & iuſtitia, reddunt ei ſimiles, atq; hos in maius prouehit æternum regnum, ſi enim honorandus eſt is qui nil nocet, aut nullam infert iniuriam, qui alios id facere non patitur, duplici eſt honore ſublimandus, hic autem eſt rex pauperum ſubleuator, defenſor ac protector.

15 VIrga atq; correptio tribuit ſapiētiam, Puer autem qui dimittitur uoluntati

Gene. ſuæ confundet matrem ſuam. Nam omnis cogitatio humani cordis prona eſt ad malū ab adoleſcentia ſua, Ideo correptionibus & uerbe-

Similitudo ribus emendanda eſt ſtultitia pueritiæ. Quemadmodum enim tenellæ arbores, dum adhuc in ſucco ſunt, huc atq; illus modico negotio flectūtur, poſtq̄ uero coaluerint, & in lignum ualidū induruerint, ex ſiccatæ nō niſi ſecuri ſcindi poſſunt. Ita iuuenilis animus facile flectitur & corrigitur, & ad mores ſedatos componitur. At ſi incorreptus ſenuerit nō raro inter ſecures & laqueos emendatur a carnifice, cum infami pudo

Crates re totius familiæ. Vnde dixit Crates, Si poſſet ſe in altisſimam urbis partem aſcenſurum, & clamatarum. Quo ruitis homines, qui in comparandis pecuniis omne ſtudium ueſtrum facitis,

filiorum uero quibus ea relinquitis nullam ſane curam ſuſcipitis? & Plato dicebat, Ea potiſſimũ genera poſſeſſionum filiis relinquenda, quæ nõ grandinem aut humanam uim, aut ipſum denique fulminantem extimeſcerent Iouem. Plato

IN multiplicatione impiorum multiplicabuntur ſcelera. Quod euenire neceſſe eſt. Auguſtinus, Iuſto iuditio Dei datur plerunque peccatoribus poteſtas qua ſanctos perſequantur, ut qui ſpiritu Dei aguntur fiant per laborũ exercitia clariores, Ita & a plebibus principes, & a ſeruis domini ſunt ferendi, ut ſub exercitatione tollerantiæ ſuſtineãtur temporalia, & ſperentur æterna, auget enim meritum uirtutis, quod non uiolat propoſitũ religionis. Ideo ſubdit. ℭ Et iuſti ruinas eorum uidebunt. In tempore certæ mẽſuræ a Deo præfinito. Sed maxime tunc quãdo ſtabunt iuſti in magna cõſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerũt & abſtulerunt labores eorum. 16 Auguſtinus Sapientiæ

ERudi filium tuum & refrigerabit, & dabit delitias animæ tuæ. Nam gaudium eſt patris bonus filius. Quod ſi nequit ipſe per ſe erudire diligentiſſime inquirat præceptores, quorum ſit nullis obnoxia uita criminibus, mores imprehenſi, & optima prudentia. Nam iſti pueris, honeſta faciunt iucunda. Sicut enim non ſatis eſt ſoli bonitas niſi accedat cultor bonus, & ſemina. Ita non ſufficit ingenii felicitas, & inclinatio bona, niſi accedat doctor & inſtitutor 17 Educatio puerorũ qualis Similitudo Similitudo

egregius, & præcepta idonea. Et quemadmodum terra quo melior eſt eo magis corrũpitur ſi negligatur, Ita pueri niſi recte excolantur, quo ſunt animo & ingenio fæliciori, hoc pluribus uitiis obducuntur & ſicut terra aſperior & durior tamen culta, ferax redditur, ſic pueri duriores

Similitudo natura, mãſueſcunt inſtitutione. Sũma, Sicut nulla fere eſt arbor quæ non ſterileſcat aut tortuoſa fiat, ſi cultura deſit, ita nullus puer tã felicis ẽ naturæ qui nõ degeneret citra rectam educationẽ.

Similitudo Nullus equus ſeſſori paret niſi arte domitus, Ita nullus puer ferox niſi præceptis cicuretur & educatione, & ſicut nulla fera bellua eſt quæ nõ manſueſcat cura, ita nullum tam agreſte ingenium pueri eſt, quod inſtitutione non eniteſcat.

18 CVm prophetia defecerit diſſipabitur populus. Quando nõ docetur uerbũ dei, quando non exponuntur & interpretantur

Paulus ſcripturæ per prophetiã intellectæ Paulo primo Cor. 12. Tũc populus fit ſecurus, otioſus, uacuus timore Dei, nec poteſt ei maior calamitas infer-

Amos ri q̃ ſi illi eripiatur uerbum Dei. id quod Amos 7. uocat famem uerbi dei, fallitur quoq; qui diuturnam proſperitatem expectat illius populi qui dei ſceptro, ideſt ſanto eius uerbo non regitur. Nec iura populus illæ ſed latrocinium exercet, qui non in hoc ſtudet ut dei gratiæ ſeruat, ſed per contenptum ſui uerbi, Deo rebellis exiſtẽs in omnia ſcelera prolabitur. Ad hæc ubi doctrinarum præſertim ſacrarũ ceſſant exercitia, ubi nullũ inter doctos atq; ignauos diſcrimen ui

get,ubi nullus uirtuti locus,nulla ſtudiorũ ratio
habetur,uitia ibi regnẽt,torpeſcãt ingenia,prin/
cipatus & regna decidãt,rerũq; omniũ domine/
tur cõfuſio,neceſſe eſt. ¶ Qui uero cuſtodit
legẽ beatus eſt. Quia nõ poteſt cuſtodire le/
gem dei,qui eam in ſuo uerbo audire neglexerit.
Quãobrẽ Paulus, Prædica uerbum inſta &c. Et Paulus
quaſi uideret noſtrorum temporum lacrymabi Prouerbiũ
lem tragœdiam addit, erit enim tẽpus cum ſanã
doctrinam non ſubſtinebunt &c.

SEruus uerbis erudiri non põt. Vñ Pro/ 19
uerbio dr̃.Phryx nõ niſi plagis emẽdatur, &
Plautus.Plagigera hoĩm genera,ſeruos appellat, Plautus
Euripides,Nulla domi peior poſſeſſio q̃ ſeruus Euripides
malus.Ideo dr̃ poſſeſſio ſeru⁹ neceſſaria, ſed mi
nime dulcis.Sũt paſſim multa in libris Pandecta Libri Pãde
rũ de inhumaniſſima ſeruitutis forma,ita ut qua ctarum
drupedi ſeruus cõparet̃.At ius diuinũ, & rõ na/
turalis aliter ſuadẽt. ¶ Qui quod dicis intel
ligit & reſpondere cõtẽnit. Quia cõtumax
eſt ſeruorũ genus,malitia poti⁹ q̃ ignorãtia pec/
cat.Nõ tamen iuſſit eum deſeri ſed tacite admo/
nuit,unde debeat emendari.

VIdiſti hoiem uelocẽ ad loquẽdũ, ſtulti/ 20
tia magis ſperãda eſt q̃ illius correptio.
Iſocrates.Quidquid dicturus es prius apud ani/ Iſocrates
mum tuum expende,multorum enim cogitatio/
nẽ lingua præcurrit.Mimus,Mora omnis odio Mimus
eſt,ſed facit ſapiẽtiã vȝ. nequit temere, aut incõ/ Sermone
ſulte loquamur,& agam⁹. Eſt.n.uir p̃ceps in ſer præcep.
mone,q oĩa cũ tumultu & abſq; delectu loqtur

Cordati quales & agit, Nam cordati ſunt uerbis parci, factis autem ſtrenui, & e contra, ſtulti ac uerboſi, Nō præſtat natura plura ſimul facere & dicere, Quam obrem uerborum celeritas præceps, magnæ ſtultitiæ inditium eſt. Vnde Bias, Velociter loqui ſtudi, Idem, inconſtanter, multa uelociter, & cōtinuo loqui ſtultitiæ ſignum eſt.

Bias

Idem

21 QVi delicate a pueritia nutrit ſeruum ſuum, poſtea ſentiet illum cōtumacem. Hebraicæ autem ſic, In nouiſſimo erit ſuperbus perinde ac filius. Vſurpans ſibi tantam auctoritatem, ac ſi eſſet filius familias, Tacite docet quomodo regendi ſunt ſerui, quoniam ſeruilis natura magis in officio continetur metu q̄ amore, expedit enim ſeruo eſſe ſub dominio & præcepto. Verumtamen monet Plato nimiam ſeruitutem, & libertatem omnino mala eſſe, moderata uero utraq; bona, Idem dicit, ſeruos minus affici debere contumelia q̄ pares, quia uendicare ſe nequeunt, deinde ob metum magis iuſtitiam couat. Et Ariſtoteles in politicis ait, oportere eorum miſereri quod q̄uis ĩgenioſi natura, tamen minis aſſiduis & continuo metu uim ingenii conſiliumq; ammittunt, At chriſtiana religio docet nos credere eos unum eē nobiſcū in chriſto, in quo non eſt ſeruus neq; liber.

Serui quomō regēdi

Plato

Idem

Ariſtoteles

Paulus

22 VIr iracundus prouocat rixas. Nam in ira linguæ duritia magnorum eſt cauſa malorum, Quemadmodum in febre linguæ ſcabrities ac ſordes ſignum ē ingentis morbi. Sicut ... uero non

Similitudo

uero nō magno negotio flamma extinguitur in pilis leporinis,aut ſcirpis,aut ſtipula ſicca, at nō idem ſi ſolida corripuerit, Ita ira primum gli- Similitudo
ſcens facile Ioco uel riſu compeſcitur, cum uidemus fumantem adhuc,quod ſi proceſſerit uix ullo negotio poteſt extigui,Ira enim omnium tardisſime ſeneſcit. ℭ Et qui ad indignādum facile eſt,erit ad peccata procliuior. Propter appetitum uindictæ inordinatæ.Nam non eſt interdicta punitio in tempore & iuſte facta,uide licet,Quando uindicans neq; ſitit eam neq; exſurit, Sed quemadmodum puer ſe uulnerat ob im Similitudo
peritiam dum alium ferro quærit ledere,Ira iracundia ſibi nocet plurimum, cum aliis nocet ſtudet, Igitur ſicut pater uidens puerum uolentem incidere quippiam ipſe arrepto ferro id facit,Ita ratio uindictam eripiens iræ utiliter caſtigat:Vnde Mimus, Eripere telum, nō dare irato decet. Mimus
Idē homo extra corpus ſuum eſt cum iraſcitur. Idem

SVperbum ſequitur humilitas,& humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Nam ut inquit Chryſoſtomus primatus fugientem ſe deſi- 23 Chryſoſtomus
derat,deſiderantem ſe horret.Vnde uerſus,Si ſequitur fugiet,ſi fugis umbra ſequetur, ſic optata Verſus
fugit laus,& contempta tenetur, Et Eccleſiaſtici Ecc.
3. Quanto maior es humilia te in omnibus. Et Chryſoſtomus,Quicumq; deſiderat primatum cœleſtem,ſequatur humilitatum terreſtrē,Qui- Chryſoſtomus
cumq; autem deſiderauerit primatum in terra, inueniet confuſionem in cœlo. Vnde Dominus Mat.

Ieſus, Niſi conuerſi fueritis & effici animi ſicut paruulus iſte, nō intrabitis in regnū cœlorū &c.

24 Pſal. Qui cum fure participat, odit animā ſuam. Pſal. Si uidebas furem currebas cū eo &c. ¶ Et adiurantem audiuit & non indicat. Quia tacuit quando uidit eum furantē, & non annuntiauit domino, agentes autē & conſentientes pari pena puniuntur.

25 Timor mūdanus Mat. Qui timet hominē cito corruet. Quādo nimis timet humana poteſtas quæ ſolum poteſt occidere corpus, poſt hæc non habet amplius quid faciat, Illæ hoſtis non eſt timēdus qui tantum minima ledere poteſt. Poteſt qs ſcindere ueſtem, ſed animam non ledere, Corpus ueſtimentum eſt animæ, & ita anima occiſorū ſentit dolorem, ſed damnum mortis non patitur in natura, uituperabile eſt & diuerſorū occaſio peccatorum, timere hominem non reſpectu ad deū, uel ſecundum ordinem æquitatis, At timere eū in deo, ſecundum deum & propter deum laudabile eſt. Iſaias, Sed quis tu ut timeas ab homine mortali? Ideo ſubdit. ¶ Qui ſperat in domino ſubleuabitur. Iſaias, Qui ſperant in domino mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, ut aquilæ uolabunt & non deficient. Eccleſiaſtici .33. Qui timent deum &c.

Timerē hominē quo modo bonū

Iſaias

26 Multi requirunt faciē principis. Aucupantes eius gratiam, Adulatores, Paraſiti, qui patellam & prandia ſequuntur aliquam tenentes imaginem cancri de quo uerſus, Eſt uē

ter omne corpus undiq; obtuens oculus, ſuiſq; beſtia reptat dentibus, Alii humillimæ obſequẽtes quaſi deo terreno, ambitioſe ſperãt ab eo magiſtratus, honores, diuitias, quæ cum adepti fuerint, Ita ſe gerunt ut nulla conſtitutio, nulla ſanctio, nullum diploma, nullum reſcriptum, nulli codicilli, non e iuſtitia, non e religione, non e republica, atq; etiam e dignitate rei publicæ principaliq; extent. Parasiti qui

a

¶ Et iuditium a domino ægreditur ſingulorum. Quod modo inulti peccant abutentes principis ignauia, poſtea regi regum Ieſu Chriſto daturi ſunt maximas pœnas, & forſan etiam in hoc ſeculo Quemadmodum legimus de Aman, Seiano, Cleandro, cæteriſq; qui ſupra potentiam principum ſuorum ſuperbæ ſe extollentes, miſerum diuini iudicii exẽplum reliquerunt. Exempla

27 ABhominantur iuſti uirum impium, Et abhominantur impii eos qui in recta ſunt uia. Quia disſimiles uita & moribus. Et ſicut rubo ſpiniſq; comple&entibus nos, diſcuſſis ad uitem aut oleam tradimus, Ita non quẽuis obuium debemus in amicitiam recipeř, ſed probos & iuſtos, & ſicut cupimus cloacas q̃ lõgisſime ab ædibus noſtris abeſſe, Ita impios & iniquos debemus ablegare a conſortio & conuictu noſtro. Similitudo

Capitulum Trigeſimum.

1 VERBA Congregantis fi
lii uomētis. Viſio quam
loquutus eſt uir cū quo
eſt Deus, & qui Deo ſe-
cum morante conforta-
tus ait. Hebraice autē ſic.
¶ Verba Aghur filii Ia-
kel, prophetiam quam dixit uir illæ ad Ithi-
el.ad Ithiel inq̄, & Vkal.

Aben,Ezra Putat Aben Ezra tempore Salomonis fuiſſe quendam uirum magnæ ſapientiæ & integræ uitæ, nomine Aghür, cuius dicta, ac ſententiæ tranſlate ſunt in librum iſtum, huius ſocii uel diſcipuli fuerunt Ithiel, & Vkal, ad quos loquutus eſt Aghur more ꝓphetico. Alii putant Agurum fuiſſe Salamonem, Interpretatur enim congregator, Salomon autem congregauit uerba ſapientiæ, & deprompſit uel eructauit ea, quod Iakel interpretatur, dixitq; prophetiā iſtā. Propter Ithiel, ideſt uxores quas plurimas habuit. Porro Vkal ſignificat potero, præſumpſit enim & potuit multa Salomon. Sed ſequentes cum Hebreis opinionem primam dicamus, quod cū Ithiel & Vkal interrogarent Augurū uerba ſapientiæ, illæ diuino prophetiæ ſpi-

ritu actus, Reſpondit in hanc formam dicens

STultisſimus ſum uirorum & ſapiētia hominum non eſt mecū. Auſpicatur exordium a uerisſima ſui cognitione, quæ eſt initium ueræ ſapientiæ. Nam uana eſt hominum ſapientia quæ Deum non reſpicit ſed creaturas miraſ, ac in eiſdem figit intuitum prætermiſſo creatore illarum. ℭ Non didici ſapientiam. Ab homine aliquo doctore In gymnaſiis more aliorum, quibus cognita uileſcūt, & nouitatibus gaudent, libentius diſcunt q̄ norunt, cum cognitio ſit finis diſcendi, libentius certant q̄ uincant, cū uictoria ſit finis certaminis, malunt ueſci q̄ ſaturari. ℭ Et noui ſcientiam ſanctorum. Non Rationalem, non Phiſicam, non Ethicam, ſed diuinitus reuelatam Theologiā, quæ & creaturas, & creatorem, atq; homines & Deum moreſq; humanos, ac miſteria altisſima Chriſti conſiderat & explicat, non humana ratione mētiſq; qui noſtræ uiribus ſed diuinitus reuelata, quæ ſola ſcientia ueritatis eſt, de qua modo Deo inſpirante loquuturus ſum. 2

Sui cognitio quid

Scia humana

Scia diuina

QVis aſcendit in cælum atq; deſcendit? Hac interrogatione cōprehenſa ſunt omnia humanæ redemptionis miſteria. Ioa. 3. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis qui eſt in cœlo. Docet hæc ſentētia unam perſonam eſſe in utraq; natura. Chriſtus deſcēdit, idemq; filius hominis, qui filius dei eſt, ſedet in cœlo qui ambulat in terra, in cœlo erat, 3

Ioannes

Vna perſona xp̄i in utraq; natura

quia ubiq; Chriſtus. Ideq; Chriſtus & filius Dei
& filius hoīs propter unitatem pſonæ. In terra
fili? Dei, propter eandem in cælo filius hominis
¶ Quis continuit ſpiritū in manibus ſuis?
Vētus qd Per ſpiritum uentus intelligitur. Eſt autem uen-
tus aer per motus & agitatus, quod in loco quie
tisſimo & ab omnibus uentis remotisſimo, fla-
bello probari poteſt, quo etiam muſcas abigen-
tes aerem cōmouemus, flatumq; ſentimus, quod
cum euenit occultiori quodam motu cæleſtium
uel terrenosum corporum per magnū ſpatium
mundi uētus uocatur, ex diuerſis partibus terræ
uel cæli diuerſa nomina ſortitus. Quod autē flat
uentus ſentis, qua uero cauſa flat uel de quo the-
ſauro rationis eductus ſit neſcis, debes tamē deo
pietatem credendi quia non flaret, niſi iusſiſſet il
læ qui fecit, niſi produxiſſet illæ qui creauit. Vn-
Pſal. de Pſal. Qui educit uentos de theſauris ſuis. My
Myſtice ſtice. Chriſtus collegit uentos in ſinū, ideſt ani-
mas fideles in occultum quemadmodum lazarū
in ſinu Abrahæ, Chriſtus quoq; miſit ſpiritum
ſanctū ſuper apoſtolos in die Pētecoſten, in mo-
dum ſpiritus uehementis, ſignificans uelocitatē
uerbi Dei per totum mundum cito diffundendi
Pſal. iuxta illud Pſal. Qui ambulas ſuper pennas uen-
torum &c. Chriſtus quoq; una cū patre creādo
infundit, & infundendo creat humanas animas.
Spiritus nomine ſignificatas, iuxta illud. Exibit
Ioannes ſpiritus eius. Vnde ipſe Ioānis. 5. Pater me? uſq;
modo operatur, & ego operor. ¶ Quis col

ligauit aquas quaſi in ueſtimento? Veſtimenti nomine coactionem & denſitatē metaphorice appellat. Nam iſte Aer condenſatus pluuiā uidetur efficere, exhalationibus enim humidis maris & terræ condenſatæ In aere nubes, pluuiam efficiunt. Sicut & aer uehementius concitatus ignes & tonitrua, & contractus nubila, & congelantibus nubibus niuem, & turbulentius congelantibus denſioribus nubibus grandinē, & diſtentus ſerenum facit. Et quoniam hoc adminiſtratur occultis imperiis& opere Dei a ſummis ad infima uniuerſa quæ creauit adminiſtrantis, Ideo quærit qs, quaſi dicat, ſolus deus nō cæli aut demones, iſta efficiūt, quēadmodū infideles opinabanť. Vñ Pſal. Ignis, grādo, nix, glaties, & ſpiritus procellarū q̄ faciūt uerbū ei⁹. Nō nulli ꝑ ueſtimētū terras ītelligūt. Iuxta illud, Abyſſus ſicut ueſtimentum amictus eius, terræ.n. q̄ſi ueſtimētū eſt aqua circūdans eā, & cōtingēs in mari, fluminibus& fontibus. Chriſtus quoq; Myſtice, Colligauit aquas in ueſtimento, qñ baptizatus in Iordane cōtulit eiſdē regeneratiuā uirtutē, ꝑ ſacramentū baptiſmatis. Vñ Paulus, Quotquot baptizati eſtis Xp̄m īduiſtis. ❡ Quis ſuſcitauit, uel ſtatuit oēs terminos terre. Ideſt ābos polos, et oriētē & occidētē, ex qb⁹ frigus & calor, hyēs & æſtas nobis ꝓdit īmutabili rerū ſerie. p̄s. Tu feciſti omnes terminos terræ. Item, Viderūt oēs fines terræ &c. Item, Eſtatem & uer tu pſalmaſti ea, Per iſta cognoſcimus Deum guberna-

Pluuia unde
Paſſiones aeris unde
Pſal.
Pſal.
Myſtice
Pau.
Termini terræ
Pſal.
Pſal.
Pſal.
Mar.

Luc. natorem mundi, Myſtice Chriſtus ſtatuit om-
Luc. nes terminor terre, quando dixit apoſtolis, Eun-
tes in mundum uniuerſum prædicate euangeliū
&c. Item, Eritis mihi teſtes in iudea, & in Ieruſa
lem uſq; ad ultimum terræ, Item, oportet prædi
care primum in omnes gentes incipientes a Ieru
Pſal. ſalem. Chriſtus quoq; morte crucis ſuæ opera-
tus eſt ſalutem in medio terræ, Quis autem ſoli
us naturæ lumine præditus hæc tanta agnoſcere,
poteſt? Per iſta enim agnoſcimus deum opificē
mundi ipſumq; gubernantē, & perfilium eius Ie
ſum Chriſtum ipſum recreantem, ac in ipſo (ut
Paulus inquit Paulus) omnia reſtaurantem, ſiue quæ in
cœlis ſiue quæ in terris ſunt, Merito igitur hæc
ſcientia non hominum ſed ſanctorum appellata
eſt. ¶ Quod nomen eius. Scilicet Dei,
qui docuit hanc ſapientiam, quaſi dicat, eloqua-
re nomen ipſum ſi ſcias, & effare quod ineffabi-
le eſt, quaſi arbitretur difficile nos illius explica-
Hermes tionem pronuntiationis tenere. Hermes dixit,
Quoniam deus eſt uniuerſitas rerum, Tunc q;
nullum nomen proprium eſt eius. Quoniam aut
neceſſe eſſet omni nomine deum, aut omnia ei?
nomine nuncupari, cum ipſe in ſua ſimplicitate
complicet omnium rerum uniuerſitatem. Vnde
Ieoua quo- proprium nomē quod per nos dicitur Ieoua nō
modo inter competit deo, ſecundum aliquam habitudinem
prætatur ad creaturas, ſed ſecundum propriam eſſentiam.
Et interpratari debet, unus & omnia, ſiue om-
Zaccharias nia unitet. Ideo Propheta Zacharias, In die illa

erit deus unus & nomen eius unum. Omnia nãq; nomina ex quadam ſingularitate rationis ꝑ quã diſcretio fit unius ab alio impoſita ſunt, ubi uero omnia ſunt unum, nullum nomen proprium eſſe poteſt, Quamobrem Xiſtus, Nomen dei nõ quæras quia nec inuenies, quia omne quod nomine appellatur à meliore nomen accipit, ut alius quidem uocet alius autem audiat, Quis eſt ergo qui nomen impoſuit deo? Deus autem non nomen eſt Deo, ſed inditiũ quod ſentimus de Deo. Nil ergo de Deo quod non licet quereas. ℂ Et nomen filii eius ſi noſti. Quaſi dicat, Tunc præter paucisſimos diuinum habentes ſpiritum, fere nullus reſpõderẽ nouerat quod eiuſdem dei nomen eſſet Pater. Ideo filius manifeſtauit eum mundo dicens, Pater manifeſtaui nomen tuum hominibus &c. Et ꝙ filius eius, uerbum ſuũ ſermo uocaretur ipſa ſapiẽtia percuntata reſpõdet. ℂ Omnis ſermo dei ignitus, clipeus eſt ſperantibus in ſe. Quaſi dicat, nomen filii eius logos, ideſt, uerbum, ſiue ſermo dei eſt, ſicut ſcribit Ioannes, In principio erat uerbum uel ſermo &c. Et qui nouit ac diligit hoc nomen, ſic eo quaſi ignito protegitur clipeo. Vnde Pſal. Protegãm eum quoniam cognouit nomen meum, Non ſolum autem pater & filius uerũ & ſpiritus ſanctꝰ, Deus trinus & unus, opifex ac genitor uniuerſitatis eſt, quem difficile tam eſt inuenire, q̃ inuentũ digne profari, Ideo Maximus ille gygas Plato acerrimo mẽtis ingenio tangẽs ſed non attingẽs

Xiſtus

Ioannes

Ioannes

Pſal.

Plato

diuinitatem dei dicebat, Vnum inueni qui cun-
cta operatur, alium per quem cuncta efficiũtur,
tertium autem non potui inuenire, ſpiritum ſan-
ctum v3 qui illi nõ erat infuſus, & qui ſanctarũ
Paulus reuelationum magiſter eſt, At nos cum Paulo a-
gnoſcẽtes dicimus, A quo omnia, per quem om
nia, in quo omnia. Et cum Auguſtino ſentimus
in diuiſa eſſe opera trinitatis ad extra. ℭ Ne
addas quicquam uerbis illius & arguaris in-
ueniariſq; mendax. Vaticinatur infallibilẽ
ueritatem euangelicæ doctrinæ, ab hoc ſermone
dei Ieſu Chriſto filio eius orbi uniuerſo promul
Luc. gandæ. Vnde ipſe, Cœlum & terra tranſibunt,
Mat. Verba autem mea nõ tranſibunt. Item iota unũ
aut unus apex non præteribit a lege, donec om-
Veritas do- nia fiant. Ab auctoritate ergo euãgelicæ doctri-
ctrinæ euan næ mens noſtra deuiare non debet, ne de relicto
gelicæ ſolidamento eloquii diuini per ſuſpitionum no-
ſtrarum abrupta præcipitemur, Vbi nec corpo-
ris ſenſus regit, nec perſpicua ratio ueritatis elu-
cet, Tutius enim eſt ut de rebus dubiis, non hu-
manis agatur coniecturis. Sed diuinis teſtimo-
niis fideliter inhereatur.

4 DVo rogaui te ne deneges mihi ante-
quam moriar. Deuote orat, petitu-
rus neceſſaria in hac uita duntaxat & non poſt
mortem. ℭ Vanitatem & uerba mendacii
longe fac a me. Ideſt proſperitatem mun-
di & temporalia quæ uana ſunt, inſtabilia, tranſi
toria, uacua, mendacia, promittentia dulcedinẽ,

quietem, ſecuritatem, & ſaturitatem, Sed ducen tia ad eſuriem, ad timorem, ad laborem, ad ama ritudinem. Pſal. Filii hominum uſq; quo graui corde, ut qd diligitis uanitatem & quæritis men datium? ℂMendicitatem & diuitias ne de deris mihi. Ideſt, ut quæram oſtiatim, quæ uitium extremum ē ſui natura, niſi propter chri ſtum fiat, Vbi intus nō eſt amor paupertatis, nec fortitudo patiētiæ. Et ſuperfluas diuitias, utrūq; extremorum uitioſum eſt. Seneca, non eſt paup cui quantulum cumq; parum eſt ſatis eſt, ſuper flua habere cupiditatis eſt, neceſſaria infirmita tis. Omnia relinquære euangelicæ perfectionis. Vnde Auguſtinus ſufficientiam uitæ non inde center uult quicumq; eam uult, & non amplius, quæ quidem non appetitur propter ſe ipſum ſed propter ſalutem corporis & cōgruentem ha bitum perſonæ hominis, ut nō incōueniēs eis cū qbus uiuēdū eſt detegat. Iſta ergo cū habent ut teneantur, cū nō habent ut habeant, orandū eſt. Extat ſententia Heſiodi, Rogari ad diuitias con ſequēdas ſuperi nolunt, Inferi nō debēt, Hoc pp comunionis improbiſſimæ, illud ob auaritiæ tur pitudinem uitandā. Extat eius rei & philoſopho rum ueterum ſana doctrina Theognidis teſtimo nio dicentis, Non amo diuitias, & non peto, ſed in tātum uiuere de modicis ſit, nec habere malū. Vnde Xiſtus, rebus ſeculi in cauſis tantū neceſſa riis utere, Itē, omne quod homini plus eſt quam neceſſe ſit, inimicum eſt ei, Item qui ipſi ſibi

Pſal. Seneca Aug. Heſiodus Theognis Xiſtus Sententiæ

ſatis eſt. Cum diuitiis natus eſt. In hunc ſenſum ſubdit. ℭ Tribue tantum uictui meo neceſſaria Hebraice. ℭ Ale me pane demẽſi m i. Hoc eſt ſuppedita mihi cibũ conuenientem, ut nec abundem nec eſuriam. Iuxta hãc ſententiam docuit nos dominus Ieſus petere panẽ noſtrum quotidianum. Et Paulus habentes uictũ & quibus tegamur his contenti ſimus. Socrates quoq; Deum orabat. Primo ut intrinſeca ſua eſſent pura. Secundum ut tantum auri atq; argenti haberet, quantum uir temperans ferre poſſet, temperans autem contentus eſt his quæ ad uitã ſufficiũt. Solon ut docet Ariſtoteles decimo Ethicorum, medocriter abundantes feliciores exiſtimabat. Reddit rationẽ ſuæ iuſtæ petitiõis dicẽs. ℭ Ne forte ſatiatus illicitat ad negandum. Quaſi dicat, cogi non poſſum ſed allici, fructus opulentiæ ſupbia inſolentia, & iniuria eſt in deũ & homines. Et pecuniam ſuper Deũ amare, eſt illum negare. ℭ Et dicam qui eſt dominus? Ideo Chriſtus. non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ. Multi enim difficilius ſecundam quã aduerſam fortunam ferunt. ℭ Aut egeſtate cõpulſus furer. Eſt enim (ut inqt ille) male ſuada fames. & alius, imperioſa fames. ℭ Et per iurem nomen Dei mei. Vt lucrer aut lucrũ ne perdam, quæri poteſt quid horum peius ſit. Reſponſio. mendicitas infirmis periculoſa eſt, Ideo eam permittit, ſed peiores ſunt diuitiæ, tũ quia peruertunt poſſeſſores, tum quia plures ca

Marginal notes: Math. — Paulus — Socrates — Solon — Ariſtoteles — Verg. — Claudianus — Queſtio — Rſpõſio

dunt in ipſis. Vnde Seneca, Mediūq; ſanos. uulgus affectus tenet, & ſe cohercent modicæ: contra diuites Regnoq; fulti plura quam fas eſt petunt. Quod non poteſt uult poſſe, qui nimium poteſt. ¶ Ne accuſes ſeruum ad dominū ſuum ne forte maledicat tibi & corruas. Ne addas afflictionem afflictæ conditioni ſeruili. Alludit ad id quod ſcriptū eſt. Deu.23. Ne tradas ſeruum domino ſuo, ne. ;. pena maledictionis eius ueniat ſuper te. Docet neminē deterendum eſſe animo maleuolo, unde illi damnū, & tibi opprobrium accidere ualeat. De ſcripturus propheta uitia humanæ naturæ humanū genus generationem appellat. Docens per hoc, omnia peccata noſtra pertinere ad generationem carnalem, quam ex Adam ſortiti ſumus, ut teſtatur Paulns ad Romanos. .Notat autem quatuor generationes malas, quarum prima eſt. Seneca Deut. Generatio quid. Paulus Generatio prima.

Generatio quæ patri ſuo maledicit & matri ſuæ non benedicit. Hæc eſt impiorum in parētes & omnes maiores ſuos. Eſt enim nobilitas (ſecumdum quoſdam antiquatæ diuitie qua filius eo longius quo a ſuis progenitoribus diſtat, eo inſolentius de nobilitate ſe iactat, eoſq; contemnit. Hoc autem ex traducæ eſt. Secunda. ¶ Generatio quę munda ſibi uidetur, & tamen nō eſt lota a ſordibus ſuis. Hæc hypocritarum eſt, ficta & ſuperficiali munditia, quæ olim erat phariſeorum, nūc autē Maumethanorum eſt, quā reprobat Chriſtus. Mathei 7 Nobilitas quid Generatio ſecunda.

Math. 23. Simulata enim innocentia non eſt innocētia, ſimulata equitas nō eſt equitas, ſed duplex iniquitas.

Simulata æquitas

Qui in ſuperfitiæ bonus eſt in alto malus, opere parcens, corde ſeuiens, manu mitis, uoluntate crudelis. Simulatio enim ueræ religionis dicit quia nil boni in abſcondito facis, ne a cunctis agnitus deteſteris, ſinge te foris eſſe quod intus non appetis.

Hypocrita quis

At religio uera dicit, immo magis ſatage eſſe quod non es. Nam oſtendere te hominibus quod non es, quid aliud eſt quam damnatio? Bonus enim & hypocrita in hoc differunt quod illæ bonus eſſe uult, uideri autē non laborat, hic autem eſſe nō laborat, uideri autem uult. Itaq; omnia quæ internæ ſunt uirtutis negligēs, ad ea tantumodo quæ ſuper eminent & ſubiacēt oculis, in propatulo ponenda intendit. Tertia.

¶ Generatio cuius excelſi ſunt oculi, & palpebrę eius in alta ſurrecte. Hæc eſt ſuperborum & arrogantium. Pingit geſtus corporis.

Humilis & ſuperbi geſtus

Nā ſicut humilis blādo uultu, dictis luminibus, terram intuēs, ultimum & indignum ſe arbitratur, Ita ſuperbus tumorē animi præſeferens, carnis ſuæ oculos attollit, ab omnibus ſe laudari cupit. leuis & incōſtans uultu & inceſſu ſemper ſuperbiam præ ſe ferens. Quarta eſt.

Generatio quarta

¶ Generatio que pro dētibus gladios habet, & cōmādit molarib⁹ ſuis, ut comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus. Hæc eſt detrahentium, blaſphemantium, raptorum, homicidarum Tyrannorum, & aliorum crudelium

opprimentium pauperes, de quibus Pſalmus. Fi Pſal.
lii hominum dentes eorum armæ & ſagittæ. Pſal.
Item, Et gladius in ore ſuo. Item, Dentes pec- Pſal.
catorum contriuiſti. Item, Molas Leonum con
friget dominus, ideſt. Tyrannorum qui falſis
delationibus opprimunt innoxios, & expilant
& deglubunt. Iſtæ quattuor generationes, om-
nia humanæ naturæ in Adam collapſæ peccata
comprehendunt.

SAnguiſugę duæ ſunt filiæ dicentes, 8
afferaffer. Eſt Sanguiſuga ſanguinem Irudo qd
ſugens, Irũdo latine appellata de qua uer- uerſus
ſus. Non miſſura cutem, niſi plena cruoris
Irũdo, carnem illam & ſanguinem ſigni-
ficans, quæ Regnum Dei non posſidebunt.
Huius duæ ſunt inſatiabiles filiæ, dicentes affer
affer. Prima eſt auaritia inſatiabilis, Creſcit Iuuenalis
amor nummi quantum ipſa pecunia creſcit: Et Auaritia
quanto magis creſcunt diuitiæ, tanto magis Ouidius
creſcit inopia. Nam quo plus ſunt potæ, plus
ſitiuntur aquæ. Secunda eſt Luxuria inſatia- Luxuria
bilis. Vnde Dominus Ieſus, Omnes qui bi- Ioannes
berit ex hac aqua ſitiet iterum. Igitur nec ani-
mus noſter uanitate, nec uoluptate corpus ali-
quando ſatiatur. Iſti ſunt fructus humanæ
carnis noſtræ in Adam corruptæ. At quod
non ſufficit inſatiabili Sanguiſugæ, necesſita-
ti ſufficiens eſt. Modificatur in paucis noſtra

natura, niſi prædominetur inepta uoluptas, aut præmat graue pondus. Sufficientiæ uerbum omne ſuperfluum abrogat & condemnat.

TRia ſunt inſatiabilia, & quarum quod numquam dicit ſufficit. Ideſt, Nõ tria ſed quatuor ſunt quæ nunquam dicunt ſatis eſt. ℭ Infernus, Siue Sepulchum. Quod nõ ſaturatur cadaueribus, numquam enim ſatiatur mors. ℭ Et os uuluæ. Hebraicæ, Stringẽs uuluam. Nam ſterilis uulua intenſius cõcubitum appetit, De Meſſalina claudii cæſaris coniuge femina portentoſe libidinis cecinit ſatyricus, & laſſata uiris, non dũ ſatiata receſſit. Vnde Hyeronimus, Voluptas habita famen non ſaturitatẽ patit. ℭ Et terra quæ non ſatiatur aqua. Nam continuo calore ſolis reſolutà deuorat quodammodo quæ genuerit, cum ex ea nata ſemina in ea rurſus recipienda iactantur. ℭ Ignis uero numquam dicit ſufficit. Quantumcũq; apponas combuſtibilia, Iacobus, ecce quam modicus ignis quam magnam ſiluam incendit, Myſticæ, Infernus eſt demon Princeps rebellãtium angelorum qui non contentus ſorte ſua uoluit ſimilis eẽ altisſimo neq; ſatur ruina adæ, quotidiæ nouas molitur inſidias in humanum genus, Nec umquam ſatiatur infinita perditione innumerabilium animarũ. Vulua ſignificat uiſcera diuinæ pietatis, In quibus uiſitauit nos oriẽs ex alto, hæc ſemper infinita & in menſa non ſatiatur nobis ſemper miſereri & parcere. Terra eſt illa uiuentium.

Meſſalina
Iuuenalis
Hyeronim⁹
Iacobus
Infern⁹ qd
Myſticæ
Vulua quid
Lucæ
Terra quid

tium, quæ numq̃ ſatiatur aqua a uitæ fonte proueniente qua ſemper irrigatur, nam beati ſemp uidere deſiderant & ſitiunt ſemper pleni ſunt, Ignis eſt ille de quo dicitur, deus noſter. Ignis conſumens eſt, & ignem ueni mittere in terram Iſte enim conſumit animas noſtras ut eas ad ſe transformet & nũq̃ dicit ſufficit, infinitus.n. eſt.

Ignis quid
Paulus.
Mat.

OCulum qui ſubſanat patrem & qui deſpicit partum matris ſuæ, ſuffodiãt eũ corui de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ. Damnat & imprecatur iuſtam uindictam impiis filiis, ut uiolenta morte perempti, eorum corpora non inferantur ſepulchro paterno, ſed pabulum fiant beſtiis & auibus, Quoniã meretur corpus illud abiici ad beſtias, qui parentibus ex quorum ſemine illud traxit tam ingratus extitit. Erat apud Romanos pena in parricidas, ut inſuti eculeo una cum gallo, ſimia, & uipera in flumen uel mare præcipitarẽtur, ut in rixa inſenſorum animalium, fœda laceratione corporis ob tanti ſceleris immanitatem, diro cruciatus uulnere interimerentur, atq; ab omni elemẽto repudiata cadauera irrequieto labore & perpetuis fluctibus agitarentur. Egyptii adeo illos inſectati ſunt, ut eos per ſingula membra acutis calamis impeterent, mox minutiſſimis ictib⁹ cõ ſauiatos ſupra ſpinarũ acet uos cõburerent. Luſitani finibus eiectos, ſaxis opprimebant. Per ſe nothos illos putabant. Solon & Romulus nullas contra illos penas ſtatuerunt, quod nemĩnẽ tam

10

Pena parricidii qualis apud romanos

Apud ægyptios

Apud luſitanos

Apud pſas

Solon

Romulus

ſceleratum extimarunt, qui tantum facinus ad
mitteret, Sunt quoq; ꝑdones ꝑ coruos ſignati,
Corui quid Nam ſicut corui nihil occidunt, ſed ab aliis occi
ſa inuadunt, Ita predones aulici alienis fruuntur
Aglæ quid rebus, ſudoribus, & laboribus. Aquile Tyrãnos
ſignificãt, Nã quẽadmodũ earũ penne aliarũ aui
um pẽnis admiſte eas deuorãt, Ita tyrãnis penit⁊
inſita uis ẽ ſpoliãdæ plebis, ut mortuis quoq; ali
quid auferant, igitur merito impii filii parẽtum
cõtẽptores iſtis crudeliſsimis poteſtatibus tradũ
tur puniẽdi, ſpoliandi, ex carnificandiq;.

11 TRia ſunt dificilia mihi, & quartum q
penitus ignoro. Ideſt, nõ tria ſunt ſed
quatuor, ea quæ non cognoui. ¶ Viam aquiſ
le in cœlo. Nam aues non relinqunt in aere
ueſtigium ſui uolatus. ¶ Viam ſerpentis ſu
per petram. Occultis enim ſerpit acceſsibus,
pectore uentre incedit, non graditur publicæ &
aperte, ſed ſquamarum nixibus repit occulte
¶ Viam nauis in corde maris. Propter ua
rios & contrarios uentos quibus hinc inde agita
Myſticæ tur & circumfertur in liquido elemento. Myſti
Agla quid cæ, Aquila ſenectute corporis grauata cibum ca
pere non poteſt propter roſtrum adũcum, quod
collidit ad petrã & excutit, quo remoto accipit
cibum & omnia reparantur. Nam redit uigor
omnium mẽbrorũ, nitor plumarũ, gubernacula
Paulus pẽnarum, & ut ãte uolat excelſa, fitq; in ea ꝑ hoc
Pſal. quaſi quedã reſurrectio. Vnde Pſal. renouabit ſi
cut agle iuuẽtus tua. Petra eſt chriſtus quæ nobis

uetuſtatem excutit corporis, Vnde ille, Ego ſum reſurrectio &c. Et quoniam hoc eſt difficilimū, uidelicet ſcirē quomodo poſſit reformatum corpus ad cœlum uolare, quod nō eſt niſi auxilio Petræ, Ideo quaſi diffic illimum inueſtigandū proponitur humano intellectui cum non poſſit niſi deo reuelante cognoſci. ¶ Viam ſerpentis ſuper petram. Cum grauatur ſerpens pondere ueteris tunicæ, conuertit ſe per anguſtum petræ foramen, quo pertranſito relicta pelle quaſi denuo repubeſcit, & per campos lætos ſibilando per errat, Ita nos exuentes ueterem hominem, per arctam & anguſtam uiam chriſti incedere oportet. Et quia pauci ſunt qui per hanc uelint intrare (ut teſtatur dominus) Ideo ut difficillimū quæſitum proponitur. ¶ Viam nauis in corde maris. Mare hic mundus eſt quaſi diluuium quoddam. Pſal. hoc mare magnum, Nauis uera fides eſt, quæ non tranſitoria ſed æterna promittit, & quaſi quibuſdam fluctibus ſic ab huius mūdi cupiditate in ſupna animū attollit, Et portari qdē ab aqs poteſt, ſed mergi nō pōt, qa ad neceſſitatē hoc mūdo utitur, ſed ei⁹ deſideriis p affectū non implicatur, Quiſquis ergo æterna nō credēs ſola trāſitoria appetit, hūc quaſi ſine naui laborātem impetus aquæ decurrentis ſecū trahit, Qui autem æterna bona credit & diligit, hic in naui poſitus fluctuātes maris undas ſecurus pertrāſit. Quoniam uero nō omnium eſt fides, ſed donum dei eſt, qui diuidit unicuiq; ſecūdū menſurā

Serpēs gd

Mat.

Pſal.

Paulus

fidei, Ideo tertiũ inter difficillima q̃ſita ponit.
Haalma qd ¶ Et uiam uiri in haalma. Ideſt, in abſcon/
dita. N. tendum. Tria eſſe apud Hebreos nomi/
Naara quid na idem fere ſignificantia. Naara, Bethula, Haa/
Bethula qd lama. Primum, ſolum reſpectũ etatis habens puel
lam ſignificat tam uirginem quam corruptam.
Quemadmodum & Naar adoleſcentem, ſecun/
dum, uirginem ſignificat ſiue uetulam ſiue adole
ſcentulam. Tertium ad utrunq; reſpectũ habet,
& adoleſcẽtulam uirginẽ ſignificat, deriuaturq;
Alam qd a uerbo Alam quod hebreis abſcondere eſt uel
celare. Significat autem uirginem adoleſcentu/
lam abſconditam aſpectibus hominum atq; om
nino intactam, de cuius integritate nulli dubium
unquam fuerit. Inuenitur in hoc caſu hoc nomẽ
Gen. 24. Exo. 2. Eſa. 7. Et in hoc loco uſurpatum
Senſus ergo uerborum eſt, penitus ignoro, eſtq;
mihi prorſus in ſcrutabile, quomodo uir ille
Meſſias intrarit & exierit in uirgine illa ſaluo
uirginitatis ſignaculo. ut uirgo & mater ſimul di
catur. Hoc penitus intellectus quicunq; creatus
Damaſcen⁹ capere non poteſt. Vnde Damaſcenus ait, Incar
natio uerbi etiã ſummo Seraphino ignota fuit.
¶ Talis eſt & uia mulieris adulteræ, quę co
medit, & tergens os ſuũ dixit, nõ ſum ope/
rata malum More parabolico hæc uia non
ſecundum literam, ſed ſimilitudine quadam in/
telligenda eſt. uidelicet. De his qui uitam & fa/
Eſa. Eze. ctum alicuius adulteræ imitantur. Hæc autẽ eſt il
Synagoga la adultera Synagoga de qua Eſai. 57. Eze. 16.

loquunt. Quæ comedit panem ſapidisſimũ mendatii. Sicut ergo prophetæ fuerunt mirabiles quattuor ſupra dictæ uiæ & multũ ab eius intellectu diſtantes. Ita & huius nequisſimæ adulteræ uia & ingratitudo, quæ Chriſtum Mesſiam & ſponſum reſpuens, Barrabam elegit, & Chriſtum ad crucis ludibria popoſcit, & quaſi nil mali opera eſſet adiunxit, Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Luc.

PEr tria mouetur terra, & quartum non poteſt ſuſtinere. Loquitur metonimicæ, uſurpans terram pro habitatoribus eius. Qui mouent ſe & tremunt propter ſubſequentia mala, quæ mõſtra ſunt intollerabilia. Quorum primum eſt. ℂPer ſeruum cum regnauerit. Quia hoc eſt cõtra naturæ ordinem. Nam deus uoluit non hominem homini dominari, ſed pecori. Primi enim iuſti paſtores pecorum magis q̃ hominum conſtituti ſunt. ut oſtenderet quid ordo creaturarum poſtulet, & quid exigat meritum peccati, conditio quippe ſeruitutis, iure intelligitur impoſita peccatori Cham. Nomẽ itaq; iſtud culpa meruit non natura. Prima ergo ſeruitutis cauſa peccatum eſt. Et quoniã qui facit peccatum ſeruus eſt peccati, Ideo contra ordinem naturæ eſt ſeruum peccati, liberis hominibus imperare. Quomodo enim bene alios regere poteſt q ſe ipſum regere minime nouit? Vnde, Tot monſtra Tyrannorum prodierunt in orbe?

ℂEt per ſtultum cum ſaturatus fuerit cibo.

[Margin: 12 / Terra quid / Quattuor mala / Primũ malũ / Seruus qui / Ioannes / Secundum]

Stultitia qd Eſt enim ſtultitia egeſtas animi, quia caret ſapiẽtia. Vt autem omnis ſtultus miſer eſt, Ita omnis miſer ſtultus. Minime ergo poteſt hic infelix ſecundam ferre fortunam per panis ſaturnitatem deſignatam. Vnde Demoſthenes dicebat, Graue pondus amens rebus utens proſperis. Et Mimus, Fortuna quem nimium fouet ſtultum facit. Plato, Animus ratione carens etiam moderatus, turpis habendus eſt. Et Prouerbio dicitur, Stulto digitũ ne oſtẽdas, ne palmam etiam deuoret. Ideſt, nil quantumlibet puſillũ permittendum in prudentibus. Si enim ſtultis ideſt malis benefacis ſimile tibi continget quod alienos canes paſcenti, illi enim danti ſicut temere occurrenti allatrãt Mali quoq; eos qui proſunt ſicut qui nocẽt ſimiliter offendunt. ¶ Per odioſam mulierem cum in matrimonio fuerit aſſumpta. Quid inſuauius, inamenius, aut infortunatius illa domo excogitari poteſt in qua die noctuq;, iurgia diſſenſiones & clamores urgent. ¶ Et per ancillam cum fuerit heres dominę ſuæ. Cum nihilominus cautum ſit omnibus legibus tam diuitiis quam humanis, feminas ſubditas eſſe oportere. Quid autem monſtruoſius quam intueri mulierculam ſeruilis & abiectæ conditionis, ad tantum deueniſſe faſtigium, ut hereditario iure nacta ſit dominatum illius domus in qua olim ſeruierat miſerrimam ſeruitutem? quid non audebit huius impotens animus? quid non tentabit elatio?

Marginal notes: Stultitia qd / Oīs ſtultus miſer eſt, & econtra / Demoſthenes / Mimus / Prouerbiũ / Tertium / Quartum

QVatuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus. Sunt enim p ſe ipſa ſapiētia, ac ſi ſapiētiā fuiſſent edocta, & licet ſint parua corpore, habent tñ quãdã eximiã prudentiã innatam quæ eſt naturalis induſtria. 13
Teſtatur Auicenna, Animalia parui corporis, ut Araneæ, Apes, Formicæ eſſe magis ingenioſa, quam ea quæ ſunt magni corporis. Eorũ.n.opera ſunt ita ſubtilia, ut ad ſimilia facienda ſenſus hominis non attingant, quoniam natura ſupplet in eis in ſenſu & ingenio quod illis uidet deeſſe, in fortitudine & magnitudine corporis. Auicenna
¶ Formicæ populus infirmus, qui pparat in meſſe cibũ ſibi. Monet ad ſedulitatem & prudentiã, ut diſcamus exemplo iſtarum congruo tempore nobis præparare neceſſaria. Myſtice, Infirmus in ſe eſt uerus Chriſtianus ſed in Deo fortiſſimus, redit enim ad id quod in æſtate collegit, & intus in ſecreto ſuo ubi nemo uidet, æſtiuis laboribus recreatur. Eſtas eſt uitæ tranquillitas erga illum, & proſperitas huius ſæculi. Colligit grana Dei & intus recondit in corde propter hyemem calamitatis irruentis, quæ quidem uidetur infelix mundanis, at illæ conſolatur ſe granis uerbi Dei in æſtate collectis Myſtice Fortuna qd
¶ Lepuſculus plebs inualida qui collocat in petra cubile ſuum. Hebraice ¶ Cuniculi. Exemplo ſuo nos decent animalia iſta, ueram quærendam ſecuritatem & defenſionem. Lepus quid
Myſtice, chriſtiano inualido refugium & cubilæ Myſtice

Pſal. requiei Chriſtus petra eſt. Pſal. petra refugiũ eri naciis, Item, factus eſt dominus refugium pau‑

Paulus peri. Et Paulus, ſi deus ꝓ nobis quis cõtra nos?

Locuſta qd ℭ Regem locuſta non habet, & ægreditur uniuerſa per turmas ſuas. Hebraicæ. Egre‑dietur adunata omnis ipſa. Proponunt no bis exemplum iuſtitiæ: Sunt .n. abſq; rege, & ta‑men ordinem ſeruant in uolando. Homines au‑tem ſub tot ducibus, magiſtratibus, legibus, pe‑niſq;, uix cõteri in officio poſſunt, Docet quoq; ordinem, & unionem inter homines in republi‑ca & in aliis ſocietatibus retinendã. Arguit itaq; hoc animal humani generis inconſtantiam, ſtul‑titiam, & diſcordiãs inter ſe, cum tamen, cum ra tione inſtitutum ſit.

Stellio qd ℭ Stellio manibus niti tur, & moratur in ædibus regis. Nonnulli ſimi am interpretantur, alii uero araneam, eſt autem ſtellio beſtiola tergo depicta lucentibus guttis in

Ouidius modum ſtellarum. De qua Ouidius, Aptũq; co‑lori nomen habet, & uariis ſtellatus corpore gut

Plinius tis. Eſt referente Plinio, genus lacerte reptile & quadruplex, habens pedes latos & digitos ſciſſos admodum manus, quibus repit ad domorum & murorum rimas, in quibus facit cauernas ſuas.

Ariſto. Secundum Ariſtotilem uero eſt, Ex genere ara‑neorum ſiue lacertorum, qui morſu ſtupefaciũt, Vnde qui araneum interpretantur rectius inter pretari fuiſſe uidentur, Eſt autem araneus ani‑mal quod filum textrinæ ſuæ corpore uelut ute‑

Ouidius ro parit. Vnde ille, ſtamen & antiquas exercet

Aranea telas, Et autem tabidum adeo ut tactu cõ quaſſetur & moriatur, nihil omninus tam deſpectum & infirmum animal, merito ſui laboris regias ſortutur ædes, neque enim ab iſtarum telis exẽpta ſunt ſuperbisſima regũ palatia ꝑ hoc docet neminem eſſe quamuis deſpectisſimũ qui ſuo labore non posſit ſibi uictũ parare. Ad hæc ingenium quoq; comendat, pedibus enim quaſi manibus operatur opificia miranda & ſubtilisſima, iure moratur in regio palatio, inſtruẽs principes ut eos in palatiũ aſciſcant qui& labore corporis, & ingenii ui polleant, At nunc in aulis illorum non morantur ingenioſe & laborioſe araneæ, ſed ridicule ſimiæ ac ſceleſtisſime Harpye, quibus ſi deſit quæſtus & rapina, ipſisſima aulæ frequentia in horrendam ſolitudinem uertetur. Aulici

TRia ſunt quæ bene gradiũtur, & quartum quod incedit fœliciter. Nonnulli de uno eodemq; principe per iſta animalia deſignato hæc exponunt, Leo non ſeuit niſi irritatus, Ita princeps non debet exercere iram uel arma, niſi urgẽti necesſitate coactus, Canis lelepas uel leporarius (ut Galli dicunt) inſectatur feras, non hoſpites ſuos & domeſticos, Ita rex debet parcere ſubiectis & debellare ſuperbos, Aries uel hyrcus gregem præcedit quaſi cuſtos, Ita rex populum ſuum exemplo ac legibus, Dicitur enim princeps ſolutus legib⁹ uel ſupra leges, qa alii coacti ut cumq; ſeruãt, princeps uero ſuaptæ 14

ſponte multo cumulatius præſtat. Quod enim ē animus corpori, eſt bonus princeps rei publicæ, Nos ſacratiorem ſubeſſe intelligentiam rati. Di-

Quadruplex differētia ſtat⁹ humāi gēeris

cimus quatuor differentias ſtatus inueniri in hominis natura, per iſta animalia deſcriptas, quib⁹ inuita iſta graditur. Quarū prima ē. ℂ Leo

Pſal.

Primus

fortisſimus beſtiarum ad nullius pauebit occurſum. Per leonem ſignificatur ſtatus hominis ante legem, cum peccatum ignorat & ſequit̄ concupiſcentias carnis, In hoc, nulla pugna eſt cum uitiis & uoluptatibus huius ſeculi, rectēq; figuratur per leonem fortisſimum, ſed inter beſtias, quia beſtiales motus ſequitur in omnibus, ad nullius pauet occurſum, quia dixit Inſipiens in corde ſuo nō ē deus, Igitur homo ex lex, & Atheos, nullius conſcientiæ aut ſupplicii metu terret̄.

Secundus

ℂ Gallus ſuccintus lūbos. Hebraicæ. Canis uenaticus fortis in lumbis. Figurat ſecundam differentiam ſtatus humani qui eſt ſub lege, cum iam prohibemur a peccato, ſed tamē conſuetudine eius uicti peccamus. In iſto pugnamus ſed uincimur, beneq; figuratur per canem ſuccinctum quia frenatur concupiſcentia noſtra per lūbos ſignificata, loris ac funibus legis, Ideo

Paulus

clamat & latrat, dicens, Infelix ego homo qu s me liberabit de corpore mortis huius? ℂ Et

Terti⁹ ſtat⁹

Aries uel hyrcus. Tertiam figuram differentiam ſtatus, quando uidelicet pleniſſime iam credimus liberatori Ieſu Chriſto, nec meritis noſtris aliquid tribuimus, ſed eius miſericordi

am diligendo, Iam non uincimur delectatione conſuetudinis male cum ad peccandum nos ducere nititur, ſed tamen adhuc eam interpellantem patimur, Quamuis ei non tradamur uincendi, ſed uictores euadimus, Recteq; hic ſtatus figuratus eſt per Arietem uel hyrcum uidelicet animalia deſtinata ſacrificio pro peccato, docens per fidem in Chriſtum ſignificatum ac per illa figuratum, remisſionem peccatorum fieri. Vnde Paulus, Subdit, gratia dei per Ieſum Chriſtum. ¶ Nec eſt Rex qui reſiſtat ei. Differentia quarti eſt, quando in pace nulla eſt actio, cum iam nil eſt in homine quod reſiſtat ſpiritui, ſed omnia ſibimet concorditer iuncta & connexa, unum aliquid firma pace cuſtodiunt. In hoc igitur non pugnamus ſed æterna & perfecta pace requieſcimus, quod erit in patria. Hoc eſt illud ſanctorum regnũ, de quo in apocalipſi dr̃, Feciſti nos deo nr̃o regnum, Iſte ſolus incedit feliciter deuictis cunctis hoſtibus, fruens omnibus bonis uitæ æterne, Cætere bene gradiuntur quando a primo malo recedentes per ſecundum, & tertium, ad iſtum quartum perueniunt, Nonnulli hanc prophetiam de futuris nos admonere dicunt, Sed incerta & incognita nobis, uelle aperire, non exponere ſed diuinare eſt, Sanctius enim eſt in huiuſmodi fateri ignorantiam, quam in arrogantiam prolabi. Quamobrem unuſquiſq; ſuo fruatur iuditio.

Paulus

Quartus ſtatus

Apoca.

15 ET qui ſtultus apparuerit, poſtq̄ eleuatꝰ ē in ſublime. Si enim intellexiſſet ori ſuo impoſuiſſet manum. Aliqui de Antichriſto exponunt. Nonnulli uaticinantur aliquem inſignem caſum alicuius magni Monarchæ. Nos ad omnes malos principes hanc ſententiā applicātes, dicimus, q̄d, Quēadmodū lapſus nō pōt erigere lapſum. Ita ſtultus & malus princeps nō pōt emendare populū. Et ut Solis Eclyſis magnā mortalium pniciē ſecū trahit. Ita principis error etiam leuis magnā in rebus humanis gignit perturbationem. Grāde ergo eſt malum, dignitates & regna ſtultis commendare. Quid enim non tentabit inſanus animus poteſtatis uiribus fultꝰ? Si ergo mica Salis fuiſſet uel in eo, uel in iis qui ſuo ſuffragio eidem poteſtatem conferunt, recte ori ſuo impoſuiſſent manum, ne unq̄ ſuis uotis tam diram peſtem populis inferrēt, quicquid. n. delirant reges plectuntur Achiui.

Stultus princeps qualis

Similitudo

Flaccus

16 QVi fortiter premit ubera ad eliciendū lac, exprimit butirum, & qui uehementer emungit elicit ſanguinē. Omne nimiū ſecundum ueram Græcorum & Latinorum ſententiam reprehenſione dignum eſt. Vnde illud. Ne quid nimis. Prouerbio dicitur abrūpitur funiculus extenſus. In eos dictum qui dum extrema experiuntur, alienant a ſe ſuos, & omnia perdunt, dum plus attenti ſunt ad quemlibet conatum immodicū, & ob id in malum aliquod erūpētem. Vnde Seneca, furor fit leſa ſæpius patien

Oē nimium reprehēſibile

Prouerbiū

tia. Idem, Bonus animus leſus grauius multo ira ſcitur. Docet quoq; hæc ſententia Principes, ne populos ſuos tributis intollerabilibus grauent. Boni paſtoris eſſe dicebat Tiberius (referente tranquillo) oues tondere. Hoc eſt butirum elicere, non deglubere, quod eſt ſanguinem trahere. Qui enim ſeuis exactionibus populum expilat, non raro ſanguinolentas ſeditiones ſuſcitat. Inſtruit quoq; ne quiſq́ ſuperbia elatus uelit plus ſapere quam oporteat in exponendis ſacris ſcripturis, ex quibus non butirum ſpiritualis dulcedinis ac nutrimenti, ſed cruenta ac ſanguinolenta disſidia ſuſcitet, quemadmodum hac noſtra tempeſtate cernimus eueniſſe, dum ſcripturas perperam intellectas obtorto collo ad ſuum per uerſum intellectum trahere uoluerunt heretici.

Seneca

Princeps nō grauet pōpulū tributis

Tiberius Cæſar

Paulus

Herefis uñ

¶ Et qui prouocat iras. Dum ad nihil conniuere uult, & omnia ad unguem exactisſime exigit, & omnium uult habere memoriā, ac in nullo errare ſe arbitratur, cæteris omnibus deſipientibus & errantibus. Hic emunctor furorum. ¶ Producit diſcordias. Siue. ¶ Elicit litem Nā ſummū ius ſumma iniuria eſt. Quando ab ira procedit rancor a rancore odium, ab eo diſcordia mater ac nutrix bellorum ac litium

Igitur ſequendo Pauli præceptum. donantes inuicem, & inuicem ſupportantantes, alter alterius onera portemus.

Paulus

Capitulum Trigeſimum Primum.

1 VERBA Lamuelis Regis. Lamuel interpretatur cum quo Deus, Hebrei putant Salomonem ſic appellatū quod in diebus ſuis fuerit Deus cum Iudeis, ſecluſa omni cultura Idolorum. Repetiit autem iſta iam ſenex & penitens. ¶Viſio qua erudiuit eū mater ſua. Onus, uel prophetia. Ideſt, doctrina reuelata diuinitus, ſupra docuerat alios dicens, ne dimittas legem matris tuæ, ut non dedignētur ſuperbi filii a matribus erudiri, quando ſapientiſſimus iſte non renuit auſcultare rudimenta materna.

2 QVid dilecte mi? quid dilecte uteri mei? quid dilecte uotorum meorū. Supple facis? Excitat non increpat per maternæ dulcedinis uerba. Fuit autem filius uotorum, quia multis uotis a deo deſideratus ac poſtulatus fuit.

Similitudo — Oſtendit autem quantum dedeceat regale faſtigium ceſſatio a negotiis. Sicut enim ſydera mūdi ſi uel Paululū ſubſiſtant, aut aberrent, ſummo id oīum malo fit. Ita principi ceſſare nō licet, qđ ſi facit magna rerum humanarū pernitiæ fit. Eſt

Princerps actuoſus nō otoſus

Homeri.2.Iliadis, Non decet principem ſolidā dormire noctē. Hinc Maro, At pius Eneas per noctē plurima uoluēs. Item, uigilas ne Deū gens Enea? Vigila. Epaminundas in quibuſdā feſtis, ciuibus uacantibus, potationibus & uoluptatibus, ipſe ſolus uigil arma luſtrabat, & Menia urbis obambulabat, rogatus reſpondit, ſobriū ſe eſſe & uigilare, quo reliquis liceret ebrios eē & dormire. Plato.7. De legibus princeps qui noctu uigilat in ciuitate, eſt formidabilis malis ciuibus & hoſtibus, & nullus dormiens eſt alicuius rei. Homerus Verg. Epaminundas Plato

NE dederis mulieribus ſubſtantiā tuam. 5
Sicut illæ filius prodigus euangelicus, tanto nāq; luxuria debet eſſe caſtigatior, q̄to poſſet eē liberior, ſicut ait Mimus, Quo plus licet, eo libeat minus. Sēper & ubiq; regia libido maximā peſtem terris intulit. Quid autē magis indecorū quam regem (qui eſt Dei imago in terris) ſpurca libidine uolutari, animumq; illum tam grauiſſimis curis anxium ſub cuius cura tot populi prouintieq; reguntur turpibus uoluptatibus inquinari? Regula enim primū recta ſit oportet, dein de quæ applicentur corrigat, Ita princeps ipſe primū uitiis careat neceſſe eſt. Deinde aliis leges p̄ſcribat. ¶ Et diuitias tuas. Siue. ¶ Vias tuas, ad delēdos reges. Dehortat' ab ābitione lati' ꝓpagādi pomeria regni, q̄ nō prouenit niſi ab aīo auaritia ſupbiaq; corrupto affluētia rerū ſcdarū. Inferre.n. bella finitis, et ide ī alia ꝓcedeř & reges ac populos ſibi ñ moleſtos ſola regnādi Luc. Mimus Princeps caſtus Similitudo Princeps nō ambitioſus regnandi

cupiditate conterere & ſubdere, grande latroci-
nium eſt appellandum, Eſt enim fœlicitas maior
Bon⁹ uicin⁹ proculdubio uicinum bonum habere cōcordē,
quam uicinum malum ſubiugare bellantem, &
mala ſunt uota habere quem oderis uel quem ti
meas, ut posſit eſſe quem uincas, Certe ingentes
curæ non deſunt regi, ſi uelit regale præſtare offi
Curæ regales cium. Debet enim curare ſummopere ubiq; in-
corruptos eſſe magiſtratus, Ipſe aſſiduus iuri di
cendo, unicuiq; ſeſe appellanti, ad hæc cura uia-
rum, ut ubiq; tutæ ſint a latrociniis, ſternendi pō
tes ſuper flumina quæ uadari non poſſunt, Pau-
perum peregrinorum, uiduarum, pupillorū, ex-
actisſimam rationem habere eidem incūbit, hæc
& ſimilia quæ ad regium munus ſpectant, ſiquis
(ut par eſt) curare uelit, ingētium curarum eſtu
opprimetur, ne dum in latisſimo, uerum etiā in
paruo regno exiſtens.

4 NOli regibus olamuel, noli regibus da-
re uinum. Hebraicæ ſic, Non regum
lamuel, nō regum bibere uinum, & ducum
Princeps ſobrius uti ſicera. Abſterret ab ebrietate regibus ma
ximе indecora. Vnde Solon, Principem morte
Solon eſſe mulctandum lege ſanxit, ſi deprahenderet
Romulus æbrius. Romulus in conuiuio quodam abſtinu-
it a uino, aſſerēs ſibi præ manibus eſſe iudicium
Reges ægyptii difficillimæ cognitionis, Reges Egyptii uino nō
niſi diluto utebantur, ſacerdotibuſq; illorum ne
Androcides phas erat maximum guſtare uinum. Androci-
des ad Alexandrum inquit, Vinum putaturus

o rex,

o rex, memẽto te bibere ſanguinem terræ, Nam ſicut cicuta homini uenenum eſt, Ita cicute uinum, quia cicute uirus meri potus extinguit, perſuadens per hæc ut tam quam re potẽtiſſima parcius utatur uino. Hoc præceptum ſi Alexander ſeruaſſet, non ſe tot amicorum cedibus inquinaſſet, Clarioremq; ſui famam orbi reliquiſſet.

¶ Quia nullũ ſecretum eſt ubi regnat Ebrietas. Vnde prouerbio dicitur, Inebrii lingua natat, quod latebat ĩ corde ſobrii. Apud ãtiquos extabat ꝓuerbium, uinum incedit abſq; caligis, quia omnia ſecreta & uitioſa diſcooperit, Et ſicut calibes eſt ſpeculum geſtus, Ita uinum animi & uoluntatis humanæ. Exemplum extat Noe & Loth, Nam ſicut dolium efferueſcente uino rumpitur, & quod in imo eſt eruitur in ſummo, Ita æbrietas abditisſima pectoris profert, Et quẽadmodum onerati mero non continent cibum, Ita nec arcanũ redũdante uino, ut inter pocula mortifera loquantur, & ne per iugulum quidem redituras uoces contineant. Vnde uulgo dicit̃, in uino ueritas, Celebratur & perſæ cuiuſdam apopthegma, negantis tormentis opus eſſe ad exquirendum uerũ, uino enim rectius elici. Vnde Alicibiades in ſympoſio Platonis, uinum & cũ pueritia & ſine pueritia ueridicum eſt. Hodie quoq; extat uulgare prouerbium, non audiri uerum niſi a tribus generibus hominum, pueris, Ebriis & inſanis. Et Flaccus, Quid non æbrietas deſignat? operta recludit, ſpes iubet eſſe ratas, In prælia

Prouerbiũ

Ebrietatis mala

Similitudo

Noe & Loth

Vulgo

Perſæ dictũ

Alcibiades

Vulgare ꝓuerbium

Flaccus

trudit inermem, ſolicitis animis onus eximit, fecundi calices quem non fecere Diſertum?

¶ NE forte bibant & obliuiſcantur iudiciorum & mutẽt cauſam filiorũ pauperis.

Seneca Seneca, Poſtq̃ in Epiſtola octageſima tertia, de Ebrietate Marci Antonii multa diſſeruit, Sic ait fere ſemper uinolentiam ſequitur crudelitas, uitiat͂, exaſperaturq; ſanitas mẽtis, Et infra, Ebrietates continue efferunt animos, Nam cum ſæpe apud ſe non ſunt conſuetudo inſaniæ durata uitia uino concepta & iam ſine illo ualent. Numq̃ ergo ualebit intueri merita cauſarum, qui dilatato corde in uino, erumpit in uanam letitiam. Vnde

Mimus Mimus, Cum obſente loquitur qui cũ æbrio

Similitudo litigat. Et ſicut plus debet Neptunno qui merces prætioſisſimas deportau t, Ita plus debet regnũ illi regi qui tranquillitatem & pacem publicam non uino, aut uoluptatibus, ſed in honeſtisſimis ſtudiis regalibus conſumit.

¶ DAte ſiceram merentibus, & uinum his qui amaro ſunt animo. Quaſi dicat Non oportet oleũ addere camino, ſatis ſupq; delitiis affluunt reges, Da igitur uinum non quidẽ illis a q̃bus tot redũdant mala, ſed pereũtibus & corde merentibus. Nam deus nobis uinũ dedit ad letitiam cordis, non ad æbrietatem, per quam ad omnia obeunda præcipitanter ac temere ferimur. Eſt enim æbrietas (Teſte Bernardo) omnium flagitiorum mater, culparumq; materia, Turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ,

Bernardus
Mala æbrietatis

procella corporis, naufragium caſtitatis, ammiſſio temporis, Inſania uoluntaria, ignominioſus languor, turpitudo morum, dedecus uitæ, Honeſtatis infamia, animæ corruptela. ¶ Bibant & obliuiſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris nõ recordentur amplius. Non ergo ad delitias & æbrietatem bibãt ſed ad lenimen dolorum & laborum ſuorum, In quem uſum adeo creatũ ẽ. Pſal. Et uinũ letificat cor hoïs, Eſt aũt tarda (Inquit Cicero) illa medicina, ſed tñ magna q̃ affert uinum, longinqtas, & dies, quod .n. ratio debuerat uſus docet minora eſſe ea q̃ ſint uiſa maiora. Pſal. Cicero

7 A Peri os tuum muto. Docet regem maxime intẽdere debere miſeris & in opibus q ſuã neſciũt cauſam defender, uel qa aduocatis carẽtes p̃ inopia periclitantur de iuſtitia ſuæ cauſæ. Non ergo expectet princeps ut hii ſe interpellent, ſed ipſe ultro diligẽterq; adſit & illos tueat, Sæpe numero enim hi miſeri & inopes a potentibus & prudẽtioribus filiis tenebrarũ impetunt, & expoliantur potẽtia & fraudibus non iuſtitia. Hos (Inquam) rex tueatur & protegat, cũ loco dei ſit, ſub cui⁹ ptectione Iſti ſunt, Et ſicut deus cũ nihil nõ uideat nihil tamẽ uidẽti ſimilis eſt, Ita Rex nihil ignorar debet eorũ q̃ ĩ ſuo regno fiũt. Prĩceps miſericors & pius

¶ Et cauſis oium filiorũ q ptranſeũt. Ideſt, hui⁹ trãſeũtis ſeculi, abſq; ulla acceptiõe pſonaꝝ intẽdat cauſe nõ pſone, ſiue paup, ſiue diues, ſiue peregrina, ſiue indigena, ſiue nobilis, ſiue ignobilis illa ſit. Princeps iuſti

8 APeri os tuum & decerne quod iuſtum eſt. Ariſtoteles. Iudex debet eſſe tanq̃ uiua lex, & ſicut animata iuſtitia. Deut. ca. 1. & 2. Para. 19. Ambas quoq; aures aperiat actori & reo. Qui enim (ut inquit Seneca,) Statuerit aliquid, parte inaudita altera, æquũ licet ſtatuerit, haud æquus fuit. Si enim iudicas cognoſce (inq̃t idem) ſi regnas Iube. Debet quoq; regalis functio (cuius domus quod Monophylatium dicit̃ priſco uerbo) eſſe iuris cuſtodia, legum ac conſtitutionum præſidium, oppreſſorum auxilium, flagitioſorum ſcopulus, æquitatis officina, Ara ſupplicum, & iure ſummo lapſorum adminiculum. ¶Et uindica inopem & pauperem. Hæc ſunt ueri & Chriſtiani regis munia. Nã beatus qui intendit ſuper egenum & pauperem inquit Pſalmus. Nil præclarius habet Philoſophia Economyca, quam fundare & regere domeſticã domum quæ uiro & uxore tanq̃ omniũ prima conbinatione componitur. Hac bene inſtituta cætera feliciter ſuccedunt. Nam abſq; uxore nulla domus aut res domeſtica ſtare aut durare poteſt. Quoniã ſine uxore nec extendi progenies, nec uocari hæres, nec appellari hæreditas, nec eẽ propinqui, nec familia, nec paterfamilias dici poteſt. Qui uxorem non habet domum non hebet, quia domum non figit, & ſi habet moratur in ea ut peregrinus in diuerſorio. Qui uxore caret etiamſi locupletiſſimus ſit, nil fere habet quod ſuum ſit, quia non habet cui poſſit relinquere,

Ariſt.
Deut. 2.
Para.
Seneca
Pſal.
Philoſophia economica
Vxor q̃ neceſſaria ſit oſtenditur

nec cui confidere. Omnia ſua potent inſidiis, furantur illum ſerui, defraudant ſocii, cõtemnũt uicini, negligunt amici inſidiantur propinqui, filios ſi quos habet extra cõiugiam, ſunt ſibi ignominiæ, neq; nomen familiæ, neq; auorum imagines, neq; opes ſuas uetantibus legibus illis relinquere poteſt. Ipſe quoq; ſimul ab omnibus publicis muneribus & honoribus legis latorũ omnium conſenſu repulſus eſt, neq; enim dignus eſt regere ciuitatem, qui domum regere nõ didicit, nec gubernare rempublicam, qui rem priuatam & familiarem nunq̃ cognouit, quæ eſt illius uerisſimum exemplar & imago. Vnde Gellius refert uerba Metelli cenſoris in ſenatu dicentis. Si ſine uxoribus quirites eſſe poſſemus, libenter omnes ea moleſtia careremus. Sed quoniam a natura ita comparatum eſt, ut nec cum illis ſatis comode, nec ſine illis nullo modo uiuere posſimus, ſaluti perpetuæ potius quam uoluptati breui conſulẽdum eſt. Hæc illæ. Cum ergo cõiungalis uita origo ſit & fons totius mundanæ reipublicæ. Salomon in iſtis uerbis qui metro non proſa currunt, cecinit celeberrimum encomium probe matronæ ac matris familiæ, quod & Philoſophi nonnulli fecerunt, niſi quod illi de timore Dei & fide nihil præceperunt, orditur ergo hoc modo dicens. ℭ Mulierem fortem quis inueniet? Inter uirtutes probe feminæ neceſſarias, primatum tribuit fortitudini, quoniam cum pudicitia uirtus ſit animi comitẽ in-

Gellius

Aleph.

Fortitudo mulieriſq;

diuiduam habet fortitudinem, quæ potius quælibet mala tolerare quam malo conſentire decernit. Virtus omnino uxori neceſſaria, qua conſortis uiri utramq; fortunā intrepide amplexatur, ac uirili animo & æquo una cum eodem omnia aduerſa tolerat, neq; minori dilectione cū proſequitur infelici ſorte deiectum, quàm in proſpera fortuna locatum. ❡ Procul finibus prætium eius. Non impoſsibilitatem, ſed difficultatem inſinuat, nam talis uere rara eſt auis in terris nigroq; ſimillima cigno, ac ſingulare Dei donum marito conceſſum.

Beth. ❡ Confidit in ea cor uiri ſui. Et ſpoliis nō indigebit. Hebraice. ❡ Et res familiaris non deficiet. Idq; iure optimo. Nā laboribus ſedula incubēs (quod eſt fortitudinis inditium) magnificentia, patientia, parſimonia, cæteriſq; officiis ut omnia domi quam optime ſe habant prouidebit. Parabili uero ac modeſto uictu & amictu, Ita omnia attemperabit, ut quamuis, non ſit grandis prouentus domeſticus, nil tamen rei familiaris domi deſideretur.

Gimel ❡ Reddet, uel tribuet ei bonum & non malum, omnibus diebus uitę ſuę. Cum manſuetudine & obedientia cum illo conuiuet, abſtinebit ab omnibus quæ irritare uirum

Similitudo poſſent, ſummopereq; cauebit ne uerbo uel opere illum offendat. Sicut enim humida miſcentur omnibus partibus. ſic inter cōiugatos omnia debent eſſe communia, idq; non ad breue tempus.

Daleth dūtaxat, ſed uſq; ad mortem. In quonſtantia no

tatur uirtus rariſsima in leui mulierum ſexu. ❡Queſiuit lanam & linum, & operata eſt conſilio manuum ſuarum. Non ſericum uel aurum uel cætera leuitatis, & pompe inſtrumenta, ſed materiam operis neceſſarii ad amictum corporis. Neq; ancillis tantum laborem imperat, uerum & ipſa propriis manibus induſtrie artificioſe, & elegenter operari minime dedignatur. Interim otium fugiens omnium uitiorũ ſentinam præſertim in feminis, & familiæ neceſſaria prouidet. & omnibus domeſticis exemplum tribuit. Sicut enim Vinum. Ita eſt auſterum, ut idem tamen ſit utile ac iocundum non amarum ſicut aloæ, Ita erit utilis ſimul & iocõda bona materfamilias. Ad huius ꝓbatisſimæ fæminæ exemplar Auguſtus Cæſar & Carolus magnus Imperatores, uxores, ſorores, filiaſq; ſuas lanifitio aſſuefatiebant. Ouidius de Penelope, Quæ tantum lanas non ſinit eſſe rudes. Homerus quoq; heroidibus opifitiũ tribuit lanæ. ❡Facta eſt quaſi nauis inſtitoris. Eſt inſtitor Iuris conſultis qui tabernæ locoq; ad emendum uendendumuæ proponitur, ex eo appellatus quod negotio gerẽdo iſtat. Hoc ãt in loco ꝓ mercatore in gñe ſumitur, ſiue mari, ſiue terra mercimonia exerceat. ❡De lõge portãs panẽ ſuũ. Panis noie, tropo hebraico oĩa ad uitã neceſſaria ĩtelligit. Opoſa uxor materfamilias ſedulo laboꝛ ſuo, Ita domũ locupletat oib⁹ neceſſariis, ſicut nauis onuſta ꝑtioſa merce ꝑegrinis appulſa lettorib⁹

Similitudo

Auguſtus

Carolus magnus

Ouidius

Homerus

Hæ.

Inſtitutor quis

Panis noie quid

illa carentibus locupletat domum ſuum mercatorem. ℭ Et de nocte ſurrexit. Non immerſa inerti ſomno, aut plumis affixa, quæ uitiis omnibus alimēta miniſtrant. ℭ Deditq́ prædam domeſticis ſuis. Ideſt cibum domus ſuæ operariis laboraturis in agris, præuenit enim ne aliquod ſit impedimentum orto ſole quando (ut inquit Pſal.) Exit homo ad opus ſuum & ad operationem ſuam uſq; ad ueſperam. ℭ Et cibaria ancillis ſuis. Siue ſtatum. partitur enim dimenſum ſuis ancillis, ut unaquæque ſcire ualeat quid & quantum ſit operis, factura. Ita omnibus adeſt prouida femina, ut etiam ancillarum curam gerat, quarum partes ſunt domus negotia fideliter procurare, pudicitiam conſeruare, ſecreta non pandere, heræ curam habere.

Vac

Pſal.

Ancillarū officium

ℭ Conſiderauit agrum & emit eum, de fructu manuum ſuarum plantauit uineā. Viro in curis reipublicæ occupato, uel in aliis artibus, Ipſa diligenter extra domeſticos lares curas animi ſui extendit, non uacans otio, fabulis, choreis, ſpectaculis, aut uano ornatui, ſed labore & induſtria auget domeſticum cenſum. Siquidē incultos & ſqualentes agros in curia uel abſentia uiri, ipſa rurſum eos ad culturam reducit, uitibuſq; ac omniphariam genere pomorum locupletat & exornat. Et ſicut duabus uocibus ſimul ſonantibus gratior ſit concentus, Ita quidquid ſit in familia, ſit quidem utriuſq; conſenſit, uxoris quidem opera, tamen arbitrio mariti. Sicut

Zain

Similitudo

enim uincula ex commiſſuris uires accipiũt, Ita ex conſenſu uiri & uxoris, familiæ ſtatus, ſed ut uinum appellatur etiam ſi maior aquæ pars ſit admiſta, Ita domus mariti dicetur etiam ſi uxor plus contulerit. ℭ Accinxit fortitudine lũbos ſuos. Notat inſignem, pudicitiam & caſtitatem inter tot curas, ne forſan quiſpiam aliquid ſiniſtri ſupicarentur in uiragine iſta animoſa, non fœmineum ſed uirilem animum præſeferente. ℭ Et roborauit brachium ſuum. Ad omnia intus & extra domum, in laboribus fortis, conſtans, & intrepida, omnia ſtrenue & uirili animo peragit, aſſiduaq́; eſt in negotiis domi foriſq́; obeũdis. In corpore quidem caſtitas, in geſtibus honeſtas, in domo curioſitas, in facie membriſq́; formoſitas, in ipſa relucent. ℭ Guſtauit & uidit quia bona ē negociatio eius, nõ extinguetur in nocte lucerna eius. Actuoſa lucrum quætit nõ ex qualibet re, ſed ex iuſtis naturalibuſq́; mercibus, citra fraudem uel damnum cuiuſquam diteſcit, minuendis ſuperfluis ſumptibus auget cenſum, nocte fere tota ad lucernam ſedule operatur cum ſuis ancillulis, quamobrem in nocte quoq́; inopiæ ipſa una cum familia non deſtituetur neceſſariis, exemplum imitata formicæ quæ in æſtate tranquillitatis, parat ſibi uictum in hyeme penuriæ. ℭ Manum ſuam miſit ad fortia. Vel ad, Fuſum, Et digiti eius apprehenderunt fuſum. Siue, Colum. Poſt tot laborioſas

Similitudo

Heth.

Figura femine laudabilis

Teth.

Exemplum formicæ

Iod.

Arma mu-lierum quæ Ouidius Homerus & arduas occupationes, non dedignatur ſedula operatrix fortia arma mulierum arripere uidelicet fuſum & colum, unde ille & colus & fuſus digitis cecidere remiſsis. Homerus fingit hectorem eũtem ad bellum ad Andromachem eundem lachrimis proſequentem atq; dehortatem dicere, Te tua penſa decent fuſum calathoſq; repoſce, ſunt autem hæc ambo iſtrumenta decorãtia muliebrem ſexum, quandoquidem fragilitas & conditio illarum non permittit ipſas laborioſa negotia aggredi. ¶ Manum ſuam aperuit inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem.

Caph Mulier mi-ſericors. Ne quiſpiam ſuſpicaretur muliebrem animum natura pronum in auaritiam & lucris intentum, proximi ſui oblitum. Aperuit per iſta bonitatem & miſericordiam eius in pauperes & calamitoſos, quod ad cumulum magne laudis eidem accedit, ſuperata fragilitate ſui ſexus, nam uiſcus pecuniæ quam ſemper contrectant, illarum animos uehementer ineſcat & illaqueat, ſed dei timor, ac miſericordia ꝓximi, in ea ſuperat

Xiſtus iſta Xiſtus, Optime utitur facultatibus ſuis, is qui indigentibus libenter tribuit. ¶ Non

Lamed Mulier pro-uida Similitudo timebit domi ſuæ a frigoribus animis, omnes enim domeſtici eius ueſtiti ſunt duplicibus. Deſcribit prouidam uxorem quæ ad inſtar formicæ futura mala præuidet & occurrit ante, ne ullus ſit quærele locus, quando frigoris iniuria domum opprimet. Quemadmodum enim febres ex occultis cauſis, ac ſenſim collecte

magis metuuntur quam quæ manifeſtis & graui bus orte ſunt, Ita occulte ac puſille quotidiane offenſe magis dirimunt beneuolentiam coniugum, & peſſundant domeſticæ pacis concordiam, quibus prudens mater familias ſapienter occurrit. Vnde Mimus, Futura pugnant ut ſe ſuperari ſinant, quia ſic inſtant futura mala, ut tamen uinci uitariq; posſint prudentia. Mimus

℄ Stragulatam ueſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentum eius. Stragulas ueſtes pelliceas dicimus, quibus ſarmatarum populi teguntur. Eſt autem ſtragula ueſtis Pompeio casſio non ſordida ſed pretioſa. Vnde Liuius, Quum tibi (inquit) uiro liceat purpura in ueſte ſtragula uti. Idem, luxuriæ peregrine origo ab exercitu aſiatico inuecta in urbem eſt, lectos auratos ueſtem ſtragulam &c. ſignificat ornamenta perſonæ tempore illo conſueta & ſolita. Non autem chriſtianis fœminis habitus iſte conuenit. Teſte Petro, dicente, Quarum ſit non extrinſecus capillatura aut circundatio auri &c. Quoniam iſta humilitati & ſimplicitati chriſtiane religionis non conſonant. Vt enim (Inquit Baſilius, Quidquid in talibus ad neceſsitatem uel utilitatem non attinet, uanum ſuperfiuumq; cenſetur. Et Cyprianus, ſerico & purpura indutæ xp̄m īdueř nō poſſunt, auro & margaritis & monilib⁹ decorate, ornamēta cordis & pectoris pdi

Men. Stragula ueſtis quæ Pompeius caſſus Liuius

Habit⁹ xp̄a ne matrone qualis Petrus Baſilius Cyprianus

Pytagoras derunt. Vnde Pytagoras dixit, Vera matronarũ
Paulus ornamenta pudicitiam eſſe non ueſtes. Et Pau/
lus Timo.2. Volo mulieres &c. Quam uero de/
teſtanda ſint prætacta fœminarum & uirginum
Iſaia. ornamenta, deſcribitur Eſaiæ capite.3. Verum ta
men adducitur in exemplum cultus, hæc matro/
na, quia ornat ſe, non in tuitu libidinis & uanita/
tis, ſed ut placet uiro ſuo, & ſeruiat ſcenæ ſtatus
Num. in ſui ſæculi. ℂ Nobilis in portis uir eius,
quando ſederit cum ſenatoribus terrę. Ex
dignitate uiri nãciſcitur uxor nobilitatẽ ſuam,
quemadmodum Luna a Sole lumen. Quamob/
rem & parentes mariti ſuis præferre debet, ac
ſiquid doleat, ad ipſos referat & lateat ſuos, fa/
cit enim ut cum fidem habet fidem & ipſa uen/
dicet, & cum diligat diligatur. Neq; amicos pro/
Vxor in re/ prios, ſed cum uiro comunes habere debet. Cũ
ligione uera uero ſit primus maximuſq; Deus quem uir cen/
una cũ uiro ſet eſſe colendum, ſolum eum agnoſcere uxorẽ
decet, curioſeq; religiones ac ſuperſtitiones pe/
regrinæ a ueſtibulo domus arcẽde ſunt, pieq; ac
ſinceris animis religio habẽda ẽ comunis utriq;.
Vere nobi/ Pulchrius uero multo eſt parare nobilitatem ſibi
lis qs quam creari nobilibus, quia clarior eſt nobilitas
quam ipſæ tuis uirtutibus tibi paras, quam quæ
Samech. ex maiorum imaginibus contingit. ℂ Syndo/
nem fecit & uendidit, & cingulum tradidit
Mulier cananeo. Ideſt negotiatori. Mulier prudens
prudẽs & ſagax parat indumenta & cinctoria artificio
ſubtili elaborata, ex quorum lucro compacat ea

quæ ſunt neceſſaria domus, ut tempore ſenectu-tis, partis cum gaudio fruatur. ℭ Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouiſſimo. In ſignis pudicitia, cum morum grauitate coniuncta, reddunt hanc matronam uenerandam pariter & omnibus amabilem, nō muliebre mūdum quamuis prætioſiſſimum, de quibus iam decrepita anus mire gaudebit. Nunq̄ enim diſcrepat utile a decoro. Sicut enim egregius pictor uultum ſpecioſum effingit. Ita pudicitia celſius conſurgentem uitam exornat. Vnde Seneca, Omnia credito tolerabilia, præter turpitudinem. ℭ Os ſuum aperuit ſapientiæ. Ideſt, ſapienter, prius audiens quam loquatur. Sicut enim non impletur uas quod ſemper effundit & nihil accipit, Ita non accipit ſapientiam qui ſemper loquitur & nunq̄ auſcultat. Vt enim uaſcula inania maxime tinniunt, Ita quibus minime ineſt mentis, his ſunt natura loquaciſſimi. Huic morbo præcipue obnoxium eſt muliebre genus, at iſta etiam ſexum ſuum ſuperat. Sicut enim egregius artifex iaculandi, ſtatim ſcopū petit, Ita ſapit qui pauca loquitur, ſed ad rem. ℭ Et lex clementię in lingua eius. Non garrula & conuitiatrix more fœmineo, ſed grata & pia, quemadmodum & abigail. Parua enim occaſio in fœminis magnam præbet contentionem. Et uerborum leuiſſimam rem in eiſdem grauis pena aliquando conſequitur. Vt enim edi-

Hayn
Mulier pudica.
Similitudo
Seneca
Perx
Mulier ſapiens nō loquax
Similitudo
Similitudo
Mulier clemens
Similitudo

um oſtio carentium, & crumenarum abſq; uin culis, nulla eſt utilitas, Ita multo magis linguæ clauſtro carentis nullus eſt uſus. Natura impotens ſui eſt muliebris animus ad iram maxime procliuis, quem tanto magis clementia & manſuetudo decet, quanto magis imbecillior ſexus, & fragilius eſt uaſculum. Recte ergo Seneca, Clementiæ ſis cultor, ſeuitiæ uero deteſtator. Illa utrunq; ſexum decorat, Iſta uero dehoneſtat, ignoſcas ergo aliis multa, nil tibi, ideſt in alios lenis eſto, in te ipſum ſeuerus. Ita eſt clementiæ lex quam amplectitur iſta mulier. ℭ Conſiderauit ſemitas domus ſuę, & pacem otioſa nō comedit. Videt quo tendāt ingenia filiorum & ancillarum, omnibuſq; oportune occurrit, ſollicita ad ſeruandam pacem & tranquillitatem domeſticam, unicuiq; ſuum legans officium & munus demandans proprium, ut nil agatur inuita minerua, ſed ſeruetur pax ac domeſtica utilitas. Otioſum enim eſt omne quod nullam habet utilitatem uel utilitatis intentionem. ℭ Surrexerunt filii eius, & beatisſimam prædicauerunt. Ab ipſa religioſæ educati optimiſq; inſtutis imbuti. Quid poterunt ipſi poſteris ſuis tradere, niſi quod ſub tante matris diſciplina a teneris unguiculis imbiberunt? Merito igitur ipſam ſemper & ubiq; ingentibus extollent præconiis, Ita Auguſtinus. Ita & Bernadus. Suas ſan

Seneca

Lex clemētiæ quæ

Zade

Mulier ſollicita, & pacifica

Otioſum quid

Coph

Aug. Bern.

ctisſimas genitrices ueris laudibus extulerunt. ¶ Et uir eius laudabit eam Memoriam illius etiam defunctæ grata recordatione excolet, tantæ coniungis adeptione, beatum ſe exiſtimās. Pudica enim uxor, & caſta matrona uiro parendo imperat, & hoc impetrat obſequio ſuo, ut quicquid uelit faciat maritus, & magis impetrat cum obſequitur. quā cū exigit. ¶ Multę filię congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es uniuerſas. Vox eſt uiri ac filiorum laudantium. Quid enim deſiderari in ea amplius poteſt quæ tot tantaq; bona in ſe cumulatisſime congregauit? Fortitudinem, pudicitiam, erga uirum obediētiam, ac beneuolentiam, familiæ exactisſimam curam, domus ac diuitiarum augmentum, miſericordiam atq; charitatem in pauperes, religionem in Deum, prudentiam in ſermone, gratiam in lingua, merito igitur omnibus laudibus extollenda eſt. ¶ Fallax gratia. Venuſtas quæ gratioſam reddit mulierem oculis hominum. Hæc una cum corpore in morte deperditur, ſola autem illa gratia non ſeneſcit quæ oritur a rebus non ſeneſcentibus. ¶ Et uana eſt pulchritudo. Quæ leuicula febri & aliis mille caſibus, decidit, & amittitur quaſi floſculus. Nam florem decoris ſinguli carpūt dies. Ite, anceps forma bonū mortalibus, exigui donū breui tpis, ut celeri pede laberis? itē

Reſe

Sūmū mulieris bonum

Scin.

Venuſtas quid

Pulchritudo quid

Res eſt forma fugax, quis ſapiens bono cõfidat
Seneca fragili (Inquit Seneca) Hac de creſcente creſcit
animi pulchritudo, neq; enim maior, ſed gra-
Virgilius tior eſt pulchro ueniens in corpore uirtus, For-
me dignitas, grata eſt quidem, ſed fragile bonũ
Naſo uel nulla potentia formæ eſt. Inquit Naſo, Quã
Bion. & alienum quoq; bonum Bion, Deceptionem
Theophra- tacitam Theophraſtus, Modici temporis tyran-
ſtus nidem appellauit Socrates, Nature priuilegium
Socrates Plato, regnum ſolitarium carneades, Eburneum
Plato, detrimentum, Theocritus, uite floſculum, cæle-
Carneades riter decidentem. Satyricus, Feſtinat (Inquit)
Theocritus decurrere uelox floſculus anguſtæ miſeræq; bre
Satyricus uiſſima uitæ portio, Dum uiuimus, Dum ſerta
poſcimus, unguenta, puellas, obrepit non intelle
cta ſenectus, Vulgo quoq; non inepte ſtercorum
aceruo niuibus cooperto comparatur corporis
pulchritudo. Non tamen accuſandus eſt decor
ut fœlicitas corporis, ut diuinæ plaſticæ acceſ-
Pulchritu- ſio, uel anime aliqua ueſtis urbana, Timendum
do timenda tamen eſt, uel propter iniuriam & uiolentiam
Abraham ſpectatorum, quam etiam pater fidei Abraham
in uxoris ſuæ ſpetiæ per timuit, & ſororem mẽ-
Fructus pul titus ſaræ, ſalutem contumelia redemit. Vbi au-
chritudinis tem pudicitia, ibi uacua pulchritudo, quia pro-
priæ uſus & fructus pulchritudinis corporis, lu-
xuria eſt, Igitur ſancta femina ſit naturaliter ſpe
tioſa moribus, adeo, ut non ſit occaſioni ut ocu-
Xp̃ane uxo los & ſuſpiria adoleſcẽtium poſt ſe trahat, Chri
res quales ſtianæ uxores ſolis maritis placere debẽt, Intãtũ

autem

autem placent eis in quantum alteris placere nõ curant. Nulla uxor deformis eſt marito ſuo, ſatis placuit cum electa eſt, ſeu forma ſeu moribus commendata. Omnis maritus caſtitatis exactor eſt. At chriſtianus maritus formam in coniunge non expectat, quia non hiſdem bonis quæ infideles putant capit .r. In femina enim (ut inquit ille) ampla ſatis forma eſt pudicitia, ſed ſuper omnia religio ac dei metus. Vnde ſubdit. ¶ Mulier timens deum ipſa laudabitur. Ea laude quæ nec dari nec eripi poteſt, & quod eſt proprium hominis, Hoc autem eſt non domus, non pulchra ueſtis, cæteraq; fortunæ munera, ſed animus religioſus, & ratio perfecta deum timẽs, nã timor dei initium dilectionis eſt, Inquit ſapiens. Nam qui timet pœnam cauet offenſam, & qui metuit dominum, ne diſpliceat cauet. ¶ Date ei de fructu manuum ſuarum. Non alienarũ. Non ergo dos eſt magna parentum uirtus, ſed metuens alterius uiri certo ſedere caſtitas, ſunt opera manuum uxoris probatiſſime, cuius fãmã non formam uulgatam eſſe oportet (Inquit Euripides) Et laudent eã in portis opera eius. Non aliena, nõ gratia & pulchritudo, ſed reliquæ eximiæ uirtutes ſupra enarratæ, Neq; eſt opus ut homines prædicent eam, cũ opera eius ſatis oſtẽdant ipſam eſſe omni laude digniſſimã, præſertim in portis, ideſt, in conſeſſu ſeniorum & ſapiẽtum, non delebitur memoria eius, qui enim uincit in certaminibus, præconẽ adhibet quo uictor

Chriſtianus marit⁹ qualis

Ouidius

Summa laudũ mulieris timor dei

Timor dei qualis

Ecc.

Zau.

Vera dos mulierum

Euripides

pronuntietur, At uera uirtus alieno debet ore laudari non ſuo, præſertim in illa porta quando faciet iudicium ſuum Iudex ille ſuppremus, rex regum ac dominus dominantium, Iheſus Chriſtus filius Dei, cui ſit honor & gloria per infinita ſeculorum ſecula. Amen.

Explicit commentarius in librum Parabolarum Salomonis, Per Danielem Recuperum Arretinum ordinis Prædicatorum. Amen.

FINIS.

Regiſtrum huius operis.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVX YZ AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO ✠ ✠✠ ✠✠✠.

Omnes ſunt Quaterni præter ✠✠✠ & OO Qui eſt Duernus.

¶ Neapoli Arte & Induſtria Mathiæ Canceri Brixieñs. Impenſis autem Nobilis Viri D. Angeli Antillæ Ciuis Florentini. De Menſe Iunii. Anno M D XLVIIII.

ERRATA QVÆ IMPERITIORES OFfendere poſſent, hic adnotamus. Quæ ſic leguntur ut ſubiicimus.

Folio primo uer.43.indagine
fo.9.uer.27.Mala.36. abſcondamus.
fo.10.uer.54.ut effundant.
fo.11.uer.57.latiores.
fo.13.uer.22. perduntur. uer. 17.pena.
fo.14.uer.17.diuinam.
fo.16.uer.23.agonothetis.
fo.19.uer.21.exultant.
fo.20.uer.15.comiſcēdo.uer. 11. animam.
fo.25.uer.35.numeris.
fo.26.uer.21.horum ali audatiam.59.primo
fo.29.uerſ.22. impinget uer. 30. duraturus.29. tranſmiſſu
fo.30.uer.30.uteris.
fo.33.uer.3.dicebat
fo.34.uer.46. quocumq;
fo.37.uer.28.noxium
fo.38.uer.48.a domino
fo.39.uer.3.te impones
fo.41.uer.5.cum uer.17.ponderandam.39.Socrates.
fo.42.uer.3.cælibem
fo.43.uer.51.quoniam
fo.45.uer.57.impium
fo.50.uer.11.cui ille
fo.51.uer.30.diuine.31. obſeruatio
fo.54.uer.6.obnoxia
fo.55.uer.13. interſtitia. Regione tractum
fo.56.uer.57. carnificinam
fo.55.uerſ. 18. eſt ignorantia chriſti uerſ.20. circumuallati 25.inexpectatior.
fo.59.uer.31.modicæ
fo.60.uer.17.uacui ſed
fo.61.uer.33.magnis
fo.65.uer.2.qui ē initium uer. 47. quod.49.Epikeiam
fo.69.uer.47.anteq̄ quicq̄
fo.71.uer.11.Hebraice.29.immutabilitate
fo.72.uer.42.& delectabar
fo.73.uer.33.duas
fo.77.uer.3.phariſaicus
fo.78.uerſ.33. promittit.52. præſtolari.55. malum
fo.79.uer.31. ſcripturæ

fo.80.uer.51.faſtu.52.ſuaui⁹
fo.81.uer.19.ſequitur eum
fo.83.uer.53.præcipuum
fo.86.uer.32.ſanctū.33. inuul-
ganda
fo.88.uer.7.gratia
fo.95.uer.30. corrigunt uer.
44.fraudulenter
fo.99.uer.54.laqueus
fo.100.uer.58.parebunt
fo.102.uer.37.liberare
fo.104.uer.45.lignū uer. 55.
nobilis
fo.105.uer.59.ingenuitas
fo.106.uer.20.Conſciētie pū-
git.22.cōfosſiones.25.ſapiē-
tum.
fo.18.uer.1.conſolent.20.lu-
creris
fo.111.uer.36.diſſolutor
fo.112.uer.4.lux.56. deſide-
rium.58.ſpirat
fo.118.uer.22.eius.23.amāti
fo.120.uer.28.in riſu bñficiū
fo.122.uer.60.excuſationē h3
fo.126.uer.29.Minus
fo.127.uer. 8.iniuriandi
fo.128.uer.9.Difficilius
fo.132.uer.44.fugitur
fo.135.uer.3.pollinctura

fo.138.uer.12.ponderator
fo.139.uer.8.Ad diē.xvi.quā-
uis.18.præd.ſtinationis
fo.140.uer.eum
fo.141.uer.3 .facultas certis
fo.142.uer. 13.pacabit eū.23.
elationes.31.clementia
fo.144.uer.23.geometria.24
immutabilia
fo.145.uer.32.ſibi. 45. obſo-
niare
fo.147.uer.12.ſenum.31. lepi
dius.52.cecitati.54.A ſeipſo
eſſe
fo.148.uer.45.cenſu
fo.150.uer.12.indigentes.
fo.151.uer.17.Nec omniā nec
paſſim
fo.152.uer. 1. conſcriptus eſt
49.conſentieris.52.abhomi
nabilis
fo.153.uer.1.Quod
fo.154.uer.1.Memor.33.auo
lantes
fo.156.uer. 28. uixeris benecꝫ
fo.157.uer.35.compreſſerit
fo.164.uer.32.geminina
fo.165.uer.37.pannoſum
fo.172.uer.9.incendit
fo.173.uer.33.uerberes.35.ſu

ſtinebit
fo. 177.uer. 5. nolentem. 21. ita terror regis
fo. 179.uer. 2 . Quod libet. 46.Nullius
fo.182.uer. 39. Accidunt. 47 gigantum.60.Ne dicas
fo.186.uer.1,percusſionis
folio.296.uer.47. multum
fo.197.uer.3.cenſet 5.ĩſtituat
fo.200.uer.56. ſacramentorũ
fo.201.uer.1.uerſicolorem
fo.205.uer.44.quod ignorat
fo.209.uer.31.perceptibilis
fo,211.uer.1.addicti
fo.212.uer.25.in faciendo. 59 temere
fo.213.uer. 49. initur
fo.217.uer.32.emuleris
fo.221.uer.50.Delirant ſi plectuntur
fo.222.uer.51.ualuere
fo.226.uer.25.Dens
fo.227.uer.17.Quod prudentis
fo.230.uer.34.Dilexit
fo.233.uer.22.ſanabilior ẽ illo
fo.135.uer.1.alienã irã. 31.fex
fo.237.uer.3.pariat
fo.238.uer.37.lurco
fo.241.uer.22.triſtia.30.oportere ut infelicitates in cõe cõferrentur
fo.242.uer.20. Ad amicitiam 11.glorificabitur.14.facite
fo.247.uer.2.ſceleratã
fo.249.uer.3.ut
fo.250.uer.48. diuitẽ indoctũ
fo.253.uer.1.machinis
fo.256.uer.12.non es
fo.257.uer.3.nudum
fo.259.uer.59.reprehenſor
fo.263.uer.21.refrigerabit te
fo.265.uer.8.facilis
fo.266.uer.31.efficiamini
fo.268.uer.43.inſtaurantem
fo.270.uer.19.degat
fo:271.uer.46.illiciat
fo.273.uer.27.conſaatiatos
fo.276.uer.40.contineri
fo.278.uer.57.figurat
fo.278.uer.21.cetera
fo.283.uer.38.procul & de ultimis finibus
fo.284.uer.31.dominum.
fo.285.uer.54.Niuis

1

1-6-2